

مکتبہ اشرفیہ کراچی
مکتبہ اشرفیہ کراچی

مکتبہ اشرفیہ

فَقَائِلُ فَرِيدِ

افادات

مکتبہ اشرفیہ کراچی
مکتبہ اشرفیہ کراچی

مکتبہ اشرفیہ کراچی
مکتبہ اشرفیہ کراچی

مکتبہ اشرفیہ کراچی

مکتبہ اشرفیہ کراچی
مکتبہ اشرفیہ کراچی

مکتبہ اشرفیہ کراچی

مکتبہ اشرفیہ کراچی

فتاوی دیوبند پاکستان

المعروف به

فتاوی فریدیہ

پنجم جلد

محدث کبیر فقیہ العصر مفتی اعظم عارف باللہ

مولانا مفتی محمد فرید رحمۃ اللہ علیہ
جامعہ دارالعلوم حقانیہ اکوڑہ خٹک

افادات

مفتی محمد وہاب منگلوری

مدرس دارالعلوم صدیقیہ زرہوی

تخریج

وترتیب

دارالترجمہ و کمپوزنگ سنٹر

عبدالغنی پلازہ محلہ جنگی پشاور

ترجمہ

و کمپوزنگ

مولانا حافظ حسین احمد صدیقی نقشبندی

مہتمم دارالعلوم صدیقیہ زرہوی ضلع صوابی

زیر

سرپرستی

مکتبہ رشیدیہ اکوڑہ خٹک

ناشر

ٲول حقوق ٲه حق ء ناشر محفوظ ءى

ءكتاب نوم: فتاوى ءيوبنء ٲاكستان المعروف بفتاوى فرىءىه (ٲنءم ءلء)

ااءاءاء: مءءء كبىرفقىه العصر مفىى اعظم عارف بالله مولانا مفىى محمد فرىء مءءءى زروبوى رحمءه الله

شىء الءءىء وءءر ءارالقاء ءامعه ءارالعلوم حقانىه اكوره خءك

ءرءىب وءفرىء: مولانا مفىى محمد وهاب منءلورى نقشبندى ءارالقاء ءارالعلوم صءىقىه

معاون: مولانا مفىى عصمء الله حقانى

مءرءمىن: مولانا محمد منظر مرءانى فاضل ءامعه اءءاء العلوم صءر برهان ءلءىن صءىقى فاضل ءامعه ءارالعلوم كراچى اىم اء ٲشاور يونيورسءى (فون: ٢٣ ٩١٢٩٠ ٣٤٤٠)

مصءء: مولانا لطف الرحمن صاءب مءرس ونكران قاسم العلوم شبقءر ءارالءرءمه وكمٲوزنگ سنءىر عبءالغنى ٲلازه مءله ءنگى ٲشاور

كمٲوزنل: ءارالءرءمه وكمٲوزنگ سنءىر عبءالغنى ٲلازه مءله ءنگى ٲشاور

ضفاءاء: ٢٠٧ صفاءاء

رومبى ءءاب: اءءوبر ٢٠١١ء شوال ١٤٣٢هـ

ءىر سر ٲرسءى: مولانا ءافظ ءسىن اءمء صءىقى نقشبندى مهءمم ءارالعلوم صءىقىه زروبى ضلع صوابى (ٲاكستان)

ناشر: مءءبه رشىءىءه سرءار ٲلازه اكوره خءك نوشهره

رابطه نمبر: ٩٠٨٤٦٩٣-٣٤٤٠

فهرسء مضامىن

مضمون	صفاءه
-------	-------

باب المهر

ء مهر عءمء ءقررى يا مهر نه كىءو ءلوسره ٲه نكاح بانءى هىء اثر نه ٲرىوئى	٣٩
ءق مهر نه ورءولو يا ءرءولو سره ٲه نكاح بانءى ءه اثر نه ٲرىوئى	٣٩
ٲه مهر كنبى هر قسمه مال مءقوم مقرر ءولى شى	٤٠
ء مهر فاطمى مطلب او مءءار	٤١
ء مهر شرعى مءءار	٤٣
ء مهر شرعى ء كم نه كم مءءار	٤٤
ء مهر شرعى ء كم نه كم مءءار او ء موءوءه كرنسئ ءساب سره ءفصىل	٤٥
كم نه كم ء مهر شرعى ٲه مءءار او زىاءوالى كنبى مبالغه بنه نءه	٤٦
زىاءوالى ء مهر مباح ءى لىكن افضل نه ءى	٤٨
زىاءوالى ء مهر امر منءوب نه ءى بلكه كموالى ء مهر منءوب ءى	٥٠
ءكشىر مهر مباح ءى ءو ء ذرىعى ء مءرماءو ء ءورىءلو	
ء ءهٲى نه منع كرئ شوئ ءى	٥١
ٲه مءالاء فى المهر كنبى ء اعتءاء منء نبوى	
ءاهل ءل وعءء (ءكمرانانو) ء ٲاره ءائزءى	٥٢
باقاعءه مهر مقررولو سره شءار مءءقق كىرئ نه	٥٣
مهر مقرر ءولونه ٲس مشءركه رضامءءى سره ءى كنبى كمئ زىاءى ءائزءى	٥٤
ء بنءئى ء مرضئ نه بءىر مهر كنبى كمئ ءائزءه ءى	٥٤
بوىءلى مءلس كنبى ء مهر مقررولو نه ٲس ء زىاءوالى ء مطالبى ءكم	٥٥
ء مهر ء كمئ اءءىارءىنئ ءه ءاصل ءى والءىن او ءرءى ءه نه	٥٦

مضمون	صفحه
-------	------

- په مهر کښې ورکړئ شوی دوکان د ښځې د مرضی یا
 ۵۷ د هېې نه بغيريل کس ته ورکول جائز نه دی
 ۵۷ په حق مهر کښې ورکړې شوی څيز د ښځې ملکیت دی
 ۵۸ د نقد مهر په عوض کښې زمکه وغیره ورکول په اجماع سره جائز دی
 ۵۹ مهر کښې بخشش کول جائز دی او ناجائزې حیلې ناجائز دی
 په مهر کښې د کور د دریمې حصه اخستلو یا د هغې
 ۵۹ په بدله کښې د درې سوو روپو اخستلو مسئله
 ۲۰ د پورتنۍ مسئلې متعلق بل تپوس
 ۲۱ د مهر سره د ماهوارۍ درقم د ورکولو رسم په اصل کښې نفقه ده مهر نه دی
 ۲۲ د غیر متعین یعنی د نامعلومو څیزونو په مهر کښې د اخستلو ورکولو مسئله
 ۲۲ مهر مؤجل وی یا معجل مشروع دی او د بعضو معجل کول سنت دی
 ۲۳ د مهر مؤجل او د معجل د ادا کولو او د اقسامو احکام
 ۲۴ د واده په غوختلو باندې د هلک نه رقم طلب کول حرام خوری ده
 د واده په موقع باندې د جینې د کور د روټی
 خرچه د خاوند نه د وصولولو حکم
 ۲۵ د مهر په حیلې سره د جینې والدین پیسو اخستلو سره حرام خوری کوی
 د والدینو د مهر په نوم پیسې اخستل د ازادې
 ۲۲ ښځې خرڅول او حرام خوری ده
 د جینې په عوض کښې د څه رقم اخستلو حکم
 ۲۷ د واده په موقع باندې د هلک والونه د غوی وغیره
 خوړلو د پاره د غوختلو حکم
 ۲۹ د مهر نه علاوه د هلک والونه د رقم اخستلو تفصیلې مسئله
 ۷۰

مضمون	صفحه
-------	------

- د طلاق نه پس به د مهر اود جهیز سامان ښځې ته واپس کولې شی
 ۷۲ مخکښې د رخصتۍ نه د جینې په وفات کیدلو باندې د مهر مسئله
 ۷۳ پس د رخصتۍ نه د طلاق ورکولو نه پس د ښځې ټول مهر واجب الادا دی
 ۷۳ ناواده کړې مطلقه ښځه د نیم مهر مستحقه ده
 ۷۴ د مال حرام د جهیز مسئله
 ۷۵ جهیز کښې عاریتاً ورکړې شوي سامان یا مال واپس اخستلې شی
 ۷۵ په مهر کښې د مشاع زمکه او کور ورکول جائز دی
 ۷۶

باب فی الاولیاء

- حدیث "لنکاح الابولی" معنی او مطلب
 ۷۸ په ولایت او وکالت د نکاح کښې عدالت شرط نه دی
 ۷۹ د ولی یا د گواه په وفات سره نکاح باندې څه اثر نه پریوځی
 ۸۰ ښځه د میراث په طور باندې په نکاح کښې د ورکولو حکم
 ۸۱ په نکاح کښې د نابالغه ولی د ایجاب اود قبول حکم
 ۸۲ جبراً د ایجاب او قبول حکم
 ۸۲ عاقله او بالغه باندې جبر نامنظور او پخپله کړې شوې نکاح منظوره
 ۸۳ بالغه جینې چه د نکاح په خبر باندې فوراً انکاری شی نودا نکاح کالعدم ده
 ۸۵ جینې بالغ کیدلو سره د جرگې په مخامخ د واده نه انکار او کړو،
 ایا دا نکاح به کالعدم وی
 ۸۲ د نیا په کور کښې اوسیدونکې بالغه د پلار کړې شوې
 نکاح نه د انکار مسئله
 ۸۷ د ماما د ناباغله خوړځې نکاح تړل اود جینې د ناراضگۍ مسئله
 ۸۷

صفحه	مضمون
۸۸	د بالغی جینی نه اجازت اخستل اود جینی په کور کښې د نکاح تر لومسئله
۹۰	د نکاح په خبر باندې د ښځې خاموشی او بیا د انکار حکم
۹۰	د نکاح فضولی په صورت کښې علم کیدلو باندې په اوچت آواز
۹۱	ژړیدلو سره د نکاح حکم
۹۱	د نکاح په اطلاع باندې د جینی رضاء او عدم رضا پیژندل اود نکاح حکم
۹۲	په استیذان کښې د جینی خاموشی اجازت دې
۹۳	د گواهانو په مخامخ د جینی نکاح، روستو د جینی انکار
۹۳	اود عدم بلوغت دعوی وغیره
۹۳	بغیردولی نه نکاح ترل اود ښځې په دویم ځای کښې د نکاح کولو مسئله
۹۴	د جینی پلار نیکه ته د نکاح اختیار ورکولو نه پس انکار کول؟
۹۵	د سیئ الاختیار پلار د نابالغه لور د نکاح مسئله
۹۵	پلار د بالغی لور نکاح په زورنشی کولې
۹۶	د هلك په غیر موجودگي کښې نکاح او واده کول
۹۶	د پلار اجازت چه نه مبرهن وی نه مسلم نو د نیکه کړې شوی نکاح کالعدم ده
۹۷	د نابالغی حق ولایت د علای رور د پاره دې
۹۸	د عاقلې بالغی د کفو سره نکاح نافذ ده اگر چه ولی په دې راضی نه دې
۹۹	د مور ولایت د اخیافی تره نه قوی دې
۱۰۰	د پلار د انکار او ناراضگی د وجهې نه د نیا کړې شوې نکاح کالعدم ده
۱۰۰	د نابالغی جینی د تره د زوی زوی د موجود کیدلو په صورت کښې
۱۰۰	د مور د نکاح کولو حکم
۱۰۱	د نابالغی خور په غیر کفو کښې نکاح کول نامنظور دی
۱۰۲	خیار بلوغ او په عدالت کښې په زبردستی سره غلط بیانی اخستل

صفحه	مضمون
۱۰۲	د پلار د اجازت نه بغیر د نابالغی نکاح که تره او ترله
۱۰۳	نو هغه به نامنظوره وی
۱۰۳	که پلار نکاح او کړه او زوی تصدیق او کړی نو دا نکاح نافذ ده
۱۰۴	د نابالغی نکاح که پلار کړې وی نو هغه قابل د فسخ نه وی
۱۰۵	د عاقلې بالغی جینی په کفو کښې د خپلې خوښې نکاح کول
۱۰۵	نافذ دی اگر چه پلار ناراضه وی
۱۰۶	د پلار په موجودگي کښې نیکه ته ولایت نشته
۱۰۷	د پلار په کړې شوې نکاح کښې جینی ته خیار بلوغ حاصل نه دې
۱۰۷	د ماما کړې شوې نکاح بغیر د اجازت د پلار نه موقوفه ده
۱۰۸	د مدعی عقل ولی شهادت راجح دې
۱۰۸	بغیر د اجازت د بالغی نه نکاح کول باطل دی
۱۰۹	د نابالغی نکاح نیا او کړه، پلار ئې تردید او کړو، د نکاح څه حکم دې

باب فی الکفا

۱۱۰	نکاح کښې د کفایت نه بغیر موافقت مشکل وی
۱۱۱	په کفایت کښې د کسب او نسب تفصیل
۱۱۲	د پلار په غیر کفو کښې د نابالغی لور د ورکولو مسئله
۱۱۳	په هاشمی او غیر هاشمی کښې د کفایت مسئله
۱۱۴	د سیدی ښځې د غیر سید سړی سره د نکاح مسئله
۱۱۴	په قریشی او په سید خاندانونو کښې د نکاح حکم
۱۱۵	غیر قریشی عالم دین د قریشیه کفو دې
۱۱۵	د سید زادی د غیر سید سره د نکاح مسئله

مضمون	صفحه
-------	------

د سید زادی په پخپله کړې شوې نکاح اود مور پلار

کړې نکاح، کومه صحیح ده؟ ۱۱۸

د یو جیني په خپله کړې شوې نکاح او د اولیاء د اعتراض حکم ۱۱۸

د اولیاء د اجازت نه بغیر د سیدي نکاح په غیر کفو کښې کالعدم ده ۱۱۹

په عباسی جیني او اعوان قطب شاهي هلک کښې کفایت نشته ۱۱۹

د لوهار په لور او د مولوی خاندان په هلک کښې د کفایت مسئله ۱۲۱

د ابائی قوم د یوکس د ابائی امام لور سره په نکاح کښې د کفایت مسئله ۱۲۱

د شیخ مطلب او د میان، ملا، سید، او په صاحب زاده کښې د کفو مسئله ۱۲۲

د بالغې جیني په عدالت کښې بیان کول روستو

خلاف بیانی کول، اوس د بلې نکاح څه حکم دي ۱۲۲

مغوی د مغوئي د کفو کیدلو په صورت کښې د اولیاء فسخ نامنظور ده ۱۲۳

خپل خان اعلی قوم ظاهر کړی روستو پته لگیدلو باندې به نکاح کالعدم وي ۱۲۳

په شیعیه اوسنی کښې د کفایت مسئله ۱۲۴

د تفضیلی شیعیه سره د سنی العقیده جیني د کفایت اود نکاح حکم ۱۲۵

باب الرضاعة

رضاعت کښې مشاهده ضروری ده تسامع کافی نه دي ۱۲۷

نکاح نه پس د یوې ښځې د رضاعت په دعوی کښې تفصیل ۱۲۸

د نصاب شهادت نه کیدلو په صورت کښې حرمت د نکاح نه ثابتېږي ۱۲۹

پخپله د مرضعي د شهادت حکم او د درمختار د عبارت تفصیل ۱۳۰

په شهادت عدلین سره چه کله مبرهن نه وي رضاعت به ثابت نه وي ۱۳۱

د شک او د ښځې په سینه کښې د پیو نه موجود کیدلو

په صورت کښې حرمت نه ثابت کیږي ۱۳۲

مضمون	صفحه
-------	------

د مرضعي غیر عادلې د خبر کولو او بیا د انکار کولو مسئله ۱۳۳

صرف په سینه باندې خوله ایښودلو سره (کله چه څکلو

کښې شک) وی حرمت رضاعت نه راځي ۱۳۴

رضیع د مرضعي په ټول اولاد باندې حرام کیدل اود هدایه د عبارت مطلب ۱۳۴

د سینې نه پي ویستلو سره څکول هم موجب حرمت دي ۱۳۵

د مرضعي د تصدیق په صورت کښې نکاح جائز نه ده ۱۳۵

خپل زوی گنړلو سره په غلطی سره بل ماشوم ته پي ورکولو

سره هم حرمت ثابتېږي ۱۳۶

د دوو ښو مختلفو پچوته پي ورکولو سره د رضاعت مسئله ۱۳۷

د خوب په حالت کښې د یو بچی راتلل اود پیو څکلو سره د حرمت مسئله ۱۳۸

د چا په بدن کښې د وینې داخلیدلو سره حرمت د رضاعت نه راځي ۱۳۸

د ښځې پي څکلو سره او وینې ورکولو سره حرمت رضاعت نه راځي ۱۳۹

که چرته پي ورکول یقنی طور باندې یاد وي او ښځې خاوند

ته هم د حقیقت یقین وي نو تفریق ضروری دي ۱۴۰

د پیو نه کیدل یقینی وي نو حرمت ثابت کیږي نه ۱۴۱

که پي نه وي نو حرمت رضاعت به ثابت نه وي ۱۴۱

د آئسې ښځې په پیو کیدلو او نه کیدلو کښې د حرمت مسئله ۱۴۲

د دوه نیم کالونه زیات عمر والا که چرته پي او څکی نو حرمت نه ثابتېږي ۱۴۳

د ښځې پي څکلو کښې د حرمت دلیل ۱۴۳

د رضاعت د مودې نه علاوه د ښځې پي څکلو سره نکاح باندې اثر نه پریوزي ۱۴۴

نمسی یا نمسی ته پي ورکول اگر چه ممنوع نه دی مگر

موجب د حرمت رضاعت دي ۱۴۵

صفحه	مضمون
------	-------

۱۴۵	د اقرار نه پس د رضاعت نه انکار او کړی نو نکاح به جائزوی
۱۴۶	د رضیع او د مرضعی د ټول اولاد په مینځ کښې نکاح حرامه ده
۱۴۸	د نیا پئ څکلو سره نمسې د ترونو رضاعی رور جوړیږی اجنبی هلک جینی د اجنبی ښځې پئ څکلو سره
۱۴۸	په دواړو کښې رضاعت ثابتیږی
۱۴۹	د نیا پئ څکلو والا په خپلو کښې رضاعی رور خور دی
۱۵۰	د رضاعی پلار د دویمې ښځې سره نکاح حرامه ده
۱۵۰	رضاعی ترور د محرماتو نه ده
۱۵۱	د مزینې په پیو باندې د پاللي شوې هلک د زانی د لور سره د نکاح مسئله
۱۵۲	د رضاعی رور د خور سره نکاح جائز ده
۱۵۲	د رضاعی رور د خور سره د نکاح مسئله
۱۵۳	د رضیع د مرضعی ټول اولاد سره نکاح جائز نه ده د اخوت رضاعی باوجود نکاح حرامه او ددې نه منکر کیدل
۱۵۴	یا کول حرام بلکه کفر دی
۱۵۴	رضاعی خور زې سره نکاح صحیح نه ده
۱۵۵	رضاعی ترور سره نکاح صحیح نه ده
۱۵۶	د رضاعی خورنئ سره نکاح حرام ده د ناسکه نیا پئ څکلو سره د حقیقی ماما زادي سره هم
۱۵۷	حرمت رضاعت ثابت کیږی
۱۵۷	د مرضعی د دویم خاوند نه پیدا شوې جینی سره د رضیع د نکاح مسئله
۱۵۸	په پیو کښې د اصلی او غیر اصلی تقسیم جاهلانه تقسیم دی
۱۵۹	د رضاعی زوی د ښځې سره نکاح جائز نه ده

صفحه	مضمون
------	-------

۱۵۹	د رضاعی تره سره نکاح جائز نه ده
۱۶۰	رضاعی ترور هم د محرماتو نه ده
۱۶۰	په رضاعت کښې د مقدم او مؤخر اولاد حکم یوشان دي
۱۶۱	د میرنی رضاعی وراره سره نکاح جائز نه ده
۱۶۲	د بکر د پاره د مرضعی هر اولاد سره نکاح ناجائز ده
۱۶۳	د پئ ورکونکې والا د ټول اولاد سره د پئ څکونکي نکاح نشی کولې
۱۶۴	د رضاعی پلار د دویمې ښځې لور سره نکاح حرام ده
۱۶۴	د رضاعی خور رور د لاعلمئ په بنیاد سر د کړې شوې نکاح حکم
۱۶۵	د واده نه پس رضاعت ثابت کیدلو باندې متارکت ضروری دي
۱۶۵	د واده نه پس د رضاعت دعوی او د انکار مسئله
۱۶۷	د حرمت رضاعت دوجه نه د نکاح، متارکت، مهر، او اولاد وغیره مسائل

باب حرمة المصاهرة

۱۶۹	مصاهرت کښې حرمت همیشه د پاره دي تجدید د نکاح نه څه نه جوړیږی
۱۶۹	د حرمت مصاهرت د اثبات د پاره د گواهانو نصاب
	په حرمت مصاهرت کښې د شهادت نه کیدلو په صورت کښې
۱۷۰	دارو مدار د خاوند په تسلیم او تصدیق باندې دي
۱۷۱	په خوب خیالاتو او غلط تصوراتو سره حرمت مصاهرت نه ثابتیږی
	احتراماً د یوې ښځې سره په لاس میلا وهلو
۱۷۱	باندې حرمت مصاهرت نه راځی
۱۷۲	د سخر ښځه او لور په یو نکاح کښې جمع کول جائز دی
۱۷۳	د شهوت نه کیدلو په صورت کښې د مس او معانقه سره د مصاهرت مسئله

صفحہ	مضمون
------	-------

- ۱۷۴ پھ مس اومعانقہ کنبی د انزال پھ صورت کنبی
 حرمت مصاہرت واقع کیبری نہ
 د خاوند د نیکہ پھ آلہ تناسل باندی د نظر پریوتلو او خپو
 ۱۷۵ زور کولو سره د مصاہرت مسئلہ
 ۱۷۶ د ښکلولو پھ وخت انزال نه وی شوی نو حرمت مصاہرت ثابت دی
 لمس سره، نو کاری لگولو او ښکلولو سره، غاړه ورکولو وغیره
 ۱۷۷ سره د حرمت مصاہرت او د غیر مذهب د اختیارولو مسئلہ
 ۱۷۸ فرج داخل ته شهوت سره کتل موجب حرمت دی نه چه مطلق نظر د شهوت
 د سړی سړی لره پھ شهوت سره مس کول یا لواطت،
 د حرمت مصاہرت موجب نه دی
 ۱۷۹ د نابالغ هلک سره زنا کول د حرمت مصاہرت موجب نه دی
 پھ غلطی کنبی د خوابی خپو سره لاس لگولو سره
 ۱۸۰ د ښځی د حرمت او د عدم حرمت مسئلہ
 ۱۸۰ د مزنیی د خورځی سره نکاح جائز ده
 د پلار د زوی د ښځی سره د زنا پھ صورت کنبی
 ۱۸۱ ښځه پھ زوی باندی حرامیبری
 ۱۸۲ د ښځی د وریری سره زنا کول د حرمت مصاہرت موجب نه دی
 خوابی سره د زنا کولو د اقرار نه پس انکار قبول نه دی
 ۱۸۲ د خاوند د زوی سره ناجائز تعلقات موجب د حرمت مصاہرت دی
 د مور او لور سره د زنا کولو والا زانی د دغه لور سره نکاح حرامه ده
 ۱۸۴ د خوابی سره پھ جماع کولو باندی حرمت مصاہرت ثابت کیبری
 ۱۸۴ کله چه خاوند د پلار سره د زنا تصدیق اونه کری نو حرمت نشته
 ۱۸۵

صفحہ	مضمون
------	-------

- ۱۸۵ د ښځی پھ خپل سخر باندی د زنا دعویٰ او د خاوند انکار
 د غائب خاوند د ښځی د خپل سخر سره د تعلقاتو پھ صورت
 ۱۸۷ کنبی د حرمت مصاہرت د وجه نه د دویمی نکاح د کولو مسئلہ
 ۱۸۸ مشکوک ولد الزنا سره د زانی د لور د نکاح مسئلہ
 د خپلی لور سره د زنا پھ صورت کنبی حرمت مصاہرت واقع
 او ددی سزا رجم دی
 ۱۸۸ د نابالغی لور مس بالشهوت موجب د حرمت نه دی
 ۱۸۹ د زوی د ښځی سره مجامعت موجب حرمت او متارکت دی
 ۱۹۰ د زوی د منکوحی سره د پلار نکاح حرامه ده
 ۱۹۱ د ښځی د رضاعی یا نسبی خور یا د نسبی یا رضاعی لور سره د زنا مسئلہ
 ۱۹۲ د نهو کالو نه کمې جینی سره دست درازی د حرمت مصاہرت موجب نه دی
 ۱۹۳ د خینی سره زنا کولو سره حرمت مصاہرت نه راځی
 د خینی سره زنا حرام قطعی ده لیکن د ښځی پھ نکاح باندی
 ۱۹۳ خه اثر نه پریوزی
 د حرمت مصاہرت د وجه نه د حنفی المسلک د پاره
 ۱۹۴ ښځه پریخودل ضروری دی
 د ضرورت پھ وخت مذهب غیر باندی فتویٰ صحیح ده
 ۱۹۵ لیکن امتیاز مشکل دی
 ۱۹۵ پھ حرمت مصاہرت کنبی د ضرورت د وجه نه د انتقال عن المذهب حکم
 ۱۹۶ د حرمت مصاہرت او ښځه پشان د باورچی ساتلو وغیره مسئلې
 ۱۹۸ صرف متهم کیدلو سره حرمت مصاہرت نه ثابتیبری
 ۲۰۰ د خوم او د خوابی تعلقاتو سره سخر باندی ښځه نه حرامه کیبری
 ۲۰۱

باب الحضانة

- ۲۰۳ حق د حضانت او د بچو د نفقي مسئله
- ۲۰۴ د پلار مورته د خرچې او نفقي نه ورکولو په شرط باندې
- ۲۰۶ د زوی د حواله کولو مسئله
- ۲۰۶ د بچی تربیت ناسکه پلار کړې دې، آیا وارثان دواپسې حق لرلې شی؟
- ۲۰۷ د مظلومي مطلقې د خرچې اود بچی د اجرت حضانت مسئله
- ۲۰۸ د مور د غیر محرم سره نکاح کولو سره حق د حضانت ساقط کیږي
- د پلار او د مور په مینځ کښې د تفریق نه پس د بچی د حضانت
- ۲۰۹ او د ثبوت نسب مسئله
- ۲۱۰ د خلع په صورت کښې د اوږه کالو کیدلو پورې بچی به د مور سره اوسېږي
- ۲۱۱ د غیر محرم سره د واده په صورت کښې د مور حق حضانت ساقطیږي
- ۲۱۲ د نیکه او مور د پاره د حق حضانت او د ولایت مسئله
- ۲۱۲ د نا بالغې لور حضانت نیا د پاره دې
- ۲۱۳ حق حضانت، نفقه، اجرة الرضاع وغیره
- ۲۱۶ د ولد الزنا پرورش د مور ذمه واری ده

باب الولیمة

- ۲۱۷ ولیمه مسنون ده واجب نه ده
- ۲۱۸ د واده نه مخکښې د ولیمې حکم
- ۲۱۹ د جینئ او هلك والو د طرف نه د ولیمې وغیره مسئله
- د دعوت ولیمې نه مخکښې د گانو او ډهول وغیره په صورت کښې
- ۲۲۰ د ولیمې د خوړلو حکم

مضمون	صفحه
-------	------

- ۲۲۱ بغیر د خودنې او ریاء نه خو ورځو پورې ولیمه کول ممنوع نه دی
- ۲۲۱ اعلان د نکاح او واده د پاره هوائی فائرنګ کول

باب حقوق الزوجین

- ۲۲۳ د ښځې خاوند په یو بل باندې حقوق او د کور د اختلافاتو مسئله
- ۲۲۶ د دوو ښځو اود دوی په اولاد کښې د حقوق د تقسیم او د میراث مسئله
- ۲۲۷ ښځه د مستقل ځان ته کور مطالبه کولې شی
- په ښځو کښې د مساوات نه کولو والا او بالغه لور په نکاح کښې
- ۲۲۸ نه ورکولو والا په ظلم کښې مبتلا دی
- د نومسلمې ښځې د پاره د مور پلار کورته تللو اود هغوی سره
- ۲۲۹ د خورد و نوش مسئله
- د ښځې د اجازت نه بغیر څلور میاشتي یا د څلورو میاشتو
- ۲۳۰ نه زیات سفر اختیارولو مسئله
- ۲۳۱ په موجوده دور کښې ښځې لږه په سفر باندې د بوتللو مسئله
- ۲۳۲ د نافرمانې ښځې نه بطور تعزیر جدا بستره باندې اوده کیدل جائز دی
- د یوې ښځې سره زیات محبت کول د نور وښځو په حق تلفی
- کښې شامل نه دې
- ۲۳۳ د بد اخلاقي ناسکه مور او پلار سره د لا تعلقی حکم
- خاوند د پاره خپلې ښځې ته غسل، کفن، دفن ورکول او
- ۲۳۴ په آخرت کښې د خاوند سره د کیدلو مسئله
- ۲۳۶ په ښځې باندې د خوانبې او سخر خدمت لازم نه دې
- ۲۳۶ د مباشرت جائز او ناجائز صورتونه

صفحه	مضمون
۲۳۷	د حاملې ښځې سره صحبت بغير د ضرر نه هروخت جائز دې
۲۳۸	په حالت حمل كښې جماع كول او د ښځې د سينې روډلو حكم
۲۳۹	حالت نفاس كښې جماع حرامه ده
۲۴۰	د ښځې خاوند بغير د مصلحت نه د يوبل خاص اندامونو ته نه كتل افضل دى
۲۴۱	د ښځې سره لواطت كول حرام او د شرم ځايونه خكلول نه ممنوع دى او نه مطلوب
۲۴۳	د جماع په وخت كښې بربنډ كيدل او بربنډول جائز دى البته بهتر نه دى
۲۴۴	د ښځې په خوله كښې ذكر وركول
۲۴۴	د ضرورت په وخت كښې په ښځې باندې د استنماء بايد كولو مسئله
۲۴۵	د ښځې سره لواطت حرام دې او د استحلال په صورت كښې كفردې
۲۴۶	خاوند ښځې لره په وطى فى الدبر باندې د مجبور كولو مسئله
۲۴۷	د شرعى وينزو سره مالك د پاره جماع جائزه

كتاب الطلاق

باب شرائط الطلاق

۲۴۸	د طلاق اضافت ښځې طرف ته شرط دې نه چه د نكاح طرف ته
	د طلاق دارومدار په تلفظ باندې دې نه چه شهادت قائم كولو يا ليكلو باندې
۲۵۰	په طلاق وركولو كښې د ښځې موجودگى شرط نه ده
۲۵۰	كه د ښځې طرف ته اضافت او نسبت موجود وي نو طلاق واقع كيږي
۲۵۱	صرف وعدي او د طلاق ارادې سره طلاق نه واقع كيږي
۲۵۲	په زړه كښې د طلاق وئيلو سره طلاق نه كيږي كله پورې چه تلفظ نه وي كړې

صفحه	مضمون
۲۵۳	طلاق وركولو كښې تلفظ هم كافى دى تحرير باندې موقوف نه دې
۲۵۳	كله چه زباني طلاق اوشى نو تحريري ليكل او دستخط كول ضرورى نه دى
۲۵۴	د ښځې او گواه وغيره نه بغير په تنهائى كښې هم طلاق واقع كيږي
۲۵۵	خفيه طور باندې د طلاق د وقوع مسئله
۲۵۶	د ښځې د بدرنگي او بد صورتى د وجهې نه طلاق وركول ښه نه دى
۲۵۷	ښځې باندې د بدگمانى د وجهې نه د طلاق وركولو حكم پرده نه كولو والا او بغير د خاوند نه گرځيدونكې ښځې ته
۲۵۸	طلاق وركول ضرورى نه دى
	طلاق وركول د خاوند حق دې مور پلار، ونړو، يا جرگې ته
۲۵۹	په دې كښې څه حق او دخل نشته
۲۶۰	د خاوندانو نه بغير د ثالثانو طلاق وركول نامنظور دې
۲۶۱	طلاق نامه باندې د طلاق نيت نه كولو دوجه نه دغلط دستخط كولو مسئله
۲۶۲	مستحل د گناه سره نكاح باطله او ښځه آزاده ده
۲۶۴	كه خاوند مرتد شى نو درې حيضه تيرولو نه پس نكاح ختمه او كالعدم شى
	په طلاق رجعى كښې رجوع كونكى ته د مزاق په طور
۲۶۵	طلاق وغيره وئيل جائزه دى
۲۶۵	بغير د سوچ نه او بغير د قصد نه د طلاق الفاظ وئيل
۲۶۶	د حمل په صورت كښې هم طلاق واقع كيږي

باب صريح الطلاق

۲۶۸	په طلاق صريح كښې نيت د بينونت لغوه او نامنظور دې
۲۶۹	د ارتداد زوجين دوجه نه بينونت واقع كيږي نه چه طلاق

مضمون

۲۶۹	د بڻڻي خاوند په کومه ډرامه کښې د فنکاری په وخت د دریو طلاقو مسئله
۲۷۰	طلاق قطعی طلاق بائن ته وئیلې شی نه چه طلاق ثلاثه ته
۲۷۱	طلاق منجز سره طلاق معلق باطل کیږي
۲۷۲	د طلاق په تعداد کښې د شک د وجهې نه طلاق مغلط واقع کیږي نه
۲۷۲	د طلاقې رجعی د عدت تیریدلونه پس د دوو نورو طلاقو ورکولو مسئله
۲۷۳	رجوع سره د طلاق رجعی اثر ختم او طلاق په خپل حال باقی پاتې کیږي
	په طلاق رجعی کښې عدت کښې دننه درجوع نه کولو
۲۷۴	په صورت کښې د تجدید د نکاح نه بغیر څه چاره نشته
	طلاق رجعی کښې درې حیض تیزیدلونه مخکښې رجوع
۲۷۵	کولې شي د مهر په دې کښې دخل نشته
۲۷۶	په یو لفظ (طلاق) وئیلو سره طلاق رجعی واقع کیږي
۲۷۷	په طلاق رجعی کښې د عدت په دوران کښې رجوع نه کولو سره باینه کیږي
۲۷۷	که چرته طلاق ورکول مسلم یا مبرهن وی نو بڻڻه مطلقه ده
	د گواهانو په مخامخ د دریو طلاقو د اقرار نه پس
۲۷۸	صرف تجدید نکاح باندې اکتفاء جائز نه ده
	درېو طلاقو کښې د تحلیل نه بغیر لاره نشته او
۲۷۹	طلاق رجعی کښې رجوع کافی ده
۲۸۰	په کور کښې موجود درېو بڻڻو کښې په یو باندې بغیر د تعیین د طلاق صورت
۲۸۱	زمونږ په عرف کښې درې شرطه درې ځله ته وئیلې شی
۲۸۱	درې شرط طلاقو سره بڻڻه مطلقه مغلطه کیږي
	درې شرطه قائم کولو سره ئې طلاق ورکړل اگر چه په
۲۸۲	مذاق کښې وی طلاق مغلطه دې

مضمون

	د غصې په حالت کښې په ما باندې بڻڻه په یو ولسو
۲۸۳	شرطونو باندې حرامه ده د وئیلو حکم
	شپږو کلمو وئیلو سره ئې نکاح کړې وه اوس هم دغه
۲۸۳	کلمو وئیلو سره د طلاق ورکولو حکم
۲۸۴	که چرته بڻڻه واقعی طلاق غواړي نو درې طلاقه دی، ددې حکم
	(ته په ما باندې په درېو طلاقو سره طلاقه ئې) دا الفاظ
۲۸۵	په غلطی سره د خولې نه وتل
۲۸۶	تاته ځما د طرف نه په درې طلاقه، طلاق مغلطه دې
۲۸۷	درې ځله د طلاق لفظ وئیلو سره د طلاقې مغلطه حکم
۲۸۷	لس دولس ځل متواتر د طلاق وئیلو حکم
۲۸۸	د درېو کانړو طلاق سره بڻڻه مغلطه جوړیږي
۲۸۹	حاملې بڻڻې ته د طلاق ثلاثه اود مخلص مسئله
۲۹۰	قرآن باندې لاس ایخودلو سره درې ځله او وائی
۲۹۱	ته په ما باندې طلاقه ئې ددې حکم
۲۹۱	ته طلاقه ئې طلاقه ئې طلاقه ئې ددې حکم
۲۹۲	یو دوه درې طلاقه، د درې څلورو څلو وئیلو حکم
۲۹۳	خدای او رسول حاضر او ناظر گنړلو سره طلاق ورکوم، درېو څلو وئیلو حکم
۲۹۴	ځما بڻڻې ته مسلسل درې طلاقه دی او، شل زره خلع ده، ددې حکم
۲۹۵	تاته طلاق درکوم ته په ما باندې حرامه ئې وغیره حکم
	بڻڻې ته مې طلاق ورکړې دې آئنده د پاره ما باندې
۲۹۵	حرامه ده کښې تجدید د نکاح او کړي
۲۹۶	یو، دوه، درې، ځما بڻڻه، ځما د مخې خلاصه ده طلاقه ده، ددې حکم

صفحه	مضمون
۲۹۷	د غصی درې قسمونه او په دې کښې د طلاق حکم
۲۹۹	د متعلقه استفتاء سره نصیحت نامه
۳۰۰	«ما پریڅې ده»، د طلاق الفاظ دی
۳۰۱	غیر مدخول بها ته د طلاق ورکولو مسئله
۳۰۲	غیر مدخول بها ته د طلاق ثلاثه ورکولو حکم
۳۰۳	د غیر مدخول بها په صورت کښې د طلاق حکم
۳۰۴	د کوژدنې نه پس او د نکاح نه مخکښې طلاق ورکول کالعدم دی
۳۰۴	تحریری طلاق سره طلاق واقع کیږي
۳۰۵	تحریری طلاق هم واقع کیږي زبانی وئیل ضروری نه دی
	په خپله لیکلو یا په بل چا لیکلو سره طلاق واقع کیږي خواه که
۳۰۶	بنځه ئې اولولی یا نه
۳۰۶	ساده کاغذ باندې طلاق نامې لیکل او ورکولو سره هم طلاق واقع کیږي
	د ویرولو د پاره دهمکئی ورکولو د پاره د طلاق نامې
۳۰۷	د روغ خبرو کولو وغیره حکم
۳۰۸	بنځې ته د طلاق ورکولو په صورت کښې د درېو نوټسو د لیکلو مسئله
۳۰۹	طلاق درې ځله اولیکي او نیت د یو طلاق وی
	د یو طلاق بائن د لیکلو ئې او وئیل لیکلو والادري اولیکل نو
۳۱۰	دا صحیح نه دی
۳۱۱	بغیر د زور او اکراه نه یو طلاق لیکلو سره طلاق رجعی واقع کیږي
۳۱۲	کله چه طلاق نامه باندې دستخط موجود وی نو طلاق به واقع وی
۳۱۳	خاوند په خپله دوه طلاقه ورکړي دی مجستریټ درې لیکلی دی، ددې حکم
۳۱۵	د طلاق ثلاثه نه پس بغیر د تحلیل نه رجعت جائز نه دي

صفحه	مضمون
۳۱۸	طلاق ثلاثه لره په یو حساب کول صحیح نه دی
۳۱۹	په یو وخت د درېو طلاقو وقوع او د حدیث مسلم نه جواب
۳۲۲	په یو مجلس کښې درې طلاقه په اجماع د صحابه هم درې دی
۳۲۳	په یو وخت درې طلاقه په یو جلسه کښې واقع کیدل د آئمه اربعه مذهب دي
۳۲۷	د، انت طالق ثلاثاً، اود عبداللہ بن عباس <small>رضی اللہ عنہ</small> دروایت تحقیق
	په جلسه واحده کښې درې طلاقه یو طلاق حسابول
۳۲۹	مخالفت د احادیثو اود آثار صحابه دي
۳۳۱	د طلاق ثلاثه نه پس د نوي نکاح د پاره د ارشاد الطالبین حيله غلطه ده

باب کنایات الطلاق

۳۳۳	د کنایات مختلف الفاظ
۳۳۴	لفظ حرام د کنایاتو نه دي
	مبانه بنځې باندې دوباره نکاح د پاره د زور الفاظ
۳۳۵	«ته ځمانه جدائی»، وغیره مسائل
۳۳۶	پښتو کښې لفظ (لو) سره د طلاق واقع کیدلو مسئله
۳۳۷	لرې شه، اوڅه، د مور پلار کورته لاره شه، ددې حکم
۳۳۷	«داسې بنځې لره نه ساتم، تا پریږدم پریږدم، د الفاظو حکم
۳۳۸	«اووه واره لاري ستا د پاره خالی دی ته تللې شې»، الفاظو حکم
۳۴۰	د وهلو نه پس او وائی ما تاته رخصت درکړو، څه وغیره الفاظو حکم
	داسې بنځې ضرورت نشته ځما سلام دي، جهیز
۳۴۱	یوسئ جینئ خلاصه کړئ وغیره الفاظو حکم
۳۴۲	فارغه کړې مې ده، آزاده ده، حرامه ده، الفاظو حکم

صفحہ	مضمون
۳۴۳	اوزہ گنپ زہ بہ طلاق درکرم، ددی حکم
۳۴۳	اوزہ، نکل جا، لفظ کنائی دی او روستو د طلاق د خبر کاذبہ حکم
۳۴۴	ماتہ پریخودلی ئی، کنبی احتمال د صریح او کنایہ دی
۳۴۶	پہ ما خور مورئی پہ ما طلاقہ ئی او ورزہ، حکم
۳۴۶	ما پریخودلی پریخودلی پریخودلی ئی وغیرہ الفاظو حکم
۳۴۹	خما د کت نہ لرې شه پہ خپل کت کنبی اودہ شه، وغیرہ الفاظو حکم
۳۴۹	ماتہ پریخودلی ئی طلاق نامہ یوسہ، وغیرہ حکم
	ما خپلی بنځې لره پریخودلی دہ، ددی درې خطونه
۳۵۱	مختلفو خلقو ته د لیکلو مسئلہ
	بنځہ ئی نہ جوړوم، ته ماتہ نہ ئی پکار، بنځہ خما نہ آزاده دہ،
۳۵۲	الفاظو حکم
۳۵۳	د خاوند بنځې لره د کور نہ د ویستلو او د مختلفو الفاظو وئیلو حکم
	خما نہ خما بنځہ پاتې شوې دہ پاتې شوې دہ پاتې شوې دہ،
۳۵۴	ددی شرعی حکم
۳۵۵	د کور نہ لارہ شه خما نہ فارغہ شه خاوند او کړہ وغیرہ الفاظو حکم
۳۵۶	بنځې ته پہ، وئیلو سرہ د طلاق مسئلہ
۳۵۶	کہ زما پہ بنځہ باندي څہ حق نہ وی، دا الفاظ کنایہ دی
۳۵۷	ماتہ ستا ضرورت نشته، الفاظ کنایہ دی
۳۵۸	د، ما پریخودہ، الفاظو حکم
۳۵۹	بنځہ زما نہ آزاده دہ زہ دهنې نہ آزاد یم، پہ بائن کنبی مشهور دی
	ته زما هیڅ نہ کیږي، زہ ذهنی طور باندي ددی نہ فارغ یم،
۳۶۰	الفاظ کنائی دی

صفحہ	مضمون
	ماتہ ددی حاجت نشته بل ځائی کنبی ددی نکاح او کړہ،
۳۶۱	دی سرہ د طلاق حکم
۳۶۲	څوک بنه سړې او گوره د خپلې لور رشتہ ورسره او کړہ، ددی حکم
	طلاق ورکړہ نو ته آزاد ئی، جواب کنبی ئی او وئیل زہ آزاد یم،
۳۶۳	دا طلاق بائن دی

باب تعلیق الطلاق

۳۶۴	پہ تعلیقی طلاق کنبی شرط کہ اصالتہ پوره کړی یا وکالتہ حنث واقع کیږي
۳۶۵	اراده د تعلیقی طلاق وه لیکن د غفلت په وجه تنجیزی صادر شو
۳۶۶	پہ یمین بتعلیق الطلاق کنبی کفارہ ورکولو سرہ کارنه جوړیږي
۳۶۷	د طلاق تفویض، عزل وکیل، اوپہ دی کنبی دگواهی وغیرہ مسئلہ
۳۶۹	ځوئ خپل پلار ته تفویض طلاق کولې شی او وکیل هم جوړولې شی
۳۷۰	د قسم او طلاق معلق یو صورت
۳۷۱	د طلاق بشرط تعلیق یا بطور تاکید مسئلہ
۳۷۲	پہ جرگہ کنبی پہ طلاق ثلاثہ باندي د قسم اخستلو مسئلہ
	کہ چرته بیع معلق بالطلاق کنبی اقاله او کړی نو دوبارہ د سرہ
۳۷۳	نوی بیع کنبی حانث کیدل نه راځي
۳۷۴	پہ نکاح نامہ کنبی د طلاق د تعلیق د شرط د ثبوت مسئلہ
	خربوزه راوړلو باندي طلاق معلق او وائی، د خټکی راوړلو څہ حکم دی؟
۳۷۵	او ددینه د وتلو حیلہ
	دچا سرہ د خبرو نه کولو طلاق باندي د قسم په صورت کنبی
۳۷۶	د خبرې تعین د عرف نه کیږي

- ۳۷۸ کہ چرتہ تہ ناراضہ ئی نو د اطلاق نامہ واخلہ الخ،،
تعلیق د طلاق دے نہ چہ تحقیق د طلاق
تول اهل شهر تہ طلاق معلق اچول اوپہ تول اهل شهر باندی
۳۷۹ د وقوع یا عدم وقوع مسئلہ
۳۸۰ راضی نامہ نہ کولو باندی طلاق وئیل بیا بل چا راضی نامہ وکرہ
۳۸۱ د طلاق ثلاثہ د معنی نہ د ناخبرہ سری د معلق طلاق حکم
۳۸۲ د یمین طلاق باوجود د دروغو گواہی ورکری،، کبھی د طلاق حکم
کہ چرتہ بنیٰ خما د خبری جواب را کرو نو دري
۳۸۳ شرطونو باندی طلاق دہ،، ددی حکم
کہ چرتہ پہ ما باندی د فلانکی سری د قرضی رقم ورکول وی نو
۳۸۳ پہ ما باندی بنیٰ خما پہ دریو شرطونو طلاق دہ ددی حکم
خیلہ خور کہ فلانی تہ وادہ کری نو خیلہ بنیٰ خما بہ مثلثہ طلاق دہ،،
۳۸۴ ددی حکم
کہ فلانی تہ د لوررشتہ ورکرم نوز ما بنیٰ خما بہ پہ ما باندی مطلقہ مغلظہ وی۔۔ ۳۸۵
،، کہ چرتہ خیلہ لور بل خائی کبھی ورکرم نو پہ ما باندی
خیلہ بنیٰ خما پہ دري شرطونو طلاق دہ،، ددی حکم ۳۸۶
،، کہ ما دی سرہ نکاح وکرہ نو پہ دی دري طلاق دہ،، ددی حکم ۳۸۷
کہ د بنیٰ خما پہ زندگئی کبھی می دویم وادہ وکرو نو هغه
دویمہ بنیٰ خما بہ طلاق دہ،، ددی حکم ۳۸۸
د بنیٰ خما پہ موجودگئی کبھی دویم وادہ کولو باندی
د طلاق معلق تفصیلی مسئلہ ۳۸۹
،، کہ چرتہ خما وادہ د سنت مطابق نہ وی نو بنیٰ خما می طلاق دہ،، ددی حکم ۳۹۰

کومی بنیٰ خما چہ دروازی نہ سربہر کریدی هغی تہ دري طلاق دہ،،

۳۹۰ کور کبھی دوه بنیٰ خما وی ددی مسئلہ

یو هلك تہ لوراو خور ورکولو باندی ئی د طلاق قسم وکرو بیا

۳۹۱ هغه ددی باوجود وختیدہ،، ددی حکم

کہ چرتہ خور ئی فلانی تہ پہ نکاح ورکری نو طلاق بیا

۳۹۲ هغه جینیٰ پہ خیلہ دهغه سرہ لارلہ

کہ چرتہ اته ورخو کبھی دننه ستا نہ طلاق نامہ واخلہ نو

۳۹۳ خما بنیٰ خما پہ ما باندی طلاق دہ،، ددی حکم

کہ گیرہ می پری نہ خودلہ مونخ روژہ می ونه ساتلہ نو

۳۹۳ خما نکاح بہ باطلہ اوفسخ وی،، دخلاف ورزی حکم

۳۹۴ ،، کہ چرتہ ما فلانی سرہ خبری وکری نو خما بنیٰ خما طلاق دہ،، ددی حکم

۳۹۵ ،، کہ دی امام پسپی می مونخ وکرو نو خما بنیٰ خما طلاق دہ،، ددی حکم

۳۹۶ خما د اجازت نہ بغیر کہ چرتہ تہ د موریلار کورتہ لارلہ نو دري طلاق دہ،،

کہ پہ مقررہ مودہ کبھی زہ واپس نہ شوم نو خما او د منکوحی

۳۹۶ پہ مینخ کبھی بہ نکاح فسخ وی

،، کہ چرتہ فلانی کار می اوکرو نو خما بنیٰ خما پہ سلو کانپو سرہ طلاق دہ،،

۳۹۷ طلاق مغلظہ دہ

،، کہ چرتہ خما بنیٰ خما بد چلنہ وی نو طلاق دہ،، یا کہ چرتہ طلاق ورنہ کری نو،،

۳۹۹ ددی حکم

،، کہ چرتہ خہ پشاور تہ سبق تہ لانه یم نو بنیٰ خما تہ دري طلاق دہ،، ددی حکم ۴۰۰

کہ چرتہ د زید کورتہ لارو نوز روپی بہ صدقہ کوی او

۴۰۰ کہ چرتہ صدقہ ئی ونه کرلہ نو بنیٰ خما ئی طلاق دہ،، ددی حکم

صفحہ	مضمون
------	-------

- پلار او وئیلې،، که چرته ته مې د خاوند په حواله کړې نو
 ۴۰۱ ما باندې خپله ښځه یو دوه درې او خور موربه وی،،
 ۴۰۲ که چرته څه د فیصلې نه و او پیدم نو ما باندې
 دې ټول حلال حرام شی،، نه د طلاق حکم
 ۴۰۳ که چرته خور مې ونه لیکله نو ځما ښځه طلاق بانه ده،، ددې حکم
 ۴۰۴ که ما په خپل سخرگنې باندې سلام او کړو نو
 ځما ښځه به طلاقه وی،، ددې حکم
 ۴۰۴ که چرته تاسو ټول مې قتل نه کړئ نو ما باندې ښځه طلاقه ده،، ددې حکم
 ۴۰۵ ځما کلی ته راغلې تالره مې قتل نه کړو نو ځما ښځه طلاقه ده،،
 ددرې ځلې وئیلو حکم
 ۴۰۶ که چرته په حقوق زوجیت اوانان نفقه کښې کوتاهی او کړم
 نو درې طلاقه،، ددې مسئله
 ۴۰۷ که چرته دفلان فلان سره راضی نامه وکړم نو په
 ما باندې یو طلاق دوه طلاق درې طلاق الخ،،
 د طلاق معلق یو صورت
 ۴۰۸ دوکانداری نه کولو باندې طلاق معلق کول کله چه
 مراد ئې په شرکت سره دوکانداری وی،، ددې حکم
 ۴۰۹ د مشت زنی کولو په وجه باندې طلاق معلق واچوی او
 بیا ئې تفخیز وکړو نو څه حکم دې؟
 ۴۱۰ د مالی جرمانه نه ادا کولو په صورت کښې د طلاق معلق تفصیلی مسئله
 ۴۱۱ که چرته افیون او خوری نو ښځه به طلاقه وی، بیا
 د افیون نه جوړه شوې دوا او خوری نو...؟
 ۴۱۲

صفحہ	مضمون
------	-------

- که چرته څه د ځوی کور ته لارم نو ښځه مې طلاقه ده،،
 ۴۱۳ ددې نه مراد د سکونت کور دې
 ۴۱۴ د طلاق معلق یو تفصیلی مسئله او متعدد استفسارات
 ۴۱۶ په دې جواب باندې دوباره استفسار
 ۴۱۸ دریم ځل استفسار
 ۴۱۸ څلورم ځل استفسار
 ۴۱۹ کومې ښځې سره چه زه نکاح وکړم هغه په ما
 باندې مطلقه ثلاثه ده،، ددې حکم او د فضولی نکاح
 ۴۲۰ په عرفی کلام طلاق سره طلاق نه واقع کیږي
 ۴۲۱ عوامی طلاق کلام لغوه اوبې اثره دې
 ۴۲۱ ځما کلام طلاق دې،، سره صرف یو طلاق رجعی واقع کیږي
 ۴۲۲ د طلاق کلام حنث کښې د عمد او نسیان او د حیلي او مخرج حکم
 ۴۲۳ په الفاظ د طلاق کلام کښې حیله او د اجازت بالوطی مسئله
 ۴۲۵ په طلاق کلام کښې حیله او په مذهب غیر باندې دفتوی حکم
 ۴۲۶ د معلق بالشرط طلاق عجیبه صورت او د دویم واده د پاره حیله او چل
 ۴۲۶ که ستا ځوی ته مې رشته ورکړله نو په ما باندې
 خپله ښځه طلاقه ده،، نه مخلصي او حیله
 ۴۲۸ د مطلقه مغلظه نه دوباره نکاح باندې طلاق معلق نه دویستلو حیله
 ۴۲۹ که چرته مادي کس سره د دویمې او دریمې نکاح نه پس
 هم خبرې او کړې نو درې طلاقه،، نه مخلص او حیله
 ۴۳۰ درې طلاق تعلیقی نه د بچ کیدلو د پاره د فقهاء ذکر کړي شوې حیله
 په مقررہ تاریخ باندې رقم داداء کولو د طلاق قسم او کړې بیا
 دچیک په ذریعہ بینک وروسته رقم او کړې؟
 ۴۳۱

فصل فی عد الطلاق

والقاء الاحجار وغيرهما

- ۴۳۳ صرف، یودوه درې،، وئیلو سره طلاق نه واقع کیږي
- ۴۳۴ کانړی غورځول او دیو دوه درې وئیلو وغیره په باره کښې تفصیلی فتویٰ
- ۴۳۶ یودوه درې په ماطلاقه ده،، متعلق استفسار باندې تفصیلی جواب
- یودوه درې ته په ما باندې مور خور او درې کانړی
- ۴۳۸ ئې هم او غور زول،، ددې حکم
- ۴۳۹ یودوه درې څلور کانړو سره..... طلاقه ده،، ددې مسئله
- ۴۳۹ یودوه درې تا اوساتم نو مور اوساتم،، ددې حکم
- ۴۴۱ زه زما درته اجازت دې یودوه درې،، په دې سره طلاق نه واقع کیږي
- ۴۴۲ یودوه درې په ما باندې ښځه طلاقه ده،، ددې حکم
- ۴۴۳ صرف درې لکیرې وهل، زه لار شه وئیلو وغیره مسئله
- ۴۴۵ په عد او عدد د طلاق کښې فرق
- ۴۴۶ بې اراده خپلې ښځې ته یکدم د،، طلاق طلاق طلاق،، وئیلو حکم
- ۴۴۷ ښځې ته صرف،، یو طلاق دوه طلاقه درې طلاقه،، د وئیلو مسئله
- تاته یو طلاق دوه طلاقه دزې طلاقه دی که چرې
- ته می پریخودی نو مور می پریخوده،، ددې حکم
- ۴۵۰ دیو طلاق دوه طلاقه درې طلاقه،، د وئیلو حکم
- یودوه درې طلاقه دی،، باندې دنظام الفتاوی،، اعتراض
- اود مفتی صاحب جواب
- ۴۵۱ صرف په کانړې ویشتلو سره طلاق نه واقع کیږي
- ۴۵۴ دی درې کانړو اغستلو او یو دوه درې وئیلو اود لفظ طلاق نه وئیلو حکم
- ۴۵۵

د ښځې په لاس کښې جدا جدا کانړې ورکړي او او وائی

- ۴۵۵ ته زمانه آزاده ئې،، ددې حکم
- ته په ما باندې په درې کانړو باندې طلاقه ئې،،
- ۴۵۷ کښې د دوو معنوا احتمال دې
- ۴۵۸ په دریو گوتو باندې اشاره او یو ځل د طلاق وئیلو حکم
- ۴۵۹ په یو سوال باندې دوباره استفسار او د دارالعلوم کراچی فتویٰ
- په دولسو څلو طلاق وئیلو باندې د تاسیس او تاکید مسئله
- ۴۶۰ او د غیر مقلدینو د فتویٰ حکم

فصل فی طلاق المکره والصبی

والمجنون والسكران وغيرهم

- په زبردستی د طلاق لیکلویا په بل چا لیکلو کښې د زور او زبردستی نوعیت ۴۶۳
- د جبر اطلاق لیکلو یا په بل چا د لیکلو مسئله ۴۶۴
- د نکاح نه وړاندې او روسته په زبردستی طلاق اخستلو مسئله ۴۶۵
- د مکره طلاق بالکتابت منظور نه دې ۴۶۶
- طلاق د مکره کښې په مذهب غیر فتویٰ جائز نه ده ۴۶۸
- نابالغ نه خپله طلاق ورکولې شی اونه څوک وکیل د طلاق جوړولې شی ۴۶۹
- نابالغ هلک خپلې ښځې یا دده پلار دده ښځې ته طلاق نه شی ورکولې ۴۷۰
- د طلاق د صحت د پاره د خاوند بالغ کیدل شرط دی په خلاف د ښځې ۴۷۱
- د بالغ خاوند نابالغې ته قبل الدخول دیو طلاق ورکولو مسئله ۴۷۱
- د مدهوش او مغلوب العقل د طلاق مسئله ۴۷۲
- د مدهوش او د پاگل د طلاق مسئله ۴۷۳
- د عقل د فاسدیدو په وخت کښې د طلاق لیکلو مسئله ۴۷۴
- د مدهوشی او غضب په حالت کښې د طلاق حکم ۴۷۵

صفحہ	مضمون
۴۷۲	د وھلو پہ وجہ سرہ بی ہوشہ شی،، طلاق ورکری،، د وئیلو حکم
۴۷۸	د مسحور (جادو وھلی) کس د طلاق حکم
۴۷۹	پہ وسوسہ او وھم کنبی د مبتلاء سزی د طلاق حکم
۴۷۹	دوسوی پہ صورت کنبی وئیل چہ،، پہ بنسخہ باندی
۴۷۹	منحوس الفاط،، ددی حکم
۴۸۱	پہ مرض سرسام کنبی د ورکری طلاق مسئلہ
۴۸۱	پہ مالیخولیا کنبی د مبتلا کس د طلاق حکم
۴۸۳	پہ حالت د خوب کنبی طلاق معتبر نہ دی
۴۸۳	د نشی، غصی او د جبر پہ صورت کنبی د طلاق حکم
۴۸۴	د نشی پہ حالت کنبی طلاق واقع کیڑی
۴۸۵	د نشی پہ حالت کنبی،، تہ می پریخی ئی،، د دری خلہ وئیلو حکم
۴۸۷	د نشی پہ حالت کنبی د طلاق او د بنسخی د دری طلاقو دعویٰ
۴۸۸	د نشی پہ حالت کنبی د طلاق او عدد کنبی د شک مسئلہ
۴۸۸	بنسخی تہ دری طلاق تعلیقی ورکری بیا د نشی پہ
۴۸۸	حالت کنبی د طلاق اقرار او کرو ددی حکم

باب ما لایقع به الطلاق

۴۹۱	پہ معصیت سرہ پہ نکاح باندی اثر نہ غور خیڑی
۴۹۱	د خپلی بنسخی تہ طلاق ورکول غوارم،، دانشاء طلاق نہ دی
۴۹۲	بنسخہ وھلو او غیر محرم سرہ یواخی پریخودلو باندی طلاق نہ واقع کیڑی
۴۹۳	طلاق رجعی کنبی د عدت تیرولو نہ پس طلاق نہ واقع کیڑی
۴۹۳	د بنسخی د ویرولو د پارہ د طلاق د نوٹس د لیکلو مسئلہ
۴۹۴	د طلاق نامی د لیکلو پہ وخت ارادہ د طلاق بدلؤل
۴۹۵	د بنسخی دا وینا چہ تہ زما خاوند نہ ئی موجب د طلاق نہ دی
۴۹۵	د شک پہ صورت کنبی د تعلیق طلاق مسئلہ

صفحہ	مضمون
۴۹۲	پہ شک سرہ طلاق نہ واقع کیڑی
۴۹۲	پلار د نابالغہ خوی بنسخی تہ طلاق نہ شی ورکولی
۴۹۷	،، پہ ما باندی حلالہ دنیا حرامہ دہ،، وئیلو سرہ د طلاق حکم
۴۹۸	خپلی لور تہ کنزلی کولو باندی پہ نکاح باندی اثر نہ پریوزی
۴۹۸	د الیکشن پہ دوران کنبی د خاوند نوم غلط خودل پہ نکاح
۴۹۸	باندی اثر نہ غور خیڑی
۴۹۹	صرف پہ خیال او تصور کولو سرہ طلاق نہ واقع کیڑی
۴۹۹	پہ طلاق کنبی د دروغو دھوکی او د ہزل فرق
۵۰۰	د خر طلاق زویہ،، کنزلی دی طلاق نہ دی
۵۰۱	د مختلف احتمالاتو پہ وجہ باندی د طلاق حکم لگول بی قاعدی امر دی
۵۰۱	د فلانی تقریر کہ می واوریدو نو بنسخہ می طلاقہ،،
۵۰۲	بیائی د تیپ ریکارڈ نہ واورى ددی حکم
۵۰۳	،، کہ دا کار ما او کرو نوزہ بہ طلاق یم،، ددی حکم
۵۰۴	د خپلی بنسخی پہ خائی د بلی بنسخی نوم واخلی طلاق نہ واقع کیڑی
۵۰۴	د خپلی بنسخی متعلق خوی تہ دا وئیل چہ،، دا خما بنسخہ دہ
۵۰۵	او کہ ستا،، ددی حکم
۵۰۵	بغیر د اضافت او حکم نہ،، اووہ طلاقہ،، وئیل لغوہ دی
۵۰۵	،، ای طلاق دی وی کہ ئی اوخورو،، یعنی طلاق دی
۵۰۶	کہ چری او ئی خوړلو،، ددی حکم
۵۰۶	بنسخی تہ د مور سختی کنزلی کولو سرہ طلاق نہ واقع کیڑی

باب القضاء ودعوی الطلاق والنکاح

۵۰۸	بنسخہ د طلاق ثلاثہ دعویٰ او کری او خاوند منکروی ددی خہ حکم دی؟
۵۰۸	بنسخہ د دری طلاقو مدعیہ دہ او خاوند د طلاق رجعی مدعی دی؟
۵۰۹	خاوند طلاق ورکولونہ پس منکرشی او بنسخہ قسم خوری پہ طلاق باندی؟

د خاوند او ښځې د طلاق په تعداد کښې اختلاف په صورت کښې فیصله ۵۱۰
 د خاوند د طلاق ورکولو باوجود انکار کوی او ښځه اقرار کوی نو.....؟ ۵۱۲
 ۵۱۳ که چرې گواه عادل وی نو د طلاق نه انکار غیر معتبر دي

په طلاق کښې مختلف او مضطرب شهادت او په الفاظو
 د طلاق کښې د اختلاف حکم ۵۱۳
 په طلاق کښې د مدعی مطلقې گواهان منظور او د ناکح منکر نامنظور دي ۵۱۵
 په طلاق کښې د پنځو گواهانو په بیان کښې د اختلاف په صورت کښې حکم ۵۱۶
 محکم ته باقاعده د ثبوت راوړلو نه بغیر ښځه مطلقه نه ده ۵۱۷
 طلاق مغلظه او په دې باندې د شهادت موجود گئی کښې

د زوجیت دعویٰ مردود ده ۵۱۸
 د وفات نه پس د طلاق د خبر حکم ۵۱۸
 د نکاح د ثبوت د پاره د نکاح خوان په ځانې د دویم امام د گواهي حکم ۵۲۰
 د خاوند په طلاق باندې مجبوره کولو وجوهات او د حنثی مشکل حکم ۵۲۱
 خاوند طلاق معلق ورکړی و او وې کاله پس ښځې

انکار او کړو اوس څه حکم دي؟ ۵۲۲
 د خيار بلوغ په وجه باندې د تنسیخ نکاح په صورت کښې
 د صحیح فیصلې صورت ۵۲۳

شرعی نکاح شوي ده خاوند منکر دي په دې

صورت کښې د عدالتی ډگری حکم ۵۲۴

بلا قاعده عدالتی طلاق قانونی کیدې شی شرعی نه ۵۲۴

د ارتداد او په الفاظ کفریه نه پس بلا طلاق دویم خاوند سره د نکاح مسئله ۵۲۵
 د مرتد او کافر کیدو والا نکاح په خپله ختمیږي ۵۲۷

فصل فی تنسیخ النکاح

د موجوده عدالتونو د تنسیخ نکاح فیصلې که چرې

باقاعده وی نو تسلیمولې به شی گینی نه ۵۲۹

په ابتدائی عدالت او وړاندنی عدالت کښې د متضادو

فیصلو په صورت کښې د تنسیخ نکاح حکم ۵۳۰

د دروغو گواهیانو سره د تنسیخ نکاح مسئله ۵۳۱

بې قاعده تنسیخ نکاح شرعاً مسترد او په دې کښې معاونت و غیره حرام دي ۵۳۱

بلا وجه شرعی د تنسیخ نکاح ډگری و غیره شرعاً قبول نه ده ۵۳۲

د نابالغه د خيار بلوغ او د دی سی د طرف نه د طلاق نامې د ورکولو مسئله ۵۳۳

سره د آبادولو نه خاوند ته د تنسیخ نکاح ډگری ورکول شرعاً کالعدم ده ۵۳۴

مجبوراً ښځه تنسیخ نکاح په مسلمان جج باندې کولې شی ۵۳۵

تنسیخ نکاح په ظاهره خلع بالا کراه او حقیقت کښې طلاق بائن دي ۵۳۶

چرته چه قاضی نه وی هلته د علماء جمعیت

د ضرورت په وجې سره تنسیخ نکاح کولې شی ۵۳۷

د باقاعده تحقیق نه پس د قاضی یکطرفه د تنسیخ نکاح فیصله ۵۳۸

بلا وجه تنسیخ نکاح کول غیر معتبر او د دینی امور و ختمول دی ۵۳۹

د تعنت فی النفقة په وجه په مذهب غیر باندې فتویٰ او

د قضاء علی الغائب حکم ۵۴۰

د باقاعده آبادی په صورت کښې د طلاق ورکولو

نه بغیر په تنسیخ نکاح باندې ډگری د کار نه ده ۵۴۲

مجبوره ښځه اولاً مصالحت ثانیاً خلع او په آخر کښې

د تنسیخ نکاح مطالبه کولې شی ۵۴۳

صرف د مهر نه ورکولو په وجه باندې تنسیخ نکاح نه کیږي ۵۴۴

- د خاوند اراده د قتل او نفقه نه ورکولو په صورت ۵۴۴
- کښې د تنسیخ یا د خلع حکم ۵۴۵
- د عجز عن النفقه وغیره په وجه باندې د جرگې فیصله د تنسیخ نکاح حکم ۵۴۷
- بنځه د مجبورې په وجه باندې تنسیخ نکاح کولې شی ۵۴۸
- مجبوره بنځه باقاعده د مسلمان جج په ذریعه تنسیخ نکاح کولې شی ۵۴۹
- د غلط تنسیخ نکاح نه پس د دویم واده د وجې نه د طعن او بایکات مسئله ۵۵۰
- په رسم سوره کښې د نابالغو جینکو د ورکولو صورت کښې ۵۵۱
- د حق تنسیخ نکاح او د خیار مسئله ۵۵۲
- د بلوغ نه پس د جج د تنسیخ نکاح مسئله ۵۵۲
- د سیئ الاختیار نیکه او د عدالت د یو طرفه تنسیخ نکاح مسئله ۵۵۴
- د پلار د وکیل کړې د نکاح په وجې سره جینئ ته ۵۵۴
- د خیار بلوغ او د تنسیخ حق حاصل دې ۵۵۵
- د عاقلې بالغې نکاح کښې د والدینو د عدم موجودگي ۵۵۵
- په بناء باندې د عدالت د تنسیخ نکاح مسئله ۵۵۶
- د صغیرې د پلار د فسخ نکاح د اختیار په باره کښې ۵۵۶
- د حيله ناجزه د عبارة وضاحت ۵۵۷
- د والدینو د نابالغو کړې شوي نکاح ناقابل فسخ دې ۵۵۸
- د مهر نه لږ اړکولو په وجه باندې بنځې ته د تنسیخ نکاح حق حاصل نه دې ۵۵۸
- د نکاح په وخت، په عدالت کښې بلا خلع د فسخ نکاح، شرط لگولو حکم ۵۵۹
- د جنازې د مونځ نه د منکر او د لوفر خاوند نه نکاح فسخ کول ۵۵۹
- د بې غیرته خاوند سره اوسیدل حرام او تختیدل ضروري دې ۵۵۹

فصل فی تفریق زوجة مفقود الخبر والمجنون وغیره

- د مفقود الخبر د بنځې د پاره د تنسیخ نکاح مسئله ۵۶۱
- د مفقود الخبر د بنځې په فسخ نکاح کښې د شرائطو رعایت ضروري دې ۵۶۲

زوجه مفقود الخبر کښې قضاء د قاضی یا د علماء جماعت

- ضروري دې په فتویٰ باندې اکتفاء کافی نه ده ۵۶۳
- په افغان جنگ کښې د مفقود مجاهدینو د بنځو د نکاح مسئله ۵۶۲
- په جهاد افغانستان کښې د مفقود الخبر مجاهدینو د بنځو مسئله ۵۶۲
- د سقوط مشرقی پاکستان په وخت د مفقود ازواج د بنځو مسئله ۵۶۷
- د مفقود الخبر بنځې ته د مسلمان حاکم په ذریعه ۵۶۸
- د حکم بالموت حاصلولو فیصله ۵۷۰
- د مفقود الخبر خاوند په باره کښې د مسلمان حاکم د فیصلې حکم ۵۷۱
- د مفقود الخبر په باره کښې ظاهر الروایت او په ۵۷۲
- مذهب د امام مالک باندې د فتویٰ حکم ۵۷۲
- د مفقود الخبر د بنځې د پاره د انتظار مسئله ۵۷۳
- په بل ځای کښې د نکاح نه پس د مفقود الخبر د واپسې د صورت مسئله ۵۷۴
- د غائب خاوند واپس راتلل اود بنځې دویم واده اود طلاق او نکاح مسئله ۵۷۵
- د مفقود او متعنت فی النفقه په وجه باندې د تنسیخ نکاح ۵۷۵
- په صورت کښې د خاوند د واپسې مسئله ۵۷۶
- د مفقود الخبر د مرگ په باره کښې د یوکس په خبر باندې د اعتماد مسئله ۵۷۷
- د پخلس کالو نه د ورک شوی خاوند بنځې ته د تنسیخ نکاح حکم ۵۷۹
- د مفقود الخبر لوفر سړی د بنځې د پاره بل ځای کښې د نکاح مسئله ۵۷۹
- د خاوند په لرې وطن کښې د بنځې اوسولو او بیا هلته ۵۸۲
- د تلو نه د انکار وغیره مسئله ۵۸۲
- د دیوانه او عمر قید کس د بنځې د نکاح د تنسیخ مسئله ۵۸۴
- د مجنون منکوحه د خوف زنا او عدم نفقې وغیره ۵۸۵
- په وجه تنسیخ نکاح کولې شی ۵۸۴
- په خاوند باندې د جنون راتلو په وجه باندې تنسیخ نکاح کولو مسئله ۵۸۵

۵۸۷	د لیونتوب په وجه باندې د تنسیخ نکاح حکم
۵۸۸	د لیونتوب په وجه باندې د امام محمد او امام مالک رحمهما الله
۵۹۰	په نزد فسخ نکاح مسئله
۵۹۰	د محکمه عالیہ قضاء د سوات ریاست متفقہ فیصلہ
۵۹۳	الحکم المحمود فی مسئلة المفقود
۵۹۳	الجواب الاول من دارالافتاء مدرسه امینیہ دہلی
۵۹۳	الجواب الثانی من دارالافتاء دارالعلوم دیوبند
۵۹۵	الجواب الثالث من دارالافتاء دیوبند
۵۹۵	الجواب الرابع

فصل فی العین

۲۰۰	د هیجرا د پاره واده جائز او بنحی ته د تنسیخ نکاح حق حاصل دی
۲۰۱	د نامرد یعنی د عین د تنسیخ نکاح مسئله
۲۰۳	(د نامردی) په صورت کښې د یو کال مهلت نه بغير تنسیخ نکاح منظور نه ده
	نامرد که چرې په طلاق یا خلع باندې راضی نه وی نو بنسخته
۲۰۴	باقاعده تنسیخ نکاح کولې شی
۲۰۵	د مقطوع الذکر (مجبوب) خاوند حکم
	په رسم، سوره، کښې معمر کس ته د ورکړې شوې جینې
۲۰۵	په صورت کښې د عین مسئله
۲۰۶	د هیجرا سره د نکاح په صورت کښې د تنسیخ نکاح مسئله
۲۰۶	د عقیم کس نه د تنسیخ نکاح مطالبه صحیح نه ده

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فتاوی دیوبند پاکستان المعروف بفتاوی فریدیه (پنجم جلد)

الحمد لله الذي اجري بحكمته مقادير الامور، ودبر السموات والارضين على مرالدهور،
والصلاة والسلام على سيدنا ومولانا محمد عبده ورسوله شفيع العصاة يوم النشور، وعلى آله
واسحابه ما اضاء النهار واطلم الدجور، اما بعد!

د الله تعالى ډیر شکر دي چه هغه په خپل ډیر زیات رحمت او خصوصي فضل
وكرم سره زما په شان بي وسد کمزوري بنده د فتاوی دیوبند پاکستان المعروف بفتاوی
فریدیه د ترتیب او تحقیق او تخریج او تحشیه په علمی خدمت باندې لگولې یم، بنده
فقیر (مرتب) یو ادبی طالب علم دي او د لوستلو او لیکلو لږ ډیر شوق لری، ورنه من آنم
که من دانم، خودا د الله تعالی د خصوصي مهربانی او فضل وكرم کرشمه ده، چه په دي
خدمت کښې ئې کامیابی راکړه او حوصله افزائی ئې راکړې ده.

بعضي دوستان کله کله دا اظهار کوی چه وخت زیات لگی ددوی خواهش دي چه
په کم نه کم وخت کښې فتاوی مکمله شی او منظر عام ته راشی، بنده ته هم ددې احساس
شته چه ددوی دا جذبه دي کار لره زرتکمیل ته د رسولو اود محبت په وجه ده، لیکن اهل
علمو ته بنه معلومه ده چه دا کار د ثومره محنت غواړی، ثومره مشکل اود سکون او
اطمینان تقاضا کوی، ځکه چه په رجسترو کښې د خورو ورو په زرگونو مسئلو د کتاب،
باب اود فصل وار ترتیب، د هر عربی عبارت تخریج او بالخصوص په کومو فتاوو کښې
چه حوالې درج نه دی دهغې دپاره باقاعده حواله جات په تلاش کولو کښې په درجنونو
کتابونه کتل او په بعضي ځایونو کښې د تحقیقی حواشی لیکل وغیره څه آسان کار نه
دي، بالخصوص د حضرت شیخنا المعظم حضرت مفتی اعظم دامت برکاتهم د ذات
بابرکات د فتاوی حوالې سره دلائل او براهین او د تفصیل او اعجاز په اعتبار سره د
منفرد او امتیازی شان حامل ده، دغسې ددوی د مخصوص طرز فکر لحاظ هم دي، چه
هغه هم هغسې اهل علمو ته منتقل شی، په دي وجه دا کار پخپله د زیات وخت تقاضا
کوی، او مونږ دي لره د معیاری جوړولو کوشش کوو.

په دي جلد کښې د کتاب النکاح او کتاب الطلاق ابواب او فصول جمع کړي
شوی دی، او چرته چه په یوه مسئله کښې د حضرت صاحب مخصوص طرز فکر او علمی

تحقیق دی ہلتہ مونہ کوشش کری دی چہ حضرت د نورو تصانیفو مثلاً منهاج السنن او ہدایۃ القاری وغیرہ نہ دا مدلل کری شی چہ ددی پہ تعین او تحقیق کنبی ہیخ شبہ باقی پاتی نہ شی۔

ددی جلد ہرہ یوہ مسئلہ او تحقیق او تحشیہ رئیس دارالافتاء جامعہ حقانیہ سیدی واستادی حضرت مولانا مفتی سیف اللہ حقانی صاحب مدظلہ العالی دیر پہ ژور نظر سرہ کتلی دہ، ددی نہ علاوہ ددی جلد ہم ٲول ابواب او فصول وخت پہ وخت د حضرت مولانا شیخنا المعظم حضرت مفتی اعظم دامت برکاتہم پہ خدمت کنبی پیش کری شول، اود سختی کمزوری او تکلیف او بیماری باوجود ئی او کتل اود خوشحالی اظہار ئی او کرو، او بندہ تہ ئی خصوصی دعا گانی او کری۔

بندہ دہغہ ٲولو دوستانو شکریہ ادا کول ضروری گنری چہ ہغوی د کتابونو مطالعہ کولو او پہ تخریجی امور و کنبی معاونت کری دی بالخصوص مولانا محمد اسحاق حقانی، اود درجہ تخصص فی الفقہ بعضی طلباء کرام مولانا عزیز الرحمن، مولانا پروات خان، مولانا احسان اللہ، مولانا عبدالحی او مولانا عبدالغفار صاحب، پہ اردو محاورہ او پروف کتلو کنبی مولانا احسان اللہ تانو او نور حضرات، دغسی مولانا حافظ ولی الرحمن صاحب صدیقی پہ کمپوزنگ کنبی د پورہ کوشش او مشقت نہ کار واخستلو، اللہ تعالیٰ دی زمونہ د ٲولو محتونہ قبول کری اود فلاح دارین ذریعہ دی جوہہ کری۔

پہ آخر کنبی سرپرست اونگران او خیل مہربان استاذ حضرت مولانا مفتی سیف اللہ حقانی مدظلہ العالی اود مولانا خواجہ حافظ حسین احمد صدیقی صاحب زید مجدہم اود خیلو ٲولو استاذانو دامت فیوضہم پہ خدمت عالیہ کنبی ہدیہ د تشکر پیش کول خیلہ فریضہ گنرم، چہ ددوی تعلیم او تربیت، حوصلہ افزائی اود دعا گانو پہ برکت سرہ دا کار سر تہ رسیدلو والا دی، اللہ تعالیٰ دی دی ٲولو بزرگانو، زما مورپلار او حضرت شیخنا المعظم حضرت مفتی صاحب دامت برکاتہم د عاطفت سوری ہمیشہ دپارہ زمونہ پہ سرونو قائم اوساتی..... آمین یارب العالمین۔

طالب دعا

محمد و ہاب منگلوری عفی عنہ (سوات)

مرتب فتاویٰ دیوبند پاکستان

بسم اللہ الرحمن الرحیم

باب المہر

د مہر عدم تقرری یا مہر نہ کیخودلوسرہ پہ نکاح باندي ہیخ اثر نہ پریوخی

سوال: خہ فرمائی علماء دین دی مسئلہ بارہ کنبی چہ خما د نکاح پہ وخت کنبی حق مہر شل زہ روپی لیکل خوبن کری شو، ما پہ ہغی باندي اعتراض او کرو چہ دا زیاتی دی حالانکہ مونہ خبرہ د پنخوزرو کری وہ، ہغوی او وئیل چہ مہر خوک ورکوی او اخلی دا خو محض خود نہ دہ، بیا ما د چا نہ واوریدل چہ د نکاح پہ وخت کنبی داسی وئیلوسرہ نکاح باطلیری شرعی مسئلہ خودلوسرہ پہ مونہ باندي مہربانی او کری؟ بینوا توجروا

المستفتی: اختر خضری کھاریان ۱۹۷۹ء ۱۷۷۸

الجواب: ٲولو فقہائی کرامو لیکلی دی چہ د مہر عدم تقرری او نہ کیخودلو

سرہ نکاح تہ خہ نقصان نہ رسی۔ کما فی الہدایہ (۱) و هو الموفق

حق مہر نہ ورکولو یا خرخولوسرہ پہ نکاح باندي خہ اثر نہ پریوخی

سوال: خہ فرمائی علماء دین دی مسئلہ بارہ کنبی چہ یو کس نکاح کولوسرہ حق مہر (او وہ ٲولی سونا) بنخی تہ ورکرہ، لیکن روستود بنخی پہ رضامندی سرہ ہغہ مہر زیورات ئی خرخ کرل او کاروبار ئی پری شروع کرو، ایا ددی حق مہر پہ خرخولوسرہ پہ نکاح باندي خہ اثر پریوخی؟ بینوا توجروا

المستفتی: مثل خان خلیل خیبر کالونی تھکال پشاور..... ۱۷۸۴ ۱۴۰ھ

﴿۱﴾ قال العلامة المرغینانی: ویصح النکاح وان لم یسم فیہ مہرا لان النکاح عقد انضمام

وازدواج لغة فیتتم بالزوجین ثم المہر واجب شرعا ابانہ..... (بقیہ حاشیہ پہ راروانہ صفحہ)

الجواب: حق مهر نہ ورکولویا واپس اخستلویا خرخولوسره په نکاح باندې هیڅ اثر نه غورځیږي څنگه چه د گواهانو یا د نکاح خوان وغیره په مهر کیدلوسره په نکاح باندې هیڅ اثر نه پریوځي. (۱) وهوالموفق.

په مهر کښې هر قسمه مال متقوم مقرر کولې شی

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه په لسم نومبر ۱۹۸۱ء پېښور چهاونئ کښې یو نکاح منعقد شوه. څلور تولې طلائی د کالو په حساب سره مبلغ اته زره روپئ مقرر شوئ. پنجم نومبر ۱۹۸۲ء کښې واده کیدلو والا وو چه یو سړی د مجلس حاضرینو ته په اوچت او از سره او وئیل چه پو مښئ نکاح منعقد شوی نه ده ځکه چه تاسو خلقو په مهر کښې کالی مقرر کړی دی. او په مهر کښې کالی نامنظور وی ددې وجه نه نکاح باطله ده، ایا ددې سړي دا خبره صحیح ده او نکاح به دوباره تړلې شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: مستحب گل عباس کلې سردهیری چارنده ۱۲۷ محرم ۱۴۰۳ هـ

الجواب: مال متقوم مهر کښې مقررولې شی، اگرچه سونا چاندی وی یا روپئ (نوټ) وی او اگر چه سونا چاندی د کالو په شکل کښې وی یا په بل شکل کښې وی. (شامی) (۲).....

(بقیه حاشیه) لشرف المحل فلا يحتاج الى ذكره لصحة النكاح.

(هدایه ۲: ۳۴۵ باب المهر)

﴿۱﴾ وفي الهندية: للمرأة ان تهب مالها لزوجها من صداق دخل بها زوجها ولم يدخل..... ولو وهبت من ورثته يجوز ولو وهبت مهرها بشرط فان وجد الشرط يجوز وان لم يوجد يعود المهر كما كان هكذا في التارخانية.

(فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۳۱۶ الفصل العاشر فی هبة المهر)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصكفي: فضة وزن سبعة مثاقيل كما في الزكاة مضروبة كانت اولاً ولو دينا او عرضاً قيمته عشرة وقت العقد، قال ابن عابدين: وكذا لو منفعة كسكنی داره وركوب دابته وزراعة ارضه حيث علمت المدة..... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

..... بحر (۱) هندیه (۲) وهوالموفق.

د مهر فاطمی مطلب او مقدار

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه د مهر فاطمی څه مطلب دې او ددې حساب په کومه طریقه وی؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالرحیم صدر تحفظ حقوق ډیره... ۱۳۰۰ ربیع الاول ۱۴۰۲ هـ

الجواب: ددې اصطلاح څه پته نشته، خو بیا هم مهر فاطمه ^{رضی اللہ تعالیٰ عنہا} د نورو بیبیانو په رنگې دولس نیمې اوقیې وو. او یو اوقیه د څلویښتو درهمو برابر وی، نو پنځه سوه درهمه شو او لس درهمه د اوو مثقالو برابر وی نو دوه سوه درهمه د یوسل څلویښتو مثقالو برابر شو، او پنځه سوه درهمه د دریوسو پنځوسو مثقالو برابر شو، یو مثقال څلور نیمې ماسې وی نو ټول ۳۵۰ × ۱۱۲ = ۴۰، ۱۵۷۵ ماسې شوئ، بیا د دینه تولې جوړې کړئ او دچاندئ قیمت معلوم کړئ نو هغه به د مهر فاطمی مقدار وی. وهوالموفق

کتبه: رشید احمد حقانی

رواه ابوداؤد فی باب الصداق (۳) نو تقریباً یوسل یو دیرش تولې او درې

(بقیه حاشیه) كما في الهندية قلت ولا بد من كونها مما يستحق المال المال بمقابلتها ليخرج

ما يأتي من عدم صحة التسمية في خدمة الزوج الحر لها وتعليم القرآن.

(الدر المختار مع رد المحتار ۲: ۳۵۸ باب المهر)

﴿۱﴾ قال العلامة ابن نجيم: ومراد المصنف ان اقله عشرة او ما يقوم مقامها بالقيمة.

(البحر الرائق ۳: ۲۵۰ باب المهر)

﴿۲﴾ وفي الهندية: المهر انما يصح بكل ما هو مال متقوم والمنافع تصلح مهرًا الخ.

(فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۳۰۲ الباب السابع فی المهر)

﴿۳﴾ عن ابي العجفاء السلمي قال خطبنا عمر فقال الا..... (بقیه حاشیه اگلے صفحه پر)

ماشپی چاندی دی (۱) وهو الموفق

الجواب صحیح... محمد فرید عفی عنه

(بقیه حاشیہ) لا تغالوا بصدق النساء فانها لو كانت مکرمه فی الدنيا او تقوی عند الله کان اولاکم بها النبی ﷺ ما اصدق رسول الله ﷺ امرأة من نسلته ولا اصلقت امرأة من بناته اکثر من ثنتی عشرة اوقیة. (سنن ابی داؤد ۲۸۷:۱ باب الصداق)

(۱) شیخ الاسلام مولانا سید حسین احمد مدنی رحمہ اللہ پہ خپلو مکتوباتو کنبی فرمائی: چه څنگه دغلط رسمونو داصلاح کوشش کړې شوې دې ددې (مغالاة فی الامهار) هم پکار دې. یو سل دوه دیرش تولې سپین زر (پنځه سوه درهم) داسې مقدار دې چه عام طور ئې مسلمانان ادا کولې شی، اود دې اراده هم کولې شی، ددې نه علاوه دا یوه برکتناکه طریقه دجنت دبی بی (فی الثبات) ده، چه دې سره د فال حسن او برکات عظیمه موقع حاصلیږي ظاهره ده چه هر کله په هندوستانې ذهنونو کنبی دمهر وصول موجود هم نه دی اونه دې لره د بضعی معاوضه گنرلې کیږي بلکه شرعی رسم گنرلو سره ددې ذکر کول ضروری گنرلې شی، نو ولې نه هغه عدد وانخستلې شی چه هغه په ټولو کنبی برکت والا وی نه ډیر کم مقدار دمهر (لس درهم) دې اونه اعلى ترین (قناطیر مقنطرة) وی، شرافت او عزت به ددې نه زیات څه وی چه سیده نساء اهل الجنة اود سرکار کائنات علیه الصلاة والسلام دجسم مبارک د ټکرې دا مهر دې، فاطمة بضعة منی، مشکوة ۵۶۸ حدیث باندې غور او کړئ. (فتاویٰ شیخ الاسلام ص ۹۳ د مهر فاطمی باره کنبی دحضرت موقف)

بهر حال دسیده النساء فاطمة الزهرا رضی الله عنها چه کوم مهر مقرر شوې وو هغې ته مهر فاطمی وائی، دعهدر سالت د اوزان مطابق دا دولس نیم اوقیه سپینو زرو باندې شوې وه، یوه اوقیه د څلوېښتو درهمو برابر، دې حساب سره د دولس نیم اوقیه پنځه سوه درهم شو، یو اوقیه ۱۰۵ ټولې وی نو دولس نیم اوقیه ۲۵،۱۳۱ ټولو برابر شو یعنی ۱۳۱ ټولې او درې ماشه په منهاج السنن شرح ترمذی کنبی دی.

صداق رسول الله ﷺ ثنتا عشرة اوقیة ونش ای نصف اوقیة، والاوقیة اربعون درهماً فالمجموع خمس مائة ويحصل منها مائة وواحدة وثلاثون تولجة وثلاث مائهجات وهي تساوی..... (بقیه حاشیہ په راروانه صفحه)

د مهر شرعی مقدار

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کنبی چه موجوده دور کنبی د شرعی حق مهر مقدار څه دې او په هغې کنبی کمی زیاتې کیدلې شی یا نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: امان الله ډائریکتر W.S.M پشاور..... ۱۷۷۸، ۱۹۷۹

الجواب: د حق مهر څه او چت حد نشته، البته دا ضروری ده چه د لسو روپو شرعی نه به کم نه وی (۱) چه پاکستانی وزن سره دوه تولې اووه نیمې ماشپی لثمة وخمسون مثقالاً و ذکر صاحب المواهب ان مهر فاطمة کان اربع مائة مثقال فضة فلعل المثاقيل كانت مختلفة.

(منهاج السنن شرح ترمذی ۲۶۸:۴ باب فی مهر النساء)

دا قول (۱۳۱) ټوله ۳ ماشه، دحضرت مولانا مفتی عزیز الرحمن دیوبندی اود مولانا مفتی محمد شفیع رحمهم الله هم دې اوس په دې حساب سره چه پنجابی ټوله ۱۱،۲۲۴ گرام وی نو مهر فاطمی یو کلو ۵۳۱ گرام سپین زر جوړیږي اودا احوط دې دمهر فاطمی په باره کنبی دوه اقواله دی لکه څنگه چه د منهاج السنن د عبارت نه واضح کیږي لیکن په دې کنبی رومبې مقدار د حدیث اوسیرت د روایاتو نه ثابت دې، اودویم مقدار څلور سوه مثقالو والا یاخو په اختلاف د اوزان باندې محمول دې یا داچه دا صرف د تاریخ الخمیس روایت دې لهذا رومبې مقدار راجح دې، ددې نه علاوه په مهر فاطمی کنبی د موجوده اوزانو په حساب سره نور اقوال هم شته، دمولانا مفتی محمود الحسن صاحب گنگوهی دتحقیق مطابق مهر فاطمی څلور سوه مثقاله چه د یونیم سل ټوله سپین زر برابر دې. (ماهنامه نظام جولائی ۱۹۲۵ء) دا قول دمولانا سید احمد رضا بجنوری هم دې. (انوار الباری شرح بخاری ۲۱:۴) د بعضی محققینو په نزد مهر فاطمی د ۱۴۰ ټوله سپین زر برابر دې. (نظام الفتاویٰ ۲۰۸:۲) او په احسن الفتاویٰ کنبی مهر فاطمی ۴۸۰ درهم یعنی یو کلو ۲۳۲۹۲ گرام سپین زر لیکلې شوې دې.

زمونږ په نزد هغه وزن ماخوذ به دې کوم چه په جواب کنبی لیکلې شوې دې او اکثر علماء هم ددې قائل دی والله اعلم (از مرتب)

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی: المهر اقله عشرة دراهم..... (بقیه حاشیہ په راروانه صفحه)

کبری او فی تولد پنخه ویشتر روپو په نرخ سره تقریباً پنخه شپيته روپي پاکستانی جوړیږي (۱) وهو الموفق

د مهر شرعی د کم نه کم مقدار

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه مهر شرعی لس درهمه پاکستانی لحاظ سره څومره جوړیږي؟ بینوا توجروا.

المستفتی: حامد انور متعلم حقانیه..... ۳۱۱۱۲۱۹۸۵

جواب: د مهر شرعی د کم نه کم مقدار لس روپي شرعی (دوه تولي اوونیمي ماشي) دی او پنځوس روپي فی تولي حساب سره ۱۳۰ روپي ۲۵ پېسې جوړیږي صرح به الحنفیه (۱) ولحدیث

(بقیه حاشیه) لحدیث البیهقی وغیره لا مهر اقل من عشرة دراهم..... فضة وزن سبعة مثاقيل كما فی الزکاة..... وتجب العشرة ان سماها او دونها ويجب الاكثر منها ان سمی الاكثر.

(الدرا المختار علی هامش ردالمختار ۲: ۳۵۷ باب المهر)

(۱) په فتاویٰ دارالعلوم دیوبند کښې لیکلی دی چه لس درهم سپین زر دوه تولي اووه نیم ماشي وی. (فتاویٰ دارالعلوم دیوبند ۸: ۲۳۰ احکام مهر) حالانکه د مولانا مفتی محمد شفیع رحمته الله په اوزان شرعیه کښې د مهر کم نه کم مقدار ۳۱،۵ ماشه مطابق ۳۰،۲۱۸ گرام سپین زر لیکلی شوی دی. داپه دې حساب سره چه یو درهم درې ماشه ۲۱۵ رتی وی. ددې حساب کولو سره دوه تولي اووه ماشي څلور رتی راځي. ددې نه علاوه مولانا مفتی رشید احمد لدهیانوی رحمته الله په بسط الباع لتحقیق الصاع، کښې د درهم په وزن کښې دخپل تحقیق په بنا باندې اختلاف کړې دې، او لس درهم نې ۰۲،۳۴ گرام چاندی گرځولي دی. بهر حال دا کمی زیاتې دمختلف علاقو ناپ تولد نورو علاقو ناپ تولد کښې د اچولو په وجه ضروری دې. اود بنیاد مختلف کیدوپه وجه دا اختلاف راوځي. او دا کمی زیاتې دومره لږ مقدار کښې وی چه ددې لحاظ نه کیږي پس ددې ټولو علماؤ تحقیقات صحیح او معتبر منلې شی..... (از مرتب)

(۲) قال العلامة الحصکفی: المهر اقله عشرة دراهم..... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

ورد بذلک (۱) وهو الموفق

د مهر شرعی د کم نه کم مقدار اود موجوده کرنس حساب سره تفصیل

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه دانگریز حکومت په وخت کښې شرعی حق مهر ۳۵ روپي لس آنې ووجه کله دشیار سوآنوروپي شمارلې کیدله اوس غالباً د سن ۷۱، ۷۲ مه نه د روپي قیمت کم شو لس

(بقیه حاشیه) لحدیث البیهقی وغیره لا مهر اقل من عشرة دراهم..... فضة وزن سبعة مثاقيل كما فی الزکاة مضروبة کانت اولاً.

(الدرا المختار علی هامش ردالمختار ۲: ۳۵۷ باب المهر)

(۱) قال العلامة ابن الهمام: عن جابر رضى الله عنه يقول قال سمعت رسول الله صلی الله علیه و آله يقول: ولا مهر اقل من عشرة، من الحديث الطويل قال الحافظ: انه بهذا الاسناد حسن ولا اقل منه، وقال فی تخريجہ الشيخ عبد الرزاق غالب المهدی: غریب فهذا الطريق لم يذكر وابن ابی حاتم فی علله ۱۲۰۸ عند ما سأل اياه عن هذا الحديث وطرقه وتقدم كيف ابطله ابو حاتم فلو كان عند هذا الاسناد الحسن لذكره، وهذا الحديث يعرف عن جابر من طريق مبشر بن عبيد كذا رواه غير واحد واليك الخبر، اخرج الدارقطني ۳: ۳۲۵ والبيهقي ۴: ۱۳۳ كلاهما من حديث جابر، لا تنكحوا النساء الا الاكفاء ولا يزوجهن الا الاولياء ولا مهر دون عشرة دراهم، قال الدارقطني والبيهقي فی اسناده مبشر بن عبيد وهو متروك واخرجه ابن الجوزي فی الموضوعات ۲: ۲۶۳ وقال: قال ابن عدی: هذا حديث باطل لا يرويه الا مبشر بن عبيد، قال احمد احاديثه موضوعات كذب، ومعايدل علی ذلك ان ابن حجر خرج حديث الكفاءة فی الكشف ۱: ۴۶۳ مستوفيا فذكره من جميع طرقه دون كونه من حديث جابر ثم اذ عن لقول ابی حاتم: هذا الحديث ضعيف من جميع طرقه ولذا قال الزيلعي: طرقه كلها ضعيفة استوفيناها فی الاسعاف بتخريج الكشف.

(فتح القدير ۳: ۲۸۱ فصل فی الكفاءة)

یولس آنی شوخوپہ اندرون ملک کنبی شپارس آنی ہم حساب چلیگی اوس دا افواہ چلیگی چہ سابقہ ۳۵ روپی اوس آنی دمو جودہ حساب یوسل شپربا یوسل اووروی جو ریگی خما ذاتی فہم اوپوہی مطابق کہ دروی پی قیمت یولس آنی حساب باندی خیال کرائشی نومو جودہ باقی اووہ پنخوس روپی جو ریگی خویوسل شپربا یوسل اووروی دہیخ حساب نہ صحیح نہ معلومی تاسوپہ دی قسم باندی غوراو کپی اود تفصیلی حکم نہ مو خبر کپی؟ بینوا توجروا

المستفتی: نائب صوبیدار شیر محمد راولپنڈی..... ۱۶۱۴۱۹۷۵

جواب: واضحہ دی وی چہ مهر شرعی کم نہ کم لس روپی شرعی دی یعنی دوه تولی اوونیمی ماشی نو دینخلس روپی فی تولی حساب سرہ تقریباً پو کم یو کم خلونست روپی کم نہ کم شو (۱) اوپہ مهر کنبی دزیاتوالی خہ حد مقرر نہ دی۔ کما صر حوابہ (۲)۔ وهو الموفق

کم نہ کم د مهر شرعی پہ مقدار او زیاتوالی کنبی مبالغہ نہ نہ

سوال: خہ فرمائی علماء دین دی مسئلہ بارہ کنبی چہ بعضی خلق پہ مهر کنبی شپربدیرش زرہ روپی اوبعضی خلق شل زرہ روپی مقررولی شی اوپہ اولہ

(۱) قال الشيخ الغنیمی: اقل المهر عشرة دراهم وزن سبعة مثاقيل سواء كانت مضروبة او غير مضروبة او ما قيمته عشرة دراهم يوم العقد.

(اللباب فی شرح الكتاب ۲: ۱۴۹ کتاب النکاح)

(۲) قال العلامة ابی الحسن السغدی: واما المهر فانه لا نهاية لا کثره وفي اقله ثلاثة اقارب

قال ابو حنیفة واصحابه اقل المهر عشرة دراهم وما یكون دونها فهو مهر البغی الخ.

(النتف فی الفتاوی ص ۱۹۰ باب المهر)

ورخ دوا دہ جینی اوہلک پہ یو کمرہ کنبی بندہ وی او تقریباً جینی مجبورہ کپی اوہغہ بنسہ او کپی ایادا مقدار مهر مقررول جائز دی
المستفتی: نامعلوم..... ۱۱۲ محرم ۱۳۹۷ھ

الجواب: بنکارہ دی وی چہ مهر کم از کم لس روپی شرعی (دوہ تولی اووہ نیمی ماشی چاندی) کیدل پکار دی (۱) ددینہ زیات مقررول مشروع دی البتہ زیاتوالی ممدوح نہ دی، (۲) وهو الموفق

(۱) قال العلامة الحصکفی: اقله عشرة دراهم فضة وزن سبعة مثاقيل قال ابن عابدین: هو ان يكون كل درهم اربعة عشر قيراطاً شربلية.

(الدرا المختار مع زدا المختار ۲: ۳۵۷ باب المهر)

د اوزان شرعیہ (مفتی محمد شفیع رحمہ اللہ) پہ آخر کنبی نقشہ رائج الوقت کنبی د مهر کم از کم مقدار ۱۳،۵ ماشہ سپین زر لیکلی شوی دی۔ مطابق ۳۰،۲۱۸ گرام سپین زر لیکلی شوی دی۔ او مولانا مفتی رشید احمد رحمہ اللہ ۳۴،۰۲ گرام سپین زر لیکلی دی۔

وقال العلامة عبد الرحمن الجزیری: وقد ر بعضهم الدرهم الشرعی باربعة عشر قيراطاً وقدر القيراط باربعة قمحات وسط، فيكون الدرهم ۵۶ قمحة، وقدره بعضهم بالخرنوبة، وقال ان الخرنوبة تزن اربع قمحات وهو وزن ۱۶ خرنوبة، فتكون زنة الدرهم ۶۴ قمحة، ولكن التحقيق ان المعير فی وزن الدرهم الشرعی ان يكون اربعة عشر قيراطاً كل قيراط يساوي خمس حباب، فتكون زنة الدرهم الشرعی سبعين حبة، فالمراد بالدرهم الصنجة وهي آلة الوزن المعروفة، وهي بالخرنوبة ۱/۲ لان الخرنوبة ۴ قمحات ويساوي الدرهم فی زماننا اربعة قروش صاغ تقريباً.

(كتاب الفقه على المذاهب الاربعة ۴: ۹۰ شروط المهر)

(۲) قال الملا علی قاری: (عن عمر بن الخطاب قال الا لا تغالوا صدقة النساء)..... المغالاة التکثیر ای لا تکثروا مهورهن (فانها لو كانت مکرمة فی الدنيا وتقوى عند الله لكان اولاکم بها) ای بمغالاة المهور..... فان قلت: نهیه..... (بقیه حاشیہ پہ راروانہ صفحہ)

زیاتوالی د مهر مباح دې لیکن افضل نه دې

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه قبائل او خصوصاً افغانستان کښې مهر لس دولس لاکه روپۍ ایخودلې کیږي ددې څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولوی سعید گل حقانی جلال اباد... ۱۹۸۷ء ۱۱۲۱

جواب: زیاتوالی په مهر کښې مباح دې لیکن افضل نه دې، لائبر: لاتغالوا بصادق النساء (ابوداؤد شریف: ۲۸۷) (۱) او کوم مباح چه د فساد او گناه ذریعه جوړه شی هغه ممنوع کیږي، کما صرحوا به (۲) تکثیر که دربلاد افغانستان وغیره است ذریعه کثرت زنا و لواطت و استمناء بالید و حرام خوری (والدین منکوحه) وغیره است. پس د حکامو او علماؤ دپاره

(بقیه حاشیه) عن المغالاة مخالف لقوله تعالى، فان آتیتم احداهن قنطاراً فلا تأخذوا منه شیئاً، قلت: النص يدل على الجواز لا على الافضلية والكلام فيها لا فيه، لكن ورد في بعض الروایات انه قال: لا تزيدوا في مهر النساء على اربعين اوقية فمن زاد القیت الزیادة فی بیت المال، فقالت امرأة: ما ذاك لك؟ قال: ولم؟ قالت: لان الله يقول: وآتیتم احداهن قنطاراً، فقال عمر امرأة اصابت ورجل خطأ.

(مرقاۃ المفاتیح ۶: ۳۵۹ باب الصداق الفصل الثاني)

(۱) (سنن ابی داؤد ۱: ۲۸۷ کتاب النکاح باب الصداق)

(۲) قال العلامة الحصکفی: لان الجهلة يعتقدونها سنة او واجبة وکل مباح یؤدی الیه فمکروه.

(الدر المختار علی هامش رد المحتار ۲: ۵۷۷ قبیل باب صلاة المسافر)

وقال العلامة ابراهیم الحلبي: وکل مباح یؤدی الیه فمکروه انتهى.

(غنیة المستملی المعروف بالکبیری ۱: ۵۶۹ فصل فی مسائل شتی)

ضروری ده چه ددې مباحو مخ نیوي او کړي (۱) وهو الموفق

(۱) اسلامی شریعت د هر بالغ او بالغې په نکاح کولو اوده واده ژوند تیرولو باندې زور ورکړې دې چه هر مسلمان په حلال او طیب طریقې سره نفسانی خواهشات پوره کړي اودا هغه وخت ممکن ده چه په واده او ازدواجی رشته کښې منسلک کیدل په آسانه او سهل طریقې سره وي. چه فقراء هم په آسانی سره فائده حاصله کړي. او بالخصوص کله چه په عالم اسلام کښې نن سبا د فقراء اکثریت هم دې په دې وجه اسلام مغالات فی المهور مکروه گرځولي دي اودا خبرئې ورکړې دي چه

کله مهر کم وي نو هغه واده مبارک وي. او کم مهر د ښځې مبارکي وي. کله مهر کم وي نو هغه واده مبارک وي. ان اعظم النکاح برکة، ایسره مؤنة، وقال: یمن عن عائشة رضی الله عنها ان النبی ﷺ قال: ان اعظم النکاح برکة، ایسره مؤنة، وقال: یمن المرأة خفة مهرها ویسر نکاحها وحسن خلقها وشؤمها غلاء مهرها وعسر نکاحها وسوء خلقها. لیکن نن سبا ډیر خلق ددې اسلامی تعلیماتو نه غافل دي اود جاهلیت عادات مغالات فی المهور کښې راگیر شوي دي. اود واده نه ډډه کول اختیاروي البتہ که خاوند ورته ډیر مال ورکوي. او ښه ئې کنگال کړي گویا چه ښځه د تجارت سامان جوړ شوي دي او باقاعدہ بولي ئې کیږي. چه دې سره ډیر مفاسد پیدا شوي دي. چه دمه دار موریلار باقاعده دې خوانانو هلکانو او جینکو ته ضرر او نقصان رسوي. چه ددې په نتیجه کښې ډیر مفاسد او شرونه پیدا کیږي گویا چه حرام ته رسیدو نه حلال ته رسیدل ډیر مشکل او گران جوړ شوی دی

شیخ الاسلام سید حسین احمد مدنی رحمۃ اللہ علیہ په یو مکتوب کښې لیکلی دی چه د هندوستان په عام رواج کښې مهر نه شی وصولوي. که کله ضرورت وي نو د طلاق یا مرگ نه پس جائیداد والو سره کیږي گڼي عام طور باندې عییدار شمارلې شی آیا دا د ښځو حق تلفی نه ده؟ مهر مثل د ډیرو خاندانونو د مورد دې چه د موجوده مسلمان هندوستانی ددې دادا کولو خیال هم نه شی کولې. واقعیت خو څه کوي په کتب فقه کښې دا جزئییه موجود ده چه که په نکاح کښې د زوج اراده د مهر ادا کولو نه وي نو د زوجینو اجتماع به سفاح وي. حضرت عمر رضی اللہ عنہ ولي ددې حق تلفی احساس او کړو اود مغالاة فی الصداق نه ئې ولي مني او کړه اود جناب رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم بیبیانې او لوړه ئې په مثال کښې پیش کړلې لکه څنگه چه د غلطو رسمونو د اصلاح کوشش شوي دي ددې هم کول پکار دي الخ. فتاویٰ شیخ الاسلام ص ۹۲ نکاح وطلاق

په منهاج السنن شرح جامع ترمذی کښې دی فی (بقیه په راز وانه صفحه)

زیاتوالی د مهر امر مندوب نه دی بلکه کموالی د مهر مندوب دی

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئله باره کښې چه په مهر مقرر کولو باندې اسلام څه پابندې نه ده لگولې خولیکن نن صباد مهر مقرر کولوپه وخت د زلمی جائیداد او مالیت ته هیڅ غور نه شی کولې بلکه د مالدارو خلقو د تقلید د وجهې نه د مهر قیمت زیات شو حالانکه دا کثرو د ذاتی حیثیت جائیداد منقوله او غیر منقوله د درج شوي پینځو زرو روپونه هم کم وی دې باره کښې وضاحت او کړی ددې د پاره چه اکثر عوام ددې روڼد تقلید نه نجات حاصل کړی: بینرا توجروا

المستفتی: ممتاز حسین بیروت ایب آباد..... ۳۰۱۹۱۱۹۶۹

جواب: زیاتوالی د مهر څه امر مندوب نه دی بلکې کموالی د مهر مندوب دی (کما فی الحدیث) (۱) دعوا مو دیاره ددې مندوب پابندی پکار ده (۲) وهو الموفق

(بقیه حاشیه) هذا الحديث دلالة على عدم استحباب الزيادة في المهر، والقرآن يدل على مشروعية الزيادة وابطاحتها دون نذبتها والاصل ان كل مباح اذا افضى الى مفسدة فيكون حراما، والزيادة المفرطة المعروفة في بعض الديار تذرعت للزنا واللواطه والاغواء والامراض المهلكة والتعيس فيجب على اهل الحل والعقد المنع عن هذه الزيادة سدا لباب الفتنة. (منهاج السنن شرح ترمذی ۲۶۸: ۳ باب مهر النساء)..... از مرتب

(۱) عن عمر بن الخطاب قال: الا لا تغالوا صدقة النساء فانها لو كانت مكرمة في الدنيا وتقوى عند الله لكان اولكم بها نبي الله ﷺ ما علمت رسول الله ﷺ نكح شيئا من نسائه ولا انكح شيئا من بناته على اكثر من اثنتي عشرة اوقية رواه احمد والترمذى وابوداؤد والنسائي وابن ماجه والدارمي.

(مشكوة المصابيح ۲: ۲۹۹ باب الصداق الفصل الثاني)

(۲) قال الملا على قارى: فان قلت: نهيه.....

(بقیه حاشیه په رار وانه صفحه ۸)

تکثیر مهر مباح دی خو د ذریعې د محرماتو

د جوړیدلو د وجهې نه منع کړې شوې دي

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره چه یو قوم اتفاق او کړی چه د ښځې مهر به د دیرش زره نه زیات نه ایښودلې کیږی دا فیصله ددې وجهې نه او شوه چه عام خلقو دیر زیات مهر مقررولو نوددې وجهې نه څه خرابیائی پیدا شوې وې اوس بعضې خلق وایې چه د لفظ قنطار نه معلومه شوه چه قوم د کم مهر ایښودلو فیصله نشی کولې دې باره کښې د شریعت څه حکم دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: زلفه خان ټانک جنوبی وزیرستان..... ۱۹۸۷ ۱۰۱۳۱۴

جواب: مهر کښې مبالغه په بنیاد د ترمذی حدیث افضل نه ده (۱) او په بنیاد د قرآن مباح او مشروع ده (۲) او قاعده داده چه مباح ذریعه د محرماتو جوړه شی هغه حرام کیږی. والمغالاة في هذا العهد من هذا القبيل كما كثار الزنا وغيره وبيع الاحرار وغير ذلك (۳). وهو الموفق

(بقیه حاشیه) عن المغالاة مخالف لقوله تعالى: فان آتيتم احداهن قنطارا فلا تأخذوا منه شيئا، قلت: النص يدل على الجواز لا على الافضلية والكلام فيها لا فيه.

(مراقبة المفاتيح ۶: ۳۵۹ باب الصداق الفصل الثاني)

(۱) عن عمر بن الخطاب قال الا لا تغالوا صدقة النساء فانها لو كانت مكرمة في الدنيا وتقوى عند الله لكان اولكم بها نبي الله ﷺ ما علمت رسول الله ﷺ نكح شيئا من نسائه ولا انكح شيئا من بناته على اكثر من اثنتي عشرة اوقية رواه احمد والترمذى وابوداؤد والنسائي وابن ماجه والدارمي. (مشكوة المصابيح ۲: ۲۹۹ باب الصداق الفصل الاول)

(۲) قال الله تبارك وتعالى: وآتيتم احداهن قنطارا فلا تأخذوا منه شيئا.

(سورة النساء پاره: ۳ ركوع: ۱۳، آیت: ۲۰)

(۳) وفي المنهاج: في هذا الحديث دلالة على عدم استحباب الزيادة في المهر، والقرآن يدل على مشروعية الزيادة وابطاحتها دون نذبتها، والاصل..... (بقیه حاشیه په رار وانه صفحه)

پہ مغالات فی المهر کنبی د اعتداء مخ نیوی د

اهل حل وعقد (حکمرانانو) د پاره جائز دی

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې په باره کنبې چه دمهر کثیر حد څه دې. زمونږ په علاقه کنبې امیر صاحب او وزره روپېی حد مقرر کړې دې. او د دې نه زیات مقرر کولو باندې جرمانه اخلي. آیا د اجائز دی؟ بېنوا توجروا

المستفتی: مولانا محمد طاهر میرانشاد شمالی وزیرستان ۱۱۳ شعبان ۱۴۰۳ء

جواب: کله چه قوم په اعتداء کنبې مبتلا شی نو اهل حل و عقد د مخ نیوی اقدامات کولې شی کما اذا تجاوزوا عن الحد فی التسعیر (۱) پس دامیر د اقدام قابل د تعریف دې خصوصاً چه هر کله دیانتاً مهر کنبې حسب حدیث

(بقیه حاشیه) ان کل مباح اذا افضى الى مفسدة فيكون حراماً، والزيادة المفرطة المعروفة في بعض الديار تذرعت للزنا واللواطه والاغواء والامراض المهلكة والتعيس فيجب على اهل الحل والعقد المنع عن هذه الزيادة سد الباب الفتنة.

(منهاج السنن شرح ترمذی ۲۶۸:۴ باب مهو النساء)

﴿۱﴾ قال الشيخ عبد الرحمن بن نصر الشيزري: ولا يجوز للمحتسب تسعير البضائع على اربابها ولا ان يلزمهم بيعها بسعر معلوم لان السعر غلا على عهد رسول الله ﷺ فقالوا: يا رسول الله، سعر لنا فقال رسول الله ﷺ ان الله هو المسعر واني لأرجوان القى الله وليس احد يطالبني بمظلمة في نفس ولا مال. (رواه ابو داود والترمذی وابن ماجه واحمد في مسنده) واذا رأى المحتسب احدا قد احتكر الطعام من سائر الاقوات وهو ان يشتري ذلك في وقت الرخاء ويتربص به الغلاء فيزداد ثمنه الزمه بيعه اجباراً لان الاحتكار حرام والمنع من فعل الحرام واجب وقد قال رسول الله ﷺ الجالب مرزوق والمحتكر ملعون..... الاحتكار يقال احتكر وتحكر الطعام جمعه وحبسه عن البيع ليقبل فيغلو سعره..... والمحتكر هو من يجمع السلع انتظاراً لبيعها بسعر غال بحيث يضيق على المواطن شراؤها الخ. (كتاب السياسة ۲: ۱ نهاية الرتبة الباب الثاني في الاسواق)..... (بقیه حاشیه په راز وانه صفحه)

(الا لا تغالوا بصادق النساء) (۱) کم والې دې. وهو الموفق

باقاعده مهر مقررولو سره شغار متحقق کیږي نه

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئله باره کنبې چه دلور یا دخور تبادلہ څنگه ده؟ چه هر کله دواړو د پاره مهر هم مقرر کړی شوي وی؟ بېنوا توجروا

المستفتی: عبد الصمد افغانی پشاور ۱۵۱۴، ۱۹۸۴

جواب: اگر مهر باقاعده مقرر شده باشد ممنوع و شغار نیست شامی و غیره (۲) وهو الموفق

(بقیه حاشیه) وقال العلامة محمد بن الحسيني الحنفی: سئل عن متولى الحسبة اذا سعر

البضائع بالقيمة وتعدى بعض السوقية وباع باكثر من القيمة هل له ان يعزره على ذلك

اجاب اذا تعدى السوقى وباع باكثر من القيمة يعزر على ذلك من فتاوى ابن نجيم. (فتاوى

انقروية ۱: ۱۵۹ التعزير قبيل كتاب السرقة)

﴿۱﴾ (سنن ابی داؤد ۱: ۲۸۷ باب الصداق)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدين: وحاصله انه مع ايجاب مهر المثل لم يبق شغار حقيقة وان

سلم فالنهي على معنى الكراهة فيكون الشرع اوجب فيه امرين الكراهة ومهر المثل فالاول

ماخوذ من النهي والثاني من الادلة الدالة على ان ما سمي فيه ما لا يصلح مهراً ينعقد موجبا

لمهر المثل وهذا الثاني دليل على حمل النهي على الكراهة دون الفساد وبهذا التقرير اندفع

ما اورد من ان حملته على الكراهة يقتضى ان الشغار الآن غير منهي عنه لا يجابنا فيه مهر

المثل ووجه اللفع انه اذا حمل النهي على معنى الفساد فكونه غير منهي الآن اى بعد ايجاب

مهر المثل مسلم وان حمل على معنى الكراهة فالنهي باق، فافهم

(رد المحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۶۱ مطلب نكاح الشغار)

مهر مقرر كولونه پس مشترکہ رضامندی

سره دی کنبی کمی زیاتی جائز دی

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئله باره کنبی چه پلار دلور دپاره دخپل طرف نه دحق مهر په طور باندې دنکاح نه مخکښې ددووزرو روپو کور اولیکلو، خود اصرف وعده ده بیا دنکاح په وخت دخپل دستور مطابق یوسل پنځویش روپې حق مهر او ترولو او بس. اوس په دې صورت کنبی به هغه اولنئ دووزرو روپو والا مهر صحیح منلې کیږی یا هغه چه دنکاح په وخت مقرر شوې وو؟ بینوا توجروا

المستفتی: احمد دین زرگر کیملیپور..... ۱۹۷۵ء ۲۱۲۸

جواب: که چرته دادوئم مهر دجانبینو په رضا سره مقرر شوی وی نوهم دغه منظور دې گنی مهر سابق به منظور وی، لجواز الخط والزیادة فی المهر کما صرحوا به فلیراجع الی ردالمحتار (۱) وهو الموفق

د بنځي د مرضی نه بغیر مهر کنبی کمی جائز نه دی

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئله باره کنبی چه یو سړی خپلې بنځې له د بدکاری د الزام په وجهې سره طلاق ورکړ او بنځې هم په بدکاری اقرار او کړ او اوس بنځه خپل مهر غواړی خولیکن خاوند کم مهر ورکوی او بنځه پوره مهر غواړی. خاوند په دې کنبی دواډه خرج او دنورو اخراجاتو هم مدعی دې اوس

(۱) قال العلامة الحصکفی: وما فرض بتراضیهما بعد العقد او زید علی ما سمي فانها تلزمه بشرط قبولها فی المجلس او قبول ولی الصغیرة..... وصح حطها لکله او بعضه، قال ابن عابدین: (بشرط قبولها) افاد انها صحیحة ولو بلا شهود او بعد هبة المهر والا براء منه وهی من جنس المهر او من غیر جنسه بحر وسواء کانت من الزوج او ولی فقد صرحوا بان الاب والجد لو زوج ابنه ثم زاد فی المهر صح الخ.

(الدر المختار مع راد المختار ۲: ۳۶۵ مطلب فی حط المهر والابراء منه)

ددې جهگړې دحل دپاره یوه جرگه اوشوه اودواړو بنځه خاوند جرگې ته د فیصلې اختیار ورکړو. جرگې والاو مینځه گړې فیصلې باندې خاوند نه مهر واخستلو خود خاوند دعوی نه زیات اود بنځې د دعوی نه کم. اوس شرعی حل ددې مسئله څه دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: اراکین جرگه..... ۱۹۸۴ء ۲۹۱۳۱

جواب: واضحه دی وی چه صورت مسئله کنبی خاوند باندې ټول مهر بنځې ته ورکول لازم او فرض دی اود بدکاری دعیب په وجه سره په دې مهر کنبی ددې بنځې د مرضی نه بغیر کمی کول جائز نه دی (۱) البته که دې جرگې طرفینو نه اختیار اخستلونه پس دامذکوره فیصله کړې وی نو طرفینو باندې ددې پابندی شرعاً ضروری ده (۲) وهو الموفق

یوځلې مجلس کنبی د مهر مقررولونه پس د زیاتوالی د مطالبې حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئله باره کنبی چه یو سړی دخپلې اتوکالو نابالغه لور نکاح پنځه سوه روپو مهر باندې او کړو. اوس دجینئ دبلوغت نه پس پلار په ضد دې چه زه دخپلې لور نکاح به دوباره بعوض مهر مبلغ لس زره روپې باندې کوم. په امر د مجبورئ سره خاوند په دې راضی شو اود دوباره

(۱) وفي الهندية: وان حطت عن مهرها صح الخط كذا في الهداية ولا بد في صحة حطها من الرضا حتى لو كانت مكرهة لم يصح.

(فتاویٰ عالمگیری ۱: ۳۱۳ الفصل السابع فی الزیادة فی المهر والخط الخ)

(۲) قال الشيخ شمس الحق الافغانی: ولا ینفذ حکم المحکم الا فی حق الخصمین الذین حکماه دون غیرهما ولکل من المحکمین الرجوع قبل الحکم واذا حکم لزمهما اذا کان موافقاً لاصول الشرع کذا فی المجلة.

(معین القضاة والمفتیین ۲۳ الباب الحادی عشر فی التحکیم)

نکاح بعوض لس زره روپی او تر لی شوه. اوس دریافت طلب مسئله داده چه دا خاوند خپلې بنځې ته د اول مهر دور کولو مجاز دي یا د لس زره روپی ور کولو؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد عمر ثاقب خطیب مسجد ملک پوره مانسهره ۱۹۸۲ء ۲۵/۲
جواب: د ازیاتوالې په ظاهره جائز دي خو په حقیقت کښې رشوت دي او ناجائز دي
كما يدل عليه ما في شرح التنوير على هامش ردالمحتار ۵۰۳: ۲ اخذ اهل المرأة شيئا عند التسليم فللزوجة ان يسترده لانه رشوة، وفي ردالمحتار اي بان ابي ان يسلمها اخوها او نحوه حتى ياخذ شيئا وكذا لو ابي ان يزوجهما فللزوجة الاسترداد، فافهم ﴿١﴾
فيما قصده ابوها من تجديد العقد. وهو الموفق

د مهر د کمی اختیار جینی ته حاصل دي والدین او جرگی ته نه

سوال: څه فرمائی علماء دین دي مسئله باره کښې چه دیوسری لور د بل سری په کور کښې واده شوه او د هغه بل سری لور دده په کور کښې آباده شوه یعنی تبادلې بڼې او کړه اوس یو هلک دوه کاله پس وائی چه دا جینی ساده ده زه د یته طلاق ورکوم حالانکه د ساده والی ثبوت بڼې دنکاح په وخت و هم خوندلې وو اوس بغیر د وجهی نه طلاق باندي مقرر شوي مهر پنځه سوه روپی ورکول لازمی دی یا نه؟ جرگه مهر مقرر کولې شی یا نه؟ ایا یوسری دي جینی ته درې سوه روپی مهر ورکولې شی یا نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد مسکین بلند کوټ یکم مارچ ۱۹۷۵ء

جواب: واضح ده دي وی که د ساده جینی عاقله او بالغه وی نو د ټول یاد بعضي مهر معاف کولو اختیار هم دي سره دي نه چه والدین یا جرگی سره او که دا

﴿١﴾ الدر المختار مع ردالمحتار ۳۹۷: ۲ قبيل مطلب في دعوى الاب ان الجهاز عارية

جینی عاقله او بالغه نه وی نو اوس د امهر تمام یا بعضي هیڅوک هم معاف کولې نه شی یعنی نه پخپله او نه نور خلق ﴿١﴾ وهو الموفق

په مهر کښې ورکړی شوي دوکان د بنځي د مرض

یاد هبې نه بغیر بل کس ته ورکول جائز نه دی

سوال: څه فرمائی علماء دین دي مسئله باره کښې چه مسمی رجب د خپل زوی د رشتې د پاره په مهر کښې دوکان ورکړو نقل کاغذات هم ستاسو په خدمت کښې ارسال دي، بیا واده وشو خولیکن دنورو خامنود تقسیم په وخت کښې دهغه دوکان هم په تقسیم کښې شامل کړو ددي شرعی حکم څه دي؟ بینوا توجروا
المستفتی: محمد اقبال تحصیل مری ۱۹۷۹ء ۵/۸

جواب: که چرته رجب د مهر په معاوضه کښې ددي دوکان ورکول مسلم یا میرهن وی نو ددي نه پس رجب د پاره جائز نه دی چه ددي جینی د مرضي یاد هبې نه بغیر د دوکان چاته ورکړی دادوکان دده د ملکیت نه خارج شوي دي حالانکې درجب ضمانتی کیدل هم صریحاً یا عرفاً ثابت دی.
يدل عليه ما في ردالمحتار ۱۳۳: ۳ في الفیض ولو اعطى ضیعة بمهر امرأة ابنه ولم تقبضها حتى مات الاب فباعها المرأة لم يصح الا اذا ضمن الاب المهر ثم اعطى الضیعة به فحينئذ لا حاجة الى القبض ﴿٢﴾. وهو الموفق

په حق مشرکښې ورکړي شوي ټيز د بنځي ملکیت دي

سوال: څه فرمائی علماء دین دي مسئله باره کښې چه یوسری د زوی د واده په

﴿١﴾ قال العلامة الحصكفي: وصح حطها لکله او بعضه عنه قبل اولا ويرتد بالرد كما في البحر، قال ابن عابدين: الحط الاسقاط كما في المغرب وقيد بحطها لان حط ايها غير صحيح لو صغيرة ولو كبيرة توقف على اجازتها ولا بد من رضاها ففي هبة الخلاصة خوفها بضرب حتى وهبت مهرها لم يصح لو قادراً على الضرب الخ.
(الدر المختار مع ردالمحتار ۳۶۶: ۲ مطلب في حط المهر والابراء منه)

﴿٢﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ۳۸۸: ۲ مطلب في منع الزوجة نفسها لقبض المهر)

وخت هغه بنځي ته څه زمکه حق مهر کښي ورکړه ايا ددې سړي د مرگ نه پس به حق مهر کښي ورکړي شوې زمکه په وارثت کښي واپس اخستل او په وارث نو تفسيم کول جائز دي! بينوا توجروا

المستفتی: مصطفى خان مانسهره

جواب: حق مهر د بنځي ملکیت دي لهدا په دېکښي به ددې سړي هيڅ حق نه وي (۱) وهو الموفق

د نقد مهر په عوض کښي زمکه وغيره ورکول په اجماع سره جائز دي

څه فرمائي علماء دين دي مسئله باره کښي چه دوه نيم کاله مخکښي د مسماة اپا عقد نکاح د مسمي اع) سره په عوض د حق مهر په شپږ زره روپي وشوه د مسماة اپا او کيل د اقرار کړو او مخامخ د نکاح په مجلس کښي د مسماة اع) او کيل قبول کړه بيا امام د خطبه مسنونه وئيلونه پس دعاء خير او کړه د واده د رسم په وخت کښي مسماة اپا زر روپي معاف کړي او د څلورو زرو په عوض کښي زمکه او د زرو روپو په عوض کښي ئي يو غوا و قبول کړه اوس درې مياشتي پس خلق پروپيگنده کوي چه تجديد د نکاح ضروري دي ددې مسئلې حقيقت څه دي! بينوا توجروا

المستفتی: سخي عمران

الجواب: د مهر په عوض کښي زمکه وغيره اخستل په اجماع سره جائز دي او د

﴿۱﴾ قال العلامة عبد الغني الغنيمي: ومن سمي مهراً عشرة فما زاد أي فاکثر فعليه المسمى ان دخل او خلا بها خلوة صحيحة او مات عنها او ماتت عنه لانه بالدخول يتحقق تسليم المبدل وبه يتأكد البدل وبالموت ينتهي النكاح والشئ بانتهائه يتأكد ويتقرر بجميع مواجه.

(الباب في شرح الكتاب ۲: ۱۵۰ کتاب النکاح)

عوض دور کولو په وخت کښي نه تجديد د نکاح ضروري دي اونه خطبه د نکاح وئيل مسنون دي ددې پروپيگندي نه تا سومتاثره نه شي (۱) وهو الموفق

مهر کښي بخشش کول جائز دي او ناجائزي خپلي ناجائز دي

سوال: څه فرمائي علماء دين دي مسئله باره کښي چه د افغانستان په بعضي علاقو کښي دا خيله کولي شي چه عاقله بالغه جيني خپل روريا پلار ته وائي چه ځما مهر پخپلي مرضي سره مقرر کړه اوته ئي واخله د از ماد طرف نه ستا دپاره بخشش دي او د يرش څلويښت زره روپي اخستلي شي ايا دا طريقه او خيله صحيح ده! بينوا توجروا

المستفتی: رياض محمد نورستاني مدرسه احياء العلوم چارسده ۱۹۸۴ء ۳۱۵۱
جواب: دا بخشش او هبه صحيح ده (۲) البته د عقد نکاح په وخت کم مهر مقررولونه معلوميري چه مخکښي د ير مهر نه وو بلکه ثمن يا جبروو وهو الموفق

په مهر کښي د کور د دريمي حصه اخستلو يا د

هغې په بدله کښي د درې سوو روپو اخستلو مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دين دي مسئله باره کښي چه يو سړي خپلي بنځي ته

﴿۱﴾ وفي الهندية: واذا تزوجها على هذا العبد وهو ملك الغير او على هذه الدار وهي ملك الغير فالنكاح جائز والتسمية صحيحة فبعد ذلك ينظر ان اجاز صاحب الدار وصاحب العبد ذلك قلها عين المسمى وان لم يجز المستحق لا يبطل النكاح ولا التسمية حتى لا يجب مهر المثل وانما تجب قيمة المسمى كذا في المحيط.

(فتاوى عالمگیری ۱: ۳۰۳ الباب السابع في المهر الفصل الاول)

﴿۲﴾ وفي الهندية: للمرأة ان تهب مالها لزوجها من صداق دخل بها زوجها ولم يدخل وليس لاحد من اوليائها اب ولا غيره الاعتراض (بقية حاشيه په راروانه صفحه)

مهر کنبی دنن نہ شو کالہ مخکنبی د کورد ریمہ حصہ لیکلی وہ لیکن بیا فیصلہ پہ دی او شوه که دی کله هم د کورد اخستلو مطالبه او کره نو دی به د کور په خائی دري سوه روپی ورکوی اوس هغه بنخې مطالبه او کره او هغې ته درې سوه روپی ورکول غواړی مگر هغه وائی چه اوس د کور قیمت زیات دی ماته زیاتې روپی را کره ایاد مطالبه جائز ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: امیرزاده کانگره چارسده..... ۱۵ ربیع الاول ۱۴۰۱

جواب: دابنخه ددی کورد دریمې حصه مالکه ده اوس ددی مرضی ده چه دریمې حصه باندې راضی کیږی یانه، لان الامهات من اسباب الملك (۱) وهو الموفق

د پورتنی مسئلې متعلق بل ټیوس

سوال: یو سړی دنن نه شو کاله وړاندې د کورد ریمه حصه په مقابله ددرې سوو روپیو کندي بنخې مهر مقرر کره فیصله او شوه چه دیته ددریمې حصې د کورد درې سوه روپی ورکړی اوس لهذا قیمت زیات دی ددی وجهې نه بنخه زیاتې پسې غواړی شرعی حکم څه دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: امیرزاده کانگره..... ۱۸ رجب ۱۴۰۱ء

جواب: بشرط صدق وثبوت دابنخه صرف ددرې سوو روپیو حقداره ده یعنی که چرته دامعامله معاوضه وی که چرته صرف وعده وه نو دبنخې دمرضی خلاف به قیست نامنظور وی (۲) وهو الموفق

(بقیه حاشیه) علیها..... ولو وهبت من ورثته يجوز.

(فتاویٰ عالمگیری ۱: ۳۱۶ الفصل العاشر فی هبة المهر)

۱) قال العلامة ابن نجيم: اسباب التملك المعاوضات المالية والامهار والخلع..... العاشرة يملك الصداق بالعقد فالزوائد لها قبل القبض الخ.

(الاشباه والنظائر ۳۴۰ القول فی الملك)

۲) وفي الهندية: واذا تزوجها على هذا العبد وهو..... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

د مهر سره د ماهوارې درقم د ورکولو رسم په اصل کنبی نفقه ده مهر نه دی سوال: څه فرمائی علماء دین دی مسئله باره کنبی چه نن صباد واده په موقع باندې د مهر سره ماهوارهم لیکلی کیږی مثلاً یو اوسل شل روپی مهر او پنځوس د ماهوارې رقم وغیره دقرآن او حدیث په زړه کنبی ددی حکم څه دی ماهانه رقم عموماً هغه وخت طلب کیږی کله چه جینی دڅه ناچارې دوجهې نه مور کره لاره شی بیا جینی خواه هغلته پنځوس روپی خرج کوی یالس روپی خرج کوی ددی ماهوارې رقم شرعی حکم څه دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: مشتاق احمد..... ۲۴ رجب ۱۳۹۳ء

جواب: چونکه دارقم بطور نفقه مقرر کړې شوي دي لهذا په ددي په ورکولو اخستلو کنبي څه حرج نشته، البته دناشزي دپاره ددي اخستل حرام دی (۱) وهو الموفق

(بقیه حاشیه) ملک الغير او علی هذه الدار وهی ملک الغير فالنکاح جائز والتسمية صحيحة فبعد ذلك ينظر ان اجاز صاحب الدار وصاحب العبد ذلک فلها عين المسمى وان لم يجز المستحق لا يطل النكاح ولا التسمية حتى لا يجب مهر المثل وانما تجب قيمة المسمى كذا في المحيط.

(فتاویٰ عالمگیری ۱: ۳۰۳ الباب السابع فی المهر)

۱) قال العلامة القهستاني: تجب النفقة..... والكسوة..... والسكنى..... على الزوج ولو صغيراً..... بقدر حالهما ای الزوجين وعليه الفتوى كما فی الهداية وذكر فی الخزانة انه بقدر حالها فينفق بقدر ما يقدر والباقي دين عليه لكن فی ظاهر الرواية انه بقدر حاله وهو الصحيح فوجب بقدر طاقته..... لا تجب النفقة لناشرة ما دامت على تلك الحالة..... خرجت من بيته خروجاً حقيقياً او حكماً بغير حق.

(جامع الرموز ۱: ۵۹۵ فصل فی النفقة)

د غیر متعین یعنی د نامعلوم خیزونویہ مهر کنبی د اختلور کولو مسئلہ

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلہ باره کنبی چه یوسری دواده نه مخکښې خپلې نسخې ته څه زمکه زیورات یا یو کورپه عوض د حق مهر ورکولو سره منظور کړه او د دې خیزونو ستام یی هم اولیکلو لیکن د زیوراتو او د کورنه علاوه په پخپله ټوله زندگي کنبی نور څه ورنکړه ایا د خاوند د وفات نه پس هغه نسخه د مذکورده باقی حق مهر د خاوند د وارثانو (فرزندان او دختران) نه د وصول کولو شرعاً حق لری؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد ایوب مقام دهکی دی آی خان ۱۹۷۷، ۱۲۸۸

جواب: که چرته دازمکه متعین کړې شوې وی نو د دې د حق مهر کیدلو او په میراث باندې مقدم کیدلو کنبی هیڅ خفا نشته، او که چرته متعین شوې نه وی نو په درمیانہ زمکه چه (نه ډیره ښه وی او نه ډیره خرابه وی) یا د دې قیمت به حق مهر وی او په وراثت باندې به هم مقدم وی.

كما في الهندية: ونوع هو معلوم الجنس مجهول الوصف كما لو تزوجها على عبد او فرس او دابة او ثوب هروى يجب الوسط ان شاء ادى عينه وان شاء ادى قيمته كذا في الظهيرية (۱: ۳۲۹) ﴿۱﴾. وهو الموفق

مهر مؤجل وی یا معجل مشروع دې او د بعضو معجل کول سنت دې

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کنبی چه ایا شرعاً دا ضروری ده چه د مهر رقم معجل (یکمشت) د نکاح د رسم په وخت کنبی ادا کول بهتر دی یا څه رقم (عام طور باندې نیم) مؤجل کول هم لازمی دی؟ نیز یاد دې وی چه د مهر مؤجل رقم چه واجب الاداء دې روستو د نکاح نه د هغې په ورکولو باندې څه غور نه کیږی. بلکه په ژوند کنبی اکثر نظر انداز کیږی؟ بینوا توجروا

المستفتی شیر محمد نائب صوبیدار راولپنډی ۱۳۹۵ ربيع الثاني

﴿۱﴾ فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۳۰۹ الفصل الخامس فی المهر تدخله الجهالة

الجواب: مهر خواہ ټول معجل وی یا ټول مؤجل وی یا بعضې معجل وی نو په دې کنبی هیڅ یو صورت غیر مشروع نه دی ﴿۱﴾ البته بعضې لږه معجل کول سنت دی ﴿۲﴾ وهو الموفق.

د مهر مؤجل او د معجل د ادا کولو او د اقسامو احکام

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کنبی چه په نکاح نامه رجسټرار کنبی لیکلې شوی وی (الف) مهر مؤجل به په وخت د مطالبې کنبی ادا کوم (ب) یا مثلاً اته سوه روپۍ مهر مقرر شوې وی نو دا شرط درج وی چه سل روپۍ به میاشت په میاشت ادا کوم. سوال دادي چه ایا دا مهر مؤجل دې یا معجل. کله کله مو تره د نکاح رجسټرارو ته په دې کنبی قانونی رکاوټ مخې ته راځی؟ بینوا توجروا

المستفتی مولوی فقیر حسین خطیب مسجد بابا کرم شاد نوشهره ۱۹۸۷، ۱۰، ۱۲۸۱

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی: فتسليم البعض لا يوجب تسليم الباقي لاخذ ما بين تعجيله من المهر كله او بعضه او اخذ قلم ما يعجل لمثلها عرفاً به يفتى ان لم يؤجل او يعجل كله فكما شرط لان الصريح يفوق الدلالة الا اذا جهل الاجل جهالة فاحشة فيجب حالا غاية الا التاجيل الخ. (الدر المختار على هامش رد المحتار ۲: ۳۸۹ قبيل مطلب في السفر بالزوجة)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدين: حديث التمس ولو خاتما من حديد يجب حملها على انه المعجل وذلك لان العادة عندهم تعجيل بعض المهر قبل الدخول حتى ذهب بعض العلماء الى انه لا يدخل بها حتى يقدم شيئاً لها تمسكاً بمنعه عليه السلام علياً ان يدخل بفاطمة رضي الله عنها حتى يعطيها شيئاً فقال يا رسول الله ليس لي شيء فقال اعطها درعك فاعطاها درعه رواه ابو داود والنسائي ومعلوم ان الصداق كان اربع مائة درهم وهي فضة لكن المختار الجواز قبله لما روت عائشة رضي الله تعالى عنها قالت امرني رسول الله صلى الله عليه وسلم ان ادخل امرأة علي زوجها قبل ان يعطيها شيئاً رواه ابو داود.

(رد المحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۵۷ باب المهر)

جواب: مہر معجل ہغہ مہر نہ و نیلی کسری چہ د جماع نہ مخکبني ادا کولې

کسری د مہر معجل دین اقسام دی

۱. چہ د مہر معجل دین اقسام دی

۲. چہ د مہر معجل دین اقسام دی

۳. چہ د مہر معجل دین اقسام دی

د مہر معجل حکم بنکاره دي او د مہر مؤجل حکم دادي چہ حسب

شرط به ادا کولې شی او که چرته د شرط د وقوع نہ مخکبني طلاق یا مرگ

واقع شی نو مزید تاخیر کول جائز نہ دی (ماخوذ از ہندیہ) (۱) و هو الموفق.

د واده په غوځتلو باندې د هلک نه رقم طلب کول حرام خوری ده

سوال: څه فرمائی علماء دین دي مسئلې باره کبني چہ شپږ کاله مخکبني ديو

هلک او جينئ په مينځ کبني رشته تړلې شوې وه اوس چہ کله هلک والو

شپږ کاله پس رشته طلب کړه ځکه چہ هلک او جينئ دواړه ځوانان دي. او د

واده دپاره ئې اووئيل نود جينئ پلار په نفی کبني جواب ورکولو سره

اووئيل چہ مزید پنځلس سوه روپئ را کړه هلک به رشته ملا ويزي. حالانکه

ددې نه مخکبني ئې تقريباً شپږ زره روپئ خوړلې دي. شريعت محمدي کبني

ددې سړی څه حکم دي؟ بينوا توجروا

المستفتی: محمداکرم کوهاله مری ۱۹۷۸، ۱۸، ۳۰

﴿۱﴾ وفي الهندية: لا خلاف لاحد ان تأجيل المهر الى غاية معلومة نحو شهر او سنة صحيح

وان كان لا الى غاية معلومة فقد اختلف المشايخ فيه قال بعضهم يصح وهو الصحيح وهذا

لان الغاية معلومة في نفسها وهو الطلاق او الموت الا يرى ان تأجيل البعض صحيح وان لم

ينصا على غاية معلومة كذا في المحيط.

(فتاویٰ عالمگیریه ۳۱۸:۱ الفصل الحادی عشر فی التأجيل فی المهر وغيره)

الجواب: دا سړي د جينئ پلار، حرام خور او فاسق دي. ناکح دا ټول رقم د ده

نه واپس اخستلې شی.

كما في شرح التنوير: اخذ اهل المرأة شيئا عند التسليم للزوج ان يسترده لانه رشوة،

وفي ردالمحتار ۵۰۳: ۲ قوله عند التسليم اي بان ابي ان يسلمها اخوها او لغيره وكلها

لوابي ان يزوجهما للزوج الاسترداد قائما او هالكا ﴿۱﴾. وهو الموفق

د واده په موقع باندې د جينئ د کور د

روټن خرچه د خاوند نه د وصولولو حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین دي مسئلې باره کبني چہ د يو سړی صبا واده دي

او بنځي نن د جينئ په کور کبني جمع شی او د هغوی دپاره خوراک

تيارولې شی او په هغه خوراک چہ کومه خرچه راځي هغه ټول په ټوله د هلک

والو نه وصولولې شی ددي څه حکم دي؟ بينوا توجروا

المستفتی: حبيب خان کراچی نمبر ۸. یکم ربیع الثانی ۱۴۰۳ هـ

جواب: که چرته د هلک نه وصول شده خرچه په مهر کبني شمار کړې شی نوڅه

جواز راوتلې شی گنې دا اوهم دغه شان جينئ د طرف نه خوراک تيارول

رسوم قبيحه دي. (۲) و هو الموفق

﴿۱﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ۳۹۷: ۲ قيل مطلب في دعوى الاب ان الجهاز عارية)

﴿۲﴾ قال العلامة مفتي كفايت الله الدملوی: دا رقم کوم چہ د زوج نه مخکبني د عقد نه یا

روستو د عقد نه دي غرض دپاره اوپه دي نوم اخستلې شی چہ په دي به د جنج

خپلوانو عزيزانوته خوراک ورکولې شی، ناجائز دي، او ددي حکم هغه دي کوم چہ

په دي عبارت کبني ذکر دي. ولو اخذ اهل المرأة شيئا عند التسليم للزوج ان يسترده لانه رشوة،

اوپه دي عبارت کبني دي، ومن السحت ما ياخذ الصهر من الختن بسبب بنته بطيب نفسه حتى

لو كان يطلبه يرجع الختن به، او معروف خيزونه کدرهم النقش والحمام (شامي کتاب النکاح

۱۳۰: ۳ سعيد) وغيره چہ کوم حکم په شامي کبني ذکر دي دا ټول هغه خيزونه دي کوم

چہ د بنځي په مهر کبني حسابيږي اوپه دي وجه دي لره بقدر ما يعجل من المهر د وجوب

تقديم د حکم په ضمن..... (بقية حاشيه په راروانه صفحه)

د مهر په جیلې سره د جینې والدین پیسو اختلوسره حرام خوری کوی

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه زمونږ په علاقه کښې د ښځو حق مهر دومره زیات دې چه د نادارو او عامو خلکو د پاره د یو پریشانی باعث جوړ شوې دې. او د جینې والدینو هغې لره د امدنئ یو مستقل ذریعه جوړه کړې ده، شپيته اوویازره نن صبا کم نه کم مقدار دې، مذکوره رقم کښې صرف د لسو پنځلسوزرو سامان وی باقی والدین او خوری ددې متعلق د شریعت څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی مولانا محمد هاشم بلوچستان ۱۹۸۷ء ۹۱۲۱

جواب: د جینې دا پلار جرام خور دې (۱) د دینه بچ کیدل د الله په ویره سره کیدلې شی یا د حکومت او د قوم په حد بندئ سره، وهو الموفق

د والدینو د مهر په نوم پیسې اختل د

ازادې ښځې خرڅول او حرام خوری ده

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه دلته دا رواج دې چه د

بقیه حاشیه، کښې بیان کړی دی او ددې څیزونو د ښځې د پاره کیدل ظاهر او په دې وجه په مهر کښې حساب کیدل یقیني دی او ددې وجوب علی انما من المهر هغه وخت دی چه عرف بین ثابت وی اور خاوند هم دا تسلیموی گنی داهم غیر لازم دی او مخکښې رقم کوم چه د خوراک ورکولو د پاره اختلې شی ددې په مهر کښې نه حساب کیدل بلکه نه کیدل ظاهر دی ځکه چه دمهر رقم په جنج والو او خپلوانو عزیزانو باندې د خرچ کولو حق د ښځې اولیاؤ ته نشته او د ښځې په کارنه راتلل ددې ښکاره دی.

(کفایت المفتی ۵: ۱۱۴ کتاب النکاح)

(۱) قال العلامة الحصکفی: اخذ اهل المرأة شيئا عند التسليم فللزوج ان يسترده لانه رشوة، وقال ابن عابدين: اي بان ابى ان يسلمها اخوها او نحوه حتى يأخذ شيئا وكذا لو ابى ان يزوجها فللزوج الاسترداد قائما او هالكا لانه رشوة.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ۲: ۳۹۷ قبيل مطلب في دعوى الاب ان الجهاز عارية)

لور یا د خور د واده فیصله کولو وخت کښې پلار یا رور د شلو زرو ته واخله تر یولا کهه پورې پیسې اخلی بعضې خلق ددې په شپږمې حصې رقم باندې د جینې د پاره کالی او سامان اخلی، او بعضې په کښې ټول رقم خوری ددې حقیقت څه دې؟ بینوا توجروا

المستفتی حاجی محمد خان لکرمندی بنو ۱۹۸۴ء ۲۱۱۱۰۱

جواب: د مهر کم نه کم مقدار دوه نیمې ټولې چاندی ده او د زیاتو د پاره څه حد منقول نه دې (۱) البته د حدیث په بناء په مهر کښې زیاتې کول بهتر او مستحب نه دی رواه ابوداؤد ۲۸۷ الا لا تغالوا بصدائق النساء فانما لو كانت مكرمة في الدنيا او تقوى عند الله كان اولاً کم بهالنبي ﷺ (۲) او په افغانستان او یاغستان کښې چه کوم رواج دې هغه بلا شک و شبه ناجائز دې دا خلق ازادې ښځې لره خرڅوی او پیسې پخپله خوری لکه چه لونړو او خوئیندو ته په وراثت کښې څه نه ورکوی (۳) وهو الموفق

د جینې په عوض کښې د څه رقم اختلو حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه بعضې خلق د لور خور

(۱) قال العلامة الحصکفی: المهر اقله عشرة دراهم لحديث البيهقي وغيره لا مهر اقل من عشرة دراهم ورواية الاقل تحمل على المعجل فضة وزن سبعة مثاقيل كما في الزكاة..... يجب الاكثر منها ان سمى الاكثر. (الدرالمختار على هامش ردالمحتار ۲: ۳۵۷ باب المهر)

(۲) رواه ابوداؤد ۱: ۲۸۷ باب الصداق، والترمذی وصححه، والنسائی، وابن ماجه واحمد والبيهقي، وابن حبان وصححه والحاكم والدارمی ۲: ۱۹۰ باب كم كانت مهر لزواج النبي ﷺ وبناته.

(۳) قال العلامة الحصکفی: اخذ اهل المرأة شيئا عند التسليم فللزوج ان يسترده لانه رشوة، قال ابن عابدين: اي بان ابى ان يسلمها اخوها او نحوه حتى يأخذ شيئا وكذا لو ابى ان يزوجها فللزوج الاسترداد قائما او هالكا لانه رشوة.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ۲: ۳۹۷ قبيل مطلب في دعوى الاب ان الجهاز عارية)

پہ عوض کنبی پیسی اخلی او هغی لره په خپل ذاتی مصرف کنبی استعمالوی او بیا د جینی نکاح کولوسره حواله کوی، ایا دا رقم اخستل جائز دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالستار رضا فقیر والی بهاولنگر... ۱۹۸۲ء ۱۰/۱۱/۲۵

جواب: که چرته دا رقم اعزازی طور سره په خوشحالی ورکړی شوی وی نو ددې اخستل او ورکول جائز دی لحدیث احق ما اکرم علیه الرجل ابتیه او اخته. (رواه ابو داؤد ۱۹۷) (۱) او که چرته جبری طور باندې اخستلې شوی وی نو بیا واپس اخستلې شی. فی الدر المختار مع رد المحتار (۲: ۳۷۶) اخذ اهل المرأة شیئا عند التسليم ای بان ابی ان یسلمها اخوها او نحوه حتی یأخذ شیئا وکذا لو ابی ان یزوجها فللزواج الاسترداد قائما او هالکا لانه رشوة (۲) او که چرته دا رقم ددې وجې نه اخستلې شوی وی چه د خاوند د طرف نه مطلوبه معروفه جهیزو غیره کنبی صرف کړی شی نو په دې کنبی جرج نشته، ویقال له الدستیمان والتفصیل فی رد المحتار ۲: ۳۷۷ (۳) کنبی حرام دې، لانه رشوة او ثمن الحر وکلاهما محرمان، وهو الموفق

(۱) (سنن ابی داؤد ۱: ۲۹۰ باب فی الرجل یدخل بامرأته قبل ان ینقدها، کتاب النکاح)

(۲) (الدر المختار علی هامش رد المحتار ۲: ۳۹۷ قبیل مطلب فی دعوی الاب ان الجهاز عاریة)

(۳) قال العلامة ابن عابدین: وفي البزازیة ما یفید التوفیق حیث قال تزوجها او اعطاها ثلاثة آلاف دينار الدستیمان وهی بنت موسر ولم یعط لها الاب جهازا افنی الامام جمال الدین وصاحب المحيط بان له مطالبة الجهاز من الاب علی قدر العرف والعادة او طلب الدستیمان قال وهذا اختیار الائمة وقال الامام المرغینانی الصحیح انه لا یرجع بشیئ لان المال فی النکاح غیر مقصود وکان بعض ائمة خواریزم یعترض بان الدستیمان هو المهر المعجل کما ذکر فی الکافی وغیره فهو مقابل..... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

د واده په موقع باندې د هلک والو نه د

غوی وغیره خوړلو د پاره د غوڅتلو حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کنبی چه بعضې غریزو علاقو کنبی دارواج دې چه د واده په موقع باندې دهلک درشته دارو نه حیوان یعنی غوی وغیره لازما د ذبحې دپاره راوستلې شی او بیا دواړه کورو الا هغه په مشترکه طور باندې خوری او ددې حیوان وغیره د نه اخستلو په صورت کنبی دقوم او دبرادرې خلق دده نه خفه کیږی او دده سره همدردی وغیره پریږدی ایا دا جائز دی؟ او داهم وئیلې شی چه ددې غوی په عوض کنبی دجینی دمهر نه څه خیز دهلک دپاره معاف کولې شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبیدالله.....

جواب: که چرته ددې غوی قیمت دمهر نه جدا کړې شی نو دجینی دباقاعدہ اجازت نه پس ددې اخستل او خوړل جائز دی (۱) او که چرته دا غوی دمهر نه علاوه بغیرد خوشحالی نه اخستلې شی نو دا غوی به په رشوت کنبی داخل وی او حرام به وی او واجب الرد به وی (۲) کما فی الدر المختار علی هامش

(بقیه حاشیه) بنفس المرأة حتی ملک حبس نفسها لاستيفائه فكيف يملك الزوج طلب الجهاز والشيء لا يقابله عوضان واجاب عنه الفقيه ناقلا عن الاستاذان الدستیمان اذا ادرج فی العقد فهو المعجل الذی ذکرته وان لم یدرج فيه ولم یعقد علیه فهو کالهیبة بشرط العوض وذلك ما قلناه الخ.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۹۹ بعید مطلب فی دعوی الاب ان الجهاز عاریة)

(۱) قال العلامة المرغینانی: وان حطت عنه من مهرها صح الحط لان المهر حقها. (هدایه ۲: ۳۴۷ باب المهر)

(۲) عن ابی حرة الرقاشی عن عمه قال قال رسول الله ﷺ الا لا تظلموا الا لا یحل مال امرئ الا بطیب نفس منه رواه البیهقی فی شعب الایمان والدارقطنی فی المجتبی.

(مشکواة المصابیح ۱: ۲۶۱ باب الغصب والعاریة)

ردالمحتار ۵۰۳:۲ اخذ اهل المرأة شيئاً عند التسليم فللزواج ان يسترده لانه رشوة (۱) وهو الموفق

د مهر نه علاوه د هلك والونه د رقم اخستلو تفصيلي مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه زمونږ په علاقه کښې د ډیر وخت نه دادستور راروان دې چه جینکولره دگډواو چیلوپه شان خرڅولې شی اونکاح په دې شرط باندې کوی چه مثلاً ته څلویښت زره روپې راکړه بیا د هلك والا مجبور اورکوی دې دپاره که چرته نه ورکوي نو دهغې جینې نکاح نه کوی حالانکه بعضې خلق دجواز دپاره دغه څلویښت زره روپې داجینې په مهر کښې داخلوی اوبیا هغه دجینې داجازت یا بغیر داجازت نه هغه په استعمال کښې راوولی اوس سوال دادې چه په دواړو صورتونو کښې دپلار ورور وغیره دپاره دارقم په دې طریقې سره اخستل جائز او حلال دی؟

المستفتی: محمد ممتاز دارالعلوم ربانیه کراچی نمبر ۴۱..... ۱۹۷۴ء ۳۱۹۱
الجواب: په دواړو صورتونو کښې اخستل ناجائز او حرام دی په اول صورت کښې واضح دی چه دجینې خاوندله داطمعه اولالچ ورکوی چه دجینې نکاح ماسره اوشی اوپه طریقه اخستلو ته فقهاء کرامو رشوت وئیلې دې ددې اخستل حرام اونا جائز دی اوداسې حرام دی چه داخستلو نه پس هم دده په ملکیت کښې نه راځي.

قال فی الدر: اخذ اهل المرأة شيئاً عند التسليم فللزواج ان يسترده لانه رشوة، وقال ابن عابدين: تحت (قوله عند التسليم) اي بان الى ان يسلمها اخوها او نحوه حتى يأخذ شيئاً وكذا لو ابى ان يزوجه فللزواج الاسترداد قائماً اوها لكاً لانه رشوه، بزايه (ردالمحتار ۱۵۶:۳) وقال فی الدر المختار: الرشوة لا تملك بالقبض

(۱) الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۳۹۷:۲ قبيل مطلب فی دعوى الاب ان الجهاز عارية
(۲) الدر المختار مع ردالمحتار ۳۹۷:۲ قبيل مطلب فی دعوى الاب ان الجهاز عارية

(الشامية ۲: ۳۲۳) (۱) وقال فی الهندية: ولو تزوج امرأة على ان يهب لابیها الف درهم فهذا الالف لا يكون مهراً ولا يجبر على ان يهب فلها مهر مثلها وان سلم الالف فهو للواهب وله ان يرجع فيها ان شاء (عالمگیریه ۱: ۳۰۸) (۲).
په دوئم صورت کښې دجینې په رضاد عدم تیقن په وجهې سره حرام دی بلکه دتیقن دعدم درضاد وجهې نه ددې دپاره چه کله دغه جینې د خاوند کورته لاره شی اوپه دوو دریو کالو کښې ددې شرم ختم شی نوپلار او مور صاحبه ته دیوزرې ورکولو دپاره هم تیاره نه وی نو دیرش څلویښت زره روپې به څه ورکړی ددې نه معلومه شوه چه دواده په وخت دشرم دوجهې نه اجازت ورکړی دزړه نه راضی نه وی فقهاء کرامو دې پورې لیکلی دی چه دمهر درقم نه پلار دلور دپاره سیوا دهغه څیزونو نه چه هغه عادتاد مهر درقم نه اخستلې کیږي دنورو څیزونو اخستل ددې درضانه بغیر جائز نه دی نو دپلار دپاره ذاتی مصرف کښې راوستل څنگه جائز دی لهذاپه دې صورت کښې هم اخستل حرام اونا جائز دی، قال فی الشامية لكن فی الهندية لوقبض بمهر البالغه ضیعة فلم ترض ان جرى التعارف بذلك جازله والا فلا ولو بکرا، (ردالمحتار ۳: ۱۶۱) خلاصه دا چه په هیڅ طریقه هم په مهر کښې دپلار وغیره دپاره تصرف جائز نه دی ټول مهر دجینې حق دی اودابه دیته حواله کولې شی، والتفصیل فی الهندية ۱: ۳۱۶ (۲) والشامية.....

(۱) الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۳۰۰:۵ فصل فی البیع کتاب الحظر والاباحه

(۲) فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۳۰۸ الفصل الرابع فی الشروط فی المهر

(۳) ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۰۱ مطلب لابی الصغیره المطالبة بالمهر

(۴) وفي الهندية: للمرأة ان تهب مالها لزوجها من صداق دخل بها زوجها ولم يدخل وليس لاحد من اولیائها اب ولا غیره الاعتراض علیها..... وليس للاب ان يهب مهر ابنته عند عامة العلماء كذا فی البدائع.

(فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۳۱۶ الفصل العاشر فی هبة المهر)

۳:۱۱۳ (۱) واللہ اعلم

کتبہ..... احمد عفی عنہ

دارالافتاء دارالعلوم ربانیہ توحید آباد کالونی کراچی

هذا الجواب صحیح

محمد فرید عفی عنہ

(شیخ الحدیث و صدر دارالافتاء جامعہ دارالعلوم حقانیہ اکوڑہ خٹک)

د طلاق نہ پس بہ د مهر اود جہیز سامان بنہی تہ واپس کولی شی

سوال: خہ فرمائی علماء دین دے مسئلے بارہ کنہی چہ دیونا دارا و شریف سری لورتہ دیوزور و سری زوی بغیر د خہ قصور نہ طلاق ورکروا و تہول زیورات ئی د جینی نہ و اخستل اود مور پلار کورتہ ئی و استول او وئیل ئی چہ تہ زما دمور پلار خدمت پہ بنہ طریقے سرہ نہ شی کولی پہ شریعت کنہی ددی مهر د کالو اود جہیز د سامان خہ حکم دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: خان شیردوبی

جواب: پہ خاوند باندی فرض دی چہ تہول مهر دی بنہی تہ ورکری (۲) او هغه

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: (قوله وصح حطها) قيد بحطها لان حط ايها غير صحيح لو صغيرة ولو كبيرة توقف على اجازتها ولا بد من رضاها ففي هبة الخلاصة خوفها بضرب حتى وهبت مهرها لم يصح لو قادراً على الضرب الخ.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۶۶ مطلب في حط المهر والابراء منه)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصكفي: ويتأكد عند وطء او خلوة او موت احدهما..... قال ابن عابدين: وفي البدائع واذا تأكد المهر بما ذكر لا يسقط بعد ذلك وان كانت الفرقة من قبلها لان البذل بعد تأكده لا يحتمل السقوط الا بالابراء كالضمن اذا تأكد بقبض المبيع.

(الدر المختار مع ردالمحتار ۲: ۳۵۸ باب المهر)

سامان چہ ددی جینی پلار و غیرہ ورکری وی دابہ ہم دی بنہی تہ واپس کولی شی. وذلک لما اجمعوا علیه (۱) و هو الموفق

مخکبی د رخصتی نہ د جینی پہ وفات کیدلو باندی د مهر مسئلہ

سوال: خہ فرمائی علماء دین دے مسئلہ بارہ کنہی چہ یوسری دیو جینی سرہ نکاح او کرہ داجینی در رخصتی نہ مخکبی مرہ شوہ د جینی پلار د تہول مهر مطالبہ کوی ایادامطالبہ صحیح دہ؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمدرسول شاہین مارکیٹ بت خیلہ... ۱۲ رمضان ۱۴۰۹ھ
الجواب: پہ دی مهر کنہی نیم د خاوند حق دی (۲) او باقی نیم د والدینو یا د پلار حق دی (۳) و هو الموفق

پس د رخصتی نہ د طلاق ورکولونہ پس د بنہی تہول مهر واجب الادا دی

سوال: خہ فرمائی علماء دین دے مسئلے بارہ کنہی چہ یوسری خیلہ بنہی یو کال پوری اوساتلہ خہ وخت پس ناراض شو او بنہی ئی دمور پلار پہ کور کنہی پریخودلہ او راغی، چہ هلته هغی دوه نیم کالہ تیر کرل روستو خلقودہ لرہ پہ

﴿۱﴾ وفي الهندية: لو جهز ابنته وسلمه اليها ليس له في الاستحسان استردادها منها وعليه الفتوى..... واذا بعث الزوج الى اهل زوجته اشياء عند زفافها منها دياج فلما زفت اليه اراد ان يسترد من المرأة الدياج ليس له ذلك اذا بعث اليها على جهة التمليك كذا في الفصول العمادية.

(فتاویٰ عالمگیریہ ۱: ۳۲۷ الفصل السادس عشر في جهاز البنت)

﴿۲﴾ قال الله تبارك وتعالى: ولكم نصف ما ترك ازواجكم ان لم يكن لهن ولد.

(سورة النساء پاره ۳ ركوع: ۱۳ آیت: ۱۲)

﴿۳﴾ قال العلامة الكاساني: ومنها الارث من الجانبين جميعا لقوله عز وجل ولكم نصف ما ترك ازواجكم. (بدائع الصنائع ۲: ۳۳۲ فصل ومنها الارث)

مجبور کولو سره د طلاق ترغیب ورکړو او آخر هم درې کاله پس بغیر د څه شرط نه طلاق ورکړو روستو دیو څو کسانو په خبرو باندې دوه میاشتې پس د کالو د واپسې مطالبه او کړه حالانکه ددې جینې مهر زر روپې مقرر شوي وو د زیوراتو قیمت شپږ سوه او یاروپی په مهر کښې ادا کړې وو او درې سوه دیرش روپې د باقی مطالبې دپاره ایښې وې اوس سوال دا دی:

(۱) ایاد هلک په ذمه باندې باقی درې سوه دیرش روپې ادا کول واجب دی؟
(۲) د درېو کالو خرجه دهلک په ذمه باندې واجب ده؟ (۳) په رضا او خوشحالی سره د گواهانو په مخکښې د طلاق ورکولو نه پس اوس د زیوراتو چه کومه مطالبه کیږي ایاد اصحیح ده؟

المستفتی: غلام قادر ۱۹۷۴ء ۱۲/۳/۱۴

جواب: (۱) په دې خاوند باندې ټول مهر زر روپې ورکول واجب دی، لوجود الغایة وهو الطلاق کما فی الهندیة (۱/۳۳۹) پس په صورت مسئله کښې به درې سوه روپې واجب الادا وي (۱) - (۲) په دنیا کښې به په دې نفقه باندې ماخوښه وي. لعدم الرضاء والقضاء کما فی الدر المختار علی هامش رد المختار ۲: ۹۰۶ (۲) - (۳) دامطالبه یې قاعدې او غلطه ده

ناواده کړې مطلقه ښځه د نیم مهر مستحقه ده

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئله باره کښې چه یو کس نکاح کړی وی خو تراوسه پورې رخصتې نه ده شوي د څه ناچارې دوجهې نه دې سړی هغه ښځې ته طلاق ورکړو اوس جینې دمهر مطالبه کولې شی یانه؟ بینوا توجروا المستفتی: محمد شیر جهانگیر ۳۸۱۲۸۵

(۱) وفی الهندیة: والمهر یتأكد باحد معان ثلاثة الدخول والخلوۃ الصحیحة وموت احد الزوجین سواء کان مسمى او مهر المثل حتی لا یسقط منه شیء بعد ذلک الا بالابراء. (فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۳۰۳ الفصل الثانی فیما یتأكد به المهر والمتعة)

(۲) قال العلامة الحصکفی: والنفقة لا تصیر دینا الا بالقضاء او الرضاء. (الدر المختار علی هامش رد المختار ۲: ۱۵۷ مطلب لا تصیر النفقة دیناً)

جواب: واضحه دی وی چه منکوحه ناواده کړې ښځه د نیم مهر مستحقه ده، وهو واضح نص علیه فی القرآن (۱) والفقه (۲). وهو الموفق

د مال حرام د جهیز مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئله باره کښې چه چرته پلار د پلور دپاره په جهیز کښې سامان ورکړو او دامال حرام وی یعنی په حرامه طریقې سره ئې پیدا کړی وی. ایاد هلک دپاره دامال اخستل حرام دی یا حلال؟ بینوا توجروا المستفتی: نامعلوم ۲۰ جمادی الاولی ۱۴۰۲

جواب: چه کله یقینې طور باندې حرمت معلوم نه وی نو صرف د شیهاتو دوجهې نه دا جهیزو غیره رد کول ضروری نه دی (شرح اشباه والنظائر) (۳) وهو الموفق

جهیز کښې عاریتا ورکړې شوې سامان

یا مال واپس اخستلې شی

سوال: څه فرمائی علماء دین شرع متین دې مسئله باره کښې چه زید دهنده سره (۱) قال الله تبارک وتعالی: وان طلقتموهن من قبل ان تمسوهن وقد فرضتم لهن فريضة فنصف ما فرضتم. (سورة البقرة پاره: ۲ رکوع: ۱۵ آیت: ۲۳۷)

(۲) قال العلامة الحصکفی: ويجب نصفه بطلاق قبل وطء او خلوة فلو کان نکحها علی ما قیمته خمسة کان لها نصفه ودرهمان ونصف.

(الدر المختار علی هامش رد المختار ۲: ۳۶۰ باب المهر)

(۳) قال العلامة ابن نجیم: اذا کان غالب مال المهدی حلالاً فلا بأس بقبول هدیته واکل ماله مالم یتبین انه من حرام وان کان غالب ماله الحرام لا یقبلها ولا یأکل الا اذا قال: انه حلال ورثه او استقرضه.

(الاشباه والنظائر ۱۱۳ القاعدة الثانية: اذا اجتمع الحلال والحرام غلب الحرام)

واده او کړو او درواج او عرف مطابق اتیا او یازره روپې عاریتا جهیز ورکړو لیکن خومیا شتی پس هنده دخپل بار سوخ د والدینوپه وینا باندې مور کړه کیناسته دهنده مور او پلار هنده دزید سره په استولوباندې تیار نه دې اونه طلاق اخستل غواړی اونه هم دزیوراتو او جهیزو اوس کولوباندې آماده دی پس ددې عاریتا ورکړې شوې جهیز دواپسې څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: قاری خلیل الرحمن کهلا بت ټاون هری پور ۱۱۶۱۲۰ ۱۴۰۰ء
جواب: که چرته ددې جهیز عاریت کیدل د طرفینوپه نزد تسلیم شده وی یا په شهادت سره ثابت شده وی نو دا خاوند دا جهیز هروخت اخستلې شی، لمافی شرح المجلة: ۸۲۵ ص: ۵۸ متى طلب المعير العارية لزم المستعير ردها اليه فورا الخ (۱) وهو موفق

په مهر کښې د مشاع زهکه او کور ورکول جائز دی

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئله باره کښې چه زما مور پلار زما دیو رور رسته کړې وه درخصتې په وخت دجینې پلار زما پلارته و وئیل چه زما لورته نیم کور اولیکه نو هله به ډولې درکوم گنې نه ئې درکوم هغه وخت دمجبوري دوجهې نه زما پلار نیم کور د هغه لورته اولیکو مگر ورسره ورسره ئې وئیل چه لیکل خومې او کړل خودرکوم ئې نه ددې خبرې تقریبا پینځلس کاله او شول تقریبا دوه کاله مخکښې زما پلار صاحب وفات شو اوس که چرته زما بهابې مطالبه او کړه چه هغه دنیم کور حقداره ده نو ایاد شریعت په رنرا کښې دا حقداره جوړې دې شی یا دابه په وراثت کښې تقسیمېږي؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالغفار اکوړه خټک ۱۹۷۲ء ۱۱۳۸

جواب: که چرته ستا پلار صاحب دانیم کور په حق مهر کښې شامل کړې وی نو

(۱) (شرح المجله للائسی ۳: ۳۲۸ ماده: ۸۲۵ الفصل الثاني في العارية و ضماناتها)

اوس د اتاسو میراثا تقسیمولې نه شی، داصرف ددې جینې حق دې لصحة جعل المشاع مہرا (۱) او که چرته دهبې یاد بخشش په طور باندې ورکړې وی نو دا ټول کورتاسوپه شرعی وارثانو کښې تقسیمولې شی ددې سره دا جینې څه شرعی حق نه لری، لعدم صحة هبة المشاع (۲). وهو موفق

(۱) وفي الهندية: ولو تزوج على نصيبه من هذه الدار قال ابو حنيفة رحمه الله تعالى لها الخيار ان شاءت اخذت النصيب وان شاءت اخذت مهر مثلها لا يزداد على قيمة الدار وان كان مهر مثلها اكثر وعلى قول صاحبيه لها النصيب من الدار ان كان النصيب يساوي عشرة دراهم. (فتاوى عالمگیری ۱: ۳۱۰ الفصل الخامس في المهر تدخلة الجهالة)

(۲) وفي الهندية: ولا تصح (الهبة) في مشاع يقسم ويبقى منتفعا به قبل القسمة وبعدها هكذا في الكافي. (فتاوى عالمگیری ۳: ۳۷۶ الباب الثاني فيما يجوز من الهبة وما لا يجوز)

باب فی الاولیاء

حدیث "لانکاح الابولی" معنی او مطلب

سوال: خہ فرمائی علماء دین دے مسئلے بارہ کنبی چہ دا حنفو مذهب دادے چہ بالغہ پیغلہ بنخہ خپلہ نکاح دولی دمرضی نہ بغیرہم کولی شی حالانکے پہ حدیث کنبی راغلی دی "لانکاح الابولی" نوددی معنی او مطلب بہ خہ وی؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد زمان سنہری مسجد روڈ پشاور صدر

الجواب: عاقلہ بالغہ پہ نکاح کنبی خود مختارہ دہ البتہ بہتر دادہ چہ دولی دمرضی نہ بغیر خہ اقدام اونہ کری. دقران او حدیث نہ داهم مستنبطہ دہ. او مخالفین چہ د کوم احادیث نہ تمسک کوی ہغہ پہ نابالغہ او مجنونہ باندي محمول دی یا پہ تغلیظ باندي محمول دی (۱) وهو الموفق

﴿۱﴾ وفي المنهاج: عن ابي موسى قال قال رسول الله ﷺ لا نکاح الى بولی الخ احتج الجمهور فی مسئلة اشتراط التولی فی النکاح بحديثی الباب، وحجتنا ما رواه مسلم من حديث ابي هريرة رضي الله عنه ان رسول الله ﷺ قال لا تنکح الایم حتی تستامرو لا تنکح البکر حتی تستاذن، قالوا: یا رسول الله وكيف اذنها، قال: ان تسکت، وفي النهاية الایم فی الاصل اللتی لا زوج لها بکرا کانت او ثیبا مطلقة کانت او متوفی عنها، وزاد فیہ ابن جریر رجلا او امرأة، ولنا ایضا ما رواه مسلم من حديث ابن عباس ان النبی ﷺ قال: الایم احق بنفسها من ولیها والبکر تستامرو اذنها صماتها، فان قيل: قد ورد فی رواية مسلم عن ابن عباس مرفوعا الثیب احق بنفسها من ولیها والبکر تستاذن فی نفسها واذنها سکوتها ومفهومه ان البکر لیست احق بنفسها من ولیها، قلنا: (بقیه حاشیہ پہ راروانہ صفحہ)

پہ ولایت او وکالت د نکاح کنبی عدالت شرط نہ دی

سوال: خہ فرمائی علماء دین دے مسئلے بارہ کنبی چہ زرباز خان خپلی لور لره د اشفاق د خوی سرہ منسوب کری دہ ہم دغہ رنگی اشفاق خان خپلی لور لره د زرباز خان د خوی سرہ منسوب کری دہ، دواړه جینکئی او هلکان د بلوغت عمر ته رسیدلی دی، اود خپل خپل منسوبینو پہ حق کنبی رضا مند هم دی، لیکن اوس بنیادی نکتہ دا پیدا شوی دہ چہ مسمی زرباز خان باندي د ستمبر د ابتداء ۱۹۷۴ء نه د تعزیر حلالی فتوی صادره شوی دہ او مذکور ددی د اړولو دپاره قسما قسم حربی استعمالوی، لیکن فی الواقع ترخو پورې چہ د تعزیر حلالی تعمیل اونہ کری دغہ سرہ اسلامی برتاؤ نشی کیدلې، اوس حل طلب مسئلہ داده چہ د جملې اول پیش نظر پہ کوم تجویز باندي عمل او کری شی چہ د زرباز خان د شراکت نہ بغیر د نکاح رسم ادا کری شی، او د تعزیر حلالی تعمیل پورې پہ هغہ باندي خرنګه پابندی اولگولې شی چہ ددی عدم تعمیل د تعزیر حلالی اثر پہ ناکحینو او منکو حینو باندي رانشی، نیز یاد دی وی چہ د هلکانو او د جینکو پہ مناسبت کنبی د خہ ایجاب او قبول رسم ادا شوی نہ دی، دا صرف د والدینو انفرادی فیصلہ وه، اوس صرف عدم تعمیل د حلالی باعث د التوادی، اوس هم زرباز خان سرہ د اهلیې نہ پہ یو رهائش گاه کنبی دی، زرباز خان ته خو خلې د تعزیر حلالی د تعمل دپاره فرمائش کری شوی دی مگر هغہ بدستور

(بقیه حاشیہ) العموم اولی من المفهوم بلاخلاف کما صرح به ابن رشد، ولا یبعد ان یقال ان بعض الرواة روى الحديث بمعناه فی زعمه، ولنا ایضا ما رواه احمد عن ابن عباس ان جاریة بکرا اتت النبی ﷺ فذکرت ان اباهما زوجها وهی کارهة فخيرها النبی ﷺ ورجاله ثقات، وقال ابن قطن صحیح والجواب عن حديث ابي موسى اولاً ان فی سندہ اختلاف کما صرح به الترمذی، وعن حديث عائشة انه قد انکره الزهري کما سیأتی تحقیق العلتین، وثانیا انهما محمولان علی الصغیرة والمعتوهة والمملوكة والناکحة مع غیر الکفر جمعا بین الروایات المتخالفة او ارید منهما نفی الکمال.

(منهاج السنن شرح جامع السنن للترمذی ۲۵۵:۴ باب لا نکاح الا بولی)

منحرف دی، اوس سوال دادی چه دهغه د خوی په نکاح کښې څه صورت اختیار کړی شی، چه نکاح او کړی شی؟ بینوا توجروا

مرسله: شیر محمد قریشی نائب صوبیدار راولپنډی

جواب: واضحه دي وی چه د حلالي نه کولو په وجه سره ولایت او وکالت ته هیڅ نقصان نه رسی لان الولاية والوكالة لا یشرط فیهما العدالة (۱) پس که چرته داسې (زرباز خان) د لور په مرضی سره ایجاب او قبول او کړی نو په دي کښې هیڅ حرج نشته. نیز که چرته دا جینی په خپلې مرضی سره کوم بل سړی لره وکیل جوړ کړی نو په دي کښې هیڅ حرج نشته، د پلار غیر موجودگی یا عدم رضامندی نقصان ده امورو کښې نه دی. لکونما عاقله بالغة (۲) وهو الموفق.

د ولی یا د گواه په وفات سره نکاح باندې څه اثر نه پریوځي

سوال: څه فرمائی علماء دین دي مسئله باره کښې چه هلک او جینی چه هغه نابالغ وی والدینو دوی په مینځ کښې نکاح او ترله دهلک دبالغ کیدلونه مخکښې پلاروفات شوچه هغه دزوی دنکاح ولی وو، بیادهلک له جانبه جینی ته دواده پیغام ورکړې شوی په دي باندې جینی انکار او کړواووئیل چه زما څه نکاح نه ده شوی او دنکاح په وخت زه نابالغ وم، اوس بعضې خلق داهم وائی چه دپلار دوفات په وجهې سره نکاح هم ختمیدلې شی، ددي مسئلې نوعیت څه دي؟ بینوا توجروا

المستفتی: صوبیدار محمد یوسف واه کینټ ۱۹۸۸ء ۱۲۱۲۷

۱) قال العلامة الحصکفی: الولی هو البالغ العاقل الوارث ولو فاسقاً علی المذهب ما لم یکن متهمکاً. (الدرا المختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۳۲۱ باب الولی)

۲) قال العلامة الحصکفی: ولا تجبر البالغة البکر علی النکاح لا تقطاع الولاية بالبلوغ فان اساذنها الولی او وکیله او رسوله او زوجها ولیها واخبرها رسوله او فضولی عدل فسکت او ضحکت غیر مستهزلة او تبسمت او بکت بلا صوت فهو اذن.

(الدرا المختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۳۲۳ باب الولی)

جواب: که چرته دا تحریر حقیقت وی نو دانکاح لازم او ناقابل تنسیخ ده د کوم سرپرست یا دگواه په وفات کیدلو سره نکاح ته څه نقصان نه رسیږي (۱) عالمگیری وغیره (۲) وهو الموفق

بنځه د میراث په طور باندې په نکاح کښې د ورکولو حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین دي مسئله باره کښې چه یو سړی وفات شو او دهغه دوه علاتی روڼه ژوندی دی ددي سړی کوژدنه دبی بهاسره شوی وه لیکن هغه دواده نه مخکښې وفات شو، اوس دهغه علاتی روڼ دعوی کوی چه بی بهاماته په میراث کښې د روڼه پاتې شوی ده ددي وجهې نه زه دادخپل ماما زوی ته په نکاح سره ورکوم دازما حق دي ایادا کونده بنځه جبراً یا استحقاقاً دخپل ماما زوی ته ورکولې شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: نامعلوم ۱۹۷۲ء ۱۲۷۸

الجواب: دي بنځې ته میراث وئیل حرام او دقرآن مخالفت دي، الله تعالی فرمائی:

لا یحل لکم ان ترثوا النساء کرها (الآیة) (۳) وفي الهدایة: ولا یجوز للولی اجبار البکر البالغة علی النکاح (۲: ۲۹۳) (۴) فکیف یجوز لغیر الولی، وفي الهندیة (۱: ۳۰۵) لا یجوز نکاح احد علی بالغة صحیحة العقل من اب او سلطان بغیر اذنها بکراً کانت او ثیباً (۵) وهو الموفق

۱) قال العلامة ابن عابدين: ولزم النکاح ای بلا توقف علی اجازة احد وبلا ثبوت خیار فی تزویج الاب والجد والمولی. (ردالمحتار هامش الدرا المختار ۲: ۳۳۰ باب الولی)

۲) فان زوجهما الاب والجد فلا خیار لهما بعد بلوغهما وان زوجهما غیر الاب والجد فلكل واحد منهما الخیار اذا بلغ. (فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۲۸۵ الباب الرابع فی الاولیاء)

۳) (سورة النساء پاره: ۳ آیت: ۹)

۴) (هدایه ۲: ۳۱۴ باب فی الاولیاء والاكفاء)

۵) (فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۲۸۷ الباب الرابع فی الاولیاء)

پہ نکاح کنبی د نابالغہ ولی د ایجاب اود قبول حکم

سوال: خہ فرمائی علماء دین دے مسئلہ بارہ کنبی چہ دنکاح پہ وخت دولی عمر تقریباً پیخہ کالہ وواوددی نابالغہ ولی پہ جوړیدلو باندی مونږ خوشحاله وواونکاح مواوکره، ایادا نکاح صحیح ده؟ بینوا توجروا المستفتی: مولوی علی حیدر گوجرگرهی مردان

الجواب: که چرته قبول اوایجاب دې هلک کرې وی نودانکاح نامنظور او کالعدم ده، کما فی الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۶: ۴۰۲ وشرعاً البالغ العاقل الوارث وخرج نحو صبی ووصی مطلقاً علی المذهب (۱)، البته عاقل ماشوم وکیل جوړیدلې شی. وهو الموفق

جبراً د ایجاب او قبول حکم

سوال: خہ فرمائی علماء دین دې مسئلہ باره کنبی چہ زه عاقله بالغه مسلمانہ بنخه یم زه واده کرې شوي یم مگر داولادنه کیدلوپه وجه سره ماله خاوند طلاق را کړوزه حقیقی رورله را غلم کله چہ عدت تیر شونود هغه خیال بدل شو او زما دتره اود چاچی اود نور و محرمو خلقوپه مدد سره سازش جوړ کړ و او زه ئې مجبوره کړم دیوسری سره ئې زمانکاح جبراً رجستره کړه حالانکې ماد زړه پایه ژبې سره اقرار یا قبول اونه کړ و نه ئې زمانه پوښتنه او کړه اونه ئې خه شرعی کلمات اوئیل اوزماگوته جبراً دوو کسانوپه نیولو سره په رجستره باندې اولگوله ددې تمام تشدد باجود ترته پورې زه درورپه کور کنبی یم ددې غیر محرم او خانه بدوش سړی سره زمانکاح دثابت کولو کوشش کوی آخری ساه پورې دده سره نکاح کولو ته تیاره نه یم. په شریعت کنبی ددې خه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: الف. ب. ت. قوم گوجر اولپنډی ۱۴ رجب ۱۴۰۳ء

(۱) الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۳۲۱ باب الولی

جواب: که چرته تادایجاب او قبول الفاظ جبرایا په رضا اورغبت سره نه وی وئیلې نوته آزاده ئې دانکاح کالعدم ده اوپه بل خای کنبی نکاح کولې شی

عاقله اوبالغہ باندې جبر نامنظور او پخپله کرې شوي نکاح منظور ده

سوال: خه فرمائی علماء دین دې مسئلہ باره کنبی (الف) مسماة فلانې یو بالغه او عاقله ده (ب) ددې پلار ددې نکاح یو نابالغه ورازه سره کول غواړی (ج) دنکاح نه مخکنی کله چہ مسماة ته علم او شود اوددې نابالغه سره دنکاح کولو نه انکار کوی (د) پلار د خه خاص خطري دو جهې نه دخپلې لور نکاح ددې ورازه سره کولو باندې اصرار کوی (ه) کله چہ دنکاح مجلس منعقد شی نو مسماة دخپل کور و الو سره په جهگرې شی هغوی ددې دراضی کولو کوشش کوی خو هغه درضا مندي په خای په جهگرې او انکار کنبی مشغوله شی ددې باجود پلار ئې دکور نه بهر په حجره کنبی نکاح دوزاره سره او ترله (و) په دویمه ورځ پلار لور ته نصیحت اود رضا ترغیب ورکوی چہ لورې ماته دخپل کور په تخت باندې کینولې لور په جواب کنبی ورته وائی چہ نزدې ده زه به دا ټول په دې تخت باندې اوژوم (ر) خو ورځې پس موقعې موندلو سره مسماة دخپل زور آشنا سره او تختیدله (ز) دجینی پلار او نور کور و الا خلق دمغویې دواپس کولو کوشش کوی اود کور و الو په مینخ کنبی په جهگره کنبی دمغویې پلار قتل شو (ط) هم په دغه وخت دمغویې پورشته دار مولوی صاحب د حالاتو د جائزې اخستلو دپاره دمغویې دپلار کور ته لاړ و چہ ای دنکاح په وخت مغویې

(۱) قال العلامة ابن نجيم: (قوله ولا تجبر بکربالغة علی النکاح) ای لا یفقد عقد الولی

علیها بغیر رضاها..... لانها حرة مخاطبة فلا یكون لغير علیها ولاية والولاية علی الصغیرة

لقصور عقلها وقد کمل بالبلوغ بدلیل توجه الخطاب الح.

(البحر الرائق ۳: ۱۱۰ باب الاولیاء والا کفاء)

رضامندی یا خاموشی ظاهر کرے وہ یاخه معاملہ وہ؟ (ع) مولوی صاحب چہ کله د کور د بنخونه د حالاتو پوښتنه او کره کومې چہ دنکاح په وخت دمغويې سره موجودې وې نو دوه ښځې چہ هغه دمغويې او مولوی صاحب خاصې رسته دارانې وې هغوی د ابيان ورکړو چہ په دې حادثه کېښې دمغويې د پلار مرحوم غلطی وه ځکه چہ مغويې په هغه وخت کېښې صاف انکار او کړو، او جهگړې ئې کولې، دمغويې پلار خپلو او پردو ډیر پوه کړو خولیکن هغه په خپل مصلحت باندې کلک ولاړو وچه په څه طریقې سره لوړ راضی کړم (ک) مغويه د آشنا سره د تلونه دوه میاشتي پس عدالت ته په دې نیت سره حاضر شوه، چہ عدالت کېښې بیان ورکړم چہ زه د کوم آشنا سره تلې ووم هغه زما خاوند دې او پلار زه په صحیح نکاح سره ده له ورکړې ووم لیکن هغه زه دخپل خاوند سره د څه لالچ دو جهې نه تلوته نه ورکولم، لهذا زه دخپل خاوند سره پخپله خوشحالي سره تلې یم (ل) عدالت کېښې د حاضریدو نه مخکېښې کله چہ دمغويې رسته دارانوته عدالت ته د تللو پته اولیرده، نو هغوی فوراً مغويې له ورغلل او موقعې موندلو سره ئې مغويې له داتحریش ورکړو چہ ستا پلار ستا آشنا و الوقتل کړې دې لهذا اوس ته دا غوا ب الجبرا و د قتل دعوی په پخپل آشنا و دهغه په پلار او دهغه ورور باندې او کره او مغويې ته یې دایقین دهانی ورکړه چہ رسته داران به تاته په دې ناخوښه حرکت باندې هیڅ هم نه وائی پس مغويې درسته دارانو د تلقین شده بیان مطابق په خپل آشنا او دهغه ورور او په پلار د قتل او اغوا دعوی او کره ددې په وجه باندې آشنا خو مفرور شو د آشنا پلار ته او ورور ته بامشقته سزا ملاؤ شوه (ی) دمغويې دواپس کیدلو په وخت دهغې په رسته دارانو کېښې یو رسته دار مسماه فلان هم وو، چہ دهغه سره وعده کړې شوې وه چہ کله مغويه د آشنا نه واپس راشی نو دهغې نکاح به تاسره کوو (م) اوس هغه رسته دار چہ دهغه سره دمغويې دنکاح وعده کړې شوې وه دمغويې رسته دار مجبور کړې

شو چہ حسب وعده مغويه ستا ښځه ده ماته رقم را کره (ن) هغه فلان په جواب کېښې وائی چہ بې شبکه ما وعده کړې وه لیکن په دې شرط سره چہ په مغويه کېښې به ماسره دنکاح متعلق د څه شک او شبهي گنجائش نه وی، اوس چونکې زموږ مولوی صاحب وائی چہ ما موجوده ښځونه پوښتنه او کره چہ مغويه د عقد نکاح په وخت هم انکاری وه لهذا دمغويې نکاح دوراره سره صحیح نه ده، او په دویمه نکاح کېښې ئې شبه ده ددې وجهې نه تاته حلاله نه ده اوس چہ علماء دې ته جائز نه وائی نوزه څنگه دا په خپل تحویل او نکاح کېښې راوړم محترم مفتی صاحب بامراد جواب را کره.

المستفتی: مولانا شهید احمد مہتمم مدرسہ عربیہ مدنیہ ملانہ خټک ۱۹۲۹ء ۲۱۷۸

الجواب: په صورت مسئلہ کېښې د پلار نکاح نامنظوره ده، لما فی الدر المختار وغیرہ لا تجبر البالغة البکر علی النکاح (۱) او که چرته د آشنا سره نکاح شوي وی نو هغه منظوره ده، فنقد نکاح مکلفه بلار ضاوی (۲) لهذا د آشنا سره نکاح باقی کیدلو پورې بل کس دا په نکاح سره نشی اخستلې بشکه د طلاق یا فسخي نکاح نه پس د یتہ دنکاح ثانی حق حاصل دې، وهو الموفق

بالفہ جینن چہ د نکاح په خبر باندې فوراً انکاری شی نو دا نکاح کالعدم ده نوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلہ باره کېښې چہ یو سړی خپله عاقله بالغه لوز په نکاح ورکولو د پاره مخامخ څلور گواهان ایجاب او قبول او کره، څه وخت پس دې جینن دخپل تره نه زبانی واوریدل چہ ددې پلار د یعقوب سره ددې رسته کړې ده، نو دې فوراً انکار او کړو او ووهل ټکول ئې شروع کړل په دې باندې ددې مورد او ووهله هم لیکن جینن صفا او وئیل چہ دارسته ماته منظور نه ده او دا خبر یعنی انکار یعقوب ته هم اور سیدلو، څه وخت پس دا جینن د تا یا زاد روړ رشتې غوښتلو باندې جینن رضامندی ظاهره کړه او حقیقی روړ ددې نکاح او کره او رخصتی هم او شوه اوس جینن هلته خوشحاله او

(۱) الدر المختار علی هامش رد المحتار ۲: ۳۲۴ باب الولی

(۲) شرح التویر علی هامش الشامیة ۲: ۳۲۲ باب الولی

راضی ده اوس یعقوب په عدالت کښې مقدمه درج کړه، دریافت طلب امر دادې چه مخکښې دایجاب او قبول اعتبار عندالشرع وویانه؟ اودا دویمه نکاح صحیح ده یانه؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا عبدالرشید چهاونی پشاور..... ۱۳۳ جولای ۱۹۷۵ء

الجواب: بشرط صدق او ثبوت دا عقد اول نامنظور او کالعدم دې.
كما فی العالمگیریه (۳۰۵: ۱) لا يجوز نکاح احد علی بالغه صحیحة العقل من اب او سلطان بغير اذنها بکراً کانت او ثیباً فان فعل ذلك فالنکاح موقوف علی اجازتها فان اجازته جاز وان رده بطل، کذا فی السراج الوهاج (۱). وهو الموفق

جینی بالغ کیدلو سره د جرګې په مخامخ د واده

نه انکار او کړو، ایا دا نکاح به کالعدم وی

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئله باره کښې چه دوه نابالغ هلک جینی د ولی په اجازت سره په حضور د شاهدینو بالغینو عاقلینو نکاح او شوه بیا د واده نه مخکښې جینی د بالغ کیدلو سره د عام جرګې په مخامخ دخپلې نکاح دمنسوخ کولورائی ښکاره کړه اود واده نه ئې انکار او کړو، ایا ددې عدمې قبولیت په وجهې سره دانکاح فسخه کیدې شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد اسماعیل پی آرایس..... ۱۲۱۴۱، ۱۹۷۵

جواب: که چرته دانکاح دپلاریادنیکه نه علاوه بل ولی عقد کړې وی نو معتبر اعلان دناراضګې په صورت کښې دانکاح قاضی فسخه کولې شی، کما فی الهندیه (۳۰۴: ۱) ویشترط فيه القضاء بخلاف خيار العتق کذا فی الهدایه (۲) وهو الموفق

(۱) فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۲۸۷ الباب الرابع فی الاولیاء

(۲) فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۲۸۵ الباب الرابع فی الاولیاء

د نیا په کورکښې اوسیدونکې بالغه د پلارکړې شوې نکاح نه د انکار مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئله باره کښې چه دنن نه شپاړس کاله مخکښې چه خاوند خپله ښځه اولورد کورته او خکلو سره اوئیل چه ماته سره د لورنه ښلې ئې، ددې نه پس دا ښځه سره دلورد مور کورته لاړه او شپاړسو کالو پورې خاوند ددې خیر خبرو انخستلو کله چه پلارته پته اولیګده چه تن شپه ددې نکاح کیدلو واده، نو پلار دخپل طرف نه د ماسخوتن دموخ نه مخکښې ددې جینی نکاح دبل هلک سره او کړه کله چه جینی ته معلومه شوه چه زما پلار زمانکاح دبل هلک سره کړې ده نود فورادخپلې مور او نیا اود یوبل کس سره تهانې ته روانه شوه اوزیوت ئې درج کړو اووې وئیل چه ماته دمور او نیاوالانکاح منظوره ده اوپلار زما چه کومه نکاح دکوم کس سره کړې ده هغه ماته نامنظوره ده، دشریعت په رنړاکښې دپلارکړې شوې نکاح صحیح ده یانه؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالمجید لاهور صوابی..... ۱۳۱۱۰، ۱۹۷۴

جواب: کله چه پلار ددې جینی نکاح کوله او هغه جینی بالغه وه، او هغې ته دنکاح خبر رسیدلو سره زیوت درج کولو دپاره روانه شوه او انکار ئې او کړو، نود شریعت په رنړاکښې دپلارکړې شوې نکاح نامنظوره ده اودې بالغې جینی ته اختیار دې چه کوم ځای غواړی نکاح کولې شی (۱) وهو الموفق

د ماها د نابالغه خورخې نکاح ترل اود جینی د ناراضګې مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه دیو جینی نکاح دعدمې

(۱) وفي الهندیه: لا يجوز نکاح احد علی بالغه صحیحة العقل من اب او سلطان بغير اذنها

بکراً کانت او ثیباً فان فعل ذلك فالنکاح موقوف علی اجازتها فان اجازته جاز وان رده

بطل کذا فی السراج الوهاج. (فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۲۸۷ الباب الرابع فی الاولیاء)

بلوغ پہ ورخو کنبی مامادیوسری سره او ترله جینی بلوغت در سیدلوسره اعلان او کړوچه ماته دانکاح نامنظوره ده اونه زماماما زما دنکاح حقدار دي، د جینی والدین ژوندی نه دی ددی نکاح شرعی حکم څه دي؟ بینوا توجروا المستفتی: عبد الرحمن غریب پور خیر آباد نوشهره ۱۹۷۲ء ۲۰۱۲

الجواب: که چرته جینی دبلوغت سره دا اعلان کړی وی نو دمسلمان حاکم په ذریعې سره دانکاح فسخه کیدی شي فی الدر المختار بشرط القضاء للفسخ (هامش ردالمحتار ۴۲۱: ۲) (۱) وفي الهندية ويشترط فيه القضاء (۱: ۳۰۴) (۲) وهو الموفق

د بالفې جینی نه اجازت اخستل اود جینی په کور کنبی د نکاح تر لومړنۍ

سوال: څه فرمائی علماء دین دي مسئلې باره کنبی چه دنکاح په تقریب کنبی مشوره ده کیدله چه دینی رور کوم مقرر کړي شي، ما او وئیل چه کله پلار ولی موجود وی نو دو کالت څه ضرورت دي؟ دویم سری ماته او وئیل چه چونکه د جینی مرضی دگواهانو مخکښې ضروری ده او پلار دي کار لره نشی کولی، ددی وجهې نه غیر محرم عزیز دینی رور جوړولی شي دي وجهې نه ما خاموشی اختیار کړه، لیکن په زړه کنبی مي دامسئلې مخ ته راغلې چه: د خاوند په کور کنبی نکاح څنگه کولی شي؟ او ایا پلار دلور نکاح نشی ترلې؟ او ددی گواهي څه حکم دي؟ بینوا توجروا

المستفتی: فضل محمد باجا صوابی ۱۹ نومبر ۱۹۸۹ء

۱) قال العلامة الحصكفي: ولكن لهما اي لصغير وصغيرة خيار الفسخ بالبلوغ او العلم بالنكاح بعده بشرط القضاء للفسخ.

(الدر المختار على هامش ردالمحتار ۳۳۲: ۲ باب الولي)

۲) وفي الهندية: وان زوجها غير الاب والجد فلكل واحد منهما الخيار اذا بلغ ان شاء اقام على النكاح وان شاء فسخ ويشترط فيه القضاء.

(فتاوى عالمگیریه ۲: ۲۸۵ الباب الرابع في الاولياء)

جواب: کله چه جینی نابالغه وی نو پلار و غیره ددی جینی دنکاح تر لومړنۍ البته که چرته پلار یا نیکه نکاح او ترله نوپه دي صورت کنبی جینی دپاره خیار بلوغ نشته (۱) او کله چه جینی بالغه او پیغله وی نو بغیر ددی د اجازت نه نکاح ترل کالعدم دی، البته که چرته د اجازت اخستلو دپاره اجنبی سړي روان شي نو تصریح ضروري ده گنی خاموشی ژړل و غیره څنگه چه عرف وی کافی دی (۲) او د بالغه کیدلو په صورت کنبی بهر حال دامستحب دی چه دوه سړي په دي اجازت باندې گواه جوړشي ضروری نه ده (۳) اود واده نه پس د خاوند په کور کنبی نکاح ترل ناجائز نه دی لیکن مصلحت دادي چه دپلار په کور کنبی باقاعده نکاح او ترلې شي او مهر مقرر کړي شي چه د ډیرو مشکلاتو نه خلاصې حاصل شي (۴) وهو الموفق

۱) وفي الهندية: فان زوجها الاب والجد فلا خيار لهما بغد بلوغهما وان زوجها غير الاب والجد فلكل واحد منهما الخيار اذا بلغ ان شاء اقام على النكاح وان شاء فسخ الخ. (فتاوى عالمگیریه ۱: ۲۸۵ الباب الرابع في الاولياء)

۲) قال العلامة عبد الله بن مودود الموصلي: ولا اجبار على البكر البالغة في النكاح والسنة للولي ان يستامر البكر قبل النكاح ويذكر لها الزوج فيقول ان فلانا يخطبك او يذكرها فاذا سكنت فقد رضيت، ولو ضحكت فهو اذن ولو بكت ان كان بغير صوت فهو رضا ولو استأذنها غير الولي فلا بد من القول.

(الاختيار لتعليق المختار ۲: ۲۱ تا ۱۲۳ فصل في اعتبار عبارة النساء)

۳) قال العلامة محمد امين الشامي: واعلم انه لا تشترط الشهادة على الوكالة بالنكاح بل على عقد الوكيل وانما ينبغي ان يشهد على الوكالة اذا خيف جحد الموكل اياها فتح.

(فتاوى الشاميه هامش الدر المختار ۲: ۳۵۲ مطلب في الوكيل والفضولي في النكاح)

۴) قال العلامة الكاساني: لا جواز للنكاح بدون المهر عندنا قال اصحابنا ان المهر شرط جواز نكاح المسلم ويجوز النكاح بدون المهر يجب مهر المثل بنفس العقد عندنا حتى يثبت لها ولاية المطالبة بالتسليم الخ. (البدائع الصنائع ۲: ۵۵۹ فصل ومنها المهر)

د نکاح په خبر باندې د ښځې خاموشی او بیا د انکار حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه د ښځې نکاح پلار دیو سړی سره او کړه کله چه ښځې ته د عقد نکاح خبر او رسیدلو نو هغه خاموش پاتې شوه، ددې نه پس په دویمه ورځ دې انکار او کړو او وې وئیل چه زه په دې نکاح راضی نه یم، ایادانکاح صحیح ده یا نه؟ او که چرته ښځه راضی کړئ شی نو بیا په سابقه نکاح باندې اکتفاء او کړئ شی یا تجدید د نکاح ضروري دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: سعد الرشید زیارت کا کا صاحب ۱۹۲۹ء ۲۵/۳

جواب: که چرته د ښځه دخبر رسیدلو په وخت کښې خاموشه پاتې شوئ وی او دومره الفاظ ئی هم نه وی وئیلې چه ما خوتا سوته اول نه واضحه کړې وه چه زه د فلانی سره په نکاح کولو باندې راضی نه یم، نو په دې صورت کښې دانکاح صحیح ده.

فی الدر المختار: ولو استأذنها فی معین فردت ثم زوجها منه فسکت صح فی الاصح (قال العلامة الشامي ۴: ۲۱۲) اما لو قالت حين بلغها قد كنت قلت انی لا ارید فلانا ولم تزد علی هذا لم یجز النکاح انتهى (۱)، قلت فاذا صح النکاح بالسکوت فلا یبطل بالانکار اللاحق. وهو الموفق

د نکاح فضولی په صورت کښې علم کیدلو**باندې په اوچت آواز ژریدلو سره د نکاح حکم**

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو ولی خپله متوله چه هغه بالغه باکره وی بغیر د اجازت نه د متولیه چاته په نکاح کښې ورکړه، د نکاح په خبر ملا ویدلو باندې په اوچت آواز ژریدل شروع کړل حالانکه دا ژریدل رسمی نه وو بلکه دخاص ناراضگي د وجهې نه وو، اوس واده او شو او

(۱) (الدر المختار مع رد المحتار ۲: ۳۲۵ باب الولی)

د واده په وخت تجدید د نکاح هم اونه شو ایاد ښځه ددې سړی منکوحه ده یا نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبد القهار

جواب: که چرته د قرائنونه د معلومه وی چه د ښځه په دې نکاح راضی نه ده نو دا نکاح صحیح نه ده که چرته اشتباه موجود وی نو تجدید د نکاح ښه او بهتر دي.

فی الدر المختار: ولا تجبر البالغة البکر علی النکاح فان استأذنها هو او زوجها فسکت او بکت بلا صوت فهو اذن، فلو بصوت لم یکن اذنا ولا ردأ حتی لو رضیت بعده انعقد، (انتهی باختصار و تقدیم و تاخیر) (۱) وفي رد المحتار ۲: ۲۱۱ قال فی الفتح بعد حکایة الروایتین: والمعمول اعتبار قرائن الاحوال فی البکاء والضحک فان تعارضت او اشکل احتیط انتهى فقد ظهر لک ان ما فی المعراج ضعیف لا یعول علیه، انتهى ما فی رد المحتار (۲). وهو الموفق

د نکاح په اطلاع باندې د جینی رضاء او عدم رضا پیژندل اوده نکاح حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه زموږ په علاقه کښې په کوژدنه او نکاح کښې یو ولی هم دخپلې بالغې متولیه نه د نکاح اجازت نه اخلی بلکه ولی دخپلې مرضي مطابق چاته په نکاح کښې ورکوی که متولیه راضی وی او که نه وی راضی بلکه ولی د متولیه د نکاح پتولو کوشش هم کوی، او درې څلورو میاشتو پورې د یته خبر نه وی؟ روستو چه کله متولیه ته د نکاح پته اولیرې نو په اوچت آواز سره په ژړاشی که دې ته د ولی نکاح خوښه وی او که نه وی خوښه، اوس بعضي خلق وائی چه دا ژریدل په اوچت آواز سره دا د رواج د وجهې نه دی دناراضگي د وجهې نه ندی او که چرته د ښځې نه دې باره کښې پوښتنه او کړئ شی نو هغه وائی چه دا اوچت آواز ژریدل دوه صورتونه دی اول دا چه د جینی او دخاوند په مینځ کښې د څه فرق وی یعنی جینی کم عمره وی او خاوند زیات عمر و الا یا دا چه جینی صحت منده او ښه بدن والاوی

(۱) (الدر المختار علی هامش رد المحتار ۲: ۳۲۴ باب الولی)

(۲) (رد المحتار علی شرح التنویر ۲: ۳۲۵ باب الولی)

او هلك كمزوري او گدوي، يا جيني ديواو چت خاندانه نه وي او هلك دبي نومه كورني والا يا خه نور قسمه فرق وي نوداپه او چت آواز ژر پيدل دنكاح د ناخوښي دوجهي نه وي، او دويم صورت دادي كه چرته مذكوره فرقونو كښي خه قسمه فرق نه وي نوبيا هم دمورپلار د كورد جدائي دوجهي نه يوه جيني هم نكاح نه خوښه وي او كله كله دومره په او چت آواز سره او ژاري چه جيني بي هوشه شي يا بيماره شي ددي قسمه نكاح خه حكم دي؟ بينوا توجروا.

المستفتي: محمد عمر لورالاي ۱۹۷۵ء ۲۸۵

جواب: كه چرته دابالغه دباقاعده اطلاع نه پس په واضحو الفاظو كښي انكار او كړي نودانكاح كالعدم ده دواده په وخت دوباره نكاح كول (په اجازت) سره ضروري دي.

كما في الهندية (۱: ۳۰۵) لا يجوز نكاح احد على بالغة صحيحة العقل من اب او سلطان بغير اذنها بكرًا كانت او ثيبًا فان فعل ذلك فالنكاح موقوف على اجازتها فان اجازته جاز وان ردت بطل كذا في السراج الوهاج (۱).

او كه چرته صرف په او چت آواز سره ژاري نوپه قرائتوباندي به دارومدار كولې شي او كه چرته اشتباه واقع وي نوپه احتياط باندي به عمل كولې شي. كما في ردالمحتار ۲: ۲۱۱ قال في الفتح والمعول اعتبار قرائن الاحوال في البكاء والضحك فان تعارضت او اشكل احتيط انتهى (۲) اي النكاح لا يثبت بالشك. وهو الموفق

په استيذان كښي د جيني خاموشي اجازت دي

سوال: خه فرمائي علماء دين دي مسئلي باره كښي چه يوسړي دخپلي لور نكاح او كړه اولورني خاموشي اختيار كړه، ايا دا نكاح صحيح ده؟ بينوا توجروا
المستفتي: غلام صادق شاه كوت پشاور ۱۲۵ صفر ۱۴۰۲ء

(۱) (فتاوى عالمگيري ۱: ۲۸۷ الباب الرابع في الاولياء)

(۲) (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۲۵ قيل قوله فهو اذن باب الولي)

الجواب: دانكاح شوي ده، كما في شرح التوير ۱۰: ۲۴۱ فان استاذها فسكت فهو اذن الخ (۱) وهو الموفق

د گواهانو په مخامخ د جيني نكاح. روستو

د جيني انكار اود عدم بلوغت دعوى وغيره

سوال: خه فرمائي علماء دين شرع متين دي مسئلي باره كښي چه جيني دوو گواهانو ته دنكاح اجازت وركړو، جيني خوانه وه، روستو دا اختلاف په وجه دي انكار او كړو اود دعوى ئي او كړه چه زه دنكاح په وخت نابالغه ووم، ياده دي وي چه دنكاح په وخت دمورپلار هم اجازت وو، اوس شرعي مسئله خه ده؟ بينوا توجروا

المستفتي: عبدالوكيل تحصيل هزاره ۱۹۷۲ء ۱۲۱۱

الجواب: دانكاح دخيار بلوغ په وجه فسخه كول دشريعت خلاف دي. حكه كه چرته دابالغه وه، نودبالغي په نكاح كښي خيار بلوغ تصور كيږي نه، اود نابالغي عقد نكاح كه چرته پلاريانيكه كړي وي نوپه هغي كښي خيار بلوغ نشته، كما في الهندية ۴: ۳۰۱ فان زوجها الاب والجهد فلا خيار لها بعد بلوغها (۲) وهو الموفق

بغيردولي نه نكاح ترل اود بخي په دويم خاي كښي د نكاح كول مسئله

سوال: خه فرمائي علماء دين دي مسئلي باره كښي چه مسمي زید هغه چه غيروي دي دمسماة جميله اختر سره نكاح او ترله حالانكه په نكاح كښي دجميله اختريو وارث هم نه وو، او پخپله جميله اختر ته هم دانكاح منظور نه وه، ددي وجهي درخصتي نه مخكښي جميله اختر دبل سړي سره نكاح او ترله

(۱) (الدر المختار على هامش ردالمحتار ۲: ۳۲۴ باب الولي)

(۲) (فتاوى عالمگيري ۱: ۲۸۵ الباب الرابع في الاولياء)

اور خستی او شوه. اوس مقدمه روانه ده کومه نکاح صحیح ده او کومه نه ده صحیح؟ بینوا توجروا

المستفتی: حاجی عبدالحی صاحب ۱۸۱۲، ۱۹۷۴

جواب: که چرته جمیلہ اخترباقاعده په دې سابقه نکاح یاندي ناراضگی ظاهره کړې وی. نو داسابقه نکاح نامنظور او کالعدم ده. فی الہندیہ ۱: ۳۰۵ لایجوز نکاح احد بالغہ صحیحۃ العقل من اب او سلطان بغیر اذنها بکرا کانت او ثیبا الخ (۱) قلت فالاجنبی یكون اولی بعدم الصحة: وهو الموفق

د جینی پلار نیکه ته د نکاح اختیار ورکولو نه پس انکار کول.....؟

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو سړی خپل پلار ته دخپلې لور اختیار ورکړو چه د چا سره دې خوښه وی ددې نکاح او کړه، په دې باندې نیکه دخپل نمسی سره ددې نکاح تړل او غوښتل، کله چه د جینی پلار ته معلومه شوه نو هغه انکار او کړو چه دانکاح به نه کوی. اوس نیکه ته چه کوم اختیار ورکړې شوې دې ایا بغیر درضا مندي د جینی د پلار نه دانکاح کیدلې شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولوی غلام غوث امام مسجد د هوک فتح کیمپور ۱۴۱۹، ۱۹۷۰

الجواب: چونکه پلار د نیکه په نسبت نزدې ولی دې لهذا د پلار د نه موجود گئی په وخت کښې نیکه ته دنکاح حق حاصل نه دې (۲) او د جینی پلار چه کله نیکه د وکالت نه معزول کړو نو د وکالت حق هم ختم شو. لهذا د پلار درضا مندي نه بغیر د چا نکاح کول منظور نه دی. فی الدر المختار: متى شاء ما لم يتعلق به حق الغير (۳) وهو الموفق

(۱) (فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۲۸۷ الباب الرابع فی الاولیاء)

(۲) قال العلامة الحصکفی: وللولی الابدع التزویج بغیة الاقرب فلو زوج الابدع حال قیام الاقرب توقف علی اجازته، قال ابن عابدین: كذلك فلا یكون سکوته اجازة لنکاح الابدع وان کان حاضراً فی مجلس العقد ما لم یرض صریحاً او دلالة.

(الدر المختار مع رد المحتار ۲: ۳۴۱ قبیل فروع باب الولی)

(۳) (الدر المختار علی هامش رد المحتار ۴: ۴۶۳ باب عزل الوکیل)

د سنی الاختیار پلار د نابالغه لور د نکاح مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه دزید او ده د دښخې په مینځ کښې تعلقات خراب دی، اوس زید د دښخې د تنگولو د پاره دخپلې نابالغه لور نکاح په غیر قبیلہ کښې کوی. اوس مطلوب دادي چه جینی ته د فسخي نکاح د پاره خیابلوغ به حاصل وی یانه؟ بینوا توجروا

المستفتی: سعد الباقی جان شیرکړ ۱۴۰۱، ۱۴۲۴، ۱۴۰

جواب: کله چه پلار سنی الاختیار نه وی یعنی ددې نه مخکښې پلار بلې لور لره په غیر مناسب حای کښې نه وی ورکړې نو دانکاح لازم او ناقابل تنسیخ ده. لما فی شرح التئیر: او زوجها بغیر کف ان کان الولی المزوج بنفسه ابا او جداً لم یعرف منهما سوء الاختیار مجاناً وفسقاً وان عرف لا یصح النکاح (بحذف یسیر) (هامش

ردالمحتار ۲: ۳۱۸) ۱. وهو الموفق

پلار د بالغې لور نکاح په زور نشي کولی

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه جینی بالغه ده ددې عقد نکاح ددې پلار او کړو، مگر داپه دې عقد باندې ناراضه ده او نه ئې منی نو ایا د پلار د اجبری نکاح کیدلې شی؟

المستفتی: عبد الرحیم ایبې آباد

جواب: که چرته دا امر چه جینی ددې عقد په وخت بالغه وه، او په دې عقد باندې د ناراضگی اعلان کړې وی که مسلم وی یا مبرهن وی نو دا عقد به نامنظور او کالعدم وی، کما فی الہندیہ (۱: ۳۰۵) فلیراجع (۲) وهو الموفق

(۱) (الدر المختار علی هامش رد المحتار ۲: ۳۳۰ باب الولی)

(۲) قال العلامة النظام: لا یجوز نکاح احد علی بالغہ صحیحۃ العقل من اب او سلطان

بغیر اذنها بکرا کانت او ثیبا فان فعل ذلك فالنکاح..... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

د هلك په غير موجودگي كښې نكاح او واده كول

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره كښې چه زمونږ په علاقه نظام پور كښې دارواج دې چه دهلك په غير موجودگي كښې واده كولي شي. دنكاح په وخت دهلك دطرف نه دده پلار درضامندئ اظهار او ايجاب او قبول او كړي، بيا چه كله هلك دفارن نه په چهته باندې راشي نو ددو باره نكاح نه بغير خاوند او ښځه په ازدواجي زندگي كښې منسلك شي ايا داصحيح ده؟ بينوا توجروا المستفتي: شاه اليكترک ستورنوشهره ۱۹۷۲ء ۳۸۷۸

الجواب: په صورت مسئله كښې كله چه پلار دخپل زوي نه اجازت اخستئ وي نو دنكاح بغير د شك او شبهې نه صحيح ده او كه چرته اجازت نه وي اخستلي شوي خوليكن زوي په خبريدو باندې قولاً يا فعلاً قبول كړي وي نو بيا هم صحيح ده او كه چرته هلك انكار كړي وي نو نكاح نامنظور ده (۱) وهو الموفق

د پلار اجازت چه نه مبرهن وي نه مسلم

نو د نيکه كړې شوي نكاح كالدعم ده

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره كښې چه يو سړي دخپلې نابالغي لور اختيار خپل زوي ته و كړو مگر درور په نه موجودگي كښې دجيني نيکه دجيني نكاح ديو هلك سره او كړه. مگر دجيني پلار ددې نكاح دنفاذه منكر

(بقية حاشيه) موقوف على اجازتها فان اجازته جاز وان رده بطل كذا في السراج الرواج باللغة زوجها ابوها فبلغها الخبر فقالت لا اريد او قالت لا اريد فلما فالمختار انه يكون رداً في الوجهين. (فتاوى عالمگيريہ ۱: ۲۸۴، ۲۸۸ الباب الرابع في الاولياء)

﴿۱﴾ وفي الهندية: رجل زوج رجلاً امرأة بغير اذنه فبلغه الخبر فقال نعم ما صنعت او بارك الله لنا فيها او قال احسنت او اصبحت كان اجازة كذا في فتاوى قاضي خان وهو المختار اختاره الشيخ ابوالليث كذا في المحيط رجل زوج امرأة من رجل بغير امرها فبلغها الخبر فقالت باك ليست فهذا اجازة الخ.

(فتاوى عالمگيريہ ۱: ۲۹۹ الباب السادس في الوكالة بالنكاح)

وو، د پلار د عزت دوجهې نه دنكاح په مجلس كښې موجود وو، دمجبوري نه ئې شركت او كړو، ځكه چه دلعن طعن نه محفوظ شي، اوس جيني بالغه ده خپله گټه او نقصان پيژني، دطرفينو د اختلاف دوجهې نه جيني ددې نكاح منلو نه منكر ده. دنكاح ولي هم منكر دې او نيکه ئې هم مخالف دې، البته داهلك كور و الا گواه پيش كوي چه دنكاح په وخت پلار نيکه ته اجازت وركړي وو هغه دجيني پلار دروغژن بولي. په دې صورت كښې دنكاح شوي ده يانه دې شوي؟ بينوا توجروا

المستفتي: مولوی غلام نبی اچهریامانسهره ۱۱۳ شعبان ۱۴۰۲ء
جواب: كه چرته دپلار دطرف نه ددې عقد اجازت نه مبرهن وي او نه مسلم وي نو دا عقد نافذه دي.

كما في ردالمحتار ۳: ۸۱ (مطبع مصطفى البابی) والظاهر ان سكوتة (الاقرب) هنا كذلك فلا يكون سكوتة اجازة لنكاح الابد وان كان حاضراً في مجلس عقد النكاح مالم يرض صريحاً او دلالة تامل ﴿۱﴾. وهو الموفق

د نابالغي حق ولايت د علای رور د پاره دي

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره كښې يو سړي وفات شو او دده نه يو زوي او درې لوريانې پاتې شوي، او يو ښځه ترينه هم پاتې شوه چه هغه صرف دجينكو مورده، دې ښځې دويم واده هم او كړو اوس دجينكو دنكاح حق ولايت ددې موريا دمور خاوند ته به حاصل وي يا علای رور ته؟ بينوا توجروا المستفتي: يوسف شاه حقاني وزيرستان ۱۱۴ ربيع الاول ۱۴۰۱ء

جواب: كه چرته دا علای رور ددې علای خويندو بدخواه نه وي نو دې علای

﴿۱﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۴۱ قبيل الفروع باب الولي)

رورته ددی علالتی خویندو هغه چه نابالغه دی. حق ولایت حاصل دی نه چه مور یا د مور خاوندته. والتفصیل فی الدرالمختار (۱) وهو الموفق

د عاقلې بالشی د کفو سره نکاح نافذ ده اگرچه ولی په دې راضی نه دي

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه دیو عاقلې بالغې ښځې نکاح دیو کس سره اوشود اود نکاح په فارم باندې دستخط د گواهانو او مولوی صاحب په مخامخ هم موجودوی. اود نکاح په وخت ئې ددوی په مخکښې رضامندی هم ظاهره کړې وی. روستو دمنکو چې دخپلوانو په نه رضامندی باندې به دا نکاح بحال وی یانه؟ بینوا توجروا

المستفتی: سعید احمد عباسی ۱۹۷۳ء ۲۵۱

الجواب: که چرته دانکاح د کفو سره شوې وی نو بحال به وی. دې لره پلارو غیره فسخ کولې نه شی

وفی الهندية ۱: ۳۰۵ نفذ نکاح حرة مکلفة بلا ولی عند ابی حنیفة و ابی یوسف فی ظاهر

الرواية (۲) وبمعناه فی ردالمحتار (۳) والبحر والفتح والخلاصة وغيرها. وهو الموفق

(۱) قال العلامة الحصکفی: الوالی فی النکاح العصبه بنفسه وهو من يتصل بالمیت بلا توسط انشی علی ترتیب الارث والحجب، قال ابن عابدين: وابن الابن کالابن ثم يقدم الاب ثم ابوه ثم الاخ الشقیق ثم لاب.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ۲: ۳۳۸ مطلب لا یصح تولیة الصغیر شیخاً علی خیرات)

(۲) (فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۲۸۷ الباب الرابع فی الاولیاء)

(۳) قال العلامة الحصکفی: فنقد نکاح حرة مکلفة بلا رضا ولی وللولی اذا کان عصبه الاعتراض فی غیر الکف.

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۳۲۲ باب الولی)

د مور ولایت د اخیاض تره نه قوی دي

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه د جمیلې واده اکرم سره اوشواو ددوی نه یو هلک خالد پیدا شو. روستوا کرم وفات شو. بیا جمیلې د اسلم سره دویم واده او کړو او یو هلک حامد ترینه پیدا شو. اوس خالد او حامد د مور په رسته کښې روڼه دی. خالد نکاح او کړه دده یو لور شاهده پیدا شوه. اود حامد زوی شکیل پیدا شو. په دې دوران کښې دخالد انتقال اوشو. حامد د شاهدي نکاح د پنځو میاشتو په عمر کښې دخپل زوی شکیل سره او کړه. د بالغه کیدلونه پس شاهدي نکاح ختمه کړه. ایا شاهده دانکاح ختمولې شی؟ بله دا چه حامد وائی چه شاهده زما وریره ده زه ددې ولی یم. حالانکې مور ئې وائی چه زه زیاته حقداره یم نو د ولایت زیات حق چاته حاصل دي؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولوی نعیم شاه کبیر کلي ضلع کرک ۲۲ رمضان ۱۴۰۸ء

الجواب: د مور ولایت داخیاضی تره نه قوی دي (۱) پس که چرته د عقد نکاح په وخت مور ئې اعتراض کړې وی نو د تره کړې شوې نکاح کالعدم ده (۲) گنی دخیار بلوغ د وجهې نه د فسخې قابله ده (شامعی) (۳). وهو الموفق

(۱) قال العلامة الحصکفی: الوالی فی النکاح العصبه بنفسه وهو من يتصل بالمیت بلا توسطه انشی علی ترتیب الارث والحجب فان لم یکن عصبه فالولاية للام.

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۳۳۷، ۳۳۹ باب الولی)

(۲) قال العلامة الحصکفی: وللولی الابعد التزویج بغیبة الاقرب فلوزوج الابعد حال قیام الاقرب توقف علی اجازته. (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۳۳۱ باب الولی)

(۳) قال العلامة الحصکفی: وان کان من کف وبمهر المثل صحیح لکن لهما ای لصغیر وصغيرة خيار الفسخ ولو بعد الدخول بالبلوغ او العلم النکاح بعده.

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۳۳۲ باب الولی)

د پلار د انکار او ناراضگي د وجهي نه د نيا کړې شوې نکاح کالعدم ده
 سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چه صالحه چه نابالغه وه،
 ددې نياددې عقد نکاح د صالحه د پلار د مشورې نه بغير د طور و سره او کړه
 حالانکه په دې وخت يعنې په وخت د ايجاب او قبول په جرگه کښې پلار ئې
 صفا انکار هم او کړو، اوس بالغه کيدلو باندې صالحې پخپله او د پلار په
 مشوره باندې د بل سړي هاشم سره عقد نکاح او کړه، اوس طور و دعوی کوی
 چه دا جينئ زما په نکاح کښې ده چه ددې نياداماله را کړې ده، اوس سوال
 دادې چه سابقه نکاح صحيح ده که دويمه نکاح صحيح ده؟ بينوا توجروا
 المستفتي: محمد يونس نواز آباد هزاره ۷۸۹۱، ۱۹۷۵

جواب: که چرته پلار په دې سابقه نکاح باندې انکار کړې وي او د ناراضگي
 اظهار ئې کړې وي نو دا سابقه نکاح به نامنظوره او کالعدم وي.
 كما في الدر المختار: فلو زوج الابد حال قيام الاقرب توقف على اجازته. (هامش
 ردالمختار ۲: ۳۳۲) ۱. وهو الموفق

د نابالغي جينئ د تره د زوی زوی د موجود

کيدلو په صورت کښې د مور د نکاح کولو حکم

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چه ايامور د خپلې نابالغي لور
 نکاح د تره د ځوئ ځوئ د موجود کيدلو په صورت کښې کولې شي؟ بينوا توجروا
 المستفتي: سليم الرحمن تل کوهات
 جواب: که چرته دې ولي (چه د تره د ځوئ ځوئ دې) (۲) د مور و الاپه نکاح

۱. (الدر المختار على هامش ردالمختار ۲: ۳۴۱ باب الولي قبيل باب الكفاءة)

۲. قال العلامة الحصكفي: الوالي في النكاح العصبه بنفسه على ترتيب الارث
 والحجب فان لم يكن عصبه فالولاية للام ثم لام الاب.

(الدر المختار على هامش ردالمختار ۲: ۳۳۷، ۳۳۹ باب الولي)

باندې رضامندی ښکاره کړې نه وي نو دا مخکښنئ نکاح به کالعدم وي او
 ددې ولي نکاح به معتبره وي. (۱) البته د جينئ دپاره به خیار بلوغ ثابت
 وي (۲) (شامي، بحر، هنديه) وهو الموفق

د نابالغي خور په غير کفو کښې نکاح کول نامنظور دي

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چه زید د خپلې وړوکی خور
 چه دهغي پلار وفات شوې دې او هغه نابالغه ده، د بکر سره نکاح او کړه کله چه
 جينئ بالغه شوه نو دې په دې نکاح باندې اعتراض او کړو او ددې نه ئې په
 قطعي طور باندې د ناراضگي اظهار او کړو بلکه کله نه چه نکاح شوې ده
 دهغي وخت نه تراوسه پورې انکار کونکې را روانه ده نيز بکر غير کفو هم دې
 ايا دا نکاح صحيح ده او برقراره پاتې کيدلې شي؟ بينوا توجروا
 المستفتي: سيد فدا حسين شاه کهاريان کينټ ۸۱۱۲۱، ۱۹۷۴

الجواب: بغير د پلار او نيکه نه کله چه جينئ په غير کفو کښې ورکړې شي نو دا
 نکاح کالعدم وي پس بشرط صدق او ثبوت دا نکاح د عدمي کفائت په وجهي
 سره به نامنظوره او کالعدم وي.

لما في الدر المختار: وان كان المزوج غيرهما اي غير الاب وابيه لا يصح النكاح من
 غير كفو او بغين فاحش اصلا، وفي ردالمختار ۲: ۳۲۰ قوله اصلاً اي لا لازماً ولا
 موقوفاً على الرضا بعد البلوغ ۳. وهو الموفق

۱. قال العلامة الحصكفي: فلو زوج الابد حال قيام الاقرب توقف على اجازته.

(شرح التوير على هامش الشامية ۲: ۳۴۱ باب الولي)

۲. وفي الهندية: وان زوجهما غير الاب والجد فلكل واحد منهما الخيار اذا بلغ ان شاء
 اقام على النكاح وان شاء فسخ.

(فتاویٰ عالمگیریه ۲: ۲۸۵ الباب الرابع في الاولياء)

۳. (الدر المختار على هامش ردالمختار ۲: ۲۳۱ مطلب هل للعصبه تزويج الصغير امرأة)

خیار بلوغ او په عدالت کښې په زبردستی سره غلط بیانی اخستل

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه زینب یو یتیمه جینئ وه دلس کالو په عمر کښې تره مور او نیا یو ځای شول او د زید سره ئې ددې نکاح او کړه او تر بلوغت پورې ئې رخصتی ایساره کړه کله چه زینب بالغه شوه نو مور ئې زید ته درشتې ورکولونه انکار او کړو بلکته دنکاح دفسخې کولو دپاره ئې په عدالت کښې دعوی دائره کړه. چونکه زینب دزید سره په نکاح کولو باندې خوشحاله او راضی وه خولیکن مور ئې په زبردستی او په جبر کولو سره د زینب نه غلط بیان په عدالت کښې واخستو او عدالت یې کطرفه فیصلې کولو سره زینب ته ددویمې نکاح کولو اجازت ورکړو ایا په دې صورت کښې زینب دبل سړی سره دویمه نکاح کولې شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: منظور احمد شاه دیپ گران مانسهره ۱۹۷۲ء ۲۷۱۷۸

جواب: که چرته زینب دبلوغت معلوم کیدلو سره نزد دعدمې رضامندی اظهار کړې نه وی نو نکاح دخیار بلوغ په وجهې سره فسخه کول بې قاعدې او غلط دی. اودانکاح الان کماکان هم دغسې پخپل حال باقی ده ددې دپاره دوئم ځای کښې نکاح کول حرام دی.

فی الدر المختار: بطل خيار البکر بالسکوت لو مختارة عالمة باصل النکاح ولا یمتد الی آخر المجلس، (هامش ردالمحتار ۲: ۳۲۶) ﴿۱﴾. وهو الموفق

د پلار د اجازت نه بغیر د نابالغې نکاح

که تره او ترله نو هغه به نامنظوره وی

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه درې روڼه دی. ارشد: خواجه او انور دارشدر وڼو خواجه او انور مشوره او کړه چه د ارشد د لور د مسماة زینب نکاح دخورائی سره کوو. ارشد دیوتې له تلې وواو دده په عدم موجودگي کښې ئې دده د لور نکاح او کړه. ایا د ارشد د نابالغې لور نکاح دده

﴿۱﴾ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۳۳۵ باب الولی)

اجازت نه بغیر کولې شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا محمد اسماعیل تویې صوابي ۲۸ ربیع الثانی ۱۴۰۲ء
الجواب: دپلار داذن او اجازت نه بغیر به د نابالغې نکاح نامنظور او کالعدم وی. لمافی شرح التنویر علی هامش ردالمحتار ۲: ۳۳۲ وللولی الابد التزویج بغیة الاقرب فلو زوج الابد حال قیام الاقرب توقف علی اجازته..... مسافة القصر واختار فی الملتقى ما لم ينتظر الکفء ﴿۱﴾. وهو الموفق

که پلار نکاح او کړه او زوی تصدیق او کړی

نو دا نکاح نافذه ده

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو سړی دخپل مشر زوی د اجازت نه بغیر دنکاح وکالت او کړو یعنی قبوله ئې کړه. گواه هم موجود وو. روستو پلار زوی لره خبر کړو او هلک دپلار وکالت برقراره او ساتلو. البته ددې گواه نشته. اوس دجینئ پلار انکار او کړو چه دانکاح نه ده شوي. ځکه چه دلته دفضولی شکل متصور دي اوروستو دهلک اجازت غیر معتبر دي. واضح او فرمائي چه دانکاح شوي ده یا نه ده شوي؟ بینوا توجروا

المستفتی: قاری امیرالدین خټک..... ۱۹۷۹ء ۴۱۲۸

الجواب: دانکاح لازمه او نافذه ده دبالغ هلک (جینئ) پلار فضولی وی ﴿۲﴾ اود

﴿۱﴾ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۳۳۱ باب الولی)

﴿۲﴾ قال عبد الله بن مودود الموصلي: وينعقد نكاح الفضولي موقفا كالبيع اذا كان من جانب واحد اما من جانبين او فضوليا من جانب اصيلا من جانب فلا، اما الفضولي من جانب بان يزوج امرأة بغیر امرها رجلا وقبل الرجل او رجلا بغیر امره امرأة فقبلت فانه ينعقد ويتوقف علی اجازة الغائب.

(الاختیار لتعلیل المختار ۲: ۱۳۰ فصل فی اعتبار عبارة النساء)

اجازت نہ پس دفعولی تصرف ناقد کیری، صرح به فی البحرورد المختار والہندیہ
وفتح القدیر وسانر کتب الفتاویٰ (۱) وهوالموفق

د نابالغی نکاح کہ پلار کری وی نو هغه قابل د فسخ نہ وی

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه ځما روز دخپلې لور د
گواهانو او د مولوی صاحب په مخامخ یو سړی سره نکاح اوتړله، جینئ
نابالغه وه. څلور کاله پس د جینئ پلار فوت شو، اوس د کور په معاملاتو
کښې د بدلون په وجه د جینئ رور خپله خور هغه سړی ته نه ورکوی او پټه
ئې په یو بل ځای کښې نکاح کوله. چه هغلته مولوی صاحب د نکاح تړلو نه
انکار او کړو، او وی وئیل چه ددې جینئ نکاح مخکښې د یو سړی سره
شوی ده اودا منکوحه ده او گواهان هم موجود دي، اوس سوال دادې چه د
هغه رومبڼئ نکاح په وخت کښې جینئ نابالغه وه اوس جینئ بالغه شوې ده
ایا هغه په بل ځای کښې نکاح نشی کولې؟ بینوا توجروا

المستفتی: جمعه خان مانسهره... ۱۹۷۸ء ۲۲۱۸۸

جواب: د کومې نابالغې نکاح چه پلار کری وی یعنی پلار ایجاب او قبول
کړې وی نودا نکاح لازم او ناقابل تنسیخ وی.

کما فی الہندیة ۱: ۲۰۳ فان زوجها الاب والجد فلا خيار لهما بعد بلوغهما (۲)،
وفی شرح التنویر: ولزم النکاح ان کان الولی المزوج بنفسه ابا او جداً (بحذف)

(هامش ردالمحتار ۲: ۲۱۷) (۳). وهوالموفق

(۱) قال العلامة ابن عابدين: (ان كانت ابنته حاضرة والا لا) ای ولم تكن حاضرة لا يكون العقد
نافذاً بل موقفاً علی اجازتها كما فی الحموی لانه لا يكون ادنی حالاً من الفضولی وعقد الفضولی
ليس بباطل. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۲۹۸) قبیل فصل فی المحرمات

(۲) (فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۲۸۵ الباب الرابع فی الاولیاء)

(۳) (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۳۳۰ باب الولی)

د عاقلې بالغې جینئ په کفو کښې د خپلې خوښې نکاح کول نافذ دی اگر چه پلار ناراضه وی

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو عاقله بالغه جینئ چه
د هغې د بلوغت تصدیق د محکمه صحت نه هم شوی دي. د پلار په ناخبري او
بغیر د مشورې نه او په خپل هوش او حواس سره دخپلې خوښې مساوی القوم
کفو هلک لره دځاوند جوړولو په ارادې سره د مور پلار کور پریخودلو سره په
رضا او رغبت علی الاعلان ددې هلک سره نکاح او کړی او دخپلې خوښې
ځاوند سره په اطمینان سره ژوند تیروول شروع کړی، اوس د قومی تنگ
اوناموس او غیرت په وجه د جینئ پلار په عدالت کښې دلور دخپلې خوښې
ځاوند خلاف رپورټ تیار کړې دي جینئ هم عدالت کښې حاضرده شوه او خپل
بیان ئې لیکلې دي. اوس که چرته پلار ضد کوی او د بل چا سره د رشتې
سازش کوی او په زورزیاتئ سره او په قسماقسم حربو سره جینئ لره د سابق
بیان نه واپړوی او خپله هم خیاله ئې جوړه کړی نو په دې صورت کښې:

(۱) د لور خلاف مرضئ د پلار کړئ شوی نکاح به شرعاً منعقد وی یا نه؟

(۲) یو اسلامی شرعی ادارې ته ددې مفصل بیان کړئ شوی عقد نکاح د
نسخ حق حاصل دي؟

(۳) په عدالت کښې د درج شوی بیان خلاف متناقض بیان چه هغه په زور
زیاتئ باندې کړې دي څه اعتبار شته دي؟

(۴) دهغه مخکښئ نکاح باوجود دویمه نکاح د بل سړی سره که چرته
او کړی نوددې به څه حکم وی؟ بینوا توجروا

المستفتی: غلام نبی شبقدر چارسده... ۱۹۷۲ء ۲۰۱۸۸

الجواب: چونکه دا جینئ عاقله بالغه ازاده ده. ددې (په کفو) کښې عقد شوی نکاح
لازم او ناقابل تنسیخ ده اگر چه پلار په دې باندې ناراضه وی... فی الہندیة ۱: ۳۰۵
نقد نکاح حرة مکلفة بلاولی عندابی حنیفه وابی یوسف فی ظاهر الروایه کذا فی التبین (۱)

(۱) (فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۲۸۷ الباب الرابع فی الاولیاء)

و بمعناه فی ردالمحتار ۲۰۷: ۲ (۱) وهو الموفق

د پلار په موجودگي کښې نیکه ته ولایت نشته

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو سړی خپل ورکوټې زوی د خان سره کړواو د کلی دوه معزز سړی هم د خان سره کړه د مشر زوی کړه لارل هلته ئې دواړه ځامن یو ځای کړل او ورته ئې او و ئیل چه ماد مشر زوی جینی د کشر زوی هلک ته ورکړه. او د کشر زوی جینی مې د مشر زوی هلک ته ورکړه. یوهم انکاراونه کړو. البته د مشر زوی بنځې انکار او کړو. ایادي سره شرعی نکاح کیدلې شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: میان محمد هری پور ایبټ آباد ۲۷ ربیع الاول ۱۴۰۳ هـ

الجواب: په ظاهره د انکاح شرعی نه ده. لعدم ولاية الجد عند وجود الاب (۲)

وعند بلوغ المتزوجين (۳) ولعدم وجود القبول المعتبر ظاهراً (۴) وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: (قوله فقد نكح حرة مكلفة بلا ولي) اراد بالنفاذ الصحة وترتب الاحكام من طلاق وتوارث وغيرهما لا لزوم الخ. (ردالمحتار هامش الدر المختار ۳۲۲: ۲ باب الولي)

﴿۲﴾ وفي الهندية: وان زوج الصغير او الصغيرة ابعد الاولياء فان كان الاقرب حاضراً وهو من اهل الولاية توقف نكاح الابعد على اجازته. (فتاوى عالمگیریه ۱: ۲۸۵ الباب الرابع في الاولياء)

﴿۳﴾ قال العلامة الحصكفي: ولا تجبر البالغة البكر (ولا الحر البالغ) على النكاح لانقطاع الولاية بالبلوغ. (الدر المختار على هامش ردالمحتار ۳۲۳: ۲ باب الولي)

﴿۴﴾ قال العلامة ابن عابدين: اجاب صاحب البداية في امرأة زوجت نفسها بالف من رجل عند الشهود فلم يقل الزوج شيئاً لكن اعطاه المهر في المجلس انه يكون قبولاً وانكره صاحب المحيط وقال الامام ما لم يقل بلسانه قبلت بخلاف البيع لانه يعتقد بالعاطي والنكاح لخطره لا ينعقد حتى يعرق على الشهود الخ. (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲۸۷: ۲ قبيل مطلب الزوج بارسال كتاب)

د پلار په کړې شوې نکاح کښې جینی ته خیار بلوغ حاصل نه دي

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو سړی د خپلې نابالغې لور نکاح د یو سړی سره او کړه. گواهان وغیره ټول موجود وو. ایا اوس د بالغه کیدلو نه پس دې جینی ته خیار بلوغ حاصل دي؟ بینوا توجروا

المستفتی: قاری امیر الدین هائی سکول نمبر ۱ پشاور صدر ۱۵ ربیع الاول ۱۴۰۴ هـ

جواب: دې جینی د پاره خیار بلوغ ثابت نه دي ځکه چه پلار ئې نکاح ترلې ده. او کله چه د نابالغې نکاح ولی او ترې نو هغه منعقد کيږي. کما فی الهندیه

۲: ۳۱۶ ويجوز نكاح الصغير والصغيرة اذا زوجها الولي الخ (۱) وهو الموفق

د ماما کړې شوې نکاح بغير د اجازت د پلار نه موقوفه ده

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه د یو نابالغې نکاح هغې ماما د اسلم سره او کړه. د جینی پلار په کلی کښې موجود وو. لیکن دهغه نه ئې اجازت واخلستلو. او هغه تراوسه پورې په دې نکاح ناراضه دي ایا عند الشرع ماما د نکاح ولی کیدلې شی؟ ایا قاضی د انکاح فسخ کولې شی د بالغه کیدلو سره سم که چرته جینی انکار او کړی نو د دې څه حل دي؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالرحمن نظام پور نوشهره ۱۹۷۴، ۱۲۱۷ هـ

جواب: که چرته پلار د خبرداری سره فوراً ناراضگی ظاهره کړې وی او د انکاح ئې منظوره کړې نه وی نو بغير د محتاج کیدلو د قاضی نه د انکاح فسخ او کالعدم ده، فی الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۳۲ فلوزوج قیام الابعد حال الاقرب توقف علی اجازته (۲) واضحه دي وی چه د دې په فسخ کښې قضاء او

﴿۱﴾ (هدایه ۲: ۳۱۶ باب فی الاولياء والاكفاء)

﴿۲﴾ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۳۲۱: ۲ باب الولي)

قاضی ته څه ضرورت نشته د انکاح موقوفه ده نافذ نه ده. وهو الموفق

د مدعی عقل ولی شهادت راجح دي

سوال: څه فرمائی علماء دین دي مسئلې باره کښې چه دولی په عقل او په عته کښې اختلاف وی نو د عته شهادت به راجح وی که د عقل شهادت به راجح وی؟ بینوا توجروا

المستفتی: ملک شاه اوگي مانسهره ۲۱ رمضان ۱۴۰۹ هـ

جواب: دولی دمعتوه کیدلو مطابق دا اختلاف په صورت کښې د مدعی د عقل شهادت به ترجیح ورکولې شی

کما فی شرح المجله (۵: ۲۹۳ ماده ۱۷۹) ترجیح بینة العقل علی بینة الجنون، فلو ادعی زید علی عمرو انک بعتی عقارک هذا بثمان معلوم حال کونک عاقلاً و ادعی عمرو ان البیع صدر منه حال الجنون او العته وبرهنا فی بینة العقل اولی (۱). وهو الموفق

بغیر د اجازت د بالغې نه نکاح کول باطل دی

سوال: څه فرمائی علماء دین دي مسئلې باره کښې چه یو پلار د خپلې بالغې لور نکاح د لور د اجازت نه بغیر او کړه، جینئ ته چه کله خبر او شونو فورائي انکار او کړو او ژړل ئې شروع کړل هغه وخت هم تیر شو او هغه رسومات هم تیر شول خو جینئ قبول نه کړل او تراوسه پورې انکار کوی، په شریعت کښې ددې نکاح څه حکم دي؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبد الله تخت بهائي ضلع مردان.....

الجواب: بشرط صدق مستفتی دا نکاح باطله او کالعدم ده. لما فی الهندية ج ۱۳۵۰

(۱) (شرح المجله لخاله الآتاسی ۵: ۲۹۳ ماده ۱۷۹)

لا يجوز نکاح احد علی بالغه صحيحة العقل من اب او سلطان بغیر اذنها بکراً کانت او ثیباً فان فعل ذلك فالنکاح موقوف علی اجازتها فان اجازته جاز وان رده بطل کذا فی السراج الوهاج (۱). وهو الموفق

د نابالغې نکاح نیا او کړه پلار ئې تردید او کړو. د نکاح څه حکم دي

سوال: څه فرمائی علماء دین دي مسئلې باره کښې چه دیونا بالغې جینئ نکاح نیا او کړه پلار ئې موجود نه وو، پلار ئې چه راغلو ددې نکاح تردید ئې او کړو او انکار ئې او کړو، جینئ د بالغه کیدلونه پس ددې تردید او کړو، ایاد انکاح صحیح ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا غریب الله (فاضل دیوبند) صوابی ۱۹۸۲، ۷۸۷

جواب: که چرته د شهادت شرعیه نه دا ثابت شی چه ددې پلار ددې نکاح تردید او کړو نو د انکاح به کالعدم وی (۲) او که چرته د مجبوری نه ددې پلار تسلیم کړې وی (۳) نو مسلمان جج به ددې نکاح تنسیخ کوی او د تنسیخ نه پس دا جینئ په بل ځای کښې نکاح کولې شی (۴) وهو الموفق

(۱) (فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۲۸۷ الباب الرابع فی الاولیاء)

(۲) وفي الهندية: وان زوج الصغير او الصغيرة ابعد الاولیا فان كان الاقرب حاضراً وهو من اهل الولاية توقف نکاح الا بعد علی اجازته..... وان زوجهما غیر الاب والجد فلکل واحد منهما الخيار اذا بلغ ان شاء اقام علی النکاح وان شاء فسخ. (فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۲۸۵ الباب الرابع فی الاولیاء)

(۳) قال العلامة ابن عابدين: (قوله توقف علی اجازته)..... فلم يجعلوا سکوته اجازة والظاهر ان سکوته هنا کذلك فلا یكون سکوته اجازة لنکاح الا بعد وان كان حاضراً فی مجلس العقد ما لم یرض صریحاً او دلالة. (رد المحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۳۱ باب الولی)

(۴) قال الشيخ شمس الحق الافغانی: واذا كان احد المتناکحین قاصراً بان كان صغيراً او معتوها او مرقوقاً او مجنوناً فللولی الاجبار علیه واذا افاق فلهمما خيار الفسخ فی غیر الاب والجد بشرط القضاء کما فی السعیدیات والهندية. (معین القضاة والمفتین ۷۵ الفصل الثالث فی الاولیاء والاكفاء وغیرهما)

باب فی الکفاء

نکاح کنبی د کفاء ت نه بغیر موافقت مشکل وی

سوال: خه فرمائی علمائی دین شرع متین دے مسئلے باره کنبی چه د بعضی خلقو خیال دے چه سید خاندان د غیر سید خاندان سره نکاح نه کیڑی. بعضی خلق په دے کنبی عجیبه دلیلونه پیش کوی ددے صحیح وضاحت خه دے؟ بینوا توجروا

المستفتی: ارباب امداد خان تهکال پشاور.....

الجواب: دالله تعالیٰ په نزد کرامت اونزدی والی دارومدار په تقویٰ سره دے. کما قال الله تعالیٰ: ان اکرم عند الله اتقاکم (الآیه) (۱) اود کفاء ت نه بغیر موافقت مشکل شی، ددے وجهی نه کفاء ت معتبر شوی دے (۲) اوتولو فقهاء کرامو واضحه کړې ده چه د غیر سید سره د سیده نکاح بغیر د اجازت دولی نه

(۱) (سورة الحجرات پاره: ۲۶، آیت: ۱۳)

(۲) وفي المنهاج: واما اعتبار الكفاءة فم شروع بقوله تعالى: والله لا يحب الفساد، ويغلب الفساد عند كون الزوج دينيا عن الزوجة تسبه ويضر بها وتعاربه بقوله عليه السلام لا تنكحوا النساء الا الاكفاء رواه البيهقي وفي سنده كلام لا كنه حجة بالتضافر والشواهد كما في فتح القدير..... واعلم مدار النجاة والكرامة عند الله على التقوى قال الله تعالى: ان اکرمکم عند الله اتقاکم، دون النسب والمال والصورة كما ورد به الاحاديث، لكن الشرع اعتبر الكفاءة لبقاء النظام والتحرز عن الفساد لان فساد ذات البين ليفضي الى الاثم والعصيان.

(منهاج السنن شرح جامع السنن للترمذی ۲۴۶: ۳ باب فی من ترضون دینه فزوجه)

وقال الامام ولي الله الدهلوی: قال عليه السلام: اذا..... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

ناجائز دی او کالعدم دی (۱) وهوالموفق

په کفانت کنبی د کسب او نسب تفصیل

سوال: خه فرمائی علماء دین دے مسئلے باره کنبی چه یو سړې د حکومت په کاغذونو کنبی بافنده یعنی جولالیکلی شوی دے چه د خورشتي د قوم بافنده چه هغه په بل کلی کنبی استوگنه کوی کړی دی او خپلې هم یو دوه رشتې ئې هغی ته ورکړې دی. بیا هم ددوی اود هغوی سلسله نسب یو خای نه معلومېږی. دزید غورنیکه دے کلی ته دبل خای نه راغلی او آباد شوی دے. خپل کافی جائیداد ئې جوړ کړې دے او ذریعه معاش زمینداری ئې اختیار کړې ده. ددے کس نه واخله خومره چه هم تیر شوی دی یا موجود دی نودا پیشه کول پیژنی، چونکه دجد اعلیٰ نه پس ددوی په اولاد کنبی معاشی تنگی پیدا شو. نودوی نورې مزدورې او ملازمتونه اختیار کړل دمجهوړې په حالت کنبی ئې وطن پرېخودو، خو د بافندگي پیشه ئې اختیار نه کړه. اوس چونکه دا سړې د پنځه ویشو کالو راهسې امامت کوی او په علمی لحاظ سره د فقه. نظم، حدیث او تفسیر نه واقف دے، اوس مسائل دادی چه

(۱) داسړې یادده نوررونږه چه هغه بی تعلیمه دی دیو قوم لکه مشوانی.

(بقیه حاشیه) خطب الیکم من ترضون دینه وخلق فزوجه ان لا تفعلوه فتنه فی الارض وفساد عریض، اقول لیس فی هذا الحديث ان الكفاءة غیر معتبرة کیف وهی مما جبل علیه طوائف الناس وکاد یكون القدح فیها اشد من القتل والناس علی مراتبهم والشرائع لا تهمل مثل ذلك، ولذلك قال عمر رضی الله تعالیٰ عنه: لا تمنع النساء الا من اکفائهن الخ.

(حجة الله البالغة ۲: ۲۹۹ من ابواب تلبيير المنزل)

(۱) وفي الهنديّة: المرأة اذا زوجت نفسها من غير كف صح النكاح في ظاهر الرواية عن ابي حنيفة..... ولكن للاولياء حق الاعتراض وروى الحسن عن ابي حنيفة ان النكاح لا ينعقد وبه اخذ كثير من مشائخنا والمختار في زماننا للفتوى رواية الحسن.

(فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۲۹۲ الباب الخامس فی الکفاء)

مغل. گوجر. یاد بل یومعزز قوم سره بغیر درضادولی یا پنه رضادولی رشته اوکری، نودادده دپاره کفو کیدی شی یانه؟ که چرته بغیر درضادولی نه نکاح اوکری نوولی ته به دفسخی نکاح حق حاصل وی که نه؟

(۲) که چرته داقوم دبا فندگی په خای خیل خان ته دبل قوم نوم اولیکی نود شریعت په رنرا کبسی جائز دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد رفیق، مولوی سراج الدین براسته غازی هری پور ۱۹۷۵ء ۴۲۱۰
جواب: واضحه دی وی چه با فندگی د (جولای پشه) د کسب نوم دی دنسب نوم نه دی لهاددی کسب دپریخودلو په صورت کبسی په داسی قوم باندی به د با فندگانو احکامات جاری کیږی نه، لیکن دعار د بقاء په صورت کبسی د کفایت حکم به هم باقی وی، لقولهم ان الصنعة وان امکن ترکها یبقی عارها (رد المختار ۲: ۴۴۳) لیکن عالم به ددی حکم نه مستثنی وی (کمیافی رد المختار ۲: ۴۴۴) مختصره داچه هرکله دآمدن دپاره کسب بدلول جائز دی نو کاغذونو کبسی زمیندارو غیره لیکل به هم جائز وی، دابه په نسب بدلولو باندی نشی قیاس کولی، اوتاسو بغیر درضادولی نه نکاح کولی شی لیکن نور رونرا نه شی کولی. وهو الموفق

د پلار په غیر کفو کبسی د نابالغی لورد ورکولو مسئله

سوال: چه فرمائی علمائی دین دی مسئلې باره کبسی چه یوسری خپله نابالغه لور دزیدیه نکاح کبسی ورکړه، روستو دهم قوم نه کیدلو په وجه کله چه لور بالغه شوه هلته دتلونه انکار اوکړو، چه زه هیڅکله ددغسې غیر کفوسری سره اوسیدل نه غواړم. یو کال تیر شو اوس زید او دده ملگری ده ته وائی چه

(۱) (رد المختار هامش الدر المختار ۲: ۳۵۰ باب الکفاءة)

(۲) قال العلامة ابن عابدين: العالم يكون كفوا للعلوية لان شرف الحسب اقوى من شرف النسب وعن هذا قيل ان عائشة افضل من فاطمة لان لعائشة شرف العلم كذا في المحيط. (رد المختار هامش الدر المختار ۲: ۳۵۰ باب الکفاءة)

څوک تاسره دخپلولی خوا هشمندنه ووتاپه خپله مونږته جینی راکړې ده. اوس په دی غیر کفو کبسی د واقع شوی نکاح څه حکم دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد سیاد کوهاله براسته مری ۱۹۷۰ء ۲۹۱۴

الجواب: دا نکاح صحیح اولازم ده.

قال فی الهدایة: ومن زوج ابنته وهی صغیرة عبداً او زوج ابنه وهو صغیرا فهو جائز قال وهذا عند ابی حنیفة (۳۰۲) (۱) وبمعناه فی الهنلیة ۱: ۳۱۳ وفيها ایضا والصحیح قول ابی حنیفة رحمة الله علیه هكذا فی المضمرة (۲) وهو الموفق

په هاشمی او غیر هاشمی کبسی د کفایت مسئله

سوال: چه فرمائی علمائی دین دی مسئلې باره کبسی چه دهاشمی او غیر هاشمی په مینخ کبسی کفایت موجود وی او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: سیدار شاه بابوخیل زیده صوابی

الجواب: ددوی په مینخ کبسی کفایت نشته لیکن زمونږ په علاقه کبسی چونکه

(۱) (هدایه ۱: ۳۰۲ قبیل باب المهر)

(۲) وقال العلامة النظام: ولو زوج ولده الصغیر من غیر کف بان زوج ابنه امة او ابنته عبداً او زوج بغین فاحش بان زوج البنت ونقص من مهرها او زوج ابنه وزاد علی مهر امراته جاز وهذا عند ابی حنیفة..... والصحیح قول ابی حنیفة رحمة الله تعالی کذا فی المضمرة واجمعوا علی انه لا یجوز ذلک من غیر الاب والجد ولا من القاضي.

(فتاوی عالمگیریه ۱: ۲۹۳ قبیل الباب السادس فی الوكالة بالنکاح وغیرها)

رشتہ داران پلار و غیرہ عجمی پبنتنوسرہ پہ نکاح کنبی عارنہ کنری لہذا کہ چرتہ نکاح اوشی نوجائزہ او نافذہ بہ وی (۱) و هو الموفق

د سیدی نشی د غیر سید سری سرہ د نکاح مسئلہ

سوال: خہ فرمائی علمائی دین دے مسئلے بارہ کنبی چہ ایاد سید قوم نبخہ د غیر سید قوم سری سرہ نکاح کولے شی، کہ نہ کیڑی نو دے دلیل خہ دے پہ شریعت کنبی کفو کیدل فرض دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالرشید مانکیال..... ۱۹۷۷ء ۱۹۱۰ء ۳۰

الجواب: سیدہ نبخہ نکاح د غیر سید سری سرہ ناجائز او کالعدم دہ کله چہ دولی دا جازت نہ بغیر شوی وی.

كما في شرح التنوير: ويفتي في غير الكفو بعدم جوازه اصلا وهو المختار للفتوى لفساد الزمان وفي رد المحتار ۱: ۳۰۹ قوله بعدم جوازه اصلا هذه رواية الحسن عن ابي حنيفة وهذا اذا كان لها ولي لم يرص به قبل العقد فلا يفيد الرضا بعده بحر (۲). وهو الموفق

پہ قریشی او پہ سید خاندانونو کنبی د نکاح حکم

سوال: خہ فرمائی علماء دین دے مسئلے بارہ کنبی چہ یو سری عالم دین چہ د (۱) قال العلامة الحصكفي: فقريش بعضهم اكفاء بعض وبقية العرب بعضهم اكفاء بعض..... وهذا في العرب واما في العجم فتعتبر حرية و اسلاماء قال ابن عابدين: واما في العجم المراد بهم من لم ينتسب الى احدى قبائل العرب ويسمون الموالي والعقلاء كما مر وعامة اهل الامصار والقرى في زماننا منهم سواء تكلموا بالعربية او غيرها الا من كان له منهم نسب معروف كالمنتسبين الى احدى الخلفاء الاربعة او الى الانصار ونحوهم.

(الدر المختار مع رد المحتار ۲: ۳۴۵، ۳۴۶ باب الكفاءة)

(۲) (الدر المختار مع رد المحتار ۲: ۳۲۲ باب الولي)

نسب پہ لحاظ سرہ قریشی دے، ایا ہغہ د سید خاندان د جینی سرہ نکاح کولے شی؟ کله چہ د جینی پلار او نیکہ پہ رشتہ پہ ورکولو باندی راضی وی؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولوی محمد علی قریشی..... ۱۹۷۵ء ۱۰۱۰ء ۲۶

الجواب: د ازاد قریشی د سیدی (هاشمی) سرہ نکاح صحیح دہ، خصوصاً چہ کله اولیاء معترض نہ وی.

كما في الدر المختار فقريش بعضهم اكفاء بعض، وفي رد المحتار ۲: ۳۳۸ اشار به الى انه لا تفاضل فيما بينهم من الهاشمي والنوفلي والتميمي والعدوي وغيرهم (الى ان قال) فلو تزوجت هاشمية قرشيا غير هاشمي لم يرد عقدها الخ (۱). وهو الموفق

غیر قریشی عالم دین د قریشیہ کفو دے

سوال: خہ فرمائی علمائی دین دے مسئلے بارہ کنبی چہ غیر قریشی او قریشیہ کفو دے یانہ؟ حالانکہ غیر قریشی عالم دین ہم دے کہ چرتہ دا اولیاء درضانہ بغیر پہ پخپلو کنبی نکاح او کری، نو اولیاء دے لہ فسخ کولے شی یانہ؟ بینوا توجروا

المستفتی: شیخ صدیق کھروڑ پکاملتان..... ۱۹۷۸ء ۱۵۱۰ء ۱۴

الجواب: غیر قریشی عالم دین د قریشیہ کفو دے، دے نکاح لہ اولیاء فسخ کولے نشی.

لما في رد المحتار ۲: ۳۳۳ لكن في جامع قاضي خان قالوا ان الحسيب يكون كفوا للنسب فالعالم العجمي يكون كفوا للجاهل العربي والعلوية لان شرف العلم فوق شرف النسب (۲). وهو الموفق

د سید زادی د غیر سید سرہ د نکاح مسئلہ

سوال: خہ فرمائی علماء دین دے مسئلے بارہ کنبی چہ د سید زادی نکاح د

(۱) (الدر المختار مع رد المحتار ۲: ۳۴۵ باب الكفاءة)

(۲) (رد المحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۵۰ باب الكفاءة)

غير قوم سره شرعاً جائز نه ده؟ كه چرته نه وي نوپه كوم بنيادباندي؟ بينوا
توجروا

المستفتي: محمد شفيع ١٤١٥١٩٧٧

الجواب: اگرچه داعزاز و اکرام دار و مداريه تقوى باندي دي، نه چه په نسبت
عاليه باندي، لقوله تعالى: ان اکرمکم عند الله اتقاکم (الايه) ليکن په بعضي
اوقاتو کښې د عدم رعايت نه کيدلو په وخت کښې مصالح دنکاح فوت شي.
لهذا په شريعت مقدسه کښې ددي مصالح دنياوي په وجه باندي دکفاءت
رعايت کړې شوې دي (١) او باوجود ددي ددين درعايت نه منعه کړې شوې نه ده.
قال رسول الله ﷺ: ولا يزوجن الا من الاكفاء (بدائع ٢: ٣١٤) واما امر
النبي ﷺ بنى بياضة بتزويج ابى طيبة

﴿١﴾ وفي المنهاج: واما اعتبار الكفاءة فمشروع لقوله تعالى: والله لا يحب الفساد،
ويغلب الفساد عند كون الزوج دينياً عن الزوجة تسبه ويضر بها وتعاربه، وبقوله عليه الصلاة
والسلام: لا تنكحوا النساء الا الاكفاء رواه البيهقي وفي سنده كلام لكنه حجة بالتضافر
والشواهد كما في فتح القدير، وبقوله عليه الصلاة والسلام وانكحوا الاكفاء وانكحوا اليهم
رواه ابن ماجه عن عائشة، وقال الحافظ بن حجر صححه الحاكم واخرجه ابونعيم من
حديث عمر ايضاً وفي اسناده مقال، ويقوى احد الاسنادين بالآخر انتهى وعزاه العلامة
السيوطي في الجامع الصغير الى مستلرك الحاكم وسنن البيهقي وسنن ابن ماجه ثم
صححه، ولقوله عليه الصلاة والسلام ثلاث لا توخر (الى قوله) والايم اذا وجدت له كفواً،
اخرجه الترمذي والحاكم عن علي مرفوعاً، حسنه السيوطي وصححه الحاكم والذهبي كما
في المستلرك ويؤيدنا ما رواه محمد في كتاب الآثار عن عمر بن الخطاب رضي الله عنه
موقوفاً، واعلم ان مدار النجاة والكرامة عند الله على التقوى، قال الله تبارك وتعالى: ان
اکرمکم عند الله اتقاکم، دون النسب والمال والصورة كما ورد به الاحاديث لكن الشرع
اعتبر الكفاءة لبقاء النظام والتحرز عن الفساد لان فساد ذات البين ليفضي الى الاثم
والعصيان. (منهاج السنن شرح ترمذي ٢٣٦: ٢ باب في من ترضون دينه فزوجوه)

وکذا امره قوما من الانصار بتزويج بلال فمحمول على فضيلة الدين او مخصوص

والمسئلة واضحة ﴿١﴾. وهو الموفق

﴿١﴾ قال العلامة الكاساني: قال عامة العلماء ان (الكفاءة) شرط وقال الكرخي ليست
بشرط اصلاً وهو قول مالك وسفيان الثوري والحسن البصري واحتجوا بما روى ان
اباطية خطب الى بنى بياضة فابوا ان يزوجه فقال رسول الله ﷺ انكحوا اباطية ان لا
تفعلوا تكن فتنة في الارض وفساد كبير، وروى ان بلالاً رضي الله عنه خطب الى قوم من
الانصار فابوا ان يزوجه فقال له رسول الله ﷺ قل لهم ان رسول الله ﷺ يأمرکم ان
تزوجوني، امرهم رسول الله ﷺ بالتزويج عند عدم الكفاءة، ولو كانت معتبرة لما امر، لان
التزويج من غير كف غير مأمور به وقال النبي ﷺ ليس لعربي على عجمي فضل الا
بالتقوى، وهذا نص ولان الكفاءة لو كانت معتبرة في الشرع كان اولي الابواب بالاعتبار بها
باب الدماء لانه يحتاط فيه مالا يحتاط في سائر الابواب ومع هذا لم يعتبر حتى يقتل الشريف
بالوضيع فهنا اولي ولنا ما روى عن رسول الله ﷺ انه قال لا يزوج النساء الا الاولياء
ولا يزوجن الا من الاكفاء ولا مهر اقل من عشر دراهم، ولان مصالح النكاح تختل عند عدم
الكفاءة لانها لا تحصل الا بالاستفراش والمرأة تستكف عن استفراش غير الكف وتعير
بذلك ولا حجة لهم في الحديثين لان الامر بالتزويج يحتمل انه كان ندباً لهم الى
الافضل وهو اختيار الدين وترك الكفاءة فيما سواه والاقتصار عليه، وهذا لا يمنع جواز
الامتناع وعندنا الافضل اعتبار الدين والاقتصار عليه ويحتمل انه كان امر ايجاب امرهم
بالتزويج منهما مع عدم الكفاءة تخصيصاً لهم بذلك كما خص اباطية بالتمكين من شرب
دمه ولا شركة في موضع الخصوصية حملنا الحديثين على ما قلنا توفيقاً بين الدلائل.
واما الحديث الثالث فالمراد به احكام الآخرة اذ لا يمكن حمله على احكام الدنيا لظهور
فضل العربي على العجمي في كثير من احكام الدنيا فيحمل على احكام الآخرة الخ.
(بدائع الصنائع ٢: ٢٢٣ بيان كفاءة الزوج)

د سید زادی په پخپله کړي شوي نکاح او

د مور پلار کړي نکاح کومه صحیح ده؟

سوال: څه فرمائي علماء دين دي مسئلې باره کښې چه سید زادی یو ځای په پخپله نکاح کړي ده، حالانکه ددې مور پلار په بل ځای کښې نکاح کړي ده. اوس کومه نکاح صحیح ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: سید عالم خان.....

الجواب: بشرط صدق وثبوت که چرته مخکښې نکاح کښې ایجاب او قبول کړي شوي هم وی بیا هم مخکښې نکاح غیر شرعی ده، او دا دهغه منکوحه نه ده او دویم سره او سیدل دي لره حرام نه دی.

المجيب: عبد الحليم عفی عنه

الجواب صحیح: د بالغې د غیر کفو سره نکاح کول نامنظور او کالعدم دی. کله چه دا اولیاء درضانه بغیر شوی وی (۱) وهو الموفق

..... محمد فرید عفی عنه.....

د یو جینی په خپله کړي شوي نکاح او د اولیاء د اعتراض حکم

سوال: د ذکر شوي مسئلې جواب مطلوب دي، امید دي چه تاسو په رومبني فرصت کښې د ذکر شوي مسئلې متعلق جواز د نکاح یاد عدم جواز قتیوی را کولو سره په مونږ مهرباني او کړي؟ بینوا توجروا

المستفتی: اسماعیل خان دربند هزاره..... ۱۵۱۲۱۹۶۹

الجواب: که چرته ددې جینی عصبه اولیاء یعنی دتره ځامن نه وی یا موجود وی لیکن ددې مادری رشتې په نکاح کولو باندې راضی وی نو ددې مادری رشتې والو سره نکاح صحیح ده گنی د عصبه اولیاء عدم رضامندی په وخت نکاح صحیح نه ده. فی الدر المختار: وله ای للولی اذا كان عصبه

(۱) قال العلامة الحصکفی: وللولی اذا كان عصبه الاعتراض فی غیر الکف ویفتی فی غیر

الکف بعدم جوازه اصلاً وهو المختار للفتویٰ لفساد الزمان.

(الدر المختار علی هامش رد المختار ۲: ۳۲۲ باب الولی)

الاعتراض فی غیر الکف ویفتی فی غیر الکف بعدم جوازه اصلاً، وهو المختار للفتویٰ

انتهی مختصراً، وفي رد المختار ۲: ۳۰۹ وهذا اذا كان لها ولی لم یرض به قبل العقد.....

واما اذا لم یکن لها ولی فهو صحیح نافذ مطلقاً اتفاقاً الخ. (۱) وهو الموفق

د اولیاء د اجازت نه بغیر د سیدي نکاح په غیر کفو کښې کالعدم ده

سوال: څه فرمائي علماء دين دي مسئلې باره کښې چه زمونږ په علاقه کښې بعضې سیده جینکوپه خپلې مرضی سره د غیر سید هلکانو سره نکاح کړي ده، او بعضې اغوا کړي شوي دی ایاد سیده جینکونکاح د غیر سید هلکانو سره جائز ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: پیر سرور شاه گیلانی تهانه پوره ایبت آباد..... ۲۱۱۷۱۹۸۴

الجواب: د بالغې سیدي نکاح د غیر کفو سره کالعدم وی کله چه اولیاء معترض وی: کما فی رد المختار ۹: ۴۰۲ (۲) والهنديہ ۱: ۳۱۱ (۳) وهو الموفق

په عباسی جینی او اعوان قطب شاهی هلک کښې کفایت نشته

سوال: څه فرمائي علماء دين دي مسئلې باره کښې چه یوشل کلنه جینی ناواده

(۱) (الدر المختار مع رد المختار ۲: ۳۲۲ باب الولی)

(۲) قال العلامة ابن عابدين: (قوله ویفتی فی غیر الکف بعدم جوازه اصلاً) هذا رواية الحسن عن ابي حنيفة وهذا اذا كان لها ولی لم یرض به قبل العقد فلا یقید الرضا بعده بحرر واما اذا لم یکن لها ولی فهو صحیح نافذ مطلقاً اتفاقاً لان وجه عدم الصحة علی هذه الرواية دفع الضرر عن الاولیاء اما هی فقد رضیت باسقاط حقها الخ.

(رد المختار هامش الدر المختار ۲: ۳۲۳ باب الولی)

(۳) وفي الهنديه: ثم المرأة اذا زوجت نفسها من غیر كف صح النکاح فی ظاهر الرواية عن ابي حنيفة..... ولكن للاولیاء حق الاعتراض. (فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۲۹۲ الباب الخامس فی الکفء)

کری و مورددی رسته زیدته دور کولو وعده کری و او جینی هم زید غوشتلو چنانچه جینی اوزید دیوبیل سره دوا ده کولو وعده کری و. لیکن جینی یو خو رسته دارانویه زوردی لره دخیل تره زوی ته واده کره درشتی پخیدونه تر واده پوری جینی مسلسل احتجاج کولو، لیکن یوهم نه اوریدلو، مورثی هم د رسته دارانو دهمکیانو نه مجبوره و، چنانچه دوا ده یه ورخ هم جینی ته دما ما خوئی تمانچه بنودلو سره او وئیل که چرته تا انکار او کریادی داسی خبره او کره چه هغه زمونږده عزت خلاف وی، نوته به او وژلې شی. پس نکاح اوشوه اورخصتی هم اوشوه لیکن تراوسه پوری جینی هلته ناخوبه ده، او د خپلې مرضی او خوښې مطابق زید سره تلل غواړی اوزیدته دپتو پیغاماتوپه ذریعه سره دتللو خوا هشمند ده. اوس زید دپاره کوم صورت اختیارول پکار دی او یاده دی وی چه جینی عباسیه ده اوزیداعوان قطب شاهی دی حالانکه دجینی رسته دارانو دزیدیه قومیت باندي اعتراض کولو سره په زوره په دویم خای کښې نکاح او کره؟ بینوا توجروا

المستفتی: زید معرفت محمود هیلست سنتر کوهاله مری ۱۹۲۹ء ۱۱۱۱۱۱ ۲۹

جواب: دا ولیاء داعتراض اود ناراضگی د وجهی نه زید سره ددی جینی نکاح نامنظوره ده.

لان العباسية من العرب، وفي الهندية ۳۰۹: ۱ والموالی وهم غیر العرب لا یكونون اکفاء للعرب (وفیها ۳۱۱) وروی الحسن عن ابی حنیفة ان النکاح لا ینعقد وبه اخذ کثیر من مشائخنا رحمهم الله تعالی کذا فی المحيط والمختار للفتوی فی زماننا روایة الحسن وقال الشیخ الامام شمس الائمة السرخسی روایة الحسن اقرب الی الاحتیاط کذا فی فتاوی قاضی خان انتهى وما فی الهندية فالمراد بها مسئله تزویج المرأة نفسها من غیر کفر، فقط ﴿۱﴾. وهو الموفق

﴿۱﴾ (فتاوی عالمگیریه: ۲۹۰، ۲۹۲ الباب الخامس فی الکفاء)

د لوهار په لور او د مولوی خاندان په هلک کښې د کفایت مسئله

سوال: څه فرمائی علمائی دین دې مسئلې باره کښې چه ایاد لوهار د لور د مولوی خاندان دهلک سره نکاح کیدلې شی؟ ایادا دواړه دیوبل کفودی؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالقهار..... ۱۹۷۲ء ۵۱۱۱

الجواب: دملا د لور د لوهار سره نکاح کول او ورکول محل اعتراض دی. او بالعکس محل اعتراض نه دي.

کما فی شرح التنویر: الکفاءة معتبرة من جانبه ای الرجل لان الشریفة تابی ان تكون فراشا للذنی ولذا لا تعتبر من جانبها لان الزوج مستفرش فلا تغیظه دناءة الفراش وهذا عند الكل فی الصحیح (هامش ردالمحتار ۲: ۳۳۵) بحذف یسیر ﴿۱﴾. وهو الموفق

د ابائی قوم د یوکس د ابائی امام لور

سره په نکاح کښې د کفایت مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه دیو قوم بنیادی ابائی خاندان راروان وی، او ددوی سره ددوی ابائی امام او استاد خاندان هم پشت په پشت راروان وی حالانکه ددی استادانو او پیش امامانو د قوم سلسله نسب سادات سره ملاویزی، ددی نه علاوه حق الاستاد اقدم من حق الوالدین، نو ایاد استاد د خاندان دجینی سره ددی ابائی قوم دیو هلک نکاح جائز ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: غلام ربانی هیډگار د ترکینت ایبت آباد.....

الجواب: چونکه په ظاهره صورت مسئله کښې کفایت موجود دی لهذا ددی

﴿۱﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۳۲ باب الکفاءة)

امام دلور سره په نکاح کولو کښې څه عدمي جواز نه معلومېږي (۱) په شرط ددې چه دکفاءت نور قسمونه معدوم نه وي. وهوالموفق

د شيخ مطلب او د ميان ملا سيد او په صاحب زاده کښې د کفو مسئله
سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چه (۱) دشيخ نه څه مراد دې؟ (۲) ميان ملا او صاحب زاده په خپلو کښې دکفوکيدلو په اعتبار سره مساوي دي يانه؟ بينوا توجروا

المستفتي: سعيد المستعان قاضي آباد گدون مردان.....

جواب: (۱) دشيخ نه مراد صديقي اوفاروقي خلق دي. (۲) دا ټول مساوي نه دي ددوي نه بعضي دنورو بعضي کفو کيدلې نشي. وهوالموفق

د بالغي جينې په عدالت کښې بيان کول روستو خلاف بياني کول. اوس د بلې نکاح څه حکم دي

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چه يو جينې دبالغيدلو سره دکلي يو کس سره واده او کړو، ذکرشوي جينې دکلي پريښودلو سره ددې سړي سره سکهرته لاره، او هلته په عدالت کښې دبيان ورکولو سره د مجستريت په مخکښې ددې کس سره دنکاح کولو اقرار او حلفيه بيان ئې هم ورکړو، ددې نه پس دجينې مور پلار دعوي او کړه او ذکرشوي هلک گرفتار شو، او پوليس جينې دمور پلار حواله کړه، ذکرشوي جينې دمور پلار د وينا مطابق دهلک خلاف بيان ورکړو، هلک گرفتار شو، ذکرشوي نکاح دضلع اټک جج دترمذي شريف اود څه نورو حوالونه غلطه ثابت کړه چه دولي نه بغير نکاح نشي کيدلې، خواه جينې بالغه ده ولې نه وي، اوس دجينې مور پلار دانکاح په بل ځای کښې کول غواړي ايا دادويمه نکاح به صحيح وي؟ بينوا توجروا

المستفتي: خالد محمود کامره..... ۱۴ صفر المظفر ۱۴۰۱ هـ

(۱) وفي الهندية: وقالوا الحسيب كف للنسيب حتى ان الفقيه يكون كفا للعلوية ذكره قاضي خان والعتابي في جوامع الفقه وفي النبايع والعالم كف للعربية والعلوية الخ. (فتاوى عالمگیری ۱: ۲۹۰ الباب الخامس في الاكفاء)

جواب: که چرته داهلک کفونه وي نودانکاح کالعدم اونا منظور ده، کما فی الهندیه ۱: ۳۱۱ وروی الحسن عن ابی حنیفه ان النکاح لا ینعقد بیه اخذ کثیر من مشائخنا کذا فی المحيط والمختار فی زماننا للفتوی رواية الحسن (۱) او که چرته کفو وي نودعاقلي بالغې نکاح به نافذه اولازم وي نه دې لره پلار ختمولې شي نه دا بالغه، کما فی الهندیه ۱: ۳۰۵ نفذنکاح حرة مکلفة ولی عندابی حنیفه وابی یوسف رحمهما الله تعالى فی ظاهر الرواية کذا فی التبيين (۲) وهوالموفق

مغوی د مغوي د کفو کيدلو په صورت کښې د اولياء فسخ نامنظور ده

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چه زید دیوه بالغه جينې اغوا کولو سره داولياء داجازت نه بغير دجينې سره طوعا و کرها نکاح او کړه، ايا دانکاح په شريعت کښې صحيح کيدلې شي؟ بينوا توجروا

المستفتي: مولوي گل سردار..... ۱۹۷۳ ۱۴۱۳ ۲۷

جواب: که چرته دامغوي (اغوا کړې شوې) ددې مغوي کفو وي نودانکاح صحيح ده، داولياء دناراضگي دوجه نه ددې فسخ کول (شرعا) نامنظور دي. وفي الهندیه ۱: ۳۰۵ نفذنکاح حرة مکلفة بلاولی عندابی حنیفه وابی یوسف رحمهما الله تعالى فی ظاهر الرواية، کذا فی التبيين (۳) وهوالموفق

خپل ځان اعلى قوم ظاهر کړی روستو پته لکيدلو باندې به نکاح کالعدم وي

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چه مسمي..... دواده په وخت دهو که راکړه څه ئې دايبته ابادنه پنډې ته راوستم او خپل ځان ئې

(۱) (فتاوى عالمگیری ۱: ۲۹۲ الباب الخامس في الاكفاء)

(۲) (فتاوى عالمگیری ۱: ۲۸۷ الباب الرابع في الاولياء)

(۳) (فتاوى عالمگیری ۱: ۲۸۷ الباب الرابع في الاولياء)

پتھان ظاہر کرو۔ حالانکہ ہفہ دموچی قوم سرہ تعلق لری اتہ لس ورخی ئی ہم دغہ رنگ خہ پتہ اوساتلم۔ روستوئی ماسرہ نکاح اوتہلہ، دنکاح نہ مخکبئی ئی داهم ظاہر نہ کرہ، چہ وادہ کرې شوې یم۔ حالانکہ ددہ دوه بچی ہم دی۔ خہ ددہ سرہ دوه دوه نیم کالہ آبادہ ووم، او روستو خہ دخیلې مور کور تہ راغلم، ایا ددہ ددی دھوکې پہ صورت کبئی او دولی نہ کیدلو پہ صورت کبئی یعنی بغیر اجازت دولی نہ دانکاح صحیح کیدلې شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: بی بی مین بازار ایبت آباد..... ۲۸ شعبان ۱۴۰۲ھ

الجواب: د مفتی بہ قول پہ بناء باندې د غیر کفو سرہ نکاح نامنظور او کالعدم وی۔

لما فی الشامیة (۱) والہندیة ۱: ۲۹۳ وعبارتها ثم المرأة اذا زوجت نفسها من غیر کفو صح النکاح فی ظاہر الروایة عن ابی حنیفة..... وروی الحسن عن ابی حنیفة ان النکاح لا یتعقد وبہ اخذ کثیر من مشائخنا کذا فی المحيط والمختار فی زماننا للفتویٰ روایة الحسن الخ (۲)۔ وهو الموفق

پہ شیعہ اوسنی کبئی د کفایت مسئلہ

سوال: خہ فرمائی علمائی دین دې مسئلې چہ شیعہ اوسنی مذهب والادیوبل کفو دی۔ اوددوی پخپلو کبئی نکاح کیدلې شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: یونس نشرود کراچی ۳..... ۱۹۷۳ء ۵۸۴

(۱) قال العلامة ابن عابدين: (قوله ويفتي في غير الكف بعلم جوازه اصلاً هذه رواية الحسن عن ابی حنیفة وهذا اذا كان لها ولی لم یرض به قبل العقد فلا يفيد الرضا بعده..... وهو المختار للفتویٰ لفساد الزمان، وقال شمس الائمة وهذا اقرب الى الاحتياط.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۳۲۲ باب الولی)

(۲) (فتاویٰ عالمگیریہ ۱: ۲۹۲ الباب الخامس فی الکفاء)

جواب: واضحه دې وی چہ پاکستانی شیعہ پہ اکثری طور سرہ دکفر عقیدہ لری، مثلاً داعقیدہ لری چہ حضرت علی رضی اللہ عنہ پیغمبرو ویا الہ وو، نیز دصدیق اکبر رضی اللہ عنہ دصحبت نہ انکار کوی، اود صدیقہ قذف کوی، لہذا ددوی سرہ بہ نکاح صحیح نہ وی (۱) او ہفہ شیعہ چہ صرف د تفضیل قائل وی (۲) نوددہ سرہ پہ نکاح کبئی د عدمی کفایت حکم جاری کرې شوې دې (۳) وهو الموفق

د تفضیلی شیعہ سرہ د سنی العقیدہ جینی د کفایت اود نکاح حکم

سوال: خہ فرمائی علماء دین دې مسئلې بارہ کبئی چہ زاهد شیعہ دې لیکن

(۱) قال العلامة ابن عابدين: نعم لا شک فی تکفیر من قذف السيدة عیشة رضی اللہ عنہا او انکر صحبة الصديق او اعتقد الألوهية فی علی او ان جبریل غلط فی الوحی او نحو ذلك من الکفر الصریح المخالف للقرآن. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۳: ۳۲۱ مطلب فی حکم سب الشیخین)

(۲) قال العلامة ابن عابدين: واما المعتزلة فمقتضى الوجه حل منا کحتهم لان الحق عدم تکفیر اهل القبلة وان وقع الزما فی المباحث بخلاف من خالف القواطع المعلومة بالضرورة من الدین..... فانهم ما قالوا ذلك الا لشبهة دلیل شرعی علی زعمهم وان اخطوا فیہ ولزمهم المحذور علی انهم ليسوا بادنئ حالا من اهل الكتاب بل هم مقرون باشراف الكتب..... وبهذا ظهر ان الرافضی ان كان ممن یعتقد الألوهية فی علی او ان جبریل غلط فی الوحی..... فهو کافر لمخالفته القواطع المعلومة من الدین بالضرورة بخلاف ما اذا كان یفضل علیا او یسب الصحابة فانه مبتدع لا کافر.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۳۱۳ مطلب مهم فی وطی السراری اللاتی یوخذن)

(۳) قال العلامة عبد الله بن مودود الموصلي: قال: (وفي الدين والتقوى) حتى ان بنت الرجل الصالح لو تزوجت فاسقا كان للاولياء الرد لانه من افعال الاشياء وانها تعبر بذلك وقوله عليه الصلاة والسلام: عليك بذات الدين تربت يداك، اشارة الى انه ابلغ فی المقصود. (الاختیار لتعلیل المختار ۲: ۱۳۲ فصل الکفافة المعتبرة فی النکاح)

دده عقیده داده چه په قرآن کښې دیرش سپارې دی او بغير دڅه تحریف نه دا صحیح منی، او د پیغمبر ﷺ د ختم النبوت قائل دي، په امهات المؤمنین کښې فرق نه کوی صحابه کرام ټول دده خوښ دي، البته د حضرت علی، حسنین، اوفاطمة الزهرا رضوان الله تعالی اجمعین سره یې حده محبت لری ایادې زاهد سره د کومې سني د یو بڼدې یا بریلوي جیني واده جائز دي یا نه یا مکروه دي یا مباح؟ بینوا توجروا

المستفتی: امام محمد دینیات تیچر پولیتیکل چهاونې ټانک ۱۹۹۰ء ۳۱۷۱ جواب: که چرته دا زاهد تفضیلی شیعه وی (۱) نو د سنیه جیني نکاح دده سره نامنظور او کالعدم ده، هر کله چه دا ولیاء داذن نه بغیر شوې وی لعدم الکفائة او باذن اولیاء صحیح دی (۲) وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: ان الرافضی ان كان ممن يعتقد الألوهية في علي او ان جبريل غلط في الوحى..... فهو كافر لمخالفته القواطع المعلومة من الدين بالضرورة بخلاف ما اذا كان يفضل عليا او يسب الصحابة فانه مبتدع لا كافر.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۱۴ مطلب مهم في وطى السرارى اللاتى يوخذن)

﴿۲﴾ قال عبد الله الموصلى الحنفى: (قال في الدين والتقوى) حتى ان بنت الرجل الصالح لو تزوجت فاسقا كان للأولياء الرد لانه من افجر الاشياء وانها تعبر بذلك وقوله عليه الصلاة والسلام: عليك بذات الدين تربت يداك، اشارة الى انه ابلغ في المقصود.

(الاختيار لتعليق المختار ۲: ۱۳۲ فصل الكفاءة المعتبرة في النكاح)

باب الرضاغة

رضاعت کښې مشاهده ضرورى ده تسامع کافى نه دي

سوال: څه فرمائی علماء دین دي مسئلې باره کښې چه مسمى یازپه بچین کښې دخپلې ترور سره دنیا سیغه رولې وه، اوس باز دخپل رضاعی رور جیني یعنی د نیانمسنی عالم جان سره نکاح کړي ده درضاغت خیر صرف د باز ترور چه هغې دباز سره سینه رولې وه ورکړو د ترور بیان دادې چه ځما عمر څومره زیاتېدو مشرانو روڼو او خویندو نه مې هم دا خبره اوریده چه باز او تاپه بچین کښې درضاغت په موده کښې یو ځای سینه رولې وه، دباز د مامامولوی محمد حسین هم دا بیان دي چه باز دخپلې نیاسینه د شریعت په موده کښې دننه څکلې ده، ددې نه علاوه یو څو سړي د شبهاتو بیان ورکوی، چه معلومه نه ده چه باز دنیا سینه د شریعت په موده کښې دننه څکلې ده او که روستو، مگر رودلې ضرور ده، په دې صورت کښې دباز او د عالم جان هغه چه ددې رضاعی وریرې دی په خپلو کښې نکاح کولې شي یا نه؟ او ددې شبهاتو څه حکم دي؟ المستفتی: مولوی محمد حسین گجرانواله..... ۱۹۷۵ء ۱۷۱۳

جواب: د عدمي اعتراف په صورت کښې د دؤو سړو یا یو سړي او دوو ښځو د شهادت نه بغیر د حرمت نکاح حکم نشی ورکولې.

كما في الدر المختار على هامش ردالمحتار (۲: ۵۶۸) حجة المال وهي شهادة عدلين او عدل وعدلتين ﴿۱﴾، قلت ولا بد من المشاهدة ولا يكفي ههنا التسامع ﴿۲﴾. وهو الموفق

﴿۱﴾ (الدر المختار على هامش ردالمحتار ۲: ۲۴۸ قبيل كتاب الطلاق)

﴿۲﴾ قال العلامة شمس الحق الافغانى: يلزم ان يكون..... (بقية حاشيه به راروانه صفحه)

نکاح نہ پس د یوی بنخی د رضاعت پہ دعویٰ کسبی تفصیل

سوال: خہ فرمائی علماء دین دے مسئلے بارہ کسبی چہ دزید اود زینب عقد نکاح شرعی اوتاکلی شو، تول کلی والا خبر شو اوپہ خوشحالو کسبی ئی خانو نہ شریک کرل، دوه کالہ تیریدلونه پس یو بنخی او وئیل، چہ مازید اوزینب تہ سینہ ور کرے دہ اوس ددی بنخی پہ وینا او اعتبار سرہ نکاح فسخہ کیدلے شی یا برقرار پاتی کیدلے شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالرحمن.....

جواب: کہ چرتہ بنخہ خاوند دواړه یا صرف خاوند ددی بنخی تصدیق او کرے، نو نکاح به فاسدہ وی، او کہ چرتہ دواړه ددی بنخی تکذیب او کرے، اودا بنخہ عادلہ وی، نوا احتیاط پہ مفارقت کسبی دے، اونکاح فاسدہ نہ دہ، او کہ چرتہ دا بنخہ عادلہ نہ دہ، نو بیا خہ حرج نشته.

قال فی ردالمحتار (۵۶۸:۲) فی الہندیۃ: تزوج امرأۃ فقلت امرأۃ ارضعتکما فهو علی اربعۃ اوجه ان صدقها ففسد النکاح وان کذبها وهی عدلۃ فالتزۃ المفارقة وان صدقها الرجل وکذبها ففسد النکاح وان بالعکس لا یفسد، انتهى بحذف یسیر ﴿۱﴾. وهو الموفق (بقیہ حاشیہ) الشہود قد عاینوا بالذات المشہود به وان یشهدوا ببلک الوجه (المجله) والامور الی بتعذر علی کثیر من الناس مشاهدتها ویبقی احکامها ممر الدہور یجوز الشہادۃ بها بالتسامع وهی النسب والنکاح والدخول بالزوجة وولاية القاضی والموت واصل الوقف بشرط ان تشہر لدى الشاهد شہرة حقیقیۃ کالتواتر او حکمیۃ تكون بشہادۃ عدلین او عدل وعدلین (الاصول القضائیه).

(معین القضاۃ والمفتیین ص ۲۸ الفصل الثانی فی کیفیۃ اداء الشہادۃ)

﴿۱﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۴۲۸ تبیہ قبیل کتاب الطلاق)

د نصاب شہادت نہ کیدلو پہ صورت کسبی حرمت د نکاح نہ ثابتیری

سوال: خہ فرمائی علماء دین دے مسئلے بارہ کسبی چہ یو سړی دیو بنخی سرہ نکاح کول او غوښتل لیکن ددی بنخی خور (علاقی) دعویٰ او کرے، چہ ماددی سړی تہ دپیدائش نہ پس دمور ولادت بیماری دوجه نہ پتہ موسم سرما کسبی ډیرہ سینہ ور کرے وده، اود دده دمور دپار دمی زو تپ تیار وله، ددی مدعیہ خاوند هم داوائی، لیکن نور گواهان ددی مدعیہ پہ بیان باندی نہ دی، حالاتکہ ناکحہ ددی مور او مشرانې خویندی او پلار، ذکر شوی بیان خلاف اود مدعیہ دمخالفت اود عناد دعویٰ داری، د کلی دمشرانونہ د حالات پوښتنہ او شوه، نو ټولو په متفقہ طور سرہ بیان ورکړو، چہ ددی واقعی دراتلونہ مخکسبی مونږ تہ ددی مرضعی خہ خبر نه وو، ذکر شوی بیانات دلاندی خلقو په مخامخ په اخستلی شوی دی، (۱) قاضی فیض الرحمن (۲) قاضی فضل هادی صاحب (۳) قاضی محمد قاسم دوک دره (۴) مولانا حبیب محمد فاضل حقانیہ ومولوی فاضل (۵) قاضی زین العابدین.....

آیاددی سړی نکاح ددی بنخی سرہ ذکر شوی بیاناتو په لحاظ سرہ صحیح دہ، ددی علاقی خور (مدعیہ) اوددی د خاوند دعویٰ قابل قبول دہ؟ په صورت دمتهم کیدلو کسبی خہ جواب دے، حالانکہ دنکاح والا په زړونو کسبی خہ خوف او خطر دپه وجه دبهانہا نہ دہ راغلي، چہ ددی په خیال کسبی هغه عنادیہ دہ؟ بینوا توجروا

المستفتی: قاضی فیض الرحمن سیاه بدر کنتی ریاست دیر ۱۹۷۰ء ۳۸۶۸ جواب: چونکہ په صورت مسئلہ کسبی د شہادت نصاب موجود نہ دی، لهذا حرمت دنکاح به ثابت کیږی نہ، بیشک احتیاط په اجتناب کسبی دے فی الدر المختار: الرضاع حجتہ حجة المال وهی شہادۃ عدلین او عدل وعدلین

﴿۱﴾ (وبمعناه فی جمیع معتبرات)

﴿۱﴾ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۴۲۸ قبیل کتاب الطلاق)

المذهب ﴿۱﴾ والدلیل علی التزہ ما رواہ البخاری فقال رسول اللہ ﷺ: کیف وقد قیل ففارقھا عقبہ فنکحت زوجاً غیرہ ﴿۲﴾. وهو الموفق

پذیلہ د مرضعی د شہادت حکم او د درمختار د عبارت تفصیل

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو سړی دخپلې ترور سینه اورودله. په دې باندې گواه پخپله مرضعه اوددی ځاوند دې. او یو سړې او یوښځه ده. که چرته دمرضعی اوددې دځاوندگواهی شرعاً منظور وی. نو نصاب د شهادت پوره دې. او که چرته منظور نه وی. نو په نزد د احنافو په شهادت کښې کمې دې. چونکه درمختار باب الرضاع قبیل کتاب الطلاق ۲: ۴۴۸ باندې لیکلی دی. او شهادتة عدل وعدلتین، او علامه شامی د عدلتین په تشریح کښې لیکلی دی. ولو احدهما المرضعة لا یضر کون شهادتہما علی فعل نفسہا ک شهادة القاسم الوزن والکیال علی رب السدین، بیا په درمختار کښې لیکلی ددې نه پس. وهل یتوقف ثبوته علی دعوی المرأة الظاهر لا لتضمنها علی حرمة الفرج وهی من حقوقه تعالی: نو جناب. ددې نه معلومه شوه چه حرمت د رضاعت دعوی باندې موقوف نه دې. ددې وجه نه لیکې. ولو احدهما المرضعة،

﴿۱﴾ وفي الهندية: ولا يقبل فی الرضاع الا شهادة رجلين او رجل وامرأتين عدول كذا فی المحيط..... وان كان المخبر واحد او وقع فی قلبه انه صادق فالاولی ان یتزہ ویاخذ بالثقة وجد الاخبار قبل العقد او بعده ولا یجب علیه ذلك.

(فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۳۲۷ کتاب الرضاع)

﴿۲﴾ وعن عقبه بن الحارث انه تزوج بنت ابی اهاب فجاءت امرأة فقالت لقد ارضعتكما، فسأل النبي ﷺ فقال: کیف وقد قیل؟ ففارقھا عقبہ فنکحت زوجاً غیرہ، اخرجه البخاری.

لغ المرام ۳۸۵ قبل باب النفقات)

څه دخپلې کم علمې نه دا گنړم چه دمرضعی اوددې دځاوندگواهی شرعاً قبوله ده. مگر څه ستاسو په فتوی باندې زیات اعتماد کوم. نو ایا ددې مرضعی اودځاوندگواهی منظوره ده یا نه؟ والتوفیق علی الله

المستفتی: محمد هلال خطیب تربیلا ډیم..... ۱۸۱۹۱۹۷۹

الجواب: تاچه څه گنړلی هغه صحیح دی. دمرضعی شهادت مقبول دې. او صرف په دې باندې اکتفاء کول مردود دی. او کله چه دمرضعی شهادت مقبول دې. حالانکه دا پخپل کار باندې شهادت دې. نو دځاوند شهادت به په طریقه اولی منظور وی.

نوبت: په شهادت کښې د عدالت رعایت ضروری دې ﴿۱﴾ وهو الموفق

په شهادت عدلین سره چه کله مبرهن نه وی رضاعت به ثابت نه وی

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه د بکر دلور د اسماء د زید سره دنکاح کولو پړوگرام شروع وو. د اسماء ماما دا خبره مشهوره کړه. چه اسماء د زید د مور د هندې سینه رولې ده. د زید مور هندې مقامی قاضی ته بیان ورکړو. چه ما سینه نه ده ورکړې. او د ماما ماد ذاتی دشمني دوجه نه دروغ وائی. او د اسماء ماما عدالت ته هم نه پیش کیږی. اوس دنکاح څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: محی الدین دهریال مانسنهره.....

الجواب: کله چه ماما عادل دوه سړی یا یو سړې اوددوه ښځو په شهادت سره دا دعوی مبرهن نه کړی تر هغه وخته پورې حرمت د رضاعت نه ثابت کیږی. کما فی الدر المختار وغیره حجتہ حجة المال وهی شهادتہ عدلین او عدل

﴿۱﴾ وفي الهندية: ولا يقبل فی الرضاع الا شهادة رجلين او رجل وامرأتين عدول كذا فی المحيط.

(فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۳۲۷ کتاب الرضاع)

وعدلتین (۱) وهو الموفق

د شک او د بخی په سینه کښې د پیو نه موجود

کیدلو په صورت کښې حرمت نه ثابت کیږی

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه عصمت خان په بچین کښې خپلې نیا په سینه باندې اخستی وو. اوس هغه دخپلې ترور لور سره واده کول غواړی. لیکن د پیو مسئله ددوی په مینځ کښې حائله ده. نیادې لره د ژړا نه دخاموش کولو دپاره په سینه باندې اخستی وو. او هغه ئې نه وو اخیستې. اوس معلومه نه ده. چه سینه ئې اخستی ده یا نه؟ او نیا یقین سره وائی چه پی نه دی خکلی. هم دغه شان دهلک موزهم وائی. لیکن بیا هم خلق شک کوی. چه شاید پی خکلی وی. او هلک لره نیا صرف یو مرتبه په سینه باندې اخیستې دي. شرعی حکم څه دي؟ بپنوا توجروا

المستفتی: عبد الحليم بشام سوات..... ۱۹۹۱ء ۷۸۵

الجواب: په صورت مسئله کښې حرمت رضاعت ثابت کیږی نه.

(۱) د شک په صورت کښې (۲) کله چه شپردهنده او ائی چه حما په سینه کښې پائی نه وو. نو حرمت رضاعت به ثابت کیږی نه (شامی) (۲) هندیه (۳).....

﴿۱﴾ (الدر المختار علی هامش رد المحتار ۲: ۲۴۸ قیل کتاب الطلاق)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدين: قوله فلو التقم الخ تفريع على التقييد بقوله ان علم وفي القنية امرأة كانت تعط ثديها صبية واشتهر ذلك بينهم ثم تقول لم يكن في ثدي لبن حين القمتها ثديي ولم يعلم ذلك الامن جهتها جاز لانها ان يتزوج بهذه الصبية وفي الفتح لو ادخلت الحلمة في في الصبي وشكت في الارتضاع لا تثبت الحرمة بالشك.

(رد المحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۹۹ باب الرضاع)

﴿۳﴾ وفي الهندية: المرأة اذا جعلت ثديها في فم الصبي ولا تعرف امص اللبن ام لا ففي القضاء لا تثبت الحرمة بالشك وفي الاحتياط تثبت (بقية حاشيه به راروانه صفحه)

الاشباه والنظائر (۱) وهو الموفق

د مرضعي غير عادلي د خبر کولو او بیا د انکار کولو مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه دزید او هندي د عقد نکاح لس کاله شوي دي. اوس معلومه شوه چه یو بنځي دوی ته پی ورکړی دی. لیکن د مرضعي نه علاوه بل گواه نشته. صرف یو بنځه بله هم ورسره ده. لیکن زید د صدق د مخبر نه انکار او کړو. او قسم ئې او کړو چه هنده حما محرمه نه ده. او هندي هم د دعوي کولو نه انکار او کړو. اوس غرض دادي. چه آیا سابقه نکاح ددې ذکر شوي شبهې دوجه نه فاسد ده یا نه. که چرته نکاح نه وي شوي نو آئنده دپاره نکاح زفاف مجاز ده یا نه؟ بپنوا توجروا

المستفتی: مولانا جعفر شاه بلند کوت مانسهره ۱۹۷۷ء ۱۷۱۱

الجواب: که چرته د امرضعه عادل نه وي. کما هو الظاهر في شر القرون، نو په صورت مسئله کښې نه مفارقت واجب دي اونه په دي کښې احتياط شته. کما يفهم من الهندية ۱: ۳۷۵ الرضاع يظهر باحد امرين احدهما الاقرار والثاني البينة كذا في البدائع، ولا يقبل في الرضاع الا شهادة رجلين اور رجل وامرأتين عدول، كذا في المحيط، وان كان المخبر واحد او وقع في قلبه انه صادق فالاولى ان يتنزه وياخذ بالثقة سواء وجد الاخبار قبله او بعده ولا يجب عليه ذلك ﴿۲﴾. وهو الموفق

(بقية حاشيه) دخل في فم الصبي من الثدي مائع لونه اصفر تثبت حرمة الرضاع لانه لبن تغير لونه. (فتاوى عالمگیریه ۱: ۳۳۴ کتاب الرضاع)

﴿۱﴾ قال العلامة ابن نجيم: لو ادخلت المرأة حلمة ثديها في فم الرضيع ولا يلرى ادخل اللبن في حلقه ام لا لا يحرم النكاح لان في المانع شكاً كذا في التلويح الجية

(الاشباه والنظائر ص ۲۶ القاعدة الثالثة اليقين لا يزول بالشك)

﴿۲﴾ (فتاوى عالمگیریه ۱: ۳۷۷ کتاب الرضاع)

صرف یہ سینہ باندی خولہ اینودلو سرہ (کله چہ

خکلو کنبی شک) وی حرمت رضاع نہ راضی

سوال: خہ فرمائی علماء دین دے مسئلے بارہ کنبی کہ چرتہ یونہی کوم ماشوم
سینہ پہ خولہ کنبی ورکری. او غورائی جدا کری. او پیئ پہ خولہ کنبی دنہ
لاپنشی. نوایا پہ دے سرہ رضاعت ثابت کیری؟ بینوا توجروا

المستفتی: صوفی اسماعیل وزیرستانی..... ۱۱۵۴-۱۴۰۱ھ

الجواب: کله چہ پہ پیو خکلو کنبی شک وی. نو صرف سینہ باندی خولی
اینودلو سرہ حرمت نہ ثابت کیری. لما فی الاشباہ ۵۹ لو ادخلت الحلمة ثديها ولا
يدري ادخل اللبن في حلقه ام لا لا يحرم النكاح (۱) وهو الموفق

رضیع دمرضعی پہ ٲول اولاد باندی حرام کیدل اود هدایہ د عبارت مطلب

سوال: خہ فرمائی علماء دین دے مسئلے بارہ کنبی چہ مسماة خائستہ جان دیو
جینی زرین تاجی تہ دخیل وړوکی زوی ملنگ سرہ پی ورکری دی. دخائستہ
جان یوبل زوی دے زلمی چہ دملنگ نہ پہ عمر کنبی زیات دے. ایاد زرین
تاجی نکاح دزلمی سرہ جائز دہ یانہ؟ نیز دصاحب هدایہ دا قول چہ: وکل صیین
اجتمعنا علی ثدی امرأة واحدة لم یزلا حدھما ان یتزوج بالآخری الخ: ددے نہ
اجتماعی زمانی مراد دہ یا مکانی. یعنی ددے جزئی پہ وجہ سرہ دحلت حکم
کیدے شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: ہید ماستربانڈہ سیدان براستہ اوگئی ماہ سہرہ ۱۹۷۵ء ۱۵۱۹۱۰

جواب: داجینی زرین تاجہ ددے مرضعی پہ ٲول اولاد باندی حرامہ دہ.

یدل علیہ مافی الخلاصة ۱: ۲۲۲ ولو ارضعت امرأة صبیا يحرم علیه من یقلع من اولادھا ومن

(۱) (الاشباہ والنظائر ۷۱ القاعدة یقین لا یزول بالشک)

تآخر (۱) ، وفی الدر المختار: لا حل بین الرضعية وولد مرضعتها (ہامش ردالمحتار

۵۶۱: ۲) (۲) قلت: وكذا نقول بلبن الفحل فيحرم عليها الولد الثاني لكونه ولد

ایہا من الرضاع (۳) . فافهم. وهو الموفق

د سینی نہ پی ویستلو سرہ خکول ہم موجب حرمت دے

سوال: خہ فرمائی علماء دین دے مسئلے بارہ کنبی چہ دیونہی دسینی نہ پیئ
ویستلی شو. او بوتل کنبی ئی واپول او یو ہلک تہ ئی ورکری. ایارضاعت پہ
ثابت وی؟ بینوا توجروا

المستفتی تاج ولی جلبئی صوابی یکم ربیع الاول ۱۴۰۱ھ

الجواب: دکومی بنہی دسینی نہ چہ پیئ ویستل شی او کوم ہلک تہ ورکری
شی نو حرمت رضاعت بہ ثابت وی. یدل علیہ مافی شرح التویر: والحق بالمص
الوجور والسعوط (ہامش ردالمحتار) ۲: ۵۵۴ (۴) وهو الموفق

د مرضعی د تصدیق پہ صورت کنبی نکاح جائز نہ دہ

سوال: خہ فرمائی علماء دین دے مسئلے بارہ کنبی چہ یوسری وائی چہ حما
مور وائی چہ مادقلانی جینی پلار تہ پی ورکری وو. او خہ داجینی خیل رور

(۱) (خلاصة الفتاوى ۲: ۱۲ قبیل الفصل الخامس فی الکفاء)

(۲) (الدر المختار علی ہامش ردالمحتار ۲: ۴۳۳ باب الرضاع)

(۳) قال العلامة المرغینانی: ولبن الفحل يتعلق به التحريم وهو ان ترضع المرأة صبیه

فتحرم هذه الصبیه علی زوجها وعلی ابائہ وابنائہ ویصیر الزوج الذی نزل لها منه اللبن ابا
للمرضعة. (هدایہ ۲: ۳۷۰ کتاب الرضاع)

(۴) (الدر المختار علی ہامش ردالمحتار ۲: ۴۳۷ باب الرضاع)

دیوارہ پہ نکاح باندی اخستل غواړم په رضاعت کښې دمورنه علاود بل کوم چشم دیداد گواه نشته. او ځما یقین دې چه ځما مور دروغ نه وائی ایاد شریعت په رڼا کښې دانکاح جائز ده؟ نیز ځما اود دې جینئ دخاندان په خپلو کښې جهگړه ده، که چرته داجینئ زموږ کورته راغله نو ټولې جهگړې به ختمې شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولوی ولی محمد بابرفورت سندیمن بلوچستان ۱۲۲ ستمبر ۱۹۷۹ء
جواب: کله چه ته ددې مرضعی (مور) تصدیق کوي نو حلت به دکومې نه راځی. قلت: ونظيره التصديق بعد عقد نکاح کما فی ردالمحتار ۲: ۵۶۸ فلیراجع (۱) وهو الموفق

ذیل زوی کفر لوسره په غلطی سره بل ماشوم

ته پښ ورکولو سره هم حرمت ثابت کیږی

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه زینب په غلطی سره خپلې لور گنر لوسره بلې جینئ ته ئې پښ ورکړه، په دې وخت کښې دزینب هوش او حواس دیمارې دوجه نه صحیح نه وو، کله چه یو مرتبه ئې پښ اوڅکل، نو هوش او حواس ئې په ټیټه کیدلو باندې محسوس کړل او پښ هم صرف یو مرتبه څکلې وو، ایاد زینب دزوی سره ددې جینئ نکاح جائز ده یا نه، او د زینب دولد الولد سره جائز ده یا نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبد الکبیر جلال آباد.....

(۱) قال العلامة ابن عابدين: وفي الهندية تزوج امرأة فقالت امرأة ارضعتكما فهو علي أربعة اوجه ان صدقاها فسد النكاح..... وان كذباها وهي عدلة فالتزوه المفارقة..... وكذا لو شهد غير عدول او امرأتان او رجل وامرأة وان صدقها الرجل وكذبها فسد النكاح وان بالعكس لا يفسد ولها ان تحلفه ويفرق اذا نكل.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۲۳۸ قبيل كتاب الطلاق)

الجواب: د جزئیاتونه معلومه ده، چه رضاع کښې په علم، جهل، اورضا او اکراه کښې څه فرق نشته، لهذا د زینب پلار ددې رضیعی رضاعی ورور دې، او ولد الولد ئې رضاعی وراره دې، او څنگه چه دنسبتی وراره سره نکاح حرامه ده، هم دغه شان درضاعی وراره سره هم نکاح حرامه ده.

قال رسول الله ﷺ: يحرم من الرضاع ما يحرم من النسب (۱) وفي الدر المختار: ولا حل بين الرضیعة وولد مرضعتها وولد وللمها لانه ولد الاخ انتهى باختصار يسیر (۲) وهو الموفق

د دوو بنو مختلفو بچوته پښ ورکولو سره د رضاعت مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه دزید دود ښځې دی، هنده اوسایه، هندې یو اجنبی هلک ته سینه ورکړه، اوسایې هم یو اجنبی جینئ ته سینه ورکړه، اوس ددې اجنبی جینئ او هلک په مینځ کښې نکاح صحیح ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبد القیوم پیر هاری ټیگرام..... ۱۹۸۳ء ۱۱۱۱

جواب: دادلبن الفحل مسئله ده، اوس ددې دواړو په مینځ کښې نکاح ناجائز ده، ځکه چه دادواړه دزید رضاعی بچی دی (۳) وهو الموفق

(۱) (رواه البخاری ۹: ۱۲۱ کتاب النکاح، وراه مسلم باب تحريم الرضاعة ماء الفحل

الحديث: ۱۴۳۷ ورواه النسائي ۶: ۱۰۰ باب تحريم بنت الاخ من الرضاع)

(۲) (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۳۴۳ باب الرضاع)

(۳) قال العلامة المرغيناني: ولبن الفحل يتعلق به التحريم وهو ان ترضع المرأة صبية فحرم هذه الصبية على زوجها وعلى آباءه وابنائهم ويصير الزوج الذي نزل لها منه اللبن ابا للرضعة.

(هداية ۲: ۳۵۱ کتاب الرضاع)

د خوب پہ حالت کنبی د یو بچی راتل اود پیو خکلو سره د حرمت مسئلہ

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کنبی چه یو ښځه اوده وه، چه یو هلک راغلو او په دې حالت کنبی ئې ددې نه پئی او خکل، او ښځې ته هم معلومه شوه، ایا دې سره حرمت درضاعت ثابت کیږی؟ بینوا توجروا

المستفتی: مجید علی متعلم حقانیه..... ۱۹۸۶ء ۱۳۱۱

جواب: د اوده شوی (نائی) ښځې نه د پیو خکلو په صورت کنبی حرمت د رضاعت ثابت کیږی

لما فی شرح التویر: او میتة ﴿۱﴾، والوجه ظاهر لان النوم ادنی من الموت، ولما فی التالسگیرية ۱: ۳۶۸ وكذا الصغيرة اذا جاءت الى الكبيرة وهی نائمة فاخذت ثديها وارتضعت منها بانثامنه، فافهم ﴿۲﴾. وهو الموفق

دچا په بدن کنبی د وینې داخلیدلو سره حرمت د رضاعت نه راځی

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کنبی چه دچا په بدن کنبی دچا وینې داخلیدلو سره حرمت درضاعت ثابت کیږی یا نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: ریاض الحسن ستاره جرات تحصیل گو جرخان ۱۹۷۶ء ۱۵۱۱

الجواب: واضحه دې وی چه دچا په بدن کنبی د وینې داخلیدلو سره د حرمت رضاع ثبوت اود عدمې ثبوت متعلق وضاحت ملا و نشو، البته دقواعدوپه رنډا سره دا عمل موجب حرمت نه دې، لان الدم لا يدفع المجاعة ولا تتغذى بها فلا تكون محرمة. قال رسول الله صل الله عليه وسلم انما الرضاغة من

﴿۱﴾ (الدر المختار علی هامش رد المحتار ۲: ۴۳۷ باب الرضاع)

﴿۲﴾ (فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۳۳۵ کتاب الرضاع)

.....

المجاعة ﴿۱﴾ نیزواضحه دې وی چه کله ددوه نیمو کالونه پس پئی او خکولې شی نو موجب حرمت نه کیږی ﴿۲﴾ دخول د وینې به څنگه موجب حرمت وی، وهذا هو المختار عند الاکابر. وهو الموفق

د ښځې پئی خکلو سره او وینې ورکولو سره حرمت رضاعت نه راځی

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کنبی چه (۱) خاوند د پاره د ښځې سینه په خوله کنبی اخستل یا دکومي مجبوری (بطور علاج) دوجه نه د ښځې پئی خکل جائز دې یا نه، د حرمت څه حکم دې، (۲) د ښځې د بیمارې یا کمزوري په بنیاد باندې که چرته د وینې ضرورت پیښ شی اود خاوند د وینې نه علاوه دبل چا وینه ورسره موافق نه وی په دې صورت کنبی دا وینه ورکول جائز دې؟ اود حرمت څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: نامعلوم..... نو شهره..... ۱۸ شوال ۱۳۸۹ هـ

الجواب: (۱) دوه نیم کاله نه پس دکومي ښځې پئی خکل او ورکول بغير د ضرورت شرعی نه جائز نه دی، البته دې سره حرمت رضاع ثابت کیږی نه، (عمدة الرعاية ﴿۳﴾ وهدایة ﴿۴﴾)

﴿۱﴾ عن عائشة ان النبي ﷺ دخل عليها وعندها رجل فكانه تغير وجهه كانه كره ذلك فقالت انه اخي فقال انظرون من اخوانكن فانما الرضاغة من المجاعة.

(الصحيح البخارى ۲: ۸۶۳ باب من قال لا رضاع بعد حولين)

﴿۲﴾ وفى الهندية: قليل الرضاع وكثيره اذا حصل فى مدة الرضاع تعلق به التحريم..... واذا مضت مدة الرضاع لم يتعلق بالرضاع تحريم كذا فى الهداية.

(فتاوى عالمگیریه ۱: ۳۳۲ کتاب الرضاع)

﴿۳﴾ قال العلامة عبد الحى اللىكنوى: قوله لا بعده اى لا بعد مدة الرضاغة لحديث لا رضاع بعد فصال ولا يتم بعد حلم اخرج الطبرانى وعبد الرزاق وغيرهما وفى جامع الترمذى مرفوعاً لا يحرم من الرضاع الا ما فثق الا معاء فى الثدي وكان قبل الفطام الخ.

(عمدة الرعاية هامش شرح الوقاية ۲: ۶۳ کتاب الرضاع)

﴿۴﴾ قال العلامة المرغينانى: وهل يباح الارضاع..... (بقية حاشيه په راروانه صفحه)

وشامی (۱)، (۲) د ضرورت شرعی په وخت نکاح باندې ددې اثر نه پریوزی او حرمت هم نشته دې. او بغير ضرورت نه په نکاح باندې اثر خونه پریوزی لیکن حرام او موجب گناه ده، ولم یذکره الفقهاء فی محرمات النکاح. وهو الموفق

که چرته پي ورکول يقينی طور باندې ياد وی اوبخې

خاوند ته هم د حقیقت يقين وی نو تفريق ضروری دي

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو بڼې خپل زوی دیاره یو جینی خوبه کړه روستودا صورت حال پیدا شو چه دې بڼې ته دا خبره یاده شوه چه هغه جینی کومه چه ما خپل زوی ته په نکاح باندې اخستې ده. دې ته هم کیدې شی مایې ورکړې وی لیکن ددې کار د مدت او دوخت د پریشانی او مصیبت د وجه نه په شک کښې دې. لیکن غالب گمان د پیو ورکولو دې چه دې خپل پي ورکړی دی نوایا په دې صورت کښې حرمت رضاع ثابت کیدلو سره جدائی لازمه ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: حاجی علی محمد بیتمی ټانک ډیره..... ۱۹۷۴، ۱۵۱۲۱

الجواب: که چرته پي ورکونکی ته يقينی طور باندې خپل پي ورکول یادوي او ددې جینی او هلک په دې خبره باندې يقين وی چه دا بڼه رښتیا وائی نو په دې هلک باندې ددې جینی پریښودل ضروری دی (شامی) (۲) وهو الموفق

(بقیه حاشیه) بعد المدة قد قيل لا يباح لان اباحته ضرورة لكونه جزء الاصل.

(هدایه ۲: ۳۵۱ کتاب الرضاع)

(۱) قال العلامة الحصكفي: وبثت التحريم في المدة فقط ولو بعد الفطام..... ولم ينح الارضاع بعد مدته لانه جزء آدمي والانتفاع به لغير ضرورة حرام على الصحيح. (الدر المختار على هامش رد المختار ۲: ۴۳۸ باب الرضاع)

(۲) قال العلامة ابن عابدين: تزوج امرأة فقالت امرأة ارضعتكما فهو على اربعة اوجه ان صلحاها فسد النكاح..... وان كذبها وهي عدلة فالتزوه المفارقة..... وان صلحها الرجل وكذبها فسد النكاح..... وان بالعكس لا يفسد. (رد المختار هامش الدر المختار ۲: ۴۳۸ قيل كتاب الطلاق)

د پيو نه كيدل يقينی وی نو حرمت ثابت كيږي نه

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو هلک دخپلې نیا سینې سره خوله اولگوله حال دا چه دې کښې پي نه وو. او نیادده دپلارد طرفه وی، نوایا په ده باندې خپله د ترور لور حرامه ده یا نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: عالمگیر شاه اکبر پوره..... ۱۲۵ جمادی الثاني ۱۳۹۹ هـ

جواب: که چرته ددې نیایه سینه کښې يقينی طور سره پي معلوم نه وو. نو دې سره حرمت رضاعت نه ثابت كيږي. صرح به في الاشباه والنظائر ۶۳: ۵۹ (۱) وهو الموفق

که پي نه وی نو حرمت رضاعت به ثابت نه وی

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو ماشوم دمور نه د شپږو میاشتو پاتې شو او په دې دوران کښې دخپلې یادغواپه پیو باندې پرورش او شو، کله چه داماشوم په ژړاشی نو دې لره خپله حقیقی نیاسینې

(۲) قال العلامة ابن نجيم: ومنها لو ادخلت المرأة حلمة ثديها في فم الرضيع ولا يدرى ادخل اللبن في حلقه ام لا يحرم النكاح، (بعد صفحات) فلو كان في الحرمة شك لم يعتبر ولذا قالوا لو كان في الحرمة شك لم يعتبر ولذا قالوا لو ادخلت المرأة حلمة ثديها في فم رضيعه ووقع الشك في وصول اللبن الى جوفها لم تحرم لان في المانع شك كما في الولو الجية وفي القنية: امرأة كانت تعط ثديها صبية واشتهر ذلك فيما بينهم ثم تقول لم يكن في ثديي لبن حين القمتها ثديي ولا يعلم ذلك الا من جهتها جاز لايتها ان يتزوج بهذه الصبية وفي الخاية صغير وصغيرة بينهما شبهة الرضاع ولا يعلم ذلك حقيقة، قالوا: لا بأس بالنكاح بينهما هذا اذا لم يخبر بذلك احدا.

(الاشباه والنظائر ۶۲، ۶۶ القاعدة الثالثة اليقين لا يزول بالشك)

باندی و اخلی او پرلہ پسے دوه کالہ داسلسلہ جاری وه. دنیا عمر شپیتہ کالہ وو، او د اوولسو کالونہ دانیا بی اولادہ وه. ایساوس ددی نیا حقیقی نمسی سره ددی هلک نکاح جائزده؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد شریف پشاور..... ۱۹۷۴ء ۱۰/۱۱/۱۰

جواب: کہ چرتہ ددی نیاپہ سینہ کنبی دپیو و جو دیقینی نه وو، نو حرمت درضا عت به ثابت نه وی.

وفی القنیة امرأة كانت تعط ثديها صبية واشتهر ذلك بينهم ثم تقول لم یکن فی ثدی لبن حین القمتها ثدی ولم یعلم ذلك الا من جهتها جاز لابنها ان یتزوج بهذه الصبیة (ردالمحتار ۲: ۵۵۶) ﴿۱﴾. وهو الموفق

د آنسې بنځې په پیو کیدلو او نه کیدلو کنبی د حرمت مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کنبی چه په کتاب الرضاع کنبی په دې خبره کنبی اختلاف دې. واذنزل للبکرلین فارضعت صبیای تعلق به التحريم لا طلاق النص وهو قوله: وامهاتکم اللتی ارضعنکم، اوس که چرتہ یو بنځه وی، او ددی خاوندنه وی او بوډهې شی، او یو ماشومه د سینی سره اولگوي او پی ددی په سینہ کنبی پیدا شی، نو دې سره حرمت ثابت کیږی، هم دغه شان که چرتہ پی نه وی نو حرمت نه راځی ایادامسائل صحیح دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا آغا محمد طیب کوئته..... ۱۲ رمضان المبارک ۱۳۹۹ھ

جواب: (۱) دامسئله صحیح ده، (۲) دامسئله هم صحیح ده. کما فی

﴿۱﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۳۹ باب الرضاع)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصکفی: هو مص الثدي وشرعاً مص من ثدی آدمیة ولو بکرا او میتة او آیسة والحق بالمص الوجور والسعوط.

(الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۳۳۷ باب الرضاع)

ردالمحتار ۲: ۴۵۵) ﴿۱﴾ وهو الموفق

د دوه نیم کالونہ زیات عمر والا که چرتہ پی اوڅکی نو حرمت نه ثابتیږی

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کنبی چه مسماة کچکول خان هغه چه لاډلا او بداخله وه. د جادوپه طور باندې د علی محمد د مور صرف یو ځل پی او څکل، علی محمد د کچکول نه صرف شپږ میاشتې مشردې. هم دغه رنگ د کچکول خان کویدنه د علی محمد د کشرې خور سره او شوه. اوس د واده خبرې شروع دی نو دا خبره یاده شوه. لیکن د ایاد ول پکار دی. چه کچکول خان دخپلې منگیزی مور صرف یو ځل پی څکلی دی. دانکاح جائزده؟ بینوا توجروا

المستفتی: فیروز شاه

جواب: که چرتہ دپیو څکلویه وخت د کچکول عمر د دوه نیم کالونہ زیات وو. نو حرمت به نه وی. فی الدر المختار: فی وقت مخصوص هو حولان ونصف عنده وحولان فقط عندهما الخ ﴿۲﴾ او که چرتہ عمر د دوه نیم کالونہ کم وو نو حرمت به ثابت وی. وفيه وثیت به ان قل ﴿۳﴾ وهو الموفق

د بنځې پی څکلو کنبی د حرمت دلیل

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کنبی چه دسړی دپاره دخپلې

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: وفي القنیة امرأة كانت تعط ثديها صبية واشتهر ذلك بينهم ثم تقول لم یکن فی ثدی لبن حین القمتها ثدی ولم یعلم ذلك الا من جهتها جاز لابنها ان یتزوج بهذه الصبیة.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۳۹ باب الرضاع)

﴿۲﴾ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۳۳۷ باب الرضاع)

﴿۳﴾ (شرح التنویر علی هامش الشامیه ۲: ۳۳۹ باب الرضاع)

بسخی پی خکل ولې حرام دی ددی څه وجه ده؟ بینوا توجروا
المستفتی: قاری رحمت دین متعلم گورنمنته دارالعلوم اسلامیہ چارباغ سوات ۱۹۸۹ء ۲۳۱۹۱
جواب: روستو د مدت رضاع نه دخپلې بسخی وغیره پی خکل حرام دی لیکن
موجب د جد او والی او د طلاق نه دی.

کما فی الدر المختار علی هامش رد المحتار ۵۶۹:۲ مص رجل ثدی زوجته لم
تحرم (۱) وفی ۵۰۵:۲ ولم یح الارضاع بعد مدته لانه جزء آدمی والانتفاع به لغير
ضرورة حرام علی الصحيح (۲) وهو الموفق

د رضاعت د مودی نه علاوه د بسخی پی خکلوسره نکاح باندې اثر نه پریوزی
سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو سړی دخپلې بسخی
سره صحبت کولو. بسخی ته ئې او وئیل چه ستا په سینه کښې پی شته یانه.
بسخی ورته او وئیل نشته. لهدا د دې په سینه باندې خوله کیخودله او چه کله
ئې د یر شوق دوجه نه اورولې نود دې په رولو سره دهغه په خوله کښې
مالگیری پی راغلل. دده په خوله کښې پی راتللو سره ئې گزار کړل او خوله او
ژبه ئې صفا کړه. او پی ئې تیر نه کړل. او بیایې خوله او بوسره صفا کړه. هلته ئې
دیو عالم نه پوښتنه او کړه. او هغه جواب ورکړو چه د دې سره رضاعت نه ثابت
کیږی. تاسو صاحبان د صحیح مسئلې نه مو خبر کړئ؟ بینوا توجروا

المستفتی: کمال الباکستانی خائل سعودیه عربیه..... ۱۴۱۴ ۱۴۱۵ ۱۴۱۶ هـ

جواب: د دې مولوی صاحب مسئله صحیح ده. که تاسو چرته پی هم او خکل
اولاندې مو تیر هم کړل. نو بیا هم په نکاح باندې څه اثر نه پریوزی. لما فی شرح
التنویر علی هامش رد المختار..

(۱) الدر المختار علی هامش رد المختار ۲: ۴۳۹ قیل کتاب الطلاق

(۲) (علایه علی هامش الشامیه ۲: ۴۳۸ باب الرضاع)

۵۶۹:۲، مص رجل ثدی زوجته لم تحرم، انتهى (۱). قلت هذا اذا كان الزوج
تجاوز عمره من ثلاثين شهراً (۲). وهو الموفق

نمسی یا نمسی ته پی ورکول اگر چه ممنوع

نه دی مگر موجب د حرمت رضاعت دی

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه نیا خپلو نمسولره داو ده
کولو دپاره خپل سینه دهغوی په خوله کښې ورکوی او هغوی پی خکی ایا
دا جائز دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالرؤف لوند خور مردان..... ۱۲۸ رمضان المبارک ۱۴۰۵ هـ

جواب: نمسی وغیره (کله چه دوه نیم کالونه کم وی نود ته) سینه ورکول ممنوع
نه دی، که چرته د رضاعت په موده کښې ئې پی او خکل نو حرمت د رضاعت به
ثابت وی (شرح تنویر وغیره) (۳) وهو الموفق

د اقرار نه پس د رضاعت نه انکار او کړی نو نکاح به جائز وی

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه حیات دخپل زوی وارث

(۱) (رد المختار هامش الدر المختار ۲: ۴۳۹ کتاب الطلاق)

(۲) قال العلامة طاهر بن عبد الرشيد: ولا رضاع بعد الفصال ومدة الرضاع عندهما

سنتان وعند ابی حنيفة سنتان ونصف والرضاع في هذه المدة محرم فطم الصبي ام لا ولا

يثبت الحرمة بعد سنتين ونصف وان لم يطم.

(خلاصة الفتاوى ۲: ۱۱ الفصل الرابع في الرضاع)

(۳) قال العلامة الحصكفي: ويثبت التحريم في المدة فقط ولو بعد الفطام على المذهب

وعليه الفتوى..... ولم يبح الارضاع بعد مدته لانه جزء آدمی والانتفاع به لغير ضرورة حرام

على الصحيح. (الدر المختار على هامش الشامية ۲: ۴۳۸ باب الرضاع)

دپاره دغلام دلوررشته او غوښتله، دغلام ښځې جواب ورکړو چه ما وارث ته دخپلې لور سره پي ورکړې دي ددې وجه نه دارشته نه شي کيدې، ددې اقرار گواه هم موجود دې څه وخت پس حيات دوباره رشته او غوښته غلام او دده ښځه رشتې ورکولو باندې راضي شول، نکاح او شوه، چه کله دکلی خلقو د رضاعت د سابقه د اقرار د وجه نه نکاح باندې اعتراض او کړو نودې ښځې د رضاعت نه انکار کولو سره او وئيل چه اولنې اقرار صرف رشتې نه ورکولو دپاره يوبهانه وه، په دې سلسه کښې ئې يوديني عالم ته رجوع او کړه نو د نکاح د جواز فتوی ورکولو سره ئې دادليل ورکړو چه رضاعت د ثبوت گواه نشته حالانکه يوبل عالم دين د جدا والی حکم ورکولو سره او وئيل چه د اقرار د وجه نه يو ځل رضاعت ثابت شوي دي، اوس سوال دادې چه د اقرار رضاعت نه پس دانکار په صورت کښې حرمت رضاعت ثابت کيږي يانه؟ نیز ذکر شوي نکاح برقراره پاتې کيدلې شي يادې لره فسخه کول ضروري دي؟ پينوا توجروا

المستفتی: حافظ حيات محمد ساکن مروال کيمليپور اټک..... ۷۸۷۸، ۱۹۷۴
جواب: دانکاح جائز ده دفسخي څه ضرورت نشته.

لما فی تنقیح الفتاوی (۳۴: ۱) سئل فی امرأة قالت ارضعت زیداً ثم کذبت نفسها وحلفت بالله العظیم انها لم ترضعه اصلاً وصدقها زید علی ذلك ويرید التزوج بابنتها فهل له ذلك، قال نعم والمسئلة فی التزوی الخ (۱). وهو الموفق

د رضیع او د مرضعې د ټول اولاد په مینځ کښې نکاح حرامه ده

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چه علی دولی سره دده د مور پي څکلی دی. اوس د علی نکاح دولی دمورد خيتي نه پيدا شوي دولی

(۱) (تنقیح الفتاوی الحامدية ۳۴: ۱ باب الرضاع)

خور سره کو. ایا ذکر شوي صورت کښې نکاح جائز ده. ایا د رضیع دپاره د مرضعې ټول اولاد حرام دي. (۱) حالانکه فتاوی دارالعلوم دیوبند جلد ۴ سوال: (۹۲۱)، لاندې په ذکر شوي صورت کښې نکاح حرامه قراره کړې شوي ده. او په دویم جلد کښې اصول بیان کړې شوي دي. چه رضیع دپاره د مرضعې ټول اولاد حرام دي (۲) مفتی اعظم پاکستان مفتی محمد شفیع صاحب سابق مفتی دیوبند حال کراچی او مولانا خیر محمد صاحب خیر المدارس والا ذکر شوي نکاح حرامه قراره کړې ده، لیکن د گوجرانواله یو مفتی صاحب په عبارت کښې، تحل اخت اخیه رضاعاً ونسباً، بحر الرائق ۲۲۷، شامی ۵۶۱: ۳، فتح التقدير ۱۱: ۳ حواله ورکوي چه ذکر شوي نکاح جائز قراره کړې شوي ده، مدلل جواب مع ثبت مهر دار الافتاء رحمت او فرمائي؟ پينوا توجروا

المستفتی: محمد عبداللہ لدھیانوی مرکزی دفتر مجلس ختم النبوت ملتان شهر ۱۹۲۹، ۱۲۱۱
الجواب: د علی دپاره دولی مورد مرضعې، ټول اصول او فروع حرام دي، لما فی الهندية ۱: ۳۶۵ يحرم علی الرضيع ابواه من الرضاع واصولهما وفروعهما من النسب والرضاع جميعاً حتى ان المرضعة لو ولدت من هذا الرجل او غيره قبل هذا الارضاع او بعده..... فالکل اخوة الرضيع واخواته الخ (۱).

او فقهاء کرامو چه څه ليکلي دي چه تحل اخت اخیه رضاعاً ونسباً، نو ددې نه مراد د علالتی روراخيافي خورده ټولو فقهاء کرامو په دې باندې تصريح کړې ده. قال فی الدر المختار: وتحل اخت اخیه رضاعاً ونسباً بان يكون لایه لایه اخت لام انتهى ما فی الدر المختار علی هامش رد المحتار ۵۶۱: ۲ (۲) وهکذا فی الهندية ۱: ۳۶۶ (۳).

(۱) (فتاوی عالمگیریه ۳۴۳: ۲ کتاب الرضاع)

(۲) (الدر المختار علی هامش رد المحتار ۳۴۲: ۲ باب الرضاع)

(۳) وفي الهندية: وتحل اخت اخیه رضاعاً كما تحل نسباً مثل الاخ لا ب اذا كانت له اخت من امه يحل لایه من ابیه ان يتزوجها کذا فی الکافي. (فتاوی عالمگیریه ۳۴۳: ۱ کتاب الرضاع)

وهكذا في الهداية ٣٣١ ﴿١﴾ كتاب الرضاع، وهكذا في البدائع ٣: ٣ ﴿٢﴾. وهو الموفق

د نیا پښ څکلو سره نمسی د ترونو رضاعی رور جوړیږی

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه نیا خپل نمسی ته پئی ورکړل. نوایا واقعی به دانمسی دخپلو ترونو روروی؟ او د تره لوریانې به په ده باندي حلالې نه وی؟ لیکن حقیقت خود دې برعکس دې؟ بینوا توجروا المستفتی: رحمت الله خان اوگئی مانسهره..... ٢٦ شوال ١٤٠٢ هـ

جواب: د اهلک د ټولو ترونو رضاعی رور دې. د دې ترونو لوریانې په ده باندي حرامې دی، داددې هلک رضاعی وریرې دی، قال رسول الله صل الله علیه وآله وسلم: یحرم من الرضاع ما یحرم من النسب (٣) وهو الموفق

اجنبی هلک جینی د اجنبی بنخي پښ څکلو

سره په دواړو کښې رضاعت ثابت کیږی

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه زید د فاطمې زوی او

﴿١﴾ وقال العلامة المرغینانی: ویجوز ان یتزوج الرجل باخت اخیه من الرضاع لانه یجوز ان یتزوج باخت اخیه من النسب وذلك مثل الاخ من الاب اذا كانت له اخت من امه جاز لایخیه من ابیه ان یتزوجها.

(هدایه ٢: ٣٣١ کتاب الرضاع)

﴿٢﴾ (بدائع الصنائع ٣: ٣ کتاب الرضاع)

﴿٣﴾ (رواه البخاری ٢: ٦٣ باب قوله تعالى وامهاتکم اللاتی ارضعنکم کتاب النکاح) (ورواه مسلم ١: ٣٦٤ باب الرضاعة من ماء الفحل ورواه النسائی ٦: ١٠٠ باب تحریم بنت الاخ من الرضاع)

.....

زینب دهندي لورده، دواړو ددریمې مورپې او څکل اوس د فقه حنفی په رنرې کښې دزید او زینب په مینځ کښې عقد نکاح جائز ده یا نه؟ یعنی دارضاعت د صورت محرمه ځینې دې یا نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا فضل مولی صاحب د لېوړې مدرس حقانیه حال مهتم دارالعلوم د لېوړې، ١٩٨٩ هـ
الجواب: دزید او زینب په مینځ کښې نکاح حرامه ده، ځکه چه دادواړه رضاعی رور خور دی، قال رسول الله صل الله علیه وآله وسلم: یحرم من الرضاع ما یحرم من النسب (١) وفي الدر المختار: ولا حل بین رضیعی امرأة لکونهما اخوین وان اختلف الزمن (٢) وهو الموفق

د نیا پښ څکلو والا په خپلو کښې رضاعی رور خور دی

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو بنځه خپلو نمسوته چه هغه هلک او جینی وی پئی ورکړه، ایا ددوی په مینځ کښې به نکاح جائز وی؟ بینوا توجروا

المستفتی: فضل هادی..... ١٩٧٤، ١٩١٣ هـ

الجواب: چونکه پئی څکلو والا په خپلو کښې رور خور دی، لهذا ددوی په مینځ کښې نکاح جائز نه ده، کما صرحوا به (٣) وهو الموفق

﴿١﴾ (رواه البخاری ٥١٠٠، ومسلم الرضاع ١١، ١٢، ١٥، وغيرهما انظر تحفة الاشراف ٤: ٢٠١)

﴿٢﴾ (الدر المختار علی هامش رد المحتار ٢: ٢٢٣ باب الرضاع)

﴿٣﴾ وفي الهندية: یحرم علی الرضیع ابواه من الرضاع واصولهما وفروعهما من النسب والرضاع جميعا حتی ان المرضعة لو ولدت من هذا الرجل او غيره قبل هذا الارضاع او بعده او ارضعت رضیعا او ولد لهذا الرجل من غير هذه المرأة قبل هذا الارضاع او بعده او ارضعت امرأة من لبنه رضیعا فالكل اخوة الرضیع واخوانه الخ.

(فتاویٰ عالمگیریه ١: ٣٢٣ کتاب الرضاع)

رضاعی پلار د دویمی بنخی سره نکاح حرامہ ده

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو سړی دوه ودونه کړی وی، دواړه بنخی دده سره دی، داوولې بنخی نه ئې شپږ لوریانې او ځامن وو، بیا اولنې بنخه وفات شوه، بیا پلار هم وفات شو او د شپږ پچی ددې کونډې سره پاتې شول، بیادې کونډې مور د یو سړی سره واده او کړو، لیکن دې خاوند ددې شپږو پچو و الامور پئی هم څکلي وو، نو ایاد بنخه ددې سړی سره نکاح کولې شی؟ بینوا توجروا

الجواب: در ضاعی پلار بنخه (غیر مرضعه) حرامه ده. کما فی ردالمحتار ۳: ۳۱ و یحرم من الرضاع اصوله وفروعه... و حلائل اصوله وفروعه (۱)

نوبت: دا حکم هله دې چه رضاعت مسلم یا مبرهن وی (۲) و هو الموفق

رضاعی ترور د محرماتو نه ده

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه مثلاً هندي یو هلک عمرو ته پئی ورکړی دی، اوس د امرضعه (هنده) دخپلې نسبې خور سره، ددې هلک نکاح کول غواړی، ایاداپه رنډا د شریعت کښې جائز ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولوی عبدالصمد بن شیخ الحدیث

مولانا محمد علی سواتی مدرس حقانیه ۱۸۹۱ء ۱۹۷۲ء

(۱) (ردالمحتار هامش الدر المختار ۳: ۳۰۳ فصل فی المحرمات)

(۲) و فی الهندیة: الرضاع يظهر باحد امرین احدهما الاقرار والثانی البینه کذا فی البدائع

ولا یقبل فی الرضاع الا شهادة رجلین او رجل وامرأتین عدول.

فتاویٰ عالمگیریه ۲: ۳۴۷ کتاب الرضاع

الجواب: دابنخه در ضاعی ترور کیدلویه وجه دمحرماتونه ده.

لحدیث: یحرم من الرضاع ما یحرم من النسب (متفق علیه) (۱). ولما فی الهندیة: ۳۶۵: ۱ یحرم علی الرضیع ابواه من الرضاع واصولهما وفروعهما (الی ان قالوا) واخو المرصعة خاله واختها خالته (۲)، و فی ردالمحتار ۲: ۳۸۳ یعنی یحرم من الرضاع اصوله وفروعه وفروع ابویه وفروعهم وكذا فروع اجداده وجداته (۳). قلت: الخالة فرع الجد الفاسد والجدة الصحيحة. وهو الموفق

د مزنیې په پیو باندې د پاللي شوي

هلک د زانی د لور سره د نکاح مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو سړی دیوې بنخی سره زنا او کړه او ولد زنا هم پیدا شو، دې مزنیې بنخی یو هلک ته د زنا پئی ورکړه، اوس د زانی یوه لور ده، نو ایاد دې مزنیې در ضیع او د زانی د لور په مینځ کښې نکاح جائز ده، حالانکه زانی او مزنیه دواړه د زنا او ددې ولد الحرام معترف دی حالانکه ددې بنخی یو خاوند هم نشته؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا رحمن الدین بازار شیرینگل دیر بالا ۱۹۲۹ء ۱۴۱۲هـ

جواب: دامختلف فيه مسئله ده، او محققین د عدم حرمت قائل دی.

قال العلامة الشامي في ردالمحتار ۲: ۵۶۶ وحاصله ان في حرمة الرضیعة بلین الزنا علی الزانی وكذا

(۱) (رواه البخاری ۲: ۷۶۳ کتاب النکاح باب قوله تعالى: وامهاتکم اللاتی ارضعنکم.

ورواه مسلم ۱: ۴۶۷ باب تحريم الرضاعة من ماء الفحل، ورواه النسائي ۶: ۱۰۰ باب

تحريم بنت الاخ من الرضاع)

(۲) (فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۳۴۳ کتاب الرضاع)

(۳) (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۰۳ فصل فی المحرمات)

على اصوله وفروعه روايتين كما صرح به القهستاني ايضاً وان الاوجه رواية عدم
الحرمة ﴿١﴾. وهو الموفق

د رضاعی رور د خور سره نکاح جائز ده

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه گل رحمن د خیر الاسلام
سره د گل رحمن د مور سینې نه پي رولي دي، ایا د خیر الاسلام د خور نکاح د گل
رحمن سره جائز ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: میان محمد اسلام کا کا خیل

الجواب: په صورت مسئله کښې گل رحمن د خیر الاسلام د خور سره نکاح
کولې شی،

کما فی شرح التنویر: وتحل اخت اخیه رضاعاً یصح اتصاله بالمضاف
..... وبالمضاف الیه کان یكون لاختیه رضاعاً اخت نسباً الخ ﴿٢﴾ وهو الموفق

د رضاعی رور د خور سره د نکاح مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه زید او عمر داسې دوه
رضاعی رونه دي، چه زید د عمر سره د عمر د مور پي څکلی دي، په رنر د
شریعت کښې از جانب شیرده همه خویش شونداو از جانب شیر خوار زوجان او
فروع، زید د پاره عمر د هریوې خور سره نکاح ناجائز ده، ایا د عمر د پاره د زید
خور فهمیده یا سیده سره نکاح جائز ده؟

بینوا توجروا

المستفتی: پروفیسر خیر الرحمن چارسده ۱۴ جمادی الاول ۱۳۹۵ هـ

﴿١﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ۴۶۲: ۲ قبیل کتاب الطلاق)

﴿٢﴾ (الدر المختار على هامش ردالمحتار ۴۶۲: ۲ باب الرضاع)

الجواب: واضحة دي وي چه فهمیده او سیده د عمر رضاعی خوریانې نه دي
بلکه د رضاعی رور نسبی خوریانې دي. لهذا د عمر دوی سره نکاح جائز ده.

کما فی الدر المختار: وتحل اخت اخیه رضاعاً یصح اتصاله بالمضاف کان یكون له
اخ نسبی له اخت رضاعية وبالمضاف الیه کان یكون لاختیه رضاعاً اخت نسباً الخ

(هامش ردالمحتار ۵۶۱: ۲) ﴿١﴾، وبمعناه فی جمیع الفتاویٰ ﴿٢﴾. وهو الموفق

د رضیع د مرضعی ټول اولاد سره نکاح جائز نه ده

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یوې جینې دیوې ښځې
پي اورول، اوس د دې جینې نکاح د دې ښځې صرف یوزوئ سره چه هغه وخت
ئې پي څکل نه کیږي یا د هریوزوئ سره به ئې نکاح نه کیږي؟ بینوا توجروا

المستفتی: امیر فاضل ضیاء راولپنډی ۱۹۷۵-۱۴۱۰-۲۲

جواب: د دې مرضعی ټول اولاد د دې جینې سره نکاح نشي کولي، کما فی

الخلاصة ۲۴۴: ۱ ولورضعت امرأة صبيًا يحرم عليه من يقدم من اولادومن

تاخر ﴿٣﴾ وهو الموفق

﴿١﴾ (الدر المختار على هامش ردالمحتار ۴۶۲: ۲ باب الرضاع)

﴿٢﴾ قال العلامة ابن نجيم: (قوله: وتحل اخت اخیه رضاعاً) یصح اتصاله بكل من

المضاف والمضاف الیه وبهما كما قدمناه فی نظائره فالاول ان یكون له اخ من النسب ولهذا

الاخ اخت رضاعية والثاني ان یكون له اخ من الرضاع له اخت نسبية.

(البحر الرائق ۳۹۶: ۳ کتاب الرضاع)

﴿٣﴾ (خلاصة الفتاویٰ ۱۲: ۲ قبیل الفصل الخامس فی الاكفاء)

د اخوت رضاعی باوجود نکاح حرامہ او ددی

نه منکر کیدل یا کول حرام بلکه کفر دی

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه هندي خپلې نمسو (هلکانو او جینکو) ته درضاعت په ورځو کښې پئ ورکړی دی، ایاددوی په مینځ کښې نکاح کیدلې شی؟ او هغه صلاح کار ددې حرمت ختمولو دپاره هندي ته باوجود پئ ورکول باندې دمکمل شهادت نه منکره کوی مجرم دې یانه؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالرشید او گئی مانسهره..... ۲۶ ربیع الاول ۱۴۰۱ هـ

الجواب: داخوت رضاعی دوجه نه ددې نمسو (هلکانو او جینکو) په مینځ کښې نکاح حرامه ده (قرآن) (۱) اود شهادت شرعیه باوجود منکر کیدل یا کول حرام بلکه کفر دی؟ (۲) وهو الموفق

رضاعی خورزی سره نکاح صحیح نه ده

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه هندي یوې جینې عمرې

(۱) قال الله تبارک وتعالی: حرمت علیکم امهتکم وبناتکم واخواتکم وعمتکم وختکم وبنات الاخ وبنات الاخت وامهتکم التي ارضعنکم واخواتکم من الرضاة.

(سورة النساء پاره: ۴، رکوع: ۱۵، آیت: ۲۳)

(۲) قال الشيخ محمد عمر النسفی: واستحلال المعصية صغيرة كانت او كبيرة كفر اذا ثبت كونها معصية بدليل قطعی..... وعلى هذه الاصول يتفرع ما ذكر في الفتاوى من انه اذا اعتقد الحرام حلالاً فان كانت حرمة لعينه وقد ثبت بدليل قطعی والا فلا بان يكون حرمة لغيره او ثبت بدليل ظنی..... فقال من استحل حراماً وقد علم في دين النبي عليه السلام تحريمه كنكاح ذوی المحارم او شرب الخمر..... من غير ضرورة فكافر وفعل هذه الاشياء بدون الاستحلال فسق.

(شرح العقائد ۱۲۰ بحث استحلال المعصية كفر)

ته دخپل زوی سره پئ ورکړل. اوس دهند دمرضعه زوی اود عمره رضیعی لور نکاح کولې شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: حافظ عطاء الرحمن کاملپوری متعلم حقانیه، ۱۹۷۴، ۲۳۱۲۱

الجواب: چونکه په رضاعت کښې دمقدم او مؤخر حکم یوشان دې، کما فی خلاصه الفتاوی ۲: ۲۴، ولوارضعت امرأة صبیاً يحرم علیه من يقدم من اولادها ومن تاخر (۱) لهذا داجینې ددې هلکانو رضاعی خور ده. اود دې عمرې لور ددې هلکانو خور زده ده. هغه چه حرام ده. لحديث يحرم من الرضاة ما يحرم من النسب (۲) وهي السبع المذكورة في قوله تعالى: حرمت علیکم (الایة) ومنهائبات لاخت (۳) وهو الموفق

رضاعی ترور سره نکاح صحیح نه ده

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه د عمریو د بنځه وه ددې نه یوه جینې پیدا شوه او هغه واده کړې شوه اود د عمر بنځه مړه شوه. بیا عمر دویم واده او کړو. ددې بنځې نه ئې زید پیدا شو نو د هغه پوښې بنځې لور د زید خور جوړه شوه. بیادې خور زید لره پئ ورکړه. چه کله زید هم واده او کړو. نو دده هلک بکړ پیدا شو. اود دې خور ئې جینې پیدا شوه نو ایاد بکړ دپاره دا جینې جائز ده یانه؟ بینوا توجروا

المستفتی: سید احمد شاد متعلم حقانیه. ۱۹۷۵، ۲۲۱۱۱

(۱) خلاصة الفتاوى ۲: ۱۲ قبیل الفصل الخامس فی الکفاء

(۲) (رواه البخاری فی کتاب الشهادات باب الشهادة على الانساب والرضاع، ورواه مسلم فی کتاب الرضاة باب تحريم الرضاة من ماء الفحل، ورواه النسائي فی النکاح باب تحريم بنت الاخ من الرضاة من حديث ابن عباس رضي الله عنه)

(۳) قال الله تبارک وتعالی: حرمت علیکم امهتکم وبناتکم واخواتکم وعمتکم وختکم وبنات الاخ وبنات الاخت.

(سورة النساء پاره: ۴، رکوع: ۱۵، آیت: ۲۳)

الجواب: چونکہ یہ رضاعت کنبی دمقدم او مؤخر حکم یوشان دی، کما فی الخلاصۃ ۱: ۲۴۴ ولوارضعت امراة صبیاً یحرم علیہ من یقدم اولادہا ومن تاخر (۱) لہذا داجینی ددی ہلک (بکر) دیارہ رضاعی ترورده او محرمہ دہ. لحديث یحرم من الرضاع ما یحرم من النسب (۲) وفي الدر المختار علی هامش رد المختار ۳۸۳: ۲ وحریم الكل مما یحریمہ نسباً ومصاهرة رضاعاً (۳) وهو الموفق

د رضاعی خورنی سرہ نکاح حرام دہ

سوال: څہ فرمائی علماء دین دې مسئلې بارہ کنبی چہ یو هلک دخپلې نیایې ځکلی دی، ددې نیالور چہ ددې هلک ترورده دلور سرہ ددې هلک نکاح جائز دہ؟ بینوا توجروا

المستفتی: نور حبیب شاہین چیل میکر شپقدر..... ۱۹۷۵ء ۱۱۳

جواب: ددې هلک ددې جینی سرہ نکاح حرامہ دہ.

لقوله رحمہ اللہ: یحرم من الرضاع ما یحرم من النسب رواه الشيخان (۲).

وفي الدر المختار: حرم علی المتزوج بنت اخیه واخته وبناتها (الی ان قال) وحریم الكل مما مر تحریمہ نسباً ومصاهرة رضاعاً الا ما استثنی فی بابہ، (باب المحرمات) (۵).

وهو الموفق

(۱) (خلاصۃ الفتاویٰ ۲: ۲ | قبیل الفصل الخامس فی الکفاء)

(۲) (الصحيح البخاری ۲: ۷۶۳. کتاب النکاح باب قوله تعالى واما انکم اللاتي ارضعنکم)

(۳) (الدر المختار علی هامش رد المختار ۳۰۲: ۲ فصل فی المحرمات)

(۴) (رواۃ البخاری ۲: ۷۶۳ کتاب النکاح، ومسلم ۱: ۲۶۷ کتاب الرضاع)

(الدر المختار علی هامش رد المختار ۳۰۱: ۲، ۳۰۲ فصل فی المحرمات)

د ناسکہ نیا پي ځکلو سرہ د حقیقی ماما زادي

سرہ هم حرمت رضاعت ثابت کیری

سوال: څہ فرمائی علماء دین دې مسئلې بارہ کنبی چہ څہ دخپل ماما دلور سرہ واډه کول غواړم، لیکن ماته ځما ناسکہ نیا هغه چہ ځما د نیکه بنسټ دہ خو لیکن نه ځما دمور مورده نه ځما د ماما، هغې ماته پي را کړی دی، نو ای اوس څہ دخپل حقیقی ماما دلور سرہ نکاح کولې شم؟ بینوا توجروا

المستفتی: سردراز خان دیر بازار دیر بالا..... ۱۲۹ شعبان ۱۴۰۲ هـ

الجواب: چونکہ دلبن الفحل په قاعده باندې د نیکه ټول اولاد ستاسو رضاعی رونه خویندې دی، لہذا تا سود خپل سکه ماما دلور سرہ نکاح نشي کولې.

كما فی رضاع الهندية ۱: ۳۴۳ وهذه الحرمة كما ثبتت فی جانب الام ثبتت فی

جانب الاب وهو الفحل الذي نزل اللبن بوطئه كذا فی الظهيرية، یحرم علی الرضيع

ابواه من الرضاع واصلهما وفروعهما من النسب الخ (۱). وهو الموفق

د مرضعې د دویم خاوند نه پیدا شوي

جینی سرہ د رضیع د نکاح مسئلہ

سوال: څہ فرمائی علماء دین دې مسئلې بارہ کنبی چہ بنده عهد طفولیت کنبی دیوې بنسټې پي ځکلی دی، ماچہ دکوم خاوند په موجودگي کنبی پي ځکلی وو، هغه وفات شوي دي، ذکر شوي بنسټې پياد دویم سړی سرہ نکاح او کړه، او ددې دویم خاوند نه ئي یوه جینی پیدا شوه، اوس بنده ددې جینی سرہ کوژدنه او کړه، دکوژدني نه مخکې بنده ددې مسئلې بارہ کنبی دیو مولوی صاحب

(۱) (فتاویٰ عالمگیریہ ۱: ۳۴۳ کتاب الرضاع)

نہ پوښتنه او کړه، نو هغه د انکاح صحیح او وئیله، او دلیل ئې دایان کړو، چه چونکه ستاد پیوپه وخت کښې خاوند بدل وو، او اوس د جینئ پلار بدل دې، لیکن ماته تشفی اونه شوه تاسو صاحبان دفتوی په زړه سره څه فرمائی؟
بینوا توجروا

المستفتی: نادر خان منیجر حبیب بینک ناوگي باجوړ..... ۱۹۷۷ء ۱۹۸۱ء

الجواب: محترم: په تاسو باندې ددې ښځې (مرضعې) ټولې لوریانې حرامې دي. په دې کښې څه اختلاف نشته.

کما فی خلاصة الفتاوى ۱: ۲۲۲ ولو ارضعت امرأة صبيًا يحرم عليه من اولادها ومن تأخر (۱) وفي الهندية ۱: ۳۶۵ يحرم على الرضيع ابواه من الرضاع واصلولهما وفروعهما من النسب والرضاع جميعا حتى ان المرضعة لو ولدت من هذا الرجل او غيره قبل هذا الارضاع او بعده (الى ان قال) فالكل اخوة الرضيع واخوانه (۲) وهو الموفق

په پيو کښې د اصلي او غير اصلي تقسيم جاهلانہ تقسيم دي

سوال: څه فرمائی علماء دين دې مسئلې باره کښې چه جی خان اولال زمرود دتره ځامن دي، دې دواړو دخپلې سکې ترور پي څکلی وو، مگر فرق دادې چه لال زمرود د ترور اصلي پي څکلی دی، او جی خان د ترور د خاوند وفات کيدلو نه تقريباً شل کاله پس کوم پي چه راوتلی دی هغه غير اصلي پي څکلی دی نو آيا جی خان دپاره دلال زمرود د کومې لور سره نکاح صحيح ده؟ بینوا توجروا
المستفتی: شیرولی خان آزاد کشمیر رحمت بلوچستان ۱۷ رمضان المبارک ۱۴۰۹ هـ

الجواب: په صورت مسئلله کښې په دې سړی جی خان باندې د زمرود ټولې لونړه حرامې دي، د اصلي او غير اصلي تقسيم جاهلانہ تقسيم دي، کما فی رضاع شرح التنوير: ولو بکر او ميته او آئسه (۳) وهو الموفق

(۱) خلاصة الفتاوى ۲: ۱۲ قبيل الفصل الخامس في الاكفاء

(۲) فتاوى عالمگیریه ۱: ۳۳۳ كتاب الرضاع

(۳) الدر المختار على هامش رد المحتار ۲: ۴۳۷ باب الرضاع

د رضاعی زوی د ښځې سره نکاح جائز نه ده

سوال: څه فرمائی علماء دين دې مسئلې باره کښې چه دوه لونړه دي، د مشر زور ښځې کشر روته پي ورکړه اچانک په څه حادثه کښې دا کشر زور وفات شو، ايا مشر زور دپاره د کشر زور منکو جې سره نکاح جائز ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: شیر زمان پیرپيائي ۱۹۷۳ء ۵۷۸

جواب: د رضاعی زوی ښځه د محرماتونه ده. کما فی الهندية: وامرأة الرضيع حرام على الرجل (هندية: ۳۶۶: ۱) (۱) وهو الموفق

د رضاعی تره سره نکاح جائز نه ده

سوال: څه فرمائی علماء دين دې مسئلې باره کښې چه د شریف ښځې دخپلې خور لورته پي ورکړه، ايا ددې جینئ او د شریف درور په مینځ کښې نکاح جائز ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: روح الامین پیش امام بابوزی ضلع مردان

جواب: چونکه داسرې ددې جینئ رضاعی تره دي، لهذا ددوی په مینځ کښې نکاح حرامه ده، بدلیل روایة البخاری: لیلج علیک افلح فانه عمک من الرضاعة (۲) وصرح به

(۱) فتاوى عالمگیریه ۱: ۳۳۳ كتاب الرضاع

(۲) وعن عائشة قالت جاء عمی من الرضاعة فاستاذن علی فایبیت ان اذن له حتی اسأل رسول الله ﷺ فجاء رسول الله ﷺ فسأله فقال انه عمک فاذا نی له قالت فقلت له یا رسول الله انما ارضعتنی المرأة ولم یرضعنی الرجل فقال رسول الله ﷺ انه عمک فلیلج علیک وذلك بعلمنا ضرب علینا الحجاب، متفق علیه.

(مشکوۃ المصابیح ۲: ۲۷۳ باب المحرمات)

فی جمیع کتب الفروع (۱) وهو الموفق

رضاعی ترور هم د محرماتو نه ده

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه دوه سکه خویندی دی کشرې خوردمشرې پئی څکلی دی. اوس دمشرې خورلورده او کشرې خور هلک دې ددې دواړو نکاح صحیح ده یا نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولوی عزیز الرحمن بازار کپی صوابی ۱۹ ربيع الثاني ۱۴۰۲ هـ
جواب: داجینې ددې هلک رضاعی ترورده چه دمحرماتو نه ده، والمسئله من الواضحات لانه يحرم من الرضاع ما يحرم من النسب (۲) وهو الموفق

په رضاعت کښې د مقدم او مؤخر اولاد حکم یوشان دې

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه دهندې نومې ښځې دخیتې نه جینکې هلکان موجود وو. نیز یو هلک مشرنا سکه دهغې خاوندنه هم موجود وو. چه دهغه یو هلک پیدا شو او پخپله د ذکر شوي هندې سره هم یوه ماشوم پیدا شو. چه ددې سره هندې پسرپسر ذکر شوؤته پئی ورکړه. ددې نه رضاعت ثابت شو. ددې نه پس دهندې بل زوی یوه لور پیدا شوه نوپه دې صورت کښې په مینځ د ذکر شوي پسرپسر مشر هغه چه هندې ورته پئی ورکړی وو. او دلور پسرثانی عقد نکاح په رنړا دشریعت کښې صحیح ده، نور

﴿۱﴾ وفي الهندية: يحرم على الرضيع ابواه من الرضاع واصلوهما وفروعهما من النسب والرضاع جميعا..... واخو الرجل عمه واخته عمته الخ.

(فتاویٰ عالمگیریه ۲: ۳۳۳ کتاب الرضاع)

﴿۲﴾ (رواه البخاری ۲: ۷۶۳ کتاب النکاح، ورواه مسلم ۱: ۳۶۷ باب تحريم الرضاعة كتاب الرضاع، ورواه النسائي ۶: ۱۰۰ باب تحريم بنت الاخ من الرضاع)

وضاحت مسئله داده چه درشتې په اعتبار سره ذکر شوي پسرپسر او دلور پسرثانی پخپلو کښې دتره رونړه خویندې دی مگر ذکر شوي پسرپسر دخپل یو نوی څیگل شوي تره سره دخپلې نیایې او څکل، ددې وجه نه د صورت مسئولې وضاحت طلب دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد وارث..... ۱۹۷۴ء ۵۱۲

الجواب: چونکه په رضاعت کښې دمقدم او مؤخر حکم یوشان دې، کما فی الخلاصة الفتاوى ۴: ۲۴۱ و غیرها (۱) لهذا دهندې ټول اولاد ددې ذکر شوي سړي دپاره رونړه خویندې رضاعی دی او ددې اولاد ددې ذکر شوي هلک ورپرونه او وریرې دی چه دحدیث: يحرم من الرضاع ما يحرم من النسب (۲) او وضاحت دفقهاء کراموپه بنیاد باندې حرام دې (۳) وهو الموفق

د میرنی رضاعی وراره سره نکاح جائز نه ده

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه زید او بکر پلار شریک رونړه دی، دپلار نوم ئې خالد حالانکه دزید یو رضاعی رور عمرو دې هغه دزید ﴿۱﴾ قال العلامة طاهر بن عبد الرشيد: ولو ارضعت امرأة صبيا يحرم عليه من يقدم من اولادها ومن تاخر.

(خلاصة الفتاوى ۲: ۱۲ قبيل الفصل الخامس في الاكفاء)

﴿۲﴾ (رواه البخاری ۲: ۷۶۳ باب قوله تعالى وامهاتكم اللتي ارضعنكم، ورواه مسلم ۱: ۳۶۷

باب تحريم الرضاعة من ماء الفحل، ورواه النسائي ۶: ۱۰۰ باب تحريم بنت الاخ من الرضاع)

﴿۳﴾ قال العلامة الحصكفي: ويثبت به وان قل امومية المرضعة للرضيع ويثبت ابوة زوج مرضعة اذا كان لبنها منه له والا لا كما سيجي فيحرم منه اي بسببه ما يحرم من النسب رواه الشيخان.

(الدر المختار على هامش رد المحتار ۲: ۳۳۹ باب الرضاع)

د مورپی خکلی دی، اوس د عمرویوه لورده، ایابکرددی عمرو د لور سره نکاح کولی شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمود شاه دارالعلوم فیض الاسلام نسته چار سده ۱۱۷۱۶ هـ ۱۴۰ هـ
جواب: که چرته داپی دخالده وی نودلبن الفحل مسئلې په بنیاد باندې بکرهم د عمرو رضاعی روردي ددي وجه نه دبکرد عمرو د لور سره نکاح حرامه ده، ځکه چه داجینی دزید او دبکر رضاعی وریره ده، وقال النبي عليه سلام يحرم من الرضاع ما يحرم من النسب (۱) وهو الموفق

د بکر د پاره د مرضعي هر اولاد سره نکاح ناجائز ده

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه زید او بکریو ځای دزید د مورپی خکلی دی، اوس بکر د زید دمشري خور لور د کوره اغوا کړه، او ددې سره نکاح کول غواړی، ایادانکاح کول جائز دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا محمد یونس لنکا کوټي ایبټ آباد..... ۱۹۷۵ هـ ۳۱۵

جواب: دبکر د پاره ددې مرضعي د (پي څکلو و الانسخي) د هر اولاد سره نکاح کول جائز نه دی کما فی الخلاصه ۱: ۲۴۴ ولوارضعت امرأة صبیا یحرم علیه من یقدم من اولادها ومن تاخر (۲) وهکذا فی سائر کتب الفتاوی (۳) وهو الموفق

(۱) (رواه البخاری ۲: ۷۶۳ باب قوله تعالى وامهاتکم اللاتی ارضعنکم، ورواه مسلم

۱: ۲۶۷ باب تحريم الرضاعة من ماء الفحل، ورواه النسائي ۶: ۱۰۰ باب تحريم بنت الاخ

من الرضاع)

(۲) (خلاصة الفتاوی ۲: ۱۲ قبیل الفصل الخامس فی الکفاء)

(۳) وفي الهندية: يحرم على الرضيع ابواه من الرضاع واصولهما وفروعهما..... حتى ان

المرضعة لو ولدت من هذا الرجل او غيره قبل هذا..... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

د پي ورکونکي والا د ټول اولاد سره د پي څکونکي نکاح نشي کولي
سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه مونږ دوه رونه بهادر خان او بهادر سیديو، ځمادما مالور لعلی کنور ځماد مورپی خکلی دی، او دې جینی ته دپیو ورکولونه لس ورځې پس مور څه دپونه وارولم، حالانکه ځمار وربهادر خان ځمانه دوه نیم کاله مشردې، مطلب دادي چه ما او لعلی کنور یو ځای پی خکلی دی، اوس دمشرو رربهادر خان کوژدنه دلعلی کنور سره اوشوه، دلته علماء کرام وائی چه دانکاح نشي کیدی، تاسو صاحبان دفتوی په رنرا کښې مونږ خبر کړئ؟ بینوا توجروا

المستفتی: بهادر سید چترال..... ۱۹۷۵ هـ ۲۳۱۴

جواب: ددې مرضعي (پي ورکولو والا) هر اولاد سره ددې جینی نکاح نشي کیدی، از جانب شیرده همه خویش شوند (۱) وفي الخلاصه ۱: ۲۴۴ ولوارضعت امرأة صبیا یحرم علیه من یقدم من اولادها ومن تاخر (۲) وهکذا فی سائر کتب الفتاوی (۳) وهو الموفق

(بقیه حاشیه) الارضاع او بعده او ارضعت رضیعاً او ولد لهذا الرجل من غیر هذه المرأة قبل هذا الارضاع او بعده او ارضعت امرأة من لبنه رضیعاً فالکل اخوة الرضيع واخوانه الخ. (فتاوی عالمگیریه ۱: ۳۲۳ کتاب الرضاع)

(۱) (شرح الوقایة ۲: ۶۷ کتاب الرضاع)

(۲) (خلاصة الفتاوی ۲: ۱۲ قبیل الفصل الخامس فی الکفاء)

(۳) وفي الهندية: يحرم على الرضيع ابواه من الرضاع واصولهما وفروعهما من النسب والرضاع جميعاً حتى ان المرضعة لو ولدت من هذا الرجل او غيره قبل هذا الارضاع او بعده او ارضعت رضیعاً او ولد لهذا الرجل من غیر هذه المرأة قبل هذا الارضاع او بعده او ارضعت امرأة من لبنه رضیعاً فالکل اخوة الرضيع واخوانه الخ.

(فتاوی عالمگیریه ۱: ۳۲۳ کتاب الرضاع)

د رضاعی پلار د دویمې ښځې لور سره نکاح حرام ده

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه زید دیو ښځې پیئ او څکل په دې کښې ددې ښځې یو لور هم شریکه وه، دا ښځه د بکر ښځه ده، د بکر دویمه ښځه زاهده ده، ددې لور زید د پاره په نکاح کښې اخستل جائز دی یا نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: تاج محمد..... ۱۹۷۴، ۱۴۰۲

جواب: د بکر ددې لور سره هم د زید نکاح حرامه ده، وی الهندیة: یحرم علی الرضیع ابواه من الرضاع واصولهما وفروعهما (الی ان قال) او ولد لهذا الرجل من غیره هذا المرأة قبل هذا الارضاع او بعده (۱) وهو الموفق

د رضاعی خور رور د لاعلمې په بنیاد سره د کړې شوې نکاح حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه نواز او مقصوده رضاعی رور خور دی، لیکن د لاعلمې په بنیاد سره ددوی پخپلو کښې نکاح او کړې شوه، اوس شرعی حکم څه دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: حبیب الله جامع مسجد کوه مری

جواب: که چرته دارضاعت مبرهن یا مسلم وی نو تفریق به ضروری وی، اود خاوند متارکت یا د حاکم تنسیخ نه مخکښې دا ښځه (مقصوده) دویم ځای کښې نکاح نشي کولې (۲) نیز دا ښځه د نفقه یا د عصمت د وجه نه په ذریعه

(۱) (فتاویٰ عالمگیریه ۳۳۳: ۱ کتاب الرضاع)

(۲) قال العلامة ابن عابدین: (قوله الا بتفريق القاضی لتضمنها حق العبد) فلا بد من القضاء ای ان لم توجد المتاركة لما فی النهر الحاصل ان المذهب عندنا كما قال الزیلعی فی اللعان ان النکاح لا یرتفع بحرمه الرضاع والمصاهرة بل یفسد..... وفی الفاسد لابد من تفريق القاضی او المتاركة بالقول فی المدخول بها وفی غیرها یکتفی بالمفارقة بالابدان.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۴۲۸ قیل کتاب الطلاق)

دمسلمان حاکم تنسیخ د نکاح کولې شی، کما فی الحیله الناجزه (۱) وهو الموفق

د واده نه پس رضاعت ثابت کیږي باندې متارکت ضروری دي

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه زینب یو هلک ته پیئ ورکړه، بیاني دخپلې لور واده دهغه سره او کړو، د واده په وخت یا د واده نه مخکښې درضاع تذکره اونه شوه بیاد واده نه څو کاله پس ددې تذکره اوشوه څه شرعی شهادت موجود نه دي اوس ددې څه حکم دي؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا غلام جلیل صاحب مدرس مدرسه مفتاح العلوم هنگو ۱۹۸۲، ۱۰، ۷۱۱
جواب: که چرته ښځه خاوند یا صرف ښځه ددې مرضعې تصدیق کوی نو په دې خاوند ددې ښځې پرېښودل ضروری دی (کما فی رد المحتار ۲: ۵۶۸) (۲) وهو الموفق

د واده نه پس د رضاعت دعوی او د انکار مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه دیونا بالغې جینئ پرورش نیا کړې وو، دې نیاد دې واده دخپل یونمسی سره او کړو، جینئ بالغه شوه بلکه بلوغت باندې هم اته لس کاله تیر شول، جینئ په دویم ځای کښې واده کول او غوښتل بسن لاره بهانه ئې جوړه کړه چه دې جینئ دنیا پي څکلی دی، سینه ئې څکلی ده، چه هغه ډیره بوډه پي اوزیات عمروالاه، نیا وفات

(۱) (حیله ناجزه ۸۶، ۱۲۹ للشيخ اشرف علی التهانوی)

(۲) قال العلامة ابن عابدین: تنبيه: فی الهندیة تزوج امرأة فقالت امرأة ارضعتكما فهو علی اربعة اوجه، ان صدقاها فسد النکاح..... وان کذباها وهی عدلة فالتزیه المفارقة..... وكذا لو شهد غیر عدول او امرأتان او رجل وامرأة وان صدقها الرجل وكذبها فسد النکاح..... وان بالعکس لا یفسد ولها ان تحلفه ویفرق اذا نکل.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۴۲۸ قیل کتاب الطلاق)

شوه بهر حال پہ بی فکری او مجبورې کنبې د جینئ دنکاح د پاسه نکاح د بل هلك سره او ترله، صرف یوه شپه تیره شوه سجر داخوان چه مفرورو و، گرفتار شو او جیل ته لاړ ورومبېی خوان دې لره طلاق نه دې ورکړې اونه ئې طلاق ورکول غوښتل تا سودفتوی په رنرا کنبې او بنائې چه درضاعت د عدم ثبوت په صورت کنبې سابقه یعنی اولنې نکاح بحاله قائمه ده یانه؟ یاده دې وی چه تراوسه پورې څه جانبدار شهادت تا حال موجود هم نه دې؟ بینوا توجروا المستفتی: شیر محمد اکبر پوره پبی نوشهره..... ۱۹۷۲ء ۲۴/۲/۱۰

جواب: که چرته شهادت شرعی یعنی دوه سړی یا یو سړې دوه ښځې موجود نه وی نو دې سره ددې هلك نکاح ددې جینئ سره په خپل حال باقی ده، په شرط ددې چه دې هلك ددې جینئ دنیادسینې نه پئ څکلو باندې اصرار نه وی کړې اونه دا اصرار په وخت (چه مثلاً دائې وئیلې وی چه خبره حقیقت ده دا صحیح ده، څه ددې نه واپس کیرم نه) نکاح کالعدم شوه او ائنده دپاره نکاح حرامه ده.

وفي الهندية: الرضاع يظهر باحد الامرین احدهما الاقرار والثاني البينة ولا يقبل فی الرضاع الاشهادة رجلین او رجل وامرأتین (۱: ۳۷۰) وفيها ايضا ولو تزوج امرأة ثم قال بعد النكاح هي اختي من الرضاعة او ما اشبهه ثم قال او همت ليس الامر كما قلت لا يفرق بينهما استحسانا ولو ثبت على هذا المنطق وقال هو حق كما قلت فرق بينهما ولو جحد بعد ذلك لا ينفعه جحوده ﴿۱﴾ وفي ردالمحتار بمعناه (۲: ۵۶۶) ﴿۲﴾. وهو الموفق

﴿۱﴾ (فتاویٰ عالمگیری ۱: ۳۷۰ کتاب الرضاع)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصكفی: والرضاع حجته حجة المال وهي شهادة عدلين او عدل وعدلتين، وقال العلامة ابن عابدين: وكذا لو شهد غير عدول او امرأتان او رجل وامرأة وان صدقها الرجل وكذبها فسد النكاح..... وان بالعكس لا يفسد ولها ان تحلفه ويفرق اذا نكل.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ۲: ۲۳۸ قبيل كتاب الطلاق)

د حرمت رضاعت دوجه نه د نکاح، متارکت، مهر، او اولاد وغيره مسائل

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسائل ذیل باره کنبې چه هندي دخپلې لور جمیلې سره خپل وراره زید ته پئ ورکړی دی او (۱) د جمیلې د دویمې خور رضي سره د زید نکاح جائز ده یانه؟ (۲) که چرته جائز نه وی او د غفلت د وجهې نه نکاح شوې وی او درې څلور بجې هم پیدا شوې وی نو اوس تفریق واجب دې یانه؟ (۳) که چرته تفریق واجب وی نو دې ښځې (رضي) ته مهر ورکول واجب دی یانه؟ (۴) که چرته د تفریق نه پس رضیه غواړی چه دخپلو بچو سره یوځای د زید په کور او سیرم نو د شریعت په رنرا کنبې څنگه ده؟ دمهر نه بغیر هغه سونا چاندی کالی وغیره چه زید رضي ته ورکړی دی هغه واپس اخستلې شی؟ (۵) د بچو نه چه کوم ژوندی دی په دوي باندې د مور حق دې یا پلار ددوی حقدار دې؟ (۷) ایا په دې بچو باندې د ولد الزنا اطلاق جائز دې یانه؟

تفصیل: هندي د زید درضاعت متعلق پخپله اقرار کړې دې چه زید مایو ځل د پئ ورکولو په غرض باندې غیر کنبې کښېنولوليکن ماته دایادنه دی چه ده پئ څکلی دی یانه، د زید منکو چه رضیه هم اقرار کوی چه تاته ځما مور پئ درکړې دی ماددې نه او ریدلی دی د زید مور هم اقرار کوی چه ځما په سینه کښې د پیودنشت والی دوجه نه دوه درې ځل هندي زید ته پئ ورکړی دی ددې نه علاوه د زید پلار هم وائی چه ځما ترور یو ځل هندي ته وئیلې و وچه تا خو زید ته پئ ورکړی دی، ایا دیو بل سره رشته داری نشی کولی؟ بینوا توجروا المستفتی: قاری نور الله دارالعلوم عربیه اسلامیة رستم مردان، یکم فروری ۱۹۸۴ء

جواب: (۱) بشرط ثبوت رضاع، زید باندې د مرضعي (هنده) ټولې لوریانې حرامې دي ﴿۱﴾

﴿۱﴾ وفي الهندية: يحرم على الرضيع ابواه من الرضاع واصولهما وفروعهما من النسب والرضاع جميعا.

(فتاویٰ عالمگیری ۱: ۳۳۳ کتاب الرضاع)

(۲) بشرط ثبوت رضاع متارکت او مفارقت واجب او ضروری دی. (۳) دخول دوجہ نہ مهر و رکول ضروری دی (۱) - (۴) یہ جدا کمرہ کنبی اوسیدلی شی، (۵) عاریت واپس کیدلی شی نہ تملیک (۶) ددوار وحق اولاد باندی موجود دی، (۷) دشبہ عقد دوجہ نہ داخلالی دی حرامی نہ دی (۲) نوٹ: کومہ پوری چہ پیئ شکل یقینی نہ وی نو حرمت رضاعت ثابت کیدلی نشی (اشباه والنظائر) (۳) وهوالموفق

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: تزوج امرأة فقالت امرأة ارضعتكما فهو على اربعة اوجه ان صدقها ففسد النكاح ولا مهر ان لم يدخل وان كذباها وهي عدلة فالتزوه المفارقة والافضل له اعطاء نصف المهر لو لم يدخل والافضل لها ان لا تأخذ شيئا ولو دخل فالافضل دفع كماله والنفقة والسكنى والافضل لها اخذ الاقل من مهر المثل والمسمى لا النفقة والسكنى ويسعه المقام معها وكذا لو شهد غير عدول او امرأتان او رجل وامرأة وان صلقتها الرجل وكذبها ففسد النكاح والمهر بحاله وان بالعكس لا يفسد ولها ان تحلفه ويفرق اذا نكل.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۴۳۸ تنبيه، قبيل كتاب الطلاق)

﴿۲﴾ وفي الهندية: رجل مسلم تزوج بمحارمه فجنن باولاد يثبت نسب الاولاد منه عند ابي حنيفة رحمه الله.

(فتاوى عالمگیری ۱: ۵۴۰ الباب الخامس عشر في ثبوت النسب)

﴿۳﴾ قال العلامة ابن نجيم المصري: لو ادخلت المرأة حلما لثديها في فم الرضيع ولا يلزم ادخل اللبن في حلقه ام لا لا يحرم النكاح لان في المانع شكاً كذا في الولولجية.

(الاشباه والنظائر ۶۶ القاعدة الثالثة اليقين لا يزول بالشك)

باب حرمة المصاهرة

مصاهرت کنبی حرمت همیشه د پاره دی تجدید د نکاح نہ خہ نہ جو پیری سوال: خہ فرمائی علماء دین دی مسئلہ بارہ کنبی چہ دیوسری د خپلی بنجی د مورسره مس بالشہوت او شو آیا دابنخہ خاوند باندی بغیر دتفریق دقاضی یا د بعد المتارکت یا بعد انقضاء العدة نہ تجدید د نکاح سرہ ددی خاوند دوبارہ بنخہ جو پیریدلی شی یا نہ؟ خکہ چہ ددی جزئیاتونہ معلومیری چہ تجدید د نکاح سرہ صحت کیدلی شی عبارت دادی، الحرمة المصاهرة لا یرتفع النکاح حتی لا یحل لها التزوج بآخرالا بعد المتاركة وانقضاء العدة والوطی بها لا یكون زنا (شامی ۲: ۲۸۳) بینوا توجروا

المستفتی: مولانا محمد شریف بیسک گدون صوابی... یکم محرم ۱۳۹۷ھ جواب: کوم سړی چہ دخپلی خوانبې سرہ جماع وغیره او کړی نوپه ده باندی خپله بنخہ همیشه دپاره حرامیری، کما فی شرح التنویر: قبل ام امرأة حرمت علیه امرأة. ما لم یظهرا (۱) فقهاء کرام باب المحرمات کنبی چہ کوم محرمات ذکر کوی چہ کوم همیشه دپاره حرام وی او کوم عبارت چہ تاسونقل کړی دی په دی کنبی مسطور دی چہ نکاح مرتفع کیږی نه خنګه چہ ظهار او لعان سرہ مرتفع کیږی نه دامرادنه دی چہ تجدید د نکاح سرہ به کار جوړ شی، وهوالموفق

د حرمت مصاهرت د اثبات د پاره د گواهانو نصاب

سوال: خہ فرمائی علماء دین دی مسئلہ بارہ کنبی چہ ایاد حرمت مصاهرت د

﴿۱﴾ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۳۰۶ فصل فی المحرمات)

اثبات دپارہ دزنایہ شان خلور گواہان ضروری دی یادوہ گواہان کافی دی؟
بینوا توجروا

المستفتی: سید رحیم خان هنگو

الجواب: دزنانه علاوہ دنورودعاوی اثبات ددووسرو یاد یو سہری اود دؤو
بنخو گواہی سرہ کافی دہ پس دحرمت مصاہرت داثبات دپارہ ہم د دوو
سرو یاد یو سہری او دوو بنخو گواہی کیدلہی شی

وفی الدر المختار: ولغيرها من الحقوق سواء كان الحق مالا او غيره كنكاح وطلاق
وو كالة..... رجلان او رجل وامرأتان (۵۱۴:۳) ﴿۱﴾. وهو الموفق

پہ حرمت مصاہرت کنبی د شہادت نہ کیدلوپہ صورت

کنبی دارو مدار د خاوند پہ تسلیم او تصدیق باندی دی

سوال: خہ فرمائی علماء دین دی مسئلہ بارہ کنبی چہ دیو سہری بنخہ اوساس
دوارہ پہ یو کتب باندی اودہ وواوس ساس لہ بنخہ کنر لوسرہ بنکل کرلہ
اوپہ خپوئی زور ورکرو، اوس ساس پہ ثبوت او خاوند پہ انکار او عدمی
ثبوت باندی قسم خوری اوس بہ داچاقول معتبروی؟ بینوا توجروا

المستفتی: حافظ محمد اسلم ساھیوال..... ۲۹ ذی قعدہ ۱۳۹۷ھ

جواب: پہ ذکر شوی صورت کنبی دباقاعدہ شہادت نہ موجود کیدلوپہ وجہ د
حرمت دارو مدار د خاوند پہ تسلیم او تصدیق باندی بہ وی

کما فی رد المحتار ۳۸۵:۲ و علی هذا ینبغی ان یقال فی مسہ ایاہا لا تحرم علی ابیہ
وابنہ الا ان یصدقاه او یغلب علی ظنہما صدقہ ﴿۲﴾ و بمعناہ فی الہندیہ ﴿۳﴾
فلیراجع. وهو الموفق

﴿۱﴾ (الدر المختار علی هامش رد المحتار ۴۱۳:۳ کتاب الشہادات)

﴿۲﴾ (رد المحتار هامش الدر المختار ۳۰۴:۲ فصل فی المحرمات)

﴿۳﴾ (فی الہندیہ: رجل قبل امرأة ابيه بشهوة او قبل الاب.....) (بقیہ حاشیہ پہ راروانہ صفحہ)

پہ خوب خیالاتو او غلط تصوراتو سرہ حرمت مصاہرت نہ ثابتیری

سوال: خہ فرمائی علماء دین دی مسئلہ بارہ کنبی چہ پہ فقہ کنبی لیکلی
شوی دی چہ زناسرہ حرمت مصاہرت ثابت کیڑی یادواعی زناسرہ ہم، کہ
چرتہ داخیزونہ پہ خوب یا خیالاتو یا تصوراتو کنبی اوشی نو حرمت بہ ثابت
وی یانہ؟ بینوا توجروا

المستفتی: جلال احمد مردان..... ۲۹ جون ۱۹۷۵ء

جواب: دا افعال یا تعلقات چہ کلہ پہ خوب کنبی یا پہ خیال کنبی یا پہ تصور
کنبی وی ﴿۱﴾ نو دیو امام پہ نزد موجب حرمت نشتہ دی چاہم دی لہ پہ
محرماتو کنبی شمار کری نہ دی. وهو الموفق

احتراما دیوی بنخہ سرہ پہ لاس میلاوہلو باندی حرمت مصاہرت نہ راضی

سوال: خہ فرمائی علماء دین دی مسئلہ بارہ کنبی چہ خمونہ او د ماما کور
والو پہ مینخ کنبی ددیروخت نہ داروایت راروان دی چہ کلہ خہ یا خمارورد
ماما کور تہ لاریشی نو د ماما د بنخہ مامی او ترورو غیرہ چہ خمونہ پہ عمر
کنبی زیاتی دی نومونہ احترام او تعظیم اخنکہ چہ سہری پہ خپلو کنبی پہ
یولاس سرہ مصافحہ کوی مونہ ہم دوی تہ لاس ورمخ کنبی کروا و ہغوی
خمونہ لاس بنکل کری، اوس خماکوژد نہ د ماما دلور سرہ کیدلووالادہ نوما

(بقیہ حاشیہ) امرأة ابنه بشهوة وهي مکروهة وانکر الزوج ان یكون بشهوة فالقول قول الزوج
وان صدقہ الزوج وقعت الفرقة.

(فتاویٰ عالمگیری ۱: ۲۷۶ القسم الثانی المحرمات بالصہریہ)

﴿۱﴾ عن ابی ہریرۃ رضی اللہ عنہ قال: قال رسول اللہ ﷺ ان اللہ تجاوز عن امتی ما
وسوست بہ صدورہا ما لم تعمل بہ او تتکلم، متفق علیہ.

(مشکوٰۃ المصابیح ۱: ۹۱ باب فی الوسوسۃ الفصل الاول)

اوریدلی دی چه دغیر محرم لاس خپې وغیره خکلول قائم مقام دزنادهې چه کله دې کښې شهوت وی حالانکه څه ددې نه مېرایم نوایا ځمادانکاح صحیح ده؟ نیز امور دقائم مقام زنادر تکاب خواکه هغه عمد او ی یا په خولې سره وی یا د هوکې سره وی یا مجبورې سره دغم په حالت کښې وی یا په نشه کښې ددې ټولو څه حکم دې؟ اود قائم مقام زنا وضاحت او کړی؟ بینوا توجروا

المستفتی: ایچ ای طور و مردان..... ۱۹۷۵، ۱۰، ۲۵۱۱

جواب: واضح ده وی چه ستاسو دپاره ددې مامالور سره په نکاح کولو کښې ممانعت موجود نه دې ځکه چه محرم هغه چوپول او خکلول دی چه هغه په طور د شهوت وی، اوستاسو په معامله کښې دا امور د احترام متحقق دی شهوت نه مسلم دې اونه مېرهن دې، نه متیقن دې اونه مظنون دې، په شک او وهم سره حرمت نه ثابت کیږی اود مطلوبه امرو ضاحت دادې چه مس کول او خکلول کله چه شهوت سره وی او په دې دوران کښې انزال هم اوشی نودابه قائم مقام دجماع نه وی او موجب حرمت نه کیږی. (۱) وهوالموفق

د سخر بنځه او لور په یو نکاح کښې جمع کول جائز دی

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه د سخر دویمه بنځه چه هغه دخپلې بنځې حقیقی مور نه وی بلکه ناسکه مور وی د سخر د وفات نه پس ددې منکو چې په موجودگي کښې ددې ناسکه مور سره نکاح جائز ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: حافظ محمد نواز سرکی جیکب آباد سنده..... ۱۹۷۲، ۱۰، ۲۰۱۱

جواب: د اجمع کول جائز دی، کما فی شرح التنویر: فجاز الجمع بین امرأة و بنت

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی: قبل ام امرأته حرمت علیه امرأته مالم يظهر عدم الشهوة ولو على القم كما فهمه فی الذخيرة وفي المس لا تحرم مالم تعلم الشهوة لان الاصل فی التقبيل الشهوة بخلاف المس.

الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۳۰۶، ۳۰۷، فصل فی المحرمات

زوجها (۱) وبمعناه فی الهدایه والبحر والفتح وغیره ذلک (۲). وهوالموفق

د شهوت نه کیدلو په صورت کښې د مس اومعائنه سره د مصاهره مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه دوه غیر محرمې بنځې په خپلو کښې خوله وهلو باندې راغلې څه هلته موجودوم تماشه مې کوله په دې وخت کښې په ماشهوت غالب شو، څه وخت پس دادوه بنځې په خپلو کښې په وهلو باندې شروع شوې، په دې وخت کښې زه اود دې دوو بنځو نه د یوې زوی دخلاصی دپاره ورغلو په دې وخت کښې ځمپه ذهن کښې څه رانغلل البته ځمپتون ددواړو بنځو سره لگیدلې وو، چه ما په مینځ کښې صلح کوله اوماته داهم معلومه نه ده چه په دغه وخت کښې ځما شهوت وو یا نه، دویمه واقعه داده چه ځمپه کور کښې څوک وفات شول، په دې دوو بنځو کښې یوه ځما کورته راغله او په اظهار غم کښې ئې ماسره غاړه ملاؤ کړه، یعنی په خپلو کښې مومعائنه او کړه چونکه دادغم موقع وه، ددې وجه نه څه د شهوت نه لرې ووم، اوداماته معلومه نه ده، چه په دغه وخت کښې داپه شهوت کښې وه یا نه، اوس ددې نه یوه جینی ده اودواړو بنځو دپته پی هم ورکړی دی ددې سره ځمانکاح کیدلې شی یا نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: گ، ر، م، کوهات..... ۱۹۲۹، ۱۰، ۲۱۷۸

جواب: چونکه داسرې چه ده مس اومعائنه کړې ده دتحقق شهوت اقرار نه دې کړې، او په ظاهره دعدمې شهوت علامات موجود دی، لهذا داسرې ددې جینی سره نکاح کولې شی چونکه معامله دالله تعالی سره ده. لهذا دپوره اطمینان نه پس دې نکاح اوکړی. فی الدر المختار: قبل ام امرأته...

﴿۲﴾ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۳۰۹، فصل فی المحرمات)

﴿۳﴾ وفي الهندية: ويجوز بين امرأة و بنت زوجها فان المرأة لو فرضت ذكراً حلت له

تلك البنت بخلاف العكس الخ.

(فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۲۷۷، القسم الرابع المحرمات بالجمع)

حرمت علیہ امرائے مالہم ینظر عدم الشهوة..... او المعانقة كالتقبيل، وقال الشامي:
وفي الفتح والحاصل انه اذا اقر بالنظر وانكر الشهوة صدق بلا خلاف وفي المباشرة لا
يصدق بلا خلاف فيما اعلم وفي التقبيل اختلف فيه قيل لا يصدق لانه لا يكون الا عن
شهوة غالباً فلا يقبل الا ان يظهر خلافه بالانتشار ونحوه وقيل يقبل وقيل بالتفصيل بين
كونه على الرأس والجهة والخذ فيصدق او على الفم فلا والارجح هذا، الا ان الخد
يتراءى النحاقه بالفم انتهى باختصار يسير ﴿١﴾، وقلت: قد علمت ان المعانقة
كالتقبيل فافهم. وهو الموفق

پہ مس او معانقہ کنبی د انزال پہ صورت

کنبی حرمت مصاہرت واقع کیری نہ

سوال: خہ فرمائی علماء دین دے مسئلے بارہ کنبی چہ خہ دما ماسرہ اوسیرم او
مامی خماسرہ دخیلو بجوپہ شان محبت کوی، یوہ ورخ ما بنام خماد دے سرہ
جگرہ اوشوہ خہ ناراض کیدلوسرہ کمرے تہ لارم اودہ شوم، خہ وخت پس دا
راغلہ خہ ئی اوچت کریم اوپہ تندی اومخ باندے ئی خکل کریم، ماد مورپہ شان
ددے پہ گردن کنبی لاس ورکرو اومامی خہ دخیلی سینی سرہ اولگولم، ماد
محبت دوجہ نہ ددے سینہ خکل کرہ چہ پہ دے سرہ خم انزال اوشو خہ بی حدہ
پریشانہ شوم کومہ غلطہ ارادہ نہ وہ، پہ دویمہ ورخ دما مامیہ موجودگی
کنبی مے مامی اووئیل چہ زوی پرون خممانہ خفہ شوی وو، اویائی خماتندی
خکل کرو او غارہ ئی را کرہ چہ تہ خو خمازوی ئی، پہ دے دوران کنبی بیا خم
انزال اوشو، پہ دویمہ ورخ مامامی تہ اووئیل چہ تہ ماسرہ مینہ مہ کوه خکہ
چہ معاملہ داسی دہ، ہغہ دیرہ پریشانہ شوہ اوس ماما غواپی چہ خہ ددہ

﴿١﴾ (الدر المختار مع رد المحتار ۲: ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸ فصل فی المحرمات)

دجینی سرہ وادہ کوم مادیو مولوی صاحب نہ پوہستنه او کرہ نوہغہ اووئیل چہ
دانکاح نشی کیدلے بل مولوی صاحب اووئیل چہ کیدلے شی، پہ مہربانی سرہ
جواب را کرے چہ ددے سرہ حرمت مصاہرت واقع کیری یانہ؟ بینوا توجروا
المستفتی: نامعلوم..... ۱۵ صفر المظفر ۱۴۰۳ھ

جواب: کہ چرتہ ددے مس او معانقی پہ وخت ستا انزال شوی وی نو حرمت
مصاہرت نہ واقع کیری، پہ دے شرط چہ ہغہ مامی پہ شہوت کنبی
مبتلا شوی نہ وی، کما فی شرح التنویر علی هامش الشامیہ ۳۸۶: ۲ فلوانزل مع
مس او نظر فلا حرمة به یفتی ابن کمال وغیرہ ﴿١﴾ وهو الموفق

د خاوند د نیکہ پہ آله تناسل باندے د نظر پریوتلو

او خپو زور کولو سرہ د مصاہرت مسئلہ

سوال: خہ فرمائی علماء دین دے مسئلے بارہ کنبی چہ خمابنخی ماتہ اووئیل
چہ خہ دکوتی پہ چت او ختم چہ ستانیکہ رفع حاجت کولو، خم انظر اچانک
دہغہ پہ عضو تناسل باندے پریوتلو دیری شرمندگی سرہ ئی دا اظہار او کرو
چہ گویا خم خیال دے طرفتہ نہ وو، خماد استفسار نہ معلومیری چہ آله
تناسل پہ انتشار کنبی نہ وو، یعنی شہوت نہ وو، بہر حال خمابنخی شہوت
یا خماد نیکہ د شہوت سرہ متعلق خہ ہیخ تپوس نشم کولی، اوپہ شرعی طور
باندے دتپوس خہ طریقہ دہ؟ کہ خہ طریقہ نہ وی نویائی تپوس نہ کوم،
البتہ خماد نیکہ عمر تقریباً تیا کالہ دے ددے نہ علاوہ خمایہ ذہن کنبی دا
خبرہ دہ، چہ خمابنخہ ددے بودانیکہ بعض وخت پہ خپو ہم زور کوی ایامنع
کول پکار دی؟ اوپہ صورت مسئلہ کنبی د حرمت خہ حکم دے؟ بینوا توجروا
المستفتی: نامعلوم..... وزارت تجارت اسلام آباد..... ۱۹۷۵ء ۱۰/۱۱/۲۴

الجواب: چونکہ د نظر او دخپو زور کولو پہ صورت کنبی شہوت نہ مسلم دے او نہ

﴿١﴾ (الدر المختار علی هامش رد المحتار ۲: ۳۰۴ فصل فی المحرمات)

میرهن دی نه متیقن دی اونه مظنون دی، البتہ موهوم دی او مشکوک دی
لهذاپہ صورت مسئلہ کنبی دحرمت مصاہرت خہ خطرہ نشته (۱) اود
شہوت متعلق تفتیش کول نه ممنوع دی او مطلوب دی، لہذا تاسوتفتیش
سرہ دوسو سودروازہ مہ کھلاوہی اودا خپی زورکول حرام دی آئندہ دیارہ ئی
پری بند کری (۲) وهوالموفق

د بنگولو پہ وخت انزال نہ وی شوی نوحرمت مصاہرت ثابت دی

سوال: خہ فرمائی علمائی دین دی مسئلہ بارہ کنبی چہ یوسری یوہ بنخہ پہ
غیر کنبی اونیولہ او بنگل ئی کرہ او شپہ میاشتی تیریدلو نہ پس مذکورہ
سری ددغی بنخہ لور سرہ نکاح او کرلہ، آیا دا نکاح جائزده؟ بینوا توجروا
المستفتی: عبدالودود متعلم دارالعلوم حقانیہ ۱۱ ذی الحجۃ ۱۳۹۷ھ
الجواب: کہ د بنگلونکی اوددی بنخہ دواہو انزال نہ وی شوی توپہ دی سری
(۱) قال العلامة ابن عابدین: (قوله والعبرة للشهوة عند المس والنظر) قال فی الفتح وقوله
بشهوة فی موضع الحال فیفید اشتراط الشهوة حال المس فلو مس بغیر شهوة ثم اشتهى عن
ذلك المس لا تحرم علیه وكذلك فی النظر.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۳۰۴ فصل فی المحرمات)

(۲) وفي الهندية: وما حل النظر اليه حل مسه ونظرة وغمره من غير حائل ولكن المايباح
النظر اذا كان يامن على نفسه الشهوة فاما اذا كان يخاف على نفسه الشهوة فلا يحل له النظر
وكذلك المس المايباح له اذا امن على نفسه وعليها الشهوة واما اذا خاف على نفسه او
عليها الشهوة فلا يحل المس له ولا يحل ان ينظر الى بطنها او الى ظهرها ولا الى جنبها ولا
يمس شيئا من ذلك كذا فی المحيط.

(فتاویٰ عالمگیریہ ۵: ۳۲۷ الباب الثامن فیما يحل للرجل الخ)

باندی ددغی بنخہ تولہ لونرہ حرام دی (۱) وهوالموفق

لمس سرہ نوکاری لگولو او بنگولو سرہ غارہ ورکولو وغیرہ

سرہ دحرمت مصاہرت او د غیر مذهب د اختیارولو مسئلہ

سوال: خہ فرمائی علماء دین مسائل ذیل بارہ کنبی چہ:

- (۱) غیر محرمی تہ لاس لگولو سرہ حرمت مصاہرت لازم کیڑی؟
- (۲) دلمس بالشهوة خہ تعریف دی داموجب حرمت دی؟
- (۳) مطلق مس سرہ حرمت کیڑی یا خہ قید بغیردشہوت شتہ دی لکہ نوکاری
لگول، غارہ ورکول یا بنگلول؟
- (۴) کہ چرتہ مصافحہ دشہوت سرہ وی نوموجب حرمت دہ؟
- (۵) کہ چرتہ بنخہ پہ نوکونوسرہ او گروپ نوبیاهم حرمت راخی؟

(۲) کہ چرتہ یوحنفی مسلک صرف پہ دی یومسئلہ کنبی پہ مذهب شافعی
باندی عمل او کری نوایاداصحیح دی یا کہ دگناہ مرتکب بہ وی؟ بینوا توجروا
المستفتی: مولانا فضل قادر مدرسہ حبیبہ ترنگزی چارسدہ ۱۲۲ ذی قعدہ ۱۳۸۹ھ

جواب: (۱) لازم کیڑی کلہ چہ شہوت سرہ وی (۲) دمس نہ مراددہ بلا حائل لاس
لگول دی اودداسی حائل سرہ چہ ہغہ دحرارت دوجدان نہ مانع نہ وی
اودشہوت نہ مراددادی چہ آلہ حرکت شروع کری یا حرکت کنبی زیاتوالی
راشی اودغسی دبنخہ زہہ حرکت شروع کری یا حرکت زیات شی (۳) مس
کلہ چہ شہوت سرہ وی موجب حرمت دی اگرچہ نوکاری لگول

(۱) قال العلامة الحصکفی: واصل ممسوسته بشهوة..... هذا اذا لم ينزل فلن ينزل مع مس
اونظر فلا حرمة به یفتی.

(الدرالمختار علی هامش ردالمختار ۲: ۳۰۴ فصل فی المحرمات)

او غارہ ور کول او بیکلؤل نه وی شوې (۴) لازم به وی (۵) لازم به وی که چرته شهوت سره وی (۱) - (۲) اتباع هوی ده او حرام دې او دخادثې دراتلوننه مخکښې دا مذهب اختیارول اهل دپاره حرام نه دی لیکن اهل چرته دې (۲) وهو الموفق

فرج داخل ته شهوت سره کتل موجب

حرمت دې نه چه مطلق نظر د شهوت

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو سړی دخپلې ښځې مورته غلط نظر سره او کتل. ایا په دې سړی باندي به خپله ښځه حرامه وی؟ بعض خلقونه مې اوریدلی دی چه فرج داخل ته کتلو سره حرمت واقع کیږي آیا دا صحیح ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: حمد الله..... ۱۹۸۲ء ۳۱۸

الجواب: فرج داخل ته د شهوت په نظر سره کتل موجب حرمت مصاهرت دې نه چه مطلق نظر شهوت، کما فی الهندیه ۲۹۱: ۱ والمعتبر النظر الى الفرج الداخل هكذا فی الهدایه (۳) وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة الحصكفي: واصل ممسوطة بشهوة ولو لشعر على الرأس بحائل لا يمنع الحرارة..... والعبرة للشهوة عند المس والنظر لا بعدهما وحدها فيهما تحرك آله او زيادته به يفتى وفي امرأة ونحو شيخ كبير تحرك قلبه او زيادته الخ.

(الدر المختار على هامش رد المختار ۲: ۳۰۴ فصل في المحرمات)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدين: العالم الذي يعرف معني النصوص والاخبار وهو من اهل الدراية يجوز له ان يعمل عليها وان كان مخالفا لمذهبه، قلت: لكن هذا في غير موضع الضرورة..... لو افتى مفت بشي من هذه الاقوال في مواضع الضرورة طلبا للتيسير كان حسناً.

(رد المختار هامش الدر المختار ۱: ۵۵ مقدمه)

﴿۳﴾ (فتاوى عالمگیریه ۱: ۲۷۴ القسم الثاني المحرمات بالصهرية)

د سړی سړی لږه په شهوت سره مَس کول یا

لواطت. د حرمت مصاهرت موجب نه دې

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو سړی بل سړی په حالت شهوت کښې مَس کړی یا د دې نه هم مخکښې لارشی د دې نه پس دا سړی ماس د دې دویم سړی دخواهر سره نکاح او کړی، ایا دا نکاح به جائز وی؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمود الحسن انصاری شالدره کوټه..... ۱۹۹۱ء ۲۱۵

الجواب: چون مردی مرد دیگر را مس کند یا با ولواطت کند موجب حرمت مصاهرت نیست، و این ماس ولواطت کنند به دختر و همشیره ممسوس و موطوء نکاح کرده می شود، کما فی رد المختار ۳۸۷: ۲ باب المحرمات عن الولوالجية رجل اتى رجلاه ان يتزوج ابنته (۱) وهو الموفق

د نابالغ هلك سره زنا کول د حرمت مصاهرت موجب نه دې

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو ښځې د سخت خواش په وجه باندي دیو نابالغ هلك سره زنا او کړه، اوس دا ښځه دخپلې لور نکاح د دې هلك سره کول غواړي ایا د حرمت مصاهرت د وجه نه دا نکاح ناجائز نه ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: م، ش، خ بتیاله هزاره..... ۱۹۷۴ء ۱۱۵

جواب: که چرته دا هلك نابالغ وی او مراهق نه وی نو بشرط صدق وثبوت د دې دواړو نکاح جائز ده، کما فی الدر المختار ۳۸۹: ۲ فلو جامع غیر مراهق زوجة ابیه لم تحرم (۲) وهو الموفق

﴿۱﴾ (رد المختار هامش الدر المختار ۲: ۳۰۵ فصل في المحرمات)

﴿۲﴾ (الدر المختار على هامش رد المختار ۲: ۳۰۶ فصل في المحرمات)

پہ غلطی کنبی د خوانبی خپو سره لاس لکولو
سره د بنخي د حرمت او د عدم حرمت مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کنبي چه مثلاً زید د شپې پاسیدو، چه خپله بنځه خپل ځان ته راوولی چه دخپلې مور سره په یو کت باندې په دې کمره کنبې اوده وه، لیکن په ځای د بنځې دده لاس د خوانبې دخپو سره اولگیدو، خوانبې پوهه شوه او خپلې خپې ئې راغونډې کړې، بیا زید په لنگه باندې لاس وهلو، خوانبې مجبوره شوه او خپله لور ئې دده سره اولگېگله، ددې واقعي تذکره خوانبې خپل خاوند ته او کړه، تقریباً دوه نیم کاله وخت تیریدولو و لادې. چه مور پلار خپله لور کور ته راوسته د خاوند کور ته ئې دهغه سره نه پرېږدی حالانکه خاوند هغه کور ته د بوتلو د اصرار کوی. او په هغه شپه چه څه شوې دی دهغې نه انکار کوی. اوس شرعی حکم ددې څه دې؟ بینوا توجروا المستفتی: حافظ محمد شفیع ضلع ساهيوال ۱۹۷۷ء ۲۱۸۱

الجواب: ترڅو پورې چه شهوت عند المس (دآله تناسل حرکت کول یا په حرکت کنبې زیات والي راتلل) مسلم یا مبرهن نه وی نو تر هغه وخته پورې د حرمت مصاهرت حکم او فتوی نشی ورکولې، کما فی شرح التنویر: و حدها فیهما تحرک آله و ریادته به یفتی، وفيه ایضا: وفي المس لا تحرم مالم تعلم الشهوة (باب المحرمات) (۱) وهو الموفق

د مزینې د خورڅي سره نکاح جائز ده

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کنبي چه زید څه وخت کنبي د هندي سره زنا بالجماع کړې وه، اوس دده دپاره دهندې خورڅي سره عقد نکاح صحیح ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا یعقوب جندې دی آی خان ۱۸۸۲ ۱۴۰هـ

(۱) الدر المختار علی هامش رد المختار ۳۰۴، ۳۰۵، فصل فی المحرمات

الجواب: چونکه دا خورڅه د اصولو او فروع نه نه ده، لهندا دې سره ددې زانی نکاح جائز ده، د حرمت مصاهرت نه حرمت اربعه مراد دی دې سره د مسئل عنها (خورڅه) خارج ده، کما فی رد المختار ۲۳: ۳ (طبع مصطفی البابی) اراد بحرمة المصاهرة الحرمات الاربع.... وتقیده بالحرمات الاربع مخرج لما عداها (۱) او هرکله چه دمزینې د خور سره نکاح جائز ده نو د خورڅي سره به ئې ضرور جائز وی، صرح به فی الدر المختار: وطی اخت امرآة لا تحرم علیه امرأته (۲) وهو الموفق

د پلار د زوی د بنخي سره د زنا په صورت

کنبي بنځه په زوی باندې حرامیږي

سوال: څه فرمائی علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کنبي چه یو سړی دخپلې اینگور سره زنا او کړه، لیکن دا اینگور ددې ذکر شوي سړی ورپه هم ده، اوس سوال دادې چه دې سره ددې سړی بنځه حرامه کیږي یانه؟ اودا اینگور دې هلک دپاره جائزه وی یانه؟ بینوا توجروا

المستفتی: ۱. د، ایبت آباد هزاره.....

الجواب: بشرط صدق وثبوت تحریر یا لایه دې زانی باندې خپله بنځه حرامه نه ده، لانه غیر المحرمات الاربع کما فی رد المختار ۳۸۴: ۲ (۱) البتة ددې زانی په زوی باندې دده دابنځه حرامه ده. وهو الموفق

(۱) (رد المختار هامش الدر المختار ۳۰۳: ۲ فصل فی المحرمات)

(۲) (الدر المختار علی هامش رد المختار ۳۰۵: ۲ فصل فی المحرمات)

(۳) قال العلامة ابن عابدين: قال فی البحر اراد بحرمة المصاهرة الحرمات الاربع حرمة المرأة علی اصول الزانی وفروعه نسبا ورضاعاً وحرمة اصولها وفروعها علی الزانی نسبا ورضاعاً کما فی الوطء الحلال ويحل لاصول الزانی وفروعه اصول المزنی بها وفروعها.

(رد المختار هامش الدر المختار ۳۰۳: ۲ فصل فی المحرمات)

د بنخی د وریری سره زنا کول د حرمت مصاہرت موجب نه دی

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو سړی دخپلې بنخې د وریری سره زنا او کړه، ایادي سره حرمت مصاهرت ثابت کیږي؟ بینوا توجروا المستفتی: لقمان شاه آفریدی

الجواب: حرمت مصاهرت په اصول او فروع کښې ساری شوې دی نه په ماوراء کښې، کما صرحوا به ونظيره مافی شرح التنویر: وفي الخلاصه وطی اخت امرأة لا تحرم علیه امرأة (هامش ردالمختار ۳۸۶: ۲) (۱) وهو الموفق

خوابي سره د زنا کولو د اقرار نه پس انکار قبول نه دی

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه دلته د واقعہ مخکښې راغلي ده چه یو سړی دخپلې بنخې د مور سره زنا او کړه، بیاد کلی د جرگې په مخامخ ئې اقرار او کړو چه آمواد خپلې خوابي سره زنا کړې ده، لیکن یو څو ورځې پس دې منکر شو ایایه دې سړی باندي خپله بنخه په دې صورت کښې حلال کیدلې شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: اراکین جرگه مرزا اټک ۱۹۷۹، ۱۳۱۰، ۲۰

الجواب: بشرط صدق وثبوت یو مرتبه اقرار کولو سره (د جرگې په مخکښې) اوس دده انکار قابل قبول نه دی په ده باندي بنخه حرامه شوې ده، جرگه دې دده دانکار تصدیق نه کوی، فی الدر المختار ۳۹۰: ۲ وفي الخلاصه: قيل له ما فعلت بام امراتک فقال جامعها ثبت الحرمة ولا یصدق انه کذب ولو هازلاً (۲) وهو الموفق

(۱) (الدر المختار علی هامش ردالمختار ۳۰۵: ۲ فصل فی المحرمات)

(۲) (الدر المختار علی هامش ردالمختار ۳۰۸: ۲ فصل فی المحرمات)

د خاوند د زوی سره ناجائز تعلقات موجب د حرمت مصاهرت دی

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه ځمابنخه انتهائی ذلیل حرکات کوی ماته دخپل حیض دوینې سره لیکلی شوی تعویذات جادو کړي شوي را کوی دیو سړی او دهغه د زوی سره ئې د شپږو کالونه ناجائز تعلقات قائم کړي دی، اوس ئې ځماد مشر زوی سره هم ناجائز تعلقات قائم کړي دی، دکلی ټول خلق هم ددې خبرونه هم ښه خبر دي، ایادابنخه په ماباندي حرامه ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: م، ر، اسلام آباد راولپنډی

الجواب: بشرط صدق مستفتی دابنخه خاوند باندي همیشه دپاره حرامه ده، لان جرمة المصاهرة تثبت بالزنا ایضاً (۱) حکومت وخت باندي ضروری دی چه دتحقیق نه پس دې ته سزا ورکړی گنی عام مسلمانانوباندي ضروری ده چه ددې بنخې سره هر قسمه تعلقات ختم کړي (۲) وهو الموفق

(۱) قال العلامة ابن عابدين: وحرم ایضا بالصهرية اصل مزنيته، قال فی البحر اراد بحرمة المصاهرة الحرمة الاربع حرمة المرأة علی اصول الزانی وفروعه نسبا ورضاعاً وحرمة اصولها وفروعها علی الزانی نسبا ورضاعاً كما فی الوطء الحلال ويحل لأصول الزانی وفروعه اصول المزني وفروعها الخ.

(ردالمختار هامش الدر المختار ۳۰۳: ۲ فصل فی المحرمات)

(۲) قال الملا علی قاری: اجمع العلماء علی ان من خاف من مکالمة احد وصلته ما یفسد علیه دینه او یدخل مضرة فی دنیاه یجوز له مجانته وبعده ورب صرم جمیل خیر من مخالطة تؤذیه ان هجرة اهل الاهواء والبدع واجبة علی مر الاوقات مالم یظهر منه التوبة والرجوع الی الحق.

(مرقاة المفاتیح ۸: ۴۵۹ باب ما ینهی عنه من التهاجر والتقاطع واتباع العورات)

د مور او لور سره د زنا کولو والا زانی د دغه لور سره نکاح حرامه ده

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه ځمايودوست ته دا مسئله مخې ته راغله چه دده دیو ښځې سره ناجائز تعلقات وو، بیایې ددې ښځې دلور سره هم تعلقات قائم کړه، روستو ددې ښځې خاوند ته پته اولگیده نور خلق هم خبر شو. ښځې د دنیاوی شرم دپتو لورپاره دخپلې لور نکاح ددې سړی سره اوکړه. ایا د انکاح جائزه؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد نظیف ملاکنډ ایجنسی

الجواب: داجینې په دې سړی باندې حرامه ده، فی الدر المختار: وحرم ایضا بالصهریه اصل مزنیة وفروعهن مختصرا (۱) ومعناه فی جمیع کتب الفروع (۲) وهو الموفق

د خواښې سره په جماع کولو باندې حرمت مصاهرت ثابت کیږي

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو سړی دخپلې ښځې د مور سره یعنی د خواښې سره جماع اوکړه په قصد سره یا خطا سره، ایا په دې سړی باندې خپله ښځه حرامه ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: فضل اکبر چترالی حقانی ۱۹۷۰، ۱۴۱۰، ۲۹

الجواب: صورت مسئلې کښې په دې زانی خپله ښځه حرامه شوې ده، لیکن نکاح پخپل حال باندې باقی ده لهدا دې سړی باندې ضروری ده چه د ښځه متروکه کړی.

فی الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۳۸۴: وحرم ایضا بالصهریه اصل مزنیته (الی ان قال) وفروعهن (وقال)....

﴿۱﴾ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۳۰۳ فصل فی المحرمات)

﴿۲﴾ وفی الهندیة: فمن زنی بامرأة حرمت علیه امها وان علت وابتهان وان سفلت وكذا تحرم المزنی بها علی آباء الزانی واجداده وان علوا وابناءه وان سفلوا کذا فی فتح القدیر.

(فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۲۷۴ القسم الثانی المحرمات بالصهریه)

بعد اسطر) وبحرمة المصاهرة لا یرتفع النکاح حتی لا یحل لها التزوج بآخر الابد المتاركة وانقضاء العدة،

بلکه تقبیل سره هم دا حرمت راځي، قال فی الدر المختار: قبل ام امرأة حرمت علیه امرأة (مختصرا) (۱) وهو الموفق

کله چه خاوند د پلار سره د زنا تصدیق اونه کړی نو حرمت نشته

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو شل کلنه جینۍ ده دې پخپل اویا کلن سخر باندې د زنا تهمت اولگولو، چه دهغې څه ثبوت او شهادت نشته دې، نیز معلومه شوي ده چه دخپلې ځانی معاملې دوجه نه دا بهتان لگولې شوي دي، دکوشش باوجود څه شهادت لاس ته رانغلو جرگې والو دخسرنه پوښتنه اوکړه هغه حلفیه بیان ورکولو سره او وئیل چه په ما باندې د دروغو بهتان لگولې شوي دي، دزوی ښځه خود خپلې لورپشان وی حالانکه خاوند هم او وئیل چه ځما پلار گنهگار نه دي. هغه اویا کالوته نزدې دي داڅنگه کیدلې شی، اوس د شریعت څه فیصله ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد عزیز خان کوه مری ۱۹۷۰، ۱۴۱۰

الجواب: چونکه خاوند تصدیق نه دي کړي، لهذا خاوند باندې ښځه نه حرامیږي، لما فی الرد المختار ۳۸۵: ۲ وعلی هذینبغی ان یقال فی مسه ایاها لا تحرم علی ابیه وابنه الا ان یصدقاها او یغلب علی ظنهما صدقه (۲) وهو الموفق

د ښځې په خپل سخر باندې د زنا دعوی او د خاوند انکار

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه دحسیب ښځه چه د

﴿۱﴾ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۳۰۳، ۳۰۶، ۳۰۷ فصل فی المحرمات)

﴿۲﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۰۴ قوله واصل ماسة فصل فی المحرمات)

حسیب دیلارد زمان گل وریرہ ہم دہ، یوہ ورخ زمان گل اوداجینی د لرگو د کتھکولودپارہ غرہ تہ لاپل، دمازیگریہ وخت واپس راغلل اولرگی ہم خان سرہ راوول، دماہنام پہ وخت دحسیب بنخہ دناراضگی پہ صورت کبھی مور کرہ لاپہ، دري ورخي پس ئي مورته اووئیل چه خہ ددہ کورته نخم حکہ چه زمان گل ماسرہ زناکری دہ، حالانکہ دخواند حسیب خبرہ دادہ چه دی ماتہ دومرہ اووئیل چه ستاپلارماسرہ داسی حرکات شروع کری دی ددی تہ ظاہرہ شوہ چه ددہ ارادہ بنہ نہ وہ، نیزپہ آخرہ کبھی ئی خیل خاوند تہ یومرتبہ داهم وئیلی دی چه ستاپلارماسرہ برائی یعنی زناکری دہ، اوس سوال دادی چه ایادیو بنخی محض الزام سرہ ذکرشوی خاوند نکاح بغیر دطلاق ورکولو نہ فسخ کیدلی شی، ذکرشوی خاوند حسیب د طلاق ورکولونہ بغیر داجینی بل سری سرہ وادہ کولی شی؟ نیززمان گل چه پہ چاباندی الزام دی قسم اوچتولودپارہ ہم تیار دی او خاوند حسیب تہ ہم دخیل پلاردبی گناہی اعتراف دی، پہ دی حالاتو کبھی محض دی الزام عائد کولوسرہ نکاح فسخ کیڑی یانہ؟ بینوا توجروا

المستفتی: ح، ب، خ، ۵ | ۷ مولانا موسیٰ خان فاضل دیوبند شکر درہ کوهاٹ
جواب: کله چه خاوند دی بنخی تصدیق اونہ کری نودہ دیارہ ددی سرہ ہمبستری جائزہ، او کہ چرتہ بالفرض تصدیق ہم او کری، نونکاح فسخ کیدلی نشی تاوقتیکہ متارکت اونہ کری یا حاکم (مسلمان) فسخہ د نکاح او کری.

یدل علیہ مافی الہندیہ ۱: ۲۹۴ رجل تزوج امرأة على أنها عزراء فلما اراد وقاعها وجدها قد الفت فقال لها من افتضك فقالت ابوك ان صدقها الزوج بانت منه ولا مهر لها وان كذبها فهي امرأته كذا في الظهيرية..... رجل قبل امرأة ابیه او قبل الاب امرأة ابنه بشهوة وهي مكرهه وانكر الزوج ان يكون بشهوة فالقول قول الزوج وان صدقه الزوج وقعت الفرقة الخ.

الہندیہ ۱ | قلت وجه الدلالة ظاهر لان حرمة المصاهرة لا فرق فيها بين الباکرة

۱ | (فتاویٰ عالمگیریہ ۱: ۲۷۶ القسم الثاني المحرمات بالصهرية)

والثیبة وبين الزنا والتقبيل، وفي الدرالمختار: وبحرمة المصاهرة لا يرتفع النکاح حتی لا یحل لها التزوج بآخر الابد المتاركة وانقضاء العدة، وفي ردالمحتار ۲: ۳۸۹ وعبارة

الحاوی الابد تفريق القاضي او بعد المتاركة ۱ | . وهو الموفق

د غائب خاوند د بنخی د خیل سخر سرہ د تعلقاتو پہ صورت

کبھی دحرمت مصاهرت دوجه نہ د دویمی نکاح د کولوسرہ

سوال: خہ فرمائی علماء دین دی مسئلہ بارہ کبھی چه دیو بنخی خاوند دري کالوراهسی بی درکہ دی اود خاوند غائب کیدلونہ دري کالہ پس ذکرشوی بنخہ حاملہ شوہ، کله چه ددی تہ دی بارہ کبھی پوہستنه او کری شوہ نوہغہ ددی گناہ مرتکب خیل سخر (والد الزوج) او گرزولو، اوس دریافت طلب دادی چه ایادیو بنخی ددی اقرار نہ ددی نکاح دخیل بی درکہ خاوند سرہ باقی دہ یانہ؟ کہ چرتہ نہ وی نو ایادیو بنخہ دبی درکہ خاوند دراتلونہ بغیر دویم خائی کبھی نکاح کولی شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: طالب حسین..... ۱۶ مئی ۱۹۷۵ء

جواب: د خاوند دراتلونہ پس کله چه خاوند دی گناہ تصدیق او کری او متارکت اختیار کری نود عدت تیریدلونہ پس (وخت دمتارکت نہ) بہ دویم خائی کبھی نکاح جائز شی، ما خود از عالمگیریہ (۲) شامی، (۳) وهو الموفق

۱ | (الدرالمختار مع ردالمحتار ۲: ۳۰۷ فصل فی المحرمات)

۲ | وفي الہندیة: رجل قبل امرأة ابیه بشهوة او قبل الاب امرأة ابنه بشهوة وهي مكرهه وانكر الزوج ان يكون بشهوة فالقول قول الزوج وان صدقه الزوج وقعت الفرقة الخ.

(فتاویٰ عالمگیریہ ۱: ۲۷۶ القسم الثاني المحرمات بالصهرية)

۳ | قال العلامة الحصکفی: وبحرمة المصاهرة (بقیہ حاشیہ پہ راروانہ صفحہ)

مشکوٰۃ ولد الزنا سرہ د زانی د لور د نکاح مسئلہ

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه فرمان په یوزمانه کښې د جانان په موجودگي د جانان د ښځې سره ناجائز تعلقات پیدا کړی وو، تقریباً درې څلور کاله پس د جانان د ښځې نه یو هلک پیدا شو چه هغه غالباً د جانان د نطفې نه پیدا شوې وو، او د فرمان د خپلې ښځې سره د فرمان د نطفې نه یوه جینی پیدا شوه او س د دې هلک او د دې جینی نکاح جائز ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولوی نوروز بحرین سوات..... ۱۹۷۵ء ۱۹۱۳

جواب: د دې هلک په ولد زنا کیدلو کښې شک دې له ذاتي نکاح مسئوله ته حرامه نشی وئیلې کیدی

یدل علیه مافی رد المحتار ۲: ۳۸۱: قوله ولو من زنا: ای بان یزنی الزانی بیکر ویمسکها حتی تلد بنتا بحر عن الفتح ﴿۱﴾ قلت وقوله علیه الصلاة والسلام: الولد للفراش وللعاهر الحجر ﴿۲﴾، یدل علی مانع آخر، فافهم ﴿۳﴾. وهو الموفق

د خپلې لور سره د زنا په صورت کښې**حرمت مصاهرت واقع او د دې سزا رجم دې**

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو سړي اته میاشتي (بقیه حاشیه) لا یرتفع النکاح حتی لا یحل لها التزوج بآخر الابد المتاركة وانقضاء العدة، وقال ابن عابدين: وعبرة الحاوی الا بعد تفريق القاضی او بعد المتاركة.

(الدر المختار مع رد المختار ۲: ۳۰۷ فصل فی المحرمات)

﴿۱﴾ (رد المختار هامش الدر المختار ۲: ۳۰۱ فصل فی المحرمات)

﴿۲﴾ عن ابی هريرة يرفعه قال: الولد للفراش وللعاهر الحجر، رواه الستة واحمد في

المسند والبيهقي. (سنن دارمی ۲: ۲۰۳ باب الولد للفراش)

﴿۳﴾ نیز د زانی او مزنیه د فروع په مینځ کښې نکاح جائز ده، شامی. (سيف الله حقاني)

مخکښې د خپلې دیارلس کلنې لور سره د زنا مرتکب شوي، بیا په دې اتو میاشتو کښې د ښځې سره د نکاح د ختم کیدلو د شک د وجه نه وي ښځې سره ئې مباشرت نه دي کړي چه دادویمه گناه سرزد نشی، ایا د خپلې ښځې سره دوباره نکاح کیدلې شی؟ او ایا د جینې اوس دده لور ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: سید عثمان هشتنگری گیت پشاور..... ۱۹۸۸ء ۷۸۶

الجواب: د خپلې لور سره د زنا کولونه پس په ده باندې خپله ښځه همیشه دپاره حرامه شوې ده، او د باقاعده ثبوت نه پس حکومت باندې فرض دی چه په دې سړي باندې حد رجم جاری کړی ﴿۲﴾ بیا هم د جینې د دې زانی باقاعده لور ده. البته داسړې به د مجوسیانو او سکهانو پشان د خپلو محارموته په تنهائي کښې د تلو راتلونو بند وُلې شی. وهو الموفق

د نابالغي لور مس بالشهوت موجب د حرمت نه دي

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه بهشتی زیور کښې

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: اراد بجرمة المصاهرة الحرمات الاربع حرمة المرأة على اصول الزانى وفروعه نسبا ورضاعا وحرمة اصولها وفروعها على الزانى نسبا ورضاعا كما فى الوطء الحلال. (رد المختار هامش الدر المختار ۲: ۳۰۳ فصل فی المحرمات)

﴿۲﴾ قال العلامة الكاسانى: واما شرائط جواز اقامتها فمئها ما يعم الحدود كلها ومنها ما يخص البعض دون البعض اما الذى يعم الحدود كلها فهو الامامة وهو ان يكون المقيم للحد هو الامام او من ولاه الامام وهذا عندنا..... وبيان ذلك ان ولاية اقامة الحد انما ثبت للامام لمصلحة العباد وهى صيانة انفسهم واموالهم واعراضهم لان القضاة يمتنعون من التعرض خوفا من اقامة الحد عليهم والمولى لا يساوى الامام فى هذا المعنى لان ذلك يقتضى على الامامة والامام قادر على اقامة لشوكته ومنعته وانقياد الرعية له قهراً وجبراً الخ.

(بدائع الصنائع ۷: ۷۵)

لیکلی شوی دی کہ چرتہ دیوسری لاس دخوانی دجذبی نہ پخپلی لوریا
خوابی باندی پریوزی نوپہ دہ باندی بنخہ ہمیشہ دپارہ حرامہ شی اونس
ماتہ داواقعہ مخی تہ راغلی دہ چہ مایوہ شپہ دخپلی بنخی سرہ خواہش
پورہ کول اوغوبتل، لیکن هغه تیاری نہ وه هغه پخپل کت کنبی پریوتہ
ددی اوخماکت لگیدلی وو، ددی سرہ خماخپلہ لورچہ دهغی عمریوکال دوه
کالہ دی دالورخماکت طرفتہ وه اوبنخہ بل طرفتہ، مادخپلی بنخی د
راوستلو دپارہ لاس پخه هغی واچولو، خمالاس پخه لورباندی پریوتو، دالاس
مابنخی گنرلو سرہ وهلو خما بنخی خمالاس اونیولو اوبنکته ئی کرو، پخه دی
بارہ کنبی دشریعت خه حکم دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: م، ا، ریشاور..... ۱۲۵ جولائی ۱۹۷۹ھ

الجواب: چونکہ ستالور مشتہبہ نہ وه، دنهو کالونہ وه بلکه دیوکال دوو کالو
وه، لہذا ددی سرہ مس بالشہوة ضرر رسان او حرام کونکی نہ دی.
کما فی شرح التنویر: هذا اذا كانت حية مشتہة ولو ماضيا اما غیرها یعنی المیتة
وصغيرة لم تشته فلا تثبت الحرمة بها اصلاً، وفي ردالمحتار ۲: ۳۴ طبع حلبی سیاتی
تعریفها بانها بنت تسع فاكثر ﴿۱﴾. وهوالموفق

د زوی د بنخی سرہ مجامعت موجب حرمت اومتارکت دی

سوال: خه فرمائی علماء دین دی مسئلہ بارہ کنبی چہ یوسری دخپل زوی د
بنخی سرہ مجامعت او کرو، ایاددی زوی اودده دبنخی پخه مینخ کنبی جدائی
واقع شوی دہ یانہ؟ کہ چرتہ واقع شوی وی نوپہ دی صورت کنبی به داطلاق
بائن وی یارجعی؟ بینوا توجروا

المستفتی: نامعلوم

الجواب: دثبوت شرعی نہ پس دابنخہ پخه خپل خاوند باندی به ہمیشہ دپارہ

﴿۱﴾ (الدرالمختار مع ردالمحتار ۲: ۳۰۵ فصل فی المحرمات)

حرامہ وی اودثبوت نہ پس خاوند باندی ضروری دہ چہ دابنخہ پریگدی گنی
دابنخہ دمسلمان حاکم پخه ذریعی سرہ طلاق حاصل کولی شی

فی الهندية ۱: ۱۱۹: فمن زنى بامرأة حرمت عليه امها وان علت وابنتها وان سفلت،

وكذا تحرم المزنى بها على ابناء الزانى واجداده وان علوا وابناءه وان سفلوا كذا فى

فتح القدير ﴿۱﴾ وفى الدرالمختار: وبحرمة المصاهرة لا يرتفع النكاح حتى لا يحل

لها التزوج بآخر الابعد المتاركة وانقضاء العدة، وقال العلامة الشامى فى ردالمحتار

۲: ۳۸۹: وعبرة الحواى الابعد تفريق القاضى او بعد المتاركة، وقد علمت ان النكاح

لا يرتفع بل يفسد، وقد صرحوا فى النكاح الفاسد بان المتاركة لا تتحقق الا بالقول ان

كانت مدخولا بها..... واما غير المدخول بها فقیل تكون بالقول وبالترك على قصد

عدم العود اليها، انتهى مختصراً ﴿۲﴾

اودا متارکت طلاق نہ دی صرح به العلامة الشامی ۲: ۴۸۴ فليراجع ﴿۳﴾
وهوالموفق

د زوی د منکوحی سرہ د پلار نکاح حرامہ دہ

سوال: خه فرمائی علماء دین دی مسئلہ بارہ کنبی چہ یوسری دخپل زوی ته

﴿۱﴾ (فتاویٰ عالمگیریہ ۱: ۲۷۴ القسم الثانى المحرمات بالصهرية)

﴿۲﴾ (الدرالمختار مع ردالمحتار ۲: ۳۰۷ فصل فی المحرمات)

﴿۳﴾ قال العلامة ابن عابدين: وفرق فى النهر بان المتاركة فى معنى الطلاق فيختص به

الزوج اما الفسخ فرفع العقد فلا يختص به وان كان فى معنى المتاركة ورده الخير الرملی

بان الطلاق لا يتحقق فى الفاسد فكيف يقال ان المتاركة فى معنى الطلاق فالحق عدم الفرق

ولذا جزم به المقدسى فى شرح نظم الكنز.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۳۸۲ قبيل مطلب التصرفات الفاسدة)

واده او کړولیکن زوی په جماع کولو باندې قدرت نه لری، اوجدائی اوشوه، اوس که چرته دهلک پلار ددې جینئ سره نکاح کول او غواړی نو آیا دا جائز ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبد القدوس مانکیال شریف

جواب: هر کله چه نکاح صحیحه شوی وی اگر که جماع نه وی شوی نو هغه ښځه همیشه دپاره دهلک په پلار باندې حرامیږی، وحلائل ابناء کم الذین من اصلا بکم الایة (۱) و همکذا فی جمیع کتب الفروع (۲) وهو الموفق

د ښځې د رضاعی یا نسبی خور یا د نسبی یا رضاعی لور سره د زنا مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې کله چه د کوم سړی د ښځې رضاعی خور یا رضاعی لور وی، اودا سړی ددې رضاعی خور یا رضاعی لور سره په خراب نیت سره بې کاره حرکتونه او کړی نوددې بې کاره حرکتو دوجه نه په ده باندې خپله ښځه حرامه کیږی یانه؟ بینوا توجروا

المستفتی: غلام محمد ملاکنډ ایجنسی ۱۲ رمضان المبارک ۱۴۰۳ هـ

جواب: د ښځې د خور خوا د نسبی وی یا رضاعی سره زنا کولو سره ښځه نه حرامه کیږی (شامی ۳: ۳۴) اود ښځې لور خوا د نسبی یا رضاعی سره زنا کولو سره ښځه حرامه کیږی.

(۱) (سورة النساء آیت: ۲۳، رکوع: ۱، پار: ۴)

(۲) وفي الهندية: والثالثة حلیة الابن وابن الابن وابن البنت وان سفلوا دخل بها الابن ام لا.

(فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۲۷۴ القسم الثاني المحرمات بالصهرية)

(۳) قال العلامة الحصکفی: وفي الخلاصة وطی اخت امرأته لا تحرم علیه امرأته.

(الدر المختار علی هامش رد المحتار ۲: ۳۰۵ فصل فی المحرمات)

(شامی ۳: ۳۲) (۱) وهو الموفق

د نهو کالو نه کمې جینئ سره دست درازی

د حرمت مصاهرت موجب نه دي

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه زید دباقرې سره کله چه هغه پوره بالغه هم نه وه په اودود دست درازی کوشش او کړواو پرتو غاښ کھلا وهلو نه پس د مجامعت په نیت سره خپل عضو مخصوص ئې ددې مخصوص خائ سره لگولې وویانزدې کړې وو، چه هغه ویخه شوه په دې حرکت باندې هغه ډیر شرمنده شو او پاتې ترینه راغلو، څه وخت پس دزید د لور کویتږنه نیادباقرې سره اوکړه اوس هغه بالغه ده اوزید دلیت اولعل نه کار اخلی، شرعی حکم څه دي؟ بینوا توجروا

المستفتی: عزیز کتوزی

جواب: که چرته دارادي خرابې په وخت کښې ددې جینئ عمر د نهو کالو نه کم وی نو دا خباثت به د حرمت مصاهرت موجب نه وی، کما فی الدر المختار: هذا اذا كانت حية مشتهاة، وفيه ايضا وبنت سنهادون تسع ليست بمشتهاة به يفتي، نیز د نهو کالو کیدلو په تقدیر باندې که چرته د اندام لگولو په وخت انزال شوې وی نو بیا به هم دغه حکم وی، کما فی الدر المختار: فلوانزل مع مس او نظر فلا حرمة به يفتي (۲) وهو الموفق

د ځینې سره زنا کولو سره حرمت مصاهرت نه راځی

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو سړی د خپل سالی سره

(۱) قال العلامة ابن عابدين: اراد بحرمة المصاهرة الحرمت الاربع حرمة المرأة على اصول الزاني وفروعه نسباً ورضاعاً وحرمة اصولها وفروعها على الزاني نسباً ورضاعاً كما في الوطء الحلال. (رد المحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۰۳ فصل فی المحرمات)

(۲) (الدر المختار علی هامش رد المحتار ۲: ۳۰۳، ۳۰۵، ۳۰۷ فصل فی المحرمات)

ناجائز تعلقات لری اود زناهم مرتکب دے اوس دبعضی خلقو خیال دے بلکہ هغوی په ضد دے چه دواړه یعنی د خور خاوند او خینی دخپلې خپلې نکاح طلاق واقع کیږی د خور خاوند باندې خپله ښځه او په خینی باندې دده خاوند حرام شوی دې، دمستلي حقیقت څه دې؟ بینوا تجروا

المستفتی: داکتر فیاض حسین جهم ۱۹۷۷ء ۱۹۹۱ء

الجواب: بشرط صدق وثبوت په دې دواړو باندې دې باقاعده رجم جاری کړې شی لیکن د حرمت مصاهرت حکم اوفتوی ورکول غلط دی، کما فی شرح التئیر: وفي الخلاصة: وطی اخت امرأة لا تحرم علیه امرأته، (هامش ردالمحتار ۱: ۳۸۶) (۱) وهو الموفق

د خینی سره زنا حرام قطعی ده لیکن د ښځې په نکاح باندې څه اثر نه پریوزی

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو نوی پیغله جینی د ناجائز تعلقاتو په بنیاد باندې حامله شوه، پینځه شپږ میاشتي پس ددې حاملې نه تپوس او کړې شوچه داحمل دچا نه دې جواباً ئې او وئیل چه دا ځما د خور د خاوند دې، حالانکه هغه د اتو میاشتو نه په کراچي کښې دې چشم دید گواه نشته، وارثانو ئې داحمل د علاج په ذریعه او غورځولو، د جینی په بیان ددې مورد ویمه لور بال بچه داره خپل کورته راوسته ددې نه ئې پوښتنه او کړه چه تاڅه وکړل، وې وئیل چه په یو کور کښې دوه غواگانې نشی پاتي کیدې، ملزم موجود نه دې معلومه نه ده هغه څه بیان ورکوی په دې صورت کښې شرعاً خاوند او ښځه کښې جدائی کیدلې شی؟ بینوا تجروا

المستفتی: مولوی عزیز الرحمن کوهاله مری ۱۹۷۲ء ۱۵۱۱۱۱

الجواب: د ښځې خور سره زنا حرام قطعی ده لیکن په دې سره د ښځې په نکاح څه اثر نه پریوزی، فی عمدة الرعاية: فلوزنی بامرأة لا تحرم علیه اخته ولوزنا باخت زوجته

(۱) (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۳۰۵ فصل فی المحرمات)

لا تحرم علیه زوجته، (هامش شرح الوقایه ۱۲: ۲) (۱) وهو الموفق

د حرمت مصاهرت د وجه نه د حنفی المسکت

د پاره ښځه پریخودل ضروری دی

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو سړی د کومې ښځې سره زنا او کړه، ددې احکامې شرعیه نه ناواقفه سړی ددې ښځې دلور سره نکاح او کړه، دې ته علم نه وو چه د انکاح نه کیږی، اوس ددې دخیتې نه درې بچی پیدا شوی دی، تراوسه احکام دین باندې پابندل کیدلو سره مخکښی بد عملونه پیش نظر ساتلو سره خائف شو، د څلورو امامانو د مسلک نه مو خبر کړی چه ایاداسړې دې نکاح لره برقرار ساتلې شی؟ او کوم امام د جائز کیدلو فتویٰ ورکړې ده یا د څلورو وارو په نزد باندې د انکاح باطله ده؟ بینوا تجروا

المستفتی: شهاب الدین چشتیان بهاؤلنگر

الجواب: دشوافعویه نزد د انکاح صحیح ده او د احنافویه نزد د انکاح صحیح نه ده. قال فی الهدایه: من زنا بامرأة حرمت علیه امها و بنتها وقال الشافعی الزنا لا یوجب حرمة المصاهرة ۲: ۲۸۹ ﴿۲﴾ وفي البدائع ۲: ۲۶۰: وعند الشافعی لا تثبت الحرمة بالزنا فالولی ان لا تثبت بالمس والنظر بلون الملك الخ ﴿۳﴾

لهذا دې سړی د پاره که چرته حنفی وی ددې ښځې پریخودل ضروری دی،

وقال العینی فی شرح الهدایه ۴: ۲۰: وبه قال احمد فی قول، وهو الموفق

د ضرورت په وخت مذهب غیر باندې فتویٰ صحیح ده لیکن امتیاز مشکل دې

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو سړی دیو ښځې سره

﴿۱﴾ (عمدة الرعاية علی هامش شرح الوقایه ۲: ۱۲ بیان المحرمات من النساء)

﴿۲﴾ (هدایه ۲: ۳۲۹ فصل فی بیان المحرمات)

نکاح او کرہ بیانی ددی بنحی دمو رسرہ زنا او کرہ، فیحرم علیہ امرآة لاجل
الحرمة المصاهرة عندنا ولا یحرم علیہ عند الشافعی لان الحرمة المصاهرة لا یثبت
بالزنی کما قالہ فی موضعہ، اوس زہ پہ دے طریق سرہ دفتویٰ اخستلو طالب یم
چہ ایامونہ دے سری تہ مذهب غیرباندی فتویٰ ورکولی شو حکہ چہ تفریق
مفضی الی النزاع اوباعت فساد اوفتنہ دے؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا فدا محمد..... ۱۷۱۲۱۴۱۹۷۴

جواب: دضرورت پہ وخت مذهب غیرباندی فتویٰ ورکول صحیح دی. کما
صرح بہ فی موضعہ (۱) لیکن ضرورت دغیر ضرورت نہ ممتاز کول مشکل
دی، وهو الموفق

پہ حرمت مصاہرت کنبی دضرورت دوجہ نہ داننتقال عن المذهب حکم

سوال: خہ فرمائی علماء دین دے مسئلے بارہ کنبی چہ ہغہ سری خہ حکم دے

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: ان الاجماع على منع اطلاق التخيير بان يختار ويتشهى مهما
اراد من الاقوال في اي وقت اراد اما لو عمل بالضعيف في بعض الاوقات لضرورة اقتضت
ذلك فلا يمنع منه وعليه يحمل ما تقدم عن الشربلاي من ان مذهب الحنفية المنع بدليل
انهم اجازوا للمسافر والضيف الذي خاف الرية ان يأخذ بقول ابي يوسف بعدم وجوب
الفسل على المحتلم الذي امسك ذكره عند ما احسن بالاحتلام..... مع ان قوله هذا خلاف
الراجح في المذهب لكن اجازوا الاخذ به للضرورة..... وقد ذكر صاحب البحر في الحيض
في بحث الوان الدماء اقوالا ضعيفة ثم قال وفي المعراج عن فخر الاثمة لو افتى مفت بشي
من هذه الاقوال في مواضع الضرورة طلبا لتيسير كان حسنا انتهى، وبه علم ان المضطر له
العمل بذلك لنفسه كما قلنا وان المفتي له الافتاء به للمضطر فما مر من انه ليس له العمل
بالضعيف ولا الافتاء به محمول على غير موضع الضرورة كما علمته من مجموع ما قرزناه
والله تعالى اعلم.

(شرح عقود رسم المفتي ۱۰۱ ولا يجوز بالضعيف العمل)

چہ ہغہ پہ مسائل جزئیہ کنبی یامسائل کلیہ کنبی دیوم مذهب نہ بل مذهب
تہ منتقل کیڑی اوپہ خلورو مذهبونو کنبی ددی مسئلے خہ حکم دے، چہ
یوسری دیوی یتیمی جینی سرہ نکاح او کرہ چہ دھغی پلارنشتہ جینی
تقریباً اتوکالودہ چہ قابل دخول نہ دہ اود جینی مورہم پہ دے کور کنبی
اوسیری دے خاوند دے جینی دمو رسرہ شو کرتہ مباشرت فاحشہ کرے دے
او حالانکہ ددی جینی پہ طلاق باندی قادر نہ دے حکہ چہ رشتہ داران پہ دے
واقعاتوباندی خبر نہ دی اوپہ خبر کیدلوباندی بہ ئی قتل کرے، نوددی
مسئلے خہ حکم دے؟ بینوا توجروا

المستفتی: حاجی محمد شاہ فیصل مسجد امداد العلوم پشاور صدر ۱۹۸۲ء ۱۵۱۱

جواب: (۱) الانتقال من مذهب الى مذهب حرام اذا كان اتباعا للهوى واتباعاً
للرخص كما في مقدمة ردالمحتار ﴿۱﴾ نعم جاز الافتاء بمذهب الغير عند الضرورة
كما صرح به العلامة الشامي وغيره ﴿۲﴾.

(۲) لو انزلا عند هذه المباشرة في كل مرة فلا تحرم عليه بنت هذه المرأة

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: (قوله ان الحكم الملق باطل بالاجماع وان الرجوع عن
التقليد بعد العمل باطل اتفاقا) المراد بالحكم (الملق) الحكم الوضعي كالصحة مثاله
موضوعي سال من بدنه دم ولمس امرأة ثم صلى فان صحة هذه الصلاة ملققة من مذهب
الشافعي والحنفي والتلفيق باطل فصحته منتفية.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۱: ۵۵ مطلب في حكم التقليد والرجوع عنه مقدمة)

﴿۲﴾ قال العلامة الشامي: العالم الذي يعرف معنى النصوص والاخبار وهو من اهل الدراية
يجوز له ان يعمل عليها وان كان مخالفا لمذهبه، قلت لكن هذا في غير موضع الضرورة.....
لوا فتى مفت بشي من هذه الاقوال في مواضع الضرورة طلبا للتيسير كان حسنا.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۱: ۵۵ مقدمه)

كما في محرمات ردالمحتار وغيره ﴿١﴾. والا فحرمت عليه منكوحته والمخلص من القتل ان يطلق هذه المنكوحه المحرمة احتيالا، ومن يقن القتل والمقاتلة عند التطلاق ايضا فجاز له العمل بمذهب الامام الشافعي من ان حرمة المصاهرة لا تحصل بالحرام، وبالجملة ان

فرق الضرورة من غير الضرورة امر لا يعلمه الا الله ثم من ابتلى به ﴿٢﴾. وهو الموفق

د حرمت مصاهرت اوبنخه پشان د باورچی ساتلو وغيره مسئلي

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چه زید په شهوت سره دخپلې بالغې لور سره څو ځله بوس او کنار او کړو، ددې دوجه نه دده بنځه دحرمت مصاهرت دوجه نه په ده باندې حرامه شوه. اوس دشرعي مطابق زید له څه کول پکار دی، که چرته طلاق ورکړی نو هغه بې چاره بې قصوره ده جرم زید کړې دې دې وجه نه ددې سزا زید ته ورکول پکار دی بنځې ته نه؟

﴿١﴾ قال العلامة الحصكفي: هذا اذا لم ينزل فلو انزل مع مس او نظر فلا حرمة به يفتي،

قال ابن عابدين: لانه بالانزال تبين انه غير مفض الى الرطه هدايه الخ. (التر المختار مع ردالمحتار ۲: ۳۰۴ فصل في المحرمات)

﴿٢﴾ قال شيخنا محمد فريد مدظله: لا يجوز الحكم والافتاء بالقول المرجوح وبمذهب

سائر الاثمة الا في ثلاثة مواضع الاول عند الضرورة دون التشهي والتلهي فانه حرام كما حرم الحكم الملق الخارج للاجماع في عمل واحد كالحكم بصحة وضوء من ترك الترتيب ومسح دون ربع الرأس..... المنع عن المرجوح حتى لنفسه لكون المرجوح صار منسوخا نعم قيد البيري بالعامي وذكر عن خزانه الروايات ان العالم الذي يعرف معنى النصوص والاخبار وهو من اهل الدراية يجوز له ان يعمل عليها وان كان مخالفا لمذهبه وقال العلامة الشامي في مقدمة ردالمحتار: هذا في غير موضع الضرورة وبمعناه في شرح

عقود رسم المفتي. (البشرى لارباب الفتوى ۳۳ الفصل السادس)

(۱) که چرته بنځه دکور نه اوباسی نو ددې زندگي به څنگه تیریري په دې کښې دشریعت څه رهنمائي ده؟ (۲) زید ددخړو سزانه دبیچ کیدلو دپاره څه اوکړي دیر ژاړي او شرمنده دې لیکن دگناه اظهار کولو سره دلیل کیدل هم نه غواړي، نیز شریعت هم دگناه دپتولو حکم ورکړې دې او خاص خبره داده چه هغه په ټول ژوند کښې دچاسره دزنا کولو مرتکب شوي نه دي، صرف دې ځل ئې بدقسمتي سره بوس او کنار او کړو اوس توبه کوي؟ (۳) زید په داسې مرض کښې مبتلا کیدلو سره عنین شوي چه دهغي علاج ناممکن دي اطباء وائي چه اوس دصحت دتلاش کولو په ځای دده دپاره دقبر تیاري پکار ده په داسې حالت کښې ایازید په دې خپل آخري عمر کښې دې بنځې لره دیو اجنبي باورچی په حیثیت سره ساتلې شي چه ددې په نفقي سره مدد اوکړي اود بنځې اود خاوند خصوصي تعلقات خودر کنار دیوبل نه پرده هم اوکړي ایاپه دې طریقه دې دواړو لره په یو کور کښې دژوند تیرولو اجازت شته؟ (۴) د ځوانئ نه دبنځې حالت دادې چه ددې کله جنسي رغبت نه دي شوي دنکاح نه پس چه زید څومره هم وقاع کړې ده په زور ئې کړې ده او اوس خو هغه بوډا شوي دي اوس صرف دبدنامي نه بیچ کیدو نیز په دې بوډا والی کښې ددویم خاوند بنځې جوړیدلو نه بطور داجنبي باورچی جوړیدلو سره په شرعي پرده کښې دزید په کور کښې دژوند باقی ورځې پوره کول غواړي آیا په دې طریقې سره به صحیح وي؟ بینوا توجروا

المستفتی: عباد الله سکهر سنده

جواب: (۱) په ده باندې ضروري ده چه ددې بنځې سره متارکت اوکړي اود متارکت نه پس کله چه عدت ختم شي نو په بل ځای کښې نکاح کولې شي که چرته داسې جدا کور یا جدا کمره دې بنځې ته ورکړي نو جائز ده (درمختار وردالمحتار) (۱) (۲) دالله تعالی نه دې مغفرت او غواړي او صحیح توبه دې اوباسي.

﴿١﴾ قال العلامة الحصكفي: قبل السكران بنته تحرم الام وبحرمة المصاهرة لا يرتفع النكاح حتى لا يحل لها التزوج بآخر الا بعد المتاركة وانقضاء العدة، قال العلامة ابن عابدين: (قوله الا بعد المتاركة) اي وان مضى عليها سنون كما في البزازية وعبارة الحاوي الا بعد تفريق القاضي او بعد المتاركة بان (بقية حاشيه په راروانه صفحه)

۳، خبیث سری باندی خہ اعتماد نشسته اوپہ ذکر شوی صورت کنبی دنظر او دمس بالشہوت خطرہ موجودہ لہذا کم از کم کہ جدا کمرہ ورکری شی نہ خطرہ بہ کتبہ شی ۴، دانبخہ پہ دی سری باندی حرامہ شوی دہ لیکن مسکن دمسکن نہ پس یعنی دہ دوئیلونہ پس چہ خماستاسرہ خہ تعلق بنتہ یاماتہ پریخودی عدت تیریدلونہ پس بل خای کنبی نکاح کولی شی او کہ چرتہ باپردہ او بلاخلوت پہ دی کور کنبی سکونت او کری نوجائزہ لیکن دسابقہ بی اعتمادی دوجہ نہ بہترہ دادہ چہ پہ کور کنبی یوہ کمرہ دی دپارہ منتخب کری چہ دفتنی خوف پاتی نشی اگر کہ دوارہ بوہاگان دی او اگر کہ دانبخہ دمحارمونہ شمار شوی دہ، داتولی مسئلی درمختار او ردالمحتار نہ ماخوذی (۱)، وهو الموفق

صرف متهم کیدلوسرہ حرمت مصاہرت نہ ثابت کیڑی

سوال: خہ فرمائی علماء دین دی مسئلی بارہ کنبی چہ پہ پلار باندی الزام دی چہ ہغہ دخیلی حقیقی لور سرہ (ہغہ چہ ناوادہ کری وہ) زنا کری دہ یوکس ہم مخامخ گواہ نشتہ کلہ چہ جینی حاملہ شوہ نودی پلار لہ مجرم او بنودلو او دوو دریو بنخوپہ مخامخ ئی او وئیل چہ داخما پلاریہ ما باندی ظلم کری دی مورہم دلور دخبری تصدیق کری دی چہ داجرم ہم دیلا ر کیدلی شی، (مورئی حقیقی دہ) کلہ چہ دیلا ر نہ پوبستہ او کری شوہ نوہغہ خاموشی اختیار کرہ او وی وئیل چہ داخہ تاسو وایی خہ بہ ددی خہ جواب درکرم (۱) ایادی دکلی نہ

(بقیہ حاشیہ) المتارکۃ لا تتحق الا بالقول الخ.

(الدر المختار مع رد المحتار ۲: ۳۰۷ فصل فی المحرمات)

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی: وسئل شیخ الاسلام عن زوجین افرقا ولكل منهما ستون سنة وبينهما اولاد تتعذر عليهما مفارقتهم فيسكنان في بيتهم ولا يجتمعان في فراش ولا يلتقيان التقاء الأزواج هل لهما ذلك قال نعم واقره المصنف.

(الدر المختار علی هامش رد المحتار ۲: ۶۷۵ قبیل فصل فی ثبوت النسب)

بہر کری شی؟ (۲)، ایاددہ نکاح ختمہ شوی دہ؟ (۳)، ایاددہ دبچود پرورش او مالی بد حالی تہ کتلوسرہ دی پہ کلی کنبی ایسارول جائز دی؟ بینوا توجروا المستفتی: محمد اکرم حمیدہ واہ کینتہ..... ۱۳ شعبان ۱۳۹۶ھ

جواب: السلام علیکم نہ پس دی واضحہ وی چہ پد استفاء کنبی ذکر شوی سری معصیت نہ مسلم دی او نہ مبرہن دی پس صرف دمتہم کیدلودوجہ تہ ورتہ خہ تعزیرور کول بی قاعدی کار دی البتہ پہ کلی والہ باندی فرض دی چہ ددی سری سرہ ددہ لوریانی او خوریانی پہ یوکور کنبی او سیدلوتہ پرینگدی. وهو الموفق

دخوم اوہ خوانبی تعلقاتو سرہ سخر باندی بخہ نہ حرامہ کیڑی

سوال: خہ فرمائی علماء دین دی مسئلی بارہ کنبی چہ خہ معذورہ سری یم او دکوم سری سرہ چہ مادخیلی لور نکاح کری دہ ہغہ خما دبنخی یعنی دخیلی خوانبی سرہ ناجائز تعلقات قائم کری دی ایاپہ دی صورت کنبی خما دلور او ددی دخاوند او ہم دغسی خما او خما دبنخی پہ مینخ کنبی نکاح قائمہ پاتی کیدلی شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: عطاء گل پشاور

الجواب: بشرط صدق سبتالوریہ خیل خاوند باندی حرامہ شوی دہ (۱) اوپہ تاباندی خیلہ بنخہ نہ دہ حرامہ شوی البتہ بہترہ دادہ چہ استبراء او کری یعنی دیو حیض راتللو پوری جماع نہ منع شی، کذا فی الدر مع الرد

۸۵۶: ۲ (۲) وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة ابن نجيم: واراد بحرمة المصاهرة الحرمات الاربع حرمة المرأة على اصول الزاني وفروعه نسبا ورضاعا وحرمة اصولها وفروعها على الزاني نسبا ورضاعا كما في الوطاء الحلال. (البحر الرائق ۳: ۱۰۱ فصل فی المحرمات)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصکفی: وفي شرح الوهبانية..... (بقیہ حاشیہ پہ راروانہ صفحہ)

.....
 (بقیہ حاشیہ) لو زنت المرأة لا یقربها زوجها حتی تحيض لاحتمال علوقها من الزنا فلا یسقی ماؤه زرع غیره فلیحفظ لغرابته. قال العلامة ابن عابدین: امر بحفظه لا لیعتمد بل لیجنب بقربته قوله لغرابته فان المشهور فی المذهب ان ماء الزنا لا حرمة له لقوله صلی اللہ علیہ وسلم لیجنب من زنا لا یقربها حتی تضع لئلا یسقی زرع غیره لان به یزداد سمع الولد وبصره حدة فقد ظهر بما قرناه الفرق بین جواز وطء الزوجة اذا رآها تزنی و بین عدم جواز وطء التي تزوجها وهي حبلى من زنا.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ۲: ۶۶۷ قبیل فروع باب العدة)

باب الحضانة

حق حضانت او د بچو د نفقہ مسئلہ

سوال: خہ فرمائی علماء دین دے مسئلے بارہ کسبے چہ زید وفات شویوروریوہ بنخہ دوه لوریانی او یوزوی ئی پریخودل. یوہ جینی داوو کالودویمہ د پینخو کالواؤزوی ئی ددوو کالودی اوس کہ چرتہ دانبخہ دبچود غیر محرم سره واده او کړی نوددی بچونفقہ په مورباندي ده یاپه تره باندي. حالانکه دبچو خہ خپل مال او جائداد نشته. نیز حق حضانت دمورد پاره دے یا د نانی دپاره دے یا د تره دپاره دے؟ بینوا توجروا

المستفتی: علی محمد نوشهره صدر..... ۱۹۹۰ء ۱۷۱۱

جواب: (۱) کہ چرتہ ددی بچود پاره خپل مال نه وی نوددوی نفقه به په مور او تره باندي واجبه وی په مورباندي دریمه او په تره باندي دریو کسبے دوه حصی (هنديہ ۵۸۵: ۱) (۱)

(۲) صورت مسئلہ حق حضانت د نانی دپاره دے او کہ چرتہ نانی نه وی نود

﴿۱﴾ وفي الهندية: والنفقة لكل ذي رحم محرم اذا كان صغيرا فقيرا..... ويجب ذلك على قدر الميراث ويجبر عليه كذا في الهداية وتعتبر اهلية الارث لا حقيقته كذا في النقاية. (فتاوى عالمگیری ۱: ۵۶۲ الفصل الخامس في نفقة ذوی الارحام)

وقال العلامة ابن عابدین: (قوله والمعتبر فيه القرب والجزئية لا الارث)..... وان كان كل من الصنفين اعنى الاصول والحواشي وارثا اعتبر الارث ففي ام واخ عصبی او ابن اخ كذلك او عم كذلك على الام الثلث وعلى العصبه الثلثان بدائع.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۴۳۸ مطلب ضابط في حصر احكام نفقة الاصول)

دادی دیارہ دی (ہندیہ ۵۲۲: ۱)، (۱) او کہ چرتہ دبچو خیر خواہی دمو رپہ حضانت کنبی وی اودناسکہ پلار (زوج الام) پہ دی باندی راضی وی نودا حق بہ مورلہ وی (ردالمحتار ۸۸۰: ۲)، (۲) وهو الموفق

د پلار مورثہ د خرچی او نقی نہ ورکولو

پہ شرط باندی د زوی د حوالہ کولو مسئلہ

سوال: خہ فرمائی علما دین دی مسئلہ بارہ کنبی چہ دیوسری نبخہ بدزبانہ یعنی زبان درازہ اودبچونہ بی پرواہ وہ، دیوہہ کولو باوجود ہم نہ پوہہ کیدلہ ہر کار کنبی ئی د خاوند مقابلہ کولہ، آخر کنبی ئی جادو کول ہم شروع کرل، کلہ چہ پہ خط کنبی د جادو د تعویذ و نوذکر خاوند او کتلونو نبخہ تہ ئی دریم طلاق ہم ورکولو سرہ جدا کرہ، اوس د خاوند سرہ دمطلقہ تہ دري بچی پاتی شو ی دی ددوی عمرو نہ دہلک شیر کالہ، دجینی خلور کالہ دبل ہلک دري

﴿۱﴾ وفي الهندية: وان لم يكن له ام تستحق الحضانه بان كانت غير اهل للحضانه او متزوجة بغير محرم او ماتت فام الام اولي من كل واحدة وان علت فان لم يكن للام ام فام الاب اولي ممن سواها وان علت، كذا في فتح القدير. (فتاویٰ عالمگیریہ ۵۴۱: ۱ الباب السادس عشر فی الحضانه)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدين: قلت الاصول التفصيل وهو ان الحاضنة اذا كانت تاكل وحدها وابنها معها فلها حق لان الاجنبي لا سبيل له عليها ولا على ولدها بخلاف ما اذا كانت في عيال ذلك الاجنبي او كانت زوجة له وانت علمت ان سقوط الحضانه بذلك لدفع الضرر عن الصغير فينبغي للمفتي ان يكون ذا بصيرة ليراعى الاصلح للولد فانه قد يكون له قريب مبغض له يتمنى موته ويكون زوج امه مشفقا عليه يعز عليه فراقه فيريد قريبه اخذه منها ليؤذيه ويؤذيها اولياء كل من نفقته او نحو ذلك وقد يكون له زوجة تؤذيه اضعاف ما يؤذيه زوج امه الاجنبي وقد يكون له اولاد يخشى على البنت منهم الفتنة لسكنائها معهم فاذا علم المفتي او القاضى شيئا من ذلك لا يحل له نزعہ من امه لان مدار امر الحضانه على نفع الولد. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۲۹۴ باب الحضانه)

کالہ دی، دیلار سرہ دیر آرام اوراحت سرہ اوس سیری اوس مطلقہ دبچو مطالبہ کوی دبچو پلار انکاری دی حکہ چہ دانبخہ بد اخلاقہ اوبی پرواہ دہ اوس ہغی دعدالت پہ ذریعہ دبچو داخستلو دہمکی ورکری دہ۔ پلار ئی ویریدلو سرہ او وئیل کہ چرتہ پہ زبردستی سرہ بچی بوتلیل غوار ی نوخہ بہ ہمیشہ دیارہ اولیکم او خرچہ وغیرہ بہ ہم نہ درکوم، مطلقہ نبخہ دا قبولہ کرہ، اوس سوال دادی ایاپہ دی لیکلو سرہ بہ پلار مجرم وی یانہ؟ بینوا توجروا المستفتی: محمد حسین راولپنڈی شہر..... ۱۹۸۸ء ۲۱۱۱

جواب: دابچی خواہ موافق ثابت وی یا مخالف ستابچیان دی اوجق حضانت بہر حال ددی مطلقہ دیارہ دی ترخوپوری چہ تہ ددی مطلقہ نا اہلیت ثابت نہ کری ﴿۱﴾ اودبچو نفقہ تاحین بلوغ پہ تاباندی واجب دہ ﴿۲﴾ اوددی مطلقہ (حاضنی) نفقہ ہم تہ تاباندی واجب دہ البتہ دادویم قابل اسقاط دی پہ خلاف داوول ﴿۳﴾ وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة الحصكفی: (الحضانه) ثبت للام النسبية ولو..... بعد الفرقة الا ان تكون مرتدة..... او فاجرة فجورا يضيع الولد به كزنا وغناء وسرقة ونياحة كما في البحر.

(الدرالمختار على هامش ردالمختار ۲: ۲۸۸ باب الحضانه)

﴿۲﴾ قال العلامة المرغنياني: ونفقة اولاد الصغار على الاب لا يشاركه فيها احد كما لا يشاركه في نفقة الزوجة لقوله تعالى: وعلى المولود له رزقهن والمولود له هو الاب.

(هداية ۲: ۴۴۷ فصل في نفقة الاولاد الصغار)

﴿۳﴾ قال العلامة ابن عابدين: (قوله اذا لم تكن منكوحه ولا معتدة لابيہ) هذا قيد فيما اذا كانت الحاضنة اما فلو كانت غيرها فالظاهر استحقاقها اجرة الحضانه بالاولي وقوله لابيہ احتراز عما لو كانت في نكاح او عدة رجل غير الاب فانها تستحق الاجرة عليها لكن اذا كان الناكح محرما للصغير والا فلا حضانه لها كما مر.

(ردالمختار هامش الدرالمختار ۲: ۲۹۱ باب الحضانه)

د بیچی تربیت ناسکھ پلار کړې دې. آیا وارثان دواپسې حق لرلې شی؟

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو سړی د کونډې ښځې سره نکاح او کړه دې ښځې سره د سابقه خاوند نه یوه وړه لور (ددرې خلورو میاشتو) هم وه، ورسره راغله حالانکه د نکاح په وخت ددې تذکره نه ده شوې نه د نفقې څه تذکره وارثانو او کړه، اوس جینې چه کله د شپږو کالو شوه نو د جینې وارثان جینې واپس غواړی او دادویم خاوند د جینې نفقه او خرجه غواړی ایا هغوی دا جینې واپس اخستلې شی؟ که چرته اخستلې شی نو هغوی ته به خرجه ورکول هم پریوزی یانه؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولوی غلام قادر ملهو گیدر پور هزاره..... ۱۹۲۹ء ۱۸۸۱ء

جواب: (۱) که چرته دا وارثان مفت تربیت کول غواړی او مورد لور په ترکې سره تربیت کوی نو وارثان دې جینې لره واپس اخستلې شی، او که چرته مور دخپل خاوند (زوج ثانی) په مال سره دهغه په خوشحالی سره د بیچی تربیت کوی نو واپس ئې نشی اخستلې.

یدل علیه مفهوم ما فی الدر المختار وفي الحاوی تزوجت باجنبي وطلبت تربيته بنفقة والتزمت ابن عمه مجاناً ولا حاضنة له فله ذلك انتهى (۱) والمفهوم معتبر ههنا عندنا ايضاً. (۲) چونکه مور و غیره تبرع کړې دې بغیر د څه مجبورې نه لهذا خرجه نشی

اخذتلي (۲) وهو الموفق

(۱) الدر المختار على هامش رد المختار ۲: ۲۹۰ باب الحضانة

(۲) قال العلامة الحصكفي: وفي المنية تزوجت ام صغير توفي ابوه وارادت تربيته بلا نفقة مقدرة واراد وصيه تربيته بها دفع اليها لا اليه، قال ابن عابدين: بلا نفقة اى من مال الصغير الموروث له من ابيه فتح و ظاهره ان المراد نفقة الصبي والظاهر ان اجرة الحضانة كذلك.

(الدر المختار مع رد المختار ۲: ۲۸۹، ۲۹۰ باب الحضانة)

د مظلومي مطلقې د خرچې اود بیچی د اجرت حضانت مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه دیو ښځې د نکاح کولونه یو کال پس لور پیدا شوه، سخرگنئ سره دلور نه د کور نه بهر کړله، پینځه میاشتې د مور پلار کړه او سیدله او بیانې مور پلار ته او وئیل چه ما بار بار د خاوند کور ته مه لیږئ، ځما خاوند بې وقوف دې بار بار مې د کور نه او باسی ښځه مجبور ا د مور پلار سره لاړله، د دوو کالونه پس ورته طلاق ملاؤ شو ایا دا ښځه د دوو کالو مخکښې د طلاق نه خپله خرجه او نفقه اود لور خرجه او نفقه اخستلې شی؟ اود طلاق نه پس دلور خرجه څومره وخته پورې او څومره اخستلې شی او څومره وخته پورې به لور د مور نه جدا کولې نشی؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد انور شاکر توبه ضلع اټک ۱۱۴ رمضان المبارک ۱۴۰۳ء

الجواب: ددې ښځې خاوند باندې د دوو کالو خرجه (د ښځې اود لور دواړو) واجب ده دا ښځه ناشزه نه ده مظلومه ده (۱) نیز دې خاوند باندې طلاق ورکولونه پس د عدت خرجه واجب ده او عدت تیریدلونه پس دلور خرجه او اجرت حضانت هم په دې خاوند باندې واجب الادای (۲) (شامی باب الحضانة والنفقات) وهو الموفق

(۱) قال العلامة الحصكفي: فتجب للزوجة على زوجها..... ولو هي في بيت ابائها اذا لم يطالبها الزوج بالنفقة به يفتى وكذا اذا طالباها ولم تمتنع. (الدر المختار ۲: ۷۰۱ باب النفقة)

قال العلامة ابن عابدين: فالحاصل ان الفرقة اما من قبله او من قبلها فلو من قبله فلها النفقة مطلقا سواء كانت بمعصية او لا طلاقا او فسخا وان كانت من قبلها فان كانت بمعصية فلا نفقة لها ولها السكنى في جميع الصور.

(رد المختار هامش الدر المختار ۲: ۷۲۷ قیل مطلب الصغير والمكتسب نفقة الخ)

(۲) قال العلامة محمد امين الشامي: كان من جملتها الاتفاق على حاضنته التي حبست نفسها لاجله عن الزواج ومثلها اجرة ارضاعه فلم تكن..... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

د مور د غیر محرم سره نکاح کولو سره حق د حضانت ساقط کیږي

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه د خاوند او ښځې په مینځ کښې جدائی راغله او ددوی دوه بچیان دی، مطلقې روستویه غیر خاندان کښې نکاح او کره په دې صورت کښې د بچو د پرورش حق چاته دي؟ حالانکه د پلار نه علاوه د بچو د صحیح پرورش کولو والا څوک نشته؟ شرعی طور باندې په پلار یا مطلقه کښې څوک ددې بچو د پرورش حق لری؟ بینوا توجروا

المستفتی: نور محمد

الجواب: د غیر محرم سره نکاح کولو سره حق حضانت ساقط کیږي، لمافی الدر المختار: او متزوجه بغیر محرم الصغیر (۱) و بمعناه فی جمیع کتب الفتاوی (۲)، لهذا دا بچیان به نیکه یا ترورو غیره ته حواله کولې شی، او که چرته په ښځو کښې څوک ملا و نشی نو د پلار په حواله کولې به شی، لمافی الهندیه: و اذا وجب الانتزاع من النساء ولم یکن للصبی امرأة من اهله یدفع الی العصبه فیقدم الاب الخ (۳)

(بقیه حاشیه) اجرة خالصة من کل وجه حتی ینافیها الوجوب بل لها شبه الاجرة وشبه النفقة فاذا كانت منکوحة او معتلة لابیہ لم تستحق اجرة لا علی الحضانة ولا علی الارضاع لوجوبها علیها دیانة ولان النفقة ثابتة لها بدونها بخلاف ما بعد انقضاء العدة فانها تستحقها عملا بشبه الاجرة.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۲۹۱ قبیل مطلب فی لزوم اجرة مسکن الحضانة)

﴿۱﴾ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۲۸۹ باب الحضانة)

﴿۲﴾ قال العلامة المرغینانی: اذا وقعت الفرقة بین الزوجین فالام احق بالولد..... فقال علیه

السلام انت احق به مالم تنزوجی. (هدایه ۲: ۳۳۸ باب حضانة الولد ومن احق به)

﴿۳﴾ (فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۵۳۲ الباب السادس عشر فی الحضانة)

نوبت: واضحہ دې وی که چرته شرعی مستحق په دې باندې راضی وی چه بچیان دې د مور سره او سیرې نو دا څه گناده ده (۱). و هو الموفق

د پلار او د مور په مینځ کښې د تفریق نه پس

د بچی د حضانت او د ثبوت نسب مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه ځمادې ای پاس دلور واده دوریرې د زوی سره او کرې شو. لیکن ځما وریره او دهغې زوی ځما دلور تنگول شروع کړل بالاخر په څلورم نومبر ۱۹۸۸ء ما خپله لور د سخر والود کورنه راوستله ددې نه پس معلومه شوه چه د جینې دامیددې چنانچه مایه فیملی کورټ کښې د نکاح تنسیخ کولو دعوی او کره او ددې سره مې ددې د حمل ذکر هم او کړو، د مقدمې په دوران کښې معتبراو نیکو خلقو د صلح د صفائی دپاره هم کوشش او کړوهغه ددې خلقو د بې انصافو د وجه نه څه نتیجه را ونخکله، په دې دوران کښې هلک ته او وئیلې شو چه د ښځې حمل دې مگر هغه اوئیل چه حمل ځما د نطفې نه نه ده او څه لسو بچولره هم په مور باندې قربان کولې شم او قربان کوم، (ددې خبرې گواه هم موجود دي، په اوویشتم جولائی ۱۹۸۹ء هلک پیدا شو او جنورئ ۱۹۹۰ء کښې اچانک دهلک دخپل کولو دپاره ئې نوټس ورکړو او په پینځم مارچ په عدالت کښې ئې دعوی هم دائره کړه اوس هم روانه ده اوس سوال دادې چه ایا فریق ثانی ته شرعاً د ماشوم ملاویدې شی؟ نیز د ماشوم به د کوم فریق سره وی ځکه چه

تنسیخ نکاح مخکښې شویده؟ بینوا توجروا

المستفتی: م، د، ج، راجه اسلام آباد..... ۱۹۹۰ء ۱۵۱۵

﴿۱﴾ قال ابن عابدين: عن المفتی ابی السعود مسئلة فی رجل طلق زوجته ولها ولد صغير منه واسقطت حقها من الحضانة وحکم بذلك حاکم فهل لها الرجوع یاخذ الولد الجواب نعم لها ذلك فان اقوى الحقیقین فی الحضانة للصغير ولئن اسقطت الزوجة حقها فلا تقدر علی اسقاط حقه ابداً.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۲۹۰ باب الحضانة)

د مور د غیر محرم سره نکاح کولو سره حق د حضانت ساقط کیږي

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه د خاوند او ښځې په مینځ کښې جدائی راغله او ددوی دوه بچیان دی، مطلقې روستوپه غیر خاندان کښې نکاح او کړه په دې صورت کښې د بچود پرورش حق چاته دي؟ حالانکه د پلار نه علاوه د بچود صحیح پرورش کولو و الا څوک نشته؟ شرعی طور باندې په پلار یا مطلقه کښې څوک ددې بچود پرورش حق لري؟ بینوا تو جوړوا.

المستفتی: نور محمد

الجواب: د غیر محرم سره نکاح کولو سره حق حضانت ساقط کیږي، لمافی الدر المختار: او متزوجه بغیر محرم الصغیر (۱) و بمعناه فی جمیع کتب الفتاوی (۲)، لهذا دا بچیان به نیکه یا ترور و غیره ته حواله کولې شی، او که چرته په ښځو کښې څوک ملا و نشی نو د پلار په حواله کولې به شی، لمافی الهندیه: واذا وجب الانتزاع من النساء ولم یکن للصبی امراة من اهله یدفع الی العصبه فیقدم الاب الخ (۳)

(بقیه حاشیه) اجرة خالصة من کل وجه حتی ینافیها الوجوب بل لها شبه الاجرة وشبه النفقة فاذا كانت منكوحة او معتلة لابیہ لم تستحق اجرة لا علی الحضانة ولا علی الارضاع لوجوبها علیها دیانة ولان النفقة ثابتة لها بدونها بخلاف ما بعد انقضاء العدة فانها تستحقها عملا بشبه الاجرة.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۲۹۱ قبیل مطلب فی لزوم اجرة مسکن الحضانة)

﴿۱﴾ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۲۸۹ باب الحضانة)

﴿۲﴾ قال العلامة المرغینانی: اذا وقعت الفرقة بین الزوجین فالام احق بالولد..... فقال علیه

السلام انت احق به مالم تتزوجی. (هدایه ۲: ۳۳۸ باب حضانة الولد ومن احق به)

﴿۳﴾ (فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۵۳۲ الباب السادس عشر فی الحضانة)

نوبت: واضحه دې وی که چرته شرعی مستحق په دې باندې راضی وی چه بچیان دې د مور سره او سپړی نو دا څه گناده ده (۱). وهو الموفق

د پلار او د مور په مینځ کښې د تفریق نه پس

د بچی د حضانت او د ثبوت نسب مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه ځمادې ای پاس دلور واده دوریرې د زوی سره او کړې شو، لیکن ځماوریره او دهغې زوی ځما دلور تنگول شروع کړل بالاخر په څلورم نومبر ۱۹۸۸ء ماخپله لور د سخر والود کورنه راوستله ددې نه پس معلومه شوه چه د جیني دامید دې چنانچه مایه فیملی کورټ کښې د نکاح تنسیخ کولو دعوی او کړه او ددې سره مې ددې د حمل ذکر هم او کړو، د مقدمې په دوران کښې معتبراو نیکو خلقو د صلح د صفائی دپاره هم کوشش او کړو هغه ددې خلقو د بې انصافو د وجه نه څه نتیجه را ونخکله، په دې دوران کښې هلک ته او وئیلې شو چه د ښځې حمل دې مگر هغه اوئیل چه حمل ځما د نطفې نه نه ده او څه لسو بچولره هم په مور باندې قربان کولې شم او قربان کوم، (ددې خبرې گواه هم موجود دي، په اوویشتم جولائی ۱۹۸۹ء هلک پیدا شو او جنورئ ۱۹۹۰ء کښې اچانک دهلک دخپل کولو دپاره ئې نوټس ورکړو او په پینځم مارچ په عدالت کښې ئې دعوی هم دائره کړه اوس هم روانه ده اوس سوال دادې چه ایافریق ثانی ته شرعاً د ماشوم ملاویدې شی؟ نیز د ماشوم به د کوم فریق سره وی ځکه چه تنسیخ نکاح مخکښې شویده؟ بینوا تو جوړوا

المستفتی: م، د، ج، راجه اسلام آباد..... ۱۹۹۰ء ۱۵۱۵

﴿۱﴾ قال ابن عابدين: عن المفتی ابی السعود مسئلة فی رجل طلق زوجته ولها ولد صغير منه واسقطت حقها من الحضانة وحکم بذلك حاکم فهل لها الرجوع یاخذ الولد الجواب نعم لها ذلك فان اقوى الحقیق فی الحضانة للصغير ولئن اسقطت الزوجة حقها فلا تقدر علی اسقاط حقه ابداً.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۲۹۰ باب الحضانة)

الجواب: مسئلہ شرعیہ دادہ چہ داهلک ددغہ پلارنہ ثابت النسب دې
لحديث: الولد للفراش (۱) ولتصريح الفقهاء به (۲) البتہ داهلک به داوؤہ کالو
کیدلو پورې مورسره اوسیرې او روستو به اشفق ته حواله کولې شی
ردالمحتار باب الحضانه (۳) وهو الموفق

د خلع په صورت کښې د اوؤه کالو کیدلو پورې بچی به د مورسره اوسیرې
سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چہ ښځه خاوند په خلع
باندې راضی شول مگر اوس د بچو معامله ده چہ هغه به د مورسره اوسیرې یا
د پلارسره، په دې باره کښې شرعی حکم څه دې؟ بینوا توجروا
المستفتی: حامد شاه مسجد دلاور خان پشاور

الجواب: مورد دې بچو د پرورش مستحقه ده تردې چہ د ابچی داووکالوشی ددې
نه پس به د ابچی پلار ته حواله کولې شی، ددې پلار او مورد مرضې نه بغیر دا

﴿۱﴾ عن ابی هريرة رضى الله تعالى عنه قال قال رسول الله ﷺ الولد للفراش وللغاهر
الحجر. (سنن ترمذی ۱: ۳۳۹ باب ماجاء ان الولد للفراش)

﴿۲﴾ وفي الهندية: قال اصحابنا لثبوت النسب ثلاث مراتب الاولى النكاح الصحيح
وما هو في معناه من النكاح الفاسد والحكم فيه انه يثبت النسب من غير دعوة ولا
ينتفى بمجرد النفي.

(فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۵۳۶ الباب الخامس عشر فی ثبوت النسب)

﴿۳﴾ قال العلامة ابن عابدين: (قوله والحاضنة احق بالغلام) حتى يستغنى عن النساء بان
ياكل ويشرب وقدر بسبع وهو قريب من الاول بل عينه وبعد صفحة فيتعين
الافتاء بولاية ضمه لكل من يؤتمن عليه من اقاربه ويقدر على حفظه الخ.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۲۹۵، ۲۹۷ باب الحضانه)

حق ددوی نه څوک نشی اخستلې (ماخوذ از شرح التنوير على هامش ردالمحتار
۸۸۱: ۲) (۱) وهو الموفق

د غیر محرم سره د واده په صورت کښې د مور حق حضانت ساقطیږي
سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چہ یوسړی واده اوکړو
دهغه نه دوه هلکان اویوه جینې پیداشول او هغه وفات شوه، روستوده دویم
واده اوکړو د دویمې ښځې نه هم دوه هلکان اویوه جینې پیداشوه روستو
داسړې وفات شواو ترکه وغیره تقسیم شول ښځې اتبې حصې وصول کولونه
پس بل ځانې کښې واده اوکړو، اوس ناسکه زور خورچه غټ دی اصرار کوی
چہ ددې نابالغې خور زور پرورش مونږ کوو حالانکه سکه مورثې وائي چہ
ددوی تربیت او پرورش به شرعاً محاق دې بلوغ پورې، دا حق شرعاً چاته
حاصل دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولوی غلام رسول ۱۹۷۸، ۱۷۸، ۳۰

جواب: د غیر محرم سره د واده کولو په صورت کښې د مور حق حضانت ساقط
کیږي، کما فی شرح التنوير: او متزوج به غیر محرم الصغیر، (هامش ردالمحتار
۸۷۳: ۲) (۲) پس د ابچیان به نیاو غیره ښځو ته حواله کولې شی او که

﴿۱﴾ قال العلامة الحصكفی: والحاضنة اما او غيرها احق بالغلام حتى يستغنى عن النساء
وقدر بسبع وبه يفتى لانه الغالب ولو اختلفا في سنه فان اكل وشرب ولبس واستنجى وحده
دفع اليه ولو جبرا والا لا والام والجلسة احق بها حتى تحيض وغيرهما احق بها حتى
تتسهي وقدر بتسع وبه يفتى، وقال ابن عابدين: ولا يملك احدهما ابطال حق الولد من
كونه عند امه قبل السبع وعند ابيه بعدها.

(الدر المختار على هامش ردالمحتار ۲: ۲۹۵ باب الحضانه)

﴿۲﴾ (الدر المختار على هامش ردالمحتار ۲: ۲۸۹ باب الحضانه)

چرتہ باقاعدہ نسخی پیدا نہ شوی نو ددغہ علالتی رورتہ بہ حوالہ کولی شی، کما فی شرح التتویر: ثم العصابات بترتيب الارث الخ (۱)۔ وهو الموفق

د نیکہ او مور د پاره د حق حضانت او د ولایت مسئلہ

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه فاطمه د مولانا عبد الغنی خورزه او درحمت الله مرحوم لورده، اوس د نیکه او دمورپه دې باندي جهگړه ده هریود حضانت دعوی کوی چه اوس د اجینئ حماده د جینئ عمریولس کاله دې شرعی حکم څه دې، جواب په فارسی یا پشتو کښې را کړئ؟ بینوا توجروا المستفتی: نعمت الله افغانستان..... ۱۹۸۵، ۱۹۹۱، ۲۹

الجواب: اگر عداوت و بدخواهی مولوی عبد الغنی بای دختر پسر مسماء فاطمه نه تسلیم شده باشد و نه به بینة عادلہ ثابت شده باشد، پس حق ولایت برائے ای جدمسمی مولوی عبد الغنی باشد نه برائے مادر، زیرا نچه حق حضانت مادر بر قول مفتی به ختم شده است (۲) وهو الموفق

د نا بالغې لور حضانت نیا د پاره دې

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یوه ښځه وفات شوي ده یواوو کلن زوی او شپږ کلنه لور ئې پاتې شوي دی ددې بچونیا زوی پریخودلو او لور ئې په زبردستی سره پخپله قبضه کښې واخستله، حالانکه د بچو پلار (۱) (الدرا المختار علی هامش رد المحتار ۲: ۶۹۳، مطلب لو کانت الاخوة او الاعمام غیر ما مولین)

(۲) وفي الهندية: والام والجلدة احق بالجارية حتى تحيض وفي نوادر هشام عن محمد رحمه الله تعالى اذا بلغت حد الشهوة فالاب احق وهذا صحيح..... وبعد ما استغنى الغلام وبلغت الجارية فالعصبة اولى يقدم الاقرب فالاقرب كذا في فتاوى قاضى خان.

(فتاوى عالمگیریه ۱: ۵۳۲ الباب السادس عشر فی الحضانة)

ژوندې دې، ایاد پلار او د تروریانو د پلار د خور، په موجودگي کښې نیاته ددې نابالغي د تربیت حق حاصل کیدلې شی؟ بینوا توجروا المستفتی: حاجی شبیر احمد احمد پور شرقیه..... ۱۲ رمضان ۱۴۰۳ هـ
الجواب: دمفتی به قول په بنیاد باندي ددې نمسوؤ حق حضانت نهو کالو پوري نیا ته حاصل دې دې نه پس به باقاعدہ پلار ته حواله کولی شی (۱) وهو الموفق

حق حضانت، نفقه، اجرة الرضاع وغيره

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه دیوسړی او ښځې نکاح می ۱۹۲۸ء کښې او شوه دوو کالو پوري د ښځې خاوند په حیثیت سره او سیدل لیکن خواښې او نندي وغيره ښځه نه خوښوی، مخکښې هم یو مرتبه هغوی دمور پلار کور ته اولیرله لیکن روستوییا راوسته، بیا کله چه هغه حامله شوه نو اووه میاشتې پس بیادوی مور پلار کره روانه کړه، چه ته هلته لاره شه او سپرېه که چرته هلک پیدا شونو مونږ به دې راوولو او حصاره به دې کړو او که چرته جینئ پیدا شوه نو مونږ دې نه حصاروو، دوه میاشتې پس ۱۹۷۰ء کښې مور کره جینئ پیدا شوه، او په فروری ۱۹۷۱ء کښې دوی بغیر د څه وجه نه دیونین کونسل په معرفت رجستری کولو سره طلاق اولیرلو، چه درې میاشتې پس وصول شو، د حق مهر کالی (پینځه سوه) روپي هم هغوی واخستل، او جهیز (زر روپي ئې) هم ورنه کړي، مطلقې شپږ میاشتې پس د جینئ د خرچې دعوی او کړه، په جولای ۱۹۷۳ء کښې عدالت دیرش روپي

(۱) قال العلامة الحصكفی: والام والجلدة..... احق بها بالصغيرة حتى تحيض..... وغيرهما احق بها حتى تشتهي وقد رتبته وبه يفتي، قال ابن عابدين: وبلوغها اما بالحيض او الانزال او السن، قال في البحر لانها بعد الاستغناء تحتاج الى معرفة آداب النساء والمرأة على ذلك اقدر وبعد البلوغ تحتاج الى التحصين والحفظ والاب فيه اقوى واهدى.
(الدرا المختار علی هامش رد المحتار ۲: ۶۹۵ باب الحضانة)

دمیاشتی خرچہ مقرر کرے، چہ جولائی ۱۹۷۳ء نہ ملاویری اوس ہفہ سرے
یعنی دجینی پلاردجینی مطالبہ کوی چہ جینی ماتہ را کرے، حالانکہ ہفہ
دویم وادہ ہم کرے دی دینے کورو الادجینی مورو غیرہ جینی ورکول نہ
غواہی حکہ چہ دجینی پلارنیکہ، نیا، ترور، وغیرہ تہ کلہ چہ دجینی مور
بنہ نہ لگی، نیز دجینی دکیدلودوجہ نہ ددی مور تہ ئی طلاق ورکرو، نودوی
بہ جینی خرنگہ مینی اومحبت سرہ اوساتی اوپرورش بہ اوکری خصوصاً د
ناسکہ مور بہ ددی سرہ خہ مینہ وی حکہ چہ پلار تمامہ ورخ بہر کارباندی
وی اوجینی بہ دناسکہ مور بہ رحم اوکرم باندی، خلاصہ داچہ داجینی ددوی
نہ غواہی چہ دمیاشتی خرچہ نہ بیج شو، اوس سوال دادی چہ:

(۱) مور کومہ پوری جینی دخیل خان سرہ ساتلی شی کلہ چہ نکاح ثانی نہ کوی
(۲) کہ چرتہ دجینی مورد غیر سرہ نکاح اوکری نوایا بیہم جینی دخان سرہ
ساتلی شی کہ چرتہ ساتلی شی نو کومہ پوری؟

(۳) کہ چرتہ نکاح دکوم رشتہ دار مثلاً داما، دترور، دترہ وغیرہ سرہ اوکری
شی نویائی تر کومہ پوری دخیل خان سرہ ساتلی شی؟

(۴) ایاجینی نیا، ترور، ماما دخیل خان سرہ ساتلی شی؟
(۵) کلہ چہ مور جینی دخیل خان سرہ ساتلی وی او خان سرہ ئی ساتل غواہی
اوپلاردجینی مطالبہ کوی (قانون کبھی خوئی نشی اخستلی) نوایا پہ دی
صورت کبھی دجینی دیلار نہ دعدالت مقرر کرے شوی خرچہ اخستل جائزدی
یانہ؟ کہ چرتہ جائزوی نو تر کومہ پوری اخستل جائزدی؟

(۶) کہ چرتہ خرچہ اخستل بند کرے شی نوایا بیہم دجینی پلاردجینی لرہ
اخستلی شی؟

(۷) عدالتی قانون کبھی خو جینی بالغہ کیدلو پوری دمور سرہ اوسیدلی شی
پلار ئی نشی اخستلی، لیکن دشریعت خہ حکم دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: راجہ غلام احمد..... ۱۹۷۵ء ۲۳/۲

جواب: (۱) دمفتی بہ قول پہ بنیاد باندی نہو کالوپوری حق حضانت اوپرورش
دی، ردالمختار ۸۸۲: ۳ (۱)

(۲) د وادہ پہ وجہ بہ دا حق نیاتہ منتقل کیڑی نیز د عرف او تجربی نہ معلومہ
دہ چہ دناسکہ مور سرہ اوسیدل ضرر محض دی لہذا دیلارد مطالبہ دشریعت
خلاف دہ (باب الحضانة ۸۸۰: ۲) (۲)

(۳) کہ چرتہ وادہ ددی لورد محرم سرہ شوی وی نو حق حضانت بہ پہ خیل حال
باقی وی (۳)

(۴) نیا او ترور ساتلی شی (۴)

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی: والام..... احق بها بالصغيرة حتى تحيض..... وغيرهما احق بها
حتى تشتهي وقد ربتسع وبه يفتی.

(الدر المختار علی هامش ردالمختار ۲: ۶۹۵ باب الحضانة)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصکفی: ثم ای بعد الام بان ماتت او لم تقبل او اسقطت حقها او
تزوجت باجنبي ام الام وان علت عند عدم اهلية القربي.

(الدر المختار علی هامش ردالمختار ۲: ۶۹۲ باب الحضانة)

﴿۳﴾ وفي الهندية: وانما يبطل حق الحضانة لهؤلاء النسوة بالتزوج اذا تزوجن باجنبي فان
تزوجن ببدی رحم محرم من الصغير كالجدة اذا كان زوجها جد الصغير او الام اذا تزوجت
بعم الصغير لا يبطل حقها كذا فی فتاویٰ قاضی خان.

(فتاویٰ عالمگیریہ ۱: ۵۴۱ الباب السادس عشر فی الحضانة)

﴿۴﴾ قال العلامة المرغینانی: فان لم تكن له ام فام الام اولی من ام الاب..... وفي رواية
الخالة اولی من الاخت لاب لقوله عليه السلام الخالة والدة..... ثم الخالات اولی من العمات
الخ.

(هدایة ۲: ۴۳۹ باب حضانة الولد ومن احق به)

۵، دجینی موردی قسمه خرچہ اخستلی شی نہو کالوپوری نفقة الولد.
أجرت الرضاة والحضانة (شامی ۲: ۸۷۲) (۱)
(۲) نشی اخستلی (۲).

(۷) پہ ظاہر روایت کنبی داحق بلوغ پوری دی لیکن بہ مفتی بہ قول کنبی
نہو کالوپوری دی (شامی ۲: ۸۸۲) (۳) وهو الموفق

د ولد الزنا پرورش د مور ذمہ واری دہ

نوال: خہ فرمائی علماء دین دی مسئلہ بارہ کنبی چہ کومہ لورد حرام حمل
یعنی د زنانه پیدا شوی وی دہغی دپرورش ذمہ وارزانی دی کہ مزنیہ؟ بینوا
توجروا

المستفتی: مولانا عبد الواحد چغرمتی ۲۵۱۳۱۹۷۳

الجواب: دغیر ثابت النسب (ولد حرام) بچی نسبت د مور طرفتہ کیچی، کما فی
الہندیہ ۱۲۷: ۴ اذانی رجل بامرأة فجاءت بولد فادعاه الزانی لم یثبت نسبه منه و
اما المرأة فیثبت نسبه منها (۴) پس ددی بچی حضانت د مور ذمہ داری
دہ، کما فی الدر المختار الحضانة تثبت للام النسبيہ ۲: ۶۸۸ (۵) وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: قال فی البحر فعلى هذا يجب على الاب ثلاثة اجرة الرضاع
واجرة الحضانة ونفقة الولد ومثله فی الشرنبلالية.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۶۹۲ مطلب فی لزوم اجرة مسكن الحضانة)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصكفی: تزوجت ام صغير توفي ابوه وارادت تربيته بلا نفقة مقلدة
واراد وصيه تربيته بها دفع اليها لا اليه ابقاء لماله.

(الدر المختار على هامش ردالمحتار ۲: ۶۹۰ باب الحضانة)

﴿۳﴾ (مر حوالته فی شق الاول من هذا الجواب)

﴿۴﴾ (فتاویٰ عالمگیریہ ۳: ۱۲۷ کتاب الدعوی الفصل الثامن فی دعوة الولد من الزنا
وما فی حکمہ)

﴿۵﴾ (الدر المختار على هامش ردالمحتار ۲: ۶۸۶ باب الحضانة)

باب الولیمة

ولیمہ مسنون دہ واجب نہ دہ

سوال: خہ فرمائی علماء دین دی مسئلہ بارہ کنبی چہ ددعوت ولیمہ حیثیت د
واجب دی یاسنت؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولوی اکبر خان واری دیر ۳۱۴۱۹۷۹

جواب: ولیمہ زمونہ پہ نزد مسنون دہ

کما فی الہندیہ ۵: ۳۳۳ ولیمہ العرس سنہ و فیہا مثنویہ عظیمہ انتہی ﴿۱﴾ واما فی
الحديث اولم ولو بشاة، فهذا الامر للوجوب عند بعض اصحاب الشافعي لظاهر الامر،

وهو للاستحباب عند الجمهور والمعتبر ذوق المجتهد ﴿۲﴾ وهو الموفق

﴿۱﴾ (فتاویٰ عالمگیریہ ۵: ۳۳۳ الباب الثانی عشر فی الهدایا والضيافات)

﴿۲﴾ قال العلامة النووي: واما ولیمہ العرس فقد اختلف اصحابنا فمنهم من قال هی

واجبة ومنهم من قال هی مستحبة.

(المجموع شرح المہذب ۵: ۵۳۸ باب الولیمة والنثر)

وقال فی شرح مسلم: واختلف العلماء فی ولیمہ العرس هل هی واجبة ام مستحبة

والاصح عند اصحابنا انہا سنہ مستحبة ویحملون هذا الامر فی هذا الحديث على الندب

وبہ قال مالک وغیرہ وواجبہا داؤد وغیرہ.

(نوی علی مسلم ۱: ۳۵۸ باب فضیلة اعتاق امة ثم يتزوجها)

وقال الشيخ محمد زكريا: قال الموفق لا خلاف (بقیہ حاشیہ پہ راروانہ صفحہ)

.....

د وادہ نہ مخکبني د ولیمي حکم

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې څه بعض خلق وائي څه صحبت نه مخکښې ولیمه جائز نه ده ددې شرعی حکم څه دي؟ بينوا توجروا المستفتی: مشتاق احمد پاک فضائيه رسالپور..... ۱۹۷۲ء ۱۹۱۰ ۲۶۱۹

جواب: ولیمه دنکاح يا واده د صحبت نه پس مسنون ده (۱) او کوم طعام څه ددې نه مخکښې خوړلې شوې وی هغه ولیمه نه ده البته دعوت دې هغه جائز دي څنگه څه د زوال نه پس نوافل کول صحیح دی لیکن اشراق نه دي لیکن د نوافلو نه خارج نه دي (۲) وهو الموفق

(بقیه حاشیه) بین اهل العلم ان الولیمة سنة فی العرس ولیست واجبة فی قول اکثر اهل العلم. (اوجز المسالك ۳۳۵: ۹ باب ماجاء فی الولیمة)

قال الملا علی قاری: اولم ولو بشاة ای اتخذ ولیمه، قال ابن الملک: تمسک بظاهره من ذهب الی ایجابها والاكثر علی ان الامر للندب.

(مرقاة المفاتیح ۳۶۶: ۶ باب الولیمة)

﴿۱﴾ قال الملا علی قاری: قبل انها تكون بعد الدخول وقيل عند العقد وقيل عندهما واستحب اصحاب مالک ان تكون سبعة ايام والمختار انه علی قدر حال الزوج.

(مرقاة المفاتیح ۳۶۶: ۶ باب الولیمة الفصل الاول)

﴿۲﴾ وفي المنهاج: والولیمة قبل تكون بعد البناء وقيل تكون عند العقد كما فی المرقاة وغيره فما يطعم قبل العقد او البناء لا تكون ولیمة وسنة وعبادة بل يكون طعاما محضاً ونظيره ما رواه البخاری ان النبی ﷺ جعل ذبیحة من ضحی قبل الصلاة لحما لا بدعة وحراما، وبالجمله ان بفوات الوقت فی العبادات الموقته يفوت معنى العبادة دون الحل، كيف وقال رسول الله ﷺ اذا دعا احدكم اخاه فليجبه عرسا كان او غير عرس رواه ابوداؤد. (منهاج السنن شرح ترمذی ۲۵۰: ۳ باب ماجاء فی الولیمة)

د جینی اوهلک والو د طرف نه د ولیمي وغيره مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې د جیني والود طرف نه په واده کښې د روټي ورکولو څه حقیقت دي او دهلک هم دنکاح نه مخکښې روټي ورکوي دا څنگه ده؟ او د غیر محارم دپاره ناوې په ډولې کښې د بوتللو څه مسئله ده؟ بينوا توجروا

المستفتی: عبدالحکیم گندف صوابی..... ۱۲۲ رمضان ۱۴۰۵ هـ

جواب: د جیني والود طرف نه څه کومه روټي ورکولې شی هغه د ثواب او د ولیمي په اراده سره نه ورکولې کیږي لهذا داروټي ورکول بدعت شرعی نه دي صرف یو رواج دي، لکه څنگه څه د قرآن ترجمه په نور وژبو کښې کولې شی او هم دغه رنگ څه کومه روټي او طعام دهلک والود طرف نه د واده او د بیا نه مخکښې ورکولې شی دارسم دي عبادت او ولیمه نه ده ځکه څه دوو ولیمه د قرباني پشان عبادت موقته دي او کوم څاروي څه د اختر د مونځ نه مخکښې ذبحه کړې شی هغه عبادت نه دي، البته دهغي خوراک جائز دي هم دغه شان داهم، او کوم روټي څه د واده بیا نه پس ورکړي شی هغه عبادت دي څنگه څه ختنه سنت او عبادت دي، نعم بقي فی عصرنا الرسم ورفعت الحقيقة (۱)

تنبيه: لم یکن الذین یحملون هودج امهات المؤمنین من محارمهم وزفت عائشه بالنهار ضحی، وهو الموفق

﴿۱﴾ وفي المنهاج: الولیمة اسم للطعام فی العرس خاصة كما روى عن ثعلب وغيره وقال بعض الفقهاء انها تقع علی كل طعام لسرور حادث الا ان استعمالها فی طعام العرس اکثر، والولیمة قبل تكون بعد البناء وقيل تكون عند العقد كما فی المرقاة وغيره فما يطعم قبل العقد او البناء لا تكون ولیمة وسنة وعبادة بل يكون طعاما محضاً، ونظيره ما رواه البخاری ان النبی ﷺ جعل ذبیحة من ضحی قبل الصلاة لحما لا بدعة وحراما، وبالجمله ان بفوات الوقت فی العبادات الموقته يفوت معنى العبادة (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

د دعوت ولیمہ نہ مخکنی د گانو او دھول

وغیرہ پہ صورت کنی د ولیمہ د خورلو حکم

سوال: خہ فرمائی علماء دین دے مسئلے بارہ کنی چہ زمونہ دارواج دے کله چہ ناوے دزلمی کورته راوستلے شی نوتماشگیر دول غروی دول غبولو کنی خوانان خلق بهنگرا اچوی او گدیبری اوسندری وائی اوهم دغه شان بنخی جدا خای کنی گدیبری اوسندری وائی دمعامله دناوے دراوستلوپوری کوی ددی نه پس اچانک دول اوتماش شی ختمی شی بیادولیمہ په تیاری کنی خناورو غیره ذبحه کری شی اوپه خوراک او طعام کنی دعوت عام او کری شی نو ددی دعوت دخورلو خه حکم دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالحمید ایس وی لدها جنوبی وزیرستان..... ۱۹۷۵ء، ۱۹۹۱ء

الجواب: چونکه دالهو اولعب وغیره مقام دعوت کنی نه وی لهذا ددی خوراک به مکروه نه وی، کمایشیر الیه کلامهم دعی الی ولیمه وثمة لعب او غناء الخ (ردالمحتار کتاب الکراهیه) (۱). وهو الموفق

(بشیه حاشیه) دون الحل کیف وقال رسول الله ﷺ اذا دعا احدکم اخاه فليجبه عرسا كان او غير عرس رواه ابو داؤد. ثم هي سنة واجابتها واجب كالسلام، واما اجابة دعوة الختان فلا بأس به عندنا كما في الخلاصة لا ينبغي التخلف عن الدعوة العامة كدعوة العرس والختان، وهو قول مالک والشافعی وقد دعی احمد الى ختان فاجاب واكل كما في المغنی الخ. (منهاج السنن شرح ترمذی ۴: ۲۵۰، ۲۵۱ باب ماجاء فی الولیمه)

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی: دعی الی ولیمه وثمة لعب او غناء قعد واکل لو المتکر فی المنزل فلو علی المائدة لا ینبغی ان یقعد بل یدخل یمرضا لقوله تعالیٰ: فلا تقعد بعد الذکری مع القوم الظالمین.

(اندرالمختار علی هامش ردالمحتار ۵: ۲۳۵ کتاب الحظر والاباحه)

بغیر د خودنی او ریاء نه خو ورخو

اپوری ولیمه کول ممنوع نه دی

سوال: خه فرمائی علماء دین دے مسئلے باره کنی چہ بعض خلق خو ورخو پوری دعوت ولیمه کوی ایادیو ورخی نه زیاته هم ولیمه کول جائز دی؟ بینوا توجروا المستفتی: احمد محمود لاهور

جواب: جائزده په دے کنی ممانعت نشته، کما فی البیهقی وعبدالرزاق وابن ابی شیبہ (۱) عن السلف اثم اولوا الی سبعة ايام وثمانية، لكن هذا اذا كان مامون عن السمعة والرياء (۲) وهو الموفق

اعلان د نکاح او واده د پاره هوانی ظانک کول

سوال: خه فرمائی علماء دین دے مسئلے باره کنی چہ دکوژدنی او واده په ﴿۱﴾ حدثنا ابو اسامة عن هشام عن حفصة قالت: لما تزوج ابی سیرین دعا اصحاب رسول الله ﷺ سبعة ايام فلما كان يوم الانصار دعاهم ودعا ابی ابن کعب وزید بن ثابت.

(مصنف ابن ابی شیبہ ۲: ۳، ۳: ۱۳ من كان يقول يطعم فی العرس والختان)

وهكذا فی (سنن کبریٰ للبيهقي ۷: ۲۶۱ باب ايام الوليمة) والتفصيل فی اعلاء

السنن ۱۱: ۱۳ باب جواز الوليمة الی ايام ان لم یکن فخرا.

﴿۲﴾ وفي المنهاج: عن ابن مسعود قال قال رسول الله ﷺ طعام اول يوم حق وطعام يوم الثاني سنة وطعام يوم الثالث سمعة ومن سمع سمع الله به (ترمذی) قوله ويوم الثالث سمعة يشير الحديث الى كراهة ما يكون فيه سمعة، فما رواه ابن ابی شیبہ والبيهقي وعبد الرزاق عن السلف اثم اولموا الی سبعة ايام وثمانية فمحمول علی الامن من السمعة والرياء وحديث الباب محمول علی الغالب.

(منهاج السنن شرح ترمذی ۴: ۲۵۲ باب ماجاء فی الوليمة)

دوران کنبی دتوپک اوتمانچی چلولوسره دفائرنک کولوڅه حکم دی؟ ایاپه
دی طریقې باندې اعلان نکاح جائز ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: عطاء الله متعلم حقانیه..... ۱۹۸۳ء ۱۲/۱۱/۲۴

جواب: که چرته داگولئ اله دحرب وی اوسامان جنگ وی نود حدیث،
واستبقوا نبلکم، په بنیاد به دارویه ممنوع وی، وهو الموفق

﴿۱﴾ (سنن ابی داؤد ۲: ۳۶۱ باب فی الصفوف کتاب الجهاد)

.....

باب حقوق الزوجین

د ښځې خاوند په یو بل باندې حقوق او د کور د اختلافاتو مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسائیلو باره کنبی (۱) د ښځې خاوند په مزاج
کنبی څه درجه فرق، اختلافات د فکر او نظر او جهګړو د مسلک د وجه نه ښځه
دومره پزېشانه او بیزاره ده چه اوس د صلحې گنجائش نه لری او په جدایی
باندې سخته په ضد ده، که اوس چرته هغه ازدواجی بندهن کنبی وی نو د
خاوند د حقوق دادا کولونه به قاصره وی ددې وجه نه هم چه هر ځل د صلحې نه
پس بیا هم دغه شان شی نتیجتاً سخت ذهنی او اعصابی تکلیف وی ایانښځه
د جدا کیدلو مطالبه کولې شی؟ (۲) ایا خاوند ښځې لره ددې د مرضې نه بغیر
د ملک نه بهر عارضی یا مستقل اوسیدلو باندې مجبوره کولې شی حالانکه
د نکاح په وخت داسې څه شرط نه وی کینودلې شوې؟ (۳) ایانښځه د خاوند نه
روټی او کپړواخستلو نه علاوه د نورو ضروریاتو د پاره د جیب د خرچې په طور
باندې د څه نغدي اخستلو شرعی حقداره ده؟ (۴) عملی زندګۍ کنبی دیو فریق
کیدلو په حیثیت سره ښځه د خاوند د ګټې په معاملاتو کنبی مداخلت کولې
شی او څومره حده پورې؟ (۵) شرعاً د کور کوم کار مار د ښځې په فرائضو کنبی
داخل دی؟ (۶) د خاوند حقوق د ښځې د مور پلار په حقوق باندې مقدم کیدل
خو معلوم دی لیکن د سخرګنې په حق کنبی هم دا حدیث وئیلې شی چه د واده
پس ښځې د پاره د خوا ښې اوس سخر حقوق په دې باندې دخپل پلار او مور په
حقوقو باندې مقدم دی ایا دا صحیح ده؟ (۷) که چرته خاوند د ښځې په
پریخودلو باندې راضی نه وی لیکن د ښځې بیزارۍ د حد نه ډیره وی چه دا
پخپله د مور پلار خواه ته ځی د خاوند سره داوسیدلو نه انکار او کړی ددې څه
حکم دی؟ (۸) که چرته د مور پلار په مینځ کنبی داسې خفګان وی چه دهغې په

نتیجہ کنبی مور طلاق اخستلو سر دیاد طلاق اخستلو نہ بغیر خائله اوسیری نو پلار شرعاً اولاد مور تہ دتللو نہ یا حسن سلوک کولونہ منع کولی شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: منشی عبدالغفور شب قدر فوریت..... ۱۸۲۱ء ۱۹۷۲

جواب: (۱) واضحہ دی وی کہ چرتہ داسری (خاوند) د ضروریات دین نہ منکر وی مثلاً پیغمبر علیہ سلام دبشریت نہ منکروی یا غیر اللہ دیارہ علم کلی یا تسلط غیبی (من حیث العلم والقدرة) منی نو داسری کافر او مرتد دی. (۱) ددہ بنحہ آزادہ دہ. قال الله تعالى: لا من حل لهم ولا هم يحلون لهن (۲) او کہ چرتہ دا سری د کفر درجی تہ نہ وی رسیدلی نو د عدم موافقت دوجہی نہ د جدا کیدلو مطالبہ بہ ممنوع نہ وی. کما فی حدیث حبیبہ بنت سهل لا انا ولا ثابت بن قیس لزوجها (رواہ ابوداؤد ۳۰۳: ۱) (۳). (۲) موجودہ پرفتن دور کنبی خاوند تہ دا حق حاصل نہ دی چہ بنحہ دخیلی مرضی نہ بغیر سفر باندی بوزی، کما فی الہندیہ ۱: ۵۶۶ اما فی زماننا فلا یملک الزوج ان یسافر بہا وان اوفی صداقها کذا

(۱) قال العلامة الحصکفی: والكفر شرعا تکذیہ صلی اللہ علیہ وسلم فی شیء مما جاء به من الدین ضرورة. (الدر المختار علی هامش رد المختار ۳: ۱۱۱ باب المرتد)

(۲) (سورة الممتحنة پارہ ۲۸: ۵ رکوع ۲: آیت ۱۰)

(۳) عن حبیبہ بنت سهل الانصاریہ انہا کانت تحت ثابت بن قیس بن شماس وان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم خرج الی الصبح فوجد حبیبہ بنت سهل عند بابہ فی الفلج فقال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم من ہذہ قالت انا حبیبہ بن سهل قال ما شانک قالت لا انا ولا ثابت بن قیس لزوجها فلما جاء ثابت بن قیس قال لہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ہذہ حبیبہ بنت سهل فذکرت ما شاء اللہ ان تذکرو قالت حبیبہ یا رسول اللہ کل ما اعطانی عندی فقال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم لثابت بن قیس خذ منها فاخذ منها وجلس فی اہلہا.

(سنن ابی داؤد ۱: ۳۰۳ باب فی الخلع کتاب الطلاق)

فی المحيط (۱). (۳) پہ خاوند باندی د ضروری نہ دہ چہ بنحی تہ تفکہ او تلذذ دیارہ د جیب خرچہ ورکری، کما فی الرد المختار ۲: ۸۹۳ فکل من الدواء والتفکہ لایلزم (۲) وفی الہندیہ ۱: ۵۶۹ واما ما یقصد بہ التلذذ والاشتماع فلا یلزم بل ہو علی اختیارہ ان شاء ہیأہ لها وان شاء ترکہ (بحذف یسر) (۳). (۴) بنحی تہ دا حق حاصل نہ دی چہ د خاوند پہ معاملات او اموالو کنبی آمرانہ مداخلت او کری البتہ مشیرانہ مداخلت نہ ممنوع نہ دہ (۵) د کورد داخل امور و سرانجام کول د بنحی حق او ذمہ واری دہ (ماخوذ از رد المختار ۲: ۸۹۳) (۴). (۶) پہ بنحی باندی دخوانبی او سخر احترام ضروری دی باقی دامستلہ چہ ددوی حق والدینو باندی مقدم دی نہ دی صحیح، مزید تفصیل دیارہ بہشتی زیور لہ مراجعت کری (۵). (۷) بغیر داذن شرعی بنحی دیارہ دمور پلار پہ کور کنبی اوسیدل ناجائز دی البتہ دہلاکت او ناقابل برداشت و ہلو تہ کولونہ اود ناجائز جماع وغیرہ امور و دوجہی نہ تختیدل جائز دی. (۸) دیلار دیارہ دا حق نشتہ چہ اولاد لہ خیلی مور تہ دتللو نہ اود حسن سلوک نہ منع کری. و هو الموفق

(۱) (فتاوی عالمگیری ۱: ۵۴۵ الباب السابع عشر فی النفقات الفصل الاول)

(۲) (رد المختار هامش الدر المختار ۲: ۴۰۵ قبیل مطلب فی اخذ المرأة کفیل بالنفقة)

(۳) (فتاوی عالمگیری ۱: ۵۴۹ الباب السابع عشر فی النفقات الفصل الاول)

(۴) قال العلامة الحصکفی: ولا یجوز لها اخذ الاجرة علی ذلک لوجوبہ علیہا دیانہ ولو شریفة لانہ علیہ الصلاة والسلام قسم الاعمال بین علی وفاطمة فجعل اعمال الخارج علی علی رضی اللہ عنہ والداخل علی فاطمة رضی اللہ عنہا مع انہا سیدة نساء العالمین بحر. (الدر المختار علی هامش رد المختار ۲: ۴۰۳ باب النفقة)

(۵) قال الشاہ اشرف علی التہانوی: علاقہ د مصاہرہ یعنی د سخر گئی رشتہ پہ قرآن کنبی اللہ تعالیٰ پہ نسب کنبی ذکر کری دہ، ددی نہ معلومہ شوہ چہ دخوانبی اوسخر اود اوخی اود خور د خاوند او اینگور اود بنحی دمخکنی اولاد او دغسی د خاوند د رومبی اولاد ہم خہ حق وی پہ دی وجہ دی نسبتونو کنبی ہم رعایت، احسان او اخلاق د نورو نہ زیات ساتل پکار دی. (بہشتی زیور ۳۲۲ خلورمہ حصہ د حقوقو بیان)

د دوو بنحو اود دوی په اولاد کښې د حقوق د تقسیم او د میراث مسئلہ سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه (۱) دیوسری دوه بنځې دی خاوند باندې ددوی څه حقوق کیدلې شی کم یا زیات یا مساوی؟ (۲) آیا د مهر دعوض نه بغیر دې ته د خاوند په جائیداد منقوله کښې او په غیر منقوله کښې څه حصه به میلاویرې یانه؟ (۳) د هریو بنځې نه دوه دوه ځامن او یوه نور موجوده ددوی په مینځ به جائیداد په کومه طریقه تقسیم کیږي؟ (۴) په رنډا د شریعت کښې دیوې بنځې اولاد ته زیات او بلې بنځې اولاد ته کم ورکول پکار دی یا مساوی تقسیمول پکار دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: میر محمد خان ۱۵۰ کفایت الله دکاندار بازار چترال ۱۹۷۵ء ۱۳۱۵۱۰
جواب: (۱) امورا اختیار به مثلاً نغد، لباس، قسم (نوبت) کښې مساوات ضروری دی (شامی) (۱) (۲) د خاوند د مرگ نه پس په دې بنځو باندې به ټوله د میراث اتمه حصه تقسیم کیږي (۲) او اولاد باندې به للذکر مثل حظ الانثیین تقسیم ضروری وی (۳) (۳) په زندگي (حین حیات) کښې د تقسیم په وخت سری او

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی: يجب ان يعدل فيه ای فی القسم بالتسوية فی البيتوتة وفي الملبوس والماکول والصحة لا فی المجامعة کالهبة، قال العلامة ابن عابدين: ففي الخانية ومما يجب على الازواج للنساء العدل والتسوية بینهن فيما يملکهن والبيتوتة عندهما للصحة والموانسة لا فيما لا يملکهن وهو الحب والجماع.

(الدر المختار مع رد المحتار ۲: ۳۳۲ باب القسم)

﴿۲﴾ وفي الهندية: واما الثمن ففرض الزوجة او الزوجات اذا كان للميت ولد او ولد ابن. (فتاویٰ عالمگیری ۶: ۲۵۰ الفروض المقررة فی کتاب الله تعالیٰ ستة)

﴿۳﴾ وفي الهندية: واذا اختلط البنون والبنات عصب البنون البنات فيكون للابن مثل حظ الانثیین کذا فی التبيين.

(فتاویٰ عالمگیری ۶: ۳۳۸ الباب الثاني فی ذوی الفروض)

بنځې ته به یو شان حصه ورکولې شی (هندیه) (۱) (۴) په زندگي کښې د اولاد په رضامندی سره فرق کول صحیح دې کله چه هغوی بالغ وی، نیز د حاجت او تدین او د عیال داری دوجه نه هم فرق جائز دي (هندیه) (۲) وهو الموفق

بنځه د مستقل خان ته کور مطالبه کولې شی

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه هندي واده او کړو خو لیکن د هندي سکني، نان، او نفقه بسر اوقات په داسې نامناسب ماحول کښې دې چه هلته د زید ورسره د عیال او اطفال په یو مشترکه صحن والا کور کښې اوسیدوې خوړل څکل ټول مشترکه دی د زید بنځې ته د زید در ورواوبال بچ نه څه داسې دل خراشه تکلیفونه مخي ته راځي چه هغه د برداشت قابل نه دی اوس هندي د خان دپاره د جدا کور مطالبه کړي ده آیا د هندي د مطالبه شرعا صحیح ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: قاضی غلام اصفیاء قریشی سرای صالح هری پور ۱۹۷۴ء ۲۳۱۸۱۰

﴿۲۰۱﴾ وفي الهندية: ولو وهب رجل شيئا لاولاده في الصحة واراد تفضيل البعض على البعض في ذلك لا رواية لهذا في الاصل عن اصحابنا وروى عن ابي حنيفة رحمه الله تعالى انه لا بأس به اذا كان التفضيل لزيادة فضل له في الدين وان كانا سواء يكره وروى المعلى عن ابي يوسف رحمه الله تعالى انه لا بأس به اذا لم يقصد به الاضرار وان قصد به الاضرار سوى بينهم يعطى الابنة مثل ما يعطى للابن وعليه الفتوى هكذا في فتاوى قاضى خان وهو المختار كذا في الظهيرية. رجل وهب في صحته كل المال للولد جاز في القضاء ويكون آثما فيما صنع كذا في فتاوى قاضى خان وان كان في ولده فاسق لا ينبغي ان يعطيه اكثر من قوته كيلا يصير معينا له في المعصية..... ولو كان الولد مشغلا بالعلم لا بالكسب فلا بأس بان يفضل على غيره.

(فتاویٰ عالمگیری ۴: ۳۹۱ الباب السادس فی الهبة للصغير)

جواب: یہ خاوند باندی فرض دی چہ بنحیٰ تہ مستقلہ حجرہ (کور) بغیر دشرکت غیرنہ ورکری گنی گنہگار بہ وی۔

كما فی الدر المختار: وكذا تجب لها السكنى فی بیت خال عن اهلہ وبیت منفرد من دار له غلق كفاهها وفي البحر عن الخانية يشترط ان لا يكون فی الدار احد من احماء الزوج يوذیها بحذف يسیر هامش ردالمحتار ۲: ۹۱۲ اقره ردالمحتار ﴿۱﴾ وهكذا فی نفقة الهندية المشهورة بالعالمگیریة ۱: ۵۷۶ ﴿۲﴾. وهو الموفق

یہ بنحو کنبی د مساوات نہ کولو والا او بالغہ نور

یہ نکاح کنبی نہ ورکولو والا یہ ظلم کنبی مبتلا دی

سوال: خہ فرمائی علماء دین دی مسئلہ بارہ کنبی چہ دیو سہری دوه بنحیٰ دی دیو بنحیٰ سرہ ئی تعلقات خوشگوار دی اود دویمی سرہ نہ او تلل راتلل ہم یر مشکل سرہ کوی نیز ددی سہری لورد شیر کالور اہسی بالغہ دہ ددی ئی ہم خہ ناطہ وغیرہ تراوسہ پوری نہ دہ کری او نہ خہ ارادہ لری ددی سہری خہ حکم دی اود دہ دامامت خہ مسئلہ دہ؟ بینوا توجروا

المستفتی: غلام محمد نئی آبادی راولپنڈی..... ۱۹۷۵ء ۱۱/۱۱

جواب: یہ بنحو کنبی عدل او مساوات ضروری دی ﴿۳﴾ او بالغہ لوریہ یوم مناسب

﴿۱﴾ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۷۱۹، ۷۲۰ مطلب فی مسکن الزوجة)

﴿۲﴾ قال العلامة النظام: تجب السكنى لها علیه فی بیت خال عن اهلہ واهلہ الا ان تختار ذلك كذا فی العینی شرح الكنز..... وامرأة ابت ان تسكن مع ضررتها او مع احمائها كامه وغيرها فان كان فی الدار بیوت وفرغ لها بیتا وجعل لیبتها غلقا علی حدة لیس لها ان تطلب من الزوج بیتا آخر فان لم یکن فیها الا بیت واحد فلها ذلك الخ.

(فتاویٰ عالمگیریة ۱: ۵۵۶ الفصل الثانی فی السكنی، النفقات)

﴿۳﴾ وفي الهندية: ومما يجب علی الأزواج للنساء العدل والتسوية بینهن فیما یملکة والبیوتة عندها للصحة والمؤانسة لا فیما لا یملک..... (بقیه حاشیہ بہ راروانہ صفحہ)

خائی کنبی یہ نکاح کنبی ورکول یواہم امر دی ﴿۱﴾ پس کہ چرتہ داسہری یہ دی ظلم او عضل کنبی مبتلاوی یہ دہ پس صالحنوا اقتداء مکروہ دہ ﴿۲﴾. وهو الموفق

د نومسلمی بنحی د پارہ د مور پلار کورتہ

تللو اود ہفوی سرہ د خورد و نوش مسئلہ

سوال: خہ فرمائی علماء دین شرع متین دی مسئلہ بارہ کنبی چہ یو سہری یہ فوج کنبی د ملازمت یہ دوران کنبی یوہ عیسائی نہ بنحہ مسلمانہ کرہ اود ہفوی سرہ ئی نکاح او کرہ، دواہہ تقریباً خلور کالہ شوی دی یہ دی دوران کنبی دانو مسلمہ بنحہ تقریباً خلور مرتبہ دخیل مور پلار او نور ورشتہ دارانو سرہ تقریباً تہ میاشتی سکونت اختیار کرو. ایاشر عایوہ مسلمانہ بنحہ د سابقہ رشتہ دارانو سرہ، ہغہ چہ عیسائی مذہب والاوی، خورد و نوش کولی شی او مونہ مسلمانانو خلقوتہ داسی بنحی سرہ تعلق ساتل یعنی خوراک سکا کول جائز دی؟ بینوا توجرو

المستفتی: راجہ گل مبارک کھوتہ راولپنڈی..... ۱۹۷۷ء ۱۱/۱۱

(بقیه حاشیہ) وهو الحب والجماع كذا فی فتاویٰ قاضی خان.

(فتاویٰ عالمگیریة ۱: ۳۴۰ الباب الحادی عشر فی القسم)

﴿۱﴾ قال الملا علی قاری: (قال قال رسول اللہ ﷺ اذا خطب الیکم) ای طلب منکم ان تزوجوه امرأة من اولادکم واقاربکم (من ترضون) ای تستحسنون (دینہ ونخلقہ فزوجوه) ای ایایا (ان لا تفعلوه تکن فتنہ فی الارض وفساد عریض) ای ذو عرض ای کثیر لانکم ان لم تزوجوها الا من ذی مال اوجاہ ربما یبقی اکثر نسائکم بلا ازواج واکثر رجالکم بلا نساء فیکثر الافتتان بالزنا، وربما یلحق الاولیاء عار فتهیج الفتن والفساد ویترتب علیہ قطع النسب وقلة الصلاح والعفة. (مرقاۃ المفاتیح شرح مشکوٰۃ المصابیح ۲: ۲۷۱ کتاب النکاح الفصل الثانی)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن نجیم: فالحاصل انه یکرہ لہؤلاء التقدم ویکرہ الاقتداء بہم کراہۃ تنزیہ..... وینبغی ان یکون محل کراہۃ الاقتداء بہم عند وجود غیرہم والا فلا کراہۃ. (البحر الرائق ۱: ۳۴۹ باب الامامۃ)

جواب: داسې نومسلمه ښځه دمورپلار کور ته تللې شې (۱) البته خور د ونوش کښې محرماتو شرعیه نه اجتناب ضروری دي. نیز د دې نومسلمې ښځې سره تعلقات ساتل او خور دنوش کول جائز دي. وهوالموفق

د ښځې د اجازت نه بغیر څلور میاشتي یا د

څلورو میاشتو نه زیات سفر اختیارولو مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه مونږ خلیق په عربستان کښې دمحت او مزدوري په سلسله کښې مقيم یو دمجبوري دوجه نه څلور کاله پس کور ته راځو حالانکه څه شادی شده یم ددې شرعی حکم څه دي او د عدمي مجبوري په صورت کښې هم شرعی حکم واضح او فرمائی؟ بینوا توجروا المستفتی: بابر حسین ابو ظهبي یوای ای..... ۱۱۷۸۲ ۱۴۰هـ

الجواب: د ښځې په اجازت سره څلور میاشتي یا د دې نه زیات وخت بهر او سیدل گناه نه ده. بغیر د اجازت نه گناه ده (۲).....

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی: ولا يمنعها من الخروج الى الوالدین فی کل جمعة ان لم یقلروا علی اتیانها علی ما اختاره فی الاختیار ولو ابوها زما مثلاً فاحتاجها فعلیها تعاهده ولو کافرا وان ابی الزوج الخ.

(الدرا المختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۲۲۷ قیل مطلب فی منع النساء من الحمام)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصکفی: ویجب دیانة احيانا ولا یبلغ مدة الا یلاء الا برضاها ویؤمر المتعبد بصحتها احيانا، قال العلامة ابن عابدين: فی الفتح واعلم ان ترک جماعها مطلقاً لا یحل له صرح اصحابنا بان جماعها احيانا واجب دیانة لکن لا یدخل تحت القضاء والالزام الا الرطلة الاولى ولم یقدرُوا فيه مدة ویجب ان لا یبلغ به مدة الا یلاء الا برضاها وطیب نفسها به..... ثم قوله وهو اربعة اشهر یفید ان المراد ایلاء الحرة ویؤید ذلک ان عمر رضی الله تعالی عنه لما سمع فی اللیل امرأة تقول: فوالله..... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

فرض عین ددې نه مستثنی دي. (۱) وهوالموفق

په موجوده دور کښې ښځې لره په سفر باندې د بوتلو مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه درې کاله مخکښې دیو هلک او جینې په مینځ کښې نکاح او کړې شوه. په افغانستان باندې دروسی قبضي نه پس دهغه ځائی دیندارو خلیقو هجرت او کړو او په پاکستان وغیره ملکونو کښې ئې زندگی تیروله. اوس دا خاوند فی الحال په افغانستان کښې دي او جینې او د جینې مورپلار پاکستان ته هجرت او کړو. خاوند د امطالبه کوی چه څه خپله ښځه افغانستان ته راوړم حالانکه جینې سره دمورپلار ددې وجه نه انکار کوی چه ډیرې ښځې روسیانو افغانستان ته بوتلې دي دپاره

(بقیه حاشیه) لو لا الله تخشی عواقبه ☆ لزحزح من هذا السریر جوانبه، فسأل عنها فاذا زوجها فی الجهاد فسأل بنته حفصة کم تصبر المرأة عن الرجل فقالت اربعة اشهر فامر امراء الاجناد ان لا یتخلف المتزوج عن اهله اکثر منها، ولو لم یکن فی هذه المدة زیادة مضارة بها لما شرع الله تعالی الفراق بالایلاء فیها.

(الدرا المختار مع ردالمحتار ۲: ۳۳۲ باب القسم کتاب النکاح)

﴿۱﴾ وفي المنهاج: قال فقهاءنا فی باب القسم بان جماع الزوجة احيانا واجب دیانة ولم یقلروا فيه مدة ویجب ان لا یبلغ به مدة الا یلاء الا برضاها وطیب نفسها به فلیراجع الی فتح القدير وردالمحتار، وفيه عبرة لمن خرج لطلب العلم او للجهاد او للتبلیغ والاصلاح بغیر رضاء الزوجة لاربعة اشهر او اکثر منها، ولا یأتیها فی تلك المدة بما امر به شرعاً، لا سیما اذا عد هذه الفعلة قریبة ولا سیما اذا مر علی قریته وبيتته والتزم ما لا یلزمه شرعاً من عدم دخول بیتته واتخذ ما یلزمه شرعاً ظهرياً فاعاذا الله تعالی من هذه الجريمة ومن سائر الالتزامات التي اذا ارتکبوها یعدونها قربات واذا فعلها غیرهم یجعلونها بدعات. (منهاج السنن شرح ترمذی ۳: ۸۰۳ باب ماجاء فی اللعان)

مونږ واده درکړو مگر په دې شرط باندې چې دا افغانستان ته نشي بوتللي تر هغه پورې چې روس د افغانستان نه اووځي اوس شرعي حکم څه دې آيا دا چيني د خاوند سره د افغانستان سفر اختيارولي شي؟ بينوا توجروا
المستفتی: محمود احاطه مدنيه جامعه حقانيه..... ۱۹۸۳ء ۱۱۵۱

جواب: موجوده دور کښې خاوند خپله ښځه په مسافرت باندې نشي بوتللي. كما في الهندية ۱: ۵۶۶ قال الشيخ الامام ابو القاسم الصفار، هذا كان في زمانهم اما في زماننا فلا يملك الزوج ان يسافر بها وان او في صداقها كذا في المحيط ﴿١﴾. والله اعلم

د نافرمانې ښځې نه بطور تعزير جدا بستره باندې اوډه کيدل جائز دي

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چې ځمادوه ښځې دې ددوی نه يوه بد اخلاقه بد عادت او نافرمانه ده او د دويمې اخلاق او عادت د فرمانبرداري دې ايا څه ددې نافرمانه ښځې نه خواب گاه جدا کولې شم؟
بنیوا توجروا

المستفتی: شیرمنارا کلي صوابي..... ۱۲ رجب ۱۴۰۳ هـ

الجواب: تاسو دې نافرمانې ښځې لره ددې دموقعې په ورځو کښې دا تعزير ورکولې شي چې ددې نه په جدا بستره باندې اوډه شي البته دويمې ښځې ته به ددې داموقعه نه ورکوي ﴿٢﴾. وهو الموفق

﴿١﴾ (فتاویٰ عالمگیری ۱: ۵۴۵ الباب السابع عشر فی النفقات نفقة الزوجة)

﴿٢﴾ قال الملا جيون الجونفوري: فی قوله تعالى: (واللاتی تخافون نشوزهن) ای اعراضهن (فعضوهن) ای انصحوهن للاطاعة فان لم ينفع النصح (فاهجروهن فی المضاجع) ای فی المراقده فلا تدخلوهن تحت اللحاف او لا تجامعهن او ولوها ظهر کم فی المضجع او المضاجع المبایت ای لا تبایتوهن فی المبایت وقيل معناه اكرهوهن علی الجماع واربطوهن نص به فی الكشف فان لم ينفع الهجران (فاضربوهن) الخ.

(التفسيرات الاحمدية ۲۷۳ بیان آداب صحبة الرجل مع المرأة والعشرة معها)

د یوې ښځې سره زیات محبت کول د نورو

ښځو په حق تلفی کښې شامل نه دي

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چې یو سړي دې دهغه درې ښځې دي دده د یو ښځې سره قلبی میلان او محبت زیات دي او د نورو ښځو سره دومره محبت نه ساتي. البته په نان نفقه او خرچه وغیره کښې برابرې کوي آيا داسې په دې قلبی میلان او محبت کښې د نورو ښځو حق تلفی نه کوي؟ بینوا توجروا

المستفتی: رحیم گل کوهاله مری..... ۱۹۷۴ء ۲۵۱۷

جواب: که چرته داسې په نوبت او نان نفقه کښې عادل وی نو په دې اختیاري امور وکښې د عدل د وجه نه ماخوځنه دي او په غیر اختیاري امور و مثلاً په محبت او جماع کښې کمی اوزیاتی سره هم ماخوځنه دي.

وفي الهندية ۱: ۵۴۴ ومما يجب على الازوج للنساء العدل والتسوية بينهما فيما يملكه والبيتوتة عندها للصحة والمؤانسة لا فيما لا يملك وهو الحب والجماع ﴿١﴾. وهو الموفق

د بد اخلاقي ناسکه مور او پلار سره د لا تعلق حکم

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چې یو سړي څلور ځامن او درې لوریانی دي مشر هلک کماي والادي په دې دوران کښې د بچو مور وفات شوې ده او پلار يې دویم واده کړي دي دنوي ښځې نه د سابقه خاوند څلور ځامن او یوه لورده چې هغه ټول واره دي ددې نوي ښځې نه د پلار نور پنځه هلکان پیدا شول ددوی نان او نفقه هم دمخکښې څلور وځمه واری ده دا څلور هلکان ځوانان شول یو په کښې واده او کړو او خرچه هم مخکښې څلورو برداشت کړه دا پینځه بچیان بي نمازه او بد اخلاقه دي ناسکه مور تر ننه پورې دمخکښې څلورو هلکانو انتهایي د بي عزتي مظالم وغیره او کړو، د زنا کارۍ

﴿١﴾ (فتاویٰ عالمگیری ۱: ۳۴۰ الباب الحادی عشر فی القسم)

الزامات ئی اولگول. پلار ئی هم تائید کوی. پلار دی خلور خامنوحج ته هم استولی دی داخلور هلکان نمازی او حاجیان دی. دانبخه خومرتبه دکورنه تختیدلی ده اود طلاق مطالبه ئی هم خومرتبی کړې ده ټول رونه دیلارنه ناراضه دی دنورفسادنه بچ کیدلودپاره خلورو هلکانو هم دیلار سره تعلق قطعه کړی دی مگر روپی وړکوی، دداسې مور او پلار متعلق ددی لاتعلقی په شریعت کښې څه حکم دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: حاجی محمد جلال گجرانواله..... ۱۹۸۴، ۲۱۵۱

جواب: داسې ښځه ساتل خلاف مصلحت دی خلاف شریعت نه دی (۱) او په داسې صورت کښې اولاد دیلارو غیره سره لاتعلقی کول خلاف شریعت نه دی (۲). وهوالموفق

خاوند د پاره خپلې ښځې ته غسل کفن، دښ ورکول

او په آخرت کښې د خاوند سره د کیدلو مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین دی مسئلې باره کښې چه دیوسری ښځه وفات شوه ایا دوفات کیدلونه پس خاوند دپاره اجازت دی چه دمیت کت او چتول او هم دغه رنگ په قبر کښې ایخودل او کفن او غسل ورکول وغیره، بعض عالمان وائی چه قطعاً اجازت نشته ځکه چه د خاوند او ښځې په مینځ کښې چه کوم نکاحی تعلق قائم وو هغه اوس ختم شوی دی او ښځه اجنبی گرځیدلې ده، حالانکه بعض عالمان وائی چه دا خدمت حرام نه دی، فریق اول

وائی چه په جنتونو کښې تفاوت دی او په اهل جنت کښې هم تفاوت دی،

﴿۱﴾ قال العلامة الحصكفي: وإيقاع الطلاق مباح عند العامة..... وقيل قاتله الكمال الأصح حظره أي منعه إلا لحاجة كربية وكبر والمذهب الأول كما في البحر وقولهم الأصل فيه الحظر معناه أن الشارع ترك هذا الأصل فأباحه بل يستحب لو مؤذية أو تاركة صلاة غاية ومفاده أن لا اثم بمعاشرته من لا تصلى.

(الدرا المختار على هامش ردالمحتار ۲: ۲۵۰ كتاب الطلاق مقدمه)

﴿۲﴾ قال الملا علي قاري: (قوله ولا تعق والديك) أي لا تخالفهما أو احدهما فيما لم يكن معصية إذ لا طاعة لمخلوق في معصية الخالق.

(مرقاة المفاتيح شرح مشكوة ۱: ۲۳۵ باب الكبائر الفصل الثالث)

لاجل تفاوت الاعمال لهذا دخيلي خيلي درجي په جنت کښې به اوسپړی، او فریق ثانی وائی چه چونکه داهل جنت په مینځ کښې آمدورفت دی او په دواړو کښې دملاقات شرف هم دی او ښځه اجنبی هم نه ده په دی کښې کومه مسئله صحیح ده؟ (۲) که چرته خاوند مړ شو او ښځې دویمه نکاح او کړه نو په آخرت کښې به دانبخه داول خاوند سره وی که ددویم خاوند سره؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا عبدالحلیم شکرزی منصفی رود کوئته ۱۷ محرم ۱۳۹۲ هـ

جواب: (۱) خاوند د ښځې د غسل اودمس نه منع کړې شوی دی البته دنظر کولو نه نه دی منع کړې شوی، نیز قبر ته دخکته کولوپه حق کښې دغیر محارم نه مقدم کړې شوی دی، فی الدر المختار: ویمنع زوجها من غسلها ومسها لا من النظر اليها علی الاصح (۱) باقی ښځه خاوند کله چه دواړه مسلمانان وی نو په دی کښې کوم ښکته درجي والاوی دی به الله تعالی داوچتې درجي والا رفیق جوړه وی (۲) ښځه به جنت کښې داخری خاوند سره وی، وهو المرجع لان النبي صل الله عليه وسلم تزوج من مات ازواجهن، او بعض عالمان وائی چه دی ښځوته به اختیار ورکړې شی، والا اختلاف مذکور فی مجموعه الفتاوی ۲۵۶: ۳ (۲)، وهوالموفق

﴿۱﴾ (الدرا المختار علی هامش ردالمحتار ۱: ۲۳۳ قبیل مطلب فی حدیث کل سب ونسب باب صلاة الجنابة)

﴿۲﴾ قال العلامة عبدالحی اللکهنوی: د بعضی روایاتو نه ثابتیږی چه دقیامت په ورځ به ښځې ته اختیار ورکولې شی چه خپلو هغه خاوندانو کښې کوم چه په دنیا کښې وو یو خاوند کوم سره چه مویه دنیا کښې زیات موافقت (محبت) وو اختیار کړه، په معجم طبرانی کښې د حضرت ام سلمه رضی الله عنها نه روایت دی:

قلت یا رسول الله ﷺ المرأة تزوج الزوجين والثلاثة والاربعة ثم تموت فتدخل الجنة ويدخلون معها من يكون زوجها منهم قال انها تخير فتختار احسنهم خلقا فتقول یا رب ان هذا كان احسنهم خلقا فی دار الدنيا فزوجنيه یا ام سلمة ذهب حسن الخلق.....

(بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

پہ بنھی باندی د خوابی او سخر خدمت لازم نہ دی

سوال: خہ فرمائی علماء دین دی مسئلہ بارہ کنبی کہ چرتہ یوہ بنجہ د خاوند د مور پلار نہ تنگہ راغلی وی اوراضی نہ وی نوکہ چرتہ دا خدمت نہ کوی نو آیا شرعاً دا مجرمہ ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: سید انور معرفت حافظ محمد ایوب صاحب

مانکی ۱۶۷۸ء ۱۹۸۲ء

جواب: خوابی اگرچہ پہ مثل د مور دہ لروایہ وردت بذلک لیکن دی سرہ دا لازمہ نہ ده چہ پہ دی باندی بہ دسخریاد خوابی خدمت ضروری وی، وهوالموفق

د مباشرت جائز او ناجائز صورتونہ

سوال: خہ فرمائی علماء دین دی مسئلہ بارہ کنبی چہ د مباشرت صحیح طریقہ خہ ده؟ تحریری جواب سرہ د شکریہ موقع را کړی؟ بینوا توجروا

المستفتی: ڈاکٹر..... گلوزی پشاور..... ۱۹۸۴ء ۲۱۱۱ء

جواب: د خولی اود دبرنہ اجتناب کوی د حیض او نفاس پہ حالت کنبی ہم دنوم (بقیہ حاشیہ) بخیرالدین والآخرة. اوپہ معجم طبرانی او مسندبزار او مکارم اخلاق د خرائطی کنبی د حضرت انس رضی اللہ عنہ نہ روایت دی:

ان ام حبیبہ قالت یا رسول اللہ ﷺ المرأة تكون لها الزوجان في الدنيا تموت ويموتان منهما فيجتمعون في الجنة لا يهما تكون فقال لا حسنهم خلقا كان عندها في الدنيا،

اود بعضی روایاتونہ معلومیری چہ دغہ بنجہ بہ آخری خاوند تہ ورکولی شی، پہ طبقات ابن سعد کنبی د حضرت ابوالدرداء رضی اللہ عنہ نہ روایت دی سمعت رسول اللہ ﷺ يقول ان المرأة لآخر ازواجها في الآخرة. پہ ظاہر بہ د صورت ہغہ وخت وی کلہ چہ ددی قول خاوندان پہ حسن خلق کنبی برابر وی. واللہ اعلم

(مجموعۃ الفتاویٰ للکهنوی ۳: ۲۵۶ کتاب المتفرقات)

نہ تر پتونہ پوری داند امونو نہ نفعہ مہ اخلی (۱) باقی یتول کیفیات جائز دی (۲). وهوالموفق

د حاملی بنھی سرہ صحبت بغیر د ضرر نہ هروخت جائز دی

سوال: خہ فرمائی علماء دین دی مسئلہ بارہ کنبی چہ د حاملی بنھی سرہ خومرہ وختہ پوری صحبت کول جائز دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: شمس الرحمن..... ۱۹۷۹ء ۹۱۸۱ء

﴿۱﴾ قال العلامة الحصكفي: ويمنع..... قربان ما تحت ازار يعني ما بين سرة وركبة ولو بلا شهوة وحل ما عداه مطلقا..... ويكفر مستحله كما جزم به غير واحد وكذا مستحل وطء الدبر عند الجمهور. (الدر المختار على هامش رد المحتار ۱: ۲۱۳، ۲۱۸ باب الحيض)

﴿۲﴾ قال العلامة ملا جيون: (يسألونك عن المحيض) الآية وان كانت تدل ظاهرا على الاعتزال عن النساء وعدم القرب منهن مطلقا كما فعله اليهود ولكن معناها على حسب ما قالوا ان الحيض او موضع الحيض اذى اى نفرة وكرامة فاعتزلوا النساء فى المحيض بحيث لا تستمتعوا بهن فالمحيض مصدر ويقال حاضت محيضا او المراد به موضع الحيض (قل هو اذى) ولم يقل انهن اذى اشارة الى ان الحيض لا ينجس بدنهن ولكن كنى عن الحيض بالمحيض الذى هو محل الحيض..... (ولا تقربوهن حتى يطهرن) معناه لا تقربوهن مجامعين اولا تقربوا جماعهن حتى يطهرن عن العذر..... (من حيث امركم الله) يعنى اتيانكم النساء واجب من مكان امركم الله به وهو القبل الذى هو موضع الحرث فيحرم ضده..... (ان الله يحب التوابين) عن اتيانهن فى حالة الحيض وفى ادبارهن..... نسائكم حرث لكم فاتوا حرثكم انى شئتم) وهو بيان وتوضيح لقوله تعالى: (من حيث امركم الله) اى نساء كم موضع الحرث لكم فجامعوهن فى موضع الحرث كيف شئتم وعلى اى حال شئتم باركة او مستقبلة او مضطجعة او قائمة او قاعدة الخ.

(التفسيرات الاحملية ۱۰۸، ۱۰۹ بيان حرمة القربان فى حالة الحيض)

جواب: د حاملې ښځې سره جماع هروخت جائز ده (۱) البته د ضرر په صورت کې ښې ناجائز ده

په حالت حمل کې جماع کول او د ښځې د سینې روډلو حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کېښې چې (۱) که چرته د چا ښځه حامله شي نو تر شپږو میاشتو پورې د دې سره مباشرت نقصان ده نه دې لیکن شپږ میاشتې پس کله چې حمل دروند شي په دې صورت کېښې د مباشرت څه حکم دې؟ (۲) د ښځې سره د زړه لگې کولو وخت کېښې سینه څکل، ځله کېښې نیولو سره څکل د شریعت په رنډا کېښې څه حکم لري؟ نکاح باندې د دې څه اثر پریوزی یانه؟ پینوا توجروا

المستفتی: د لباع محمد کوهات

الجواب: (۱) په حالت حمل کېښې یو وخت هم جماع کول ممنوع نه ده (۳) البته (۱) بدل علیه ما فی الهندية: اذا اقر الزوج ان الحمل منه فالنکاح صحيح بالاتفاق وهو غير ممنوع من وطنها فتستحق النفقة عند الكل کذا فی المحيط.

(فتاویٰ عالمگیری ۵۳۶: ۱ النفقات الفصل الاول فی نفقة الزوجة)

قال الملا علی قاری: (عن نافع عن ابن عمر قال نهی رسول الله ﷺ ان توطأ الحبالی) ای عن مجامعة الحوامل من الاسارى او غیرهن (حتى یضعن ما فی بطونهن) ای اولادهن فان الاستبراء والعدة لا تحصل الا بوضعهن واما ازواجهن فیجوز لهن جماعهن.

(شرح مسند ابی حنيفة ص ۱۹۰ حديث و طء الحامل)

(۲) قال العلامة الحصکفی: ولو تضررت من كثرة جماعه لم تجز الزيادة علی قدر طاقتها، قال ابن عابدين: فعلم من هذا كله انه لا يحل له وطونها بما يؤدي الى اضرارها فيقتصر علی ما تطيق منه. (الدر المختار مع رد المحتار ۳۳۲: ۲ باب القسم)

(۳) قال العلامة ابن نجيم: اما الزوج الزانی لها (للحاملة) فجائز اتفاقا وتستحق النفقة عند الكل ويحل وطؤها عند الكل كما فی النهاية. (البحر الرائق ۱۰۶: ۳ باب النفقة)

تکلیف رسول ممنوع ده (۱). (۲) د ښځې سینه روډل ممنوع نه دی، البته د دوه نیمو کالو والا ته زیات عمروالا خاوند د پاره د ښځې وغیرها پی څکل ممنوع دی او بهر حال نکاح باندې څه اثر نه پریوزی (شامی)، (۲). وهو الموفق

حالت نفاس کېښې جماع حرامه ده

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کېښې چې د یو سړی د خپلې ښځې سره په ورځو د نفاس یعنی د پچی د پیدائش نه لس ورځې پس صحبت او کړو د دې څه کفاره او څه حکم دې؟ پینوا توجروا

المستفتی: مولا داد سکهر سندهه ۱۵۱۱-۱۹۷۰

الجواب: د صحبت حرام دي کله پورې چې وینه بنده شوي نه وی (۳) توبه کول ضروری دی او صدقه کول مستحب ده (۴). وهو الموفق

(۱) قال العلامة زين الدين ابن نجيم: الذي يحرم على الرجل وطء زوجته مع بقاء النكاح وفيما اذا كانت لا تحتمله لصغر او مرض او سمنة. (الاشباه والنظائر ۳۲۹ احكام غيبوبة الحشفة)

(۲) قال العلامة الحصکفی: هو مص من ثدي آدمية فی وقت مخصوص هو حولان ونصف عنده وحولان عندهما وهو الاصح وبه يفتي كما فی تصحيح القدوري لكن فی الجوهره انه فی الحولين ونصف ولو بعد القطام محرم وعليه الفتوى، قال العلامة ابن عابدين: ان الكبير لا يسمى رضيعا ذكره ردا علی من سوى فی التحريم بين الكبير والصغير، وقال العلامة الحصکفی: بعده ويثبت التحريم فی المدة فقط ولو بعد القطام.

(الدر المختار مع رد المحتار ۳۳۷: ۲ باب الرضاع)

(۳) قال العلامة الحصکفی: ويمنع وقربان ما تحت ازار یعنی ما بين سرة وركبة ولو بلا شهوة قال ابن عابدين: قوله يمنع ای الحيض وكذا النفاس خزان.

(الدر المختار مع رد المحتار ۲۱۳: ۲ باب الحيض)

(۴) قال العلامة ابن نجيم: احكام غيبوبة الحشفة (بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

د بنخی خاوند بغیر د مصلحت نہ دیوبل

خاص اندامونو ته نه کتل افضل دی

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه دلته یو سړی تقریر کولو که چرته چا د خپلې بنخې یاد خاوند عورت او کتلونو دې به ضرور پخپله زندگی کښې نابینا کړې لکه څنگه چه د حضرت عائشه رضی اللہ تعالیٰ عنہا قول دې چه مادنبی علیہ السلام عورت نه دې کتلې مهربانی او کړې په صحیح اقوالو سره مفصل او مدلل تشریح او فرمایي؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبد القهار ابا زئی چارسده..... ۱۲۲ شعبان ۱۴۰۳ هـ

الجواب: بنخه او خاوند دیوبل هر اندام ته کتلې شی البته بغیر د مصلحت نه اندام مخصوصه ته نه کتل افضل دی او د مصلحت شهوت راوړلو د پاره کتل قابل د اعتراض نه دی فتاویٰ عالمگیریه ۳۲۷: ۵ (۱). وهو الموفق

(بقیه حاشیه) یترب عليها احکام..... والكفارة وجوبا او ندبا فی اول الحیض بدینار وفي آخره بنصف دینار. (الاشباه والنظائر ۳۲۶ احکام غیوبة الحشفة)

وفي المنهاج: اعلم انه لا تجب الكفارة على من وطئ في الحیض عمداً عند ابی حنیفة ومالك والشافعی واحمد فی رواية عنه ای لا تكفی الكفارة فيه بل لا بد من التوبة والاستغفار نعم تستحب الكفارة بالتفصیل المذكورة فی رواية عبد الكريم عندنا وعند الشافعی توسلا لا جابة التوبة واطفاء لغضب الرب وتاديبا للنفس الامارة.

(منهاج السنن شرح ترمذی ۲۸۷: ۴ باب ماجاء فی الكفارة فی ذلك)

﴿۱﴾ وفي الهندية: اما النظر الى زوجته ومملوكته فهو حلال من قرنھا الى قدمھا عن شهوة وغير شهوة وهذا ظاهر الا ان الاولى ان لا ينظر كل واحد منهما الى عورة صاحبه كذا فی الذخيرة..... وكان ابن عمر رضي الله عنهما يقول الاولى ان ينظر الى فرج امراته وقت القاع ليكون ابلغ فی تحصیل معنى اللذة كذا فی التبيين، (بقیه حاشیه په راروايه صفحه)

د بنخی سره لواطت کول حرام اود شرم

خایونه خکلول نه ممنوع دی اونه مطلوب

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه په قرآن کښې دی چه بنخې ستاسو فصل دی چه په کومه غواړئ په دې کښې داخل شی، څما اصل مطلب دادې چه څه خپله بنخه چه څما په نکاح کښې ده داڅه د روستو طرف نه یعنی د کونې د طرف نه استعمالول غواړم ایا در بنستیا ده چه د کونې کولو سره نکاح ختمیږي؟ نیز څه د خپلې بنخې فرج خکلول غواړم او خپل عضو تناسل دهغې په خوله ورکول غواړم ایا دا جائز دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: نامعلوم..... ۱۹۷۸، ۱۹۸۱

الجواب: د خپلې بنخې سره لواطت کول حرام دی ځکه چه د محل حرث نه دي

او الله تعالى په محل حرث کښې د اتیان اجازت ورکړې دي ﴿۱﴾

قال الله تعالى: نساء کم حرث لکم فاتوا حرثکم انی شتم (الآية) ﴿۱﴾ وقال رسول

الله صلی اللہ علیہ وسلم: ولا تأتوا النساء فی اعجازهن (رواه الترمذی) ﴿۲﴾ وفي رواية من اتى امرأة فی

دبرها فقد كفر بما انزل على محمد ﴿۳﴾

(بقیه حاشیه) قال ابو یوسف رحمه الله سألت ابا حنیفة رحمه الله تعالى عن رجل یمس فرج امراته وهی تمس فرجه لتحرك آلتها هل ترى بذلك بأسا قال لا وارجو ان يعطى الاجر کذا فی الخلاصة.

(فتاویٰ عالمگیریه ۳۲۷: ۵، ۳۲۸ الباب الثامن من کتاب الحظر والاباحه)

﴿۱﴾ (سورة البقر) آیت: ۲۲۳ پاره: ۲ رکوع: ۱۲)

﴿۲﴾ (رواه الترمذی ۱۳۹: ۱ کراهیه اتیان النساء فی ادبارهن، واخرجه النسائی فی الکبری:

۸۹۸۲ وابن ماجه: ۱۹۲۳، واحمد ۵: ۲۱۵، وابن حبان: ۳۱۹۸، والبيهقي ۴: ۱۹۷)

﴿۳﴾ (رواه الترمذی ۱۹: ۱ باب کراهیه اتیان الحائض، وابوداؤد: ۳۹۰۳، وابن ماجه:

۶۳۹، والدارمی ۱: ۲۵۹، واحمد ۲: ۳۰۸ وغيرهم)

وقال رسول الله ﷺ: ملعون من اتى امرأته في دبرها (رواه احمد وابوداؤد) ﴿١﴾
ليكن دي جرم سره نكاح نه ختميري داد چامذهب نه دي كله پوري چه حلال
كنرونكي نه وي ﴿٢﴾ اوفر ج او ذكر خكلول نه ممنوع دي اونه مطلوب دي كله
چه دمنی او مذی وغيره نه خالی وی. البته مکروه دی. کالنظر اليها
بلا ضرورة ﴿٣﴾ وهو الموفق

﴿١﴾ (اخرجه ابوداؤد: ۲۱۶۲، والنسائي في الكبرى: ۹۰۱۳، وابن ماجه: ۱۹۲۳،
وصحيح ابن حبان: ۴۲۰۳، وابن عدي في الكامل ۶: ۳۱۱ والطبراني في
الاوسط: ۴۷۵۱، والبغوي في التفسير: ۲۴۶)

﴿٢﴾ قال العلامة الحصكفي: ووطؤها (اي الحائض) يكفر مستحله كما جزم به غير واحد
وكذا مستحل وطاء الدبر عند الجمهور..... لانه حرام لغيره، قال العلامة ابن عابدين: اي
حرمة لا لعينه بل لامر راجع الى شيء خارج عنه وهو الايذاء قال في البحر عن الخلاصة من
اعتقد الحرام حلالا او على القلب يكفر اذا كان حراما لعينه وثبت حرمة بدليل قطعي اما
اذا كان حراما لغيره بدليل قطعي او حراما لعينه باخبار الاحاد لا يكفر اذا اعتقده حلالا ومثله
في شرح العقائد النسفية. (الدرا المختار مع ردالمحتار ۱: ۲۱۸ قبيل مطلب في حكم وطاء
المستحاضة ومن بذكره نجاسة)

﴿٣﴾ وفي الهندية: اما النظر الى زوجته ومملوكته فهو حلال من قرنهما الى قدمهما عن شهوة
وغير شهوة وهذا ظاهر الا ان الاولى ان لا ينظر كل واحد منهما الى عورة صاحبه كذا في
الذخيرة..... وكان ابن عمر رضي الله عنهما يقول الاولى ان ينظر الى فرج امرأته وقت
الوقاع ليكون ابلغ في تحصيل معنى اللذة كذا في التبيين، قال ابو يوسف رحمه الله سألت ابا
حنيفة رحمه الله عن رجل يمس فرج امرأته وهي تمس فرجه لتحرك آله هل ترى بذلك
بأسا قال لا وارجوا ان يعطى الاجر كذا في الخلاصة. (فتاوى عالمگیری ۵: ۳۲۷ الباب
الثامن فيما يحل للرجل النظر اليه وما لا الخ)..... (بقية حاشيه په زاروانه صفحه)

د جماع په وخت کښې برېښ کيدل او

برېښول جائز دی البته بهتر نه دی

سوال: څه فرمائی علماء دین دي مسئلې باره کښې چه دخپلې منکوحې سره د
صحبیت په وخت کښې خپل ځان مکمل برېښ کول او ښځه مکمل برېښول
جائز دی یا نه؟ حالانکه دښځې خاوند شرم او حیايووی؟ ښووا توجروا
المستفتی:..... نامعلوم..... ۱۰۱۵، ۱۹۹۰

الجواب: فقهاء کرامو برېښيدلو او کولوته جائزوئيلي دي، البته دفرج او ذکر
کتلوته ئي بهتر نه دی وئيلي، اگرچه جائز دی، او دچاشهوت چه بغير ددي د
کتلوته نه راځي نو دهغه دپاره اجازت دي ﴿١﴾. وهو الموفق

(بقية حاشيه) وقال العلامة الشامي: ويجوز ان يستمنى بيد زوجته وخادمتها وسيدكر الشارح
في الحدود عن الجوهره انه يكره ولعل المراد به كراهة التنزيه فلا ينافي قول المعراج يجوز
تأمل. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۱۰۹ مطلب في حكم الاستمناء بالكف)

وفي الهندية: وفي النوازل اذا ادخل الرجل ذكره في فم امرأته قد قيل يكره وقد
قيل بخلافه كذا في الذخيرة. (فتاوى عالمگیری ۵: ۳۷۲ الباب الثلاثون في المتفرقات)

﴿١﴾ قال العلامة الشامي: قال في الهداية: الاولى ان لا ينظر كل واحد منهما الى عورة
صاحبه لقوله عليه السلام اذا اتى احدكم اهله فليستر ما استطاع ولا يتجرد ان تجرد العير
ولان ذلك يورث النسيان لورود الاثر وكان ابن عمر رضي الله تعالى عنهما يقول ان ينظر
ليكون ابلغ في تحصيل معنى اللذة، لكن في شرحها للعيني ان هذا لم يثبت عن ابن عمر لا
بسند صحيح ولا بسند ضعيف وعن ابني يوسف سألت ابا حنيفة عن الرجل يمس فرج امرأته
وهي تمس فرجه ليتحرك عليها هل ترى بذلك بأسا قال لا وارجوا ان يعظم الاجر ذخيرة.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۵: ۲۵۹ فصل في النظر، كتاب الحظر)

د بخځي په خوله کښې ذکر ورکول

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه دښځې دما هواری په ورځو کښې کله چه خاوند دښځې سره هم بستری نشی کولي، نو خپل عضو تناسل دهغې په خوله کښې داخلولې شی یانه؟ مونږ کافي استفسارات کړي دي مگر تشفی نه ده شوي؟ بینوا توجروا

المستفتی: م، الف، کلر کوټ کوهات: ۹۱۷۱، ۱۹۸۸.....

الجواب: دښځې په خوله کښې گندگی او بدبو اچول، (دمنی انزال، ایزاء رسانی او ناجائز کار دې) (۱) البته نوم کښې یاد خپو او بغل په مینځ کښې شهوت رانی کول د چشم پوشی قابل دې (۲) بهر حال دا اول الذکر اقدام ناجائز دې اگر که ذکر ته پو کړئ و اچوی. وهوالموفق

د ضرورت په وخت کښې په بخځي باندي د استمناء بالید کولو مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې که چرته ښځه د حیض یا نفاس په حالت کښې وی ښځه د جماع قابله نه وی حالانکه دخاوند په فعل حرام کښې د پریوتلو امکان وی یعنی ده ته د جماع ضرورت وی ایا په دې صورت کښې دې دخپلې ښځې په لاسونو سره استمناء کولې شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: گل زمان طوره ورئ کوهات: ۲۹۱۹، ۱۹۸۳.....

﴿۱﴾ وفي الهندية: في النوازل اذا ادخل الرجل ذكره في فم امرأته قد قيل يكره وقد قيل بخلافه كذا في الذخيرة

. (فتاوى عالمگیری ۵: ۳۷۲ الباب الثلاثون في المتفرقات)

﴿۲﴾ وفي الهندية: وله ان يقبلها ويضاجعها ويستمتع بجميع بدنهما ما خلا ما بين السرة والركبة عند ابي حنيفة و ابي يوسف هكذا في السراج الوهاج.

(فتاوى عالمگیری ۱: ۳۹۰ الفصل الرابع في احكام الحيض والنفاس)

جواب: ددې عذرونو دوجه نه صورت مذکور جائز دې گڼی مکروه تنزیهی دې، والتفصیل فی ردالمحتار فلیراجع (۱). وهوالموفق

د ښځې سره لواطت حرام دې او د استحلال په صورت کښې کفر دې

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه څه صاحب اولاده ښځه یم ځما خاوند د منصوبه بندئ یا د شیطان داثر نه آیت نساء کم حرث لکم الخ، په حوالې ورکولو سره لواطت ته مجبوره کړم ځما د فریاد او د آه او بیکاه دوجه نه یو ځل خاوند په قرآن باندي لاس کیښودلو سره قسم او کړوچه بیابنه دا قبیح کار نه کوم مگر دا قسم ئې هم مات کړو، څه په مختلفو عوارضو کښې مبتلا شوي یم دخلاف فطرت کار نه کولو په وجه سره دنان او نفقه په سره ئې هم ځما تنگول شروع کړه څه د مور کور ته په تللو باندي مجبوره شوم یو کاله پوري د مور پلار په کور کښې اوسیدم، ماته ئې خرچه وغیره نه را کوله په شریعت کښې ددې کار دوجه نه ځما نکاح فسخه شوي ده یانه؟ او څه څه طریقه اختیار کړم؟ بینوا توجروا

المستفتی: م، ن، د، لاهور: ۲۸۱۱، ۱۹۷۵.....

الجواب: د زراعت محل (حرث) مخکښې (فرج) دې نه چه دبر، داخو محل فرث دې لهذا په آیت سره دلواطت کولو د اجازت استدلال غلط دې بهر حال که چرته دې خاوند لواطت ته حلال گڼلې او منلې وی نو د کافر کیدلو دوجه نه دده نکاح ختمه شوي ده، کما فی البحر ۱۷: ۵ وعن الصفار یکفر مستحلها عند الجمهور کذا فی المجتبی (۲) او که چرته حلال ئې نه وی گڼلې نو تا سود مسلمان

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: ويجوز ان يستمنى بيد زوجته وخادمتها، وسيدكر الشارح في الحدود عن الجوهره انه يكره ولعل المراد به كراهة التنزيه فلا ينافي قول المعراج يجوز تأمل. (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۱۰۹ مطلب في حكم الاستمناء بالكف)

﴿۲﴾ (البحر الرائق ۵: ۱۷ باب الوطء الذي يوجب الحد والذي لا يوجب)

حاکم پہ ذریعے سرہ طلاق (تتسیخ نکاح) حاصلولی شی (۱) فتویٰ دادہ باقی ثبوت دمستفتیہ ذمہ واری دہ. وهو الموفق

خاوند بنھی لره په وطن فی الدبر باندې د مجبور کولو مسئلہ

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو خاوند خپلې بنځې لره په وطنی فی الدبر سلسله کښې مجبوره کوی دې صورت کښې بنځه څه او کړی آیا د بنځه مورپلار دې جینی لره په خپل کور کښې ساتلي شی. یعنی د خاوند د کورنه ئې بندولی شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: عالی محمدلکی مروت..... یکم ربیع الاول ۱۴۰۲ هـ

جواب: شرعاً په دې بنځې او ددې په اولیاء باندې ضروری دی چه دې خاوند له په دې ارتکاب باندې قدرت ورنکړی د خاوند د کورنه د بندولو نه علاوه نور اقدامات هم جائز دی (۲). وهو الموفق

(۱) په فتاویٰ دارالعلوم دیوبند کښې دی په دې صورت کښې خاوند سخت گنهگار او فاسق شو، په حدیث شریف کښې داسې فعل (لواطت) کونکی باندې لعنت وارد شوی دې لیکن په دې وجه حاکم دوی کښې تفریق نه شی کولی، البته خاوند ته دې تنبیہ او کړې شی چه هغه ددې نه توبه او کړې گنی هغه دې مجبوره کړې شی چه طلاق ورکړی یا دې خلع او کړی او بنځې له په مذکوره حالت کښې خاوند ته ورتلل نه دی پکار، بلکه یادی خاوند توبه او باسی او ددې فعل نه دې منع شی یا دې طلاق ورکړی یا دې خلع او کړی. (فتاویٰ دارالعلوم دیوبند ۲۲۹:۱۰ باب سیزدهم نامرد مجنون وغیره) فقهاؤ په داسې خاوند چه هغه په وطنی باندې قادر نه وی اود لواطت عادی وی دا ئې د عنین په حکم کښې گرځولی دې.

قال العبد الرحمن الجزیری: او امکنه ان یأتی زوجته فی دبرها لافی قبلها فمن وجدت فیہ حالة من هذه الاحوال کان عینا بالنسبة لزوجته وکان لها حق طلب الفسخ. (الفقه علی المذاهب الاربعه ۳: ۲۵۵ العیوب التي یفسخ بها النکاح).....

پس معلومه شوه چه د عنین نه دخلاصی کومه طریقه ده هغه دې دده سره هم او کړې شی، چه د شرعی قاضی په ذریعہ یا د مسلمان حاکم او چرته چه دا نه وی نود مسلمان مشر په ذریعہ نجات حاصلولی شی. تفصیل دپاره او گوری! الحيلة الناجرة للتهانوی،..... (از مرتب)

(۲) قال الشيخ عزیز الرحمن الدیوبندی: په داسې حالت کښې دې د جینی... بقیه په راروانه صفحه،

د شرعی وینزو سره مالک د پاره جماع جائز ده

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه زید وائی چه مسلمان حاکم وخت دخپلو ټولو وینزو سره جماع کولی شی او ددوی سره دنکاح شوي بنځې پشان سلوک کولی شی حالانکه بکروائی چه دهرې بنځې سره بغیر د نکاح نه داسې کارنا جائز دې. شرعی حکم څه دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: نثار احمد الخمس لیبیا..... ۲۰ شوال ۱۴۰۳ هـ

جواب: شرعی وینزي سره مالک خواه که حاکم وی یا غیر حاکم وی جماع کولی شی په شرط ددې چه دا وینزه مسلمانان یا اهل کتاب وی.

لقوله تعالى: الا علی ازواجهم او ما ملکت ایمانهم ﴿۱﴾ لان النکاح بها یدخلها فی الازواج فلا فائدة فی العطف ولان الاستیجار یتحقق فی ملک الغير دون ملک نفسه.

وهو الموفق

(بقیه حاشیه)... مورپلار خپله لور د خاوند کور ته نه لیږی او په نه لیږلو سره به دوی نه گنهگار یږی بلکه څنگه چه کیدې شی د خاوند نه دې طلاق واخلی.

(فتاویٰ دارالعلوم دیوبند ۲۵۰:۱۰ کتاب الطلاق)

﴿۱﴾ (سورة المؤمنون پاره: ۱۸ رکوع: ۱ آیت: ۶)

کتاب الطلاق

باب شرائط الطلاق

د طلاق اضافت بنحی طرف ته شرط دی نه چه د نکاح طرف ته

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې که چرته ناواده کړې سړې دا او وائی چه نکاح ته طلاق یا دنکاح نوم هم وانخلي صرف دنکاح طرفته اشاره او کړې او وائی نو دې سره طلاق واقع کیږي یانه؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد هاشم ټانک دی آی خان..... ۱۵ رمضان ۱۴۱۰ هـ

الجواب: صحت طلاق دپاره اضافت الی المنکوحه شرط دی، وهو مفقود ههنا، او علی تقدیر الاضافت یو طلاق واقع کیږي، چه په هغې کښې تجدید دنکاح کافی ده. وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی: لو قال ان خرجت يقع الطلاق اولا تخرجی الا باذنی فانی حلفت بالطلاق فخرجت لم يقع لتركه الاضافة اليها. قال العلامة ابن عابدين: (قوله لتركه الاضافة) ای المعنوية فانها الشرط والخطاب من الاضافة المعنوية وكذا الاشارة نحو هذه طالق وكذا نحو امرأتی طالق وزینب طالق..... والمفهوم من تعليل الشارح تبعاً للبحر عدم الوقوع اصلاً لفقد شرط الاضافة مع انه لو اراد طلاقها تكون الاضافة موجودة ويكون المعنى فانی حلفت بالطلاق منك او بطلاقك ولا يلزم كون الاضافة صريحة في كلامه لما في البحر لو قال طالق فقیل له من عنیت فقال امرأتی طلقت امرأته..... ويؤيده ما في البحر لو قال امرأة طالق او قال طالق او قال طلقت امرأة ثلاثا وقال لم اعن امرأتی يصدق الخ.

(الدرا المختار مع رد المختار ۲: ۲۶۲ مطلب من الصريح الالفاظ المصحفة)

د طلاق دارومدار په تلفظ باندې دې نه چه شهادت قائم کولو یا لیکلو باندې سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه ځمونږ په علاقه کښې په طلاق کښې چه گواه او تاریخ اونه لیکلې شی او کانږی وانچولې شی د گواهانو په مخامخ دا طلاق نشی گنډلي ای په طلاق ورکولو کښې گواه لیکل او کانږی اچول ضروری دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: گل زمان..... ۱۹۷۵-۱۱-۲۵

جواب: په طلاق باندې شهادت قائمول اولیکل ضروری امور نه دی د طلاق دارومدار صرف په تلفظ باندې دې (۱) اودا امر چه گواه اوفارغ خطی اونه لیکلې شی نو طلاق به نه وی غلط او خلاف شریعت امر دې، لوجود رکن الطلاق، نیز کانږی اچول یولغوه څیز دې چه په دې باندې د طلاق دارومدار نه دی، لان رکن الطلاق وهو اللفظ وما يقوم مقامه کما فی الدر المختار وغيره فلیراجع (۲). وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی: هو رفع قيد النکاح فی الحال او المال بلفظ مخصوص هو ما اشتمل علی الطلاق، قال العلامة ابن عابدين: ای علی مادة ط ل ق صریحاً مثل انت طالق او کنایة كمطلقة بالتخفيف وكانت ط، ل، ق وغيرهما الخ.

(الدرا المختار مع رد المختار ۲: ۲۵۰ کتاب الطلاق)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدين: (قوله وركنه لفظ مخصوص) هو ما جعل دلالة علی معنى الطلاق من صريح او کنایة فخرج الفسوخ علی ما مر واراد للفظ ولو حکماً لیدخل الکتابه المستبينة واشارة الاخرس والاشارة الی العدد بالاصابع فی قوله انت طالق هکذا کما سیأتی وبه ظهر ان من تشاجر مع زوجته فاعطاها ثلاثة احجار ینوی الطلاق ولم يذكر لفظاً لا صریحاً ولا کنایة لا يقع علیه کما افنی به الخیر الرملي وغيره.

(رد المختار هامش الدرا المختار ۲: ۲۵۳ کتاب الطلاق)

پہ طلاق ورکولو کسب د بنی موجودگی شرط نہ ده

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کسبې چه ځمالورته خپل خاوند ددې د موجودگي نه بغير په دانگلیند عدالت کسبې د څلورو کسانو سره یو ځای فیصله دائره کړه او طلاق نامه ئې دانگلیند نه ځمونړکلی ته راواستوله، روسته ځمالورته پته اولړیده، ایا په شریعت محمدی کسبې دا طلاق صحیح دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: نامعلوم..... صالح خانہ نوشهر..... ۱۲۷۰ مئی ۱۹۷۵ء

جواب: چونکه طلاق ورکولو د پاره د بنی موجودگی شرط نه ده (۱) لہذا صورت مسئلہ کسبې به د ابنیہ مطلقہ وی (۲) او د عدت تیریدلونه پس بل څی کسبې نکاح کولې شی. وهو الموفق

که د بنی طرف ته اضافت اونسبت موجود وی نو طلاق واقع کیږي

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کسبې چه ما تقریباً درې میاشتي مخکسې پخپلې بنی باندې غصه او کړه او په درمیان کسبې د درېم فریق دمداخلت سره ځما غصه انتها ته اورسیده نو ما خپلې ترورته او وئیل چه څه خپلې بنی ته طلاق ورکوم او ماشپړ او وځله خپلې خورزې ته او وئیل چه مادي ته طلاق ورکړې دي، براه راست د بنی ته مخامخ مې دانه دی وئیلې

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: (قوله ورکنه لفظ مخصوص) هو ما جعل دلالة على معنى الطلاق من صريح او كناية فخرج الفسوخ على ما مر واراد اللفظ ولو حكما ليدخل الكتابة المستبينة واشارة الاخرس الخ. (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۲۵۳ كتاب الطلاق)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصكفي: كتب الطلاق ان مستبينا على نحو لوح وقع ان نوى وقيل مطلقا ولو على نحو الماء فلا مطلقا ولو كتب على وجه الرسالة والخطاب كان يكتب يا فلانة اذا اتاك كتابي هذا فانت طالق طلقت بوصول الكتاب جوهره.

(الدر المختار على هامش ردالمحتار ۲: ۲۶۵ قبيل باب الصريح)

چه ماباته طلاق درکړې دي يادړکوم بلکه هر ځل مې ترورته وئیلې دی ددې نه دوه ورځې پس ځما او ځما د بنی راضي نامه او کړې شوه مادامام مسجد نه او پوښتل نو هغه او وئیل چه طلاق نه دي شوي البته کفارده داده چه څلوېښتو سړوته روټې ورکړه، بيا د دويم مولوی صاحب نه چه هغه په علم کسبې څه اوچت دي، نه پوښتنه او کړه هغه او وئیل چه بنی په تاباندې طلاقه شوي ده او داپه تاباندې حرامه ده او کومه پورې چه د دويم سړي سره نکاح اونه کړې ترهغه وخته پورې تاباندې حلاله کيدلې نشي اوس تاسو ماته تسلي بخش جواب را کړئ؟ بینوا توجروا

المستفتی: یخدا ان میر..... ۱۹۷۲ء ۲۱۹۱

الجواب: په صورت مسئلہ کسبې بنی طرفته اضافت اونسبت موجود دي يعنی دي ته، لہذا بنی په تاباندې مطلقه مغلظه شوي ده بغير د تحليل نه څه چاره نشته تحليل نه مراد دادي چه د ابنیہ د عدت تیریدلونه پس دويم سړي سره نکاح او کړي، او د يو ځل هم بستري نه پس داسې که چرته او غواړي نو طلاق دي ورکړي او کله چه ددغه طلاق عدت هم تیرشي نو مخکسې خاوند به ددې بنی سره تجديد دنکاح او کړي، فی ردالمحتار: قوله لتركه الاضافة ای المعنوية فانها الشرط ۲: ۵۹۰، وهو الموفق

نوبت: او که چرته خاوند بار بار تاکید او خپلې ارادې سره دغیر واپسې په خیال سره طلاق ورکړي وی نو په دې صورت کسبې زبانی رجوع (عدت کسبې دننه) کافی ده او د عدت نه پس تجديد دنکاح بغير د تحليل نه کافی دي (۲) وهو الموفق

صرف وعدې او د طلاق ارادې سره طلاق نه واقع کیږي

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کسبې چه یو سړي د خپلې بنی د

﴿۱﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۲۶۲ قبيل مطلب من الصريح الالفاظ المصحفة)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصكفي: كثر لفظ الطلاق وقع الكل وان نوى التاكيد دين.

(الدر المختار على هامش ردالمحتار ۲: ۲۹۹ قروع قبيل باب الكنايات)

بدکاری متعلق اوریدلو سرہ دخلقویہ مخامخ اووئیل چہ خہ خیلې بنسجې تہ طلاق ورکړم، یاد او وائی چہ خہ خیلې بنسجې تہ طلاق ورکوم کورطرفتہ دې ارادې سرہ روان شولیکن پہ لارہ کنبې ورته خیال راغلو چہ حقیقت معلومول غواړی کہ چرتہ بنسجہ داسې نہ وی نو ارادہ بہ ختمہ کړم نو ایادی اولنی الفاظ سرہ طلاق واقع نہ شو؟ بینوا توجروا

المستفتی: غلام سرور اعوان..... ۱۹۷۹ء ۵۲۸

الجواب: واضحہ دې وی چہ پہ صورت مذکورہ کنبې صرف وعدہ او ارادہ دہ چہ دې سرہ طلاق واقع کیږی نہ کله پورې چہ پہ دې باندې د بالفعل واقع کیدلو ارادہ نہ وی کړې (۱) وهوالموفق

پہ زړہ کنبې د طلاق ونيو سرہ طلاق نہ کیږی کله پورې چہ تلفظ نہ وی کړې سوال: خہ فرمائی علماء دین دې مسئلې بارہ کنبې چہ زید بالکل پہ تنہائی کنبې صرف پہ زړہ کنبې اووئیل چہ خما بنسجې تہ درې طلاقہ دی وی، دژبې نہ کوم لفظ پہ پت یا آواز سرہ طلاق ورکولو دپارہ ادا کړې نہ دي او بنسجې وغیرہ تہ ہم ددې پتہ نشته، ایادری طلاقہ واقع شول یانہ؟ بینوا توجروا المستفتی: قاری محمد عیسیٰ مدرسہ تعلیم القرآن خانیوال ۱۹۸۸ء ۱۰۳۱۰ جواب: کہ چرتہ دې خاوندنہ تصحیح حروف کړی وی اونہ آواز اوریدلې شوې وی نو پہ دہ باندې بنسجہ مطلقہ شوې نہ دہ (شامی) (۲) (۳) وهوالموفق

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی: او انا اطلق نفسی لم يقع لانه وعد جوهره.

(الدرا المختار علی هامش ردالمختار ۵۱۹:۲ باب تفویض الطلاق)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدين: (قوله وركنه لفظ مخصوص) هو ما جعل دلالة على معنى الطلاق من صريح او كناية..... وبه ظهران من تشاجر مع زوجته فاعطاها ثلاثة اجبار ينوى الطلاق ولم يذكر لفظا لا صريحا ولا كناية لا يقع عليه كما افتي به الخير الرملی وغيره وكذا ما يفعله بعض سكان البوادی من امرها بحلق شعرها لا يقع به طلاق وان نواه.

(ردالمختار هامش الدرا المختار ۴۵۳:۲ مطلب طلاق الدور)

﴿۳﴾ قال العلامة الحصکفی: وادنى الجهر اسماع..... (بقية حاشیه په راروانه صفحه)

طلاق ورکولو کنبې تلفظ هم کافی دی تحریر باندې موقوف نہ دی

سوال: خہ فرمائی علماء دین دې مسئلې بارہ کنبې چہ یوسړی خیلې بنسجې تہ د جرگې پہ مخامخ طلاق ثلاثہ ورکړل، لیکن اوس هغه د تحریر کولونہ انکار کوی اوددې طلاق دلیکلو نہ منحرف شوې دې اوس کہ چرتہ داسړې تحریری طلاق ورنکړی نو ایادالسانی طلاق واقع شوې دې؟ دبعض شرارت پسند خلقو دزبان بندې دپارہ فتویٰ مطلوب دہ؟ بینوا توجروا

المستفتی: سعید زمان پانډی..... ۱۹۷۵ء ۱۱۲۸

الجواب: چونکہ د طلاق رکن، لفظ، دې او هغه موجود دې لهذا بشرط صدق وثبوت پہ دې سړی باندې بنسجہ مطلقہ مغالطہ شوې دہ تحریر باندې توقف نشته دې (۱) وهوالموفق

کله چہ زبانی طلاق اوشی نو تحریری لیکل او دستخط کول ضروری نہ دی سوال: خہ فرمائی علماء دین دې مسئلې بارہ کنبې دیوسړی پہ بارہ کنبې مشهوره شوې دہ چہ هغه خیلې بنسجې تہ طلاق ورکړې دې دچاپه وړندې چہ هغه د طلاق الفاظ وئیلی دی اوس هغه جواب نہ ورکوی او یومامائی صرف دا وائی چہ خما خیال دې چہ حرامہ دہ اوبس، گواهی هم نہ ورکوی روستو یو

(بقیه حاشیه) غیرہ وادنى المخافة اسماع نفسه ويجرى ذلك المذكور فى كل ما يتعلق بنطق كتسمية على ذبيحة ووجوب سجدة تلاوة وعناق وطلاق. (الدرا المختار علی هامش ردالمختار ۳۹۵:۱ فصل فى القراءة مطلب فى الكلام على الجهر والمخافة)

﴿۱﴾ وفى الهندية: (الطلاق) شرعا فهو رفع قيد النكاح حالا او مآلا بلفظ مخصوص كذا فى البحر الرائق واما ركنه فقوله انت طالق ونحوه كذا فى الكافى..... واما حكمه فوقع الفرقة بانقضاء العدة فى الرجعى وبدونه فى البائن وزوال حل المناكحة متى تم ثلاثا كذا فى محيط السرخسى.

(فتاوى عالمگیری ۳۲۸:۱ كتاب الطلاق الباب الاول)

مجلس برائی تحقیق منعقد شو چه په دې کښې ددې سړې ماما او نور بزرگان دمحلې شریک شو او دا خاوند هم موجود وو. دده ماما او وئیل چه ده پینځه ځله پریځې ده بیا خاموش شو او څه جواب ئې ورنکړ و د طلاق نامې د لیکلو دپاره کاغذات راوړلې شو او په دې باندې خاوند مخکښې دستخط او کړ و هم دغه شان دده ماما او وئیل چه مخکښې سامان وصول کړئ طلاق نامه روستو اولیکئ کله چه په مجلس کښې دا خبره او شوه نو دده ماماده ته او وئیل چه لار شه دمور سره مشوره او کړه، مشوره ئې او کړه واپس راغلو او وې وئیل چه ماته د ا فیصله منظوره ده او دستخط ئې هم او کړ و او دده ماما صحیح گواهی هم نه ورکوي صرف وائی چه ځما په خیال حرامه شوې ده په دې صورت کښې دا بنځه مطلقه شوې ده یانه؟ بینوا توجروا

المستفتی: نامعلوم..... ۱۷۵۱، ۱۹۸۳

الجواب: که چرته دې خاوند په تنهایی کښې یا عام مجلس کښې زبانی طلاق ورکړې وی نو په ده باندې بنځه مطلقه شوې ده خواه که په تحریری طلاق نامه باندې دستخط او کړې یا اونکړې (۱) و هوالموفق

د بنځې او گواه وغیره نه بهیر په تنهایی کښې هم طلاق واقع کیږي

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه زید دخپلې منکوځې بنځې نه ناراضه وو، یو ځل دې بالکل تن تنها ځانته ناست وو، یو گواه ورسره هم نه وودې تنگ راغلو او درې کانړې ئې اوچت کړه په دغه رنگې الفاظو سره چه ځما منکوځه فلانې بنت فلانې په ماباندې په دې درې شرطونو باندې طلاقه ده او یو، دوه، درې، وئیلو سره ئې کانړې د طلاق گزار کړل، دا کار وائی بالکل تن تنها او شوه او آخره پورې ددې حرکت نه نه بنځه خبر شوه او نه څوک

(۱) قال العلامة الحصکفی: هو..... رفع قید النکاح فی الحال او المال بلفظ مخصوص هو ما اشتمل علی الطلاق..... ومحله المنکوحة..... ورکنه لفظ مخصوص خال عن الاستثناء. (الدر المختار علی هامش رد المختار ۲: ۲۵۱، ۲۵۳ کتاب الطلاق)

بل انسان، حالانکه دواړه بنځه خاوند تر اوسه پورې پشان د بنځې خاوند او سپرې ایا د اطلاق د تنهایی واقع شوې دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبداللطیف بتل مانسهره..... ۱۹۷۴، ۱۵۱۹۱

الجواب: په صورت مسئله کښې په دې سړې باندې بنځه مطلقه مغالطه شوې ده، لان الشرط دون الحضور والمخاطبة، (۱) و هوالموفق

خفيه طور باندې د طلاق د وقوع مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه دیو سړې بنځه د پنځو کالو راسي غیر آباده ده، یعنی بنځه کورته راتللو نه پس هر درې ورځې پس تختی دمورپلار کورته ځی خاوند ئې تنگ راتللو سره په خپل کور کښې مخامخ گواهان کښنول او طلاق نامه اولیکله او حواله ئې کړه ورته حالانکه د بنځې کورلرې دې ایا خفيه طلاق واقع کیږي؟ بینوا توجروا

المستفتی: مشتاق احمد سعودی عرب..... ۱۸ جمادی الثاني ۱۴۰۲ هـ

الجواب: په خپله لیکل او په بل لیکلو سره طلاق واقع کیږي، کما فی شرح التویر علی هامش رد المختار ۵۸۹: ۲ کتب الطلاق ان مستینا علی تحول و وقع ان نوی (۲) او وقوع د طلاق دپاره د بنځې موجودگی یا د طلاق نامې وصول کول یا خبردارې شرط نه دې (۳). و هوالموفق

(۱) قال الشيخ المفتی عزیز الرحمن الدیوبندی: په دې صورت کښې دده په بنځه باندې طلاق واقع شو ځکه چه د طلاق ورکولو په وخت بنځه مخامخ کیدل او ورسره موجود کیدل ضروری نه دی.

(فتاویٰ دارالعلوم دیوبند ۹: ۴۲ کتاب الطلاق باب اول)

(۲) الدر المختار علی هامش رد المختار ۲: ۲۵۵ قبیل باب الصریح مطلب فی الطلاق بالکتابه

(۳) قال العلامة ابن عابدين: المرسومة لا تخلو..... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

د بنخي د بدرنگي او بد صورتی د وجهي نه طلاق ورکول به نه دی

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه مادنا دیده جینی سره چه ډیره بدرنگه ده د خورپه بدله کښې واده او کړوسو سرکښې مې ډیر بڼه خلق دی عزتمند خاندان دي ځما خور هغلته ډیره خوشحاله ده آرام سره زندگی تیروی او ځما بڼه ډیره قابله شریف النفس مجسمه شرم او حیاء او شرافت دې ما باندې خود ظالم لور ډیره فریفته داخله ده چه ځما په خاندان کښې ددې نه بله بهتره جینی نشته، څه ډیر مفلس یم او معمولی ملازمت مې دې چه دکور نه مې ډیرش میله لرې مسافری کښې زندگی تیریری افسوس صد افسوس چه ځما د دوستانو، رشته دارانو او مولوی صاحبانو د مسئلو او خبرو د وجه نه چه تاته دخدای شکر ادا کول پکاردی وغیره دې سره بالکل ځما د زړه سکون او تشفی اونه شوه، اوس زندگی خرابه تیریری حیران او پریشان یم مایه ټولو طرفونو غریبی په کمزوری صحت، د خور خیال، د مور پلار په ناراضگی په ټول هر څه باندې سوچ او فکر کړې دې مگر صرف دا خبره ماته یاده راځی چه دا ځما بد قسمتی ده چه څه د حد نه زیات حسن پرست یم ایاد دې حالاتو پیش نظر څه طلاق ورکولې شم؟ بینوا توجروا

المستفتی: چار سده ۱۹۷۵، ۱۱، ۲۳

الجواب: محترم المقام: د سلام نه پس واضحه دې وی چه ته د طلاق ورکولو نه

(بقیه حاشیه) اما ان ارسل الطلاق بان کتب اما بعد فانت طالق فکما کتب هذا يقع الطلاق وتلزمها العدة من وقت الكتابة وان علق طلقها بمجیی الكتاب بان کتب اذا جاء ک کتابی فانت طالق فجاءها الكتاب فقراته اولم تقرأ يقع الطلاق ولو قال للکاتب اکتب طلاق امراتی کان اقرارا بالطلاق وان لم یکتب الخ.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۲۶۵ قبیل باب الصریح مطلب الطلاق بالکتابه)

اجتناب او کره الله کریم دې تاد دې نه محفوظ کړی. آمین. که ته حسن پرست ئې یارنگدار چمره پرست ئې لیکن بعض خلاف الطبع امور ته دنورو د طبیعت دپاره برداشت کړه، الله تعالی تاته سترې درکړی دی ددې شکریه دانه ده چه ته به د قیامت په ورځ تمنا کوي چه کاش څه ووندوي دې دپاره چه ددې تکلیف نه محفوظ شوي وي (۱) وهو الموفق

بنخي باندې د بدگمانی د وجهي نه د طلاق ورکولو حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه دیو سړی معامله ده وائی چه ما خپلې بنخي لره دلري رشته دار سره اولیدله ځما شک شو چه ددې دواړو په مینځ کښې څه گرېږشته حالانکه هغه رشته دار د اول نه بد کار دې، ما خپله بڼه هغه سړی سره دخبرو کولو نه په سختی سره منع کړه لیکن هغه منع نه شوه، اوس څه کور هم نشم پریخودې چه د مور پلار خدمت ضروری دې نو گزارش دادې چه څه او کړم، طلاق ورکړم، یاد ادا واره اووهم؟ یادویم واده کولو سره دې بنخي لره خپل ځان سره برائی نام اوساتم؟ بینوا توجروا

المستفتی: سعید عمر ریاض سعودی عرب ۱۷ رمضان ۱۴۱۰ هـ

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: الاصل فيه الحظر لما فيه من كفران نعمة النكاح والاباحة للحاجة الى الخلاص ولحديث ابغض الحلال الى الله تعالى الطلاق فان الاصل فيه الحظر بمعنى انه محظور الا لعارض يبيحه وهو معنى قولهم الاصل فيه الحظر والاباحة للحاجة الى الخلاص فاذا كان بلا سبب اصلا لم يكن فيه حاجة الى الخلاص بل يكون حمقا وسفاهة رأى ومجرد كفران النعمة واخلاص الايذاء بها وباهلها واولادها ولهذا قال تعالى فان اطعنكم فلا تبغوا عليهن سبيلا اي لا تطلبوا الفراق وعليه حديث ابغض الحلال الى الله الطلاق الخ.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۵۱ كتاب الطلاق)

الجواب: داسرې ددې دواړو دقتل مجازنه دې صرف بدگمانۍ سره قتل حرام دې (۱) پس داسرې دې دسحريه وخت کښې اعوذ بالله من الشيطان الرجيم لاحول ولا قوة الا بالله العلي العظيم سل ځله او وائی (۲) اميد دې چه پنه څلويښتو ورځو کښې داوهم ختم شي که چرته داصرار په وخت يو طلاق بائن ورکړې نو په دې کښې حرج نشته دې (۳) وهو الموفق

پزده نه کولو والا او بغير د خاوند نه

گرځيدونکې ښځې ته طلاق ورکول ضروري نه دی

سوال: څه فرمائی علماء دين دې مسئلې باره کښې چه دکوم سړي ښځه بغير د ﴿۱﴾ وفي الهنديّة: سئل الهندواني رحمه الله تعالى عن رجل وجد مع امرأته رجلا يحل له قتله قال ان كان يعلم انه ينزجر عن الزنا بالصباح والضرب دون السلاح لا يحل الخ. (فتاوى عالمگیری ۲: ۱۶۷ فصل في التعزير)

﴿۲﴾ عن ابي هريرة قال: قال رسول الله ﷺ: يأتي الشيطان احدكم، فيقول: من خلق كذا؟ من خلق كذا؟ حتى يقول: من خلق ربك؟ فاذا بلغه، فليستعذ بالله ولينته (متفق عليه) قال الملا على قارى: (قوله فليستعذ بالله) طردا للشيطان اشارة الى قوله تعالى الا عبادك منهم المخلصين، وايماء الى قوله عليه الصلاة والسلام: لا حول ولا قوة الا بالله، فان العبد بحوله وقوته ليس له قوة المغالبة مع الشيطان ومجادلته، فيجب عليه ان يلتجى الى مولاه ويعتصم بالله من الشيطان الذي اوقعه في هذا الخاطر الذي لا اقبح منه فيقول بلسانه: اعوذ بالله من الشيطان الرجيم ويلوذ بجنانه الى جنبه ان يدفع عنه شره وكيده فانه مع اللطف الالهي لا اضعف منه ولا اذل الخ.

(مرقاة المفاتيح ۱: ۲۴۲ باب في الوسوسة)

﴿۳﴾ قال العلامة الحصكفي: وايقاعه مباح وقيل الاصح حظره اى منعه الا لحاجة كريمة، قال ابن عابدين: هي الظن والشك اى ظن الفاحشة. (الدر المختار مع رد المحتار ۲: ۴۵۰ كتاب الطلاق)

پردي نورو کورونوته ځي، دخيل خاوندنه بغير سيل کولو والا او د چکرو عادتې ده په وهلو سره هم منع نه شوه، ايا دې ښځې ته طلاق ورکړي؟ بينوا توجروا المستفتي: عبد الستار عیدک شمالي وزيرستان

الجواب: داسې ښځې ته طلاق ورکول ضروري نه دی (شامي) (۱) وهو الموفق

طلاق ورکول د خاوند حق دې مور پلار، روڼرو،

يا جرگې ته په دې کښې څه حق او دخل نشته

سوال: څه فرمائی علماء دين دې مسئلې باره کښې چه ديو ښځې په خاندان او ددې دخاوند دخاندان په مينځ کښې څه اختلاف پيدا شو، اودواړه دطلاق متمنى دى ليکن ښځې په جرگه کښې او وئيل که چرته مامره هم کړي نوبياهم څه دخيل خاوندنه طلاق نه اخلم او خاوند هم په طلاق ورکولورضا مندنه دې نو آيا ددې مور او پلار يا روڼره ايا جرگه دې لره په زبردستۍ سره طلاقه کولې شي؟ بينوا توجروا

المستفتي: محمد مسكين بلند کوت يکم مارچ ۱۹۷۵ء

جواب: طلاق ورکول دخاوند حق دې دې که او غواړي طلاق ورکولې شي او که اونه غواړي نو طلاق نشي ورکولې په دې کښې دخاوند يا دښځې مور پلار روڼرو يا جرگې ته څه حق او دخل نشته (۲) وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة الحصكفي: لا يجب على الزوج تطليق الفاجرة ولا عليها تسريح الفاجر الا اذا خافا ان لا يقيما حدود الله فلا بأس ان يفرقا.

(الدر المختار على هامش رد المحتار ۲: ۳۱۸ فصل في المحرمات)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصكفي: لا يقع طلاق المولى على امرأة عبده لحديث ابن ماجة الطلاق لمن اخذ بالساق، قال ابن عابدين: رواه عن ابن عباس من طريق فيها ابن لهيعة ورواه الدار قطنى ايضا من غيرها كما فى الفتح ومراده تقوية الحديث لان ابن لهيعة متكلم فيه فقد اختلف المحدثون فى جرحه وتوثيقه.

(الدر المختار مع رد المحتار ۲: ۳۶۲ قبيل مطلب فى طلاق المذهوش)

د خاوندانو نه بفر د ثالثانو طلاق ورکول نامنظور دي

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه د حسن واده د حمیدي سره شوې وو، او د گل خان واده د بی بی خان سره شوې وو، چه د حسن خورده د واده نه پس صلح او صفائی سره دې دواړو خپل خپل کورونه آباد کړل وروستو حمیدي لره د دې رورگل خان ځما کورته دراستولونه انکار او کړو او هم دغه شان د حسن خوربی بی خان ته په آباد کیدلو کښې روکاوتونه و اچول یونین کونسل فیصله او کړه چه دواړه ښځې خپلو خپلو کورونو ته لاړې شئ ټولو فیصله منظوره کړه لیکن وروستو گل خان انکار او کړو چه نه بوتلل غواړم اونه جینی پریخودل غواړم فیصله دوباره په یونین کونسل کښې پیش کړې شوه یونین کونسل د فیصلې دپاره پیراظهر لره مقرر کړو، پیر صاحب دواړو فریقانو ته د ثالث مقرر کولو او وئیل، دواړو فریقانو د خپل خپل طرفه ثالثان مقرر کړل ثالثانو د صلحې په ځائی د ټولو نه مخکښې یو تحریری بیان قلمبند کړو چه کوم فریق د ثالثانو خبره نه منی دهغه ښځه به په هغه باندې طلاقه وی په دې دوران کښې خطیب مسجد ثالثانو ته او وئیل چه هلکانو نه د پوښتنې کولو سره فیصله او کړی مگر ثالثانو او وئیل چه دهلکانو نه پوښتنه نه کوو او بغیر د پوښتنې کولو نه ئې فیصله او کړه چه ستاسو د دواړو ښځې په تاسو باندې طلاقې دی حالانکه بی بی خان طلاق اخستل نه غواړی د دې یوه لور هم ده ایادې ذکر شوې ثالثانو په دې کار سره طلاق واقع کیږی؟ بینوا توجروا المستفتی: فضل حسین بیروت خوردهزاره..... ۱۹۷۴، ۱۰، ۸۱۱

جواب: چونکه ذکر شوې واقعه کښې دې خاوندانو نه پخپله طلاق لیکلې دې اونه ئې په بل لیکلو اونه ئې د مضمون خبریدونه پس دستخط او کړو اونه دوی د طلاق ورکولونیت کړې دي، لهدا په دوی باندې ښځې طلاقې شوی نه دی په دوی باندې د ښځو مطلقه کیدل د قاعدې خلاف او نامنظور دی (ماخوذ عالمگیریه ۱)

﴿۱﴾ وفي الهندية: واما تفسير الطلاق شرعا فهو رفع قيد النكاح حالا او مآلا بلفظ مخصوص..... واما ركنه فقوله انت طالق ونحوه الخ.

(فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۳۲۸ کتاب الطلاق الباب الاول)

ورد المختار (۱) وهو الموفق

طلاق نامه باندې د طلاق نیت نه کولو دوجه نه د غلط دستخط کولو مسئله سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه د زید د طرف نه یو فضولی عدالت کښې ستامپ پیپرو اخستلو او منشی نه ئې اولیکلو چه زید خپلې ښځې ته طلاق ثلاثه ورکړې دي، بیاپه دې ستامپ باندې زید د خپل اصلی نوم په ځائی فرضی او غلط نوم سره دستخط او کړو زید وائی چه مادي فضولی ته نه د طلاق څه وئیلی دی اونه مې د طلاق اراده وه لیکن د دې غلط دستخط کولو څه قانونی مجبوریانې وې وروستو فضولی ستامپ د مجستریټ په حواله کړو او ورسره زید هم موجود وو مجستریټ د زید نه څه استفسار اونه کړو بلکه خپل مهر عدالت او دستخط ئې او کړو بیافضولی دغه ستامپ ښځې ته ورکړو، اوس د طلاق شرعی حکم څه دي؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا نور محمد مهتمم مدرسه اسلامیة بغه مانسهره ۱۹۸۳، ۵، ۱۷۱

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: قال في الهندية: الكتابة على نوعين مرسومة وغير مرسومة ونعني بالمرسومة ان يكون مصدرا ومعنونا مثل ما يكتب الى الغائب وغير المرسومة ان لا يكون مصدرا ومعنونا وهو على وجهين مستبينة وغير مستبينة فالمستبينة ما يكتب على الصحيفة في الحائط والارض على وجه يمكن فهمه وقراءته وغير المستبينة ما يكتب على الهواء والماء وشئ لا يمكن فهمه وقراءته ففي غير المستبينة لا يقع الطلاق وان نوى وان كانت مستبينة لكنها غير مرسومة ان نوى الطلاق يقع والا لا وان كانت مرسومة يقع الطلاق نوى او لم ينو ثم المرسومة لا تخلو اما ان ارسل الطلاق بان كتب اما بعد فانت طالق فكما كتب هذا يقع الطلاق وتلزمها العدة من وقت الكتابة وان علق طلاقها بمجيب الكتاب بان كتب اذا جاءك كتابي فانت طالق فجاءها الكتاب فقرأته او لم تقرأ يقع الطلاق.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۴۶۳ مطلب في الطلاق بالكتابة)

الجواب: تحریری طلاق بغير قصد او نیت نه نامنظور او كالعدم وی.

یدل علیه ما فی ردالمحتار ۲: ۵۷۹ وفي البحر ان المراد الاكراه على التلفظ بالطلاق فلو اكراه على ان يكتب طلاق امرء ته فكتب لا تطلق لان الكتابة اقيمت مقام العبارة باعتبار الحاجة ولا حاجة هنا كذا في الخانية (۱) انتهى قلت: وجه الدلالة ان حكم

الاكراه والهزل واحد (۲) وهو الموفق

مستحل د گناه سره نکاح باطله اونیخه آزاده ده

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه دیوېښځې نکاح دیو مطرب (ډولکی مار) سره او شوه هغه خپلې ښځې لره په گډا او نور و فحش

(۱) (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۵۷۷ مطلب فی الاكراه على التوكيل بالطلاق الخ)

(۲) یدل علیه ما فی ردالمحتار: (قوله او هازلا) ای نیقع قضاء و دیانة..... واما ما فی اکراه

الخانية لئلا کره علی ان یقر بالطلاق فاقر لا یقع كما لو اقر بالطلاق هازلا او کاذبا فقال فی

البحر ان مراده لعدم الوقوع فی المشبه به علمه دیانة ثم نقل عن البزازیة والقنية لو اراد به

الخبر عن الماضي کذبا لا یقع دیانة وان اشهد قبل ذلك لا یقع قضاء ایضا، ويمكن حمل ما

فی الخانية علی ما اذا اشهد علی انه یقر بالطلاق هازلا ثم لا یخفی ان ما مر عن الخلاصة انما

هو فیما لو انشا الطلاق هازلا وما فی الخانية فیما لو اقر به هازلا فلا منافاة بينهما، قال فی

التلویح وکما انه یبطل الاقرار بالطلاق والعناق مکرها كذلك یبطل الاقرار بهما هازلا لان

الهزل دلیل الکذب کالاکراه حتی لو اجاز ذلك لم یجز لان الاجازة انما تلحق سببا منعقد

ایحتمل الصحة والبطالان وبالاجازة لا یصیر الکذب صدقا وهذا بخلاف انشاء الطلاق

والعناق ونحوهما مما لا یحتمل الفسخ فانه لا اثر فيه للهزل.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۵۷۹ قیل مطلب فی تعریف السكران وحکمه)

.....

کارونو باندي مجبوره کړه، داچينئ دخپل موريلار کور ته لاړه او خاوندنه ئې سول جج سره دنکاح د تنسيخ کولو دعوی او کړه، ايا د اقيصله په شريعت کښې منلې شی؟ بينوا توجروا

المستفتی: حافظ گل رحيم خطيب اده مسجد صوابی... ۱۱۷۱۸ ۱۴۰ هـ

الجواب: بشرط صدق وثبوت بره مضمون سره د اښځه آزاده ده او په بل ځای کښې باقاعده نکاح کولې شی ځکه چه استحلال د گناه حسب تصريح متکلمينو او فقهاء کفر دي، (۱) قال فی شرح التتوير: ومن يستحل الرقص قالوا.

بکفره ولا سيما بالدفع يلهو ويزمر، وتمام الكلام فی ردالمحتار ۲: ۵۹۴ کتاب المرتد، او

چونکه دارومدار دليل داستحلال دي نه عين اعتقاد حلت حرام، لکونه خفيا،

اوپه صورت مسئوله کښې دليل داستحلال بغير د شک نه موجود دي گناه ذريعه

دمعاش جوړول په دي باندي فخر کول وغيره واضح دلائل دي (۳) وهو الموفق

(۱) قال الشيخ محي الدين بن بهاء الدين: (قوله ولا نكفر مسلما بذنب من الذنوب وان

كانت كبيرة اذا لم يستحلها) واما اذا استحل الذنب وان كانت صغيرة يكون مكذبا للشارع

فی النهی فیزول التصديق علی قلبه فيكون كافرا نعوذ بالله.

(القول الفصل شرح فقه الاكبر ۶: ۳۰۶ ولا نكفر مسلما بذنب الخ)

(۲) (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۳: ۳۳۷ قیل باب البغاة)

(۳) قال العلامة ابن البزازی الكردي: والقرطبي علی ان هذا الغناء وضرب القضيب

والرقص حرام بالاجماع عند مالک وابی حنيفة والشافعي واجمده فی مواضع من كتابه.....

ورأيت فتوى شيخ الاسلام سيد جلال الملة والدين الكيلاني رضى الله عنهم ان مستحل هذا

الرقص كافر ولما علم ان حرمة بالاجماع لزم ان يكفر مستحله وللشيخ الزمخشري فی

كشافه كلمات فيهم يقوم بها عليهم الطامة وصاحب النهاية والامام المحبوبي ايضا اشد من

ذلك عزم علی ان يأمر بالكفر كفر.

(فتاویٰ بزازیة علی هامش الهندية ۶: ۳۳۹ المتفرقات من آخر الكتاب)

کہ خاوند مرتدشی نو درې حیضہ تیرولونہ پس نکاح ختمہ او کالعدم شی
سوال: خہ فرمائی علماء دین دے مسئلے بارہ کنبی چہ زید سنی اہل سنت
مسلمان ووخہ وخت پس مرزائی قادیانی جوڑ شو۔ یہ دے وخت کنبی اولادہم
اوشو ددہ بنخہ ہم ہغہ رنگہ سنی پاتے شوی او خوخلہ دے لہ ربوہ تہ بوتلو
سرہ سرہ دمرزائی خلیفہ پہ بیعت کولوباندے مجبورہ کرہ، مگر دے انکار
او کرواوس حالانکہ مرزائی غیر مسلم قرار شوی دی زید تہ دتوبی کولو
مشورہ ورکری شوی لیکن دے مرتد کیدلوباندے مصر دے اوس ایاضروری
دی چہ زید مسلمانے بنخے تہ طلاق ورکری یا طلاق خود بخود واقع کیڑی؟
بینوا توجروا

المستفتی: صوفی عبدالکریم رالپنڈی ۱۹۷۴ء ۱۱/۳

الجواب: دمسلمانی بنخے مسلمان خاوند چہ کلہ مرتد شی نو د خاوند اصرار
یا درے حیضہ تیریدلو نہ پس سابقہ نکاح ختمہ او کالعدم کیڑی۔ د طلاق یا
خلع ضرورت نہ وی، او کلہ چہ خاوند د ابتداء نہ یعنی د عقد نکاح د وخت
نہ کافر او مرتد وی نو دا نکاح د ابتداء الامر نہ کالعدم وی، اگرچہ خاوند
اصرار او ابا کوی یا نہ، دا مسائل پہ شامی (۱) بحر، فتح او عالمگیریہ
(۲) کنبی لیکلی شوی دی۔ وهوالموفق

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی: والعدة فی حق حرة ولو کتابیة تحت مسلم تحيض لطلاق ولو
رجعیا او فسخ بجميع اسبابه، قال ابن عابدین: (قوله بجميع اسبابه) مثل الانفساخ بخیار
البلوغ..... والردة فی بعض الصور.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ۲: ۲۵۱ قبیل مطلب حکایة شمس الائمة السرخسی باب العدة)
﴿۲﴾ وفي الهندیة: وان اخبرت المرأة ان زوجها قد ارتد لها ان تتزوج باخر بعد انقضاء
العدة فی رواية الاستحسان وفي رواية السير ليس لها ان تتزوج قال شمس الائمة
السرخسی الاصح رواية الاستحسان کذا فی فتاویٰ قاضی خان فی باب الردة.

(فتاویٰ عالمگیریہ ۱: ۳۲۰ قبیل الباب الحادی عشر فی القسم باب نکاح الکفار)

پہ طلاق رجعی کنبی رجوع کوئی تہ د

مزا ق پہ طور طلاق وغیرہ ونیل جائز نہ دی

سوال: خہ فرمائی علمائے دین دے مسئلے بارہ کنبی چہ زید بنخے تہ یو طلاق
ورکولو نہ پس بیا رجوع کری وہ، لکہ چہ پہ دین اسلام کنبی جائز دی، کافی
مودے نہ دوا رہ آباد دی او خوشحالی سرہ اوسیری (۱)، آیا شرعاً پہ دے کنبی خو
خہ نقصان نشته؟ (۲)، کہ یوسری د طنز (توقو) پہ طور وائی چہ زید طلاق ورکری
وو ددہ دپارہ دا بنخہ حلال نہ دہ وغیرہ، ددے سری خہ حکم دے؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد سلیم بقلم خود

الجواب: چونکہ دطلاق رجعی نہ پس رجوع جائز دہ، لقوله تعالى: الطلاق مـرـتـن
فامساک بمعروف او تسریح باحسان، (سورة البقرة) (۱) لہذا پہ زید باندے خہ
گناہ او حرج نشته دے، او پہ دہ باندے طنز کولو والا کہ چرتہ جاہل وی نو ہغہ
لہ دے پوہہ کری او کہ چرتہ دعلم او پوہی باوجود طنز کوی نو دہ تہ دینی
تعزیر ضروری دے، فی الدرالمختار: وعزر کل مرتکب منکرا ومؤذی مسلم بغير حق
بقول او فعل (۲)۔ وهوالموفق

بغیر د سوچ نہ او بغیر د قصد نہ د طلاق الفاظ ونیل

سوال: خہ فرمائی علماء دین دے مسئلے بارہ کنبی چہ یومور خیلے لور تہ درے
غوزان ورکری، لورور تہ او وئیل چہ صرف درے غوزان؟ درے خو طلاق کیڑی نو
مخامخ دلور پلار ناست وونو ہغہ بغیر د سوچ او بغیر د قصد نہ او وئیل چہ ستا
مور شپرو طلاقو سرہ طلاق دہ اوس بہ ددے مسئلے حل خہ وی؟ بینوا توجروا
المستفتی: نامعلوم

﴿۱﴾ (سورة البقرة آیت: ۲۲۹ پارہ: ۲ رکوع: ۱۳)

﴿۲﴾ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۳: ۱۹۹ فروع باب التعزیر)

جواب: یہ صورت مسئلہ کہ چرتہ خاوند ہازل وی یعنی ددی الفاظ متعلق سبب دطلاق واقع کیدہ معلوم و ولیکن دی سرہ طلاق واقع کول مراد او مقصود نہ و ونویہ دہ باندي دانبخہ مطلقہ مغلظہ شوی دہ، (شرح التنویر علی هامش رد المحتار ۵۸۵: ۲، ۱) او کہ چرتہ داخاوند جاہل وی یعنی ددی الفاظ متعلق سبب دطلاق واقع کیدل معلوم نہ و ونویہ دہ باندي بنسخہ مطلقہ شوی نہ دہ.

كما في فتح القدير ۳: ۳۵۱، ۳۵۲ باب ايقاع الطلاق، ولا بد من القصد بالخطاب بلفظ الطلاق عالما بمعناه او النسبة الى الغائبة..... والحاصل انه اذا قصد السبب عالما بانه سبب رتب الشرع حكمه عليه اراده او لم يرده واما اذا لم يقصده او لم يدر ما هو فيثبت الحكم عليه شرعا وهو غير راض بحكم اللفظ ولا باللفظ فمما ينبوعه قواعد الشرع ﴿۲﴾. فافهم. وهو الموفق

د حمل په صورت کښې هم طلاق واقع کيږي

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چه يوسړی خپلې ښځې ته درې طلاقه ورکړي دي ليکن هغه وخت هغه ښځه حامله نه وه او دې سړي هم باربار د حمل اقرار کړې دې ايا د حمل په صورت کښې طلاق واقع کيدلې شي؟ بينوا تو جوړوا

المستفتی: امير خان در بند هزاره..... ۱۳۹۱/۶/۲۸ هـ

﴿۱﴾ قال العلامة الحصكفي: بخالف الهازل واللاعب فانه يقع قضاء وديانة لان الشارع جعل هزله به جدا فتح، قال ابن عابدين: (جعل هزله به جدا) لانه تكلم بالسبب قصدا فيلزمه حكمه وان لم يرض به لانه مما لا يحتمل النقص كالعتاق والنلر واليمين.

(الدر المختار مع رد المحتار ۲: ۴۶۱ قبيل مطلب في طلاق المدهوش).

﴿۲﴾ (فتح القدير في شرح الهداية ۳: ۲۵۱، ۲۵۲ باب ايقاع الطلاق)

جواب: دآنمه اربعه په نزددا حامله ښځه مطلقه مغلظہ شوي ده ﴿۱﴾ بغير دحلالي نه بله کومه چاره نشته دي. وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة المرغيناني: وطلاق الحامل يجوز عقيب الجماع لانه لا يؤدي الى اشتباه وجه العدة وزمان الحمل زمان الرغبة في الوطء لكونه غير معلق او يرغب فيها لكان ولده منها فلا تقل الرغبة بالجماع.

(هداية على صدر فتح القدير ۳: ۳۳۷ باب طلاق السنة)

باب صریح الطلاق

پہ طلاق صریح کنبی نیت د بینونت لغوہ او نامنظور دی

سوال: خہ فرمائی علماء دین دے مسئلے بارہ کنبی چہ خما یودوست د بنی خہ سرہ جنگ او کرو، بنی خہ ئی وھلہ لیکن خلقو دی پرنی نہ خودلو، دی دروازی نہ بھر ولا وواودودہ خہ ئی اووئیل چہ خہ تہ پہ ماباندی طلاقہ ئی خہ تہ پہ ماباندی طلاقہ ئی دغہ وخت ددہ نیت د طلاق مغلظہ وو، آیاد اطلاق واقع شو؟ بینوا توجروا

المستفتی: غنی الرحمن جروہ نو شہرہ..... ۱۶ رجب ۱۴۰۳ھ

جواب: دانہ خہ پہ دی خاوند باندی طلاق رجعی سرہ مطلقہ شو دی دہ (۱) مطلقہ مغلظہ شو نہ دہ خکہ پہ داسی صریح الفاظو کنبی نیت د بینونت لغوہ او نامنظور وی، کما فی رد المحتار ۵۹۲: ۲ (۲) وھو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدین: ان الصریح نوعان صریح رجعی و صریح باتن فالاول ان یکون بحروف الطلاق بعد الدخول حقیقة غیر مقرون بعوض ولا بعدد الثلاث لاتصا ولا اشارة ولا موصوف بصفة تنبی عن البینونة او تدل علیها من غیر حرف العطف ولا مشبه بعدد او صفة تدل علیها.

(رد المحتار هامش الدر المختار ۲: ۴۶۷ مطلب الصریح نوعان رجعی و باتن)

﴿۲﴾ قال العلامة محمد امین: (قوله اولم ینو شینا) لما مر ان الصریح لا یتحتاج الی النية ولكن لا بد فی وقوعه قضاء و دیانة من قصد اضافة لفظ الطلاق الیها عالما بمعناه ولم یصرفه الی ما یحتمله کما افاده فی الفتح وحققه فی النهر.

(رد المحتار هامش الدر المختار ۲: ۴۶۷ مطلب فی قول البحر باب الصریح)

د ارتداد زوجین دوجہ نہ بینونت واقع کیڑی نہ چہ طلاق

سوال: خہ فرمائی علماء دین دے مسئلے بارہ کنبی چہ احد الزوجین مرتد شوی دی نود نکاح خہ حکم دی، طلاق واقع شو دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: غلام سرور اسلام آباد..... ۱۴۰۱/۲/۱۴ھ

جواب: دکلمات کفریہ وئیلوسرہ بینونت واقع کیڑی مگر طلاق نہ واقع کیڑی، ارتداد الزوجین عن الاسلام وقعت الفرقة بغير طلاق فی الحال قبل الدخول وبعده (هندیہ ۱: ۳۶۱) (۱) وھو الموفق

د بنی خاوند پہ کومہ درامہ کنبی

د فنکاری پہ وخت د دریو طلاقو مسئلہ

سوال: خہ فرمائی علماء دین دے مسئلے بارہ کنبی چہ بنی خہ خاوند دواریو پہ کومہ درامہ کنبی دفنکاری کولوپہ وخت دکوم پارت کولوپہ وخت دقلم دقسی پہ روسرہ دغصی پہ حالت کنبی دری طلاقہ ورکرل نوایادی بنی خہ خاوند لره اصل کنبی ہم طلاق کیڑی یانہ، نیز ددوی اصل نوموندہ نوردی لیکن پہ درامہ کنبی ئی فرضی نوموندہ دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: گلزار احمد حقانی..... ۱۹۸۷ء/۱۱/۳

الجواب: حکایت د طلاق اگرچہ طلاق نہ دی (۲) لیکن بی پردگی تہ جائز د ترقی

﴿۱﴾ (فتاویٰ عالمگیری ۱: ۳۳۹ الباب العاشر فی نکاح الکفار)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدین: ان الصریح لا یتحتاج الی النية ولكن لا بد فی وقوعه قضاء و دیانة من قصد اضافة لفظ الطلاق الیها عالما بمعناه ولم یصرفه الی ما یحتمله کما افاده فی الفتح وحققه فی النهر احترازاً عما لو کرر مسائل الطلاق بحضرتها او کتب ناقلان من کتاب امرائی طالق مع التلفظ او حکى یمین غیره فانه..... (بقیه حاشیہ پہ راروانہ صفحہ)

گنرلو والا نکاح باقی پاتی کیدل زیر غورده (۱) وهو الموفق

طلاق قطعی طلاق بائن ته و نیلی شی نه چه طلاق ثلاثه ته

سوال: خه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه دنن نه تقریباً پنځه کاله مخکښې د بيمارۍ د وجه نه خپلې ښځې ته په دې الفاظو باندې دستخط کولو سره طلاق ورکړو، چه خه خپلې ښځې ته د کور د ناچارې د وجه نه طلاق ورکوم، طلاق قطعی ورکولو سره فارغ کوم، ښځه ځماد تر ورلوروه او د طلاق وجه صرف ځمابيمارۍ وه چه خه حقوق زوجيت نشم ادا کولې، خلوت ضرور شوی دې غرض دې چه دې سره کوم طلاق واقع کيږي او د حلالي به خه صورت وی؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد اسلم سنجوال کینت..... ۱۲۹۱ء ۱۹۹۰

الجواب: په صورت مسئله کښې تجدید د نکاح ضروری دې د حلالي ضرورت

(بقیه حاشیه) لا يقع اصلا ما لم يقصد زوجته.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۴۶۷ مطلب الصريح يحتاج في وقوعه الى النية)

وفي الهندية: رجل قال لامرأته انت طالق فقال له رجل ما قلت فقال طلقها او قال

قلت هي طالق فهي واحدة في القضاء كذا في البدائع..

(فتاویٰ عالمگیری ۱: ۳۵۵ اذا كرر الطلاق على المرأة المدخول بها)

﴿۱﴾ قال الملا علی قاری: وفي عمدة النسفی: واستحلال المعصية كفر، قال شارحه

القونوی كانه اراد والله اعلم، بالمعصية المعصية الثابتة بالنص القطعی..... وقال القاضي

عضد الدين في المواقف: ولا يكفر احد من اهل القبلة الا فيما فيه نفى الصانع القادر

العليم او شرك او انكار للنبوة او ما علم مجيئه بالضرورة او المجمع عليه كاستحلال

المحرمات.

(شرح فقه الاكبر ۱۲۲ مطلب يجب معرفة المكفرات لاجتنابها)

نشته ځکه چه طلاق قطعی طلاق بائن یا طلاق غیر معلق ته وائی نه چه طلاق ثلاثه ته (۱) وهو الموفق

طلاق منجز سره طلاق معلق باطل کيږي

سوال: خه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه زید منکوحي ته طلاق معلق مثلاً ان دخلت الدار فانت طالق، او وئیل پیا د دخول دار نه مخکښې درې نور طلاقې منجز ورکړل پس منکوحه عدت کښې وه چه دخول دار ئې هم او کړو یا اوس دا طلاق معلق به هم واقع کيږي یا نه؟ که چرته واقع وی نو اوس به نوي عدت تیروی یا تداخل کافی دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: فضل معبود جندول معیار..... ۱۹۷۴ء ۵۱۲۱

جواب: چونکه طلاق معلق طلاق منجز سره باطل شوی دې لهذا په دې باندې

به عدت وغیره نه مرتب کيږي، کما فی الدر المختار: ويطل تنجيز الثلاث للحررة

والثنتين للامة تعلیقة للثلاث ومادونها، هامش ردالمحتار ۴: ۶۸۴ (۲). وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: واما الثاني (بائن) فبخلافه وهو ان يكون بحروف الابانة

وبحروف الطلاق لكن قبل الدخول حقيقة او بعده لكن مقرونا بعدد الثلاث نصا او اشارة او

موصوفا بصفة تنبئ عن البينونة..... واختار في الفتح ان القسم الثاني ليس من الصريح فلا

حاجة للاحتراز عنه واستظهر في البحر ما في البدائع معللا بان حد الصريح يشمل الكل قال

في النهر للقطع بانه قبل الدخول او على مال ونحو ذلك ليس كناية الخ.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۴۶۷ مطلب الصريح نوعان رجعي وبائن)

وقال العلامة الحصكفي: ويقع بقوله انت طالق بائن او البتة، قال ابن عابدين: البتة

مصدر بت امره اذا قطع به وجزم نهر.

(الدر المختار مع الشامی ۲: ۳۸۷ بعيد مطلب في قول الامام ايماني كايمان جبريل)

﴿۲﴾ (الدر المختار على هامش ردالمحتار ۲: ۵۳۹ باب التعليق)

د طلاق په تعداد کښې د شک د وجهې نه طلاق مغلظ واقع کېږي نه
 سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه مایوه نیمه میاشت مخکښې قسم کړې وو ددې څه الفاظ دیادنه وتل یقینې دی یامې صحیح الفاظ وئیلې وی ماته یادنه دی مگر شک دې چه ماددو پو طلاقونوم اخستی وو، یا یو یادوه، اوس یادنه دی، دا الفاظ څه داسې وو دمثال په طور باندې چه ما باندې ښځه درې طلاقه سره حرام ده یا حرام به وی، حرام به شی، یا حرام وی یا درې طلاق حرام شی پته نشته په دې کښې مې څه رنگه لفظ وئیلې وو، اوس د طلاق څه حکم دې؟ بینوا توجرو

المستفتی: جازو خان لارنس پور کیملیور ۱۹۷۷ء ۵۱۸۱

جواب: چونکه ستاد در پو طلاقونو ما اخستلو کښې شک دې لهذا په تاباندې ښځه مطلقه مغلظه شوې نه ده البته تاسو احتیاطاً دنکاح تجدید او کړئ.

فی الهندية ۱: ۳۸۷ فی نوادر ابن سماعة عن محمد رحمة الله عليه اذا شك فی انه طلق واحدة او ثلثا فهي واحدة حتى يستيقن او يكون اكبر ظنه على خلافه (۱). وهو الموفق

د طلاقي رجعي د عدت تیریدلونه پس د دوو نورو طلاقو ورکولو مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو سړی خپلې ښځې ته زبانی یو طلاق ورکړو، کافی وخت پس هغه دوه نور طلاقونه تحریر او ورکړل هم دغه وخت کښې داسې یو عالم ته لار و او هغه ته ئې او وئیل چه تقریباً دوه نیم کاله شوې دې چه ما خپلې ښځې ته ذکر شوی ترتیب سره درې طلاقه ورکړل ایادري واره واقع شوې وی یانه؟ نو هغه جواب ورکړو چه درې واره واقع شوې دی اوس بغیر د حلالي څه نور صورت نشی کیدلئ ستاسو صاحبانو څه رائي ده؟ بینوا توجرو

المستفتی: سلطان محمد جامعه فاروقیه کالج روداتک ۱۹۸۸ء ۴۱۹۱

(۱) (فتاویٰ عالمگیری ۱: ۳۶۳ مطلب اذا شك انه مطلق واحدة او ثلاثا)

جواب: که چرته خاوند داده تحریری طلاقونه، داول طلاق دعدت تیریدلونه پس ورکړی وی نو تجدید دنکاح کافی دې (۱) ورنه باقاعده دتحلیل نه بغیر څه چاره نشته دې. وهو الموفق

رجوع سره د طلاق رجعی اثر ختم او طلاق په خپل حال باقی پاتې کېږي
 سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو سړی خپلې ښځې ته دوه طلاقه ورکړل بیائی عدت کښې دننه رجوع او کړه څلور پنځه کاله پس دې سړی بیا خپلې ښځې ته یو طلاق ورکړو آیا د طلاق په مخکښې دوه طلاقو سره جمع کولې شی نو مغلظه به شی ددې شرعی حکم څه دې؟ بینوا توجرو
 المستفتی: عبدالوهاب مدرسه منهاج العلوم نریاب هنگو ۱۹۸۳ء ۷۱۸۱

الجواب: رجوع سره د طلاق رجعی اثر ختمیږي د طلاق ذات به په خپل حال باقی پاتې وی نو بس په دې سړی باندې په ظاهره ښځه مطلقه مغلظه شوې ده او بغیر د حلالي نه به ده دپاره حرامه وی، لقوله تعالى: فلا تحل له من بعد حتى تنكح

(۱) ددې وجه داده چه د رومبې طلاق دعدت تیریدونه پس به ښځه د خاوندنه جدا کیدو سېره محل د طلاق پاتې نه شو، په دې وجه به دعدت تیریدونه پس ورکړې شوی دوه تحریری طلاقونه لغو متصور کېږي.

كما في الشامية: والرجعي لا يزيل الملك الا بعد مضي العدة. (ردالمحتار ۲: ۵۷۶ باب الرجعة) وقال العلامة الكاساني: فلا يصح الطلاق الا في الملك او في علة من علة الملك وهي عدة الطلاق.

(بدائع الصنائع ۳: ۱۲۶ فصل واما الذي يرجع الى المرأة)

او که د رومبې طلاق دعدت په دوران کښې ئې دا دوه تحریری طلاقونه ورکړي وی نو بیا به ښځه په دې خاوند باندې مطلقه مغلظه وی،

قال العلامة ابن عابدين: عبارة الذخيرة وغيرها طلقها رجعية ثم قال في العدة جعلت هذه التعليلة بآئنة او ثلاثا صح عند ابی حنيفة وهي اخصر من عبارة المصنف واطهر وقيد بقوله في العدة لانه بعدها تصير المرأة اجنبية فلا يمكنه جعل طلاقها ثلاثا او بائنا.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۵۰۸ مطلب الصريح يلحق الصريح والبائن) (از مرتب)

زوجاً غیرہ (الآیۃ) (۱)۔ وهو الموفق

پہ طلاق رجعی کنبی عدت کنبی دننہ درجوع نہ کولو

پہ صورت کنبی د تجدید د نکاح نہ بغیر خہ چارہ نشته

سوال: خہ فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کنبی چه ماخپلې ښځې ته طلاقې رجعی ورکړې وو حالانکه عدت کنبی دننه مارجوع اونه کړي شوه او اوس هم څو میاشتو پورې ددې سره ملاؤنه شوم اونه مې دلته دیار غیر کنبی دگواهانو په مخامخ رجعت اوکړو، اوس کله چه درې حیضه تیر شول لیکن خه ښځه پریخودل نه غواړم او په راتلونکې اپریل کنبی وطن ته ځم ددې سره تجدید د نکاح یا طلاق یا د حلالي حکم شرعی خه دې؟ بینوا توجروا المستفتی: م، ظ، یوای ای ابو ظهبي ۱۸ ربيع الثاني ۱۴۰۳ هـ

جواب: که چرته ته د عدت تیریدلو نه مخکې دې زبانی مراجعت کړې وی نو د تجدید نکاح ضرورت به نه وو، خواه که دامراجعت دگواهانویا د ښځې په حضور کنبی شوي وی یا په غیر حضور کنبی (۲) پس په دې نوعیت مسئلله کنبی بغیر د تجدید نکاح نه بله خه لاره نشته البته د تحلیل ضرورت نشته په

﴿۱﴾ قال العلامة ملا جيون: قوله تعالى: فان طلقها فلا تحل له الآية..... فقال اكثر المفسرين انها متصلة بقوله تعالى: الطلاق مرتان، يعني الطلاق الرجعي مرة او مرتان فان طلقها بعدها تطليقة ثالثة فلا تحل له بعد ذلك ابدًا حتى تنكح زوجا اخر غيره ثم دخل بها ذلك الزوج.

(التفسيرات الاحمدية ۱۲۷ بحث تمسك المعتزلة وجوابه)

﴿۲﴾ قال العلامة عبد الله المرصلي: الطلاق الرجعي لا يحل الوطء وللزوج مراجعتها في العدة بغير رضاها وثبت الرجعة بقوله راجعتك ورجعتك..... وبكل فعل ثبت به حرمة

المصاهرة من الجانبين ويستحب ان يشهد على الرجعة الخ.

(الاختيار لتعليق المختار ۱۸۹: ۲ باب الرجعة)

شرط ددې چه تاسو د ددې نه مخکې دوه طلاقه خه وخت نه وی ورکړې (۱) وهو الموفق

طلاق رجعی کنبی درې حیض تیریدلو نه مخکې

رجوع کولې شي د مهر په دې کنبی دخل نشته

سوال: خه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کنبی چه زید خپلې ښځې ته یو طلاق ورکړ او حق مهر او نفقه ئې هم ددې په حواله کړه یوه میاشت دیارلس ورځې تیریدلو نه پس زید رجوع اوکړه اوس بعض خلق وائی چه د حق مهر ادا کولو او او یوه میاشت دیارلس ورځې تیریدلو دوجه نه طلاق بائن واقع کیږی لهدا رجوع نشی کولې صحیح مسئله خه ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: حافظ شیرزمان مدرسه تجوید القرآن سول کوارتیر پشاور ۱۲۶ محرم ۱۴۰۳ هـ

الجواب: داسې درې حیضه تیریدلو نه مخکې رجوع کولې شي (۲) په دې کنبی مهر ورکولو اونه ورکولو کنبی خه دخل نشته البته د ضروری ده چه دې سړی ددې نه مخکې دوه طلاقه نه وی ورکړې (مساخوذ از شامی) (۳) وبحر الرائق (۴) وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة الحصكفي: وينكح مبانته بما دون الثلاث في العدة وبعدها بالاجماع ومنع غيره فيها لاشتباه النسب.

(الدر المختار على هامش رد المحتار ۲: ۵۸۲ مطلب في العقد على المبانة)

﴿۲﴾ وفي الهندية: وتنقطع الرجعة ان حكم بخروجها من الحيضة الثالثة ان كانت حرة.

(فتاوى عالمگیری ۱: ۳۷۱ الباب السادس في الرجعة وفيما تحل به الخ)

﴿۳﴾ قال العلامة الحصكفي: (الرجعة) هي استدامة الملك القائم بلا عوض ما دامت في العدة اي عدة الدخول حقيقة اذ لا رجعة في عدة الخلوة ابن كمال.

(الدر المختار على هامش رد المحتار ۲: ۵۷۴ باب الرجعة)

﴿۴﴾ قال العلامة ابن نجيم: (قوله هي استدامة الملك القائم في العدة) اي الرجعة ابقاء

النكاح على ما كان مادامت في العدة..... (بقية حاشيه په راروانه صفحه)

پہ یولفظ (طلاق) ونیلو سرہ طلاق رجعی واقع کیڑی

سوال: خہ فرمائی علماء دین دے مسئلے بارہ کنبی چہ مسمی کالاخلی بنی خہ تہ پہ یولفظ (طلاق) کرے دہ چہ خہ تہ طلاقہ ئی ددی واقعی یوہ میاشت اوخہ ورخی زیاتی تیرشوی دی ددی گواہان موجود دی پہ دے سرہ کوم طلاق واقع کیڑی؟ بینوا توجروا

المستفتی: خادم عبدالباری خطیب مسجد بیروت..... ۱۹۷۵ء، ۸۱۲۱

جواب: کہ چرتہ دے سری ددی حادثی نہ مخکنبی دے بنی تہ دوه طلاقہ نہ وی ورکری نوداسری پہ عدت کنبی دننه دننه زبانی مراجعت کولی شی اوکہ چرتہ عدت تیرشوی وی نو تجدید دنکاح بہ کوی دحلالی ضرورت نشته داد طلاق رجعی حکم دے صرح بہ فی جمیع کتب الفتاویٰ والمعتبرات فلاحاجة الى نقل العبارات (۱) وهو الموفق

(بقیہ حاشیہ) لقوله تعالى: فامسكوهن بمعروف لان الامساك استدامة الملك القائم لا اعادة الزائل وقوله تعالى: وبعولتهن احق بردهن يدل على عدم اشتراط رضاها وعلى اشتراط العدة اذ لا يكون بعدها بعلا. (البحر الرائق ۴: ۲۹ باب الرجعة)

﴿۱﴾ قال العلامة الموصلي: الطلاق الرجعي لا يحرم الوطء وهو ان يطلق الحرة واحدة او اثنتين بصريح الطلاق من غير عوض، والدليل عليه قوله تعالى: وبعولتهن احق بردهن، والبعل هنا الزوج..... والانسان انما يملك رد المنكوحه الى الحالة التي كانت عليها قبل الطلاق فلا يكون النكاح زائدا مادامت العدة باقية فيحل الوطء وللزوج مراجعتها في العدة بغير رضاها..... وله ان يتزوج مطلقته المبانة بدون الثلاث في العدة وبعدها لان حل المحلية باق اذ زواله بثالثة ولم توجد وانما لا يجوز لغيره في العدة تحرزا عن اشتباه الانساب وهو معلوم في حقه.

(الاختیار لتعلیل المختار ۲: ۱۸۹، ۱۹۳ باب الرجعة)

پہ طلاق رجعی کنبی دعدت پہ دوران**کنبی رجوع نہ کولوسرہ باننہ کیڑی**

سوال: خہ فرمائی علماء دین دے مسئلے بارہ کنبی چہ یوسری خیلی بنی تہ ددوبی نہ طلاق رجعی لیکلوسرہ راواستولواودموریلارمنع کولودوجه نہ دوه نور طلاقہ ئی راوانستول اووائی چہ نور طلاق نہ راستوم لیکن کہ خمانبہ خماپہ کور کنبی وی نو کورتہ نہ راحم ددی طلاق اول اوس دری میاشتی پورہ کیدووالادی ایادری میاشتی پورہ کیدلوباندی ددی سری بنی مطلقہ مغلظہ کیڑی؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد امین نرتویہ اٹک..... ۱۹۹۱ء، ۸۱۱۱

الجواب: بشرط صدق وثبوت دانبیہ عدت تیریدلونه پس یو طلاق بائن سرہ بہ مطلقہ شمار لی کیڑی چہ پہ هغی کنبی تجدید دنکاح کافی دے (۱) وهو الموفق

کہ چرتہ طلاق ورکول مسلم یا مبرهن وی نو بنی مطلقہ دہ

سوال: خہ فرمائی علماء دین دے مسئلے بارہ کنبی چہ ماتہ خما خاوند دخو کسانوپہ مخامخ خوخلہ طلاق راکرواووائی کہ چرتہ جمیلہ ساتم نوموربه ساتم حالانکہ دطلاق دوه گواہان موجود دی اوس خہ حکم دے؟ بنیواتوجروا

المستفتی: ج.م.ن.مری راولپنڈی..... ۱۱۶ ستمبر ۱۹۷۹ھ

جواب: کہ چرتہ دخاوند دطرقة ددی الفاظ وئیل تسلیم شدہ یا پہ شہادت سرہ ثابت شدہ وی نودانبیہ مطلقہ اوآزادہ شوی دہ، والمسئلة من الواضحات فلا

﴿۱﴾ وفي الهندية: اذا كان الطلاق بائنا دون الثلاث فله ان يتزوجها في العدة وبعد انقضائها وان كان الطلاق ثلاثا لم تحل له حتى تنكح زوجا غيره نكاحا صحيحا ويدخل بها. (فتاوى عالمگیری ۱: ۲۷۲ فصل فيما تحل به المطلقة وما يتصل به)

العبارات ﴿۱﴾ وهو الموفق

حاجة الى نقل العبارات (۱)، وهو الموفق

د گواہانو پہ مخامخ د دریو طلاقو د اقرار نہ

پس صرف تجدید نکاح باندی اکتفاء جائز نہ دہ

سوال: خہ فرمائی علماء دین دے مسئلے بارہ کنبی چہ یوسری خما او خما د قاری صاحب مخامخ اقرار او کرو چہ ماخپلہ بنخہ پریخی دہ پہ درې شرط طلاق باندی اوس بغیر د حلالی دانبنخہ ددہ دپارہ جلالہ کیدلې شی یانہ؟ اود اقرار نہ پس یومولوی صاحب ددوی دنکاح تجدید او کرو، ایا صرف تجدید دنکاح به په دې صورت کنبی کافی وی؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا قاری فضل ربی صاحب تاجک حضروا تک ۳۰۱۸۱۶۱۹۸۸

جواب: کہ چرتہ ددې سړی بنخې ته درې طلاقه ورکول تسلیم شده یاد شهادت شرعیه نه ثابت شده وی نو په دہ باندی دانبنخہ مطلقہ مغلظہ شوی دہ (۲) د باقاعدہ حلالی نه بغیر بلہ خہ لارہ نشته دادائمه اربعہ مذهب دې اود قرآن او حدیث او آثار نہ ہم داثابت دہ پس صرف نکاح باندی اکتفاء کول باطل او کالعدم دی (۳) وهو الموفق

﴿۱﴾ وفي الهندية: وشرط فيها شهادة رجلين او رجل وامرأتين سواء كان الحق مالا او غير مال كالنكاح والطلاق.

(فتاویٰ عالمگیری ۳: ۲۵۱ کتاب الشهادات الباب الاول)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصكفي: ونصابها لغيرها في الحقوق سواء كان مالا او غيره كنكاح وطلاق رجلان او رجل وامرأتان.

(الدر المختار على هامش رد المختار ۴: ۴۱۳ کتاب الشهادات)

﴿۳﴾ قال العلامة ابن عابدين: وذهب جمهور الصحابة والتابعين ومن بعدهم من ائمة المسلمين الى انه يقع ثلاث قال في الفتح بعد سرق الاحاديث الدالة عليه وهذا يعارض ما تقدم واما امضاء عمر الثلاث عليهم مع عدم..... (بقية حاشيه په راروانه صفحه)

دربو طلاقو کنبی د تحلیل نہ بغیر لارہ نشته

او طلاق رجعی کنبی رجوع کافی دہ

سوال: خہ فرمائی علماء دین دے مسئلے بارہ کنبی چہ یوه میاشت او شوه چہ خما دخپل خاوند سره جهگړه شوې وه، غصه کنبی هغه د طلاق او وئیل ماته هم غصه راغله او غلطی هم خما وه چہ ما هم په غصه کنبی ورکوټې هلک لره خور له واستولو چہ ما او غواړه، خما او خې او خور راغلل دوی او وئیل چہ د طلاق ئې وئیلوو یانہ نو خما خاوند او ما او وئیل چہ او وئیلی مووو، په دې باندی خما خور خہ دخان سره کورته بوتلم او خما درې ورکوټې بچی ئې پریخودل اولارہ، خما خاوند او وئیل چہ ستا بچیان دی دا ذرې راپره خان سره کړه، بیا خلق په مینخ کنبی راغلل ماته ئې او وئیل چہ دا ورکوټې ورکوټې بچی دی ددې نه به خہ جوړیږی، بهر حال دصلحې په وخت خاوند د ټولو په مخامخ دا او وئیل چہ خہ په غصه کنبی راغلم د طلاق مې او وئیل حقیقه ما طلاق نه دې ورکړې که چرتہ ما طلاق ورکړی وی نو تحریری طلاق به مې ورکړې وی، خما یو لور خہ دپلار په وئیلو باندی کورته راوستم اوس برای مهربانی مالره زرتزره جواب سره نواز کړی چہ په ما خومره کفارہ ادا کول دی چہ کفارہ ادا کولو سره د خاوند کورته لارہ شم؟ بینوا توجروا

المستفتی: شهاب الدین نو شهره صدر..... ۲۵ شوال ۱۳۸۹ هـ

جواب: که چرتہ خاوند درې طلاقه ورکړی وی نو بغیر د تحلیل نه خہ لارہ نشته

(بقیه حاشیه) مخالفة الصحابة له وعلمه بانها كانت واحدة فلا يمكن الا وقد اطلقوا في الزمان المتأخر على وجود ناسخ او لعلمهم بانتهاء الحكم لذلك لعلمهم باناطته بمعان علموا انتفاءها في الزمن المتأخر وقد ثبت النقل عن اكثرهم صريحا بايقاع الثلاث ولم يظهر لهم مخالف فما ذا بعد الحق الا الضلال وعن هذا قلنا لو حكم حاكم بانها واحدة لم ينفذ حكمه لانه لا يسوغ الاجتهاد فيه فهو خلاف لا اختلاف الخ.

(رد المختار هامش الدر المختار ۲: ۳۵۵ کتاب الطلاق)

دی د تحلیل تفصیل دمقامی عالمانونہ معلوم کریں او کہ چرتہ یو یاد وہ
طلاقہ ئی ورکری وی نوپہ عدت کنبی دننه زبانی رجوع کول کافی دی
او عدت نه پس تجدید دنکاح حکم شرعی دی = (۱) وهو الموفق

په کور کنبی موجود درېو بنځو کنبی په یو باندې بغیر د تعین د طلاق صورت
سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کنبی چه دیو سړی درې بنځې دی
داسې د کور نه بهر تلې وو. کله چه واپس راغلونو د دروازې کھولا وهلو د پاره
ئې آواز او کړو دتنه نه یوه بنځه راغله دروازہ ئې کھولاؤ کړه او واپس لاړه او
دې سړی اونه کتل چه دا کومه بنځه وه بیا کله چه دا خاوند تنه لاړونو دده
او وئیل چه کومې بنځې ماته دروازہ کھولاؤ کړې ده هغه په مایه درې طلاقو
طلاقه ده اوس درېو اړه بنځې منکرې دی تردې چه هر یو قسم هم کوی چه
دروازہ مانه ده کھولاؤ کړې نیز ددې درېو اړو بنځونه علاوه بله کومه بنځه نه
وه اوس به په کومې بنځې باندې د اطلاق واقع کیږی؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد رفیق..... ۱۲ جولائی ۱۹۷۵ء

جواب: که چرتہ د گواندیانو وغیره نه د کوم اجنبی دراتلو احتمال وی نومعامله
به صحیح شی گنی په دې سړی باندې به ټولو بنځو سره جماع وغیره کول
حرام وی اگر چه مطلقه به صرف یوه بغیر د تعین نه وی.

یدل علیه ما فی الهندیة ۱: ۳۸۹ ولو طلق احدى نسائه الاربع ثلاثا ثم اشتبهت وانكرت
كل واحدة ان تكون هي المطلقة لا يقرب واحدة منهن لانه حرمت عليه احداهن ويجوز
ان تكون كل واحدة وقال اصحابنا رحمهم الله تعالى كل ما لا يباح عند الضرورة لا
(۱) وفي الهندية: اذا كان الطلاق باثنا دون الثلاث فله ان يتزوجها في العدة وبعد انقضائها
وان كان الطلاق ثلاثا في الحرية وثنتين في الامة لم تحل له حتى تنكح زوجا غيره نكاحا
صحيا ويدخل بها ثم يطلقها او يموت عنها، كذا في الهداية.

(فتاویٰ عالمگیریہ ۱: ۲۷۳ فصل فيما تحل به المطلقة وما يتصل به)

يجوز التحري فيه والفروج من هذا الباب (۱) وهو الموفق

زمونږ په عرف کنبی درې شرطه درې ځله ته وئیلې شی

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کنبی چه یو سړی خپلې بنځې ته په
دې الفاظو سره طلاق ورکړو چه ته په مایه درېو شرطونو باندې طلاقه ئې آیا دی
سره درې طلاقه واقع کیږی حالانکه لفظ شرط لغوه معلومیږی؟ بینوا توجروا
المستفتی: عطاء الرحمن پولیس لائن اټک..... ۱۹۸۸ء ۱۹۹۱ء ۲۹

الجواب: زمونږ د علاقې په عرف کنبی درې شرطونه درې ځله ته وئیلې شی
دې ځکه ددې عرف په بنیاد باندې دا بنځه مطلقه مغلظه شوې ده (۲)
وهو الموفق

درې شرط طلاقو سره بنځه مطلقه مغلظه کیږی

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کنبی چه مسمی شریف خپلې
بنځې ته ددې گواهانوپه مخامخ علی، امین، اوزمان درې شرط طلاق ورکړل
او بنځه مخامخ موجوده وه لیکن د بنځې نوم ئې وانه خستلو د بنځې خاوند په
مینځ کنبی بیا جهگړه شروع شوه په جهگړه کنبی د بل سړی کورته اور سپدل
اوپه دغه ځای کنبی ئې د غصې په حالت کنبی هم دا الفاظ استعمال کړه
ددې شهادت مطابق مسمی شریف د پاره څه حکم دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: مقبول الرحمن..... ۱۹۷۵ء ۲۱۱۱

(۱) (فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۳۶۲ قبیل الفصل الثاني فی اضافة الطلاق الى الزمان)

(۲) قال العلامة ابن عابدين: العرف والعادة ما استقر في النفوس من جهة العقول وتلقته
الطبائع السليمة بالقبول..... واعلم ان اعتبار العادة والعرف رجوع اليه في مسائل كثيرة حتى
جعلوا ذلك أصلا فقالوا تترك الحقيقة بدلالة الاستعمال والعادة الخ.

(شرح عقود رسم المفتی ص ۳۷ والعرف فی الشرع له اعتبار)

الجواب: بشرط صدق وثبوت پہ دے خاوند بنحہ مطلقہ مغلطہ شوی دہ بغیر دتخلیل نہ اوس لارہ نشته (۱) وهو الموفق

دری شرطہ قائم کولو سرہ ئی طلاق ورکړل

اگرچه په مذاق کښې وی طلاق مغلطه دې

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو سړی د کورد ناچارې دوجه نه خپلې بنځې ته درې شرطه قائم کولو سره طلاق ورکړو د طلاق په وخت داسې په هوش او حواس کښې ووددې وجه نه جینی د مورپلار کورته راغله هلک دوباره رجوع او کړه چه څه جینی واپس راولم اودا الفاظ مایه مذاق کښې وئیلی دی مادري طلاق شرط باندې کړی دی مگر د مذاق په شکل کښې دده دا الفاظ ډیر وخلقو آوریډلی دی په طور د شهادت د دوو کسانو نومونه دادی..... که چرته ضرورت محسوس شی نو نور کسان به هم شهادت ورکړی، نیز ذکر شوی دا تصدیق کړې دې چه مادا الفاظ په مذاق کښې وئیلی وواوس جینی ده سره د تلونه انکار کوی د مسئله څه حل دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: گل رحمن کوتکی باریاد کیمپ..... ۱۹۷۱ء ۱۲/۱۱/۲۳

جواب: په دې سړی باندې بنحہ مطلقه مغلطه شوی دہ بغیر د تخلیل نه څه لاره نشته اگر که دا الفاظ ده د مذاق او هزل په طور باندې وئیلی وی، فی الدر المختار: بخلاف الهازل فانه يقع قضاء وديانة لان الشارع جعل هزله به جداها من المختار ۵۸۵: ۲ (۲) وهو الموفق

﴿۱﴾ وفي الهندية: وان كان الطلاق ثلاثا في الحرة لم تحل له حتى تنكح زوجا غيره نكاحا صحيحا ويدخل بها ثم يطلقها او يموت عنها كذا في الهداية.

(فتاویٰ عالمگیری ۱: ۳۷۳ فصل فيما تحل به المطلقة وما يتصل به)

﴿۲﴾ (الدر المختار علی هامش رد المختار ۲: ۳۶۱ کتاب الطلاق)

د غصې په حالت کښې په ما باندې بنحہ په یولو

شرطونو باندې حرامه ده د وئیلو حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه دیو سړی خپلې بنځې سره په معمولی بحث باندې تکرار او شوچه هغې کښې د سړی هوش او حواس صحیح نه وواو په غصه کښې راغلو او بنځې ته ئې او وئیل چه په ما باندې بنحہ په یولو شرطونو باندې طلاق ده، یوه گهنټه پس هغه په خپله خبره باندې پریشان شو او د طلاق نه ئې انکار او کړو چه ماد غصې په حالت کښې طلاق ورکړې دې ځما هوش او حواس صحیح نه وو. په دې موقع باندې مونږ موجود وو او مونږ د دې تصدیق کوو چه واقعی د دې سړی هوش او حواس صحیح نه وونیز په رڼا د شریعت کښې دیو دوه درې شرطونو نومونه ئې هم نه دی اخستلې، اوس شرعی حل څه دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد اکرم خان شنکیاری مانسهره

جواب: که چرته د دې سړی د غصې په وخت کښې ټولې خبرې یا اکثرې خبرې بې خوده وې او دا کیفیت مقامی خلقتو ته معلوم وی نو دده طلاق نامنظور دې گنی بنحہ مطلقه مغلطه شوی دہ بغیر د تخلیل نه څه لاره نشته.

فی رد المحتار ۲: ۵۸۷ فالذی ینبغی التعویل علیه فی المنهوش ونحوه اناطة الحكم بغلبة الخلل فی اقواله وافعاله الخارجة عن عادته (الی ان قال) فما دام فی حال غلبة الخلل فی الاقوال والافعال لا تعتبر اقواله وان كان يعلمها ويريلها ﴿۱﴾. وهو الموفق

شپږو کلمو وئیلو سره ئی نکاح کړې وه اوس

هم دغه کلمو وئیلو سره د طلاق ورکولو حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو سړی دا الفاظ وئیلی دی چه د شپږو کلمو وئیلو سره ئې او وئیل چه ماد اشپږ کلمې وئیلې وي دامې

﴿۱﴾ (رد المختار هامش الدر المختار ۲: ۳۶۳ مطلب فی طلاق المذهوش)

پہ زوجیت کنبی راوستلی وہ او اوس دے کلمو و نیلو سرہ دے تہ طلاق ورکوم
ددے خہ حکم دے؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد اجمل ... ۱۲۹۰ ذی قعدہ ۱۳۹۱ھ

جواب: چونکہ دالفاظ پہ عرف کنبی بینونت دیارہ استعمالیری (۱) لہذا دا
نسخہ بغیرد تجدیدنکاح نہ واپس نشی راوستلی البتہ دحلالی ضرورت
نشہ (۲)۔ و هوالموفق

کہ چرتہ بنخہ واقعی طلاق غواری نودری طلاقہ دی۔ ددی حکم

سوال: خہ فرمائی علماء دین دے مسئلے بارہ کنبی چہ ایاداشان طلاق واقع
کیری چہ گواہ ہم نہ وی نیزدنبخی دیلارنوم ئی ہم نہ وی لیکلی اوبنخی تہ
دطلاق اختیارورکری شوی دے طلاق نامہ خہ داسی دہ۔ مسماء فلانی طلاق
غواری کہ چرتہ دا واقعی طلاق غواری نودادری طلاقوسرہ طلاقہ دہ، ددی
خہ حکم دے؟ بینوا توجروا

المستفتی: ڈاکٹر مثل خان ڈاگئی صوابی ۱۹۸۸ء ۱۴۱۰ھ

جواب: داسی کلام دوه طریقوا استعمالیری اول تعلیق دویم مجازا،

کما فی ردالمحتار ۳: ۳۴۳ قال فی البحر فلو سبته بنحو قرطبان وسفلة فقال ان كنت
قلت فانت طالق تنجز سواء كان الزوج كما قالت اولم يكن لان الزوج في الغالب لا يريد الا
(۱) قال العلامة ابن عابدين: واما الثاني (البائن) وهو ان يكون بحروف الابانة وبحروف
الطلاق لكن قبل الدخول حقيقة او بعده لكن مقرونا بعدد الثلاث نصا او اشارة او موصوفا
بصفة تنبي عن البينة او تدل عليها من غير حرف العطف او مشبها بعدد او صفة تدل عليها.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۴۶۷ مطلب الصريح نوعان رجعی وبائن)

(۲) وفي الهندية: اذا كان الطلاق بائنا دون الثلاث فله ان يتزوجها في العدة وبعد
ضائها. (فتاویٰ عالمگیری ۱: ۴۷۳ فصل فيما تحل به المطلقة وما يتصل به)

ایذاءها بالطلاق فان اراد التعليق يدين وفتوى اهل بخارا عليه (۱)
پس کہ چرتہ خاوند داتحریر دانتقام پہ ارادہ سرہ کری وی نودانبخہ مطلق
مغلطہ شوی دہ او کہ چرتہ دتعلیق پہ ارادہ سرہ ئی کری وی نودنبخی د
غوبستلو نہ بغیر طلاق نہ واقع کیری (۲) و هوالموفق

(تہ پہ ماباندی پہ دریو طلاقوسرہ طلاقہ ئی)

دا الفاظ پہ غلطی سرہ د خولی نہ وتل

سوال: خہ فرمائی علماء دین دے مسئلے بارہ کنبی چہ دیوسری دخولی نہ دا
الفاظ او وتل چہ تہ پہ ماباندی پہ دریو طلاقوسرہ طلاقہ ئی پہ غلطی سرہ
او وتل ددی خہ حکم دے؟ بینوا توجروا

المستفتی: مثل خان خلیل تھکال پایا پشاور ۱۸۷۴ء ۱۴۰۱ھ

جواب: پہ ظاہرہ پہ دے خاوند باندی بنخہ مطلقہ مغلطہ شوی دے (۳) ممکنہ
دہ (حاضر کید لوسرہ) زبانی تفصیل نہ خہ مخرج پیدا شی (۴) و هوالموفق

(۱) (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۵۳۶ مطلب التعليق المراد به المجازاة دون الشرط)

(۲) وفي الهندية: رجل قال لامرأته انت طالق ثلاثا ان شئت فقال انا طالق فهو باطل وان قالت
انا طالق ثلاثا فهو ثلاث كذا في فتاوى قاضى خان.

(فتاویٰ عالمگیری ۱: ۴۰۴ الفصل الثالث في المشيئة)

(۳) وفي الهندية: وان كان الطلاق ثلاثا في الحرة لم تحل له حتى تنكح زوجا غيره نكاحا
صحيحا ويدخل بها ثم يطلقها او يموت عنها كذا في الهداية.

(فتاویٰ عالمگیری ۱: ۴۷۳ فصل فيما تحل به المطلقة وما يتصل به)

(۴) قال العلامة الحصكفي: او منخطا بان اراد التكلم بغير الطلاق فجري على لسانه
الطلاق او تلفظ به غير عالم بمعناه او غافلا او ساهيا وبالفاظ مصحفة يقع قضاء فقط، قال
ابن عابدين: (قوله غير عالم بمعناه) كما لو قالت لزوجها اقرأ على اعتدى انت طالق ثلاثا
ففعل طلقت ثلاثا في القضاء لا فيما بينه وبين الله تعالى (بقية حاشيه په راروانه صفحه)

تاتہ خما د طرف نہ پہ دري طلاقہ. طلاق مغلظہ دي

سوال: خہ فرمائی علماء دین دي مسئلې باره کښې چه خما د خور واده خما د ترور زوئی سره او شود کور د معمولی ناچارې په بنیاد باندې هغه په یو وخت دري طلاقه ورکړه او وې وئیل چه تاتہ خما د طرفنه دري طلاقه، او دي ته ئې دوه دري خله یاد کړه خور د دي خبرې ذکر مونږ ته قطعانه دي کړې روستو خما کورته راغله مایه خبرو خبرو کښې د دي نه دامعلومات حاصل کړه، ایاپه دي صورت کښې طلاق شوي؟ که چرته طلاق شوې وی نوجیني دمهر حقداره ده یانه؟ بینوا توجروا

المستفتی: فواره چوک پشاور

الجواب: بشرط صدق وثبوت دمستفتی دانبخه پخپل خاوند باندې مطلقه مغلظه شوې ده سواد تحلیل نه خه لاره نشته دي (۱) او په دي خاوند مهر ورکول واجب دي (۲) داتول مسائل دآئمه اربعه په مینخ کښې اجماعی دي (۳) وهو الموفق

(بقیه حاشیه) اذا لم يعلم الزوج ولم ينو بحر عن الخلاصة. (الدر المختار مع رد المحتار ۲: ۳۶۱ قیل مطلب فی طلاق المدهوش)

﴿۱﴾ وفي الهندية: وان كان الطلاق ثلاثا في الحرة لم تحل له حتى تنكح زوجا غيره نكاحا صحيحا ويدخل بها ثم يطلقها او يموت عنها كذا في الهداية.

(فتاویٰ عالمگیری ۱: ۴۷۳ فصل فيما تحل به المطلقة وما يتصل به)

﴿۲﴾ وفي الهندية: والمهر يتأكد باحد معان ثلاثة الدخول والخلو الصحيح وموت احد الزوجين سواء كان مسمى او مهر المثل حتى لا يسقط منه شيء بعد ذلك بالابراء من صاحب الحق كذا في البدائع. (فتاویٰ عالمگیری ۱: ۳۰۳ الفصل الثاني فيما يتأكد به المهر والمتعة)

﴿۳﴾ قال العلامة ابن عابدين: وذهب جمهور الصحابة والتابعين ومن بعدهم من ائمة المسلمين الى انه يقع ثلاث..... وقد ثبت النقل عن اكثرهم صريحا بايقاع الثلاث ولم يظهر لهم مخالف فما ذا بعد الحق الا الضلال. (رد المحتار هامش الدر المختار ۲: ۴۵۵ كتاب الطلاق)

درې خله د طلاق لفظ وئیلو سره د طلاق مغلظه حکم

سوال: خه فرمائی علماء دین دي مسئلې باره کښې چه دوه دري میاشتونه خما او خما د ښځې په مینخ کښې خما د دوستانو او یارانو په باره کښې تکرار او سختې خبرې هفتنه کښې دوه ځل ضرور کیدلې ماخپل دوستان او یاران او کتل هغوی په کومه غلطه لاره باندې نه وو مانبخه بار بار پوهه کړه چه خما دوستان او یاران غلط نه دی بیا هم هغه په خپل ضد باندې ولاړه وه یو ځل خما دوکان ته راغله خما د دوستانو او یارانو ته ئې خبرې او کړې زه خاموش پاتې شوم دشیپې په کور کښې هم هنگامه شوه ما برداشت کړه په صبا ورځ ما ښام کله چه زه کورته راغلم نو ښځې خمانه طلاق او غوښتلو دمختصر تکرار نه پس زه کورنه بهر راووتلم دشیپې چه کله کورته لاړم ښځې خمانه د طلاق حاصلولو دپاره انتهائی جذباتی الفاظ استعمال کړه چه هغه ما برداشت نه کړې شول ما دخپل عزیز په مخامخ دري خله د ښځې په مخکښې د طلاق لفظ استعمال کړو دهغې نه پس نن صبا هغه دخپلو بچو سره یو ځای خما د کور په یو حصه کښې او سیرې په هغه ورځو کښې هغه حامله هم وه تراوسه پورې ما د حقیقت نه څوک خبر کړی نه دی تاسو ښه مشوره را کړئ! بینوا توجروا

المستفتی: م، ی، لاندې کراچی ۲۲..... ۱۹۷۱، ۱۹۸۱، ۱۳۱۹

الجواب: په تاسو باندې ښځه مطلقه مغلظه شوې ده بغیر د تحلیل خه لاره نشته (۱) وهو الموفق

لس دولس ځل متواتر د طلاق وئیلو حکم

سوال: خه فرمائی علماء دین دي مسئلې باره کښې چه یو سړی خپلې ښځې ته

﴿۱﴾ وفي الهندية: وان كان الطلاق ثلاثا في الحرة لم تحل له حتى تنكح زوجا غيره نكاحا صحيحا ويدخل بها ثم يطلقها او يموت عنها.

(فتاویٰ عالمگیری ۱: ۴۷۳ فصل فيما تحل به المطلقة وما يتصل به)

متواترلس دولس حل دگواہانوپہ مخامخ طلاق ورکړو ددې سړی د باربار طلاق وئیلو شرعی محمدی کښې څه حکم دي؟ بښوا توجروا

المستفتی محمد رفیق کوهاله ایبټ آباد ۱۹۷۲ء ۲۲۸۱

الجواب: په دې سړی باندې ښځه مطلقه مغلظه شوې ده، الا ان ینوی التاکید فیدین (۱) وهو الموفق

د درېو کاترو طلاق سره ښځه مغلظه جوړیږي

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه زید په کور کښې غضب او غصې سره او وئیل چه ځما ښځه په درېو کاترو باندې طلاق ده ایاپه غضب او غصې کښې که چرته دا طلاق واقع شوې وی نو درې واقع دی یا په دې کښې رجوع صحیح ده؟ او درېو واقع کیدلو کښې دا ښځه دزید دپاره څرنگه حلاله کیدې شي؟ حتی تنکح زوجا غیره (الایة) ددې نه څه مراد دي. یعنی زوج ثانی دې دخول او کړی یا صرف خلوت صحیحه هم کافی دي؟ دحلت چه کوم صورت وی لیکلو سره ارسال او فرمایي؟ بښوا توجروا

المستفتی: محمد اسماعیل دیر..... ۱۹۷۵ء ۲۳۸۳

الجواب: په صورت مسئوله کښې ښځه مطلقه مغلظه شوې ده. بغیر دتحلیل نه څه لاره نشته دي. دعدت نه پس دې دویم خاوند سره نکاح او کړی او کم از کم یو ځل جماع کولونه پس دې طلاق ورکړی که چرته او غواړی، او عدت تیریدلو نه پس دا ولنی خاوند سره دې نکاح او کړی که چرته ښځه او غواړی (۲) وهو الموفق

(۱) قال العلامة الحصکفی: کرر لفظ الطلاق وقع الكل وان نوى التاکید دين.

(الدرا المختار على هامش رد المحتار ۲: ۴۹۹ فروع باب طلاق غير المدخول بها)

(۲) وفي الهندية: وان كان الطلاق ثلاثا في الحرة لم تحل له حتى تنكح زوجا غيره نکاحا صحيحا ويدخل بها ثم يطلقها او يموت عنها..... ويشترط ان يكون الايلاج موجبا للغسل وهو التقاء الختانين. (فتاوى عالمگیری ۱: ۴۷۳ فصل فيما تحل به المطلقة وما يتصل به)

حاملې ښځې ته د طلاق ثلاثه اود مخلص مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه (۱) حاملې ښځې ته درې طلاق ورکول موثر دی یا نه؟ (۲) اود طلاق ثلاثه نه پس دجواز څه صورت شته یا نه؟ بښوا توجروا

المستفتی: محمد فاروق واه کینټ..... ۱۹۷۷ء ۳۰۱۱

الجواب: دحمل په حالت کښې درې طلاق موثر دی او په دې سره ښځه مطلقه مغلظه جوړیږي دآثار صحابه، نصوص قرآنی، او آئمه دمسلک نه بعینه دا ثابت دی (۱) طلاق ښځې خپله اوریدلی وی یا معتمد علیه گواهانونه ثابت کیدلو سره طلاق واقع کیدلې شي او وروستو دجواز دپاره صرف دحلالې صورت

﴿۱﴾ يجوز طلاق الحامل في أي وقت شاء لما أخرجه المشكوة عن عبد الله بن عمر رضي الله عنهما انه طلق امرأة له وهي حائض فذكر عمر لرسول الله ﷺ فتغيظ فيه رسول الله ﷺ ثم قال ليراجعها ثم يمسكها حتى تطهر ثم تحيض فتطهر فان بداله ان يطلقها فليطلقها طاهرا قبل ان يمسه فتلک العدة التي امر الله ان تطلق لها النساء، وفي رواية مره فليراجعها ثم ليطلقها طاهرا او حاملا متفق عليه، أخرجه مسلم والنسائي وابوداؤد وابن ماجه. وقال الطيبي: دل على اجتماع الحيض والحبل وقيل الحامل اذا كانت حائضة حل طلاقها اذا لا تطويل للعدة في حقها لان عدتها بوضع الحمل، قال الملا على القاري: وعندنا ان الحامل لا تحيض وما رآته من الدم فهو استحاضة..... ولنا قوله ﷺ فيما رواه الدارقطني عن ابن عمر انه طلق امرأته وهي حائض ثم اراد ان يتبعها بطلقتين اخيرتين عند القرائن فبلغ ذلك رسول الله ﷺ فقال يا ابن عمر ما هكذا امرك الله قد اخطأت السنة، السنة ان تستقبل الطهر فتطلق لكل قرء، فامرني فراجعها فقال اذا هي طهرت فطلق عند ذلك او امسك، فقلت: يا رسول الله لو طلقها ثلاثا اكان يحل لي ان اراجعها؟ فقال: لا كانت تبين منك و كان معصية، كذا ذكره ابن الهمام.

(هذا ما اخذت من مرقاة المفاتيح وغيره)..... (مرتب)

ممکن دی (۱) وهو الموفق

قرآن باندې لاس ایځودلو سره درې خطبه اووا نی

ته په ماباندې طلاقه ئې ددې حکم

سوال: څه فرمائي علماءدين دې مسئلې باره کښې چه عموماً دښځې خاوند په مېنځ کښې جگهړې راځي ځماهم په کور کښې ښځه ده جهگړه او شوه اول ځل کله چه جهگړه او شوه نو ښځې قرآن پاک راوړو او ماته ئې او وئيل په دې باندې لاس ايخودلو سره او وايه چه ته په ماباندې طلاقه ئې څه دخدای نه ويريدم په هغې مې صرف لاس کښيوده خوبيا صلح او شوه څه وخت پس بيا زموږ په مېنځ کښې ناچاری او شوه دې بيا قرآن پاک راوړلو سره اوئيل چه په دې باندې لاس کيگده او وايه چه ته په ماباندې طلاقه ئې بنده ډير په غصه کښې وو، قرآن پاک باندې لاس ايخودلو سره ما په يوساه کښې درې مرتبه او وئيل چه ته په ماباندې طلاقه ئې طلاقه ئې دې نه پس جهگړه ختمه شوه او ښه په خوشحالي زندگي تيريدله اوس زه په ملائيشياء کښې يم او جينئ دمورپلار سره ده زه دادښځې په حيثيت سره ساتلي شم؟ بينوا تو جوړوا

المستفتی: اقبال شاہ کولامیور..... ۱۷۱۱۱۷۱۹۸۷

جواب: ددې تحریر په بنیاد باندې ستا نسخه مطلقه مغلطه شوې ده بغیر د حلالې

نه څه لاره نشته دي. فلاتم له من بعد څي تنكح زو جاغيره (الآية) (۲) البته

١٠ قال العلامة النسفي: (فان طلقها) مرة ثالثة بعد المراتين (فلا تحل له من بعد) من بعد التطليقة الثالثة (حتى تنكح زوجا غيره) حتى تتزوج غيره..... والاصارة شرطت بحديث العسيلة كما عرف في اصول الفقه والفقه فيه انه لما اقليم على فراق لم يبق للنكاح مخلصا لم تحل له الا بدخول فحل عليها ليمتنع عن ارتكابه (فان طلقها) الزوج الثاني بعد الوطء (فلا جناح عليهما) على الزوج الاول وعليها (ان يتراجعا) ان يرجع كل واحد منهما الى صاحبه بالزواج.

(تفسیر مدارک ۱: ۲۸۱ سورة البقرة آیت: ۲۳۰)

﴿۲﴾ (سورة البقرة آیت: ۲۳۰، رکوع: ۱۳، پارہ: ۲)

ممکن ده چه زبانی بیان سره څه آسانی معلومه شی (۱) وهو الموفق

تہ طلاقہ ئی طلاقہ ئی طلاقہ ئی ددی حکم

سوال: ڇه فرمائي علماءدين ڏي مسئلي باره ڪنبي ڇه يوسري خيلي ٻڌجي ته
 په يووخت اووئيل ته طلاقه ئي طلاقه ئي اياپه يووخت باندي
 دري طلاقه واقع ڪيري يابه يو طلاق متصوروي؟ بينوا توجروا
 المستفتي: اصغر علي ميلوڊي مارڪيٽ اسلام آباد..... ۱۹۸۹ء ۱۳۱۴

الجواب: دقرآن او احادیثو آثار صحابه په رنراسره درې طلاقه درې وی نه چه یو، او هم دادائمه اربعه مذهب دي، خلافا للسلفية (۲) پس صورت مسئوله کښي په ظاهره درې طلاقه واقع شوي دي، الا ان نوی التاکید او لم ینوشیائمن

﴿١﴾ قال العلامة الحصكفي: كرر لفظ الطلاق وقع الكل وان نرى التاكيد دين.

(الدرا المختار على هامش ردالمحتار ٢: ٣٩٩ فروع قبيل باب الكنيايات)

﴿٢﴾ وفي تعليق بلوغ المرام للبسام السلفي: ذهب جمهور العلماء ومنهم الائمة الاربعة وجمهور الصحابة والتابعين الى وقوع الطلاق الثلاث بكلمة واحدة اذا قال: انت طالق ثلاثا، ونحوه او بكلمات ولو لم يكن بينهما رجعة ولا نكاح، ودليلهم حديث ركانة بن عبد الله انه طلق امرأته البتة فاخبر النبي ﷺ بذلك فقال، والله ما اردت الا واحدة، وهذا الحديث اخرجه الشافعي وابوداؤد والترمذي وصححه وابن حبان والحاكم، ووجه الدلالة من الحديث استحلافه ﷺ للمطلق انه لم يرد بالبتة الا واحدة فدل على انه لو اراد بها اكثر لوقع ما اراده. واستدلوا ايضا بما في صحيح البخاري عن عائشة ان رجلا طلق امرأته ثلاثا فتزوجت فطلقت فسنل رسول الله ﷺ اتحل للاول؟ قال: لا، حتى يذوق عسيلتها كما ذاق الاول ولو لم تقع الثلاث لم يمنع رجوعها الى الاول الا بعد ذوق الشيء عسيلتها، واستدلوا ايضا بعمل الصحابة ومنهم عمر بن الخطاب رضى الله عنهم على ايقاع الثلاث بكلمة واحدة ثلاثا كما نطق بها المطلق وكفى بهم..... (بقية حاشيه به راروانه صفحه)

التاکید والاستیناف کما فی شرح التنبیر مع رد المختار (۱) لکن اللہ یعلم الکاذب من الصادق، وهو الموفق

یو دوه دری طلاقه. د دری خلورو خلو ونیلو حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه ما او ځمانېڅې بهر په پټو کښې ونې کټکولې په خپلو کښې په جهگړه شوحتی چه څه په غصه کښې راغلم او دیته مه او وئیل ته یو دوه دری طلاقه، یو دوه دری طلاقه، هم دغه شان دری خلور ځله مې او وئیل او یو دوه دری مې وئیل په گوټو باندې مې اشاره او کړه ایا طلاق واقع شو؟ بینوا تورجوا

المستفتی: ابن غلام محمدر او لپندې

الجواب: بشرط صدق وثبوت دابنځه خاوند باندې مطلقه مغلظه شوې ده (۲)

(بقیه حاشیه) قدوة واسوة ولهم ادلة غير ما سقنا، ولكن ما ذكرنا هو الصريح الواضح لهم..... وذهب جماعة من العلماء الى..... لا يقع عليها الا طلاق واحدة مروى عن الصحابة والتابعين وارباب المذاهب..... ومن ارباب المذاهب داود واكثر اصحابه..... منهم المجد عبد السلام بن تيمية وكان يفتي بها سرا وحفيده شيخ الاسلام ابن تيمية يجهر بها ويفتي بها في مجالسه وقد عذب من اجل القول بها هو وكثير من اتباعه ومنهم ابن القيم الخ.

(التعليق على بلوغ المرام من ادلة الاحكام ۳۶۱ كتاب الطلاق)

﴿۱﴾ قال العلامة الحصكفي: كرر لفظ الطلاق وقع الكل وان نوى التاكيد دين، قال ابن عابدين: اي ووقع الكل قضاء وكذا اذا طلق اشباه اي بان لم ينو استينافا ولا تاكيذا لان الاصل علم التاكيد. (الدر المختار مع رد المختار ۲: ۳۹۹ فروع قبيل باب الكنايات)

﴿۲﴾ قال العلامة الموصلي: والبدعة ان يطلقها ثلاثا او ثنتين بكلمة واحدة او في طهر لارجعة فيه او يطلقها وهي حائض فيقع ويكون عاصيا.

(الاختيار لتعليق المختار ۲: ۱۶۰ كتاب الطلاق)

دجلالې نه بغير لاره نشته دې (۱) وهو الموفق

خدای او رسول حاضر او ناظر گنړلوسره طلاق ورکوم. درېوخلو ونیلو حکم سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه دجینې دپلار د دباؤ او د ډیرې ویرې دوجه نه دجینې د خاوند نه مطالبه او کړي شوه چه طلاق ورکړه او ته به ضرور طلاق ورکوي، ته ددې قابل نه ئې چه بنځه اوساتي طلاق ورکړه او څه شابه ورک شه، وغیره، بیاني دوه سړی راوستل او په هلک باندې ئې قرآن مجید په لاس کښې اوچت کړود الفاظ ئې پرې دری ځله او وئیل چه زه قرآن مجید خدای رسول حاضر ناظر گنړلوسره خپلې بنځې ته طلاق ورکوم په رنړا د شریعت کښې به طلاق وی یانه؟ بینوا تورجوا

المستفتی: سید مظفر احمد شاه مرزا اټک..... ۱۹۷۵، ۱۰، ۲۵۱۱

جواب: محترم المقام دامت برکاتکم السلام علیکم نه پس دې واضحه وی چه پیغمبر حاضر ناظر گنړل او منل غیر اسلامی عقیده ده ددې نه تائب کیدل ضروری دی، په تمام مخلوق کښې څوک الله تعالی حاضر ناظر نه دې جوړ کړې (۲) بهر حال دمسئله متعلق واضحه دې وی چه غیر مرتد خاوند باندې

﴿۱﴾ قال الشيخ شمس الحق الافغانی: ولو ابان الحرة بالطلقات الثلاث او الامة بالطلقتين فليس له تزويجها حتى تنكح زوجا غيره بنكاح صحيح مع الدخول ثم تحصل الفرقة بينهما بالموت او الطلاق (من المنحل المزبور).

(معين القضاة والمفتين ۷۸ الفصل الخامس في الطلاق)

﴿۲﴾ قال العلامة محمود الاوزجندی: رجل تزوج امرأة بغير شهود فقال الرجل والمرأة خدائے راویا پیغمبر مرا گواه کر دیم، قالوا یكون کفرا لانه اعتقد ان رسول الله ﷺ يعلم الغیب وهو ما كان يعلم الغیب حين كان فی الاحیاء فكيف بعد الموت.

(فتاویٰ قاضی خان علی هامش الهندية ۳: ۵۷۶ باب ما یكون کفرا من المسلم وما لا یكون)

دی الفاظ سره بنسخه مطلقه مغلظه جو پریری اگر که دا الفاظ په نه زړه او یا په زور او اکراه سره وئیلې شوې وی (۱) پس بغیر د حلالي نه به څه لاره نه وی (۲) ماخوډ از قاضی خان وردا مختار و غیره) وهو الموفق

خما بنځي ته مسلسل درې طلاقه دی او شل زره خلع ده ددې حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو سړی خپلې بنځې ته ددې په غیر موجودگي کښې دگواهانو په مخامخ طلاق ورکړ او دائي او وئیل چه څما بنځې فلاني بنت فلاني ته مسلسل درې طلاقه دی او ورسره ئې داهم او وئیل چه په دې باندې شل زره خلع ده دا الفاظ ئې درې ځله او وئیل ایا بنسخه مغلظه کیدلو سره سره د شلوزرو روپو وړکولو هم ذمه داره ده یا نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: قاری غلام رسول اسلا آباد ۱۷۱۷۱۸، ۱۹۷۹

الجواب: بشرط صدق وثبوت په دې سړی باندې بنسخه مطلقه شوې ده (۳) او په دې بنځې باندې رقم ایخودل عوامی رسم دې اسلامی رسم نه دې (۴) وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة الحصكفي: ويقع طلاق كل زوج بالغ عاقل ولو عبدا او مكرها فان طلاقه صحيح. (الدر المختار على هامش رد المحتار ۲: ۳۵۶ كتاب الطلاق)
﴿۲﴾ قال العلامة الافغانی: ولو ابان الحرة بالطلقات الثلاث فليس له تزويجها حتى تنكح زوجا غيره بنكاح صحيح مع الدخول ثم تحصل الفرقة بينهما بالموت او الطلاق (من المحل المزبور). (معين القضاة والمفتيين ۸: الفصل الخامس في الطلاق)
﴿۳﴾ قال العلامة ابن عابدين: (قوله ثلاث متفرقة) وكذا بكلمة واحدة بالاولى وذهب جمهور الصحابة والتابعين ومن بعدهم من ائمة المسلمين الى انه يقع ثلاث.
(رد المحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۵۳ كتاب الطلاق)

﴿۴﴾ قال العلامة محمد امين: (وكره تحريما اخذ شيء) اي قليلا كان او كثيرا والحق ان الاخذ اذا كان النشوز منه حرام قطعا لقوله تعالى فلا تأخذوا منه شيئا الا انه ان اخذ ملكه بسبب خبيث وتماه في الفتح. (رد المحتار هامش الدر المختار ۲: ۶۰۹ باب الخلع)

تاته طلاق درکوم ته په ما باندې حرامه ئې وغيره حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه دزید او هندي جهگړه او شوه زید په غصه کښې او وئیل چه زه تاته طلاق درکوم ددې نه مخکښې د طلاق څه ذکر نه ووددې سره ئې په غصه کښې او وئیل چه ته په ما باندې حرامه ئې هنده لکه نزدې شوه نو زید یا او وئیل وئیل هغه دی چه ته په ما باندې حرامه ئې په ذهن کښې مې دا وو چه طلاق دې وئیل دی، دې وجې نه ما باندې حرامه ئې په رنراد شریعت کښې د طلاق یار جوع څه حکم دې؟ بینوا توجروا
المستفتی: امین احسن بیت المحمود چکوال ۱۴۱۸، ۱۹۸۹

الجواب: په صورت مسئله کښې تجدید دنکاح کافی دې، لان اللفظ الاول صريح واللفظ الثاني من الكنايات يقع به البائن عندية الطلاق والثالث لغولان البائن لا يلحق البائن (۱) وهو الموفق

بنځي ته مې طلاق ورکړې دې آئنده د پاره

ما باندې حرامه ده کښې تجدید د نکاح اوکړې

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو سړی خپلې بنځې ته دا الفاظ او وئیل چه ما خپلې بنځې ته طلاق ورکړې دې او آئنده دپاره په ما باندې حرامه ده په دې سره کوم طلاق واقع شوې دې او د تجدید دنکاح گنجائش شته؟ بینوا توجروا

المستفتی: قاضی سعید احمد راولپنډی ۱۱۸ شعبان ۱۴۰۹ هـ

﴿۱﴾ قال العلامة الحصكفي: الصريح يلحق البائن والبائن يلحق الصريح لا يلحق البائن البائن اذا امكن جعله اخبارا.

(الدر المختار على هامش رد المحتار ۲: ۵۰۸، ۵۱۰ مطلب الصريح يلحق البائن والبائن)

الجواب: صورت مسئلہ کنبی تجدید نکاح پکار دی، لکن الجملة الثانية محتملة لانشاء الطلاق وللتفريع حسب زعمه الفاسد (۱) وهو الموفق

یو، دوه، درې، ځمابښه، ځما د مخې خلاصه ده طلاقه ده.

د دې حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کنبې چه زید دمورپلار خواتنې سخر او دنورو خلقو په مخامخ دخپلې ښځې متعلق او وئیل، چه یو، دوه، درې، ځمابښه ځما دمخې آزاده ده طلاقه ده، خوش دامن خپل داماد ته اوئیل چه په هوش ئې کنبې که په نشه کنبې نو داماد ورته او وئیل چه په هوش کنبې یم یو، دوه، درې، ځمابښه ځما دمخې خلاصه ده په دې صورت کنبې به کوم طلاق واقع وی، دې نه پس د اښځه درېو کالو راهسې مورپلار کره ده او خاوند ئې څه پوښتنه نه ده کړې؟ پینوا توجروا

المستفتی: سلطان محمود ناظم اعلی دارالعلوم حقانیه ۱۲۹۱۴۰ ۱۴۰ هـ

الجواب: بشرط صدق وثبوت د اښځه خاوند باندې طلاقه شوې ده او آزاده

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: ثم ظهر لي بعد مدة ما عسى يصلح جوابا وهو ان لفظ حرام معناه عدم حل الوطء ودواعيه وذلك يكون بالايلاء مع بقاء العقد وهو غير معارف ويكون بالطلاق الرافع للعقد وهو قسمان بائن ورجعي لكن الرجعي لا يحرم الوطء فتعين البائن وكونه التحق بالصريح للعرف لا ينافي وقوع البائن به فان الصريح قد يقع به البائن كتطبيقه شديدة ونحوه كما ان بعض الكنايات قد يقع به الرجعي مثل اعتدى واستبرئ وحمك وانت واحدة، والحاصل انه لما تعورف به الطلاق صار معناه تحريم الزوجة وتحريما لا يكون الا بالبائن هذا غاية ما ظهر لي في هذا المقام الخ.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۵۰۳ باب الكنايات قبيل مطلب لا اعتبار بالاعراب)

شوي ده او په بل ځای کنبې نکاح کولې شی. لوجود رکن الطلاق، اود سابقه خاوند سره تجدید نکاح هم کولې شی (۱) وهو الموفق

د غصې درې قسمونه او په دې کنبې د طلاق حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کنبې چه ځما د تره زوی د غصې په حالت کنبې د درېو نه زیات طلاقونه ښځې ته ورکړه دده دوه ماماگان او یو محلي والا پخپله د دې گواهي نه انکار نه کوی لیکن مولانا عبدالمستعان تسلی ورکړې ده چه د پیریشاني ضرورت نشته دې لیکن ځما حیثیت کم دې زه درته لاره ښائیم او تحریر د مولانا شفیع الله صاحب ته واخلي د لاره یا حیلې داده چه د غصې یو حالت داسې وی چه په هغې کنبې طلاق نه واقع کیږي اگر که شل ځله طلاق هم او وائی په ده باندې په دې درېو کنبې یو ماما هم گواهي ورکړې ده چه هلک د غصې په حالت کنبې وودده سره دوه گواهان نور هم ووجه هغه په دې معامله کنبې موجود نه وو، بهر حال په دې صورت حال کنبې مولانا شفیع الله صاحب پر چه اولیکله چه طلاق واقع شوې نه دې،

(۱) د دې طلاق ورکونکی اوله جمله (زما دمخې خلاصه ده)، د دې جملې مراد ده چه زمانه آزاده ده، اودې الفاظو ته په عربی ژبه کنبې سرحتك سره تعبیر کولې شی. چه په عرف د فرس (فارسی والو) کنبې صریح دې او په عربی کنبې کنایه ده او زمونږ حضرت مفتی صاحب دامت برکاتهم زمونږ په سلیمانيه (پښتنو) علاقه کنبې هم دا کنایه شمار کړې دې لکه څنگه چه د دوی د نورو فتاوو نه معلومیږي چه په عربی او سلیمانيه ژبو کنبې دا الفاظ د کنایه څنې دی. علامه شامی فرمائی: فاذا قال رها کردم ای سرحتك يقع به الرجعي مع ان اصله كنایة ايضاً، (ردالمحتار ۲: ۵۰۳ باب الكنايات) په دې وجه دې اولې جملې سره طلاق بائن واقع کیږي او بیا دویمه جمله (طلاقه ده) دا صریح ده، وقال في الشامية واذلحق الصريح البائن كان بائنا لان البيئونة السابقة عليه تمنع الرجعة كما في الخلاصة، (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۵۰۹ مطلب الصريح يلحق الصريح والبائن)، پس دا طلاق به بائن وی، لهذا بل ځایي کنبې به نکاح هم جائز وی او رومي خاوند سره تجدید د نکاح هم کولې شی. (از مرتب)

بلکہ داچہ ہلک او دجینی شریک رشتہ داران نور و عالمانو تہ لارل نو هغوی
 او فرمائیل چہ پہ غصہ کنبی در بو طلاق و ور کولو سرہ طلاق واقع کیڑی چہ پہ
 دی باندی دہلک موریلار تر او سہ پوری ناراض دی بلکہ دی دشمن گنری ما د
 مولانا صاحب سرہ ملاقات او کرو هغه صفا او فرمائیل چہ خما پیر چہ نہ قضا دہ نہ
 حکم دی بلکہ مسئلہ دہ ماتہ چہ خہ اوائی او استفتاء او کری زہ دھغی جواب
 ور کوم د آخرت ذمہ واری پہ گواہانو او پہ مدعی مدعی علیہ باندی دہ اوس
 د کلی عام خلق او نہہ نوی فیصدہ عالمان دافر مائی چہ معاملہ پیرہ ناز کہ دہ کہ
 چرتہ ہلک د غصی دی حالت تہ نہ وور سید لی نو ہلک جینی بہ زنا کنبی مبتلا
 شی او د گواہانو آخرت بہ ہم خراب شی فرمائی چہ ددی معاملی زیات تعلق
 د تقوی سرہ دی فتوی سرہ نہ دی فرمائی چہ دسیاق او سیاق نہ معلوم میری چہ
 ہلک پہ سوچ سرہ طلاق ور کری دی خکہ چہ خانگی معاملات تقریباً د دولسو
 کالونہ خراب دی دبی انتہا احتیاط ترغیب ور کوی او وائی چہ بنہ خبرہ دادہ چہ
 ہلک او ددہ موریلار تہ بنہ پوہہ کری شی چہ ددین او د آخرت او دحل او حرمت
 معاملہ کنبی شکی معاملہ مکوی پہ دی کنبی دضد خہ خبرہ نشتہ دی حالانکہ
 پخپلہ مولانا شفیع اللہ صاحب پیر ترغیب ور کری دی چہ مسئلہ پہ خیل خای دہ
 لیکن پہ دی معاملہ باندی کانری کیڑدہ او داسی او گنرہ چہ جینی کفن دفن
 شوہ، جینی ہم د مولانا صاحب ددی بیان سرہ متفقہ شوہ د جینی بیان دادی،
 خما صبر دی ما خیل قسمت او کتوماتہ نہ ددی خاوند ضرورت شتہ نہ دبل زہ د
 جانیینو عزت کوم ما کفن دفن او گنری او مہر پوری ہم نہ غوارم، د جینی بل
 بیان دادی چہ زہ زہرو خوړلو تہ تیارہ یم لیکن تلل نہ قبلوم خما آخرت ولې
 برباد وئ حالانکہ ما ټول پہ ټولہ الفاظ پخپلہ اوریدلی دی اوس سوال دادی چہ
 ددی مسئلې حل خہ دی؟ نیز کہ حلالی دیارہ جینی تیارہ کری شی نو حلالہ
 او کری یانہ؟ تفصیل سرہ اولیکئی، نیز پہ خدمت کنبی غرض دادی چہ دہلک
 دیلار پہ نوم یو نصیحت نامہ ارسال کړئ چہ تحقیق او گواہی کونکی دشمنان
 اونه گنری محسن ئی او گنری؟ بینوا تو جروا

المستفتی: ا. ب. ت. بام خیل صوابی..... ۱۹۷۵ء ۱۱۳۱

جواب: واضحہ دی وی چہ درې حالتونہ دی اول داچہ ہوش او حواس او گفتار او
 کردار ټول باقاعدہ او صحیح وی، نو پہ دی حالت کنبی طلاق واقع کیڑی دویم
 داچہ دھغہ نہ بغیر د قصد او شعور، گفتار او کردار صادر وی نو پہ داسی حالت
 کنبی طلاق نہ واقع کیڑی، دریم داچہ دھغہ اکثر اقوال او افعال د عادت خلاف
 اوبی خودہ غیر سنجیدہ وی نو پہ داسی حالت کنبی ہم طلاق نہ واقع کیڑی،
 والتفصیل فی ردالمحتار ۵۸۹:۲ وبعض العبارة مانصہ: فالذی ینبغی التعویل علیہ
 فی المدهوش ونحوہ اناطة الحكم بغلبة الخلل فی اقواله وافعاله الخارجة عن عادته
 وكذا يقال فیمن اختل عقله لكبر او لمرض او لمصيبة فاجاته فما دام فی حال غلبة
 الخلل فی الاقوال والافعال لا تعتبر اقواله وان كان يعلمها ويريدھا ﴿۱﴾
 پس دمقامی او نزدی خلقونہ تحقیق او کړئ چہ ددی طلاق ور کولو پہ وخت
 یاپہ سابقہ وختونو کنبی ددہ د غصی خنگہ کیفیت وو او د هغی د حکم
 شرعی پہ مخکنبی سر تسلیم خم کړئ نیز واضحہ دی وی کہ چرتہ یو سړی
 دی بنسختی تہ د وقوع طلاق پہ صورت کنبی د تحلیل دیوشیدہ ارادی سرہ
 نکاح او کړی نو دابہ مستحق ثواب او اجر وی، کما فی الدر المختار علی هامش
 ردالمحتار ۵۴:۲ اما اذا اضر اذلك لا يكره وكان الرجل ماجور القصد الاصلاح
 وتاويل اللعن اذا شرط الاجر ذكره البزازی ﴿۲﴾ پس جینی تہ د حلالی دیارہ
 نصیحت کولو کنبی شرعی ضرورت نشتہ دی د دنیاوی ضرر موازنہ دی رشتہ
 دار او کړی، وهو الموفق والمسئل ولا حول ولا قوة الا بالله.

د متعلقہ استفتاء سرہ نصیحت نامہ

دی طلاق ور کولو والاود ددہ دیلار پہ خدمت کنبی سلام مسنون نہ پس دی

﴿۱﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ۴۶۳:۲ مطلب فی طلاق المدهوش)

﴿۲﴾ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۵۸۷:۲ باب الرجعة)

واضحہ وی چہ دمعمولی او عام غصی پہ حالت کنبی طلاق واقع کیڑی پس دغصی ددی نوعیت پہ تقدیر باندی تاسوددویم وادہ انتظام او کرئی بنیخی کمی نہ دی، تاسو ضد مہ کوئی ددین او دنیا دوارو تباہی نہ بچ شئی او یا جینی درضا اور غبت سرہ تحلیل او حلالہ و کرئی تاتہ ددی مشورے ورکولو والا نیک او خدا ترس سرے دی ددہ مشورہ خپلہ خپر خواہی او گنرئی، دبتہ شرارت مہ وائی، کہ چرتہ ہلک پہ غیر معمولی غصہ کنبی چہ دہغی تفصیل پہ فتویٰ کنبی مسطور دی مبتلا شی طلاق ورکری وی او دغصی نہ پس دطلاق اعادہ اونہ کری نو ددی حکم آسان دی. وهو الموفق

۱۲۷ صفر المظفر ۱۳۹۵ھ..... محمد فرید عفی عنہ

ما پریخی دہ. د طلاق الفاظ دی

سوال: خہ فرمائی علماء دین دی مسئلے بارہ کنبی چہ زید دیو بنیخی سرہ نکاح او کرہ تقریباً دیارلس کالوپوری ئی وادہ اونہ کرو، دبنیخی رشتہ دارانو مطالبہ او کرہ چہ ددی سرہ وادہ او کرہ یا طلاق ورکرہ پریپردہ، ددی پہ جواب کنبی زید او وئیل چہ دانبنخہ ما پریخی دہ ددی سرہ خماخہ قسم تعلق نشتہ او خمانہ بالکل آزادہ دہ، دچاسرہ چہ او غواړی نکاح دی او کری خما د طرفنہ اجازت دی دا خبرہ ئی د عادل عاقل بالغ گواہانو پہ مخامخ بار بار کرے دہ ایا دا بنخہ اوس دویم خائی کنبی نکاح کولی شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: حافظ ارشاد حسین کالو خان صوابی..... ۱۹۲۹ء ۱۸۱۰ء ۲۰

الجواب: دا الفاظ خصوصاً، ما پریخی دہ، دطلاق الفاظ دی لہذا بشرط

صدق دانبنخہ دویم خائی کنبی نکاح کولی شی (۱) وهو الموفق

(۱) پورتنی الفاظ بالخصوص "ما پریخی دہ، زمانہ آزادہ دہ، دا بعضی علماء د کنایاتو نہ شمار کری دی او دلالة الحال پہ وجہ دی الفاظو سرہ طلاق بائن واقع کیڑی، پہ فتاویٰ دارالعلوم دیوبند کنبی دی: لفظ پریخودل ترجمہ دہ د سرحتک او د فارقتک، پس خنگہ چہ دا لفظ د کنایاتو نہ دی ددی (بقیہ حاشیہ پہ راروانہ صفحہ)

غیر مدخول بہا تہ د طلاق ورکولو مسئلہ

سوال: خہ فرمائی علماء دین دی مسئلے بارہ کنبی چہ زید دیو نابالغی جینی سرہ عقد او کرو بیاد آباد کیدلونہ مخکنی دبتہ دنا بالغی پہ صورت کنبی پہ یو وخت درے طلاقہ ورکرہ خہ وخت تیریدلونہ پس دا جینی بالغہ شوہ زید بیاد دی سرہ عقد نکاح کول او غوبنتل ایادی غیر مدخول بہالہ بغیر دحلالی دوبارہ عقد کنبی راوستلے شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولوی صاحب امام مسجد سیری گڑھی حبیب اللہ ۱۹۲۹ء ۸۵۱

الجواب: کہ چرتہ زید دالفاظ وئیلی وی چہ فلانی پہ ماباندی پہ درہو طلاقو سرہ طلاقہ دہ نوپہ دی صورت کنبی جینی مطلقہ مغلطہ کیڑی بغیر دحلالی لارہ نشتہ دی او کہ چرتہ دا الفاظ ئی وئیلی وی چہ فلانی پہ ماباندی طلاقہ دہ پہ ماباندی طلاقہ دہ پہ ماباندی طلاقہ دہ نوپہ داسی صورت کنبی کلہ

[بقیہ حاشیہ] ترجمہ ہم کنایہ دہ نیت یا دلالت حال سرہ بہ طلاق واقع کیڑی او د پریخودو لفظ زمونہ پہ عرف کنبی لکہ خنگہ چہ دنکاح پریخودلو تہ وائی دنفقی وغیرہ خبرنہ اخستلو او د حقوق زوجیت نہ ادا کولو دپارہ ہم وئیلی کیڑی (فتاویٰ دارالعلوم دیوبند ۹: ۳۷۲ باب چہارم کنایات) حضرت مولانا مفتی فرید صاحب دامت برکاتہم پہ گنرو فتاوو کنبی دا پہ کنایاتو کنبی شمیر کری دی چہ د پستنو پہ محاورہ کنبی دا د عربی پہ شان کنایہ دہ او کہ چری دا صریح او منلی شی نو بیہ ہم دا د بائن پہ واقع کیدلو کنبی مشہور دی چہ دی الفاظو سرہ د بینونت ارادہ کوی (ملفوظات حضرت مفتی صاحب) او علامہ شامی دی لہ صریح گر خولی دی. حیث قال: فاذا قال رها کردم ای سرحتک يقع به الرجعی مع ان اصله کنایہ ایضا.

(ردالمحتار ۵۰۳: ۲ الکنايات)

پس پہ مذکورہ صورت کنبی چونکہ دا طلاق قبل الدخول دی لہذا دا الفاظ بہ پہ طلاق بائن باندی حمل کولی شی یا پہ صریح باندی، پہ دوارو صورتونو کنبی طلاق بائن واقع کیڑی. واللہ اعلم..... (از مرتب)

چہ یکمشت درې طلاقہ نہ وی ورکړې شوې نوزید دې سره عقد کولې شی (۱) وهو الموفق

غيرمدخول بهاته د طلاق ثلاثة ورکولو حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چہ مطلقه بطلاق ثلاثه هغې ته چہ دواده نه مخکښې طلاق ورکړې شوې وی ددې سره به تجدید د نکاح کافی دي یا که دحلالي هم ضرورت شته چونکه داطلاق غیرمدخول بها دې دې دپاره بعض علماء صرف دتجدید نکاح خبره کوی او دحسن بصری اود عطاء قول مخکښې کوی او آیات لره مدخول بهاسره خاص کوی حالانکه بعض عالمان آیات عام گنړلوسره غیرمدخول بها هم په دې کښې داخلوی دمسلې صحیح نوعیت څه دي؟ بنیواتو جروا

المستفتی: فضل الرحمن کهندربونیر..... ۱۵ جون ۱۹۷۵ء

جواب: که چرته غیرمدخول بهاته درې طلاقه درېو الفاظوسره ورکړې شوې وی نودابه مغلظه نه وی. لعدم وقوع الثاني والثالث (۱) او که چرته یکمشت

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی: وينكح مبانة بما دون الثلاث في العدة وبعدها بالاجماع ومنع غيره فيها لاشتباه النسب، لا ينكح مطلقة من نكاح صحيح نافذ بها ای بالثلاث لحررة ولو قبل الدخول وما في المشكلات باطل او مؤول كما مر.

(الدرالمختار على هامش ردالمحتار ۲: ۵۸۲ مطلب في العقد على المبانة)

وفي الهندية: اذا طلق الرجل امرأته ثلاثا قبل الدخول بها وقعن عليها فان فرق

الطلاق بانت بالاولى ولم تقع الثانية والثالثة.

(فتاویٰ عالمگیری ۱: ۳۷۳ الفصل الرابع في الطلاق قبل الدخول)

﴿۱﴾ قال التمرتاشی: قال لزوجته غير المدخول بها انت طالق ثلاثا وقعن وان فرق بانت بالاولى ولم تقع الثانية وكذا انت طالق ثلاثا متفرقات فواحدة.

(تنوير الابصار على هامش ردالمحتار ۲: ۴۹۲ باب طلاق غير المدخول بها)

ورکړې شوې وی نودقرآن او حدیث او آثارپه رنړاسره به دابښځه مطلقه مغلظه وی، وهو مذهب الائمة الاربعة خلافا للطائفة السلفية وللتحقيق مقام آخر (۱) وهو الموفق

د غير مدخول بها په صورت کښې د طلاق حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چہ دزیدسره دروینې نابالغې نکاح او شوه پلارنې پخپله ایجاب او قبول او کړولیکن واده اونه شو، په دې دوران کښې زیدروینې ته یو طلاق ورکړو څه وخت پس دویم بیاني درېم هم ورکړو اهل علم والونه پوښتنه او کړې شوه چہ داطلاق به یو بائن وی یا مغلظ؟ اهل علم او فرمائیل چہ غیرمدخوله ته په دې صورت کښې یو طلاق بائن کیږی ددې نه پس روینې سره دوباره نکاح او کړې شوه تحلیل وغیره اونه کړې شوا یا دانکاح دشریعت په رنړا کښې صحیح ده؟ بنیواتو جروا

المستفتی: عبدالسمیع امام مسجدپشاور وروړا و لپندی ۱۹۷۳ء ۱۱۴۱

الجواب: په صورت مسئله کښې تجدید دنکاح کافی دي دتحلیل ضرورت نشته دي ددې علماء مسئله صحیح ده.

فی الدرالمختار: وان فرق بوصف او خبر او جمل بعطف او غیره قال العلامة

الشامی: او جمل نحو انت طالق انت طالق بانت بالاولی ولذا لم تقع

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: لان الواقع عند ذكر العدد مصدر موصوف بالعدد ای تطليقا ثلاثا فتصير الصيغة الموضوعة لانشاء الطلاق متوقفا حکمها عند ذكر العدد عليه بحر قال فی الفتح وبه اندفع قول الحسن البصری وعطاء وجابر بن زید انه يقع عليها واحدة لبيوتها بطالق ولا يؤثر العدد شيئا ونص محمد رحمه الله تعالى قال واذا طلق الرجل امرأته ثلاثا جميعا فقد خالف السنة واثم وان دخل بها او لم يدخل سواء بلغنا ذلك عن رسول الله ﷺ وعن علي وابن مسعود وابن عباس وغيرهم رضوان الله عليهم الخ.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۴۹۳ باب طلاق غير المدخول بها)

الثانية الخ. (هامش ردالمحتار ۲: ۲۲۶) ﴿۱﴾. وهو الموفق

د کورژدني نه پس اود نکاح نه مخکښي طلاق ورکول کالعدم دی

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چه يوسړی دکورژدني نه پس اود نکاح نه مخکښي خپل سخرته خط اولیکلو چه ستالور ځماد طرفنه آزاده ده او په ماباندې طلاق ده ايا په دې سره طلاق واقع شو؟ بينوا توجروا المستفتی: عبدالودود چارسده..... ۱۹۷۵ء ۴۱۳۱

جواب: چونکه قبل النکاح طلاق ورکول کالعدم دی لهذا دوی په مینځ کښې به نکاح کول صحیح وی،

کما فی الدر المختار علی هامش الشامیة ۶۸۱: ۲ (۲) وهو الموفق

تحریری طلاق سره طلاق واقع کیږی

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چه ځمايو نژدې رسته دار دهغه سخره یرتنګ کړو اولورثي په زور دده دکورنه بهر کړه چه په لاهور کښې مقيم دي اودي ځای نه فاصله تقريبا دوه سوه پنځوس ميله ده څو ځله هغه راغلور ايوسته مگر دڅه خاص وجه نه هغه خپله ښځه بونه تله په دې بنياد باندې دده سخره پوليس سره يو ځای شو او دخپلې لور په بوتلو کښې کامياب شو او جينئ هم بغير د اجازت دخاوند نه دپلار سره يو ځای لاړه، ددې وجه نه هلک ته ډيره صدمه اورسيده او درنجش او دغصې دوجه نه ئي يو طلاق نامه اولیکله دښځې په نوم باندې په ذريعه دجستري لاهور ته ئي اوليرله، (طلاق

﴿۱﴾ (الدر المختار مع ردالمحتار ۲: ۲۹۴ قبيل مطلب الطلاق يقع بعدد قرن به لابه)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصكفي: فلغا قوله لاجنية ان زرت زيدا فانت طالق فنكحها فزارت.....

لعدم الملك والاضافة اليه.

(الدر المختار على هامش ردالمحتار ۲: ۵۳۷ باب التعليق)

نامه ملفوفه ده) ايا په دې صورت کښې طلاق واقع کیږی يانه؟ بينوا توجروا المستفتی: سيد محمد رشيد کهاور کلا بهکر..... ۱۹۷۲ء ۲۳۱۷

الجواب: په صورت مسئوله کښې ښځه مطلقه مغلظه شوې ده (۱) بغير د تحليل نه لاره نشته دې (۲) د تحليل کيفيت دمقامی عالمانونه معلوم کړی. وهو الموفق

تحریری طلاق هم واقع کیږی زبانی وئیل ضروری نه دی

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چه اووه میاشتي مخکښې مادخپلې ښځې په نوم طلاق نامه رجستري کړه دواپسي په رسيد باندې ددې گوته موجوده درې میاشتي پس (د طلاق نه) ددې پلار یعنی ځما سخر چه پخپله يو غټ عالم دې تشریف راړو او وې فرمائیل چه کله پورې خاوند خپلې ښځې ته په زبان سره طلاق اونه وائی تر هغه وخته پورې طلاق نه موثر کیږی ايا دکاغذ په تحریر سره طلاق کیږی؟ بينوا توجروا

المستفتی: شاهد بک دپو ضلع رحيم يار خان..... ۱۹۷۲ء ۱۴۱۸

الجواب: ددې تحریری طلاق نامې په بنياد باندې ښځه مطلقه مغلظه شوې ده (۳) بغير د تحليل نه لاره نشته دې

﴿۱﴾ وفي الهندية: بان كتب اما بعد فانت طالق فكما كتب هذا يقع الطلاق وتلزمها العدة من وقت الكتابة.

(فتاویٰ عالمگیری ۱: ۳۷۸ الفصل السادس في الطلاق بالكتابة)

﴿۲﴾ قال العلامة مرغيناني: وان كان الطلاق ثلاثا في الحرة او ثنتين في الامة لم تحل له حتى تنكح زوجا غيره نكاحا صحيحا ويدخل بها ثم يطلقها او يموت عنها.

(الهداية ۲: ۳۹۹ باب الرجعة كتاب الطلاق)

﴿۳﴾ قال العلامة الحصكفي: كتب الطلاق ان مستيينا على نحو لوح وقع ان نوى وقيل مطلقا ولو على نحو الماء فلا مطلقا.

(الدر المختار على هامش ردالمحتار ۲: ۳۶۵ قبيل باب الصريح)

صرف تجدید دنکاح ناکافی دی (۱) د ناوقفی دوجہ نہ دجماع کولو کفارہ توبہ او استغفار دی صدقہ ورکول مستحب دی و هو الموفق

په خپله لیکلو یا په بل چا لیکلوسره طلاق واقع کیږي

خواه که بنه ئې اولولې یا نه

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه تقریباً شپږ میاشتې مخکښې ځما واده د مراد خان سره او شویائی زه دخپلې مور سره پریخوډم، دوه ورځې پس په ورځ د جمعې ماله راغلو او ځمپه مخامخ ئې یو کاغذ باندې مندرجه ذیل عبارت اولیکلو او زه ئې مجبوره کړم چه دا ځمپه مخامخ درې ځل او وائی ماهغه پر هاؤ کړو نو عبارت داسې وو: مامسمی مراد خان خپلې بنځې نسیم بی بی دختر فلانې ته طلاق ورکړو په دویم او درېم سطر کښې ئې هم دغه الفاظ لیکلې وو او په آخر کښې دهغه دستخط وو. اوس سوال دادي چه طلاق او شویانه بڼو توجروا

المستفتی: نسیم بی بی اسلام آباد..... ۱۹۸۴ء ۱۹۸۸ء

الجواب: چونکه په خپله لیکلو یا په بل لیکلوسره هم طلاق واقع کیږي لهذا که چرته ستا خاوند دا الفاظ لیکلې وی نو په تاباندې طلاق شوي دي خواه که ته مجبوره وي یا غیر مجبوره او خواه که تادا کاغذ لوستي وي یا نه وی لوستي هندیه (۲) و هو الموفق

ساده کاغذ باندې طلاق نامې لیکل او ورکولو سره هم طلاق واقع کیږي

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو سړی خپله لور د یو

(۱) وفي الهندي: لا يحل للرجل ان تزوج حرة طلقها ثلاثا قبل اصابة الزوج الثاني. (فتاوى عالمگیری ۲۸۲: ۱ القسم التاسع المحرمات بالطلاق)

(۲) وفي الهندي: وان كانت (الكتابة) مرسومة يقع الطلاق نوى اولم ينو ثم المرسومة لا تخلو اما ان ارسل الطلاق بان كتب اما بعد فانت طالق فكما كتب هذا يقع الطلاق وتلزمها العدة من وقت الكتابة. (فتاوى عالمگیری ۳۷۸: ۱ الفصل السادس فى الطلاق بالكتابة)

څو روپو په عوض باندې یو ظالم سړی ته په نکاح باندې ورکړه لیکن د جینې مرضی نه وه، راضی نامه په دې باندې او شوه چه خاوند او وئیل که چرته ما جینې ته څه تکلیف او رسولونو داپه ما باندې درېو شرطونو سره طلاقه ده، لیکن هلک جینې سره واده کولو سره پردیس کښې په دې باندې ظلم شروع کړو آخر دي خاوند یو ساده کاغذ باندې طلاق لیکلو لوسره بنځې ته ورکړو او په دې کاغذ کښې دگواهانو نومونه نشته دي په دې حالت کښې یو بل سړی په دوه زره روپۍ باندې واخسته. اوس دا بنځه نه د مور پلار سره تلل غواړي اونه د سابقه خاوند سره بلکه د دې اخستلو والا سره دنکاح خواش لری او سابقه خاوند تقریباً شپږو میاشتو نه د دې در او ستلو کوشش اونه کړو آیا په دې صورت کښې دا بنځه د دویم خاوند سره نکاح کولې شی؟ بڼو توجروا

المستفتی: حسین جاوید بیروت راولپنډی..... ۱۹۷۲ء ۱۹۸۰ء

الجواب: بشرط صدق وثبوت مضمون هذا داجینې په اولنی خاوند باندې مطلقه شوي ده او په دویم ځای کښې باقاعده نکاح کولې شی. کما فی الهندیه

۳۶۵: ۲ اذا اضافه الى الشرط وقع عقيب الشرط (۱) و هو الموفق

د ویرولو د پاره دهمکنی ورکولو د پاره

د طلاق نامې دروغ خبرو کولو وغیره حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه ځماد عزیز دڅه ذاتی وجوها توبه بنیاد باندې دخپلې بنځې سره ناچاری او شوه د بنځې څه قصور نه وو، لیکن عزیز مونږ سره د صلح خبرو کولو په دوران کښې څو ځله او وئیل چه زه فلانې نه ساتم ماهغې ته طلاق ورکړي دي او ما طلاق نامه اولیکله او د دې د مور پلار کور ته مې او غورزو له او زه راغلم. وغیره وغیره، حالانکه د طلاق نامې لیکلو او غورزو له څه ثبوت ملاؤ نشو. بالاخریه مفاهمت کښې زه کامیاب شوم اوس هغه خاشحالئ سره او سیرې اوس په حیثیت د مسلمان ځمپه زړه

(۱) (فتاوى عالمگیری ۲۲۰: ۱ الفصل الثالث فى تعليق الطلاق بكلمة ان واذا)

کسبی دا خبرہ راخی چه خدا نخواسته د عزیزانو طلاق خوبه واقع شوی نه وی؟
بینوا توجروا

المستفتی: تاج محمد سواتی ایبٹ آباد..... ۱۹۸۹ء ۷۱۱۰۱۰

جواب: کہ چرتہ دی خاوند د ویرولو دھمکی وغیرہ پہ خاطر کذب بیانی کړې
وی نو د ایشخه مطلقه شوې نه ده (۱) او کہ چرتہ دا حقیقت وی چه هغه تحریری
طلاق نامه مرتب کړې وی نو په ده باندې یشخه مطابق د تحریر مطلقه شوې
ده (۲) او معاملہ الله تعالی سره ده. وهوالموفق

بخی ته د طلاق ورکولو په صورت کسبی د درېو نوټسو د لیکلو مسئلہ

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کسبی چه یو سړی په دې طریقې
سره طلاق ورکړ نوټس نامه داده جناب د پتی کمشنر صاحب راولپنډی چه ما
فلانی خپلې یشخې ته طلاق ورکړې دې ځکه ددې د وینا مطابق بیماریم او
ددې د ستمبها لولونه قاصد یم دویم نوټس طلاق ما خپلې یشخې ته طلاق
ورکړې دی چه کوم اولنې نوټس مې درکړې دې درېم نوټس: دوه نوټسه مې
اول درکړې دی او دریم دا چه کاروائی مکمل شی درېو اړه نوټسونه په یو
وخت تقریباً شپږ میاشتې پس ماته موصول شول یونین کونسل کسبی ددې څه
ریکارډ نشته. د طلاق څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمود الحسن آستانه قاضی صاحب راولپنډی..... ۱۳۷۵ ۱۴۰۱

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: نقل عن البرازية والقنية لو اراد به الخبر عن الماضي كذبا لا
يقع ديانة وان اشهد قبل ذلك لا يقع قضاء ايضا.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۲۵۹ قيل مطلب في تعريف السكران وحكمه)

﴿۲﴾ قال القاضي خان: ان ارسل الطلاق بان كتب اما بعد فانت طالق فلما كتب هذا وقع

الطلاق وتلزمها العدة من وقت الكتابة.

(فتاوى قاضى خان على هامش الهندية ۱: ۲۷۱ فصل فى الطلاق بالكتابة)

الجواب: بخی ته نسبت کولو سره طلاق واقع کیږی خواه خطاب دیته وی یا
اجنبی ته (۱) او په ظاهره دې نوټس نه دا معلومه شوه چه د ایشخه صرف یو
طلاق سره مطلقه شوې ده په دې بنیاد باندې عدت تیزولونه پس دویم ځائی
کسبی نکاح کولې شی او د سابقه خاوند سره هم نکاح کولې شی د خلالي
ضرورت نشته دې ځکه چه دویم او درېم نوټس کسبی د سابقه طلاق یاد هانی
شوې ده تاسیس او انشاء د طلاق نه خالی دی (۲) وهوالموفق

طلاق درې ځله اولیکى او نیت د یو طلاق وی

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کسبی چه یو سړی په هوش او په
جواس کسبی اولیکل چه زه خپلې یشخې فلانی ته طلاق ورکوم طلاق ورکوم
طلاق ورکوم د تحریر بالا لیکلونه پس ئې او وئیل چه په دې سره ځمانیت دیو
طلاق ووباقی دوه مې صرف د ویرولو او دھمکې ورکولو دپاره لیکلی وو چه
دا د غلطو حرکتونه منع شی په داسې صورت کسبی به کوم طلاق واقع وی؟
بینوا توجروا

المستفتی: اکبر عبدالرشید خان اټک..... ۱۹۸۷ء ۲۲۱۱۲۱

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: (قوله او لم ينوشنا) لما مر ان الصريح لا يحتاج الى النية
ولكن لا بد في وقوعه قضاء وديانة من قصد اضافة لفظ الطلاق اليها عالما بمعناه ولم يصرفه
الى ما يحتمله كما افاده في الفتح وحققه في النهر.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۲۷۴ مطلب في قول البحران الصريح يحتاج في وقوعه)

﴿۲﴾ وفي الهندية: ولو قال لامرأته انت طالق فقال له رجل ما قلت فقال طلقها او قال قلت

هي طالق فهي واحدة في القضاء كذا في البدائع.

(فتاوى عالمگیری ۱: ۳۵۵ مطلب اذا كرر الطلاق على المرأة المدخول بها ونوى

الاخبار)

الجواب: طلاق لیکنو یا پہ بل چا د لیکلو سرد ہم واقع کیڑی شامی (۱) ہندیہ (۲) البتہ کلہ چہ خوخلہ دطلاق الفاظ اووائی یا اولیکی اونیت صرف دیو وی نو صرف یو طلاق بہ واقع وی۔ کما فی شرح التتویر علی هامش ردالمحتار ۲: ۶۳۲ کررلفظ الطلاق وقع الكل وان نوى التاكيد دين، وفي ردالمحتار وكذا اذا اطلق (۳) پہ یو طلاق رجعی کنبی زبانی مراجعت کافی دی (۴) وهو الموفق

د یو طلاق بانن د لیکلونی او وئیل لیکلو والادری اولیکل نو دا صحیح نہ دی
سوال: خہ فرمائی علماء دین دی مسئلہ بارہ کنبی چہ ماستیامپ نویس تہ او وئیل چہ خما د بنسختی پہ نوم یو طلاق بانن اولیکہ۔ خکہ چہ زمونہ پہ مینخ کنبی اختلاف وواو زہ شناختی کارہ اخستلولہ تللی وم ہغہ ددو وگاھانوپہ مخامخ درے طلاقہ اولیکل کلہ چہ زہ واپس را غلم ہغہ او وئیل چہ پہ دی باندی دستخط او کرہ ما او کرو خما خیال و وچہ داخو یو لیکلی شوی دی اوس زہ او خما بنسختہ راضی یونو ایامونہ دوبارہ نکاح کولی شوو؟ بینوا تو جروا
المستفتی: محمد اسلم فیصل آباد..... ۱۲۷ جمادی الثانی ۱۴۰۳ھ

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: قال في الهندية الكتابة على نوعين..... بان كتب اما بعد فانت طالق فكما كتب هذا يقع الطلاق وتلزمها العدة من وقت الكتابة.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۶۵ مطلب في الطلاق بالكتابة)

﴿۲﴾ (فتاویٰ عالمگیری ۱: ۳۷۸ الفصل السادس في الطلاق بالكتابة)

﴿۳﴾ (الدر المختار مع ردالمحتار ۲: ۳۹۹ قبيل فروع باب طلاق غير المدخول بها)

﴿۴﴾ وفي الهندية: فاذا راجعها بالقول نحو ان يقول لها راجعتك او راجعت امرأتی ولم يشهد على ذلك او اشهد ولم يعلمها بذلك الخ.

(فتاویٰ عالمگیری ۱: ۳۶۸ الباب السادس في الرجعة وفيما تحل به المطلقة)

الجواب: بشرط صدق وثبوت پہ تاباندی بنسختہ مطلقہ مغالطہ شوی نہ دد۔
 کما فی الہندیہ ۳: ۶۶۹ رجل قال لغيره طلق امرأتی فطلقها الوكيل ثلاثا فان كان الزوج نوى الثالث يقع الثالث والا لم يقع شيء في قول ابي حنيفة وفي قول صاحبيه تقع واحدة ﴿۱﴾ وهو الموفق

بغیر د زور او اکراہ نہ یو طلاق لیکلو سرد طلاق رجعی واقع کیڑی
سوال: خہ فرمائی علماء دین دی مسئلہ بارہ کنبی چہ یو کس اغوا شوی وو ہغہ دا دیتونود وجہ نہ داسی قسمہ خط لیکلی وو۔ ماسیرہ انتہائی ظلم کیڑی داسی بنکاری چہ زہ دخو ورخو مہمان پاتی شوی یم کیڈی شی دی نہ پس زہ اللہ تعالیٰ تہ خویش کرے شم خما د طرفنہ خما بنسختی تہ طلاق دی ددی وجد نہ چہ زہ دخو ورخو مہمان پاتی شوی یم ہغہ دی سرد وادہ او کرو..... زہ خود غلطی سرد را غلم خما نہ غلطی او شودہ ماد پلا صاحب نہ معافی او غو بنستلہ کیڈی شی ہغہ معافی نہ وی کرے الخ۔ ددی بالا الفاظونہ دطلاق خہ حکم دی؟ بینوا تو جروا

المستفتی: محمود صرافہ بازار راولپنڈی..... ۱۱۳ جمادی الاول ۱۴۰۳ھ
الجواب: کہ چرتہ دامکتوب ددی د خاوندوی اودی خاوند دیتہ بغیر د زور او اکراہ نہ لیکلی وی نو پہ دہ باندی دابنسختہ یو طلاق رجعی سرد طلاقہ شوی دہ (۲) دعدت تیریدلونہ مخکنبی زبانی رجوع کافی دہ البتہ عدت تیریدلونہ

﴿۱﴾ (فتاویٰ عالمگیری ۳: ۶۱۱ الفصل الثاني في الوكالة بالطلاق والخلع باب الوكالة)

﴿۲﴾ وفي الهندية: وان كانت مرسومة يقع الطلاق نوى او لم ينو ثم المرسومة لا تخلو اما ان ارسل الطلاق بان كتب اما بعد فانت طالق فلما كتب هذا يقع الطلاق وتلزمها العدة من وقت الكتابة..... وبعد صفحة..... رجل اكره بالضرب والحبس على ان يكتب طلاق امرأته فلانة بنت فلان بن فلان فكتب امرأته فلانة بنت فلان بن فلان طالق لا تطلق امرأته كذا في فتاوى قاضى خان. (فتاویٰ عالمگیری ۱: ۳۷۸، ۳۷۹ الفصل السادس في الطلاق بالكتابة)

پس تجدید نکاح کافی دے (۱)۔ وهو الموفق

کله چه طلاق نامه باندی دستخط موجود وی نو طلاق به واقع وی

سوال: خہ فرمائی علماء دین دے مسئلے بارہ کنبی چه یوسری په مستثنیٰ کنبی راغلو او دیوی جینی سرده ئی نکاح او کړه د جینی والا خلق ډیری بدنایې او بدکاری کنبی مشهور دی او بالخصوص داجینی ډیره عیاشه ده او کوم سړی چه نکاح کړې ده دده تقریباً در ځن بجی دی چه هغه ډیره په مشکله سرده ساتی دده اولنی بنځه ډیره شریفه او دشریفې کورنی سرده تعلق لری چه په هغې کنبی کوم قسم نقص یا قصور نشته دی لیکن دې جینی والا خلقو په خه طریقې سرده په دې سړی باندې جال واچولو او گیرئی کړو کله چه اولنی بنځې ته پته اولگیده نو دې دخپل خاوند نه پوښتنه او کړه چه خه معامله ده او ډیر ملامت نه ئی کړو کله چه ددې سړی سوچ او سمجهه برابر شو چه ما ډیره غمه غلطی کړې ده نو ده طلاق نامه اولیکله او جینی ته ئی ارسال کړه، روستو د جینی والا خلق ده ته راغلل او معلومه ئی کړه چه تا طلاق ولی ورکړې دې نو داسې د طلاق نه منکر شو او دوی ته ئی او وئیل چه دا طلاق نامه ته ده بلکه یو کاغذ دې چه دامې سابقه بنځې ته ددهو کی دپاره لیکلې دې طلاق نامه کنبی ئی دالیکلې وو چه زه دا طلاق نامه په هوش او حواس سره لیکم دا بنځه په ما باندې حرامه ده او دې ته ما طلاق ورکړې دې او په آخر کنبی ئی په دې باندې خپل دستخط هم کړې دې ایاد اطلاق واقع شوی دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالقیوم پشاور صدر..... ۱۹۷۲ء ۱۲/۱۱/۲۱

جواب: په دې سړی باندې بنځه مطلقه شوې ده. فی رد المختار: وان کانت مرسومة يقع الطلاق نوى اولم ینو (۲: ۵۸۹) (۲) وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة اکمل الدین الباری: فما دامت العدة باقية کانت ولایة الرجعة باقية واذا انقضت من غیر رجعة بانت. (العناية علی هامش فتح القدير ۳: ۳۵۲ باب ایقاع الطلاق)
﴿۲﴾ (رد المختار هامش الدر المختار ۲: ۲۶۵ مطلب فی الطلاق بالکتابه)

خاوند په خپله دوه طلاقه ورکړی دی مجتربیت درې لیکلی دی ددې حکم

سوال: خه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کنبی چه زید د حاکم وخت مجتربیت په مخکښې بنځې ته دوه طلاقه ورکولو سره خاموشی اختیار کړه. حاکم وخت د طلاق نامې په تحریر کنبی درې طلاقه ورکول اولیکل او وې لوستل، دزید بیان دادې چه مادغم او پریشانی په تخیل کنبی درې طلاقه ورکول او ریډلو کنبی ته راغلل دې نه پس د حاکم دوئیلو مطابق تحریر شوی طلاق نامې باندې دستخط او کړو او سې په دې صورت کنبی درې طلاقه واقع شوی دی یا دزید دوینا مطابق دوه طلاقه شوی دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: نامعلوم.....

الجواب: که چرته دا وئیل صحیح وی او هغه یقین قلبی سرده دامنی چه ما درېو طلاقو لفظ نه دې اوریدلې اونه ددې تصدیق کوی، او د طلاق ورکولو تصدیق په حکم حاکم کوی نو په داسې حالت کنبی دوه طلاقه کیږی، ددرېم الزام صحیح نه دې البته حاکم دظاهر مطابق چه درې اوریدلې شوی دی او دستخط اخستلې شوی دې درېو واقع کیدلو فیصله به کوی، لیکن دیانۀ فیما بینہ و بین الله پس دوه طلاقه واقع شوی دی او وجه داده چه اورولو دپاره اوریدل لازم کړې شوی نه دی چه مخاطب په خه غم او فکر کنبی مبتلا وی او بعض الفاظو طرفته توجه نه وی ذهن کنبی رانشی ددې ډیر قرائن دی (۱)، خه خلق جهري قرات امام پسي آوری لیکن دهیان ئی نه وی چه امام خه خه او وئیل. حافظ په تراویح کنبی دقرآن تلاوت کوی سامع ډیر الفاظ نه اوری بالخصوص کله چه توجه کنبی فرق راشی (۲)، علماء معانی تاکید لفظی د جانی زید زید په فوائدو کنبی لیکلی دی چه زید ته مکرر وئیلی شی چه کیدی شی اول لفظ مخاطب نه وی اریدلې دده توجه دې طرفته نه وی بیامکرر کوی چه متنبه شی و اوری. قالوا فائده التاکید دفع غفلة سماع السامع

الح. (۳) یہ حدیث کنبی دی چہ یوخل حضرت عمر رضی اللہ عنہ دحضرت عثمان رضی اللہ عنہ باندی تیرشواو سلام ئی اوکړو لیکن هغه په څه فکر کنبی ووجواب ئی ورنکړوپه دې باندې حضرت عمر رضی اللہ عنہ حضرت صدیق رضی اللہ عنہ ته راغلو شکایت ئی اوکړونو هغه لارود حضرت عثمان رضی اللہ عنہ سره ئی تذکره اوکړه هغه جواب او فرمائیل. والله ما شعرت انک مررت وسلمت، لیکن ماته څه خبر اونه شوچه تاسو سلام واچولو. حضرت عمر رضی اللہ عنہ او فرمائیل کیدی شی تاسوپه څه فکر کنبی پریشان خاطرده وئی وې فرمائیل آو. راجع مشکوٰۃ ۱۶ طلاق ورکونکي هم پریشان خاطرده وی ممکنه ده چه دده پوره توجه دحاکم دالفاظو طرفته نه وی ددې وجه نه دده داوئیل صحیح دی او قابل تسلیم دی بالخصوص کچهر و کنبی عوام هسې درعب په وجه پریشان وی ددې وجه نه د دریو الزام صحیح نه دی (۴) داهم کیدلې شی چه بعض خنود... اوریدلی وی لیکن دهغوی اوریدل دې سړی انکارکړې شوی ته لازم نه دی دهریوسړی خپله توجه وی. ابوداود شریف کنبی روایت دې چه امام زهری یو حدیث بیانولوبعض الفاظ ئی په ټیټ آواز سره اووئیل چه هغه بعض شاگردانو واونه وریدلودوی دنورونه اوپوښتل یعنی پوښتنه ئی اوکړه اذقال الزهری ماقال هغوی جواب ورکړوچه اذقرن نصتوا جمله ئی اووئیله دا جمله بعض واوریدله اوبعض دنورو نه پوښتنه اوکړه ځان ئی پوهه کړو وغیر ذلک. (۵) په فتاویٰ شامی ۲: ۴۶۱ کنبی دی موجوده صورت هم ددې انداز دې والله اعلم. د فقهاء کرامو عبارتونه هم دی په دې باندې اکتفاء کوم بنده عبدالقادر عفی عنه... مدرسه دارالعلوم لائل پور

بسم الله الرحمن الرحيم

جواب: که چرته دواقعی حقیقت دغه وی چه هغه مستفتی په سوال کنبی په تفصیل سره ذکرکړی دی اودهغې صحیح تسلیم کولو سره مولانا عبدالقادر

صاحب مدظله جواب تحریر فرمائیلې دې اوددې جواب مدلل کولودپاره هغوی ډیرې حوالې ورکړې نوپه دې صورت کنبی مولانا عبدالقادر صاحب باندې اعتماد کولو سره زه هم په دې فتویٰ کنبی دهغه تائید کوم په داسې صورتونو کنبی قضاء اگرچه درې طلاقه شمار شوی وی لیکن که پخپله هغه ته یقین وی چه مادري طلاقه نه دی ورکړې نو، دیانه فیماینه وبین الله دابه درې نه وی.

فقط والسلام خیر ختام

احقر سید سیاح الدین کاکاخیل صدر مدرس ومفتی

مدرسه اشاعت العلوم جامع مسجد لائل پور شهر ۱۲ ذی قعدة ۱۳۹۵ هـ

الجواب: بشرط صدق وثبوت دا جواب صحیح دې یعنی په دې سړی باندې بنځه مطلقه مغلظه شوې نه ده که چرته ددې حادثې نه مخکنبی دې سړی دې بنځې ته چرته طلاق نه وی ورکړې وهوالموفق

محمد فرید عفی عنه

۱۷ ذی قعدة ۱۳۹۵ هـ..... ۱۹۷۵ء ۱۲۱۱۱۱

د طلاق ثلاثه نه پس بغیر د تحلیل نه رجعت جائز نه دی

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کنبی چه زید دخپلې حاملې بنځې دحمل نه انکاری دې ددې انکار دوجه نه پردیس ته لارویوه فارغ خطی (طلاق نامه) ئی خپل کورته روانه کړه چه دهغې مضمون دادې چه ماخپلې منکوحې ته په طلاقه ثلاثه طلاق کړې ده. خو ورځې پس خپله کورته راغلو اووي وئیل چه ماته ددې بنځې دحمل نه انکار دې اوماپه طلاق ثلاثه طلاقونه هم ورکړی دی اوتول سامان جهیز مهرو غیره ئی په رضا او خوشحالی اداکړه منکوحه دخپل مورپلار سره وخت تیروی اوس تقریباً شپږ اووه کاله پس زید دامنکوحه مطلقه مغلظه متهمه واپس راوستل غواړی څو عالمانونه

نی ددی صورت پہ بارہ کنبی پوہنتہ او کرہ عالمانود واپس راوستلو اجازت ور کر وچہ دوایس راوستلو شرعا حقدار نی اود حمل دانکار دوخہ نہ پہ دہ باندی توبہ لازمہ دہ اوپہ ہغی باندی دري طلاقہ واقع شوی نہ دی صرف یو طلاق رجعی دی چونکہ دحضور ﷺ پہ زمانہ کنبی دري طلاقہ یو طلاق رجعی تسلیم شوی دی۔ ددی نہ پس دی عالمانوزیدتہ دتجدیدنکاح ہم اووئیل۔ اوس سوال دادی چہ شیرا وود کالہ پس کومو عالمانوچہ طلاق ثلاثہ یو طلاق رجعی حساب کولو سرہ زید درجعت حقدار جو رکړي ووپخپلہ نی نکاح ترلي دہ ایا شرعا داقیصلہ تسلیم دہ؟ بینوا توجروا

المستفتی ۱۹۷۵ء ۳۱۵

جواب: پہ دی سری زید باندی بنخہ مطلقہ مغلظہ شوی دہ۔ دا حدیث مرفوعہ نہ او آثار صحابہ نہ او قضا خلفاء راشدین نہ او اکابر صحابہ نہ ہم دا ثابت دہ۔ کما لا یخفی علی من راجع الی ابی داؤد و مصنف عبدالرازق، اودائمه اربعہ دا مذهب دی۔ خلافا لرئیس الطائفة السلفية یعنی ابن تیمیہ رحمۃ اللہ علیہ، وما روی من جعلها واحدة فمعناه انهم عند التکریر ای انت طالق یریدون التکید ومن التاسیس، فلما تغير العرف فی آخر خلافة الفاروق فجعلها ثلاثا فافهم ﴿۱﴾ لهذا بغير دتحلیل نہ خہ لارہ نشته دی۔ وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة شيخ الاسلام مولانا سيد حسين احمد المدني:

پہ یومجلس کنبی: دریو طلاق و واقع کید لو متعلق مجموعہ روایات دادی (۱) صحیح بخاری ۲: ۹۱ باب من اجاز الطلاق الثلاث عن عائشة ان رجلا طلق امرأته ثلاثا فتزوجت فطلق فسل النبي ﷺ اتحل لاول؟ قال لا حتى تذوق عسلتها كما ذاق الاول. (۲) حديث الملاعة وفيه: فطلقها ثلاثا قبل ان يأمره رسول الله ﷺ قال ابن شهاب فكانت سنة المتلاعنين. (بخاری شریف ۲: ۷۰۰). (۳) موطا امام مالک ۱۹۹: مالک انه بلغه قال لابن عباس اني طلق امرأتی مائة تطليقة، فماذا تأمرني؟ فقال له ابن عباس منك بثلاث وسبع وتسعون اتخذت بها آيات الله هزوا. (۴) صحيح الامام المسلم مع النووي ۱: ۳۷۶ حديث ابن عمر: وفيه قال كان ابن عمر رضي الله عنه اذا سئل عن الرجل يطلق امرأته وهي حائض يقول..... (بقية حاشیه په راروانه صفحه)

(بقیه حاشیه) اما انت طلقته واحدة او النین ان رسول الله ﷺ امره ان يراجعها ثم يمهلهما حتى تحيض حيضة اخرى ثم يمهلهما حتى تطهر ثم يطلقها قبل ان يمسهما واما انت طلقتها ثلاثا فقد عصيت ربك فيما امرك به من طلاق امرأتك وبانت منك، قوله اما انت فقال القاضي عياض هذا مشكل قال انه بفتح الهمزة من آما اما ان كنت فحللوا فعل الذي يلي ان، وجعلوا ما عوضا من الفعل فتحوا ان وادغموا النون في ما وجاؤا بانك مكان العلامة في كنت الخ. (۵) صحيح مسلم ۱: ۴۷۷ عن ابن عباس رضي الله عنهما قال كان الطلاق على عهد رسول الله ﷺ وابي بكر وسنتين من خلافة عمر طلاق الثلاث واحدة فقال عمر بن الخطاب ان الناس قد استعجلوا في امر كانت لهم فيه اناة فلو أمضيناه عليهم فامضاه عليهم. (۶) صحيح مسلم ۱: ۴۸۰ ان ابا الصهباء قال لابن عباس رضي الله عنهما اتعلم انما كانت الثلاث تجعل واحدة على عهد النبي ﷺ وابي بكر وثلاثا من اماره عمر؟ فقال ابن عباس نعم. (۷) ان ابا الصهباء قال لابن عباس هات من هاتك الم يكن الطلاق الثلاث على عهد رسول الله ﷺ وابي بكر واحدة فقال قد كان ذلك فلما كان في عهد عمر تتابع الناس في الطلاق فاجازه عليهم، قال النووي: وقد اختلف العلماء رحمهم الله تعالى فيمن قال للمرأة انت طالق ثلاثا فقال القاضي ومالك وابو حنيفة واحمد جماهير العلماء من السلف والخلف يقع الثلاث ويقال طأوس وبعض اهل الظاهر لا يقع الا واحدة واحتج الجمهور بقوله تعالى: ومن يتعد حدود الله فقد ظلم نفسه لا تدري لعل الله يحدث بعد ذلك امرا، قالوا معناه ان المطلق قد يحدث له ندم فلا يمكنه تداركه لوقوع البيونة فلو كانت الثلاث لم يقع طلاقه الا رجعا فلا يندم واحتجوا بحديث ركانة انه طلق امرأته البتة فقال النبي ﷺ والله ما اردت الا واحدة قال والله ما اردت الا واحدة فهذا دليل على انه لو اراد الثلاث لو قعن والا لم يكن لتحليفه معنى الخ واما حديث ابن عباس فاختلف العلماء في جوابه وتاويله فالاصح ان معناه انه كان في الامر الاول اذا قال لها انت طالق انت طالق انت طالق ولم ينو تأكيدا ولا استينافا يحكم بوقوع طلاق واحدة لقلة ارادتهم الاستيناف..... (بقية حاشیه په راروانه صفحه)

طلاق ثلاثہ لڑہ پہ یو حساب کول صحیح نہ دی

سوال: خہ فرمائی علماء دین دی مسئلہ بارہ کنبی دیونام نہاد خطیب دا عادت دی خہ ضروری ثلاثہ واقع کیرلئے پس صاحب ضرورت د مجبور دی نہ فائدی وچو بود۔ طلاق دھندہ تہ وائی چہ تہ دا اولیکہ دا بیان ورکرہ چہ ماخپلی منکوحی تہ طلاق ورکرے دی یامی یو طلاق ورکرے دی کله کله دا خدمت داسرے دخیل قلم نہ ہم ادا کوی بیامعقول فیس ادا کولوسرہ طلاق ثلاثہ لڑہ یو طلاق رجعی لیکے حالانکہ ددی نہ خہ معلومیرے چہ طلاق دھندہ طلاق ثلاثہ ورکرے دی ددی سری متعلق خہ حکم دی نیز دینسخی دحلت یا بینونت خہ مسئلہ دد؟ بینوا توجروا

المستفتی: حاجی محمد یار شاہ دارالعلوم مدنیہ چینوٹ جھنگ ۱۹۸۶ء ۱۲۱۴ھ

(بقیہ حاشیہ) بذلک فحمل علی الغالب الذی هو ارادة التاکید فلما کان فی زمن عمر و کثر استعمال الناس بهذه الصیغة وغلب منهم ارادة الاستیناف بها حملت عند الاطلاق علی الثلاث عملاً بالغالب السابق الی الفهم منها فی ذلک الخ نووی ۴۷۸ شرح مسلم. (۸) دارقطنی ۴۳۰ ان حفص ابن المغیرة طلق امرأته فاطمة بنت قیس علی عهد رسول الله ﷺ ثلاث تطلیقات فی کلمة واحدة فابانها منه النبی ﷺ ولم یبلغنا ان النبی ﷺ عاب ذلک علیک. (۹) عن ابن عباس رضی الله عنهما فی رجل طلق امرأته الفافقال اما ثلث فتحرّم علیه امرأتک وبقیتھن علیک وزرا اتخذت ایات الله هزوا (السنن الکبریٰ للبیہقی ۳۳۲: ۷). (۱۰) عن مجاهد عن ابن عباس رضی الله عنه انه سئل عن رجل طلق امرأته مائة تطلیقة قال عصیت ربک وبانت منک امرأتک لم تق الله فیجعل لک مخرجاً. (السنن الکبریٰ للبیہقی ۲۳۱: ۷) مخطوطات مبارکہ ۱۷۴۔

(فتاویٰ شیخ الاسلام ۹۶، ۹۷ ایک مجلس میں تین طلاقیں)

الجواب: بشرط صدق وثبوت نہ دافتویٰ صحیح دد (۱) اونہ مغلفات بغیر دباقاعدہ حلالی جائز کیدلی شی اونہ دافیس دد دپارہ حلال دی (۲) وحکم هذا الخطیب انه فاسق ان لم یکن مستحلاً وکافران کان مستحلاً (۳) والله تعالیٰ توبته وهذا کله علی تقدیر ثبوت ماحرره المستفتی. وهو الموفق

پہ یو وخت د دربو طلاقو وقوع او د حدیث مسلم نہ جواب

سوال: خہ فرمائی علماء دین دی مسئلہ بارہ کنبی چہ ایایوخل دربو طلاقو ورکولوسرہ دریووارہ طلاقہ واقع کیرے؟ مثلاً چا اووٹیل یودود درے خل طلاق او د حدیث مسلم نہ بہ خہ جواب وی چہ پہ ہقی کنبی راغلی دی چہ مختلف مقاماتو کنبی وٹیلوسرہ درے خلہ یوخل شمار کیرے؟ بینوا توجروا المستفتی: عبد الجلیل ایم ای ارباب کالونی پشاور

﴿۱﴾ قال العلامة النووي: وبحرم التساهل فی الفتوی..... ومن التساهل ان تحمله الاغراض الفاسدة علی تتبع الحیل المحرمة او المکروهة والتمسک بالشبه طلباً للترخیص لمن یروم نفعه او التغلیظ علی من یرید ضرره.

(شرح المہذب للنووی الملحقہ بشرح عقود رسم المفتی ۹ فصل فی احکام المفتین) ﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدین: واما اذا اخذ المفتی الهدیة لیرخص فی الفتوی فان کان بوجه باطل فهو رجل فاجر یبدل احکام الله تعالیٰ ویشتري بها ثمنًا قليلاً.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۳: ۳۳۶ مطلب فی حکم الهدیة للمفتی)

﴿۳﴾ قال الملا علی قاری: ان استحلال المعصية صغيرة كانت او كبيرة کفر اذا ثبت كونها معصية بدلالة قطعية وكذا الاستهانة بها کفر بان يعدها هينة سهلة الخ.

(شرح فقہ الاکبر للقاری ۱۵۲ وبحث استحلال المعصية)

جواب: دقرآن او حديث او دآئمه اربعه په رنراسره دادرېو واره طلاقه واقع شوى دى (١) واما حديث مسلم فتحمله اذا كرر الفاظ الطلاق ويريد التاكيد دون

(١) وفى المنهاج: اعلم ان الائمة الاربعة اتفقوا على وقوع الثلاث جملة سواء كان بلفظ واحد مثل انت طالق ثلاثا او كان بثلاث الفاظ مثل انت طالق انت طالق انت طالق فاذا كان بلفظ واحد فلا فرق فيه بين المدخول بها وغير المدخول بها، واذا كان بثلاث الفاظ فهو مختص بالمدخول بها، الا اذا كرر الالفاظ واراد التاكيد دون الاستيناف او لم ينو شيئا من الاستيناف او التاكيد فتقع واحدة، وما نسب الى مالك انه قال بوقوع الواحدة بقوله انت طالق ثلاثا فى رواية، فيرده ما ذكره عبد الرحمن بن القاسم فى المدونة الكبرى، ومذهب الجمهور هو المروى عن عمر وعثمان وعلى وابن عباس وابن عمر وابن مسعود وعبد الله بن عمرو بن العاص وابى هريرة ومغيرة بن شعبة وعمران بن حصين رضى الله تعالى عنهم كما فى مصنف عبد الرزاق وزاد المعاد وغيره، واذا لم حظت الروايات والآثار فيعلم منها ان ابن عباس ايضا وافق جمهور الصحابة، وذهب الى ان البكر يعنى غير المدخول بها اذا طلقت بثلاث الفاظ تجعل واحدة، واما ما رواه ابو داؤد عن ابن عباس انه قال: اذا قال انت طالق ثلاثا بقم واحد فهى واحدة، فاشار ابو داؤد الى ضعفه بوجهين، الاول: ان عكرمة خالف الاكثر، لان الاكثرين رووا عنه انه اجاز الثلاث وقال بانت منك، والثانى: انه خالفه ابن عليه، فقال عن ايوب عن عكرمة جعله قول عكرمة ولم يذكر ابن عباس، ولو سلم صحة هذه الرواية فنقول ثلاثا قيد لقال، لا لقوله طالق، فمعناها قال انت طالق ثلاث مرات بالاتصال لثلاث يخالف الشاذ المحفوظ، وما ل ابن القيم ومتبعوه الى ان الثلاث تجعل واحدة مطلقا سواء كانت بلفظ واحد او بثلاث الفاظ وسواء كانت الزوجة مدخولا بها او غير المدخول بها وخالف السلف والائمة الاربعة، واستدل بما رواه ابو داؤد وغيره ان ابا الصهباء قال لابن عباس: اتعلم انما كانت الثلاث تجعل واحدة على عهد النبي ﷺ وابى بكر رضى الله عنه وثلاثا من اماراة عمر رضى الله عنه، قال نعم، وفى رواية لابي داؤد زيادة، كان اذا طلق امرأته ثلاثا قبل ان يدخل بها..... (بقية حاشية به راروانه صفحہ)

التأسيس كما هو مبسوط فى محله (١) وهو الموفق

(بقية حاشية) وللجمهور حرج منها: قوله تعالى: الطلاق مرتان فامساک بمعروف او تسريح باحسان، الى ان قال فان طلقها فلا تحل له من بعد حتى تنكح زوجا غيره، لانه يصدق على من طلق المدخول بها مرتين فى مجلس واحد ثم طلقها مرة ثالثة فى ذلك المجلس، ومنها: حديث عباد بن الصامت انه طلق امرأته الفاء فجعلها النبي ﷺ ثلاثا لا واحدا، ومنها: ما رواه البخارى ان عويمر العجلاني بعد اللعان طلق امرأته ثلاثا ولم يقل له انه واحد رجعى لا يحصل به البينة، ومنها الآثار التى ذكرنا من الخلفاء الراشدين وغيرهم رضى الله تعالى عنهم.

والجواب عن حديث ابن عباس: انهم تعارفوا التاكيد اذا طلقوها بثلاث الفاظ فى عهد النبي ﷺ وعهد ابى بكر واول عهد عمر رضى الله عنهما، فتحصل البينة بعد مدة مديدة ثم تفرقوا، بعضهم يقصدون التاكيد والبعض الاخرون يقصدون الاستيناف ويستعجلون البينة فى آخر عهده فحكم بوقوع الثلاث، وقال اجيزوهن عليهم واشير الى هذا فى حديث مسلم ان الناس قد استعجلوا فى امر كانت لهم فيه هنات، وليس هذا نسخا، لان النسخ لا يكون الا بالوحى وليس هذا معارضة للحديث بل هو تعين وبيان لمحل الحديث لا يظن بعمر ولا باحمد ترك الحديث الصريح، نعم نشاهد ان ابن القيم قد يذكر الاحاديث الصريحة ثم يتركها كما لا يخفى على من راجع الى هذا لمبحث فى زاد المعاد، او نقول انهم كانوا يطلقون غير المدخولة بها بثلاث الفاظ فتد الى واحدة فى اول الامر فلما تابع الناس فيه اجازهن سياسة اى منعهم عن نكاحها حتى تنكح زوجا غيره، و اشار اليه النسائي فى ما ترجم به لهذا الحديث حيث قال: باب طلاق الثلاث المتفرقة قبل الدخول بالزوجة. (فائدة) اعلم ان للطلاق درجات فى الشرع بخلاف الشهادة واليمين، فاتضح الفرق بين اطلق ثلاثا وبين اقسم ثلاثا واشهد ثلاثا، فالاول طلاقات ثلاث والثانى شهادة واحدة ويمين واحدة.

(منهاج السنن شرح ترمذى ٣: ٢٠٣ باب ما جاء فى الرجل طلق امرأته البتة)

(١) قال العلامة النووى: واما حديث ابن عباس فاختلف العلماء فى جوابه وتاويله فالاصح ان معناه انه كان فى اول الامر اذا قال لها انت طالق..... (بقية حاشية به راروانه صفحہ)

په یومجلس کښې درې طلاقه په اجماع دصحابه هم درې دی

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو حنفی العقیده سړی خپې ښځې ته درې طلاقه ورکړه. مطلقې سامان جهیزو غیره دځان سره واخستل دمورپلار کورته لاړه څه وخت پس دې سړی خپل مطلقه دوباره آباد کولو دپاره دخپل مسلک دمفتی نه فتوی واخستله هغه دگواهانو نه شهادت ساعت کولو سره ددرېو طلاقو کیدلو فتوی صادره کړه دې نه پس دې سړی یو غیر مقلد (اهل حدیث) عالم نه فتوی طلب کړه چه په مجلس واحد کښې یو ځل زیو کی درېو طلاقو ورکولو سره یو طلاق واقع کیږی چه هغه قابل رجوع دې پس دې سړی خپله ښځه ددې فتوی په رنراسره دوباره خپل کورته راوسته اوآباده ئې کړه ددې سړی ددې کار (بغیر دجلالې) څه حکم دې؟ اوپه مونږ مسلمانانو باندې ددې سړی سره کومه رویه ساتل پکار دی؟ بینواتو جروا المستفتی: محمد حبیب اندرون حرم گیت ملتان شهریکم ربیع الثانی ۱۴۰۳ هـ

الجواب: داسې دآئمه اربعه د مذهب نه منحرف شوي دې ده دقرآن او حدیث او آثار صحابه نه روگردانی کړې ده ځکه چه دادرې واړه طلاقه په اجماع دصحابه واقع شوی دی (۱) کما فی الشامیه:

(بقیه حاشیه) انت طالق انت طالق ولم ینو تاکیدا ولا استینافا بحکم بوقوع طلقه لقله ارادتهم الاستیناف بنذلک فحمل علی الغالب الذی هو ارادة التاکید فلما کان فی زمن عمر رضی الله عنه وکثر استعمال الناس بهذه الصیغه وغلب منهم ارادة الاستیناف بها حملت عند الاطلاق علی الثلاث عملا بالغالب السابق الی الفهم منها وفی ذلک العصر الخ.

(نوروی علی مسلم ۱: ۳۷۸ باب طلاق الثلاث)

(۱) قال الشیخ محمد ادریس الکاندهلوی: ابن تیمیه، حنبلی رحمه الله او ددوی شاگرد ابن قیم حنبلی رحمه الله دخپل امام احمد بن حنبل رحمه الله په خلاف اود ټولو صحابو او تابعینو داجماع په خلاف اود آئمه مجتهدین په خلاف اود ټولو اهل سنت والجماعت په خلاف په شذوذ او تفرد کښې مبتلا شو. (بقیه حاشیه په راوانه صفحه)

وقد ثبت النقل عن اکثرهم صریحا بايقاع الثلاث ولم يظهر لهم مخالف فما ذا بعد الحق الا الضلال وعن هذا قلنا لو حکم حاکم بانها واحدة لم ینفذ حکمه (۱) داسې دتعزيز لائق دې تمام اهل اسلام باندې دده نه بایکات کول ضروری دی. وهو الموفق

په یو وخت درې طلاقه په یو جلسه کښې واقع کیدل دآئمه اربعه مذهب دې

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه (۱) په یو وخت په یو جلسه کښې درې یا څلورو طلاقو سره ښځه حرامه کیدلې شی، بعض خلق په دې کښې اختلاف کوی؟ (۲) زمونږ په علاقه کښې دجلالې ویستلو داطریقه رائج ده چه طلاق ورکولو والا سړې دیورشته دارسره دښځې نکاح ترلې شی ټوله شپه هغه ښځه نوی خاوند سره تیروی سحر هغه سړې دې ښځې ته طلاق ورکوی ایات تحلیل دپاره داطریقه صحیح ده، جواب دقرآن او حدیث اود کتب فقهې معتبرې نه را کړئ؟ بینواتو جروا

المستفتی: عبد الجب ربوہ ضلع جهنگ..... ۱۹۷۹، ۱۵۱۷، ۲۵

ابقیه حاشیه] اود شیعه گانو په شان دریو طلاقو لره دیو طلاق کیدو قائل شو، داهل سنت والجماعت اجماعی مسلک دادې چه په دریو طلاقو ورکولو سره درې طلاقه واقع کیږی او دریو طلاقو سره ښځه مغلظه باینه کیږی. دټولونه اول شیخ تقی الدین سبکی رحمه الله او عزبن جماعه رحمهم الله وغیرهما دابن تیمیه رحمه الله رد او کړو دوی دابن تیمیه رحمه الله هم عصر اود یونبار وو، اودا ئې واضحه کړله چه دابن تیمیه رحمه الله مسئله په طلاق کښې تفرد او شذوذ دابن تیمیه رحمه الله دهغه مسائلو ځنې ده په کومو کښې چه ابن تیمیه رحمه الله دصحابو داجماع اود آئمه اربعه داجماع نه خلاف کړې دې اوپه مذاهب اربعو کښې څوک هم ددې قائل نه دی اوپه هره زمانه کښې علماؤ ددې مسلک په تردید کښې کتابونه او رسالې لیکلې دی اود بخاری اومسلم شارحینو خاص طور باندې دحدیث په شرح کښې ددې مسلک بطلان اود ابن تیمیه رحمه الله تردید کړې دي.

(معارف القرآن ۱: ۳۳۶ سورة البقرة آیت: ۲۳۰)

(۱) ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۵۵ کتاب الطلاق

الجواب: احادیث مرفوعه رواه البخاری (۱) او عبد الرزاق (۲) او ابوداؤد (۳) او د آثار خلفاء راشدین او د اکابر صحابه (د روایاتو د عبد الرزاق، نه د معلومه ده چه درې طلاقه په یو وخت واقع کېږي (۴) او هم دا

(۱) وفي البخاری: فتلاعنا وانا مع الناس عند رسول الله ﷺ فلما فرغا من تلاعهما قال عويمر كذبت عليها يا رسول الله ان امسكتها فطلقها ثلاثا قبل ان يامر رسول الله ﷺ بالحديث. (صحيح البخاری ۲: ۷۹۱ باب من اجاز طلاق الثلاث)

(۲) عن عبادة بن الصامت قال طلق جدي امرأته الف تطليقة فانطلق ابى الى رسول الله ﷺ فذكر ذلك له فقال النبي ﷺ اما اتقى الله جدك، اما ثلاث فله واما تسع مائة وسبعون فعدوان وظلم ان شاء الله تعالى عذبه وان شاء غفر له.

(مصنف عبد الرزاق ۶: ۳۹۳ رقم حديث: ۱۱۳۳۹)

(۳) وفي ابى داؤد: قال فطلقها ثلاث تطليقات عند رسول الله ﷺ فانقلذه رسول الله ﷺ وكان ما صنع عند النبي ﷺ سنة. (سنن ابى داؤد ۱: ۳۰۶ باب فى اللعان)

(۴) عن زيد بن وهب ان بطالا كان بالمدينة فطلق امرأته الفا فرفع ذلك الى عمر بن الخطاب رضى الله عنه فقال انما كنت لعب فعلاه عمر رضى الله عنه بالدرة وقال انه كان يكفيك ثلاث. (سنن الكبرى ۷: ۳۳۴ ومصنف ابن ابى شيبه ۵: ۱۱)

☆ عن معاوية بن ابى يحيى قال جاء رجل الى عثمان بن عفان فقال امرأتى الفا فقال طلقت

بانت منك بثلاث. (فتح القدير ۳: ۳۳۰ وزاد المعاد ۲: ۲۵۹)

☆ عن عبد الرحمن بن ابى ليلى عن على رضى الله عنه فى من طلق امرأته ثلاثا قبل ان يدخل بها قال لا تحل له حتى تنكح زوجا غيره. (سنن الكبرى ۷: ۳۳۴)

☆ عن علقمة قال جاء ابن مسعود رجل فقال انى طلقت امرأتى تسعا وتسعين وانى سألت فقيل قد بانت منى فقال ابن مسعود قد اجبوا ان يفرقوا بينك وبينها قال فما تقول رحمك الله فظن انه سيرخص له فقال ثلاث تبينها منك وسائرهن عدوان رواه الطبرانى ورجاله رجال الصحيح. (مجمع الزوائد ۴: ۳۳۸)..... (بقية حاشيه په راروانه صفحه)

دائمه اربعه مذهب دي (۱) البته د ابن تیمیه وغیره د ا مذهب دي چه درې طلاقه په یو وخت نه واقع کېږي لحدیث مسلم او ابی داؤد وغیره (۲) لیکن دا یو محتمل حدیث دي دي سره تمسک صحیح نه دي دي محمل دادی انت

(بقیه حاشیه) ☆ عن هارون بن عترة عن ابيه قال كنت جالسا عند ابن عباس فاتاه رجل فقیال يا ابن عباس انه طلق امرأته مائة مرة وانما قتلها مرة واحدة فتبين منى ثلاث ام هي واحدة فقال بانت بثلاث وعليك وزر سبعة وتسعين. (مصنف ابن ابى شيبه ۵: ۱۳)

☆ عن نافع كان ابن عمر اذا سئل عن طلاق ثلاثا قال لو طلقت مرة او مرتين فان النبي ﷺ امرنى بهذا فان طلقته ثلاثا حرمت عليك حتى تنكح زوجا غيره.

(رواه البخاری تعليقا عن الليث بن سعد ۲: ۷۹۲ ومسلم شريف ۱: ۳۷۶)

(۱) وقال البدر العيني: ومذهب جماهير العلماء من التابعين ومن بعد منهم الاوزاعي والنخعي والثوري وابو حنيفة واصحابه ومالك واصحابه والشافعي واصحابه واحمد واصحابه واسحاق وابو ثور وابو عبيد وآخرون كثيرون على من طلق امرأته ثلاثا وقعن ولكنه يائم وقالوا من خالف فيه فهو شاذ مخالف لاهل السنة وانما تعلق به اهل البدع ومن لا يلتفت اليه لشذوذه من الجماعة له. (عمدة القارى ۲۰: ۲۳۳ باب من اجاز طلاق الثلاث)

(۲) دمشهور غير مقلد عالم مولانا ابو سعيد شرف الدين دهلوى منصفانه رائى: دا (درې طلاقو لره د يو منلو) مسلك د صحابه، تابعينو او تبع تابعينو وغیره ائمه محدثينو او متقدمينو نه دي دا مسلك او وه كاله پس د محدثينو دي. چه د شيخ الاسلام ابن تیمیه د فتاوى پابند او د دوى معتقد دي، دا فتوى شيخ الاسلام د اوومې صدئ په آخر كښي يا د اتمې صدئ په اول كښي وركړې وه نو د دغه وخت علماؤ د دوى سخت مخالفت كړې وو. نواب صديق حسن خان په اتحاف النبلاء، كښي چرته چه ئي د شيخ الاسلام ابن تیمیه تفردات ليكلي دي په دغه فهرست كښي ئي د طلاق ثلاثه مسئله هم ليكلي ده چه كله شيخ الاسلام ابن تیمیه دريو طلاقو لره په يو مجلس كښي د يو طلاق كيدو فتوى وركړه نو ډير شور شو. په شيخ الاسلام او دده په شاگرد ابن قسيم باندې مصيبتونه شروع شو، دوى ئي په اوبښ باندې سواره كړل او په درو وهلو وهلو سره ئي په ښار كښي گرځول او توهين ئي او كړې شو قيد كړې شو حكه چه دغه وخت دا مسئله د روافضو نخښه وه.

(اتحاف ۳۱۸ بحواله عمدة الاثبات ۱۰۳)

وقال الشيخ حبيب الرحمن الاعظمى الديوبندى:..... (بقية حاشيه په راروانه صفحه)

طالق دري ڇله مکرر کري او د تاکید نيت او کري داسي لکه څنگه چه دانيت د خليفه اول او خليفه ثاني او د حضور ﷺ په ابتدائي دور کښي رائج وو (۱) (۲) د حلالې دا طريقه صحيح ده په دې کښي څه اشکال نشته. وهو الموفق

ابقيه حاشيه | د علامه ابن تيميه جد امجد ابو البركات مجد الدين عبد السلام الملقب بابن تيميه الحنبلي په خپل مشهور كتاب "منتقى الاخبار" کښي "باب ما جاء في طلاق البتة وجمع الثلاث وتفریقها" کښي دا حديث او آثارو نقل کولونه پس ليکي: وهذا كله يدل على اجماعهم على صحة وقوع الثلاث بالكلمة الواحدة، (منتقى الاخبار ۲۳۷) يعنى دا احاديث او آثار دلالت کوي چه يوې کلمې سره د دريو طلاقو واقع کيدو باندې د صحابه کرامو اجماع شوي ده د حافظ ابو البركات حنبلي رحمه الله ددې واضح صراحت په مقابلې کښي حافظ ابن القيم ليکي: ان شيخنا حكى عن جده ابى البركات انه يفتي بذلك احيانا سرا، يعنى زمونږ شيخ امام ابن تيميه دخپل نيکه حافظ ابو البركات باره کښي دا اوويل چه هغه به په خپل کتاب کښي د ليکلي شوي مسلك په خلاف کله کله په پټه ديو مجلس د دريو طلاقو باره کښي د يو کيدلو فتوي ورکوله د حافظ ابن القيم او دده د شيخ حافظ ابن تيميه د علمي جلالت شان اعتراف او ددوي په نقل باندې د اعتماد باوجود مونږ ددې خبرې منلو دپاره قطعې طور باندې تيار نه يو. ځکه چه ابن تيميه دخپل نيکه د کومې روپې اطلاع ورکوي دا يو رښتوني پوخ مؤمن نه شي کيدې بلکه د غسې خو بزدل خلق کوي چه ددې په قرآن او حديث کښي ډير زيات مذمت راغلي دي. (مقاله طلاق ثلاثه للاعظمي ۴۹۶ مجموعه مقالات)

﴿۱﴾ قال العلامة النووي: واما الرواية التي رواها المخالفون ان ركائة طلق ثلاثا فجعلها واحدة فرواية ضعيفة عن قوم مجهولين، واما الصحيح منها ما قدمناه انه طلقها البتة ولفظ البتة محتمل للواحدة وللثلاث ولعل صاحب هذه الرواية الضعيفة اعتقد ان لفظ البتة يقتضي الثلاث فرواه بالمعنى الذي فهمه وغلط في ذلك واما حديث ابن عمر فالروايات الصحيحة التي ذكرها مسلم وغيره انه طلقها واحدة، واما حديث ابن عباس فاختلف العلماء في جوابه وتاويله فالاصح انه معناه انه كان في اول الامر اذا قال لها انت طالق انت طالق ولم ينو تأكيداً ولا استينافاً يحكم بوقوع طلاق لقله ارادتهم الاستيناف بذلك فحمل على الغالب الذي هو ارادة التأكيد فلما (بقية حاشيه په راروانه صفحه)

د انت طالق ثلاثاً. اود عبدالله بن عباس رضی اللہ عنہ دروایت تحقیق

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښي چه يوسړې خپلې منکوحي ته وائي، انت طالق ثلاثاً، کوم طلاق به واقع وي؟ اود عبدالله بن عباس رضی اللہ عنہ دروایت چه د حضور صلی الله عليه وسلم په زمانه کښي به دري طلاقه يو طلاقې رجعي وو ددې څه حکم دي؟ بينوا توجروا

المستفتي: مولانا سعد الدين مردان ۲۰ ربيع الاول ۱۴۰۱ هـ

جواب: په صورت مسئله کښي دا ښځه مطلقه مغلظه شوې ده، داد ائمه اربعة مذهب دي (۱) اود قرآن او حديث او آثار نه هم دا ثابت ده.

قال الله تعالى: فلا تحل له من بعد، ولم يفرق بين ما اذا طلقها ثالثاً في ذلك

المجلس او غيره ﴿۲﴾ وروى عبد الرزاق عن عبادة

(بقية حاشيه) كان في زمن عمر رضي الله عنه وكثر استعمال الناس بهذه الصيغة وغلب منهم اراصة الاستيناف بها حملت عند الاطلاق على الثلاث عملاً بالغالب السابق الى الفهم منها وفي ذلك العصر، وقيل المراد ان المعتاد في الزمن الاول كان طلاقاً واحدة وصار الناس في زمن عمر يوقعون الثلاث دفعة فنفاه عمر فعلى هذا يكون اخباراً عن اختلاف عادة الناس لا عن تغير حكم في مسألة واحدة. (شرح النووي على مسلم ۳: ۲۷۸ باب طلاق الثلاث)

﴿۱﴾ قال العلامة ابن الهمام: وذهب جمهور الصحابة والتابعين ومن بعدهم من ائمة المسلمين الى انه يقع ثلاث وايضاً قال: وقد اثبتنا النقل عن اكثرهم صريحاً بايقاع الثلاث ولم يظهر لهم مخالف فما ذا بعد الحق الا الضلال وعن هذا قلنا لو حكم حاكم بان الثلاث بفم واحد واحدة لم ينفذ حكمه لانه لا يسوغ الاجتهاد فيه فهو خلاف لا اختلاف.

(فتح القدير في شرح الهداية ۳: ۳۳۰ كتاب الطلاق)

﴿۲﴾ قال العلامة النسفي: قوله تعالى (فان طلقها) مرة ثلاثة بعد المرتين، فان قلت الخلع طلاق عندنا وكذا عند الشافعي رحمه الله في قول، فكان هذه تطليقة رابعة، قلت: الخلع طلاق ببدل فيكون طلاقاً ثالثاً وهذه بيان لتلك اي فان (بقية حاشيه په راروانه صفحه)

انه طلق امراته الفافاجاز النبي ﷺ ثلاثاً (١) وروى عن عمر وعثمان وابن عباس وابن مسعود وابى هريرة وعبد الله بن عمرو ابن العاص بانهم قضوا وافتوا بالثلاث (٢) واما حديث جعل الثلاث واحدة فقليل منسوخ وقيل بحمله اذا طلق بالفاظ ثلاثة واراد التاكيد دون التأسيس وكان المعروف فى عهد النبي ﷺ وعهد الصديق واول خلافة عمر التاكيد بخلاف العهد الآخر (٣) وهو الموفق (بقية حاشيه) طلقها الثالثة ببدل فحكم التحليل كذا (فلا تحل له من بعد) من بعد التطليقة الثالثة (حتى تنكح زوجا غيره) حتى تتزوج غيره..... وفيه دليل على ان النكاح يتعقد بعبارتها، والاصارة شرطت بحديث العسيلة كما عرف فى اصول الفقه، والفقه فيه انه لما اقدم على فراق لم يبق للندم مخلصا لم تحل له الا بدخول فحل عليها ليمتنع عن ارتكابه.

(تفسير مدارك ١: ٢٨ سورة البقرة آيت: ٢٢٩)

(١) عن عباد بن الصامت قال طلق جدى امراته الف تطليقة فانطلق ابى الى رسول الله ﷺ فذكر ذلك له فقال النبي ﷺ اما اتقى الله جدك، اما ثلاث فله واما تسع مائة وسبعة وتسعون فعدوان وظلم، ان شاء الله تعالى عذبه وان شاء غفر له.

(مصنف عبد الرزاق ٦: ٣٩٣ رقم حديث: ١١٣٣٩)

(٢) قال الامير اليماني: واليه ذهب عمر وابن عباس وعائشة ورواية عن على والفقهاء الاربعة وجمهور السلف والخلف..... وقد اطبق اهل مذاهب الاربعة على وقوع الثلاث المتتابعات. (سبل السلام شرح بلوغ المرام ٣: ٢١٣)

عن محمد بن اياس بن البكير عن ابى هريرة وابن عباس وعائشة وعبد الله ابن عمرو بن العاص سنلوا عن البكر يطلقها زوجها ثلاثا فكلهم قالوا لا تحل له حتى تنكح زوجا غيره. (مصنف ابن ابى شيبه ٥: ٢٣)

(٣) قال العلامة النووى: واما حديث ابن عباس فاختلف العلماء فى جوابه وتأويله فالاصح ان معناه انه كان فى اول الامر اذا قال لها انت طالق انت..... (بقية حاشيه په راروانه صفحه)

په جلسه واحده كښې درې طلاقيو طلاق

حسابول مخالفت د احاديثو اود آثار صحابه دي

سوال: څه فرمائي علماء دين دي مسئلې باره كښې چه طلاقي ثلاثه جلسه واحده كښې دفعه واحده ملت بيضاء كښې حرام او ممنوع او بدعت دي اوس كه چرته يوسړې وركړى نو ايا دده رجعت صحيح كيدلې شى يانه؟ په قاعده دفعهء كرام آئمه احناف عند الضرورت حسب مذاهب رجوع كړې شى، چنانچه په مواقع كثيره كښې دا امر ثابت او جاري دي خاص كړدي مسئله كښې كذا فى فتوى عبدالحنى اللكهنوى فى مجموعة الفتاوى، كذا فى المسك الختام فى شرح بلوغ المرام نقله عن الائمة الحنفية، مگر بعض محققين چه په هغې كښې بعض صحابه او تابعين هم شامل دي فرمائي چه درې نه بلكه يو طلاق به وي دهغوى دليل هم قوى دي. ستاسورائى دپه مسئله باره كښې څه ده؟ بينوا توجروا المستفتى: مولوى غلام رسول خطيب چكيان مانسهره يكم اكتوبر ١٩٧٥ء

جواب: دابن تيميه اود ابن القيم په قول باندې څه رنگه فتوى وركولې شى حالانكه هغوى دا يوداؤدد حديث مخالفت كړې دي.

و فى ابوداؤد: والله ما اردت الا واحدة (١) وكذا خالفوا

(بقية حاشيه) طالق انت طالق ولم ينو تاكيذا ولا استينافا يحكم بوقوع طلبة لقله ارادتهم الاستيناف بذلك فحمل على الغالب الذى هو ارادة التاكيد فلما كان فى زمن عمر رضى الله عنه وكثر استعمال الناس بهذه الصيغة وغلب منهم ارادة الاستيناف بها حملت عند الاطلاق على الثلاث عملا بالغالب السابق الى الفهم منها وفى ذلك العصر الخ.

(شرح النووى على مسلم ١: ٢٤٨ باب طلاق الثلاث)

(١) عن نافع بن عجير بن عبد يزيذ بن ركانة ان ركانة بن عبد يزيذ طلق امراته سهمة البتة فاخبر النبي ﷺ بذلك وقال والله ما اردت الا واحدة فقال رسول الله ﷺ والله ما اردت الا واحدة فقال ركانة والله ما اردت الا واحدة فردها اليه رسول الله ﷺ فطلقها الثانية فى زمان عمر والثالثة فى زمان عثمان. (سنن ابى داؤد ١: ٣٠٠ باب فى البتة)

حديث البخارى فى اللعان ان اللعان طلقها ثلثا عند النبي ﷺ ولم ينكر عليه ﴿١﴾ وكذا حديث جعل الالف ثلثا، رواه عبد الرزاق مرفوعا ﴿٢﴾ وكذا خالفوا قضايا الخلفاء الراشدين وابن مسعود وابى هريرة وسائر اكابر الصحابة كما فى مصنف عبد الرزاق وابى داود وكذا خالفوا الائمة الاربعة ﴿٣﴾ واما حديث جعل الثلث واحدة ﴿١﴾ وفى البخارى: قال سهل فتلاعنا وانا مع الناس عند رسول الله ﷺ فلما فرغا قال عويمر كذبت عليها يا رسول الله ان امسكتها فطلقها ثلاثا قبل ان يامرہ رسول الله ﷺ.

(صحيح البخارى ۲: ۹۱ باب من اجاز طلاق الثلاث)

﴿٢﴾ عن عباد بن الصامت قال طلق جدى امرأته الف تطليقة فانطلق ابى الى رسول الله ﷺ فذكر ذلك له فقال النبي ﷺ اما اتقى الله جدك، اما ثلاث فله واما تسع مائة وسبعة وتسعون فعدوان وظلم ان شاء الله تعالى عذبه وان شاء غفر له.

(مصنف عبد الرزاق ۶: ۳۹۳ رقم حديث: ۱۱۳۳۹)

﴿٣﴾ قال ابن رجب الحنبلى: اعلم انه لم يثبت عن احد من الصحابة ولا من التابعين ولا من ائمة السلف المعتد بقولهم فى الفتاوى فى الحلال والحرام شئ صريح فى ان الطلاق الثلاث بعد الدخول يحسب واحدة اذا سبق بلفظ واحد، وقال: لا نعلم من الامة احدا خالف فى هذه المسألة مخالفة ظاهرة ولا حكما ولا قضاء ولا علما ولا افتاء ولم يقع ذلك الا من نفر يسير جدا وقد انكره عليهم من عاصرهم غاية الانكار وكان اكثرهم يستخفى بذلك ولا يظهر فكيف يكون اجماع الامة على اخفاء دين الله الذى شرعه على لسان رسوله واتباع اجتهاد من خالفه برأيه فى ذلك هذا لا يحل اعتقاده البتة، ولعله ظهر بهذا البيان ان امضاء عمر للثلاث حكم شرعى مستمد من الكتاب والسنة مقارنا لاجماع فقهاء الصحابة فضلا عن التابعين ومن بعدهم وليس بعقوبة سياسية ضد حكم شرعى فالخارج على امضاء عمر خارج على ذلك كله.

(بيان مشكل الاحاديث الواردة، بحوالها لاشفاق على احكام الطلاق للعلامة الكوثرى ۳۵، ۵۳)

فحديث محتمل ونحن نقول محتمل الحديث انهم كانوا اذا قالوا انت طالق انت طالق انت طالق يريدون التاكيد فى زمن النبي ﷺ والصدىق الاكبر ثم ارادوا التأسيس فى زمن الفاروق الاعظم فكان يقضى على الثلاث وان كانت نية التاكيد معتبرة ديانة، والتعجب من عقل من يحسن الظن على نفسه ولا يحسن الظن على الخليفة الثانى انه ترك الحديث بالرأى فافهم ﴿١﴾. وهو الموفق

د طلاق ثلاثه نه پس د نوي نکاح د پاره د ارشاد الطالبين حيله غلطه ده

سوال: څه فرمائى علماء دين دي مسئلي باره کښي که چرته يوسري خپلي ښځي ته طلاق ثلاثه ورکړي بيا د ښځي نه دا حکام او ارکان اسلام پوښتنه او کړي او جواب نه ورکولو سره په دي باندې دمرتد کيدلو حکم لگولو سره (په وخت د طلاق) عدم وقوع طلاق گنرلو سره بغير د تحليل نه دنوي نکاح کولو حيله څه رنگه ده، ځکه چه په ارشاد الطالبين کښي دي چه دامام احمد رضي الله عنه په مذهب کښي دتولو احکامو او ارکانو پيژندل فرض دي؟ بينوا توجروا

المستفتى: مولانا محمد شريف صاحب بيسک ټوپي

الجواب: واضحه دي وي چه کومه حيله د تحليل حرام دپاره نه وي نوهغه جائز ده ﴿٢﴾ البتة د صورت مسئوله تعلق دباب الحيل سره نه دي ددي تعلق د

﴿١﴾ قال الحافظ العسقلاني: فالراجع فى الموضوعين تحريم المتعة وايقاع الثلاث للاجماع الذى انعقد فى عهد عمر على ذلك ولا يحفظ ان احدا فى عهد عمر خالفه فى واحدة منهما وقد دل اجماعهم على وجود ناسخ وان كان خفى على بعضهم قبل ذلك حتى ظهر بجمعهم فى عهد عمر فالمخالف بعد هذا الاجماع منا بذله والجمهور على عدم اعتبار من احدث الاختلاف بعد الاتفاق. (فتح البارى ۹: ۳۱۹)

﴿٢﴾ قال العلامة ابن نجيم: الحيل جمع حيلة وهى الحلق فى تدبير الامور وهى تقليب الفكر حتى يهتدى الى المقصود واختلف مشائخنا فى التعبير عن ذلك فاختر كثير التعبير بكتاب الحيل واختار كثير كتاب المخارج واختاره فى الملتقط وقال ابو سليمان: كذبوا على محمد ليس له كتاب الحيل وانما هو الهرب (بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

افتاء علی مذهب الغیر سرہ دی چه پیه وخت د ضرورت جائزده پس پیه داسی مقاماتو کنبی دوه امره د تحقیق طلب دی اول تحقق ضرورت، دویم داچه واقعی طور سرہ د احکم پیه دی مذهب کنبی مروی هم دی یانه، ددی نه علاوه ددی حکم مذکور مذهب حنبلی کیدل دارشاد الطالبین نه نشی ثابت کیڈی و هو الموفق

الجواب الثاني: بغیر د تحلیل نه خه لاره نشته دی ارشاد الطالبین معتبر کتاب نه دی ددی دیر مسائل و غیره غلط دی دی وجه نه ددی حیلہ کومه چه تاسو لیکلی ده صحیح نه ده. و هو الموفق

(بقیه حاشیه) من الحرام والتخلص منه حسن قال الله تعالى: وخذ بيدك ضعفا فاضرب به ولا تحنث وذكر في الخبر ان رجلا اشترى صاعا من تمر بصاعين فقال صلی اللہ علیہ وسلم اربیت هلا بعت تمرک بالسلعة ثم ابعت بسلعتک تمرًا وهذا کله اذا لم يؤد الى الضرر باحد.

(الاشباه والنظائر ۳۹۷ الفن الخامس)

باب کنایات الطلاق

د کنایات مختلف الفاظ

سوال: خه فرمائی علماء دین دی مسئلې باره کنبی چه مثلاً زید او زینب پخپلو کنبی بنځه خاوند دی ددواړو جهگړه او شوه نوزید زینب ته او وئیل چه دمور پلار کورته لاره شه، حماد کورنه خه. خپل سامان هم د خان سره یوسه. زینب او وئیل چه زه دمور پلار کورته نه خم ترخه پورې چه تاخما فیصله نه وی کړې نو زید ورته او وئیل چه خه ماستا فیصله کړې ده او دا الفاظ ئې پینځه شپړخل او وئیل چه خه ما اوس ستا فیصله کړې ده زینب دجهیز سامان اخستلو سره لاره بلکه ویستلې شوه اوس زید چه کوم الفاظ وئیلی دی پیه هغې سره کوم طلاق شوی دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: قاضی عبدالشکور نائب مفتی جمیعة العلماء کیملپور اټک **الجواب:** چونکه د اتمام الفاظ کنایات طلاق دی او پیه حالت غضب کنبی دا الفاظ وئیلی شوی دی لهذا د قاضی پیه نزد دابنځه به مطلقه مبانه وی لیکن دمفتی پیه نزد بغیر دنیت د طلاق حکم ورکول صحیح نه دی بیشکه کله چه خاوند اقرار او کړی چه ماد طلاق پیه اراده سره دا الفاظ وئیلی دی نو دابنځه به مبانه وی.

فی الدر المختار: فالکنایات لا تطلق بها قضاء الا بنية او دلالة الحال وهي حالة مذاكرة الطلاق او الغضب، وقوله قضاء قيد به لانه لا يقع دیانة بدون النية ولو وجدت دلالة

الحال فوقعه بواحد من النية او دلالة الحال انما هو فی القضاء فقط ﴿۱﴾

﴿۱﴾ (الدر المختار مع رد المختار ۲: ۵۰۱، ۵۰۲ باب کنایات)

اوصاحب بحریہ دی صفحہ کنبی صدر القضاء نہ روایت کری دی چہ خاوند
تہ بہ قسم ورکری شی کہ چرتہ قسم ئی اوکرو نوقبهاگنی قاضی تہ بہ مرافعہ
کولی شی (۱)۔ وهو الموفق

لفظ حرام د کنایاتو نہ دی

سوال: خہ فرمائی علماء دین دی مسئلہ بارہ کنبی چہ لفظ، حرام، پہ کوم
طلاق کنبی مستعمل دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: غلام سرور وزارت تجارت اسلام آباد

الجواب: لفظ حرام د کنایاتو نہ دی بغیر دینیت نہ دی سرہ طلاق نہ کیڑی (۲)۔
وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة ابن نجيم: وفي المجتبى عن صدر القضاة في شرح الجامع الصغير اذا
قال لم انو الطلاق فعليه اليمين ان ادعت الطلاق وان لم تدع يحلف ايضا حقا لله تعالى، قال
ابونصر قلت لمحمد بن سلمة يحلفه الحاكم ام هي تحلفه قال يكتفي بتحليفها اياه في منزله
فاذا حلفته فحلف فهي امراته والرافعة الى القاضي فان نكل عن اليمين عنده فرق بينهما.
(البحر الرائق ۳: ۲۹۸ باب الكنايات)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدين: والحاصل ان المتأخرين خالفوا المتقدمين في وقوع البائن
بالحرام بلانية حتى لا يصدق اذا قال لم انو لاجل العرف الحادث في زمان المتأخرين
فيتوقف الآن وقوع البائن به على وجود العرف كما في زمانهم..... ثم ظهر لي بعد مدة ما
عسى يصلح جوابا وهو ان لفظ حرام معناه عدم حل الوطء ودواعيه وذلك يكون بالايلاء
مع بقاء العقد وهو غير متعارف ويكون بالطلاق الراجع للعقد وهو قسمان بائن ورجعي لكن
الرجعي لا يحرم الوطء فتعين البائن..... والحاصل انه لما تعورف به الطلاق صار معناه
حريم الزوجة وتحريمها لا يكون الا بالبائن هذا غاية ما ظهر لي في هذا المقام.

دالمختار هامش الدر المختار ۲: ۵۰۳ قيل مطلب لا اعتبار بالاعراب هنا باب الكنايات

مبانیہ بنشی باندي دوبارہ نکاح د پارہ د زور

الفاظ تہ خمانہ جدا شی وغیرہ مسائل

سوال: خہ فرمائی علماء دین دی مسئلہ بارہ کنبی چہ (۱) کله چہ بنشی تہ طلاق
بائن ورکری شی نو واپس پہ دی باندي زور کوئی شی یا نہ یعنی پہ زور دنکاح
حکم خہ دی؟ (۲) دغصی پہ حالت کنبی بنشی تہ او وائی تہ خمانہ داسی
جدائی لکہ خنگہ چہ داشی خماپہ لاس کنبی دی هغه شی ئی دلاس نہ لری
گزار کرو منکوحی پہ جواب کنبی او وئیل چہ اوس ماتہ خما دتفس اختیار خما
پہ خیل لاس کنبی دی او خاوند وائی بلکل تهییک ده پہ دی صورت کنبی بہ
طلاق بائن واقع وی یارجعی؟ (۳) دایلا پہ عدت کنبی دتنہ دتنہ کله چہ
خاوند رجوع کول او غواری نو منکوحہ انکار کولو سرہ پخپله خیل خان د خاوند
نہ محبوس کری یعنی دقرب موقعہ نہ ورکوی ددی خہ حکم دی؟ بینوا توجروا
المستفتی: صاحبزادہ عبدالمالک ساگنی بالامهمندا یجنسی یکم ربیع الثانی ۱۳۸۹ھ
الجواب: (۱) چونکہ دابنخہ بالغہ ده لہذا پہ دی باندي زور نشی جاری کیدلی
البتہ اکراه (یعنی تخویف او تحدید سرہ ایجاب یا قبول کول) پہ دی باندي
صحیح دی.

فی الدر المختار: وينكح مبائنه بما دون الثلث في العدة وبعدها بالاجماع (باب
الرجعة) ﴿۱﴾ وفي الهندي ۱: ۳۰۵ ولا يجوز نكاح احد على بالغة صحيحة العقل ﴿۲﴾.
(۲) داخبرہ چہ تہ خمانہ خلاصہ ئی عرف کنبی طلاق دیارہ استعمالیڑی
لہذا دالفاظ دطلاق صریح دی۔ لما فی الدر المختار: صریحہ ما لم يستعمل الا فيه
ولو بالفارسيه انتهى ما على هامش رد المختار ۲: ۵۹۰ ﴿۳﴾ لیکن داتشبیہ کہ چرتہ
دطلاق وی نو د اطلاق بائن دی۔ لما فی الهندي ۱: ۳۹۷ الاصل عندا بی حنفیہ انه

﴿۱﴾ الدر المختار على هامش رد المختار ۲: ۵۸۲ مطلب في العقد على المبانة

﴿۲﴾ (فتاویٰ عالمگیری ۱: ۲۸۷ الباب الرابع في الاولياء)

﴿۳﴾ (الدر المختار على هامش رد المختار ۲: ۲۶۵ باب الصريح)

مقی شبه الطلاق بشی يقع بانناصغیرا کان او کبیر (۱) او کہ چرتہ مقصود صرف تمثیل او توضیح وی دخیل فعل او دارادی نو طلاق رجعی به واقع وی، وهو الظاهر عندی (۳) چونکہ یہ ظاہرہ داناشرہ دہ لہذا دی تہ زبانی رجوع ہم کافی دہ۔ لما فی الدر المختار: وکذا حبسها ونشوزها ففیؤہ نحو قوله بلسانہ فئت الیہا او راجعتک والح (۲)۔ وهو الموفق

پینتو کنبی لفظ (لو) سرہ د طلاق واقع کیدلو مسئلہ

سوال: خہ فرمائی علماء دین دی مسئلہ بارہ کنبی چہ د بعضی قومونو پہ اصطلاح کنبی د طلاق دیارد نور الفاظ موضوعہ لکہ افاغنه بلوچستان کنبی لفظ (لو) دی۔ دی سرہ طلاق واقع کیری یا نہ؟ کہ چرتہ ددی ویلو والانیٹ د طلاقونہ وی ایا دہغہ نیت بہ پہ دی کنبی معتبر وی یا نہ؟ بینوا توجروا المستفتی عبد الکرم حقانی بلوچستان ۱۲ ربیع الثانی ۱۴۰۲ھ

الجواب: پہ دی لفظ (وما دی لووی) (میرالوہو) سرہ طلاق نہ واقع کیری۔ حکمہ چہ دا لفظ مطلق یمین او تعلیق طلاق بالشرط کنبی مشترک دی پس پہ دی کنبی نیت ضروری دی (۳) وعلی تقدیر ارادۃ الثانی ایضا لا وجہ لوقوع الطلاق

﴿۱﴾ (فتاویٰ عالمگیری ۱: ۳۷۱ الفصل الثالث فی تشبیہ الطلاق ووصفہ)

﴿۲﴾ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۵۹۹ باب الایلاء)

﴿۳﴾ قال العلامة ابن عابدين: افتی بعض المتأخرين بان منها على یمین لا افعل کذا ناویا الطلاق فتقع به واحده بانة لقولهم الکناية ما احتمل الطلاق وغيره ورده عصریه السيد محمد ابو السعود فی حاشیة مسکین بانه لا یلزمه الا کفارة یمین لان ما ذکره فی تعریف الکناية لیس علی اطلاقه بل هو مقید بلفظ یصح خطابها به ویصلح لانشاء الطلاق الذی اضمرة او للاخبار بانه اوقعه کانت حرام اذ یحتمل لانی طلقک او حرام الصحبة وکذا بقية الالفاظ ولس لفظ الیمین کذلک اذ لا یصح بان یخاطبها بان یمین فضلا عن ارادة انشاء الطلاق به او الاخبار بانه اوقعه حتی لو قال انت (بقیه حاشیہ پہ رازوانہ صفحہ)

لعدم الاضافة الى المرأة (۱) وهو الموفق

لری شہ، اوخہ، د مور یلار کورتہ لارہ شہ، ددی حکم

سوال: خہ فرمائی علماء دین دی مسئلہ بارہ کنبی چہ یوسری د غصبی او د ناراضگی پہ حالت کنبی خیلہ بنخی تہ او وئیل چہ، تہ دخیل مور یلار کورتہ لارہ شہ، خما د کورتہ اوخہ، لری شہ، زہ ستانہ بغیر ہم گزارہ کولی شم،، چہ هرکله پہ دی ویلو سرہ دخاوند ارادہ د طلاقونہ وہ، آیا پہ دی الفاظ سرہ طلاق واقع کیری؟ بینوا توجروا

المستفتی: آفتاب احمد ۱۹۷۳ء، ۱۰۲۱

الجواب: بغیر د نیت نہ پہ دی الفاظ سرہ طلاق نہ واقع کیری، فی الدر المختار مع ردالمحتار ۲: ۶۳۶، فالکنايات لا تطلق بما قضاء الابنية او دلالة الحال قوله قضاء قيد به لانه لا يقع ديانة بدون النية ولو وجدت دلالة الحال (۲) وهو الموفق

.. داسی بنخی لره نہ ساتم، تا پریزده بربردم، د الفاظو حکم

سوال: خہ فرمائی علماء دین مسائل ذیل پہ بارہ کنبی چہ (۱) چہ یوسری خیلہ (بقیه حاشیہ) یمین لانی طلقک لا یصح فلیس کل ما احتمل الطلاق من کنايته بل بهذين

القیدین ولا بد من ثالث هو كون اللفظ مسببا عن الطلاق وناشئا عنه كالحرمة فی انت حرام الخ. (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۵۰۱ باب الکنايات)

﴿۱﴾ قال العلامة الشامي: (قوله لتركه الاضافة) ای المعنوية فانها الشرط والخطاب من الاضافة المعنوية وكذا الاشارة نحو هذه طالق.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۶۶ مطلب من الصريح الفاظ المصحفة)

﴿۲﴾ (الدر المختار مع ردالمحتار ۲: ۵۰۱، ۵۰۲ باب الکنايات)

منکوحہ مدخول بها تہ د غیظ و غضب پہ حالت کنبی کنخلی کولوسرہ دا اووائی چہ لارہ شہ دخیل فلانکی پلارکورتہ او برقعہ ہم د صندوق نہ راویستلو سرہ ورتہ غوٹارکری او دا ہم اووائی چہ زہ داسی بنخہ نہ ساتم، خو دنتہ ئی نیت بالکل د طلاق نہ وی بلکہ پہ خوا خاطر کنبی ئی ہم نہ وی صرف د دویرولو دیارہ وو. (۲)، الفاظ خو بالکل ہم دغہ وی لیکن دنتہ نیت ہیخ نہ وی جاہل سرہ دی. (۳)، دنتہ نیت ہم وی د طلاق ورکولو. (۴)، یوسرہ دخیلی بنخہ نہ ناراضہ کیدلوسرہ دا اووائی چہ تازہ پریردم، پریردم، ددی نہ پس ہغہ بنخہ ہغہ لہ خوراک خکاک ورکولوسرہ راضی کری؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالرحمن قطب امانکوت نوشہرہ... ۳۰۱۹۱۱۹۷۲

جواب: (۱، ۲)، پہ دی سرہ بانڈی بنخہ مطلقہ نہ دہ حکہ چہ دا الفاظ د کنایاتو نہ دی او کنایاتو سرہ دنیت نہ بغیر طلاق نہ واقع کیڑی (۱)، (۳)، طلاق بائن واقع شو بغیر د تجدید دنکاح نہ چارہ نشتہ دی (۲)، (۴)، دا لفظ د اکثر و علماؤ پہ نزد صریح دی لہذا پہ یو او دوو کنبی زبانی واپسی کافی دہ (۲)، وهو الموفق

﴿۱﴾ وفي الهندية: الكنايات لا يقع بها الطلاق الا بالنية او بدلالة حال كذا في الجوهرة النيرة. (فتاوى عالمگیری ۱: ۳۷۴ الفصل الخامس في الكنايات)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن نجيم: (قوله وينكح مبانته في العدة وبعدها اي المبانة بما دون الثلاث لان المحلية باقية لان زوالها معلق بالطلقة الثالثة فيعدم قبلها.

(البحر الرائق ۳: ۵۶ فصل فيما تحل به المطلقة)

﴿۳﴾ قال العلامة ابن نجيم المصري: (قوله سرحتك فارقتك) وجعلهما الشافعي من الصريح لورودهما في القرآن للطلاق كثيرا قلنا المعتبر تعارفهما في العرف العام في الطلاق لاستعمالهما شرعا مرادا هو بهما كذا في فتح القدير وفي الكافي ولنا الصريح ما لا يستعمل في غير النساء وهم يقولون سرحت ابلى وفارقت (بقية حاشية په راروانہ صفحہ)

..اووہ وارہ لاری ستا د پارہ خالی دی تہ، تللی شی.. الفاظو حکم

سوال: خہ فرمائی علماء دین دی مسئلہ بارہ کنبی چہ پرون حما او د بنخہ (بقیہ حاشیہ) غریمی و مشائخ خوارزم من المتقلمین ومن المتأخرین کانوا یفتون بان لفظ التصریح بمنزلة الصریح یقع به طلاق رجعی بدون النية کذا فی المجتبى وفى الخاتمة لو قال انت السراح فهو کقولہ انت خلیة اعزبی وفى القنیة والاقرار بالفرقة لیس باقرار بالطلاق لاختلاف اسبابها.

(البحر الرائق ۳: ۳۰۱ باب الكنايات في الطلاق)

دغسی پہ فتاویٰ شامی کنبی دی:

ثم فرق بينه وبين سرحتك فان سرحتك كناية لكنه في عرف الفرس غلب استعماله في الصريح فاذا قال رها کردم ای سرحتك یقع به الرجعی مع ان اصله كناية ایضا وما ذاك الا لانه غلب فی عرف الفرس استعماله فی الطلاق.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۵۰۲ قبیل مطلب لا اعتبار بالاعراب هنا)

لیکن ددی سوال پہ جواب کنبی حضرت مفتی صاحب دامت برکاتہم اسلوب دیبان خہ داسی اختیار کری دی چہ د اکثر و علماؤ پہ نزد صریح دی، پہ دی وجہ ددی عبارت نہ او دغسی د حضرت مفتی صاحب د نور و فتاوانہ معلومیڑی چہ دا الفاظ کنائی دی زمونہ پہ عرف کنبی، او د حضرت مفتی صاحب ذاتی نسخہ د شامی پہ حاشیہ بانڈی دوی پخپلہ خہ داسی تفصیل لیکلی دی:

اعلم ان قول السليمانين "برمى م خوده" ای ترکتها ومثله كناية في العربية كذا في السليمانية لانه يستعمل شائعا في غير الطلاق ويراد به الطلاق عند القرائن الخارجية فالظاهر انه كناية في السليمانية ايضا فاذا كرره فيقع به الواحدة لان البائن لا يلحق البائن ولو سلم انه صريح فالمتعارف به وقوع البائن لانهم يقصدون ذلك فافهم. (هذا من افادات شيخی دامت برکاتہم)

پس د بحر الرائق او شامی پہ عبارتو کنبی د غور کولونہ معلومیڑی چہ ددی پہ صریح او کنائی کیدلو کنبی اختلاف راروان دی او دوی دا پہ عرف بانڈی مبنی کری دی. لیکن زمونہ د علاقو پہ عرف کنبی د حضرت مفتی صاحب مذکورہ رائی کنائی کیدل، راجح معلومیڑی (از مرتب)

پہ مینخ کنبی پہ یوہ خبرہ باندی جھگرہ او شوه ما خبرہ برداشت نہ کری شوه او خما د خولی نہ دا الفاظ او وتل تاتہ او وده واره لاری خالی دی تہ تللی شی، ستادپارہ او وده واره لاری خالی دی تہ تللی شی ازروئے شرع ددی الفاظو خہ حکم دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: واجد گل..... ۱۹۸۶ء ۱۷۸۰۳۰

الجواب: بلا ارادہ طلاق دا الفاظ د نکاح دیارہ خہ نقصانی نہ دی، البتہ دنکاح تجدید کول افضل دی، کما فی الہندیہ ۱: ۴۰۱ رجل قال لامراته اربعة طرق عليك مفتوحة لا يقع بهذا شيء وان نوى الا اذا قال خذی ای طریق شئت وقال نويت الطلاق ولو قال ما نويت صدق ولو قال لها اذهبي ای طریق شئت لا يقع بدون النية (۱) وهو الموفق

د وھلو نہ پس او وائی ما تاتہ رخصت درکرو، خہ وغیرہ الفاظو حکم

سوال: خہ فرمائی علماء دین دی مسئلہ بارہ کنبی چہ زید خیلے بنخے تہ پہ حالت دغصہ کنبی وھلو سرہ او وائی چہ خہ تاتہ ما رخصت درکرو خہ، بنخہ روانیدلو سرہ دکورنہ او وتلہ پہ لارہ کنبی رشتہ داری بنخے واپس کولوسرہ د زید کور تہ راوستلہ چہ کلہ رشتہ دارہ واپس لارہ نوزید دوبارہ ہغہ بنخے تہ او وئیل چہ دا کپری بدللو سرہ دخیل پلارد کور کپری و اچوہ اوزہ لارہ شہ تاتہ رخصت دی، فی الحال بنخہ دھغہ کورنہ راوتلہ او دخیل پلار کوتہ اورسیدلہ، معلومات کولونہ پس گواہانو ہم گواہی ورکرہ چہ زید بنخے تہ رخصت ورکری دی اوس ددی الفاظو خہ حکم دی طلاق واقع شویا نہ؟ بینوا توجروا

المستفتی: فقیر بخت جمال مردان

الجواب: دا الفاظ کنائی دی بلانیت دی سرہ طلاق نہ واقع کیبری کما فی رد المختار

(۱) (فتاویٰ عالمگیریہ ۱: ۳۷۶ الفصل الخامس فی الکنايات)

۶۳۶:۲ قوله قضاء قيد به لانه لا يقع ديانة بدون النية و وجدت دلالة الحال (۱) پس صورت مسئلہ کنبی دی دزوج نہ دنیت متعلق تحقیقات او کری وھو الموفق داسی بنخے ضرورت نشہ خما سلام دی، جھیز

یوسن جینی خلاصہ کری وغیرہ الفاظو حکم

سوال: خہ فرمائی علماء دین دی مسئلہ بارہ کنبی چہ شپارس میاشتی مخکنبی ما خیلے بنخے لارہ دکورنہ پہ ویستلو سرہ د سخرگنی کور تہ استولی وہ خکہ چہ ہغی هروخت خما موریلار او خوریانو سرہ جھگری کولی، ہفتہ پس موریلار ماتہ د بنخے راوستلو او وئیل ما او وئیل چہ ماتہ د داسی بنخے ہیخ ضرورت نشہ دی ہغہ ماتہ نہ دہ پکار خما داسی بنخے تہ سلام دی، والدین خاموشہ شو، دویمہ یا دریمہ ورخ باندی ما ترہ د سخر کور تہ واستولو او ہم دا الفاظ می بیا سردوبارہ کردہ او ورسرہ می دا ہم او وئیل چہ ہغوی تہ او وایہ چہ خیل جھیز یوسن او جینی لارہ خلاصہ کری دھغوی جینی نہ راو لم، سخرگنی دا خبرہ اونہ منلہ، دا سلسلہ ہم داسی جاری وہ، یو کال پس والدینو زہ مجبور کریم او خما نہ خفہ شو او وې وئیل چہ تہ بہ بنخہ خامخا راو لی، بیا ما سوچ او کرو یو کالہ پوری چہ ما کوم انکار کولودھغی اثر خما پہ نکاح باندی پریوتلی دی یا نہ، بهشتی زیور کنبی می او کتل نو خما دا الفاظ ھوبھو کنایہ طلاق سرہ ملاویدل اوس دی الفاظو وئیلو وخت کنبی خما نیت باندی دارو مداروو، ما کافی سوچ او کرو خو یو کال تیرشوی وواو نیت لارہ می برقرار اونہ اساتلی شو، ما والدینو تہ او وئیل چہ خما مخکنبینی نکاح ماتہ شوی دہ پہ دی باندی والدین دیر پریشانہ شو او ووی وئیل چہ ستا دماغ خراب دی دوبارہ نکاح زمونہ دپارہ دشرم خبرہ دہ، تاسو صاحبان تسلی بخش جواب را کری؟ بینوا توجروا

المستفتی: طارق علی کیمل پور..... ۱۹۸۶ء ۱۷۸۰۳۰

الجواب: دا الفاظ کنایات دی بغیر دنیت نہ پہ دی سرہ طلاق نہ واقع کیبری (۲)

(۱) (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۵۰۲ باب الکنايات)
(۲) قال العلامة ابن عابدين: (قوله قضاء) قيد به لانه لا يقع ديانة بدون النية ولو وجدت دلالة الحال. (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۵۰۲ باب الکنايات)

اوروستو دا کلام چه خپل جھیز یوسه او جینئ لره خلاصه کړئ، قرینه ده د طلاق د عدم ارادې. لهذا طلاق واقع نه دې او که چرته احتیاطاً تجدید نکاح او کړې نو غوره ده او د عقد نکاح دپاره دا کافی دی چه زوجین د اقاربو په مخکښې ایجاب او قبول او کړی (۱) فقط وهو الموفق .

فارغه کړې مې ده. آزاده ده. حرامه ده. الفاظو حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو سړی خپلې ښځې ته د غصې په دوران کښې او وئیل ما هغې لره (ښځې لره) فارغه کړې ده چرته چه غواړی دا آزاده ده. مزید دا چه ددې نه پس هم په مختلفو موقعو باندې مذکور خپلې ښځې لره په خپل ځان باندې د حرام الفاظ دهر او کړی دی ددې ټولو خبرو باوجود په یو کور کښې او سپړی ددې شرعی حکم څه دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالعزیز سیرهری پور... ۲۳۱۷۱۰۱۹۸۲

الجواب: صورت مسئله کښې تجدید دنکاح کافی دي، ځکه چه اولاً، آزاد دې زموږ په د علاقې په محاوره کښې د کنایاتونه دی او که چرته صریح کیدل او منل شی نو دا په بائن کښې استعمالیږی. وهکذا لفظ الحرام (۲)

﴿۱﴾ وفي الهندية: واما ركنه فالايجاب والقبول والايجاب ما يتلفظ به اولاً من اى جانب كان

والقبول جوابه هكذا فى العناية. (فتاوى عالمگیری ۱: ۲۶۷ كتاب النكاح الباب الاول)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدين: وقد صرح البزازی اولاً بان حلال الله على حرام بالعربية

او الفارسية لا يحتاج الى نية حيث قال ولو قال حلال ايزد بروى او حلال الله عليه حرام لا

حاجة الى النية وهو الصحيح المفتى به للعرف وانه يقع به البائن لانه المتعارف ثم فرق بينه

وبين سرحتك فان سرحتك كناية لكنه فى عرف الفرس غلب استعماله فى الصريح فاذا

قال رها کردم اى سرحتك يقع به الرجعى مع ان اصله كناية ايضاً وما ذاك الا لانه غلب

فى عرف الفرس استعماله فى الطلاق وقد مر ان الصريح مالم يستعمل الا فى الطلاق من اى

لغة كانت لكن لما غلب استعمال حلال الله فى البائن..... (بقية حاشيه په راروانه صفحه)

والاصل ان البائن لا يلحق البائن (۱) وهو الموفق

اوزه گڼې زه به طلاق درکړم. ددې حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه ځما ښځې ټول عمر ځما خدمت کړې دې مگر په څو کرته ماهغې ته وئیلی دی،، اوزه گڼې زه به طلاق درکړم،، دې الفاظو وئیلوسره څو ځما ښځه د زوجیت نه وتلې نه ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالحصیر خان پشاور... ۲۹۱۷۱۰۱۹۸۴

الجواب:،، اوزه،، الفاظ کنایات دی په دې سره دنورو کنایاتو په شان بغیر د نیت نه طلاق نه واقع کیږی، کما فی ردالمختار ۲: ۶۳۶ (۲) او چونکه تاسو دا الفاظ د طلاق په نیت سره نه دی وئیلی بقرینه ما بعده، گڼې طلاق به درکړم،، لهذا تاسو باندې ښځه مطلقه شوې نه ده. وهو الموفق.

.. اوزه.. (نکل جا) لفظ کنایې دې او روستو د طلاق د خبر کاذبه حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو سړی ښځې سره

(بقیه حاشیه) عند العرب والفرس وقع به البائن ولولا ذلك لوقع به الرجعى..... والحاصل

انه لما تعورف به الطلاق صار معناه تحريم الزوجة وتحريمها لا يكون الا بالبائن هذا غاية ما

ظهر لى فى هذا المقام. (ردالمختار هامش الدرالمختار ۲: ۵۰۳، ۵۰۴ باب الكنايات)

﴿۱﴾ قال العلامة الحصكفى: فالمعتبر فيه اللفظ لا المعنى على المشهور لا يلحق البائن

البائن. (الدرالمختار على هامش ردالمختار ۲: ۵۱۰ باب الكنايات)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصكفى: فالكنايات لا تطلق بها قضاء الا بنية او دلالة الحال. قال ابن

عابدين: (قوله قضاء) قيد به لانه لا يقع ديانة بدون النية ولو وجدت دلالة الحال.

(الدرالمختار مع ردالمختار ۲: ۵۰۲ باب الكنايات)

جھگڑہ کولہ د جھگڑی پہ وخت کسبی ئی اووئیل،، اوزہ،، یعنی نکل جا او
هغه هم په هغه وخت د کورنه اووتله هغه وخت د هغه سړی نیت د طلاق نه
وو هغه بنځه درې ورځې د والدینو په کور کسبی او سیدلو سره واپس راغله نو
خاوند ورته اووئیل بیا ځله راغلي ما خو ته په یو دوه درې سره طلاقه کړې
وي؟ او حال دادې چه د بنځې د وتلو په وخت په زړه کسبی د طلاق نیت نه وو
شرعی حکم څه دي؟ پینوا توجروا

المستفتی: عبدالغفار کبل، یکم اپریل ۱۹۸۴ء

الجواب: لفظ،، اوزہ،، (نکل جا) د کنایاتو نه دی او په کنایاتو کسبی بغیرد
طلاق د نیت نه طلاق نه واقع کیږي (شامی ۲: ۲۳۲)، (۱) نیز اخبار کاذبه سره
د دیانت په باب کسبی طلاق واقع کیږي نه (رد المحتار) (۲) والهنديہ (۳)
وهوالموفق

.. ما ته پریخودلې ئې، کسبی احتمال د صریح او کنایه دي

سوال: څه فرمائی علماء دین دي مسئلې باره کسبی چه یو سړی د غصې په

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی: فالکنايات لا تطلق بها قضاء الابنية او دلالة الحال، قال ابن
عابدين: (قوله قضاء) قيد به لانه لا يقع ديانة بدون النية ولو وجدت دلالة الحال.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ۲: ۵۰۲ باب الكنايات)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصکفی: قال انت طالق او انت حر وعنى الاخبار كذبا وقع قضاء الا
اذا شهد على ذلك، قال ابن عابدين: اى على انه يخبر كذبا.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ۲: ۳۹۹ فروع قبيل باب الكنايات)

﴿۳﴾ وفى الهندية: روى ابن سماعة عن محمد رحمه الله تعالى فيمن قال لامرأته كوني
طالقا او اطلقى قال اراه واقعا ولو قال لها انت طالق طالق او انت طالق او قال قد
طلقتك قد طلقك او قال انت طالق وقد طلقك تقع ثتان اذا كانت المرأة مدخولا بها
لو قال عنيت بالشانى الاخبار عن الاول لم يصدق فى القضاء ويصدق فيما بينه وبين الله
الى. (فتاوى عالمگیری ۱: ۳۵۵ مطلب اذا كرر الطلاق ونوى الاخبار)

حالت کسبی خپلې بنځې ته اووئیل چه ما ته پریخودلې ئې، دا الفاظ ئې
درې ځل اووئیل بیا دهغه نه پوښتنه اوکړئ شوه چه تاسو دویم او دریم ځل
ولې اووئیل؟ نو هغه جواب ورکړو چه بنځه په دریو ځلو سره پریخودلې
کیږي ددې وجه نه ما درې ځلې اووئیل په دې صورت کسبی د طلاق څه حکم
دي؟ پینوا توجروا

المستفتی: عبدالقیوم ماهر هادی آئی جان ۱۸ رمضان ۱۴۰۲ هـ

الجواب: بظاهر دا سړی تجدید نکاح کولې شی تحلیل ته محتاج نه دي. لان
هذا اللفظ يستعمل في الطلاق وغيره فيكون من الكنايات، ولو سلم غلبة
استعماله في الطلاق فكان صريحا لكنه مثل الحرام لا يستعمل الا لقطع النكاح فيقع
به البائن (۱) والباين لا يلحق البائن (۲) واعتقاد تأثير التثليث لا يستلزم ارادة
الطلقات الثلاثة (۳) فافهم. وهوالموفق

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: ثم ظهر لي بعد مدة ما عسى يصلح جوابا وهو ان لفظ حرام
معناه عدم حل الوطء ودواعيه وذلك يكون بالايلاء مع بقاء العقد وهو غير متعارف ويكون
بالطلاق الرافع للعقد وهو قسمان بائن ورجعي لكن الرجعي لا يحرم الوطء فتعين البائن
وكونه التحق بالصریح للعرف لاينا في وقوع البائن به فان الصريح قد يقع به البائن كتطبيقه
شديدة ونحوه كما ان بعض الكنايات قد يقع به الرجعي مثل اعتدى واستبرئ رحمك
وانت واحدة والحاصل انه لما تعورف به الطلاق صار معناه تحريم الزوجة وتحريمها لا
يكون الا بالبائن هذا غاية ما ظهر لي في هذا المقام وعليه فلا حاجة الى ما اجاب به في
البزاية من ان المتعارف به ايقاع البائن لما علمت مما يرد عليه.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۵۰۳ قیل مطلب لا اعتبار بالاعراب هنا)

﴿۲﴾ وفى الهندية: ولا يلحق البائن البائن بان قال لها انت بائن ثم قال لها انت بائن لا يقع
الا طلاق واحدة بئنة. (فتاوى عالمگیری ۱: ۳۷۷ الباب الخامس فى الكنايات)

﴿۳﴾ وفى الهندية: الطلاق الصريح هو كانت طالق ومطلقة وطلقتك وتقع واحدة رجعية
وان نوى الاكثر او الابانة او لم ينو شيئا كذا فى الكنز.

(فتاوى عالمگیری ۱: ۳۵۳ الباب الثانى فى ايقاع الطلاق الفصل الاول)

تعرف به البائن مثل لفظ الحرام فليراجع الى كنايات ردالمختار (۱) نیز بنسکاره دي وی چه تکرار سره کله مقصود تاکید او اصرار وی او کله تاسیس او تعود وی او کله نیت نامعلوم وی (۲) پس اول او ثالث کنبی صرف یو طلاق واقع کیږي او ثانی کنبی کله متعدد واقع کیږي ای ادا کان صریحاً او کله یو

(بقیه حاشیه) سیدی و شیخی و مولائی المحدث الکبیر و الفقیه النبیل المفتی الاعظم مولانا مفتی محمد فرید دامت برکاتهم العالیه حیث قال: اعلم ان قول السليمانين "برے مے خورده" ای ترکتها (جهوزدیا) ومثله كناية في العربية كذا في السليمانية لانه يستعمل شائعا في غير الطالق ويراد به الطلاق عند القرائن الخارجية فالظاهر انه كناية في السليمانية ايضا فاذا كرره فيقع به الواحدة لان البائن لا يلحق البائن ولو سلم انه صريح فالمتعارف به وقوع البائن لانهم يقصدون ذلك فافهم.

(هذا من افادات شيخنا المعظم مدظله العالی) (از مرتب)

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: (قوله على الحرام فيقع بلاية للعرف) ای فيكون صريحا لا كناية بدليل عدم اشتراط النية وان كان الواقع في لفظ الحرام البائن لان الصريح قد يقع به البائن كما مر لكن في وقوع البائن به بحث سنذكره في باب الكنايات كما افتى المتأخرون في انت على حرام بانه طلاق بائن للعرف بلاية مع ان المنصوص عليه عند المتقدمين توقفه على النية الخ.

(ردالمختار هامش الدرالمختار ۲: ۲۹۹ مطلب قولهم على الطلاق على الحرام)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصكفي: كرر لفظ الطلاق وقع الكل وان نوى التاكيد دين، قال ابن عابدين: ای ووقع الكل قضاء وكذا اذا طلق اشباه ای بان لم ينو استينافا ولا تأكيدا لان الاصل علم التاكيد.

(الدرالمختار مع ردالمختار ۲: ۲۹۹ فروع قبيل باب الكنايات)

واقع کیږي. ای ادا کان باننا لان البائن لا يلحق البائن كما صرحوا به (۱) پس ددي قواعد و پنه بنا باندې دي سړي باندې تجديد دنكاح ضروري دي د تحليل ضرورت نشته دي. هذا ما عندي ولعل عندي غير احسن منه، وهو الموفق

.. **خما د کت نه لري شه په خپل کت کنبي اوده شه. وغيره الفاظو حکم**

سوال: څه فرمائی علماء دين دي مسئلې باره کنبي چه یو سړی د غصې په حالت کنبي ښځې ته او وئيل چه خما د کت نه لري شه خپل کت کنبي اوده شه. یائي صرف دا او وئيل چه خما نه لري شه او جدا شه. یا د غصې په حالت کنبي ئې او وئيل چه الله تعالی دي مالره ستاسو نه خلاصې راکړي. دا ټول الفاظ د څه ناراضگي په وجه باندې خاوند خپلې ښځې ته او وائی او یقینی طور باندې د طلاق نیت بالکل نه وواو نه مذاکره د طلاق موجوده وه، په دي الفاظو کنبي د طلاق څه حکم دي؟ بینوا توجروا

المستفتی: حافظ هیبت خان حقانی... ۱۹۷۵، ۱۴، ۲۳

الجواب: صورت مسئله کنبي د عدم نیت د وجه نه هیڅ قسمه طلاق نه دي واقع شوي. كما في الدرالمختار: لا تطلق بما قضاء الا بنية او دلالة الحال، وفي ردالمختار ۲: ۲۳۶ قوله قضاء: قيد به لانه لا يقع ديانة بدون النية ولو وجدت دلالة الحال (۲) وهو الموفق

ما ته پريښودلې ئې طلاق نامه يوسه. وغيره حکم

سوال: څه فرمائی علماء دين دي مسئلې باره کنبي چه یو سړی خپلې ناراضه شوې ښځې ته پیغام واستولو چه ما ته پريښودلې ئې خپل پلار راوستې وي دپاره ددي چه ستا دپاره طلاق نامه یوسی. دا الفاظ ئې په څو کرته او وئيل څه موده پس صلح او شوه او خپله ښځه ئې کور ته راوستله او په خوشحالی

﴿۱﴾ (الدرالمختار على هامش ردالمختار ۲: ۵۱۰ باب الكنايات)

﴿۲﴾ (الدرالمختار مع ردالمختار ۲: ۵۰۲ باب الكنايات)

سره اوسیدل، ایا په دې الفاظو سره د دواړو په مینځ کښې طلاق نه دې واقع شوي؟ بینوا توجروا

المستفتی: قاری ضیاء الرحمن برهنه مانسهره... ۱۸ رمضان ۱۴۰۳ هـ
الجواب: چونکه دا الفاظ غالباً د طلاق دپاره استعمالیږي لهذا دا سړې دې زباني مراجعت باندې اکتفانه کوي، تجدید د نکاح دې او کړی، ونظيره لفظ الحرام والتفصیل فی رد المختار ۳: ۳۰۰ باب کنایات (۱) وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: وقد مر ان الصريح ما لم يستعمل الا في الطلاق من اى لغة كانت لكن لما غلب استعمال حلال الله في البائن عند العرب والفرس وقع به البائن ولولا ذلك لوقع به الرجعى، والحاصل ان المتأخرين خالفوا المتقدمين في وقوع البائن بالحرام بلانية حتى لا يصدق اذا قال لم انو لاجل العرف الحادث في زمان المتأخرين فيتوقف الآن وقوع البائن به على وجود العرف كما في زمانهم واما اذا تعورف استعماله في مجرد الطلاق لا بقيد كونه بائنا يتعين وقوع الرجعى به كما في فارسية سرحتك ومثله من وقوع الرجعى بقوله سن بوش او بوش اول في لغة الترك مع ان معناه العربى انت خلية وهو كناية لكنه غلب في لغة الترك استعماله في الطلاق..... ثم ظهر لى بعد مدة ما عسى يصلح جوابا وهو ان لفظ حرام معناه عدم حل الوطء ودواعيه وذلك يكون بالايلاء مع بقاء العقد وهو غير متعارف ويكون بالطلاق الراجع للعقد وهو قسمان بائن ورجعى لكن الرجعى لا يحرم الوطء فتعين البائن وكونه التحق بالصريح للعرف لا ينا في وقوع البائن به فان الصريح قد يقع به البائن كتطبيق شديدة ونحوه كما ان بعض الكنايات قد يقع به الرجعى مثل اعتدى واستبرى رحمك وانت واحدة والحاصل انه لما تعورف به الطلاق صار معناه تحريم الزوجة وتحريمها لا يكون الا بالبائن.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۵۰۴ قيل مطلب لا اعتبار بالاعراب هنا)

.. ما خپلې ښځې لره پريښودلې ده.. ددې

درې خطونه مختلفو خلقو ته د ليكلو مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره كښې څه بنده د كورنۍ چارو په وجه ښځې ته د طلاق په ارادې سره يو خط يونين كونسل ته ليكلې وو څه ما خپله ښځه پريښودلې ده ددې نه پس دويم خط ټي خپل ورور او دريم خط ټي خپل پلار ته ليكلې وو څه ما خپله ښځه پريښودلې ده هغه د كور نه اوباسي، پلار صاحب ته څه څه كله خط ملاؤ شو نو فوراً ماته راغلو او وي وئيل څه تاسو داسې مه كوي او طلاق نامه مه ليكي، بالآخر د پلار صاحب په وينا سره ما دوباره رجوع او كړه څه كوم خط ما يونين كونسل ته ليكلې وو په هغې كښې مې د طلاق شرطونه نه ووليكلې، بعضي علماء نه مې څه دلته ددې مسئلې پوښتنه او كړه نو وائي څه تاسو درې خطونه څه يونين كونسل پلار او ورور ته ليكلې دي نو دا درې د طلاق شرطونه جوړيږي تاسو صاحبان جواب راكړئ څه په دې مسئله كښې درې طلاقه دي يا زه رجوع وغيره كولې شم؟ بينوا توجروا

المستفتی: محمد عبد الله میان والی... ۱۹۲۹ء ۱۲۱۴

الجواب: که چرته تاسو په خطونو کښې دا جمله لیکلې وی څه ما ښځه پريښودلې ده نو تاسو هغه ښځې ته دوباره رجوع کولې شی (۱) اگرچه داسې

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: فان سرحتك كناية لكنه في عرف الفرس غلب استعماله في الصريح فاذا قال رها کردم اى سرحتك يقع به الرجعى مع ان اصله كناية ايضا.
(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۵۰۳ باب کنایات)

وفى الهندية: والاصل الذى عليه الفتوى فى زماننا هذا فى الطلاق بالفارسية انه اذا كان فيها لفظ لا يستعمل الا فى الطلاق فذلك اللفظ صريح يقع به الطلاق من غير نية اذا اضيف الى المرأة.

(فتاوى عالمگیری ۱: ۳۷۹ الفصل السابع فى الالفاظ الفارسية)

خط تاسو درې یاد دریو نه زیاتو اشخاصو ته لیکلې وی (۱) او که چرته تاسو دا جمله لیکلې وی چه ما درې طلاقه ورکړې دی یا په دریو شرطو سره طلاق دې نو تاسو د تحلیل نه بغیر هغې لره ښځه نه شی جوړولې (۲) ستاسو د لیکلې شوی خط نه دا معلومېږي چه تاسو عدد نه دې لیکلې لهذا تاسو رجوع کولې شی، وهو الموفق

ښځه ښې نه جوړوم. ته ماته نه ټي پکار. ښځه ځما نه آزاده ده. الفاظو حکم
سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه د زید ښځه هنده د دریو کالو راسې جدا ده د څه د وجه نه هغه بوتلل نه غواړي او په دومره مده کښې ټي د خرچې دپاره یو کاشیره هم نه ده ورکړې او د جماعت کثیر په وړاندې ټي داسې قسم الفاظ وئیلې دی: یو ځل ټي او وئیل چه که چرته راغلې نو ناسته به ټي مگر ښځه به دې نه جوړوم که چرته رانه غله نو ماته نه ده پکار دویم ځل ټي او وئیل چه ځما ښځه ځما نه آزاده ده او زه د هغې نه آزادیم په دې الفاظو سره په هنده باندې طلاق واقع شوي دي؟ بینوا توجروا المستفتی: نامعلوم.....

الجواب: ښکاره دې وی چه زه به ټي ښځه نه جوړوم وعید دې (زور نه ده) انشاء د طلاق نه دې اوت ته ماته نه ټي پکار داهم د طلاق الفاظ نه دی، هندیه ۱: ۴۰۰

﴿۱﴾ وفي الهنديّة: في المتقّی لو كتب کتابا في قرطاس وکان فيه اذا اتاک کتابي هذا فانت طالق ثم نسخه في کتاب آخر او امر غيره ان يكتب نسخة ولم يملل هو فاتها الكتابان طلقت تطليقتين في القضاء اذا اقرانهما کتاباه او قامت به بينة واما فيما بينه وبين الله تعالى فيقع عليها تطليقة واحدة..... لانهما نسخة واحدة.

(فتاویٰ عالمگیری ۱: ۳۷۹ الفصل السادس في الطلاق بالكتابة)

﴿۲﴾ وفي الهنديّة: وان كان الطلاق ثلاثا في الحرة لم تحل حتى تنكح زوجا غيره نکاحا صحيحا ويدخل بها ثم يطلقها او يموت عنها کذا في الهداية.

(فتاویٰ عالمگیری ۱: ۳۷۳ فصل فيما تحل به المطلقة وما يتصل به)

ولو قال لا حاجة لي فيك ينوي الطلاق فليس بطلاق (۱) او دا الفاظ چه ماته آزاده ټي اگر چه بظاهر صريح دی لان الصريح مالم يستعمل الا فيه ای غالبا ولو بالفارسیة کما فی ردالمحتار ۲: ۵۹۰ (۲) لیکن دا الفاظ چه زه دهغې نه آزادیم تقاضا کوی چه د آزادی نه یو داسې تعلق مراد دې چه د زوجینو په مینځ کښې مشترک وی مثلا حقوق نکاح، پس دا لفظ به هم په هغه تقدیر باندې د کنایاتو نه وی چه په هغې کښې بغیر د نیت نه طلاق نه واقع کیږي، کما صرح به فی ردالمحتار ۲: ۶۳۶ (۳) وهو الموفق

د خاوند ښځې لره د کور نه د ویستلو او د مختلفو الفاظو ونیلو حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین د مسائلو ذیل په باره کښې چه (۱) یو سړی خپلې ښځې لره د لاس نه نیولوسره د کور نه او ویستله ښځه وائی چه ماته ټي طلاق راکړې دې سړي وائی چه نه ما طلاق ورکړې دې اونه مې په زړه کښې د هغې نیت کړې دې بلکه محض زور نه مقصود وه (۲) سړي وائی چه نه ما د کور نه ویستلې ده نه مې د طلاق لفظ وئیلې دې بلکه صرف دامې وئیلې دی چه د ښځې په شان گزاره کوه (۳) په ژبې سره ټي صرف دا وئیلې وی چه اوزه (۴) ښځه وائی چه زه په گواهانو سره ثابت کولې شم چه زه ټي د کور نه ویستلې یم لیکن سړي انکار کوی (۵) ښځه وائی چه زه په گواهانو سره ثابت کولې

﴿۱﴾ (فتاویٰ عالمگیری ۱: ۳۷۵ الفصل الخامس في الكنايات)

﴿۲﴾ (الدر المختار مع ردالمحتار ۲: ۳۶۵ باب الصريح)

﴿۳﴾ قال العلامة الحصكفي: انت حرة اختاری امرک بیدک سرحتک فارقتک لا یحتمل السب والرد ففي حالة الرضا ای غیر الغضب والمذاکرة تتوقف الاقسام الثلاثة تاثیرا على نية للاحتمال، قال العلامة ابن عابدين: لما ذکرنا من ان کل واحد من الالفاظ یحتمل الطلاق وغيره والحال لا تدل على احدهما فیستل عن نية ویصدق فی ذلک قضاء بدائع.

(الدر المختار مع ردالمحتار ۲: ۵۰۳ مطلب لا اعتبار بالاعراب هنا)

شم چه د کور نه ویستلې هم یم او ورسره ئې دا هم وئیلی دی چه زه تا نه غواړم لیکن سرې انکار کوی مندرجه بالا صورتونو کښې کوم یو طلاق واقع شوې دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد ظاهر بنون

جواب: (۱) د ښځې د کور نه ویستل طلاق نه دې لعدم الرکن (ماخوذ از شامی) (۱) (۲)، د ښځو په شان گزاره کوه، نه صریح دې اونه کنایه بلکه نصیحت دې (ماخوذ از شامی) (۲) (۳)، اوزه، کنایه دې په دې سره د نیت نه بغیر طلاق نه واقع کیږي (شامی) (۳) (۴)، نه ویستل طلاق دې اونه، اوزه، بغیر د نیت نه طلاق دې (شامی) (۴) (۵)، زه تا نه غواړم، نه صریح دې اونه کنایه (هنديه ۱: ۴۰۰) (۵) وهو الموفق

.. ځما نه ځما ښځه پاتې شوې ده پاتې شوې ده پاتې شوې ده..

ددې شرعی حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه ځما ښځه ځما د تره لور

﴿۲،۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: (قوله ورکنه لفظ مخصوص) هو ما جعل دلالة على معنى الطلاق من صريح او كناية فخرج الفسوخ على ما مر واراد اللفظ ولو حكما ليدخل الكتابة المستبينة الخ.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۳۵۳ كتاب الطلاق)

﴿۲،۳﴾ قال العلامة الحصكفي: والكنایات ثلاث ما يحتمل الرد او ما يصلح للسب اولاً ولا فنحو اخرجى واذهبى وقومى تقنعى تخمرى استترى انتقلى انطلقى اغربى اعزبى يحتمل رد او نحو خليه برية بائن الخ. (الدرالمختار على هامش ردالمحتار ۵۰۳: ۲ باب الكنايات)

﴿۵﴾ وفى الهندية: ولو قال لا حاجة لى فيك ينوى الطلاق فليس بطلاق.

(فتاوى عالمگیری ۱: ۳۷۵ الفصل الخامس فى الكنايات)

هم ده دخپل مورپلار کور ته بباعث ناچاقی تلې وه دهغې په غیر موجودگي کښې ځما دهغې ورور سره تلخ کلامی او شوه، ما په هغه دوران کښې په غصه کښې او وئیل چه ځما نه ځما ښځه پاتې شوې ده پاتې شوې ده پاتې شوې ده، داسې مې نهه یا لس ځلې او وئیل، ځما سپر ماته او وئیل چه ایا تاته طلاق ده؟ نو ماته فوراً احساس او شو چه زه طلاق نه ورکوم دراصل ځما په زړه کښې دا ووچه ځما ښځه دې د مورپلار په کور کښې او سپرې کور ته به ئې نه راوړم آیا په دې الفاظو سره ځما په نکاح باندې څه اثر پریوتلې دې یا نه؟ شرعی حکم څه دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: کمال خان خايل سعودي عربيه... ۱۴۰۱ هـ ۱۸۸۴

الجواب: ښځه ځما پاتې شوې ده نه صریح دې نه کنایه په دې سره ښځه مطلقه نه کیږي چه کله نیت او اراده د طلاق هم نه وی (۱) وهو الموفق

د کور نه لاره شه ځما نه فارغه شه خاوند اوکره وغیره الفاظو حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو سړی خپلې ښځې ته دا الفاظ وئیلی دی ته ځما د کور نه لاره شه ځما نه فارغه ئې. زه بل خاوند اوکره، اوس زه تا د ښځې په حیثیت سره ساتل نه غواړم. درې ځلې ئې دا الفاظ استعمال کړی دی او ډیر بې دردی سره ئې په بد شان ښځه وهلې ده او دائې هم وئیلی دی زه به ستا د پلار نه مبلغ پنځه زره روپۍ د واده خرچه اخلم، اوس د طلاق څه حکم دې؟ واقع دې یا نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: میر عبدل دھوک... ۱۹۷۶ء ۱۹۱۹ء ۲۹

الجواب: که چرته خاوند دا الفاظ د طلاق په نیت او ارادې سره وئیلی وی نو دا ﴿۱﴾ وفى الهندية: قد اتفقوا جميعاً انه لو قال والله ما انت لى بامرأة او لست والله لى

بامرأة فانه لا يقع شئ وان نوى ولو قال لا حاجة لى فيك ينوى الطلاق فليس بطلاق.

(فتاوى عالمگیری ۱: ۳۷۵ الفصل الخامس فى الكنايات)

(فتاوى عالمگیری ۱: ۳۷۵ الفصل الخامس فى الكنايات)

شم چه د کور نه ویستلې هم یم او ورسره ئې دا هم وئیلی دی چه زه تا نه غواړم لیکن سرې انکار کوی مندرجه بالا صورتونو کښې کوم یو طلاق واقع شوې دي؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد ظاهر بنون

جواب: (۱) د ښځې د کور نه ویستل طلاق نه دي لعدم الرکن (ماخوذ از شامی).
(۱) (۲) د ښځو په شان گزاره کوه، نه صریح دي اونه کنایه بلکه نصیحت دي (ماخوذ از شامی) (۲) (۳) اوزه، کنایه دي په دي سره د نیت نه بغیر طلاق نه واقع کیږي (شامی) (۳) (۴) نه ویستل طلاق دي او نه، اوزه، بغیر د نیت نه طلاق دي (شامی) (۴) (۵) زه تا نه غواړم، نه صریح دي اونه کنایه (هنديه ۱: ۴۰۰ (۵) وهو الموفق

.. ځما نه ځما ښځه پاتې شوې ده پاتې شوې ده پاتې شوې ده..

ددې شرعی حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین دي مسئلې باره کښې چه ځما ښځه ځما د تره لور (۲، ۱) قال العلامة ابن عابدين: (قوله ورکنه لفظ مخصوص) هو ما جعل دلالة على معنى الطلاق من صريح او كناية فخرج الفسوخ على ما مر واراد اللفظ ولو حكما ليدخل الكتابة المستبينة الخ.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۲۵۳ کتاب الطلاق)

(۲، ۳) قال العلامة الحصكفي: والكنايات ثلاث ما يحتمل الرد او ما يصلح للسب اولا ولا فنحو اخرجي واذهبي وقومي تقني تخمري استتري انتقلي انطلقى اغربى اعزبى يحتمل رد او نحو خليه برية بائن الخ. (الدرالمختار على هامش ردالمحتار ۲: ۵۰۳ باب الكنايات)

(۵) وفي الهندية: ولو قال لا حاجة لي فيك ينوي الطلاق فليس بطلاق. (فتاوى عالمگیری ۱: ۳۷۵ الفصل الخامس في الكنايات)

هم ده دخپل مورپلار کور ته بیاعت ناچاقی تلې وه دهغې په غیر موجودگي کښې ځما دهغې ورور سره تلخ کلامی او شوه، ما په هغه دوران کښې په غصه کښې او وئیل چه ځما نه ځما ښځه پاتې شوې ده پاتې شوې ده پاتې شوې ده، داسې مې نهه یا لس ځلې او وئیل، ځما سپر ماته او وئیل چه ایا تاته طلاق ده؟ نو ماته فوراً احساس او شو چه زه طلاق نه ورکوم دراصل ځما په زړه کښې دا ووجه ځما ښځه دي د مورپلار په کور کښې او سپری کورته به ئې نه راوړم آیا په دي الفاظو سره ځما په نکاح باندې څه اثر پریوتلې دي یا نه؟ شرعی حکم څه دي؟ بینوا توجروا

المستفتی: کمال خان حائل سعودیه عربیه... ۱۴۰۱ هـ ۱۸۱۴

الجواب: ښځه ځما پاتې شوې ده نه صریح دي نه کنایه په دي سره ښځه مطلقه نه کیږي چه کله نیت او اراده د طلاق هم نه وی (۱) وهو الموفق

د کور نه لاره شه ځما نه فارغه شه خاوند اوکره وغیره الفاظو حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین دي مسئلې باره کښې چه یو سړی خپلې ښځې ته دا الفاظ وئیلی دی ته ځما د کور نه لاره شه ځما نه فارغه ئې. زه بل خاوند اوکره، اوس زه تا د ښځې په حیثیت سره ساتل نه غواړم. درې ځلې ئې دا الفاظ استعمال کړی دی او ډیر بې دردی سره ئې په بد شان ښځه وهلې ده او دائې هم وئیلی دی زه به ستا د پلار نه مبلغ پنځه زره روپي د واده خرچه اخلم، اوس د طلاق څه حکم دي؟ واقع دي یا نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: میر عبدل ډهوک... ۱۹۷۲، ۹۱، ۲۹

الجواب: که چرته خاوند دا الفاظ د طلاق په نیت او ارادې سره وئیلی وی نو دا (۱) وفي الهندية: قد اتفقوا جميعا انه لو قال والله ما انت لي بامرأة او لست والله لي

بامرأة فانه لا يقع شيء وان نوى ولو قال لا حاجة لي فيك ينوي الطلاق فليس بطلاق. (فتاوى عالمگیری ۱: ۳۷۵ الفصل الخامس في الكنايات)

بسخہ مطلقہ شوہ او د عدت نہ پس باقاعدہ بل خائ وادہ کولې شی، کما فی شرح التنویر لا تطلق بها قضاء الابنية او دلالة الحال، وفي ردالمحتار: قول قضاء قيد به لانه لا يقع ديانة بدون النية ولو وجدت دلالة الحال: ۱/۶۳۶ (۱) وهو الموفق

بسخي ته په ځه، ونيو سره د طلاق مسئله

سوال: څه فرمائي علمائي دين د شرع متين دي مسئلې باره كښې چه ما بسخي ته وئيلي وو چه ته ډيره غټه ئې، نوهغې او وئيل چه نرئ مې كړه، نو ما جواب ور كړو چه ځه،، او معمولي وقفې سره مې وئيلي وو چه دا تا نوې خبره او كړه حالانكه د طلاق وغيره مې بالكل نيت نه وو، آيا په ځه،، لفظ سره طلاق واقع شو؟ بينوا توجروا

المستفتي: غلام سرور ډاك شيبه راواپنډۍ..... ۱۸۱۹۱۱۹۷۰

الجواب: په مسئوله صورت كښې د طلاق نيت نه كيدوپه وجه په نكاح باندي څه اثر نه پريوځي. لان الكنايات لا يقع بها الطلاق الا بالنية كما في ردالمحتار ۲/۶۳۶ (۲) وهو الموفق

كه..... زما په بسخه باندي څه حق نه وي، دا الفاظ كڼايه دي

سوال: څه فرمائي علمائي دين دي مسئلې باره كښې چه زید دخپلې منكوحي په مخكښې دا الفاظ او وئيل په دي حال كښې چه ده د طلاق اراده كړې وه ليكن د گواهانو منع كولو سره ئې طلاق ورنكړل بيانيي دا الفاظ او وئيل كه چرې زه ددې كوهي نه د دوه درې ورځو په ارادې سره د منكوحي د اجازت نه بغير چرته لارم نوبيا به زما په هغې باندي هيڅ حق نه وي، بيا زید په پټه د

(۱) (الدر المختار مع ردالمحتار ۲/۵۰۲ باب الكنايات)

(۲) قال العلامة الحصكفي: فالكنايات لا تطلق بها قضاء الابنية او دلالة الحال.

(الدر المختار على هامش ردالمحتار ۲/۵۰۱، ۵۰۲ باب الكنايات)

منكوحي د اجازت نه بغير چرته لاره، او يو كال پوري غائب او سيدلو، آيا طلاق واقع شو؟ بينوا توجروا

المستفتي: عبدالهادي گندف صوابي..... ۱۲۸۲۱۹۷۴

الجواب: دا لفظ چه زما به بسخي باندي څه حق نه وي، لا سيل لي عليك سره برابر دي او دا لفظ د كڼاياتو نه دي. كما صرح به في الهندية ۱/۴۰۰ (۱) پس دي لفظ سره يعنى زما به په بسخه باندي څه حق نه وي، طلاق بائن واقع شو په دي شرط چه خاوند په دي لفظ سره طلاق مراد اخستې وي.

كما في ردالمحتار ۲/۶۳۶ قوله قضاء قيد به لانه لا يقع ديانة بدون النية ولو وجدت دلالة الحال (۲). وهو الموفق

ماته ستا ضرورت نشته. الفاظ كڼايه دي

سوال: څه فرمائي علمائي دين دي مسئلې باره كښې چه زید خپې بسخي ته او وئيل چه ماته ستا ضرورت نشته، بسخه خپل مورپلار كړه لاره، درې مياشتې تيرې شوې نود زید پلار د زید سخرگنئ كړه لاره او خپله اينگور ئې كورته راوستله. اوس عرض دادې چه د پورته ذكر شوو الفاظو په وجه زید بسخي ته رجوع كولې شی؟ آيا دا مطلقه بائنه شوې ده؟ بينوا توجروا

المستفتي: مولوی عنايت الاسلام بليتنګ كوهاټ..... ۵۱۹۱۱۹۷۰

(۱) وفي الهندية: والحق ابو يوسف رحمه الله تعالى بخلية وبرية وبائن وحرام اربعة اخرى ذكرها السرخسي في المبسوط وقاضي خان في الجامع الصغير وآخرون وهي لا سيل لي عليك لملك لي عليك.

(فتاوى عالمگیری ۱/۳۷۵ الفصل الخامس في الكنايات)

(۲) (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲/۵۰۲ باب الكنايات)

الجواب: چونکہ دا الفاظ د کنایاتو نہ دی لہذا کہ خاوند د طلاق نیت او ارادی سرہ ویئیلی وی نویو طلاق بائن واقع شو. او کہ د طلاق ورکولو ارادی سرہ نہ وی، د توهین وغیرہ ارادی سرہ وی نو طلاق بہ نہ کیږی.

فی الدر المختار: کنایته مالم یوضع له واحتمله وغیرہ فالکنایات لا تطلق بها قضاء الا بنية او دلالة الحال، قال العلامة الشامي: قید به لانه لا يقع دیانة بدون النية

(ردالمختار ۲: ۶۳۶) ﴿۱﴾

بلکہ د بعضی عباراتو نہ معلوم کیږی چه دا الفاظ د طلاق نہ نہ دی لہذا د نیت باوجود ہم دی سرہ طلاق نہ واقع کیږی. قالوا فی الہندیة ۱: ۴۰۰ ولو قال لا حاجة لی فیک ینوی الطلاق فلیس بطلاق ﴿۲﴾. وهو الموفق

د ``ما پریخودہ`` الفاظو حکم

سوال: څه فرمائی علماء د دین دی مسئلې بارہ کښې چه ``ما پریخودہ``، دا الفاظ په طلاق کښې څه حکم لری؟ بینوا توجروا المستفتی: نامعلوم

الجواب: واضحه دی وی چه دا لفظ یعنی ``پریخودل``، په طلاق او غیر طلاق دواړو کښې کثرت سرہ استعمال کیږی، د قرائتو په وجه د یو تعین کیږی، پس په ظاهره به دا لفظ د ``ترکتها``، په شان د کنایاتو نہ وی، چه په دی کښې د نیت نہ بغیر طلاق نہ واقع کیږی. د غسې دا لفظ که چرې په طلاق کښې مشهور وی نو په طلاق بائن کښې به مشهور وی، د اهل عرف په نزد بینونت مراد اخستلې شی. والصریح قد یقع به البائن کما فی ردالمختار ۲: ۶۳۹ ﴿۳﴾ والصریح لا یقع به الطلاق دیانة عند عدم النية کما فی

﴿۱﴾ (الدر المختار مع ردالمختار ۲: ۵۰۱، ۵۰۲ باب الکنايات)

﴿۲﴾ (فتاویٰ عالمگیری ۱: ۳۷۵ الفصل الخامس فی الکنايات)

﴿۳﴾ (ردالمختار هامش الدر المختار ۲: ۶۳۹، ۵۰۲ قیل مطلب لا اعتبار بالاعراب هنا باب الکنايات)

ردالمختار ۲: ۵۹۳ ﴿۱﴾ نعم اذا كان هازلا فيقع طلاقه لكونه ناويا زجرا ﴿۲﴾ وللحديث المشهور ﴿۳﴾ فافهم. وهو الموفق

بسخه زما نه آزاده ده زه دهغي نه آزاد یم. په بائن کښې مشهور دی سوال: څه فرمائی علماء د دین د شرع متین دی مسئلې باره کښې چه د زید بسخه د دریو کالونه جدا ده په دی موده کښې زید یوه پیسه هم د خرچې دپاره نه ده ورکړې، اونه ئې دا توجه کړې ده چه دا زما بسخه ده، د گنډ جماعت په مخکښې دده نه دوه قسمه الفاظ اوریدلی شوی دی. یو ځل ئې اووئیل چه که کورته راغله نو ناسته به وی خو بسخه به ترې نه جوړؤم. که رانغله نو زما نه ده

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: (قوله غير عالم بمعناه) كما لو قالت لزوجها اقرأ على اعتدى انت طالق ثلاثا ففعل طلقت ثلاثا في القضاء لا فيما بينه وبين الله تعالى اذا لم يعلم الزوج ولم ينو بحر عن الخلاصة.

(ردالمختار هامش الدر المختار ۲: ۶۲۱ قیل مطلب فی طلاق المدهوش)

﴿۲﴾ قال العلامة الشامي: (قوله هازلا) اي فيقع قضاء وديانة..... بانه مكابر باللفظ فيستحق التغليظ وكذا في البزازية..... وبعد صفحة..... (جعل هزله به جدا) لانه تكلم بالسبب قصدا فيلزمه حكمه وان لم يرض به.

(ردالمختار هامش الدر المختار ۲: ۵۹۹، ۶۱۱ مطلب فی تعريف السكران وحكمه)

﴿۳﴾ قال رسول الله ﷺ: ثلاث جلدن جد وهزلن جد النكاح والطلاق والرجعة وفي رواية والعقاق وفي رواية واليمين، وقال علي كرم الله وجهه: ثلاثة لا لعب فيهن الطلاق والعقاق والنكاح. (رواه الخمسة) (احمد واصحاب السنن) الا النسائي عن ابي هريرة وقال الترمذي حديث حسن غريب واخرجه الحاكم وصححه والدارقطني وفي اسناده ابن ازديك وهو مختلف فيه.

(نيل الاوطار ۶: ۲۳۳ وما بعدها نصب الراية فی الهامش ۳: ۲۲۳)

پکار، دویم خلی اووئیل چہ زما بنسخہ زما نہ آزاده ده او زہ دهغی نہ آزادیم،
کثیر جماعت ددی الفاظو شاهد دی، آیا دی سرہ طلاق واقع شوی دی؟ بینوا
توجروا

المستفتی: قاری عبدالرؤف هائی سکول ډاگئی... ۱۹۷۵، ۱۹۹۱، ۲۸۱۹۱۰
الجواب: واضحہ دی وی چہ دا لفظ زما نہ آزاده ده پخپله کنایہ دی لیکن
زمونږ په عرف کنبی دا لفظ په طلاق بائن کنبی مشهور دی لهذا بشرط
صدق وثبوت دی سرہ طلاق (بائن) واقع کیږی.

لمراجع الی ردالمحتار ۲: ۶۳۸، ۶۳۹ فیه ذکر بعض نظائره ﴿۱﴾. وهو الموفق

ته زما هیڅ نه کیږی. زه ذهني طور باندی

ددی نه فارغ یم. الفاظ کنایہ دی

سوال: څه فرمائی علمائی دین ددی مسئلې باره کنبی چہ زید په مزاق (توقو)
کنبی خپلې بنسخې ته اووئیل چہ "زما هیڅ نه کیږی"، ددی کلام په وخت
کنبی دزید نیت دطلاق یا بنسخې سره د تعلق ختمولو وغیره نه وو، آیا دی
سره په نکاح باندی څه اثر پریوځی؟ دغسې یو سړی دخپلې بنسخې باره کنبی
اووئیل چہ "زه ذهني طور باندی ددی نه فارغ یم"، اوریدونکی اووئیل چہ آیا

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: وقد صرح البزازی او لا بان حلال الله على حرام بالعربية
او الفارسية لا يحتاج الى لية حيث قال ولو قال حلال ايزد بروی او حلال الله عليه حرام لا
حاجة الى النية وهو الصحيح المفتی به للعرف وانه يقع به البائن لانه المتعارف ثم فرق بينه
وبين سرحتك فان سرحتك كناية لکنه فی عرف الفرس غلب استعماله فی الصريح فاذا
قال رها کردم ای سرحتك يقع به الرجعی مع ان اصله كناية ايضا وما ذاك الا انه غلب فی
عرف الفرس استعماله فی الطلاق وقد مر ان الصريح ما لم يستعمل الا فی الطلاق من ای
لغة كانت لكن لما غلب استعمال حلال الله فی البائن عند العرب والفرس وقع به البائن.....
فيتوقف الآن وقوع البائن به على وجود العرف..... وكونه التحق بالصريح للعرف لا ینا فی
وقوع البائن به فان الصريح قد يقع به البائن الخ.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۵۰۳، ۵۰۴ قیل مطلب لا اعتبار بالاعراب هنا)

ستا ددی نه طلاق مراد دی؟ هغه په جواب کنبی اووئیل چہ زما نیت او مراد
فی الحال دطلاق نه دی، البته په آئنده کنبی می دطلاق ورکولو اراده ده،
ددی څه حکم دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد اکرم کویت..... ۱۹ ربيع الثاني ۱۴۰۳ هـ

الجواب: په دی دواړو صورتونو کنبی بنسخه نه طلاقه کیږی. ځکه چہ کنایاتو
کنبی نیت د طلاق موجود کیدل ضروری دی او دلته نیت موجود نه دی. (کما
فی الشامیة ﴿۱﴾ والهنديہ ﴿۲﴾ والبحر ﴿۳﴾. وهو الموفق

ماته ددی حاجت نشته بل ځای کنبی ددی نکاح اوکړه..

دی سره د طلاق حکم

سوال: څه فرمائی علمائی دین ددی مسئلې باره کنبی چہ یو سړی اووئیل چہ
"ماته ددی (بنسخې) حاجت نشته بل ځای کنبی ددی نکاح اوکړه"، آیا دی
دواړو الفاظو سره طلاق واقع شو؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالحمید ایس وی لدها ډی آئی خان

الجواب: دا لفظ چہ "ماته ددی حاجت نشته"، د طلاق د الفاظونه نه دی، او

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی: فالکنايات لا تطلق بها قضاء الا بنية او دلالة الحال، قال ابن
عابدين: (قضاء) قيد به لانه لا يقع ديانة بدون النية ولو وجدت دلالة الحال.

(الدرالمختار مع ردالمختار ۲: ۵۰۱، ۵۰۲ باب الكنايات)

﴿۲﴾ وفي الهندية: الكنايات لا يقع بها الطلاق الا بالنية او بدلالة حال كذا في
الجوهرة النيرة.

(فتاویٰ عالمگیری ۱: ۳۷۴ الفصل الخامس فی الكنايات)

﴿۳﴾ قال العلامة ابن نجيم: (قوله لا تطلق بها الا بنية او دلالة الحال) ای لا تطلق بالكنايات
قضاء الا باحدى هذين لانها غير موضوعة للطلاق بل موضوعة لما هو اعم منه.

(البحر الرائق ۳: ۲۹۸ باب الكنايات)

دا لفظ چہ "بل خائے کنبی ددی نکاح اوکرہ" دطلاق د الفاظو نہ دی، کله
چہ د طلاق نیت او ارادی سره وئیلی شوې وی (هنديہ) (۱) وهوالموفق

خوک ښه سړې اوگوره د خپلې لور رسته ورسره اوکره ددی حکم

سوال: څه فرمائی علمائی دین د شرع متین دې مسئلې باره کنبی چہ د نابالغ
جینی او هلك نکاح شوې وه کله چہ هلك بالغ شو، د اختلاف په وجه ئې د
جینی مور پلار ته کراچی ته د خط په ذریعه اولیکل چہ تاسو وایی چہ ته
خپل مور پلار پریږده پوهله به مونږ رسته درکوو گنی نه ئې درکوو، اوس
خوما واده هم نه دې کړې نو زما پلار زما نه جدا کوئ، کله چہ زه واده اوکړم
نوبیا به مو څه رویه وی، زه قطعاً ستاسو د لور کومه چہ زما منکوحه ده
دهغې خواش مند نه یم، تاسو خوک ښه سړې اوگورئ د خپلې لور رسته
ورسره اوکړئ زما د طرفه اجازت دې او زما سامان کوم چہ ما دنکاح په
وخت جینی ته ورکړې وو هغه واپس زما کورته راوړسوی او زما خلاف
عدالت کنبی قانونی کاروائی مه کوئ او په قومی جرگه کنبی کینی ماسره
لین دین ختم کړئ وغیره، ددی الفاظو او د خط څه حکم دې آیا طلاق واقع
شوې دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: رفیق محمد هری پور ۲۰۱۱/۱۲/۱۹۷۱

الجواب: که خاوند دا الفاظ چہ "خوک ښه سړې اوگورئ د خپلې لور رسته
ورسره اوکړئ" دنکاح ختمولو ارادی سره ئې وئیلی وی نو دا جینی طلاقه
شوې ده گنی نه ده طلاقه شوې، ونظیره ما فی الهنديه ۱:۴۰۰ وبابتی الازواج

﴿۱﴾ وفي الهنديه: وبابتی الازواج تقع واحدة بائنة ان نواها او النين وثلاث ان نواها هكذا

فی شرح الوقایه..... ولو قال لا حاجة لی فیک ینوی الطلاق فلیس بطلاق..... ولو قال لها
اذهی فتزوجی تقع واحدة اذانوی.

(فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۳۷۵، ۳۷۶ الفصل الخامس فی الکنايات)

تقع واحدة ان نواها الخ (۱) وهوالموفق

طلاق ورکړه نو ته آزاد ئې، جواب کنبی ئې اووئیل زه آزاد یم.

دا طلاق بائن دې

سوال: څه فرمائی علمائی دین دې مسئلې باره کنبی چہ مثلاً د زید نکاح په
ماشوم والی کنبی د زینب (نابالغې) سره شوې وه، د زید د بالغ کیدونه پس
پلار هغه ته په یواځې والی کنبی اووئیل چہ اوس مونږ ستا د ښځې رخصتی
کوو او کورته ئې راوستل غواړو، زید اووئیل چہ زه واده نه کوم، دده مراد
زینب سره واده نه کول وو. پلار ئې اصرار کولو او هلك انکار، بیا ورته پلار
اووئیل چہ ښه بیا طلاق ورکړه، هلك اووئیل چہ زه طلاق ورکوم، دا خبرې
اترې په کمره کنبی کیدلې خلق بهر په انتظار کنبی وو، پلار ځوی ته اووئیل
چہ ښه بهرته راشه د خلقو په مخکښې طلاق ورکړه، بهرته دراتلونې پس
داسې خبرې اوشوې چہ پلار اووئیل طلاق ورکړه ته آزاد ئې، زید اووئیل زه
آزاد یم، ددغسې الفاظو د دواړو طرفې نه څو ځل تکرار اوشو، بیا
پلار اووئیل چہ آیا ته لا تعلق ئې زید اووئیل چہ زه لا تعلق یم، په دې لیکلی
شوی صورت کنبی کوم طلاق واقع شو؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد رمضان کنديان میانوالی ۳۰/۱۹/۱۹۷۲

الجواب: په زید باندې خپله منکوحه مطلقه باینه شوې ده،

لان هذين اللفظين من الكنايات لان الكناية ما لم يوضع للطلاق واحتمله وغيره

وحكمها وقوع الطلاق عند النية والارادة ﴿۲﴾. وهوالموفق

﴿۱﴾ (فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۳۷۵ الفصل الخامس فی الکنايات)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصکفی: کناية (الطلاق) ما لم يوضع له ای الطلاق واحتمله وغيره

فالکنايات لا تطلق بها قضاء الا بنية او دلالة الحال.

(الدرالمختار هامش ردالمحتار ۲: ۵۰۱ باب الکنايات)

باب تعلیق الطلاق

پہ تعلیق طلاق کنبی شرط کہ اصالة پورہ کری یا وكالة حث واقع کری
سوال: خہ فرمائی علمائی دین دے مسئلے بارہ کنبی چہ زید اووئیل چہ پہ ما
باندی زما منکوحہ پہ دریو شرطو سرہ طلاقہ وی کہ زہ دخیلی لور رشتہ
خوئی تہ ورکرم، اوس کہ زید دخیلی لور اختیار ترہ یا نیا تہ ورکری چہ ہغہ
چاتہ غواہی زما لور ورکری، اوس کہ ترہ یا نیا ددی جینی رشتہ ہغہ ہلک تہ
ورکری دچا قسم چہ زید کری دے نوآیا پہ دے صورت کنبی بہ زید باندی
طلاق راحی؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد سلیمان بابر گڑھی حبیب اللہ

الجواب: زید کہ دا لور اصالة یا وكالة خوئی تہ پہ نکاح کنبی ورکری، نوپہ
دہ باندی بہ نسخہ مطلقہ مغلظہ شی، لوجود الشرط (۱) لہذا د زید دا اطلاع نہ
بغیر اودہغہ د اختیار نہ بغیر دے نور رشتہ داران مثلاً ترہ یا پلار یا نیا عقد
دنکاح اوکری اود جینی نہ دے اجازت واخلی کہ بالغہ وی، گنی داجازت نہ
بغیر دے عقد دنکاح اوکری (۲) مختصر داچہ پہ دے نکاح کنبی دے زید
ہیخ مداخلت نہ کوی (۳) وھوالموفق

﴿۱﴾ قال الامام ابو الیث السمرقندی: والفاظ الشرط ستة..... فمتی ما وجدت هذه
الشرائط انحلت الیمین وانتهی الامر. (خزانة الفقه ۱۱۹ مبحث الفاظ الشرط)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصکفی: حلف لا یتزوج فزوجه فضولی فاجاز بالقول حث وبالفعل
ومنه الکتابہ خلافا لابن سماعہ لا یحث بہ یفتی خانیة. (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار
۳: ۱۵۰ مطلب حلف لا یتزوج فزوجه فضولی)

﴿۳﴾ قال العلامة ابن عابدین: فلو حلف لا یتزوج فعقدہ بنفسه أو وکل فعقد الوکیل حث.
(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۳: ۱۲۹ مطلب حلف لا یتزوج)

ارادہ د تعلیق طلاق وہ لیکن د غفلت پہ وجہ تنجیزی صادر شو

سوال: خہ فرمائی علمائی دین دے مسئلے بارہ کنبی چہ زید خیل پلار تہ
اووئیل چہ یا خو زما تنخواہ د درے سوہ نہ زیاتہ کرہ پنخہ سوہ ئی کرہ، یا ما
دخیل خان نہ جدا کرہ، لیکن د زید پلار نہ منی، زید طلاق د وسلے پہ طور د
استعمالو لو ارادہ اوکرہ پہ دے وجہ دہ خیل زہہ کنبی دا الفاظ تیار کرل
فلانی نن تہ دخیل مورپلار کورتہ لارہ شہ گنی تاتہ درے طلاقہ اوکہ زما
داجازت نہ بغیر راغلی نوبیا ہم تاتہ درے طلاق،، کافی وختہ پورے پہ دے
الفاظو باندی غورکولو چہ چرتہ دا الفاظ خطرناک نہ وی، دکافی سوچ او
فکر نہ پس زید دے نتیجے تہ اورسیدہ چہ خہ دا الفاظ خطرناک نہ دی حکہ
کہ پلار صاحب رالہ تنخواہ زیاتہ کرہ نوخیلہ نسخہ بہ واپس راولم، بہر حال
زید دا الفاظ خو خلہ زہہ کنبی واپول، اوبنہ ئی یاد کرل لیکن ددی باوجود
ئی دطلاق ورکولو پہ وخت پہ غلطی او جلتی کنبی دا الفاظ اووئیل
فلانی نن تہ دخیل پلار کورتہ لارہ شہ تاتہ درے طلاق،، دومرہ وئیلوسرہ
دہ تہ دخیلی غلطی احساس او شو چہ دہ خو لفظ گنی،، استعمال نہ
کرو، لہذا د وقفی نہ بغیر ئی فوراً الفاظ صحیح کرل اوداسی ئی اووئیل
فلانی نن تہ دخیل مورپلار کورتہ لارہ شہ گنی تاتہ درے طلاق،، د زید
نسخہ دغہ وخت د مورپلار کورتہ لارہ، دوه ورخی پس د زید پلار پہ تنخواہ
زیاتولو باندی راضی شو بیا زید خیلی نسخی تہ کورتہ د راتلو اجازت
ورکرو. اوس سوال دادی چہ آیا د زید دخطا پہ وجہ یعنی لفظ د گنی،، نہ
استعمالو لو پہ وجہ اگرچہ دہ دوبارہ الفاظ صحیح کری دی آیا پہ زید باندی
خیلہ نسخہ حرامہ شوے دہ؟ بینوا توجروا

المستفتی: محبوب الرحمن..... ۱۹۷۵ء ۱۲/۴

الجواب: بشرط صدق دے خاوند (زید) باندی خیلہ نسخہ مطلقہ شوے نہ دہ،
حکہ چہ دہ ارادہ دتعلیق کری وہ لیکن د غفلت پہ وجہ دتنجیز الفاظ صادر شول،
یدل علیہ ما فی الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۵۸۴ او مخطئان ارادہ التکلم بغیر
الطلاق فجری علی لسانہ الطلاق (الی ان قال) یقع.....

قضاء فقط بخلاف الهازل واللاعب فانه يقع قضاء وديانة فافهم ﴿١﴾.

نوبت: کہ دی خاوند منجز عمداً ذکر کولو سرہ معلق مراد اخستی وی نوپہ ده باندی به بنخه مطلقه مغلظه وی ﴿١﴾. وهو الموفق

په یمین بتعلیق الطلاق کنبی کفارہ ورکولو سرہ کارنه جوړیږی

سوال: څه فرمائی علمائی دین دې مسئلې باره کنبی چه زید دخپل ځوی نه خفه شوې دې او وائی چه که زه ستا نه راضی شم یا څه تعلق در سره اوساتم نو په ما باندې زما بنخه او ستا مور درې شرط سره طلاقه ده، اوس که مسمی زید په څه وجه دهلك نه راضی شی نو قسم به لازم وی یا نه؟ او کفارہ به لازم وی یا نه؟ که کفارہ لازم شی نو څه او څومره، لږ وضاحت غواړو؟

بینوا توجروا

المستفتی: مولوی جمیل احمد امام مسجد کذا ایبیت آباد... ۱۲۱۱۱۶۱۹۷۴

الجواب: واضحه دې وی چه یمین مذکوره یمین بالله نه دې چه کفارې سره کار جوړشی بلکه دایمین بالتعلیق دې ﴿٣﴾ په دې وجه که دا سړې زید دخپل

﴿١﴾ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۲۶۱ کتاب الطلاق)

﴿٢﴾ وفي الهندية: ولو قال انت طالق ثم ان دخلت الدار فانه يقع الطلاق ولو نوى التعليق لا

تصح نيته اصلا. (فتاوى عالمگیری ۱: ۲۲۱ الفصل الثالث في تعليق الطلاق)

﴿٣﴾ قال العلامة الحصكفي: اليمين عبارة عن عقد قوى به عزم الحالف على الفعل او الترك فدخل التعليق فانه يمين شرعا، قال العلامة ابن عابدين: لانه يقوى به عزم الحالف على الفعل في مثل ان لم ادخل الدار فزوجته طالق وعلى الترك في مثل ان دخلت الدار..... وبعد صفحة..... (وحكمها البر او الكفارة) اي البر اصلا والكفارة خلفا كما في الدر المنقي

وانت خير بان الكفارة خاصة باليمين بالله تعالى.

لدر المختار مع ردالمحتار ۳: ۴۹، ۵۰ کتاب الايمان)

ځوی نه راضی شی یا دځوی سره تعلق اوساتی نوپه ده باندې به بنخه مطلقه مغلظه شی. لان المعلق بالشرط يجب ثبوته عند ثبوت الشرط كما في شرح المجلة ۵۴ ﴿١﴾ اوس تدبير دادې چه دا شرط لگونکې (زید) دې بنخې ته يو طلاق بائن ورکړی اود عدت تیریدو نه پس دې ځوی سره راضی نامه اوکړی او تعلق دې ورسره اوساتی ددې نه پس دې تجدید د نکاح اوکړی. صرح بها في الهندية ۴۱۰: ۶ ﴿٢﴾ وهو الموفق

د طلاق تفویض. عزل وکیل. اویه دې کنبی دگواهی وغیره مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې لاندېنو مسئلو باره کنبی:

(۱) زید په دې الفاظو خپل پلار ته د حق طلاق تفویض اوکړو چه کله غواړې او څنگه غواړې ځما پلاره ځما بنخې ته طلاق ورکولې شی اویا دا اختیار واپس اخلي نو آیا دا اختیار واپس دخپل پلار نه اخستلې شی؟ (۲) دزید پلار طلاق ددې خبری سره معلق کړو که چرته دزید بنخه زمونږه دمرضې نه بغیر چرته لاره شی یا دچا سره لاره شی نو دپته شرعی طلاق مغلظه دی لیکن ددې خبری علم زید ته هم نشته اونه دزید بنخې ته شته که چرته دزید بنخه ددې شرط خلاف اوکړی نو دعدم علم باوجود آیا طلاق واقع شو؟ که چرته طلاق واقع کیږی نو آیا زید دوباره نکاح کولې شی؟ (۳) دزید پلار طلاق معلق کړی دا وائی که چرته دشرط خلاف ورزی وی نو شرعا طلاق مغلظه، اود دې سره ئی دبل کوم لفظ یا نیت اظهار نه ووکړې نو آیا په دی سره طلاق واقع شو؟ (۴) کله چه زید اصرار کوی چه مادخپل پلار نه دطلاق اختیار دده دطلاق نافذیدو ته مخکښې اخستی وو نو آیا دزید پلار سره دطلاق ورکولو اختیار بیا باقی پاتې کیدیشی؟ (۵) زید په دې خبره کلک دې چه ځمانه دتفویض په کاغذ

﴿١﴾ (شرح المجلة للآتاسی ۱: ۲۳۲ مادة: ۸۲)

﴿٢﴾ وفي الهندية: اذا حلف بثلاث تطليقات ان لا يكلم فلانا فالسبيل ان يطلقها واحدة بائنة ويدعها حتى تنقضي عدتها ثم يكلم فلانا ثم يتزوجها كذا في السراجية.

(فتاوى عالمگیری ۶: ۳۹۷ کتاب الحيل الفصل السابع في الطلاق)

باندی جبرادستخط اخستلی شویدی اوپہ دی وخت ددی الفاظو پہ مطلب باندی نہ پوہیدلم لیکن دزیدپلار دوه داسی گواہان پیش کرہ چہ دا گواہی ورکوی چہ زیدپہ خونہ او بغير دجبر او اکراه نہ دستخط کری لیکن دادوه گواہان دزید دپلار ملازمان دی پہ دی صورت کنبی بہ دگواہانو سرہ دزید

خبرہ قابل ترجیح وی او کہ نہ دزید دپلار؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد ادریس ۷۵ ناظم مدرسه نصرۃ العلوم گجرانوالہ ۱۲ ربیع الثانی ۱۴۰۳ھ
جواب: کہ چرتہ داتفویض یعنی توکیل بالطلاق مسلم یا باقاعدہ مبرهن وی اودی خوی ددی عزل مزعومہ نہ پلار تہ باقاعدہ خبر نہ وی کری نوددی وکیل (والد) ورکری شوی طلاق نافذ او منظور دی گینی کالعدم دی مختصر جوابات لاندینی دی: (۱) داموکل داوکیل معزولولی شی لیکن دی وکیل تہ بہ باقاعدہ داطلاع کولو نہ مخکبني عزل نامنظوروی (ہندیہ ۲: ۲۳۸) (۱)۔
(۲) داتعلیق صحیح دی اود تحقق پہ وخت کنبی بہ دابسخہ مطلقہ مغلظہ وی (ہدایہ ۲: ۳۲۵) (۲)۔ (۳) کہ چرتہ داوکیل تعلیم یافتہ نہ وی نو دبینونت خفیہ احتمال قوی احتمال دی (۳)۔

﴿۱﴾ وفي الهندية: ومنه عزل الموكل اياه ولصحة العزل شرطان احدهما علم الوكيل به لان العزل فسخ للعقد فلا يلزم حكمه الا بعد العلم به كالفسخ فاذا عزله وهو حاضر انعزل وكذا لو كان غائبا فكتب اليه كتاب العزل فبلغه الكتاب وعلم بما فيه انعزل..... وان عزله الموكل واشهد على عزله وهو غائب ولم يخبره بالعزل احد لا انعزل ويكون تصرفه قبل العلم بعد العزل كتصرفه قبل العزل في جميع الاحكام.

(فتاویٰ عالمگیری ۳: ۲۳۷ الباب التاسع فيما يخرج به الوكيل عن الوكالة)

﴿۲﴾ قال العلامة المرغيناني: واذا اضافه الى شرط وقع عقيب الشرط مثل ان يقول لامرأته ان فخلت الدار فانت طالق وهذا بالاتفاق. (هداية ۲: ۳۸۵ باب الايمان في الطلاق)
﴿۳﴾ وفي الهندية: ولو قال انت طالق اقبح الطلاق او افحشه او اخبته او اسواه او اغلظه او اشره او اطوله..... ولم ينو شيئا او نوى واحدة او اثنتين في غير الامة كانت واحدة بائنة وان نوى ثلاثا فثلاث كذا في التبيين.

(فتاویٰ عالمگیری ۱: ۳۷۲ الفصل الثالث في تشبيه الطلاق ووصفه)

(۴) وکیل تہ داطلاع ورکولونہ مخکبني ذاعزل کالعدم گرخی (۱)۔ (۵) بینہ اکراه تہ بہ پہ بینہ طوع باندی ترجیح ورکولی شی (درمختار ۴: ۵۳۵) (۲)۔
وهو الموفق

خوی خیل پلار تہ تفویض طلاق کولی شی او وکیل ہم جوړولی شی

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ بارہ کنبی چہ یوکس خیلہ بنخی تہ دطلاق ورکولو حق خیل پلار تہ داسی تفویض کرو..... چہ فلان بن فلان پہ بلوغ او عقل او هوش پہ خونہ بلا جبر او اکراه خیلہ بنخی تہ دخیل طلاق ورکولو مکمل حق خیل پلار فلان تہ تفویض کومہ هغه چہ کله غواپی حما منکوحی تہ طلاق ورکولی شی..... لاندی دستخط اود دوو گواہانو نومونہ ہم دی ایا داپلار ددی هلک منکوحی تہ طلاق ورکولی شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد عبد الله مدرسه تعلیم القرآن خانیوال ۱۲ ذی قعدہ ۱۴۰۱ھ

الجواب: دا توکیل اوتفویض صحیح اونا فذدی داپلار دخی بنخی تہ هروخت او هر قسم طلاق ورکولی شی او خوی پلار معزول کولی ہم شی، یدل علی ذالک مافی شرح التنویر: واذا قال لرجل ذلک لم یقید بالمجلس لانه توکیل فله الرجوع (۳) وهو الموفق

﴿۱﴾ وفي الهندية: ومنه عزل المؤكل اياه..... وان عزله الموكل واشهد على عزله وهو غائب ولم يخبره بالعزل احد لا انعزل ويكون تصرفه قبل العلم بعد العزل كتصرفه قبل العزل في جميع الاحكام. (فتاویٰ عالمگیری ۳: ۲۳۷ الباب التاسع، كتاب الوكالة)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصكفي: وبينه الاكراه في اقراره اولى من بينه الطوع.

(الدرالمختار على هامش ردالمحتار ۳: ۲۳۱ قبيل باب الاختلاف في الشهادة)

﴿۳﴾ قال العلامة الحصكفي: واما في طلقى ضررك وقوله لاجنبى طلق امرأتى فيصح رجوعه منه ولم يقيد بالمجلس لانه توکیل محض.

(الدرالمختار على هامش ردالمحتار ۲: ۵۱۷ باب تفويض الطلاق)

د قسم او طلاق معلق یو صورت

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې باره کښې چه یو کس دخپلې لور رسته خپل وراره ته ورکړه د خفگان پیدا کیدونه وروسته ده په دې الفاظو سره انکار او کړو چه (۱) زه که چرته مذکوره وراره ته خپله لور واده کړم نوزده به قران مجید نه فارغ یم. (۲) زه که چرته مذکوره جینئ ورکړم نو په ما باندې ښځه طلاقه (یوځلې وئیلې دی) (۳) په جرگه کښې چه کله هغه خلقو مجبور کړو اود اصرار په موقع باندې یو کس هغه ته او وئیل چه کله رسته شوی وی هغه په اصل شریعت کښې (بمعنی نکاح) شو په دې باندې ده جواب ورکړو چه زه دا شریعت (بمعنی نکاح) نه منم. اوس خلقو شور شروع کړیدې چه ده د شریعت نه انکار وکړو ځکه چه داهر څه ده ناواقفی دوجې نه شوی دی اوس شریعت کښې ددې سړی څه حکم دی؟ بینوا تو جروا

المستفتی: حنیف الرحمن معلم دینیات پرائمری سکول مری

جواب: (۱) د اقسام دې په دې باندې نه کافر کیږي (۱) - (۲) د اطلاق معلق دی که چرته ده جینئ ورکړله نو دده ښځه په یو طلاق رجعی باندې طلاقیري (۲) لیکن ددې حکم اسان دې یعنی ښځې ته رجوع کولې شی ښځې ته به او وائی چه ماتاته رجوع او کړه (۳) - (۳) ده تاویل دوجې نه

﴿۱﴾ وفي الهندية: ولو قال ان فعلت كذا فانا برئ من القرآن او القبلة او الصلاة او صوم رمضان فالكل يمين هو المختار وكذا كل ما يكون البراءة عنه كفرا كذا في الخلاصة.

(فتاوى عالمگیری ۲: ۵۳ الباب الثاني فيما يكون يمينا وما لا يكون الفصل الاول)

﴿۲﴾ وفي الهندية: واذا اضاف الطلاق الى شرط وقع عقيب الشرط اتفاقا.

(فتاوى عالمگیری ۱: ۲۲۰ الفصل الثالث في تعليق الطلاق)

﴿۳﴾ قال العلامة المرغيناني: واذا طلق الرجل امرأته تطليقة رجعية او تطليقتين فله ان يراجعها في عدتها رضىت بذلك او لم ترض لقله تعالى فامسكوهن بمعروف من غير

فصل. (هداية ۲: ۳۷۳ باب الرجعة)

کافر نه دې (۱) او همداسې صرف رسته (بغیر ایجاب و قبول) نکاح هم نه ده (۲) خلاصه داده که چرته ده خپله لور په نکاح ورکړه نو کافر نه دې یو کفار به د قسم ورکوی او ښځې ته به رجوع او کړی - هو هو الموفق

د طلاق بشرط تعلیق یا بطور تاکید مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې باره کښې چه د پرویزه بی بی د خپل خاوند غلام سره جگړه وشوه د صلح دپاره ثالث دکلی نمبردار د پرویزه پلار زور آور ته اواز او کړو هغه حاضر شو نو غلام ثالث ته او وئیل چه زورور او دده ښځې دواړو نمبردار ته سختې کنځلې کړیدې په دې باندې زورور او دهغه سره یو څو گواهانو او وئیل چه مونږ ټول موجود وو اودوئ نمبردار ته هیڅ کنځلې نه دی کړی نو غلام د خپلې ښځې پرویزه او ددې ده پلار نیکه نوم واخستلو او درې ځلې ئې طلاق واچولو چه ځما ښځه د زورور لور اود فتح خان نویسې په ماباندې په درې طلاقو حرامه ده چه زورور نمبردار ته کنځلې کړیدې نو زورور (د جینئ پلار) هم قران او طلاق واچولو او وئیل وئیل چه مانمبردار ته بالکل کنځلې نه دی کړی او همداسې د زورور ښځې هم قران قسم او کړو او انکار کوي، ددې نه علاوه یو څو نور کسان چه په یو څو قدمه فاصله کښې موجود وو هغوی هم قران او طلاق اچوی او وائی چه مونږ بالکل کنځلې وغیره نه دی اوریدلې په دې صورت کښې چه غلام کوم طلاق

﴿۱﴾ وفي الهندية: اذا كان في المسئلة وجوه توجب الكفر ووجه واحد يمنع فعلى المفتي ان يميل الى ذلك الوجه كذا في الخلاصة.

(فتاوى عالمگیری ۲: ۲۸۳ قبيل الباب العاشر في البغاة)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن البزاز الكردي: النكاح ينقذ بلفظ النكاح والتزويج كان على وجه الخبر عن الماضي بمحض من الشهود فيقول الرجل قبلت الخ.

(فتاوى بزازية على هامش الهندية ۱: ۳۲۱ كتاب النكاح الفصل الاول)

حرثی دی به دی باندی دده بنسخه پرویزه بی بی طلاقه او حرامیری او که نه؟

بیو توجروا

۲۲۱۸۱۹۶۹..... نسفی فتح محمد تله گنگ کیلیپور

الجواب که چرته د طلاق به ذکر کولو باندی د غلام مراد تکیرو نو بنسخه په ده باندی مطلقه مغلظه شویده او که چرته مقصود ئی تعلیق وی یعنی دامراد وی چه که چرته دونی کنخلی نه وی کړی نو په ما باندی فلانده طلاقه ده نو بنسخه مطلقه شوې نه ده کله چه دا اصرار کوی بیشکه کله چه کنخل نه کول ثابت شول نو د غلام په اقرار یا د بنسخی په قسم باندی (حاکم یا د ثالث په مخکښی د طلاق د دعوی نه پس) نو بنسخه مطلقه مغلظه کیږی (۱) قلت: ونظیر کونه تعلیق مافی رد المختار لو قال انت طالق لدخلت، وعلى الطلاق لا افعل کذا (۲: ۲۸۷) (۲) لیکن عرف کښی په جور نظر باندی معلومیری چه تعلیق مراد دی. وهو الموفق

په جرگه کښی په طلاق ثلاثه باندی د قسم اخستلو مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین ددی مسئلې په باره کښی چه ددو وډلو په مینځ کښی دځمکې جهگره وه ددی فیصله په جماعت کښی کیناسته د جرگې په موجودگي کښی قران پاک په مینځ کښی کیڅو دو دیو اقرار نامې په

(۱) قال العلامة الخالد الآتاسی: المعلق بالشرط يجب ثبوته عند ثبوت الشرط.

(شرح المجلة ۱: ۲۳۲ مادة: ۸۲)

(۲) قال العلامة ابن عابدين: قلت وقد يكون الكلام متضمنا للتعلیق بدون تصريح باداته كما مر فی قوله ويكفى معنى الشرط الخ ومنه ما فی البحر حيث قال وفي المحيط وعن ابی يوسف لو قال انت طالق لدخلت فهذا يخبر انه دخل الدار او اكده باليمين فيصير كانه قال ان لم اكن دخلت الدار فان لم يكن دخل طلقت ولو قال انت طالق لا دخلت الدار بتعلق بالدخول ثم قال ولو قال انت طالق والله لا افعل كذا فهو تعلیق ويمين ولو قال انت طالق والله لا افعل كذا طلقت للحال ذكرهما فی جوامع الفقه.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۵۴۲ مطلب ما يكون فی حکم الشرط باب التعلیق)

ذریعه او شوه چه په هغې کښی نی او ویل شوچه کومه ډله ددی اقرار نامې نه واوریده دابنسخه په هغه باندی به دریو طلاقه طلاقه ده څه زمانه تیریدلو نه پس یوه ډله ددی وعدي نه واوریدله اوس په دی ډلې باندی د طلاق د واقع کیدو څه حکم دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالرحیم ۲۲۱۸۱۹۷۵

الجواب: که چرته دی ډلې دی تعلیق باندی رضا مندی ښکاره کړې وی نو په دی ډلې باندی بنسخه مطلقه کیږی او دخاموشی په صورت کښی په دی ډلې باندی بنسخه نه مطلقه کیږی. کما فی الدر المختار: جماعة يتحدثون فی مجلس فقال رجل منهم من تكلم بعد هذا فامرته طالق ثم تكلم الخالف طلقت امراته، وفي رد المختار ۲: ۶۳۵ سکت عما اذا تكلم غيره والظاهر انه لا يقع لان تعلیق المتكلم لا يبسری حکمه الى غيره الا اذا قال الغير وانا كذا لك مثلاً فافهم (۱). وهو الموفق

که چرته بیع مطلق بالطلاق کښی اقاله او کړی نو

دوباره د سره نوي بیع کښی حانت کیدل نه راځی

سوال: څه فرمائی علماء دین ددی مسئلې باره کښی چه زید دخپل پلار نه جدا او سپړی هغه په پلار باندی دغوئی خرڅولو خبره وکړه یو زر روپې باندی بیع وشوه لیکن کله چه هغه بل ورور خبر شو نو هغه انکار او کړو او پلارته ئی او ویل چه تا زیات قیمت مقرر کړیدی مونږ ښو په نهه سوه روپې دا غوئی اخلو پلار او ځامنو کښی په دی خبره داتفاق راغلو بیا پلار ټولې پنځه سوه روپې ورکړې او بقایا څلور سوه روپې دور کولو ئی او ویل نو دی ځوئی زید او ویل چه که چرته دی پنځو سوو روپو نه علاوه نور رقم واخلم نو خپله بنسخه به مطلقه ساتم یعنی دائی او ویل... چه طلاقه به ئی ساتم... اوس که چرته پلار ځوئی ته بقایا پیسې ورکړی نو بنسخه مطلقه کیږی؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا احمد شاه پشاورى ۲۱۳۱۹۷۴

(۱) الدر المختار مع رد المختار ۲: ۵۰۱ قبیل باب الکنايات

الجواب واضحہ دی وی چہ اول دا الفاظ... طلاقہ بہ ئی ساتم... الفاظ د طلاق نہ دی اودویم کہ چرتہ دا خبرہ او منلی شی نو طلاق رجعی دی پہ کوم کنبی چہ صرف رجوع کافی دہ او تجدید نکاح تہ ضرورت نشته پس داخونکی کہ چرتہ زیات رقم و اخلی نو ہغہ رجوع کولی شی (۱) او کہ چرتہ ددی بیع اقالہ او کپی او غوثی واپس و اخلی اوددی نہ پس دوبارہ عقد و کپی نو دیکنبی خہ حرج نہ راخی (۲) - وهو الموفق

پہ نکاح نامہ کنبی د طلاق د تعلیق د شرط د ثبوت مسئلہ

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ بارہ کنبی چہ زرخیز پہ وخت دو اده کنبی دا شرط دخیلی نسخی پہ فارم نکاح کنبی لیکلی و وچہ ناجائز تکلیف (۱) قال العلامة القهستانی: وصريحه ما استعمل فيه دون غيره مثل انت طالق ومطلقة وطلقتک..... ويقع به ای بمثل ما ذکر طلاق رجعية لا يحتاج الى تجديد النكاح ولا رضاء المرأة الخ. (جامع الرموز ۱: ۵۵۸ کتاب الطلاق)

(۲) قال العلامة الحصكفي: اعلم ان التعليق يبطل بزوال الحل لا بزوال الملك..... وبفوت محل البركان كلمت فلانا او دخلت هذه الدار فمات او جعلت بستانا كما بسطناه فيما علقناه. قال ابن عابدين: (قوله وبفوت محل البر) نقله في البحر عن الثاني لكن بلفظ ومما يبطله فوت محل الشرط كفوت محل الجزاء كما اذا قال ان كلمت فلانا الخ والتمثيل المذكور لفوات محل الشرط فان الشرط هو كلمت ودخلت ای مضمونهما وهو الكلام والدخول ومحلها هو فلان والدار المشار اليها وفوت محل الجزاء كموت المرأة التي هي محل الطلاق فان بفوت هذين المحلين يبطل التعليق لان التعليق لا بد ان يكون على امر على خطر الوجود وقد تحقق عدمه ولا يقال يمكن حياة زيد بعد موته واعادة البستان دارا لان يمينه انعقدت على حياة كانت فيه كما قالوا في ليقتلن فلانا وما اعيد بعد البناء دار اخرى غير المشار اليها كما صرحوا به ايضا في لا يدخل هذه الدار تامل.

(الدر المختار مع رد المختار ۲: ۵۳۹، ۵۴۰ قبيل مطلب في مسئلة الكوز)

ورکرم کور نہ ئی او باسم یائی مورپلار کرہ اولیزم نو دانسخہ مذکورہ پہ ما باندی مثلثہ طلاقہ شرعا گر خیری وروستہ دوا دہ نہ دوه میاشتی پس زرخیز خپلہ نسخہ واپس دیلار پہ کور کنبی شیرو کالو نہ پریخودلی دہ او کونڈی مور اودیتیمانانو بچوسرہ خرچہ کوی اوزرخیز مذکور نہ خرچہ ورکوی اونه ئی کور تہ راوی نو آیا پہ موجب د شرط مذکور طلاق کیبری؟ بلکہ ددی خبری گواہ ہم موجود دی او شرط مذکور پہ نکاح فارم خانہ نمبر ۱۷ کنبی ہم موجود دی؟ بینا تو جروا

المستفتی: مولوی محمد اکبر مولیا کوهاله مری..... ۱۹۶۹ء ۱۵۱۵ء ۲۰

الجواب: کہ چرتہ دا شرط نکاح د ایجاب او قبول، کولو نہ پس لیکلی شوی وی نو دا نسخہ پہ خاوند باندی مطلقہ مغلطہ شویده او کہ چرتہ دنکاح نہ مخکنبی لیکلی شوی وی نو دنکاح طرفتہ اشارہ نہ کولو سرہ لغوہ دنی او نسخہ مطلقہ نہ دہ (۱) وهو الموفق

خربوزہ راوړلو باندی طلاق معلق او وانی د ختکی

راوړلو خہ حکم دی؟ او ددینہ د وتلو حیلہ

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ بارہ کنبی چہ یو سری نسخی تہ او وئیل کہ چرتہ ما دو بارہ خربوزہ کور تہ راوړلہ نو تہ پہ ما باندی طلاقہ ئی داسی ئی درې خلی او وئیل کہ چرتہ دا کس د خربوزی پہ خائی ختکی کور تہ راوړی ددی خہ حکم دی؟ خکہ چہ خربوزہ او ختکی کنبی فرق دی آیا ستاسو پہ نزد پہ خربوزہ او ختکی کنبی فرق شته او کہ نہ؟ چہ پہ دی باندی

(۱) وفي الهندية: واذا اضاف الطلاق الى النكاح وقع عقيب النكاح..... واذا اضافه الى الشرط وقع عقيب الشرط اتفاقا مثل ان يقول لامرأته ان دخلت الدار فانت طالق ولا تصح اضافة الطلاق الا ان يكون الحالف مالكا او يضيفه الى ملك والاضافة الى سبب الملك كالتزوج كالاضافة الى الملك فان قال لاجنبية ان دخلت الدار فانت طالق ثم نكحها فدخلت الدار لم تطلق كذا في الكافي.

(فتاویٰ عالمگیریہ ۱: ۴۲۰ الفصل الثالث فی تعلیق الطلاق بکلمة ان واذا وغیرهما)

حکم مرتب شی اوس دا کس خه حبله اختیار کری چه ددی یمین د طلاق نه

بری شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: دولت خان نریاب..... ۱۹۷۸ء ۱۱۱۹۱

جواب: که چر به ددی کس ده درې خل مکر و وئیلو سره ددرې طلاقو تعلیق مراد وی. تاکیدنی مراد نه وی نو د خبرو زی د راوړلو په وخت په ده باندې بنځه مطلقه مغلظه کیږی. کما فی شرح التتویر: لوقال ان دخلت الدار فانت طالق ان دخلت الدار فانت طالق وقع الثلاث، وفي رد المختار ۲: ۷۰۹ والظاهر انه ان نوى التاكيد دين (۱) باقى داچه خبرو زده او ختکى یودا دی او که بیل بیل؟ په دیکبني ستاسو عرف معتبر دي. کما فی رد المختار ۳: ۷۲ (قوله وعندنا على العرف) لان المتكلم انما يتكلم بالكلام العرفي (۲) او ددریو طلاقو دواقع کیدلو په صورت کبني مخرج او تدبیر دادې چه داسرې دې بنځې ته یو طلاق (بائن) ورکړی. او د عدت تیریدونه پس دېکورتته دي خبرو زده راوړی او بیا دې تجدیدد نکاح وکړی. کما فی الدر المختار ۲: ۶۹۰ فحيلة من علق الثلاث بدخول الدار ان يطلقها واحدة ثم بعد العدة تدخلها فتحل اليمين فينكحها، فليراجع (۳) وهو الموفق

دچا سره د خبرو نه کولو طلاق باندې د قسم

په صورت کبني دخبرې تعین د عرف نه کیږی

سوال: خه فرمائی علماء دین ددی مسئلې باره کبني چه زید عمرو ته اوئیل که چرته ماتا سره خبرې وکړې نو په ما باندې خپله بنځه په دریو کانړو باندې

(۱) (الدر المختار مع رد المختار ۲: ۵۵۹ بعید مطلب فيما لو تعدد الاستثناء)

(۲) (رد المختار هامش الدر المختار ۳: ۷۸ مطلب الايمان مبنية على العرف)

(۳) (الدر المختار على هامش رد المختار ۲: ۵۳۵ قبيل مطلب اختلاف الزوجين في وجود الشرط)

طلاق ده اوس که چرته زید عمرو ته بغیر دارادی نه اواز اوکړو یا ئې د شپې په تیاره کبني خبرې وکړی لیکن ذید ته علم نه وو چه دا عمرو دې یا په غت جماعت باندې عمرو سلام وکړو ذید هم ناست وو- هغه او وئیل وعلیکم السلام نو ایا طلاق واقع شو؟ ایا ددی طلاق ثلاثه نه دیچ کیدو خه حبله شته؟ یادارنگې زید او عمرو دواړو چائې روتی پخول زید یوه ورځ غصه شو او وې وئیل که چرته څوک شرکت کوی نو هغه به غت طلاق وی ددی خه حکم دي؟ بینوا توجروا

المستفتی: اقبال حسین بی اید نو شهره..... ۱۹۸۸ء ۱۱۱۲۱

الجواب: دخبرو کولو اونه کولو متعلق تعین د عرف نه کیږی (۱) پس کومو الفاظو ته چه عرف کبني خبرې کول وئیلې شی نو هغې سره طلاق ثلاثه واقع کیږی (۲) برابره خبره ده که په ارادې سره وی یا بغیر ارادې سره وی چه په هغې کبني باقاعدہ حلاله کول ضروری دی (۳)- لیکن که چرته زید بنځې ته یو طلاق بائن ورکړی او د عدت تیریدونه پس عمرو سره خبرې وکړی او ددی نه پس تجدید نکاح وکړی ددی تجدید نه پس ائنده دپاره هر قسمه خبرې به ضرر رسان نه وی (۴) همدارنگې کوم کارو نو ته چه عرف کبني

(۱) قال العلامة ابن عابدين: (قوله وعندنا على العرف) لان المتكلم انما يتكلم بالكلام العرفي اعنى الالفاظ التى يراد بها معانيها التى وضعت لها فى العرف كما ان العربى حال كونه بين اهل اللغة انما يتكلم بالحقائق اللغوية فوجب صرف الفاظ المتكلم الى ما عهد انه المراد بها فتح. (رد المختار هامش الدر المختار ۳: ۷۸ مطلب الايمان مبنية على العرف)

(۲) قال العلامة المرغيناني: واذا اضاف (اي الطلاق) الى شرط وقع عقيب الشرط.

(هداية ۲: ۳۶۴ باب الايمان فى الطلاق)

(۳) قال العلامة الغينى الميذاني: واذا كان الطلاق ثلاثا فى الحرة..... ولو قبل الدخول لم تحل له حتى تنكح زوجا غيره نكاحا صحيحا ويدخل بها اى يطأها ثم يطلقها او يموت عنها وتنقضى عدتها منه. (اللباب فى شرح الكتاب ۲: ۱۸۳ كتاب الرجعة)

(۴) وفى الهندية: اذا حلف بثلاث تطليقات ان لا يكلم فلانا فالسبيل ان يطلقها واحدة بائنة ويدعها حتى تنقضى عدتها ثم يكلم فلانا ثم يتزوجها كذا فى السراجية.

(فتاوى عالمگیری ۶: ۳۹۷ كتاب الحيل الفصل السابع فى الطلاق)

شرکت و بیلی شی (۱) نو هغه موجب د طلاق رجعی گرخی کوم کښې چه
زبانی واپسی (رجوع) کافی ده (۲) وهو الموفق
.. که چرته ته ناراضه ئی نو د طلاق نامه واخله الخ..

تعليق د طلاق دې نه چه تحقيق د طلاق

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې باره کښې چه یو سړی واده وکړو یو
هفته پس ئې کاغذ باندې طلاق نامه ولیکله الفاظ صرف داؤو چه که چرته
ته ناراضه ئی نو ځماد طرفه دا د طلاق نامې پر چه واخله، ښځه په دې کاغذ
باندې پریشانه شوه. ده کاغذ واپس واخستلو او کاغذ ئې اوشلو لو ده په
خوله باندې طلاق نه وه و بیلی اوس ددې سړی دوه ځامن او یوه لور هم ده آیا
طلاق واقع شوی دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: فضل محمود دهوبیان صوابی..... ۲۸ رمضان ۱۴۰۲ هـ
الجواب: په ظاهره باندې ددې لیکلو نه مقصود تعلیق دې تحقیق د طلاق نه
دي (۳) لهدا په دې لیکلو سره طلاق نه واقع کیږی، لعدم وجود الشرط وهو
عدم رضاها بالزوجیه (۴). وهو الموفق

(۱) (تخریج سابق الايمان مبنية على العرف)

(۲) قال العلامة المرغینانی: واذا طلق الرجل امراته تطليقة رجعية او تطليقتين فله ان
يراجعها في عدتها رضيت بذلك او لم ترض.

(هداية ۲: ۳۷۳ باب الرجعة)

(۳) بیدل علیه ما فی الهندیه: واذا كتب الطلاق واستثنى بلسانه او طلق بلسانه واستثنى
بالكتابة هل يصح لا رواية لهذه المسئلة وينبغي ان يصح كذا في الظهيرية. (فتاوى
عالمگیریه ۱: ۳۷۸ الفصل السادس في الطلاق بالكتابة)

(۴) قال العلامة عبد الله بن مودود الموصلي: فاذا علق الطلاق بشرط وقع عقبيه وانحلت
اليمن وانتهت الا في كلما.

(الاختار لتعليل المختار ۲: ۱۸۲ والفاظ الشرط فصل كنايةات الطلاق)

ټول اهل شهر ته طلاق معلق اچول اوپه ټول اهل شهر باندې د وقوع یا عدم وقوع مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې باره کښې چه دوه شېرونه بصره او
کوفه دی ددواړو په مینځ کښې عداوت او اختلاف پیدا شو تردې پورې چه د
اهل بصری نه یو سړی پاسیدو او ټولې اهل بصری ته ئې او و بیلی چه که چرته ما
په خپله یا اهل بصره والو ددې اهل کوفی والو سره تلل راتلل وکړل یا ئې ورسره
غم او ښادې کښې شرکت وکړلو نو په ما باندې به خپله ښځه طلاق تلشه وی او
په ټولې اهل بصره باندې به هم طلاق تلشه وی، دې نه پس اهل کوفی والا
دهغوی نه معافی وغوښته، او په خپلو مرو کښې رسنې و اچولې او په خوله
کښې ئې گیا و نیوله او د معافی درخواست ئې او کړو اوس بعض خلقو دهغوی
سره تعلقات قائم کړیدی نو آیا په دوی باندې ښځې طلاقې کیږی؟ همدغه
رنگې داهم عرض دې چه د اهل بصره والو زمکه کومه چه جغرافیائی لحاظ
سره د اهل بصره والو ملکیت دې یعنی اخوا دیخوا کوم چه یو یو دوه دوه
مکانات دی داهم په اهل بصره کښې داخل دی او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا منهاج الدین مدرس دارالعلوم عربیه گجرات مردان ۱۹۷۴ء ۲۸/۴

جواب: که چرته دې بصری سړی سره دیمین بالتعلیق یعنی که چرته داهل
بصره والو نه کوم یو سړی داهل کوفه والو سره په غم یا ښادې شرکت وکړو
نو په هغه باندې ښځه مطلقه مغلظه شوه، په وخت نورواهلیان د بصری والو
ددې سړی تائید کړي وی نو ددې نه پس شرکت کونکی باندې ښځه مطلقه
مغلظه شوه څوک چه هم وی او که چرته دی اهلیانو یعنی ټولو یا بعض سکوت
کړي وی نو ددې سکوت کونکوپه شرکت باندې طلاق نه واقع کیږی،

ونظيره ما في الدر المختار ورد المختار: جماعة يتحدثون في مجلس فقال رجل منهم
من تكلم بعد هذا فامراته طالق ثم تكلم الحالف طلقت امراته قال العلامة
الشامي: سكت عما اذا تكلم غيره والظاهر انه لا يقع لان تعليق المتكلم لا يسرى

في حكمه الى غيره الا اذا قال الغير وانا كذلك (۲: ۶۳۵ قبيل الكنايات (۱)
داهل بصره کیدلو او نه کیدلو دارو مدار به په عرف باندې وی،

(۱) (الدر المختار مع رد المختار ۲: ۵۰۱ قبيل الكنايات)

للأصل المشهور: العادة محكمة (۱) قلت: ولو قال الخالف ان شارك احد من اهل البصرة ففساء جميع اهل البصرة مطلقة طلقت امرأة الخالف عند وجود الشرط وكذا نساء سائر اهل البصرة لو يسكتوا فافهم. وهو الموفق

راضی نامہ نہ کولو باندی طلاق وئیل بیا بل چا راضی نامہ وکرہ

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ بارہ کنبی چہ خما مشرخی خپلہ بنخہ و وھلہ بنخہ پلار او ورونو کرہ لارہ او هغوی ئی راویرول خما پھ کشر خوی او ما باندی کورته راغلل او پھ مونر باندی حملہ و کرہ عام خلق پھ مینخ کنبی راغلل او خلاصی ئی او کړو. لک وخت پس دوئی خمونگ دکریانی دوکان ته لارل خما مشرخی یواخی بیاموندلو پھ چاقوئی لس گزاره او وھلو او هغه بیوشه شر ما هغه هسپتال ته یورو او پھ دوئی باندی مې فوجداری مقدمه دفعه ۳۰۷ درج کره. پولیس والو مانه پھ ذریعہ د قسم وعده واخسته چہ د مقدمې مکمل کیدونه پس ددوئی سره راضی نامہ نه کوی نو ما او وئیل چہ پھ ما باندی دې بنخہ طلاقه وی که چرته مادوئی سره راضی نامہ وکره، کله چہ مې مشرخی جوړ شو کورته راغلو نو هغه دخپلی بنخې سره ددی ده بلاریه کور ملاقاتونه شروع کړل. ما هغه پوهه کړو چہ ته دې بنخې ته طلاق ورکړه نو هغه او وئیل چہ خہ خپله بنخه د صدرایوب پھ وینا باندی هم نه طلاقه کوم ته خوک ئی؟ دلته فریق مخالف دکلی دتولو مشران پھ ذریعہ باندی دصلح کوششونه شروع کړی. خلاصه داده چہ دې مشرخی راضی نامہ ولیکله. حالانکه خما ناراضگی باوجود هغه پھ خپله مدعی جوړ شولو او پھ راضی نامہ کنبی ئی کوشش او کړو چہ خپله بنخه واپس کورته راوولی ددی نه پس فریق مخالف بلکه پھ خپله خما خوی ماسره سخت بغض لری خکه چہ هغه دخپلی بنخې او سرخبره وحی گنړی اوس ددی قسم راضی نامې سره خما دقسم به خہ جوړیگی ایا خما بنخه طلاقه شوه؟ بینوا توجرو

المستفتی: دوست محمد سول بازار کیمل پوره..... ۱۹۷۰ء ۱۱۱۰

(الاشباه والنظائر ۹۳ القاعدة السادسة) و (شرح المجلة للآتاسی ۷۸: ۱ المادة: ۳۶)

الجواب: چونکہ تاراضی نامہ نه ده کړی او نه پھ دې خوشاله ئی لھذا پھ تاباندی بنخه نه ده طلاقه شوي (۱) او که چرته تا کله راضی نامہ وکړله نو پھ تاباندی به بنخه پھ یو طلاق رجعی سره مطلقه او گرخی (۲) چہ دهغی حکم اسان دې یعنی ته بنخې ته رجوع کولی شی پھ عدت کنبی دنته. او که چرته پھ عدت کنبی دنته تازیانی یا عملی رجوع ونه کړله نو پھ تاباندی صرف تجدید نکاح کول دی (۳) - وهو الموفق

د طلاق ثلاثه د معنی نه د ناخبره سړی د معلق طلاق حکم

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ بارہ کنبی چہ یو خوکسان د خہ معاهدې دپخولو پھ خاطر د طلاق ثلاثه قسم او کړی او ورونو د نورو معاهدو نه د طلاق ثلاثه لفظ لری کړی او ددی نه پس ددوئی نه خہ کسان ددی معاهدی نه مخالفت او کړی او بعض داغذریپیش کړی چہ مونر د طلاق ثلاثه د معنی نه ناخبره ووددی متعلق شرعی حکم خہ دې؟ بینوا توجرو

المستفتی: نامعلوم..... ۱۹۸۸ء ۲۷۱۱۲۱

الجواب: کومو کسانو چہ پھ معاهده اوله باندی دستخط کړی وی نو پھ هغوی باندی طلاق ثلاثه عائد او نافذ دی (۴) اگرچہ دې کسانو د معاهدې اولنی نه

(۱) قال العلامة الحصکفی: ان لم تجیی بفلان او ان لم تردی ثوبی الساعة فانت طالق فجاء فلان من جانب آخر بنفسه واخذ الثوب قبل دفعها لا یحتث. (الدر المختار علی هامش رد المختار ۵۶۲: ۲ بعید مطلب لا یدع فلانا یسکن فی هذه الدار)

(۲) قال العلامة الحصکفی: وتنحل الیمین بعد وجود الشرط مطلقا.

(الدر المختار علی هامش رد المختار ۵۴۳: ۲ مطلب زوال الملك لا یبطل الیمین)

(۳) قال العلامة المرغینانی: واذا طلق الرجل امرأته تطليقة رجعية او تطليقتين فله ان یراجعها فی عدتها رضیت بذلك او لم ترض. (هدایة ۲: ۳۷۳ باب الرجعة)

(۴) وفي الهندية: واذا اضافه (ای الطلاق) الى الشرط وقع عقيب الشرط اتفاقا.

(فتاویٰ عالمگیری ۴۲۰: ۱ الفصل الثالث فی تعليق الطلاق)

د واپسی نیت کری وی. اوپہ دوئی کنبی کہ چرتہ خوک د طلاق ثلاثہ د معنی نہ ناخبرہ وونوپہ هغوی باندی دری طلاقہ نہ نافذ کیڑی نہ صرف یو طلاق رجعی پری عائد کیڑی، بدل علیہ ما فی فتح القدیر ۴: ۴ باب ایقاع الطلاق: ولا بد من القصد بالخطاب بلفظ الطلاق علما بمعناه.... ولو قال لقوم تعلمت ذکر بالفارسیة فقولوه معی فقال زن من بسه طلاق، فقالوه لم يحکم علیهم بالحرمۃ (۱) وفی شرح التنویر علی رد المحتار ۳: ۲۴۱ کتاب الطلاق: او تلفظ به غیر عالم بمعناه ای يقع فی القضاء دون مابینه وبين الله تعالى (۲) البتہ کومو کسانوچہ صرف ددویمی معاہدی دستخط کری وی نوپہ دوئی باندی خہ طلاق نہ واقع کیڑی. وهو الموفق

د یمین طلاق باوجود د دروغو گواہی ورکری. کنبی د طلاق حکم

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلې بارہ کنبی چہ یوسری دری طلاقہ اووئیل اود دې باوجود دې دروغو گواہی ورکړه، ایا دده بنخہ مطلقہ مغلظہ کیڑی؟ ددی باوجود هم دادخپلې بنخې سرہ اباد دې، ایا داسې مسلمانانو سرہ دجنازی مونخ وغیرہ کنبی شرکت کولې شی یا مسلمانانوتہ دده نہ بچ کیدل پکار دی خکہ چہ مذکورہ سړې باقاعدہ دگواہانو پہ مخکنبی دری طلاقہ اووئیل اود دروغو گواہی ورکړیدہ؟ بینوا توجرو

المستفتی: غلام رضا کیمل پور..... ۱۹۷۵ء ۱۹۱۲

الجواب: بشرط صدق وثبوت پہ دې کس بنخہ مطلقہ مغلظہ شویده، للاصل

(۱) (فتح القدیر ۳: ۳۵۱، ۳۵۲ باب ایقاع الطلاق)

(۲) قال العلامة الحصکفی: او تلفظ به غیر عالم بمعناه، قال ابن عابدين: کمالو قالت

لزوجها اقرأ على اعتدى انت طالق ثلاثا ففعل طلقت ثلاثا في القضاء لا فيما بينه وبين الله تعالى اذا لم يعلم الزوج ولم ينو بخر عن الخلاصة.

(الدر المختار مع هامش رد المحتار ۲: ۲۶۱ قبیل مطلب فی طلاق المدهوش)

المشهور ان المعلق بالشرط يجب ثبوته عند ثبوت الشرط، شرح المجلة ۵۴ (۱) دداسی

بې دینه سرہ ترک موالات ضروری دې تردې چہ توبہ کارشی (۲) - وهو الموفق

که چرتہ بنخې خما د خبرې جواب راکړو نو

درې شرطونو باندې طلاقہ ده ددی حکم

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلې بارہ کنبی چہ زید دخپل موریلار، او خور ورونو اود سخر پہ مخکنبی اووئیل چہ خنا بنخہ که چرتہ خما د خبرې جواب راکړی نوپہ ماباندې پہ دری شرطونو طلاقہ ده اوخہ پہ داداسی اووهم چہ ددی مور به ئې ددی پہ ددی اوگوری، خہ ورخې پس دزید بنخې هغه ته دخہ خبرې جواب ورکړو چونکه زید خپله بنخہ داسی اووهمله چہ دهغې پختې ماتې شوی ایا طلاق واقع شو او که نه؟ بینوا توجرو

المستفتی: صوفی محمد ابراهیم واد کینت راوالپنډی..... ۱۹۷۵ء ۳۱۵

الجواب: بشرط صدق وثبوت پہ دې سړی زید باندې بنخہ مطلقہ مغلظہ شویده، کما فی شرح المجلة: المعلق بالشرط يجب ثبوته عند ثبوت الشرط (۵۴) (۳). وهو الموفق

که چرتہ پہ ما باندې دفلانکی سړی د قرضې رقم ورکول وی

نوپہ ما باندې بنخہ پہ دریو شرطونو طلاقہ ده ددی حکم

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلې بارہ کنبی چہ مسنی افسر قرضدار وؤ

(۱) (شرح المجلة للآتاسی ۱: ۲۳۲ مادة: ۸۲)

(۲) قال العلامة الطرا بلسی: والتعزير لا يختص بفعل معين ولا قول معين فقد عزر رسول

الله ﷺ بالهجر وذلك في حق الثلاثة الذين ذكرهم الله تعالى في القرآن العظيم فهجروا

خمسين يوما لا يكلمهم احد بهم وقصتهم مشهورة في الصحاح وعزر رسول الله ﷺ

بالنفي فامر باخراج المخنثين من المدينة ونفاهم وكذلك الصحابة من بعده.

(معين الحکام ۱۹۳ فصل فی التعزير)

(۳) (شرح المجلة لسليم رستم باز ۱: ۵۳ مادة: ۸۲)

او دیرہ مودہ پس انکاری شو، تہانہ کبھی رپورت درج کرو. ہلتہ د اقرار نہ پس بیا انکاری شو بالاخر بیا تہانیدارہ پوری خبرہ ورسیدہ. تہانیدارہ تہ اووئیل چہ تہ پہ قران قسم اوخوردہ اووئیل چہ زہ طلاق کوٹم اووئی وئیل چہ پہ ماداکرم (دائن) ہیخ رقم وغیرہ قرضہ ورکول نشته کہ چرتہ پہ ماباندی قرضہ وی نوپہ ماباندی خپلہ نسخہ پہ دریو شرطونو طلاقہ دہ، یوخل بیا کانری واخستل اووئی وئیل دویم خلئی بیا اوئیل. بیا تہانیدار ہغہ تہ اووئیل چہ دنبخی نوم واخله او طلاقہ ئی کرہ. ہغہ دنبخی نوم واخستلو دری طلاقہ ئی ورکول. ددی شرعی حکم خہ دی لیکن اوسہ پوری ہغہ نسخہ نہ دہ جدا کری؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمدنعیم حقانی اٹک..... ۱۹۸۵ء ۳۱۱۳۱

جواب: کہ چرتہ مسمی افسر رشتونی نہ وی یعنی پہ دہ باندی داکرم رقم وغیرہ وی نوپہ دہ باندی نسخہ مطلقہ مغلطہ شویده (۱) ٔول بااثر حکام او عوامو باندی ضروری دہ چہ یاپہ دہ باندی حلالہ وکری یابنسخہ ددہ نہ جدا کری (۲)۔ وهوالموفق

خپلہ خورکہ فلانی تہ وادہ کری نوخپلہ

بنسخہ بہ مثلثہ طلاقہ وی. ددی حکم

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ بارہ کبھی یوسری اوئیلی چہ کہ

﴿۱﴾ قال العلامة الحداد الیمنی: (قوله واذا اضاف الى شرط وقع عقيب الشرط مثل ان يقول ان دخلت الدار فانت طالق) هذا بالاتفاق لان الملك قائم في الحال والظاهر بقاؤه الى وقت الشرط ولانه اذا علقه بالشرط صار عند وجود الشرط كالمكلم بالطلاق في ذلك الوقت. (الجوهرۃ النيرة ۲: ۱۱۰ کتاب الطلاق)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصكفی: ولا بد من سترۃ بينهما في البائن لئلا يختلی بالاجنبیۃ ومفاده ان الحائل يمنع الخلوة المحرمة. قال ابن عابدين: ای مفاد التعلیل ان الحائل يمنع الخلوة المحرمة ويمكن ان يقال في الاجنبیۃ كذلك وان لم تكن معتدته الا ان يوجد نقل بخلافه بحر. (الدرالمختار مع ردالمختار ۲: ۶۷۵ قبیل فصل فی ثبوت النسب)

چرتہ ماخپلہ خورمسمی فلانی تہ وادہ کرلہ نوپہ ماباندی دی خپلہ نسخہ مثلثہ طلاقہ وی. تقریباً دودہ میاشتی پس دہ خپلہ خور ہغہ سړې تہ وادہ کرلہ او ورئې کرلہ. پہ دی کارباندی دری څلورگواہان موجوددی اوس دی سړې تہ شریعت کبھی خہ حکم دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا عزیز الرحمن کوهالہ براہ کوه مری

الجواب: کہ معاملہ ہم دغومرہ وی او کمې زیاتی پہ دی کبھی نہ وی نوپہ دی سړې باندی خپلہ نسخہ مطلقہ مغلطہ شوې دہ (۱) دتخلیل نہ بغیر لارہ نشته. او کہ دہ دا وادہ اصالة یا وكالة نہ وی کری. نو بیا طلاق نہ دی واقع شوې. (۲) وهوالموفق

کہ فلانی تہ د لوررشته ورکرم نوزمانسخہ بہ پہ ما باندی مطلقہ مغلطہ وی

سوال: خہ فرمائی علمائی دین دی مسئلہ بارہ کبھی چہ مسمی سید علی دخپلې لور مسماء زرينہ بالغې رشته غلام اسلم تہ پہ عام اجلاس کبھی ایجاب و قبول او کرو ددی نہ پس ئې ہم دغہ رشته بل خائي کبھی گل اکبر تہ ورکړلہ او خہ مودہ پس دخبرې نہ واوړیدہ اووې وئیل چہ کہ زہ گل اکبر تہ رشته ورکرم نو زما نسخہ بہ پہ ما باندی مطلقہ مغلطہ وی، ددی باوجود دہ گل اکبر تہ رشته ورکړلہ، اوس د طلاق واقع کیدلو خہ حکم دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: رحمان شاہین بک پو کوهالہ مری.... ۱۹۷۲ء ۳۱۴۱

الجواب: بشرط صدق مستفتی پہ دی کس سید علی باندی نسخہ مطلقہ مغلطہ شویده، لوجود.....

﴿۱﴾ قال العلامة الخالد الآتاسی: المعلق بالشرط يجب ثبوته عند ثبوت الشرط. (شرح المجلة ۱: ۲۳۲ مادة: ۸۲)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدين: حلف لا يزوج عبده او امته يحث بالتوكيل والاجازة لان ذلك مضاف اليه متوقف على ارادته لملكه وولايته وكذا في ابنه وبنته الصغیرين لو لايته عليهما. (ردالمختار هامش الدرالمختار ۳: ۱۲۹ مطلب حلف لا يزوج عبده كتاب الايمان)

الشرط (۱). وهو الموفق

.. کہ چرتہ خیلہ لور بل خانی کنبی ورکرم نو پھ ما

باندی خیلہ بنخہ پھ دري شرطونو طلاقہ دہ۔ ددی حکم

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ پھ بارہ کنبی چہ یوسری د خیلہ بالغی لور نکاح دلور دا اختیار نہ بغیر وکری اوباقاعدہ ایجاب اوقبول اوشی کلہ چہ جینی خبرہ شوہ کور کنبی کپری وغیرہ شلوی اودنکاح چہ واوریدل ژاری بیادہ ہلک د طرفہ بار بار باوقار خلق پھ جرگہ کنبی دواوہ دیارہ راخی لگہ مودہ پس جینی انکار کوی ددی نہ پس ددی پلار اووئیل کہ چرتہ دا جینی خہ دویم خانی کنبی ورکرم نو پھ ما باندی خیلہ بنخہ پھ دري شرطونو طلاقہ دہ۔ اوس کہ چرتہ داسری داوولی نکاح دنہ کیدوپہ وجہ دا جینی دویم خانی کنبی ورکری یابل کس تہ اووائی چہ خما دلور نکاح بل خانی وکرم نو آیا پھ مذکورہ والد باندی بنخہ طلاقہ شوہ؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد طیب غرشین اتک..... ۱۱ رمضان ۱۴۰۳ھ

الجواب: دامخکنبی نکاح فاسد او کالعدم دہ۔ کما فی الہندیہ ۱: ۲۸۷ ولا يجوز نکاح احد علی بالغۃ صحیحۃ العقل من اب او سلطان بغير اذنها بکرا کانت او ثیا فان فعل ذلك فالنکاح موقوف علی اجازتها فان اجازته جاز وان ردتہ بطل کذا فی السراج الوہاج (۲) او پھ دویم عقد کنبی پلار مشورہ ورکولی شی لیکن پھ خیلہ ایجاب اوقبول نشی کولی جینی اود جینی وروریاماما وغیرہ ایجاب اوقبول کولی شی د جینی پھ اجازت باندی (۳)۔ وهو الموفق

(۱) وفي الهندية: واذا اضافه (ای الطلاق) الى الشرط وقع عقيب الشرط اتفاقا. (فتاویٰ عالمگیری ۱: ۲۲۰ الفصل الثالث فی تعليق الطلاق بکلمۃ ان)

(۲) (فتاویٰ عالمگیری ۱: ۲۸۷ الباب الرابع فی الاولیاء)

(۳) قال العلامة الشامي: (قوله ولا الانکاح) ای التزویج... (بقیہ حاشیہ پھ راروانہ صفحہ)

.. کہ ما دی سرہ نکاح وکرم نو پھ دري طلاقہ دی۔ ددی حکم

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ بارہ کنبی چہ یوسری گواہانوتہ مخامخ اووئیل کہ ما دخیلی کویردن شوی فلانی سرہ نکاح وکرم نو خما د طرفہ پھ دی باندی دري طلاقہ دی بیانی نکاح دھغی سرہ وکرم، آیا پھ دہ باندی دري طلاقہ واقع کیری او کہ نہ؟ طلاق ورکونکی پھ خیلہ اقرار نہ کوی البتہ دا الفاظ ئی دگواہانو پھ مخامخ وئیلی دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: حافظ عبد الخالق چودھوادی آئی خان..... ۱۹۷۲ء ۱۷۱۷۲۰

الجواب: بشرط صدق مستفتی پھ دی سري باندی بنخہ مطلقہ مغلطہ شویدہ، لیکن بشرطیکہ دایمین باقاعدہ فسخ شوی نہ وی (۱) اوبشرطیکہ دی سري دقبول بالفعل حیلہ نہ وی کری (۲) فی الدرالمختار: وتتحل اليمين بعد وجود الشرط مطلقا لكن ان وجد في الملك طلقت الخ، هاشم ردالمختار ۲: ۶۹۰ (۳)۔ وهو الموفق

(بقیہ حاشیہ) فلا یحنت بہ الا بمباشرتہ وهذا فی الولد الکبیر او الاجنبی لما فی المختار وشرحہ حلف لا یزوج عبده او امته یحنت بالتوکیل والاجازۃ لان ذلك مضاف الیه متوقف علی ارادته لملک وولایتہ، وکذا فی ابنہ وبتہ الصغیرین لولایتہ علیہما وفی الکبیرین لا یحنت الا بالمباشرة لعدم ولایتہ علیہما فهو کالاجنبی عنہما فیتعلق بحقیقۃ الفعل.

(ردالمختار هاشم الدرالمختار ۳: ۲۹۹ مطلب حلف لا یزوج عبده)

(۱) قال العلامة ابن نجيم: ولو قال كل امرأة اتزوجها فهي طالق فتزوج فاذا حکما شافعا فحکم

یبطال اليمين صح. (الاشباه والنظائر ۳۹۹ الفن الخامس الحیل الفصل السابع فی الطلاق)

ومثله فی الدرالمختار مع ردالمختار ۲: ۵۳۸ مطلب فی فسخ اليمين المضافة الى الملك

(۲) قال العلامة ابن عابدين: ای اذا قال كل امرأة اتزوجها طالق والحيلة فيه ما فی البحر

من انه یزوجہ فضولی ویزجیز بالفعل کسوق الواجب الیہا الخ.

(ردالمختار هاشم الدرالمختار ۲: ۵۳۷ باب التعليق)

(۳) (الدرالمختار علی هاشم ردالمختار ۲: ۵۳۲ باب التعليق)

کہ د بنخی پہ زندگنی کنبی مې دویم واده وکړو
نو هغه دویمه ښځه به طلاقه وی ددې حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې باره کنبی چه یو سړی خپلې ښځې ته د الیکل ورکړل چه که چرته ددې ښځې په زندگنی کنبی دویم واده کوی نو هغه دویمه ښځه به په دده باندې طلاقه وی. څه زمانه پس ده دویم واده وکړو نو ایادویمه ښځه اوس په دده باندې طلاقه کیږی او که نه؟ د طلاق واقع کیدو په صورت کنبی که چرته داییا د ښځه ښځه جوړوي نو ددې څه مسئله ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: نورالنبی جامعه مدنیه کیمیل پوره..... ۱۹۷۴ء ۸۱۱۲۱
الجواب: په صورت مسئله کنبی د وجود الشرط په وجه باندې د دویمه ښځه مطلقه شویده (۱) په ظاهره تجدید نکاح کافی دي، بشرطیکه د واده نه پس د خاوند په کور کنبی دوباره نکاح نه وي کړی شوي کنبی تجدید نکاح ته هم ضرورت نشته (۲) - وهو الموفق

﴿۱﴾ وفي الهندية: اذا اضاف الطلاق الى النكاح وقع عقيب النكاح نحو ان يقول لامرأة ان تزوجتك فانت طالق او كل امرأة تزوجها فهي طالق.

(فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۲۲۰ الفصل الثالث فی تعليق الطلاق بكلمة ان واذا)
(۲) چونکه دلته اضافت د طلاق تزویج او نکاح طرف ته دي لهذا نکاح کیدو سره به طلاق واقع کیږی او دا طلاق به قبل الدخول وی او په مذکوره صورت کنبی تفريق طلاق په وجه یو طلاق بائن واقع کیږی

كما في الهندية: فان فرق الطلاق بابت بالاولى ولم تقع الثانية والثالثة. (فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۲۴۳ الفصل الرابع فی الطلاق قبل الدخول)

چه په دې کنبی تجدید د نکاح کافی کیږی

كما في الهندية: اذا كان الطلاق بائنا دون الثلاث فله ان يزوجه في العدة وبعد انقضائها.

(فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۲۴۲ فصل فيما تحل به المظلة وما يتصل به)

او زموږ په بعضې علاقه کنبی دا رواج دي چه د کویردن په ورځ د جینی د مور پلار په کور نکاح کولې شی بیا د واده نه پس د خاوند په کور دوباره نکاح کولې شی پس که دا دوباره نکاح شوې وي نو دا به د نکاح د تجدید قائم مقام وي د تجدید ضرورت به نه وي وهو السرفق (از مرتب)

د بنخی په موجودگنی کنبی دویم واده کولو
باندې د طلاق معلق تفصیلی مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې باره کنبی چه زید مشکوک کس وو ددې وجې نه د واده په وخت کنبی دده ته داسې قسم لیکل اخستې وولیکل دالاندې دی:

زه د فلانې په موجودگنی کنبی به دویم واده نه کوم، البته په صورت د نه کیدو د اولاد په رضامندی د پلار او یا ورور او یا زوجه ام، نکاح ثاني یعنی دویم واده به کوی، که چرته د پاس صورت نه بغیر دویم واده وکړم نو تور څومره ودونه چه وکړم نو په ماباندې به طلاق ثلاثه واقع وي، او شرعي طور باندې په ماباندې به حرامه وي، زیاده لیکل کوم چه کله هم دویم واده کوم نو هغه په ماباندې په روئي د شرعي حرامه وي.

نوایا که زید خپلې اولنې ښځه طلاقه کړی دویم واده کولې شی ګنه دده دویم واده په مطابق داخري قول (چه کله هم دویم واده الخ) حرام متصور کیږی؟ بینوا توجروا

المستفتی: بشیر احمد ایم اے دنده شاه بلال میان والی... ۱۹۷۰ء ۱۳۱۹۱

الجواب: په ظاهره داخري قول چه مراد هم دادي چه ده مسما فلانې په موجودگنی کنبی کله چه هم الخ، لهذا د فلانې د مطلقه کیدو نه پس په دویم واده کنبی څه حرج نشته (۱) یعنی دویمه ښځه نه مطلقه کیږی د زیاده احتیاط دپاره دي د زید نه استفسار وکړی شی چه داخري کلام نه ستاڅه مرادوو تقید مرادوو او که نه اطلاق دي مرادوو (۲) نو د شق ثاني په بناء باندې دا خاوند دویم واده په

﴿۱﴾ وفي الهندية: واذا اضافه (الطلاق) الى الشرط وقع عقيب الشرط اتفاقا.

(فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۲۲۰ الفصل الثالث فی تعليق الطلاق)

﴿۲﴾ وفي الهندية: ان من قال لامرأته ان دخلت الدار فانت طالق يتعلق الطلاق بالدخول ولو قال ان دخلت الدار انت طالق يقع الطلاق للحال الا اذا قال عنت به التعليق فحينئذ يلين فيما بينه وبين الله تعالى.

(فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۲۲۰ الفصل الثالث فی تعليق الطلاق بكلمة ان الخ)

یو وخت کښې هم نه نشې کولې (۱) - بڼوا توجروا

که چرته ځما واده د سنت مطابق نه وی نوښخه مې طلاقه ده. ددې حکم سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې باره کښې که چرته یو کس دا او وائی، که چرته ځما واده د سنت مطابق نه وی نوښخه مې طلاقه ده، که چرته بالفرض دده واده کښې فائرنګ وی یا پالنګ باندې یا نشانه ویشتل یا ډهول وغیره. نو ددې په باره کښې څه حکم کیږي؟ بڼوا توجروا
المستفتی: زییرجان افریدی..... ۱۲۱۱۲۱۴۱۹۹۰

الجواب: که چرته دې سرې د نیت اضافت کړي وی او نکاح ئی مخکښې د بڼا یعنې د واده نه کړي وی نو دده منکوحه باندې یو طلاق واقع کیږي گینې نه. تنبیه: درو طنې که ایجاب و قبول سه بار مکروه کرده مے شوند، به مرت دوم و سوم نکاح عقد خواهد شد. فافهم - وهو الموفق.

کومې ښځې چه دروازي نه سربهر کړيدي هغې ته

درې طلاقه.. کور کښې دوه ښځې وي ددې مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې باره کښې چه یو سړی کور ته راتللو چه دده د دوو ښځو نه یوې د دروازي نه سربهر کړي وو، هغه کور ته راغلو او وې وئیل چه کومې یوې سربهر کړي وه هغې ته درې طلاقه دی، د کور دواړو ښځو د سربهر کولو نه منکرې شوې اوس دې سړې ته ددې ښځو په حق کښې څه حکم دي؟ بڼوا توجروا

المستفتی: مفتی محمد سردار دارالعلوم ټل..... ۲۹۱۷۱۴۱۹۸۲

﴿۱﴾ قال العلامة الحصكفي: كلما على الزوج نحو كلما تزوجت فانت كذا لدخولها على سبب الملاك وهو غير متناه. قال ابن عابدين: (قوله لدخولها على سبب الملك) أي الزوج فكلمها وجد هذا الشرط وجد ملك الثلاث فيتبعه جزاؤه بحر. (الدر المختار مع هامش رد المختار ۲: ۵۳۳ مطلب المنعقد بكلمة كلما ايمان منعقدة للحال)

جواب: که چرته دې کور کښې صرف دادوه ښځې وي نورې ښځې نه وي نو دواړه ښځې په دده باندې حرامې دی مطلقې نه دی (۱) - وهو الموفق

یو ملک ته لوراو خور ورکولو باندې ئی د طلاق قسم

وکړو بیا هغه ددې باوجود وتختیده. ددې حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې باره کښې چه د زید لور او د خالد خور ده. زید او خالد باندې د لیکلو په طور د شرط ولگولو چه که چرته دې جینې د مرضې نه خلاف عارف سره نکاح وکړله نو زید او خالد دواړو باندې به ښځې طلاق ثلاثه باندې حرامې وی اوس هغه جینې عارف سره نکاح باندې کلکه ده او دهغه سره لاړله، نو ایاددی جینې د عارف سره د تللو په وجه زید او خالد باندې ښځې مطلقې کیږي؟ بڼوا توجروا

المستفتی: محمد اسرئیل کوه مری راولپنډی..... ۲۵۱۱۲۱۴۱۹۷۵

جواب: که چرته دې پلار او ځوی د الیکل شوې قسم (طلاق معلق) هز لا یا اکرها کړي وي نو دوي باندې ښځې نه مطلقې کیږي، کمايشيراليه ما نقله العلامة الشامي عن البحر: فلو اكره على ان يكتب طلاق امرائه فكتب لا تطلق لان الكتابة اقيمت مقام العبارة باعتبار الحاجة (أي حاجة التطبيق) ولا حاجة ههنا كذا في الخانية. رد المحتار ۲: ۵۷۹ (۲) او که چرته په طیب خاطر سره ئې کړي وی نو

﴿۱﴾ وفي الهندية: ولو طلق احدى نسائه الاربع ثلاثا ثم اشتبهت وانكرت كل واحدة ان تكون هي المطلقة لا يقرب واحدة منهن لانه حرمت عليه احداهن ويجوز ان تكون كل واحدة وقد قال اصحابنا رحمهم الله تعالى كل ما لا يباح عند الضرورة لا يجوز التحري فيه والفروج من هذا الباب.

(فتاویٰ عالمگیری ۱: ۳۶۳ قبیل الفصل الثاني فی اضافة الطلاق الى الزمان)

﴿۲﴾ (رد المختار هامش الدر المختار ۲: ۴۵۷ مطلب فی الاكره على التوكيل بالطلاق والنكاح)

مطلقات مغلطات کبری (ای بشرط الحمل) (۱). وهو الموفق

کہ چرتہ خورٹی فلان تہ پہ نکاح ورکرہ نو طلاق

بیا ہفہ جینئ پہ خیلہ دھفہ سرہ لارلہ

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ بارہ کنبی چہ زید او وئیل چہ خما پلار کہ چرتہ خما خور فلان تہ پہ عقد نکاح ورکرلہ نو خما بنخہ ما باندی طلاقہ دہ اوس ہفہ خور پہ خیلہ دھغی فلانی سرہ لارلہ او نکاح ئی وکرلہ، اوس د طلاق خہ حکم دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد روشن کوہالہ مر۱۵ جمادی الثانی ۱۳۹۵

الجواب: کہ چرتہ الفاظ ہمد او پہ چہ کہ چرتہ خما پلار دا جینئ فلان الخ نو طلاق واقع نہ دی او کہ چرتہ دا الفاظ وی چہ کہ چرتہ د فلان پہ نکاح کنبی را غللہ نوالخ نو پہ دی صورت کنبی یو طلاق رجعی دی (۲) پس پہ عدت کنبی دننہ دننہ زبانی واپسی دہ، تجدید نکاح یا تحلیل تہ ضرورت نشته دی (۳) بینوا توجروا

﴿۱﴾ قال العلامة المرغینانی: وإذا أضافه إلى شرط وقع عقيب الشرط مثل أن يقول لامرأته إن دخلت الدار فانت طالق وهذا بالاتفاق لأن الملك قائم في الحال والظاهر بقاؤه إلى وقت وجود الشرط.

(هداية على صدر فتح القدير ۳: ۴۲۳ باب الايمان في الطلاق)

﴿۲﴾ قال العلامة عبد الغنى الغينى: وإذا أضاف الطلاق إلى النكاح وقع الطلاق عقيب النكاح..... وإذا أضافه إلى وجود شرط وقع عقيب وجود الشرط وذلك مثل أن يقول لامرأته إن دخلت الدار فانت طالق وهذا بالاتفاق لأن الملك قائم في الحال والظاهر بقاؤه إلى وقت الشرط ويصير عند وجود الشرط كالمتكلم بالطلاق في ذلك الوقت.

(اللباب في شرح الكتاب ۲: ۱۷۳ كتاب الطلاق)

﴿۳﴾ قال العلامة المرغینانی: وإذا أطلق الرجل امرأته تطليقة رجعية أو تطليقتين فله أن يراجعها في عدتها رضي بذلك أو لم ترض. (هداية ۲: ۳۷۳ باب الرجعة)

کہ چرتہ اتہ ورخو کنبی دننہ ستانہ طلاق نامہ وانخلم

نو خما بنخہ پہ ما باندی طلاقہ دہ ددی حکم

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ بارہ کنبی چہ وروکی ورور مشر ورور تہ دیو خو کسانو پہ مخامخ دا الفاظ او وئیل چہ دخیل خوی سرہ بدگوئی وکرہ او خیل تہ دا او یہ چہ کہ چرتہ اتہ ورخو کنبی دننہ ستانہ طلاق نامہ وانخلم نو خما بنخہ پہ ما باندی طلاقہ دہ، اوس دسخر دوینا مطابق اتہ ورخی تیری شوی، نو اوس ددہ دوینانہ بہ خہ جو ریگی؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد رحمان سوار گلی..... ۱۹۷۵ء ۱۲۱۴

الجواب: بشرط صدق وثبوت پہ دی سخر باندی بنخہ طلاق رجعی سرہ طلاقہ شویده (۱) پہ کوم کنبی چہ زبانی مراجعت کافی دہ، دتجدید نکاح ضرورت نشته (۲) - وهو الموفق

کہ گیرہ می پری نہ خودلہ مونخ روزہ می ونہ ساتلہ

نو خما نکاح بہ باطلہ اوشخ وی دخلاف ورزی حکم

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ بارہ کنبی چہ زید دخیل لورچہ دھغی عمر دوه یادری کالہ وو بکر سرہ نکاح کرلہ دنکاح نہ مخکنبی ئی دزید نہ اقرار و اخستلو تحریری اوزبانی پہ دی شرط چہ کہ چرتہ مطابق دشرعی ئی گیرہ پری نہ خودلہ نو خما نکاح بہ باطلہ اوفسح وی، بکر دشرط قبول کرلو، ددی نہ پس بکر دخیل اقرار نہ واوریدو نہ دروژی او مونخ پابند دی اونه ئی مطابق دشرعی گیرہ پری خودلہ حالانکہ منکوحہ نوافل او تہجد ہم

﴿۱﴾ وفي الهندية: إذا أضافه (الطلاق) إلى الشرط وقع عقيب الشرط.

(فتاوى عالمگیری ۱: ۲۲۰ الفصل الثالث في تعليق الطلاق)

﴿۲﴾ قال العلامة المرغینانی: وإذا طلق الرجل امرأته تطليقة رجعية أو تطليقتين فله أن يراجعها في عدتها رضي بذلك أو لم ترض.

(هداية ۲: ۳۷۳ باب الرجعة)

نه قضاء كوی، از روی شرع ددی اقرار نه پس دبر كنكاح باقی پاتې كېږي

او كه نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالرؤف قریشی مسکین پور شریف مظفر گڑھ ۱۹۶۹ء ۱۱۶۱۱۵۱۱

الجواب: چونكه دالفظ چه حمانكاح باطله وي يافسخ وي، دكناياتو نه دي

لهذا شرط دتحقق په وجه باندي په دي سړي باندي بنخه مطلقه كېږي

اوبجديد دنكاح به كافي وي. لان الظاهر ارادة الطلاق، في الدر المختار: كنايةه

عند الفقهاء ما لم يوضع له واحتمله وغيره (۱) وفي الهنديه: ولو قال فسحت النكاح

ونوى الطلاق يقع (۱: ۴۰۰) (۲) وفي الدر المختار: وتنحل اليمين بعد وجود

الشرط مطلقا لكن ان وجد في الملك طلقت وعقق والا لا، انتهى (۳)

قلت: هذا تعليق الطلاق بفعل الزوج وليس هذا تفويض الطلاق الى الزوجة وايضا

لايجرى فيه خيار البلوغ لان العاقد هو الاب. وهو الموفق

كه چرته ها فلاني سره خبري وكړي نو ځوانځه طلاق ده ددي حكم

سوال: څه فرمائي علماء دين ددي مسئلي باره كښي چه زيند او وئيل چه كه

چرته څه عمرو سره خبري وكړم نو ځما بنخه طلاق ده، اوس زید عمرو سره

خبري كړيدي زید سعودي عرب كښي ده اودهغه بنخه افغانستان كښي ده

شرعي لحاظ سره بنخه طلاقيږي او كه نه؟ زید ارادي سره رجوع هم كړيده

دده بنخه طلاقه شوه او كه نه؟ او كوم يو طلاق واقع شو؟ بینوا توجروا

المستفتی: عطاء محمد طائف سعودي عرب ۱۹۸۵ء ۱۱۱۱۱۳۰

(۱) (الدر المختار على هامش رد المحتار ۲: ۵۰۱ باب الكنايات)

(۲) (فتاوى عالمگیری ۱: ۳۷۵ الفصل الخامس في الكنايات)

(۳) (الدر المختار على هامش رد المحتار ۲: ۵۴۴ مطلب زوال الملك لا يبطل اليمين)

الجواب: په صورت مسئوله كښي دحادث كيدلو په تقدير باندي دانسخه يو طلاق

رجعي باندي مطلقه شويده (۱) او په دي كښي په عدت كښي دننه دتنه زياتي

مراجعت كافي كيږي، كه چرته په عدت كښي دننه ئي مراجعت اونه كړه نو

تجديد دنكاح به ضروري وي. (قران (۲) حديث (۳) معتبرات فقه (۴) وهو الموفق

كه دي امام پسي مي مونځ وكړونو ځما بنخه طلاق ده ددي حكم

سوال: څه فرمائي علماء دين ددي مسئلي باره كښي چه ديو سړي دمحلې د امام

سره خفگان پيدا شولو او وئيل چې كه چرته مائا پسي مونځ او كړو نو

ځما بنخه طلاق ده، يو ځل ئي دا وئيل دي اوس ددي څه حل دي ځكه چه په امام

پسي مونځ كول هم ضروري دي او امام خفه كول نه دي پكار؟ بینوا توجروا

المستفتی: سعيد الرحمن رستم مردان ۱۴۰۱۱۴۱۲۲هـ

(۱) وفي الهنديه: واذا اضاف الطلاق الى الشرط وقع عقيب الشرط اتفاقا.

(فتاوى عالمگیری ۱: ۳۲۰ الفصل الثالث في تعليق الطلاق)

(۲) قال الله تعالى: الطلاق مرتن فامسك بمعروف او تسريح باحسان، فان طلقها فلا جناح

عليهما ان يتراجعا ان ظنا ان يقيما حدود الله. (سورة البقرة آيت: ۲۲۹، ۲۳۰ ركوع: ۱۳ پاره: ۲)

(۳) عن ركانه بن عبد يزيد انه طلق امراته سهيمة البتة فاخبر بذلك النبي ﷺ وقال والله

ما اردت الا واحدة فقال رسول الله ﷺ والله ما اردت الا واحدة فقال ركانه والله ما اردت

الا واحدة فردها اليه رسول الله ﷺ فطلقها الثانية في زمان عمر والثالثة في زمان عثمان رواه

ابوداؤد والترمذي وابن ماجه والدارمي الا انهم لم يذكروا الثانية والثالثة.

(مشكوة المصابيح ۲: ۳۰۶ باب الخلع والطلاق)

(۴) قال العلامة المير غيناني: واذا طلق الرجل امراته تطليقة رجعية او تطليقتين فله ان

يراجعها في عدتها رضيت بذلك او لم ترض لقوله تعالى فامسكوهن بمعروف من غير

فصل. (هداية ۲: ۳۷۳ باب الرجعة)

الجواب: داسرې دې چه امام پسي مونځ وکړی اود مونځ کولونه پس دې په عدت کښې دننه دننه دالفاظ او وائی چه ما خپلې ښځې ته مراجعت او کړو اود طلاق نه واپس شوم (۱) قال الله تعالى: الطلاق مرتان فامساک بمعروف او تسريح باحسان (الایة) (۲). وهو الموفق

خما د اجازت نه بغیر که چرته ته د مور

پلار کور ته لارلې نو درې طلاقه دې

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې باره کښې چه یو سړی خپلې ښځې ته او وئیل چه که چرته ته ځماد اجازت نه بغیر دخپل مور پلار کور ته لارلې نو ته په ماباندې په درې طلاقو طلاقه ئې. لیکن یو میاشت پس کله چه داسرې کور کښې موجود نه و ونوده ښځه دخاوند د اجازت نه بغیر دخپل مور پلار کور ته لاړه. اوس ددې مسئلې څه حکم دې. او ښځه حامله هم ده؟ بینوا توجروا المستفتی محمد سعید عباسی ۱۲۱۱۲۱۹۷۴

الجواب: بشرط صدق وثبوت د ښځه مطلقه مغلظه شویده، لوجود الشرط (۳). اوس بغیر د حلالې نه بله څه چاره نشته دې. وهو الموفق

که په مقررده موده کښې زه واپس نه شوم نو خما

او د منکوحې په مینځ کښې به نکاح فسخ وي

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې باره کښې چه زید د بالغې جینئ سره

﴿۱﴾ قال العلامة السفدي: والفاظ الرجعي عند ابي حنيفة واصحابه اربعة احداها انت طالق وهذا منصوص والرجعة نوعان قولية وفعلية والرجعة القولية ان يقول راجعتك الخ.

(النتف في الفتاوى ۱: ۲۰۵، ۲۰۷ الطلاق الرجعي)

﴿۲﴾ (سورة البقرة آیت: ۲۲۹، رکوع: ۱۳ پاره: ۲)

﴿۳﴾ قال العلامة عبد الفنى الميدانى: واذا اضافة اى الطلاق الى وجود شرط وقع عقيب وجود الشرط وذلك مثل ان يقول لامرأته ان دخلت الدار فانت طالق وهذا بالاتفاق.

(اللباب في شرح الكتاب ۲: ۱۷۴ كتاب الطلاق)

نکاح و کړه هلک په صوبه سنده حیدرآباد کښې اوسیدگی لیکن جینئ کلي کښې والدینو سره ده د جینئ والدینو زوم ته خطونه ولیکل او وئیل چه راشه واده او کړه، کله چه زید راغلونو د جینئ دورثا سره ئې فیصله وکړه چه (۱) مهر مبلغ پنځه زره روپې اداء کوي (۲) یو مکان به ابادوی (۳) اوسیدل به خپل کلي اختیاروی. ددې شرائطو د پاره شپږ میاشتي موده مقررده کړې شوه او وئیل چه که چرته مقررده موده کښې څه واپس نه شوم نو ځما او ځماد منکوحې په مینځ کښې به نکاح فسخ وي، ددې شرطونو لیکل او همدارنگې دگواهانو دستخط او دگوتو نشانونه ئې هم ولگول شول. اوس نکاح (زید) دیونیم کال د تکمیل د شرائطو د پاره رانعلواونه د خط او کتابت جواب ورکوي نو ایام ذکره لیکل او شرائط دنه موجودیدلو په وجه باندې نکاح فسخ کیږي او که نه؟ اخري دوه شرائط د نکاح نه پس لگولې شوي؟ بینوا توجروا

المستفتی: شیرین ۷۱۵ مولوی محمد عاتق سرخ ډهیری صوابی ۱۹۷۲، ۳۱۴۱

الجواب: په صورت مذکورده کښې په دې سړی باندې ښځه منکوحه، مطلقه شویده. لان المعلق عند وجود الشرط کاملنجز (۱) وفي المنذیه ۱: ۴۰۰ ولوقال فسخ نکاح ونوی الطلاق يقع (۲). وهو الموفق

که چرته فلانی کار مې اوکړونو خما ښځه

په سټو کانرو سره طلاقه ده. طلاق مغلظه ده

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې باره کښې چه یو سړی او وئیل چه که

﴿۱﴾ قال العلامة القهستاني: والفاظ الشرط ان واذا واذا ما ان وجد الشرط مرة في الملك ينحل الى جزاء اى ينتهي التعليق الى وقوع الطلاق فيجری مجرى النظم.

(جامع الرموز ۱: ۵۳۲ فصل في التعليق)

﴿۲﴾ (فتاوى عالمگیری ۱: ۳۷۵ الفصل الخامس في الكنايات)

چرتہ مافلان کارو کرونو پھ ما باندی بنخہ سلو کانروسره طلاقه ده، بیا زید هغه کارو کړلو، نو ایا په زید باندی درې طلاقه واقع کیږی او که نه یو؟ بینوا

توجروا

المستفتی: گلزار مقام سیرت..... ۱۹۷۵، ۱۹۹۱

الجواب: ددې سرې بنخه په درې طلاقو باندې مطلقه مغلظه شویده او باقی لغوه دي، وهو قول الاثمة الاربعة (۱) خلافا للطائفة السلفية النجدية (۲) ولنا ﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: وذهب جمهور الصحابة والتابعين ومن بعدهم من ائمة المسلمين الى انه يقع ثلاث قال في الفتح بعد سوق الاحاديث الدالة عليه وهذا يعارض ما تقدم واما امضاء عمر الثلاث عليهم مع عدم مخالفة الصحابة له وعلمه بانها كانت واحدة فلا يمكن الا وقد اطلعوا في الزمان المتأخر على وجود ناسخ..... واما ثانيا فالعبرة في نقل الاجماع نقل ما عن المجتهدين والمائة الف لا يبلغ عدة المجتهدين الفقهاء منهم اكثر من عشرين كالخلفاء والعبادلة وزيد بن ثابت ومعاذ بن جبل وانس وابي هريرة والباقرن يرجعون اليهم ويستفتون منهم وقد ثبت النقل عن اكثرهم صريحا بايقاع الثلاث ولم يظهر لهم مخالف فما ذا بعد الحق الا الضلال. (رد المحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۵۵ كتاب الطلاق)

﴿۲﴾ قال الشيخ البسام السلفي: وذهب جماعة من العلماء الى ان موقع الطلاق الثلاث بكلمة واحدة..... لا يقع عليهما الا طلقة واحدة..... منهم المجدد عبد السلام بن تيمية وكان يفتي بها سرا وحفيده شيخ الاسلام ابن تيمية يجهر بها ويفتي بها في مجالسه..... ومنهم ابن القيم الذي نصر هذا القول نصرا مؤزرا في كتابيه الهدى واغاثة اللهفان فقد اطال البحث فيها..... قال مجلس هيئة كبار العلماء: بحث مسئلة الطلاق الثلاثة بلفظ واحد وبعد الدراسة وتداول الرأي واستعراض الاقوال التي قبلت فيها ومناقشة ما على كل قول، توصل المجلس بالاكثرية الى اختيار القول بوقوع الطلاق الثلاث بلفظ واحد ثلاثا وخالف من اعضاء المجلس خمسة الخ. (التعليق على بلوغ المرام ۳۶۲، ۳۶۳ كتاب الطلاق)

روایات کثیر مذکورہ فی مصنف عبدالرزاق (۱) وهو الموفق

که چرتہ ځمانځه بد چلنه وی نو طلاقه ده.

یا که چرتہ طلاق ورته کړی نو ددې حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې باره کښې چه یو سرې او وائی چه که چرتہ ځمانځه دوا ده نه مخکښې بد چلنه وی نو هغه طلاقه ده، ددې شهادت یا ثبوت نه وی اونه څه بل دلیل وی صرف د شک په بناء باندې او وائی نو ایا په دې سره څه واقع کیږی؟ ځکه چه په شریعت کښې د شک په بناء باندې دې وئیل شو و حروفو ته مېهم او غیر واضح وئیلې شی او چه ددې سره دده بنخه پاک دامنه هم ده؟ همدارنگې چه یو سرې او وائی چه که چرتہ ماذیتنه طلاق ورته کړونو..... او همدارنگې نیمگړې خبرې او وائی ددې څه حکم دي؟ بینوا توجروا

المستفتی: امان الله شمسی روه مردان..... ۱۵ صفر ۱۴۰۳

﴿۱﴾..... ☆ عن هارون بن عنزة عن ابيه قال كنت جالسا عند ابن عباس فأتاه رجل فقال يا ابن عباس انه طلق امرأته مائة مرة وانما قتلها مرة واحدة فتبين مني بثلاث ام هي واحدة؟ فقال بانت بثلاث وعليك وزر سبعة وتسعين. (مصنف ابن ابي شيبة ۵: ۱۳)

☆ حدثنا سعيد المقبري قال جاء رجل الى عبد الله بن عمر وانا عنده فقال يا ابا عبد الرحمن انه طلق امرأته مائة مرة قال بانت منك بثلاث وسبعة وتسعون يحاسبك الله بها يوم القيامة. (مصنف عبد الرزاق ۵: ۱۳)

☆ عن الحكم ان عليا وابن مسعود وزيد بن ثابت رضي الله عنهم اجمعين قالوا اذا طلق البكر ثلاثا فجمعها لم تحل له حتى تنكح زوجا غيره. (مصنف عبد الرزاق ۶: ۳۳۶)

☆ عن عباد بن الصامت قال طلق جدی امرأته الف تطليقة فانطلق ابی الى رسول الله ﷺ فذكر ذلك له فقال النبي ﷺ اما اتقى الله جندك، اما ثلاث فله واما تسع مائة وسبعة وتسعون فعدوان وظلم، ان شاء الله تعالى عذبه وان شاء غفر له.

(مصنف عبد الرزاق ۶: ۳۹۳)

الجواب: نسخہ باندی تہمت لگول او ارادہ د طلاق ظاہر کولوباندی طلاق واقع شوہ نہ دی پہ دی کنبی دانشاء طلاق لفظ نشته دی نہ صریح اونہ کنایہ۔ وهو الموفق

کہ چرتہ خہ پشاور تہ سبق تہ لانہ یم نو بخنی تہ درې طلاق ددی حکم
سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلې بارہ کنبی چہ یو طالب العلم خپل پلار تہ ولیکل چہ کہ چرتہ خہ مثلاً پشاور تہ سبق تہ لانہ یم نوماباندی خپلہ نسخہ درې طلاق باندی مطلقہ ده. اوس دی طالب العلم تہ فوراً پشاور تہ تلل ضروری دی او کہ نہ کله چہ ہم خی نو طلاق ختمیږی، همدارنگې صرف تللو باندی سبق تہ داحکم دتعلیق ختم کیږی یا هلته خہ وخت پورې مقیم کیدل ضروری دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: مفتی محمد سردار دارالعلوم عربیہ تل کوهاټ ۱۹۸۳ء ۱۱/۱۱/۱۰
الجواب: کہ چرتہ دی خالف دفوراً تللونیت نہ وی کړی نو دمرگ نہ مخکښی چہ کله هم سبق تہ لارشی نو دحانت کیدلو نہ بیج کیږی. برابرہ خبرہ ده کہ پہ پیښور کنبی اقامت او کړی او کہ نہ، ونظیرہ الحلف علی الفعل کما فی ردالمحتار ۱۸۲:۳ فلیراجع (۱). وهو الموفق

کہ چرتہ د زید کور تہ لارو نو زر روپۍ بہ صدقہ کوی او

کہ چرتہ صدقہ ئی ونه کړلہ نو نسخہ ئی طلاقہ ده. ددی حکم

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلې بارہ کنبی چہ یو سړی قسم او خوړو چہ کہ چرتہ زه دزید کور تہ لارم نو زر روپۍ بہ دخدائی په نامه ورکوم، کہ چرتہ صدقہ می ونه کړلہ نو بیا خما نسخہ په ما باندی طلاقہ ده، اوس کہ چرتہ دا

﴿۱﴾ قال العلامة الحصكفي: ان رأيت لا ضربته فعلى التراخي ما لو ينوا الفور..... وبعد صفحتين..... ولو حلف ليفعلنه برمرة. قال ابن عابدين: واذا لم يفعل لا يحكم بوقوع الحنث حتى يقع اليأس عن الفعل وذلك بموت الحالف قبل الفعل فيجب عليه ان يوصى بالكفارة..... وهذا اذا كانت اليمين مطلقة.

(الدر المختار مع ردالمحتار ۳: ۱۲۵، ۱۲۸ مطلب حلف ليفعلنه برمرة)

سړی دزید په کور کنبی داخل شی نو ایادابہ زر روپۍ ورکوی او که لس مسکینانو تہ به روتی ورکوی، کہ چرتہ زر روپۍ ئی ونه کړی اولس مسکینانو تہ روتی ورکړی نو ایایا هم طلاق واقع کیږی؟ بینوا توجروا
المستفتی: مثل خان سانگره..... ۱۲۲ جمادی الثانی ۱۴۰۳ هـ

الجواب: چونکہ دی سړی دحانت کیدلو په صورت کنبی په زر روپۍ نه ورکولو باندی طلاق معلق کړیدی نوله دی وجی نه په ده باندی دحانت کیدلو په صورت کنبی په زر روپۍ نه ورکولو باندی نسخہ مطلقہ کیږی (۱). وهو الموفق

پلار او وئیلې. کہ چرتہ تہ می د خاوند په حواله کړی

نو ما باندی خپلہ نسخہ یو دوه درې او خور مور به وی.

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلې بارہ کنبی چہ یوه جینئ دخاوند د کور نه دپلار کره راغله ددی خاوند نه ئی بال بیج هم شته لیکن دجهگړی او فساد د وجهی نه راغلی وه، پلار جینئ تہ او وئیل چہ کہ چرتہ مادوباره تہ میره تہ حواله کړی نو ما باندی خپلہ نسخہ یو دوه درې کانړی او مور خور به وی، اوس رشته دارو ددی جینئ سره دمصالحت نه پس دخاوند په حواله کړلہ لیکن پلار ئی په هغی باندی راضی هم نه دی، اوس دالفاظو مذکورہ خہ حکم دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولوی گل فراز مدرسه عالیہ زرگری کوهاټ ۱۲۴ محرم ۱۴۰۱ هـ

الجواب: په دی الفاظو مسطورو سره په وقوع طلاق کنبی تامل دی (۲) لیکن

﴿۱﴾ قال العلامة عبد الله الموصلي: فاذا علق الطلاق بشرط وقع عقبيه وانحلت اليمين وانتهد لان الفعل اذا وجدتم الشرط فلا تبقى اليمين.

(الاختيار لعلي المختار ۲: ۱۸۱ فصل كنايةات الطلاق)

﴿۲﴾ چونکہ یو دوه درې نه صریح دی اونہ کنایہ دی بلکه محض عدد او شمیر دی او کله چہ دی سره د طلاق الفاظ ذکر نه وی نو صرف نیت او ارادہ کافی نه وی،

قال العلامة الشامي: ان من تشاجر مع زوجته فاعطاها ثلاثة اجار ينوي الطلاق ولم يذكر لفظا لا صريحا ولا كناية لا يقع عليه كما ائتي به الخير الرملي وغيره وكذا ما يفعله بعض سكان البوادي من امرها..... (بقية حاشية) په راروانه صفحه

احتیاط دادی چه دانبخه دیلارد اجازت نه بغیر اودموراو و غیره ایہ اجازت سره خاوند کورته لاره شی نو حث نه به بیج شی (۱) - وهو الموفق

که چرته خه فیصلی نه واوریدم نو ما باندی

دی ټول حلال حرام شی نه د طلاق حکم

سوال: خه فرمائی علماء دین ددی مسئلې باره کښې چه زیدد کومې تنازعې په سبب جرگه کښې دایبان ولیکلو چه جرگې خه فیصله وکړه هغه ماته منظوره ده او که چرته خه ددی فیصلی نه واوریدم نو په ما باندې دې ټول حلال حرام شی، اوس که چرته زیدد فیصلی نه واوریدو او وختې نو ایازید باندې طلاق هم عائد کیږی؟ بینوا توجروا

المستفتی: قاضی محمد اکبر په گواړی رالپنډی ۱۹۷۰ء ۳۱۵۸

الجواب: دالفظ څمونړپه کلو اوزبان کښې په طلاق متعارف نه دي، ددی وجی نه غیر شادی شده هم دالفظ استعمالوی پس دې سرې یعنی زیدنه دی تپوس وشي چه دی الفاظو نه ستاخه مراد دي، صرف طلاق دی مراد وو که صرف ماکول او مشروب، یا ماکول او مشروب او جماع وغیره ټول مرادوو، پس خه چه مرادوو، بس هغه به منظور وی یعنی صورت اول کښې طلاق واقع

(بقیه حاشیه) بطق شعرها لا يقع به طلاق وان نواه. (ردالمحتار ۲: ۲۵۳ کتاب الطلاق) البته بعضې علماء په دې کښې اختلاف کوی چه دې الفاظو سره یعنی صرف یو دوه درې سره بنخه مبانه کیږی چه په دې کښې تجدید دنکاح کافی کیږی، او دویم لفظ "خور مور"، کیږی سره د طلاق حکم ورکول دی بې قاعدې امر دې ځکه چه دې کښې حرف التشبیه نشته.

کما قال الحصکفی: والا ینوشینا او حذف الکاف لغاوتین الادنی: قال ابن عابدین: والذي فی الفتح وفي انت امی لا يكون مظاهرا وينبغي ان يكون مكروها. (الدر المختار مع ردالمحتار ۲: ۲۲۶ باب الظهار) از مرتب

(۱) قال العلامة الحصکفی: ان لم تجب بفلان او ان لم تردى ثوبى الساعة فانت طالق جاء فلان من جانب آخر بنفسه واخذ الثوب قبل دفعها لا يحث.

ردالمختار على هامش ردالمحتار ۲: ۵۶۲ قبيل باب طلاق المريض

کیږی، اوصورت ثانی کښې قسم اوپه صورت ثالثه قسم او طلاق دواړه متحقق کیږی، يدل عليه ما في الفتح: ۴: ۲۶ والحاصل ان المعتبر في انصراف هذه الالفاظ عربية او فارسية الى معنى بلانية التعارف فيه فان لم يتعارف سئل عن نيته فقط (۱). وهو الموفق

که چرته خورمې ونه لیگله نوخما بنخه طلاق بائنه ده ددی حکم

سوال: خه فرمائی علماء دین ددی مسئلې باره کښې چه یوسرې خپله واده شوی خورپه ځان بوج کړله په خپل کور کښې غیر آباده پریځي وه او وعده ئې کړي وه چه فلان تاریخ او فلان وخت به خپله خور سخرگنئ ته لیږی، که چرته ئې ونه لیگله نو ځمابنخه طلاق بائنه ده، اوس په دې تاریخ او وخت باندې دوه ورځی نورې هم تیري شوې لیکن هغه خپله خور ونه لیگله، اوس د طلاق خه حکم دي؟ بینوا توجروا

المستفتی: سیدان خان کوهاله مری ۱۹۶۹ء ۲۰۱۳۸

الجواب: که چرته درې طلاقه مرادنه وی نو تجدید نکاح کافی دی (۲) ځکه چه د تحقق د شرط دو جې نه طلاق واقع شوی دې (۳) د تحلیل ضرورت نشته دی (۴) وهو الموفق

(۱) (فتح القدير ۴: ۳۷۴ فصل في الكفارة قبيل باب اليمين في الدخول والسكنى)
(۲) قال العلامة الحصکفی: ويقع بقوله انت طالق بائن او البتة واحدة بائنة في الكل لانه وصف الطلاق بما يحتمله ان لم ينو ثلاثا.

(الدر المختار على هامش ردالمحتار ۲: ۳۸۷ فرع باب الصريح)

(۳) قال العلامة ابن نجيم: (قوله فيقع بعده) اي يقع الطلاق بعد وجود الشرط في المسئلتين سواء كان التعليق في الملك او مضافا اليه. (البحر الرائق ۳: ۸ باب التعليق)

(۴) قال العلامة الموصلي: وله ان يتزوج مطلقته المبانة بدون الثلاث في العدة وبعدها لان حل المحلية باق اذ زواله بالثالثة ولم توجد وانما لا يجوز لغيره في العدة تحرزا عن اشتباه الانساب. (الاختيار لتعليق المختار ۲: ۱۹۳ باب الرجعة)

کہ ما پہ خپل سخرگنن باندی سلام اوکړو

نو ځما بنځه به طلاقه وی. ددې حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې باره کښې چه یو سړې دوه ځله دا قسم او خوړو چه که چرته ما په سخرگنې باندی سلام اوکړو نو ځما بنځه طلاقه ده، په دې سره کوم یو طلاق واقع کیږي؟ بینوا توجروا

المستفتی: سید اغیار شاه..... ۱۹۷۵، ۱۰، ۱۱، ۱۰

الجواب: صرف سلام کولو باندې دوه طلاقه رجعی واقع کیږي، کما فی الهندية ۲: ۳۶۵ اذا اضافه (الطلاق) الى الشرط وقع عقيب الشرط (۱) وقال الصريح مالم يستعمل الا فيه ولو بالفارسية كطلقتك الخ كما في شرح التنوير على هامش رد المختار ۲: ۵۹۰ (۲). وهو الموفق

که چرته تاسو ټول مې قتل نه کړی نو ما باندې بنځه طلاقه ده. ددې حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې باره کښې چه یو سړې دویم کس ته غصه په حالت کښې او وئیل چه که چرته ما تاسو ټول قتل نه کړی نو په ما باندې ځما بنځه طلاقه ده، په هم دې مجلس کښې دا الفاظ دوباره او وائی، اوس که چرته داسې قتل اونه کړی نو بنځه طلاقه کیږي او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: مکرم خان صالح خانه نو شهره..... ۱۹۷۲، ۱۱، ۱۷

الجواب: دې سړې باندې فی الحال بنځه طلاقه نه ده کله چه داسې قریب الموت شي او مرثي نو هغه وخت کښې په ده باندې بنځه په یو طلاق مطلقه کیږي یا کله چه دا کسان (چاته چه دقتل دهمکي ورکړي شوي ده) نه یو کس مرثي نودې کس (زید) باندې بنځه یو طلاق باندې مطلقه کیږي، په کوم

(۱) فتاویٰ عالمگیری ۱: ۲۲۰ الفصل الثالث فی تعلیق الطلاق بکلمة ان واذا

(۲) الدر المختار علی هامش رد المختار ۲: ۲۶۵ باب الصریح

کښې چه زبانی رجوع کافی ده دتجدیدنکاح ضرورت نشته دي، فی الدر المختار: ولو حلف ليفعلنه برمرة وفي رد المختار ۳: ۱۸۹ واذا لم يفعل لا يحكم بوقوع الحنث حتى يقع الياس عن الفعل وذلك بموت الخالف قبل الفعل..... او بفسوت محل الفعل (۱). وهو الموفق

ځما کلی ته راغلي تا لره مې قتل نه کړو نو

ځما بنځه طلاقه ده. ددې حکم وئیلو حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې باره کښې چه زید د عمر او خې دې دواړو کښې په دې خبره جهگړه شوه چه زید خپله وړه لور پیدل کلی ته بوتلل غواړي لیکن عمر چه دزید د بنځې وروردې انکار کوي چه څه دا پیدل نه پرېږدم بلکه مو تر سائیکل باندې ئې رسوم، لیکن زید فوراً جینئ بوتلل غواړي، زید یو دم جوش کښې راغلو او قسم ئې اوکړو چه که چرته تبه ځما کلی ته راغلي او څه تا لره قتل نه کړم نو ځما بنځه طلاقه ده درې ځلي دا الفاظ تکرار کړل، زید لاړو او سخر پریشان شو، دشیپي عمر دیوبل کس سره دزید کلی ته لاړل دواړو هلته روټي او خوړه او شپه ئې هم هلته تیره کړه، زید او وئیل ما په غصه کښې دا الفاظ وئیلې و او اوس ددې الفاظو څه حکم دي؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا غلام رسول مدرسه عربیه نظامیه تربیت مکران ۱۹۷۴، ۱۱، ۱۸، ۱۱

الجواب: که چرته دزید د درېو ځلو تکرار نه درې طلاقه نه وی مراد بلکه اصرار او تاکید ئې مراد وي، یا خالي الذهن وی نو زید باندې بنځه مطلقه مغلظه نه کیږي، کما فی رد المختار ۲: ۶۳۲ قبیل الکنايات (۲) او که چرته درې طلاقه

مراد وی نو بنځه مطلقه مغلظه شویده، اما حالا عند ارادة الفور وهو المتبادر

(۱) الدر المختار مع رد المختار ۳: ۱۲۸ مطلب حلف ليفعلنه برمرة كتاب الايمان

(۲) قال العلامة الحصكفي: كمر لفظ الطلاق وقع الكل وان نوى التاكيد دين، قال ابن عابدين: اي ووقع الكل قضاء وكذا اذا طلق اشباه اي بان لم ينو استينافا ولا تأكيدا لان الاصل علم التاكيد. (الدر المختار مع رد المختار ۲: ۲۹۹ فروع قبیل باب الكنايات)

واما عند الموت (۱). وهو الموفق

کہ چرتہ پہ حقوق زوجیت اونان نفقہ کنبی

کوتاهی اوکرم نو درې طلاقہ ددی مسئلہ

سوال: څه فرمائی علماء دین ددی مسئلې باره کنبې چه ځماد خور واده دماما ځوئ سره شويدي، د واده په وخت کنبې ده ليکلی ووچه، که چرته زه دخپلې ښځې حقوق زوجیت اونان نفقہ کنبې کوتاهی اوکرم نو داپه ماباندی حرامه ده اوپه درې طلاقوباندی طلاقه ده، د واده نه پس به هلک دکورنه غائب وو چه دهغي دوجی نه دښځی او خاوند په مینځ کنبې جهگړه وشوه اوښځه ئې کورنه اوويستله څه موده پس روغي جوړی واله صلح اوکړله اوځما خور دهغه کورته لاړله څه موده پس بيا جهگړه وشوه اوبيائي ښځه دکورنه اوويستله لیکن روغي جوړی والوییا اتفاق وکړ اوښځه ئې دهغه کورته بوتله، دریم ځل بیا ده دښځې سره جهگړه اوکړله اوکورنه ئې ویستله، اته میاشتي کیږی نه څه خرچه ورکوي اوس روغي جوړې والییا دصلح خبرې کوی اوس دطلاق او حرام کیدلوپه باره کنبې دشریعت څه حکم دي؟ بینوا توجروا المستفتی: کبیر خان اسلام آباد..... ۲۷ شعبان ۱۴۰۲ هـ

الجواب: که چرته دښځه دي خاوند دکورنه ویستلې وی او دحقوق مسکنت نه ئې محروم کړي وی (۲)

﴿۱﴾ قال العلامة الحصكفي: ولو حلف ليفعلنه برمرة لان النكرة في الاثبات تخص والواحد هو المتيقن ولو قيدها بوقت فمضى قبل الفعل حث ان بقى الامكان والا بان وقع اليأس بموته او بفوت المحل بطلت يمينه كما مر في مسئلة الكوز.

(الدر المختار على هامش رد المحتار ۳: ۱۲۸ مطلب حلف ليفعلنه برمرة)

﴿۲﴾ وفي الهندية: تجب السكنى لها عليه في بيت خال عن اهله واهلها الا ان تختار ذلك كذا في العيني.

(فتاوى عالمگیری ۱: ۵۵۶ الفصل الثاني في السكنى)

نودا ښځه په خاوند باندې مطلقه مغلظه شويده (۱) او که چرته دوهلونه پس دښځه بلا مرضی او بلا اخراج دخاوند دکورنه راغلي وی نو مطلقه شوي نه ده دغه خاوند سره اوسيدلې شی، لعدم وجود الشرط (۲). وهو الموفق

که چرته دفلان فلان سره راضی نامه وکرم نو

په ما باندې یو طلاق دوه طلاق درې طلاق الخ.

سوال: څه فرمائی علماء دین ددی مسئلې باره کنبې چه یو سړې روغي جوړې واله سره دڅه ذاتی اختلاف په بناء باندې دنورو ملگرو سره وعده وکړه چه که چرته څه ستاسو خلقونه جدا شوم اود فلانی فلانی حضراتو سره مې خوراک سکاکی وکړه نولگاتار درې ځلی یو یو کانړې او چت کړو او ځمکه باندې او غورځول چه ماباندې ځمابښځه یو طلاق بیا دویم ځل ئې دویم کانړې او غورځولو او ئې وئیل چه دوه طلاقه بیا ئې دریم ځل وکړلو او ئې وئیل دزی طلاقه، ځمابښځه دي په ماباندې طلاقه وی که ماتا سو پریخود ئې اود دي خلقو سره راضی نامه وکرم بیا ئې تقریبا دوه کاله پس هم دغه شان دخپل رور د واده په موقع باندې ددی خلقوپه مخامخ پرله پسې درې ځلي او وئیل چه ځمابښځه په ماباندې یو طلاق دوه طلاقه درې طلاقه ده چه څه ستاسونه جدا شوم اوفلانی فلانی سره راضی نامه وکرم، بیا یو کال پس ده دخپل یو قریبی رشته دار په وینا باندې ددی ملگرو درضاء مندي ته بغیر راضی نامه دهغه کسانو سره وکړه دکوم متعلق چه ده طلاق وئیلې وو ددی وجې نه ایا دده ښځه دته جائز ده؟ یادو باره تجدید نکاح وکړی؟ همدارنگې کوم خلق چه دده سره خوری سکی دهغوې دپاره څه حکم دي؟ بینوا توجروا

المستفتی: الطاف حسین ملکوت ایبټ آباد..... ۱۹۷۵ ۱۱۴۱ هـ

﴿۱﴾ قال الحداد اليمنى: واذا اضاف الى شرط وقع عقيب الشرط مثل ان يقول ان دخلت الدار فانت طالق هذا بالاتفاق لان الملك قائم في الحال والظاهر بقاؤه الى وقت الشرط ولانه اذا علقه بالشرط صار عند وجود الشرط كالمتكلم بالطلاق في ذلك الوقت. (الجوهرية النيرة ۲: ۱۱۰ كتاب الطلاق)

﴿۲﴾ المعلق بالشرط يجب ثبوته عند ثبوت الشرط. (شرح المجلة ۱: ۲۳۲ مادة: ۸۲)

الجواب: پہ ظاہرہ پہ دے سرے باندے بنخہ مطلقہ مغلطہ شویده (۱) بغیر د تحلیل نہ چارہ نشته دی (۲) د تحلیل نہ مخکنی و زسرہ جماع حرامہ ده (۳) او دده سره دکتلو او ددریدلو او د غیر ضروری تعلقاتو ساتلو والا هم گناهگار دے (۴) - وهو الموفق

د طلاق معلق یو صورت

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې باره کښې چه دیو سرې دخپل سخر سره اختلاف پیدا شو څه موده پس ئې دسخر په کور کښې دوا ده پروگرام وو، سخر گنئی دهغه د راضی کولو ته جرگه ولیکله چه واده کښې شرکت وکړی، ده (۱) قال العلامة الموصلي: فاذا علق الطلاق بشرط وقع عقبيه وانحلت اليمين وانتهت لان الفعل اذا وجدتم الشرط فلا تبقى اليمين.

(الاختیار لتعلیل المختار ۲: ۱۸۱ فصل کنایات الطلاق)

(۲) وفي الهندية: وان كان الطلاق ثلاثا في الحرة لم تحل له حتى تنكح زوجا غيره نكاحا صحيحا ويدخل بها ثم يطلقها او يموت عنها كذا في الهداية.

(فتاویٰ عالمگیری ۱: ۴۷۳ فصل فيما تحل به المطلقة وما يتصل به)

(۳) وفي الهندية: اذا طلقها ثلاثا او واحدة بائنة وليس له الا بيت واحد فينبغي له ان يجعل بينه وبينها حجابا حتى لا تقع الخلوة بينه وبين الاجنبية.

(فتاویٰ عالمگیری ۱: ۵۳۵ الباب الرابع عشر في الحداد)

(۴) قال العلامة الطبرابلسي: والتعزير تأديب استصلاح وزجره عن ذنوب لم تشرع فيها حدود ولا كفارات..... والتعزير لا يختص بفعل معين ولا قول معين فقد عزر رسول الله ﷺ بالهجر وذلك في حق الثلاثة الذين ذكرهم الله تعالى في القرآن العظيم فهجروا خمسين يوما لا يكلمهم احدهم وقصتهم مشهورة في الصحاح وعزر رسول الله ﷺ بالنفي فامر باخراج المختن من المدينة ونفاهم وكذلك الصحابة من بعده.

(معين الحکام ۱۹۵ فصل من الزواجر الشرعية والتعزير)

جرگه واپس کړه او اوئې وئیل چه ما قسم بالطلاق کړیدې چه څه به دسخر گنې کورته نه ځمه، جرگې والو او وئیل چه دا قسم غلط دې قسم خود الله په نوم کیرې، طلاق باندې نه کیرې، داروا جی قسم دې، ده بیا او وئیل که چرته ماد سخر گنې سره په غم خوشحالی کښې شرکت او کړو نو ما باندې بنخه طلاقه ده، ده دا الفاظ او وئیل او سحر واده وشو، هغه وخت داسرې دسخر کره بیمار پرسی ته لاړ واته نهه ورځې پس ده خپله بنخه رخصت کړه چه په ما باندې طلاقه ده، بیا ده دخبرو کولونه پس خپلې مورته اوئیل که چرته ستاشک وی نوزه ئې بیا وایمه چه فلانکې په ما باندې په دریو کانړو باندې طلاقه ده او دویم ځل ئې بیا هم دغه رنگې او وئیل، ددې متعلق دشریعت څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد ضمیر استاذ گمیت مردان..... ۱۹۷۲ء ۱۱۷۸۳

الجواب: بشرط صدق مستفتی په دې سرې باندې بنخه مطلقه مغلطه شویده بغیر دتحلیل نه چارہ نشته دې (۱) دتحلیل کیفیت دې دمقامی علماء نه معلوم کړیښی. وهو الموفق

دوکانداری نه کولو باندې طلاق معلق کول کله چه

مراد ئې په شرکت سره دوکانداری وی. ددې حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې باره کښې چه یو سرې او وئیل چه څه دوکان نه کووم که چرته مادوکان او کړو نو په ما باندې خپله بنخه په درې طلاق مطلقه ده، دا قسم هغه دوجی د شرکت نه خوړلې دې، چه که چرته شرکت وی نو دوکانداری به نه کوم، اوس که چرته ځانته ددوکانداری کار وکړی نو آیا طلاق واقع کیرې؟ لیکن هغه وائې چه ځمانیت دطلاق نه وو؟ بینوا توجروا

المستفتی: زاهد علی باچا حقانی..... ۱۹۷۵ء ۱۲۱۱۲

(۱) قال العلامة عبد الغني الغينمي: واذا كان الطلاق ثلاثا في الحرة او اثنتين في الامه ولو قبل الدخول لم تحل له حتى تنكح زوجا غيره نكاحا صحيحا ويدخل بها اي يطأها ثم يطلقها او يموت عنها وتنقضي عدتها منه. (اللباب في شرح الكتاب ۲: ۱۸۳ كتاب الرجعة)

الجواب: کہ چرتہ دہ دشرکت کولونہ قسم خورلی وی نوبلا شرکت دوکان کولو باندی پہ دہ بنسخہ نہ مطلقہ کیڑی، او کہ چرتہ مطلق دوکانداری نہ ئی قسم کریوی (۱) نوبغیر دحیلہ نہ دوکانداری کول موجب تغلیظ دی یعنی موجب طلاق مغلط دی (۲) - وهوالموفق

د مٹ زنی کولوپہ وجہ باندی طلاق معلق واپوی

او بیا ئی تفخیز وکرو نو خہ حکم دی؟

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ بارہ کنبی چہ یوسری دمشت زنی عادت دی، ددینہ دنجات موندلودوجی نہ دہ دااوئیل چہ کہ چرتہ ائندہ مامشت زنی وکرہ نوهرہ هغه بنسخہ چہ دهغی سرہ خہ نکاح کوم هغه طلاقہ دہ. ددینہ پس دادشہوت نہ مغلوبہ شو او تفخیز ئی شروع کرلودتکیہ وغیرہ سرہ، اوس هغه دطلاق بارہ کنبی وائی چہ داپہ مٹت زنی کنبی داخل نہ دی، خکہ چہ دہ صرف دلاس دمشت زنی پہ صورت کنبی طلاق وئیلی دی، نو آیاپہ تفخیز وغیرہ سرہ دری طلاقہ واقع کیڑی او کہ بائن؟ بینوا توجروا المستفتی: عبد الخالق شادمان لاهور..... ۱۲۹۸/۱۲/۱۴۰ھ

جواب: دا تفخیز وغیرہ مٹت زنی نہ دہ اگرچہ پہ مقصد کنبی دمشت زنی پہ شان دہ او حرام دی (۳) پس دی سری خالف باندی بنسخہ مطلقہ شوہ نہ دہ

(۱) ولی الهندیہ: واذا اضافه (ای الطلاق) الی الشرط وقع عقیب الشرط اتفاقا.

(فتاویٰ عالمگیریہ ۳۲۰:۱ الفصل الثالث فی تعلیق الطلاق)

(۲) قال العلامة الحضکی: وتنحل اليمين بعد وجود الشرط مطلقا لكن ان وجد في الملك طلقت وعقق والا لا فحيلة من علق الثلاث بدخول الدار ان يطلقها واحدة ثم بعد العدة تدخلها فتحل اليمين فينكحها.

(الدر المختار علی هامش ردالمختار ۵۳۵:۲ مطلب زوال الملك لا يبطل اليمين)

(۳) قال العلامة ابن عابدين: ان علة الائم هل هي كون ذلك استمناعا بالجزء كما يفيد حديث وتقييدهم كونه بالكف ويلحق به ما لو ادخل ذكره.. (بقیه حاشیہ پہ راروانہ صفحہ)

لیکن دمشت زنی دکولوپہ صورت کنبی پہ دہ باندی بنسخہ پہ یو طلاق مطلقہ کیڑی (۱) - وهوالموفق

د مالی جرمانہ نہ ادا کولو پہ صورت کنبی دطلاق معلق تفصیلی مسئلہ سوال: خہ فرمائی علمائی دین ددی مسئلہ بارہ کنبی چہ یوسری یو خہ کارونہ ولیکل چہ کہ چرتہ داپورہ نہ کری نوپہ ماباندی زرروپی مالی جرمانہ لازمہ دہ، او کہ چرتہ مالی جرمانہ می ادا نہ کرہ نوپہ ماباندی خما بنسخہ طلاقہ دہ، اوس کہ چرتہ دی سری د شروط پورہ والی ونہ کرلواونقض عہد ئی او کرلو نوایاد مالی جرمانہ پہ نہ ادا کولوباندی دری طلاقہ کیڑی او کہ نہ؟ بینوا توجروا

المستفتی: غلام عباس نقوی پشاور..... ۱۱۲ ذی قعدہ ۱۳۹۷ھ

الجواب: مالی جرمانہ اخستل یا ورکول دامور محرمہ نہ دی (۲) لیکن دحرمت

(بقیہ حاشیہ) بین فخذیه مثلاً حتی امنی ام هی سفح الماء وتهیج الشهوة فی غیر محلها بغیر عذر کما یفیدہ قولہ واما اذا فعله لاستجلاب الشهوة الخ لم ار من صرح بشئ من ذلك والظاهر الاخير لان فعله بید زوجته ونحوها فيه سفح الماء لكن بالاستمتاع بجزء مباح كما لو انزل بتفخیز او تبطين بخلاف ما اذا كان بكفه ونحوه وعلى هذا فلو ادخل ذكره فی حائط او نحوه حتى امنی او استمنى بكفه بحائل يمنع الحرارة یاثم ایضا ویدل ایضا علی ما قلنا ما فی الزیلعی حیث استدلل علی عدم حله بالكف بقوله تعالى والذين هم لفروجهم حافظون، الآية الخ. (ردالمختار هامش الدر المختار ۱۰۹:۲ مطلب فی حکم الاستمناء بالكف)

(۱) قال العلامة المرغینانی: واذا اضافه (ای الطلاق) الی شرط وقع عقیب الشرط مثل ان یقول لامراته ان دخلت الدار فانت طالق وهذا بالاتفاق لان الملك قائم فی الحال والظاهر بقاؤه الی وقت وجود الشرط فیصح یمینا او ایقاعا. (هدایہ ۳۶۳:۲ باب الایمان فی الطلاق)

(۲) قال العلامة ابن عابدين: (قوله لا باخذ مال فی المنه) قال فی الفتح وعن ابی یوسف یجوز التعزیر للسلطان باخذ المال وعندهما وباقی الاثمة لا یجوز. ومثله فی المعراج وظاهره ان ذلك رواية ضعيفة عن ابی یوسف قال فی الشربلالية..... (بقیہ حاشیہ پہ راروانہ صفحہ)

باوجود یہ دے سرہ طلاق معلق کول درست اونا فذدی، بخلاف النذر (۱) او چونکہ دا ادا مطلق دہ موقت نہ دہ لہذا دا عہد کونکے بہ پہ اخی لمحاتو د زندگی کنبی حانت شی، کما فی رد المحتار ۳: ۱۸۶ واذالم یفعل لایحکم بوقوع الحث حتی یقع الیاس عن الفعل (۲). وهو الموفق

کہ چرتہ افیون اوخوری نو بنخہ بہ طلاقہ وی.

بیاد افیون نہ جوہرہ شوے دوا اوخوری نو..؟

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلے بارہ کنبی چہ یوسری او وئیل چہ کہ چرتہ ما افیون اوخورل نوماباندی بنخہ طلاقہ دہ، ناخاپہ داسری بیمار شو (بقیہ حاشیہ) ولا یفتی بهذا لما فیہ من تسلیط الظلمة علی اخذ مال الناس فیاکلونه..... وافاد فی البزازیة ان معنی التعزیر باخذ المال علی القول بہ امساک شیء من ماله عنه مدة لینزجر ثم یعیده الحاكم الیه لا ان یاخذہ الحاكم لنفسه او لیت المال کما یتوهمہ الظلمة اذلا یجوز لاحد من المسلمین اخذ مال احد بغير سبب شرعی..... وفی شرح الآثار التعزیر بالمال کان فی ابتداء الاسلام ثم نسخ والحاصل ان المذهب عدم التعزیر باخذ المال.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۳: ۱۹۵، ۱۹۶ مطلب فی التعزیر باخذ المال)

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: (قوله ان لا يكون معصية لذاته) قال في الفتح واما كون المنذور معصية يمنع انعقاد النذر فيجب ان يكون معناه اذا كان حراما لعينه او ليس فيه جهة قرينة فان المذهب ان نذر صوم يوم العيد ينقذ ويجب الوفاء بصوم يوم غيره ولو صامه خرج عن العهدة ثم قال بعد ذلك قال الطحاوي اذا اضاف النذر الى المعاصي كسله على ان اقتل فلانا كان يمينا ولزمته الكفارة بالحنث.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۳: ۴۴ مطلب فی احکام النذر)

﴿۲﴾ (ردالمحتار ۳: ۱۳۸ مطلب خلف لیفعلنه برمرة كتاب الايمان)

اکترچہ دہ تہ کومہ دوائی ورکرہ پہ ہغی کنبی افیون ہم اچولی وویعنی د افیونونہ جوہرہ شوے دوائی وہ نوپہ دے صورت کنبی پہ دہ باندی طلاق واقع شواو کہ نہ؟ بینوا توجروا

المستفتی: صاحبزادہ اکبردار العلوم مردان ۱۵ رمضان المبارک ۱۴۰۳ھ
الجواب: ددی مرکب دوائی پہ خوراک کنبی حث نشتہ دے، الا ان یرید الخالف، ماخوذ از ہندیہ ۲: ۸۵ وعبارتها، سئل شیخ الاسلام الزاهد رحمۃ اللہ علیہ عن حلف لا یأکل لحما وحلف الآخر لا یأکل بصلا وآخر لا یأکل فلفلا فاتخذ محشوا جعل فیہ ہذہ الاشیاء کلہا فاکلہا الخالفون کلہم لم یحنث احد الا صاحب الفلفل لان الفلفل لا یؤکل الا ہکذا فانصرفت یمینہ الیہ (۱). وهو الموفق

کہ چرتہ خہ د خوی کورتہ لارم نو بنخہ.

می طلاقہ دہ.. ددی نہ مراد د سکونت کوردی

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلے بارہ کنبی چہ زید قسم خورلی دے چہ کہ چرتہ خہ دخیل خوی کورتہ لارم نو خما بنخہ طلاقہ دہ یا کہ چرتہ خما د خوی بنخہ خما کورتہ راغلہ نوییہم خما بنخہ طلاقہ دہ، پس کہ چرتہ زید خیل کورہید کری او دہغہ پہ نوم باندی ئی منتقل کری، او بیاد زید خوی خیل لور (د زید نوی) تہ ئی ہیہ کرو، اوس کہ چرتہ زید دے کورتہ لارشی نو طلاق واقع کیڑی او کہ نہ؟ حکم چہ دزید خوی ہم پہ دے کور کنبی اوسیری او کہ چرتہ دزید اینگورد زید رہائشی کورتہ کوم چہ اوس دزید دوو و خامنوپہ نوم باندی موہوب دے راشی نو دزید بنخہ طلاقہ کیڑی او کہ نہ؟ بینوا توجروا المستفتی: روح الامین گڑھی کیڑہ مردان..... ۱۹۸۵ء ۱۱/۱۱/۱۲

الجواب: کوم کس چہ دا الفاظ او وائی، کہ زہ دفلا نی کرہ لارم نوپہ مالخ، کہ ماکرہ فلا نی راغی نوپہ مالخ، نو د عرف پنه بناء باندی ددی نہ مراد د سکونت کور او مکان دے نہ مملو کہ کور، ومدار الايمان علی العرف، پس پہ دے بناء باندی پہ صورت اول کنبی طلاق نہ واقع کیڑی، البتہ کہ چرتہ دا سری

﴿۱﴾ (فتاویٰ عالمگیریہ ۲: ۸۵، ۸۶ الباب الخامس فی اليمين علی الاکل والشرب وغيرهما)

(زید) دارمملو کہ مراد اخستلی وی نود و اړ و صورتونو کښې طلاق نه واقع کیرې (۱) - وهو الموفق

د طلاق معلق یو تفصیلی مسئله او متعدد استفسارات

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې باره کښې چه عبداللہ یو ملازم پیشه سرې دې کورته راغلې دې، دده دوه خویندې دی، د خور د واده متعلق ئې خبرې کیدې، په څه خبره باندې دپلار او عبداللہ په مینځ کښې سخت کلامی وشوه، پلار ئې هغه ته او وئیل چه دا ځمالمورده ددې سره ستا څه تعلق نشته دې په دې باندې عبداللہ ته غصه ورغله چه څه دخویندو مشر وروریم که چرته ځما حق نه وی نو ځمابښځه یو دوه درې باندې طلاق ده، که چرته ما د خویندو پوختنه هم وکړه (۱) اوس هغه کوم حالات دی په کوم سره چه طلاق واقع کیرې عبداللہ ته څه کول ممنوع شول ځکه ددواړو خوایندو کوښښ هم شویدي؟ (۲) که چرته طلاق واقع شی نو ددې نه پس څه حل دي؟ (۳) آیا د غصې په حالت کښې ده ته یمین متصور کولو سره کفارہ کیرې او څه کفارہ به ئې وی؟ (۴) د وقوع طلاق په صورت کښې خاوند ملازم پیشه اود کورنه درې میاشتي بهر تیرولو په وجه د بښځې په کور کښې اوسیدل جائز دی؟ او که یا د والدینو کورته به ځی؟ (۵) بښځه دده د ترور لورده د واده نه مخکښې ئې هم

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: (قوله الايمان مبنية عندنا على العرف) لان المتكلم انما يتكلم بالكلام العرفي اعني الالفاظ التي يراد بها معانيها التي وضعت لها في العرف كما ان العربي حال كونه بين اهل اللغة انما يتكلم بالحقائق اللغوية فوجب صرف الفاظ المتكلم الى ما عهد انه المراد بها..... نعم ما وقع مشتركا بين اللغة والعرف تعتبر فيه اللغة على انها العرف فاما الفرع المذكور فالوجه فيه ان كان نواه في عموم قوله بيتا حنث وان لم يحظر له فلا لانصراف الكلام الى المتعارف عند اطلاق لفظ بيت فظهر ان مرادنا بانصراف الكلام الى العرف اذا لم تكن له نية وان كان له نية شيء واللفظ يحتمله انعقد اليمين باعتباره.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۳: ۷۸ مطلب الايمان مبنية على العرف كتاب الايمان)

پرده نه کوله نو ایا بښځه به اوس د خاوند نه پرده کوی؟ بینوا توجروا
المستفتی: حوالدار کلرک رحمان گل کوئته..... ۱۹۶۹ء ۱۵۱۹

الجواب: (۱) د خویندو متعلق تپوس اودوې سره تعلقات ساتلو باندې طلاق واقع کیرې (۱) ددې وجی نه تپوس کول او تعلقات ساتل ده ته موجب طلاق دي او تپوس نه کول او تعلقات نه ساتل گناه ده (۲) - (۲) ددې علاج تحلیل دي چه د هغې تفصیل دي دمقامی علماء نه معلوم کړیښی (۳) د غصې په حالت کښې هم طلاق واقع کیرې - (۴) لیکن دلته طلاق مغلظه واقع کیرې لهذا د تحلیل نه بغیر چاره نشته دي - (۴) بښځې ته دپلار کره تلل ضروری نه دی په دې کور کښې هم اوسیدلې شی - (۵) کله چه طلاق واقع شی نو د جانبینو د طرف نه پرده کول ضروری دی (۵) - وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة الموصلي: فاذا علق الطلاق بشرط وقع عقيبه وانحلت اليمين وانتهت.

(الاختيار لعليل المختار ۲: ۱۸۰ فصل كذايات الطلاق)

﴿۲﴾ عن ابي ايوب رضى الله عنه ان رسول الله ﷺ قال لا يحل لمسلم ان يهجر اخاه فوق ثلاث ليال يلتقيان فيعرض هذا ويعرض هذا وخيرهما الذي يبدأ بالسلام متفق عليه.

(بلوغ المرام ۳۸۰ باب البر والصلة)

﴿۳﴾ وفي الهنذية: وان كان الطلاق ثلاثا في الحرة لم تحل له حتى تنكح زوجا غيره نكاحا صحيحا ويدخل بها ثم يطلقها او يموت عنها كذا في الهداية.

(فتاوى عالمگیری ۱: ۳۷۳ فصل فيما تحل به المطلقة وما يتصل به)

﴿۴﴾ قال العلامة ابن عابدين: والذي يظهر لي ان كلا من المدهوش والغضبان لا يلزم فيه ان يكون بحيث لا يعلم ما يقول بل يكتفى فيه بغلبة الهذيان واختلاط الجد بالهزل كما هو المفتى به في السكران. (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۶۳ مطلب في طلاق المدهوش)

﴿۵﴾ قال العلامة الحصكفي: ولا بد من سترة بينهما في البائن لئلا يختلي بالاجنبية ومفاده ان الحائل يمنع الخلوة المحرمة..... قال ولهما ان يسكنا بعد الثلاث في بيت واحد اذا لم يلتقيا التقاء الزوج ولم يكن فيه خوف فتنة انتهى.

(الدر المختار على هامش ردالمحتار ۲: ۶۷۵ قبيل فصل في ثبوت النسب)،

پہ دی جواب باندی دوبارہ استفسار

سوال: ستا سوال موصول شواو دمعاملی تاسوتہ پورہ پتہ لگیدلی دہ، زیات داچہ: (۱) دخوئیندوسرہ تعلق ساتلو باندی کوم یو طلاق واقع کیری خکہ چہ تاسوصفاونہ وئیل (۲) کہ چرتہ طلاق مغلطہ شی لکہ خنگہ چہ تاسولیکلی دی نوبسخہ کورکبسی خنگہ اوسیدلی شی، کہ چرتہ دی تہ دویم کس سرہ نکاح کول وی حالانکہ تاسولیکلی دی چہ بسخہ دی کورکبسی اوسیری دوتلو ضرورت نشته؟ (۳) تالیکیلی دی چہ کہ چرتہ بسخہ غواری نودویم سیری سرہ دی نکاح اوکری اوکہ چرتہ بسخہ نہ غواری اوہغہ دعدت پورہ کیدونہ پس دخیل خاوندسرہ نکاح کول غواری؟ (۴) چونکہ دقسم کولو پیہ وخت دبحث مسئلہ دخوئیندو واده وودلتہ یومعزز عالم صاحب چہ پیہ کوئتہ کبسی امام اوخطیب دی ہغہ فرمائی چہ عبداللہ تہ پکاردی چہ دخوئیندو واده پیہ معاملہ کبسی بالکل دخل ونہ کری، اوکلہ چہ ئی دخوئیندو واده وشی نوییا عبداللہ دخوئیندوسرہ تعلق ساتلی شی، طلاق نہ واقع کیری، دیرہ مہربانی داهم لگ شان صفاکرہ چہ کہ چرتہ دخویندوپہ واده کبسی عبداللہ بالکل غیرجانبدار دی او دواوہ نہ پس تعلقات اوساتی نوخیردی خکہ چہ ددہ والد صاحب پیہ دی خبرہ باندی غصہ شوی وو چہ تہ دخویندود واده ذمہ وار نہ ئی داخما کاردی، او عبداللہ دخویندودرشتی نہ مجبور وومگرد غلطی نہ خبرہ اووتلہ- (۵) پیہ دی تعلقاتونہ ساتلو کبسی کومی، کومی خبری شاملی دی خکہ کورکبسی اوسیندو سرہ بعضی خبری کیری یا صرف دواوہ متعلق خبری؟ بینوا توجروا

المستفتی: حوالدار کلرک رحمان گل کوئتہ کینتہ..... ۱۷۱۲۸، ۱۹۲۹

الجواب: (۱) دخویندوسرہ تعلقات ساتلو باندی دري طلاقہ (طلاق مغلط) واقع کیری خکہ چہ عبداللہ وئیلی دی، کہ چرتہ خماحق نہ وی نوخما بسخہ یودوہ

دری باندی طلاقہ دہ اوکہ چرتہ مادخویندو تپوس ہم اوکرو (۱)-(۲) د شریعت حکم دادی چہ دعدت پیہ ورخو کبسی دخاوند پیہ کورکبسی سکونت ضروری دی لیکن دخاوند نہ بہ پردہ ضرورکوی، (فی الہندیہ ۲: ۴۰۸) وعلی المعتدہ ان تعتدی المثلۃ الذی یضاف الیہا بالسکنی حال وقوع الفرقة والموت لقولہ تعالیٰ: ولا تخرجوهن الایۃ.... ثم ان وقعت الفرقة بطلاق بائن اوثلث لا بد من سترۃ بینہما ثم لا باس لانه معترف بالحرمة الا ان یكون فاسقا (۲)-(۳) دعدت پورہ کیدونہ پس دخیل خاوندسرہ ہیخ کلہ نکاح نہ شی کولی تردی پوری چہ تحلیل نہ وی شوی، یعنی دویم خاوندسرہ دجماع کولونہ پس کہ چرتہ ہغہ او غواری طلاق ورکری او دطلاق نہ پس کلہ چہ عدت تیرشی نواول خاوندسرہ تجدید دنکاح وکری (۳)-(۴) کہ چرتہ دعبدللہ مراد دی الفاظونہ: کہ چرتہ مادخویندو تپوس ہم اوکرو، کہ صرف دواوہ د امور متعلق تپوس وی نو نور تعلقات ساتلی شی لیکن دامعاملہ ئی داللہ تعالیٰ سرہ دہ دروغ نہ وئیل ضروری دی خکہ چہ پیہ ظاہرہ پیہ دی الفاظوباندی قطع دتولو تعلقاتو داخوت مراد دہ (۴)-(۵) داسوال دی دعبدللہ نہ اوشی چہ ددہ ددی الفاظونہ خہ مراد وومطلق تعلقات ئی مراد وواو کہ نہ دواوہ متعلق. وهو الموفق

(۱) وفي الہندیۃ: واذا اضافہ (ای الطلاق) الی الشرط وقع عقیب الشرط اتفاقا.

(فتاویٰ عالمگیریہ ۱: ۴۲۰ الفصل الثالث فی تعلیق الطلاق بکلمۃ ان)

(۲) (ہدایہ ۲: ۴۰۷، ۴۰۸ قبیل باب ثبوت النسب کتاب الطلاق)

(۳) قال العلامة الغینمی المیدانی: واذا کان الطلاق ثلاثا فی الحرۃ..... ولو قبل الدخول لم یحل لہ حتی تنکح زوجا غیرہ نکاحا صحیحا ویدخل بہا ای یطأها ثم یطلقها او یموت عنہا وتنقضی عدتها منہ. (اللباب فی شرح الکتاب ۲: ۱۸۳ کتاب الرجعة)

(۴) قال العلامة الحصکفی: الایمان مبنیۃ..... عندنا علی العرف مالہ ینو ما یحتملہ اللفظ فلا حنث فی لا یهدم الا بالنیۃ فتح.

(الدر المختار علی هامش رد المحتار ۳: ۷۸ مطلب الایمان مبنیۃ علی العرف)

دریم حل استفسار:

سوال: جواب موصول شوی دے لیکن یواشکال باقی دے چہ دوا دہ متعلق خوبہ عبد اللہ دوالدینو سرہ یاد کومے خور سرہ خہ عرض نہ ساتی، لیکن بیاہم د اخوت اود وروز خور رشتہ دہ ددی وجہ نہ کہ چرتہ خورتہ پہ وادہ کنبی تحفہ ورکول غواہی مثلاً دکیپو جوہرہ بکس زیورات وغیرہ؟ بینوا توجروا

المستفتی: رحمن گل کلرک حوالدار کوئٹہ

الجواب: عبد اللہ پہ خپلہ خورتہ خہ تحفہ نہ شی ورکولے، بل خوک کہ چرتہ ددہ د طرفنہ (بغیر ددہ د امرنہ) تحفہ ورکری نو عبد اللہ باندی خہ حرج نشہ (۱)۔ وھو الموفق

خلورم حل استفسار:

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلے بارہ کنبی چہ مسئلہ تاتہ پورہ معلومہ شوہ چہ اوس خما دپارہ دخوئند و سرہ تعلق ساتل موجب د طلاق مغلط دے لیکن دخوئند و سرہ رشتہ نہ ساتل ہم گناہ دہ ددی وجہ نہ کہ چرتہ زہ کوم یوی خورتہ یو جوہرہ ورو لیگم نو طلاق واقع کیڑی، اوس مخکنبی خما دپارہ خہ کول ضروری دی، درے میاشتی پس بہ پہ دویم حل نکاح کول وی یا کوم حل چہ زما دپارہ مطابق د شریعت محمدی وی ستا سود فیصلی بہ منتظریم؟ بینوا توجروا

المستفتی: رحمن گل حوالدار کلرک

الجواب: کہ چرتہ تاد خپلی خور سرہ خہ تعلق داخستوا ورکولو وغیرہ قائم کرو ﴿۱﴾ قال العلامة التمر تاشی: وبحث بفعله وفعل مأموره فی النکاح والطلاق والعناق والخلع..... والہبة والصدقة الخ.

(الدر المختار علی هامش رد المحتار ۳: ۱۲۹ مطلب حلف لا یتزوج)

نوستا بنسخہ پہ تا باندی حرامیڑی (۱) اود عدت (دری حیضہ) دتیرید و نہ پس بنسخہ کہ چرتہ غواہی نو دویم کس سرہ نکاح کولے شی اودا سڑی بہ ددی سرہ جماع کوی، اود جماع نہ پس کہ چرتہ داسڑی غواہی نو بنسخی تہ دے طلاق ورکری اود طلاق ورکولونہ پس کلہ چہ عدت تیرشی نو کہ بنسخہ چرتہ غواہی نو تاسرہ دوبارہ نکاح کولے شی (۲)۔ وھو الموفق

کومے بنخی سرہ چہ زہ نکاح وکرم ہفہ پہ ما

باندی مطلقہ ثلاثہ دہ۔ ددی حکم اود فضولی نکاح

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلے بارہ کنبی چہ (۱) چہ یوکس اوئیل چہ دکومے بنخی سرہ زہ نکاح وکرم نو پہ خدائی قسم کہ چرتہ زہ ہفہ تہ نزدی شم نو ہفہ پہ ما باندی حرامہ دہ (۲) یاد او وائی چہ کومہ بنسخہ ما او کرہ نو ہفہ پہ ما باندی پہ درے طلاق باندی طلاقہ دہ، اوس کہ چرتہ دے سڑی تہ نکاح فضولی وکریشی نو طلاق واقع کیڑی؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبد الواسع اکبریورہ..... ۷۱۹۱۴۱۹۷۵

الجواب: کلہ چہ فضولی عقد نکاح وکری اودا کس ئی قبول بالفعل کری یعنی مہر معجل ورکری وغیرہ نو د طلاق دو قوع نہ بہ بچ شی، کما فی رد المحتار ۲: ۶۸۱ اذا قال کل امرأة اتزوجها طالق، والحيلة فيه ما فی البحر من انه يزوجه

﴿۱﴾ قال الحداد الیمنی: واذا اضاف الی شرط وقع عقیب الشرط مثل ان يقول ان دخلت الدار فانت طالق هذا بالاتفاق. (الجوہرۃ النیرۃ ۲: ۱۱۰ کتاب الطلاق)

﴿۲﴾ قال العلامة المرغینانی: وان كان الطلاق ثلاثا فی الحرة لم تحل له حتی تنکح زوجا غیرہ نکاحا صحیحا ویدخل بها ثم يطلقها او يموت عنها والا صل فیہ قوله تعالیٰ فان طلقها فلا تحل له من بعد حتی تنکح زوجا غیرہ.

(ہدایہ ۲: ۳۷۸ فصل فیما تحل بہ المطلقة)

فضولی و یحییٰ بالفعل کسوق الواجب الیها او یتزوجها بعد ما وقع الطلاق علیها (۱) او دسوال اول په صورت کښې هم دایلا یا طلاق نه دبیچ کیدو دا حیلہ ده او دینونت حقیقه په صورت کښې تجدید دنکاح هم مخرج او حیلہ ده، کما مر (۲). وهو الموفق

په عرفی کلام طلاق سره طلاق نه واقع کیږي

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې باره کښې چه زید عمرو ته او وئیل چه که چرته تا او دس او نه کړو نو په تا باندې خپله ښځه کلام طلاقه ده یعنې د طلاق سره ئې کلام لفظ او وئیلو، لیکن عمرو داو دس کولو باوجود ده په خبره باندې صرف آو او کړو یعنې لفظ د طلاق وغیره ئې ذکر نه کړلو ددې الفاظو شرعی حکم څه دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: روح الامین توردهیر صوابی ۴۱۵۱۹۹۰

الجواب: عمرو باندې ښځه طلاقه شوي نه ده ځکه دایمین عرفی کلام دې شرعی په دې طریقہ دې کلام تزوجت امرأة فھی طالق، کما فی الشامیه ۳: ۲۴۷ باب الصریح طبع حلبی، انه قد اشتهر فی رساتيق شروان ان من قال جعلت کلاما او علی کلاما انه طلاق ثلاث معلق وهذا باطل ومن هذیانات العوام (۳) انتهى. وهو الموفق

(۱) ردالمحتار هامش الدر المختار ۵۳۷: ۲ باب التعليق

(۲) قال العلامة ابن عابدين: ان لفظ حرام معناه عدم حل الوطء وداوغيه وذلك يكون بالايلاء مع بقاء العقد وهو غير متعارف ويكون بالطلاق الراجع للعقد وهو قسمان بائن ورجعي لكن الرجعي لا يحرم الوطء فتعين البائن وكونه التحق بالصریح للعرف لا ينافي وقوع البائن به فان الصريح قد يقع به البائن كتطبيقه شديدة ونحوه الخ.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۵۰۳: ۲ قبيل مطلب لا اعتبار بالاعراب هنا)

(۳) ردالمحتار هامش الدر المختار ۴۶۵: ۲ اول باب الصريح

عوامی طلاق کلام لغوه اوبې اثره دې

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې باره کښې چه یو سړې داسې قسم او خوری چه، زه په طلاق کلام او په الله باندې قسم کومه او قران باندې قسم دې چه کوم شخصی تنظیم او دشخصی پالیسی لاندې په کوم تحریک کښې به حصه نه اخلم او په طور د منافقت به په دې جبهه کښې شمولیت نه کوم، دا واقعہ دیو اتحاد په صورت کښې شوي وه چه افغانی طالبانوپه عرض داتحاد او تاکید دا الفاظ لیکلی وو اوس په مخالفت کولو باندې طلاق کلام واقع کیږي؟ بینوا توجروا

المستفتی: قاری غلام فاروق افغانی دارالعلوم رحمانیه پشاور ۱۹۸۵ء ۱۰۱۲۱۱
الجواب: په صورت مسئلہ کښې صرف یو کفارہ په تقدیر د حنث واجب کیږي (۱) او دا طلاق کلام شرعی طلاق کلام نه دې بلکه عوامی طلاق کلام دې کوم چه لغوه اوبې اثره دې، کما فی ردالمختار ۲: ۵۹۰ باب الصریح قد اشتهر فی رساتيق شروان ان من قال جعلت کلاما او علی کلاما انه طلاق ثلاث معلق وهذا باطل ومن هذیانات العوام (۲). وهو الموفق

خما کلام طلاق دې سره صرف یو طلاق رجعی واقع کیږي

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې باره کښې چه دوو ډلو کښې دقتل معاملہ وه بیاد مقتول او قاتل ددو ډلو په مینځ کښې فیصله شوي وه لیکن د مقتول د طرفه یو کس چه کله قاتل ځانته او موندونوپه قاتل باندې دوه ډزې وکړې لیکن ټوپک خراب شو هغه بچ شو، بیا دې ډزې کولوواله قاتل ته او وئیل چه زه تا صرف په دې شرط پریرېدم چه ته کلام طلاق او کړې، قاتل درې (۱) قال العلامة المرغینانی: والمنعقدة ما يحلف على امر في المستقبل ان يفعله او لا يفعله واذا حنث في ذلك لزمته الكفارة.

(هداية ۲: ۴۵۷ کتاب الايمان)

(۲) ردالمحتار هامش الدر المختار ۴۶۵: ۲ اول باب الصريح

خلہ دخاورو گتھی او غورخول او وئی وئیل چه زما کلمہ طلاق دے، لیکن دا کس قاتل کلمہ طلاق نہ پیژندلو اوس ددی طلاق خہ حکم دے؟ بینوا توجروا
المستفتی: مولوی نعیم اللہ ساوتھ وزیرستان..... ۱۹۸۴ء ۸۱۸۱

الجواب: پے دے قاتل باندے باقاعدہ یو طلاق رجعی نافذ کیری، پے کوم کنبی چه دعدت تیرو لونه مخکنبی زبانی رجوع کافی ده (۱) او پے دیکنبی نور خطرات نشته دے، کما فی ردالمختار ۲: ۵۹۰ باب الصریح قد اشتھر فی رسایق شروان ان من قال جعلت کلمة او علی کلمة انه طلاق ثلاث معلق وهذا باطل ومن هذینات العوام انتهى (۲) پے هر حال دا شرعی طلاق کلمانه دے بلکه عوامی طلاق کلمادے - وهو الموفق

د طلاق کلمہ حنث کنبی د عمد او نسیان او د حیلی او مخرج حکم

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلے باره کنبی چه یوکس قسم او کړوچه زه به دا کار نه کوم او که چرته اومی کړو نوچه کومې بنځې سره زه نکاح کوم هغه طلاق ده، ددی نه پس دده نه هغه کار هیر شو او وئی کړلو نوده خپل خان حانث او گنړلو او دوباره ئې قصد او عمد ا هغه کار او کړلو، اوس ددی خہ حکم دے ایایه ده باندې همیشه دپاره نکاح حرامه شوه یا د خلاصی دپاره خہ حیلہ شرعیہ شته؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبد القادر هزاروی

الجواب: پے حنث کنبی د عمد او نسیان یو حکم دے، من فعل الخلو ف علیه مکرها

﴿۱﴾ قال العلامة القهستانی: وصریحه ما استعمل فيه دون غيره مثل انت طالق ومطلقة وطلقتک..... ويقع به ای بمثل ما ذکر طلقة رجعية لا يحتاج الى تجديد النكاح ولا رضا المرأة الخ. (جامع الرموز ۱: ۵۵۸ کتاب الطلاق)

﴿۲﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۶۵ اول باب الصریح)

اونا سیا فهو سواء (۱) (وهكذا في جميع كتب الفروع) (۲) او حیلہ کومه چه فقهاؤ پے کتب فروع کنبی ذکر کړي ده واکتفی بعبارة الاشياء والنظر ۴۲۰ قوله فاحيلة ان يزوجه فضولي ويجيزه بالفعل (۳) هذا هو المختار كما في الزيلعي وعليه الفتوى كما في منح الغفار نقلا عن الخانية (۴). وهو الموفق

په الفاظ د طلاق کلمہ کنبی حیلہ او د اجازت بالوطی مسئله

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلې باره کنبی چه (۱) یو طالب العلم او وئیل چه که چرته زه دې کمرې ته داخل شوم نو پے ما باندې کلمه تزوجت طلاق ده، بیا دا طالب العلم کمرې ته داخل شو ددی نه پس دا طالب العلم کوم مفتی صاحب ته لاړو مفتی صاحب او وئیل چه ته د فضولی پے ذریعه نکاح کولې شی ددی نه پس دا طالب العلم کورته راغلو او پلار ته ئې ذکر کړو چه ما داسې طلاق اچولی دې او دنکاح فضولی نه بغیر خه چاره نشته دې بیا پلار زوې ته نکاح فضولی او کړله او دمستلی بیانولونه پس ئې داهم او وئیل چه ته زما وکیل نه ئې اوتاته اجازت دې ددی خہ حکم دے؟ (۲) زمونږ علاقه کنبی دنکاح فضولی نه پس دوو کالو پورې واده نه شی کولې او خاوند خپلې بنځې سره هم نه شی ملاویدې، که چرته پے کومه طریقه باندې ورسره ملاؤشی نو د

﴿۱﴾ (هدایة ۲: ۳۵۷ کتاب الايمان)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصکفی: ولو الحالف مکرها او مخطئا او ذاهلا او ساهيا او ناسيا..

(الدر المختار علی هامش ردالمختار ۳: ۵۳ مطلب فی الفرق بین السهو والنسیان)

﴿۳﴾ (الاشباه والنظائر ۳۹۸ الفن الخامس فی الحیل السادس فی النکاح)

﴿۴﴾ قال العلامة الشامي: هذا هو المختار كما في التبيين وعليه اکثر المشائخ والفتوى عليه كما في الخانية.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۳: ۱۵۰ مطلب حلف لا يتزوج فزوجه فضولي)

وطی پہ دوران کسب عزل کوی یاد منصوبہ بندی خہ طریقہ اختیاروی ددی متعلق وضاحت او فرمای؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالصمد بلوچستانی..... ۱۳۸۹ء ۱۹۸۹ء ۱۳۸۹ء

جواب: (۱) پہ ظاہرہ دا الفاظ موجب طلاق نہ دی حکمہ چہ پہ دیکسب شرط او جزاء متحقق نہ دی (۱) او قسم او طلاق کسب صرف نیت ناکافی وی، الا اذا تلفظ بهذا، کہ چرتہ مافلانہ کار او کرلو نوهرخل چہ زہ نکاح کوم نوپہ ما باندی بنسخہ مطلقہ دہ، فیتلی بما هو شاق و یحتال بما هو مستطور فی السؤال کما فی الهندیہ (۲) والشامیہ (۳). (۲) کوم خت چہ دی کس تہ اطلاع اوشی چہ زما د فلانی سرہ عقد فضولی شویدی نوپہ دی کس باندی فی الحال اجازت ورکول ضروری نہ دی پس کلہ چہ دا کس اجازت بالوطی او کری نوددی نہ پس فلانی تہ زوجہ وئیل ضروری نہ دی، وهو واضح (۴). وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة الشامي: قلت لكن قال في نور العين الظاهر انه لا يصح اليمين لما في البرازية من كتاب الفاظ الكفر انه قد اشتهر في رسايق شروان ان من قال جعلت كلما او على كلما انه طلاق ثلاث معلق وهذا باطل ومن هذياناات العوام فتأمل.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۲۶۵ باب الصريح)

﴿۲﴾ وفي الهندية: اذا قال كل امرأة تزوجها فهي طالق فزوجه فضولي واجاز بالفعل بان ساق المهر ونحوه لا تطلق بخلاف ما اذا وكل به لانتقال العبارة اليه.

(فتاوى عالمگیری ۱: ۲۱۹ الفصل الثاني في تعليق الطلاق بكلمة كل وكلمة)

﴿۳﴾ قال العلامة ابن عابدين: اذا قال كل امرأة تزوجها طالق والحيلة فيه ما في البحر من انه يزوجه فضولي ويجيز بالفعل كسوق الواجب اليها.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۵۳۷ باب التعليق)

﴿۴﴾ قال العلامة محمد امين: (قوله وبالفعل) كبعث المهر او بعضه بشرط ان يصل اليها وقيل الوصول ليس بشرط نهر وكتفيلها بشهوة وجماعها لكن يكره تحريما لقرب نفوذ العقد من المحرم بحر قلت فلو بعث المهر او لا لم يكره الثقيل والجماع لحصول الاجازة قبله. (ردالمحتار هامش الدر المختار ۳: ۱۵۰ مطلب حلف لا يتزوج فزوجه فضولي)

پہ طلاق کلمہ کسب حیلہ اوپہ مذهب غیر باندی دفتوی حکم

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ بارہ کسب کہ چرتہ یوکس او وئیل کہ چرتہ زہ، لو فعلت هذا الفعل الحرام فكلما تزوجت امرأة فهي على طالق ثلاثا، او وروسته هغه حرام فعل دده نہ صادرشی نو ایا شرعاً دده دیارہ خہ طریقہ دنکاح کولو شتہ او کہ نہ؟ همدارنگی ددی بارہ کسب د مذهب غیر دفتوی خہ حکم دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد انور حقانی کوئٹہ شہر..... ۱۲ ربيع الثاني ۱۴۰۱ھ

الجواب: کوم کس چہ پہ طلاق کلمہ سرہ قسم او کری مثل ان يقول: ان فعلت كذا فكلما تزوجت امرأة فهي على طالق ثلاثا، نوددی دیارہ دتوسط فضولی حیلہ بهر حال جائزہ، لما فی ردالمختار ۲: ۶۱۱ والحيلة فيه ما في البحر من انه يزوجه فضولي ويجيز بالفعل كسوق الواجب اليها انتهى (۱) قلت لا يلزم القبول بالفعل في مجلس النكاح نعم يلزم الايجاب والقبول في ذلك المجلس، اوداكس د ضرورت پہ وخت کسب یعنی کلہ چہ لواطت، زنا، استمناء بالكف وغيره کسب واقع کیدل متیقن یا مظنون وی نوپہ مذهب دشوا فعباندی عمل کولی شی لیکن د عادل مفتی دفتوی نہ پس، لما فی شرح التنوير علی هامش ردالمختار ۲: ۶۱۳ بل افتاء عدل (۲) نوت: کلہ چہ یوحنفی، پہ مذهب غیر باندی دفتوی ورکری نو دا به حنفی شماریری، کما فی حيلة الناجزة (۳). وهو الموفق

﴿۱﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۵۳۷ باب التعليق)

﴿۲﴾ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۵۳۹ مطلب في معنى قولهم ليس للمقلد الرجوع عن مله)

﴿۳﴾ قال الشيخ اشرف على التهانوي: د غير مذهب اخستلو دیارہ دا شرط دی چہ د اتباع هوئی پہ وجه نہ وی بلکه د داعیه ضرورت پہ وجه وی او ضرورت هغه معتبر

دی کوم چہ اهل بصیرت علماء ضرورت او گنری اوداهم ضروری دہ چہ فتویٰ ورکونکی داسی کس وی چہ هغه دیوماهر استاذ نہ فن حاصل کری وی.....

..... (بقیه حاشیہ پہ راروانہ صفحہ)

د معلق بالشرط طلاق عجیبہ صورت او د دویم وادہ د پارہ حیلہ اوچل

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې باره کښې چه یو کس په وخت د نکاح کښې د لاتندی القاط اولیکل او ورځې کرل، چه فلانی منکوحه د مور په جوړند کښې که چرته کوم دویم کس سره نکاح حقیقی یا غیر حقیقی، فضولی یا غیر فضولی، وکاله یا اصاله یا دلالة برابره خبره ده که په کومه د مذهبو اربعو کښې جائز وی او وې کره نو دویمه ښځه د مسماة فلانی په موجودگی کښې د مذکوره الصدریه وصف سره په نکاح کښې راوړه نو هغه مطلقه مثلثه طلاق باندې طلاقه ده، یعنې درې شرائطو سره طلاقه طلاقه ده، اوس هغه کس ددې ښځې په موجودگی او زندگی کښې د دویمې ښځې سره نکاح کوی بلکه ښځې هم اجازت ورکړېدې، اوس د مذکوره لیک په موجودگی کښې دویم واده دپاره څه طریقه ده، بیا توجروا

المستفتی: قاری محمد اکبر شاه گیلانی مری هزاره ۱۹۷۵ء ۱۷۱۳

الجواب: دې کس ته بغیر د دینه هیڅ تدبیر او حیلہ نشته دې چه اولاکومی غیر مرغوبې ښځې سره نکاح او کړی نو هغه به مطلقه معطله شی او د دینه پس مرغوبې ښځې سره نکاح او کړی په دیکښې څه خطر نشته دې، ځکه چه هغه کلما اودهغې کوم مرادف لفظ نه دې استعمال کړې، کما فی الدر المختار: وفيها کلها تحل ای تبطل الیمین بطلان التعليق اذا وجد الشرط مرة الا فی کلما الخ، هامش رد المختار ۲: ۶۸۸ (۱). وهو الموفق

که ستاڅوی ته مې رسته ورکړله نوپه ما

باندې خپله ښځه طلاقه ده. نه مختص او حیلہ

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې باره کښې چه زید خپلې ځینې ته د

(بقیه حاشیه) او اهل بصیرت دهغه په فقه کښې د مهارت تامه په حاصلیدو باندې شهادت ورکوی، لما قال الشامي في عقود رسم المفتي الخ، (حیلہ ناجزه ۳۴، ۳۵ دغیر مذهب اختیارولو باندې اشکال او جواب.

(الدر المختار علی هامش رد المختار ۲: ۵۲۲ مطلب ما یكون فی حکم الشرط باب التعليق)

جهگړې په دوران کښې او وئیل که چرته ماستاڅوي ته دخپلې لور رسته درکړله نوپه ما باندې خپله ښځه طلاقه ده، اوس هغه رسته ورکول غواړی لیکن په بل صورت کښې خپلې کښې د فساد خطره ده ددې دحل متعلق یو مولوی صاحب وئیلی دی چه د جینې پلار زید به په دې مجلس د انعقاد نکاح کښې نه وی او داجینې په خپله بالغه ده لهدا کوم دویم کس دې وکیل جوړ کړی نوپه دې صورت کښې نکاح به هم اوشی او پلار یعنې زید به دیمین د طلاق نه هم بچ شی، ایاه شرعه کښې د اطریره درست ده؟ بیا توجروا

المستفتی: صوفی محمد دین کوټ فتح خان ۱۹۷۲ء ۹۱۹

الجواب: دا تدبیر او حیلہ درسته ده (۱) او که چرته دې کس په دې کلام باندې زیادت نه وی کړې نور رسته ورکولو په صورت کښې یو طلاق رجعی واقع کیږی (۲) په کوم کښې چه زباني مراجعت کافي دې، تجدید د نکاح یاد تحلیل ضرورت نشته دې (۳) - وهو الموفق

(۱) قال العلامة الحصکفی: ويحنت بفعله وفعل مأموره فی النکاح لا الانکاح، قال ابن عابدين: ای التزويح فلا يحنت به الا بمباشرة وهذا فی الولد الکبير او الاجنبی لما فی المختار وشرحه حلف لا یزوج عبده او امته يحنت بالتوكيل والاجازة لان ذلك مضاف اليه متوقف علی ارادته لملکه ولایته وكذا فی ابنه وبنته الصغیرین لولایته علیهما وفي الکبیرین لا يحنت الا بالمباشرة لعدم ولایته علیهما فهو کالاجنبی عنهما فيتعلق بحقیقة الفعل. (رد المختار مع الدر المختار ۳: ۱۲۹ مطلب حلف لا یزوج عبده کتاب الایمان)

(۲) قال العلامة الحداد الیمنی: واذا اضاف الی شرط وقع عقیب الشرط مثل ان یقول ان دخلت الدار فانت طالق هذا بالاتفاق لان الملك قائم فی الحال والظاهر بقاؤه الی وقت الشرط ولانه اذا علقه بالشرط صار عند وجود الشرط کالمتکلم بالطلاق فی ذلك الوقت. (الجوهره النيرة ۲: ۱۱۰ کتاب الطلاق)

(۳) وفي الهندية: الرجعة ابقاء النکاح علی ما کان مادامت فی العدة ان یراجعها بالقول وان راجعها بالفعل مثل ان يطأها او یقبلها بشهوة الخ.

(فتاویٰ عالمگیری ۲: ۴۶۸ الباب السادس فی الرجعة وفيما تحل به المطلقة وما يتصل به)

د مطلقہ مغلفہ نہ دوبارہ نکاح باندی

طلاق معلق نہ دویستلو حیلہ

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ بارہ کنبی چہ یوکس باندی جبرا طلاق ثلاثہ و اچولی شو، اوبیا دشرط هم جبرایہ ده باندی اولگولی شو کہ چرتہ تادوبارہ ددی بنجی سرہ دنکاح خواهش اوکرواوپہ نکاح باندی دی واخستہ نودا بنجہ بیا پہ تاباندی طلاقہ ده پہ طلاق ثلاثہ باندی، اوس پہ شریعت کنبی ددی خہ حکم دی؟ اوددی مشکل نہ دویستلو دیارہ خہ لارہ ده؟
بینوا توجروا

المستفتی: قاری محمد خان باندہ پیران بفعہ مانسهره

الجواب: پہ صورت مسئلہ کنبی پہ دی سرپی باندی بنجہ مطلقہ مغلفہ شویده بغیر دتحلیل نہ چارہ نشته دی (۱) اود تحلیل نہ پس کہ چرتہ دی سرپی دی بنجی سرہ اصالة یا وکالة عقد نکاح و کرہ نود و وجود الشرط دوجی نہ دوبارہ مطلقہ مغلفہ کیڑی (۲) لهذا دتحلیل نہ پس کوم فضولی یعنی داسی کس کوم چہ دی خاوند وکیل نہ وی جور کرپی دده دیارہ عقد نکاح و کرپی اودا کس

(۱) قال العلامة احمد بن محمد القدوری: وان كان الطلاق ثلاثا في الحرة..... لم تحل له حتى تنكح زوجا غيره نكاحا صحيحا ويدخل بها ثم يطلقها او يموت عنها.

(القدوری علی صدر الباب فی شرح الکتاب ۲: ۱۸۳ کتاب الرجعة)

(۲) قال العلامة الحصكفی: ويحتمل بفعله وفعل مأموره لم يقل وكيه لان من هذا النوع الاستقراض والتوكيل به غير صحيح في النكاح، قال العلامة الشامي: فلو حلف لا يتزوج فعقده بنفسه او وكل فعقد الوكيل حنث.

(الدر المختار مع رد المختار ۳: ۱۲۹ مطلب حلف لا يتزوج)

(خاوند) ئی قبول بالقول ونه کرپی بلکه قبول بالجماع وغیره و کرپی، صرح بمذه الحيلة في رد المختار (۱) والاشباه والنظائر (۲) وغیره.

نوٹ: دفسخ یمین د کولوپہ نسبت داحیلہ بهتره ده، صرح به الشامي (۳) وهو الموفق

که چرتہ مادی کس سرہ ددویمی او دریمی نکاح نہ پس

هم خبری اوکری نودری طلاقہ نہ مخلص او حیلہ

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ بارہ کنبی چہ یوسرپی او وئیل کہ

(۱) قال العلامة الحصكفی: حلف لا يتزوج فزوجه فضولی فاجاز بالقول حنث وبالفعل لا يحتمل

به يفتى خاتية. (الدر المختار علی هامش رد المختار ۳: ۱۵۰ مطلب حلف لا يتزوج فزوجه فضولی)

(۲) قال العلامة ابن نجيم: حلف لا يتزوج فالحيلة ان يزوجه فضولی ويجيزه بالفعل.

(الاشباه والنظائر ۳۹۸ الفن الخامس، الحيل في النكاح)

(۳) قال العلامة ابن عابدين: (قوله وللحنفي تقليده الخ) اي تقليد الشافعي قال في البحر وللحنفي ان يرفع الامر الى شافعي يفسخ اليمين المضافة فلو قال ان تزوجت فلانة فهي طالق ثلاثا فتزوجها فخاصمته الى قاض شافعي وادعت الطلاق فحكم بانها امراته وان الطلاق ليس بشي حل له ذلك الخ..... وليس للمفتي الافتاء بالرواية الضعيفة وكونها التي بها كثير من الامة خوارزم لا ينفي ضعفها ولذا تقدم عن الصدر انه لا يحل لاحد ان يفعل ذلك وكذا ما تقدم عن الحلواني من انه يعلم ولا يفتي به فلو ثبتت هذه الرواية عن محمد او كانت صحيحة لبنوا الحكم عليها ولم يحتاجوا الى بنائه على مذهب الشافعي فهذا يدل على انها رواية شاذة كما يشير اليه كلام المجتبى المار فافهم هذا وفي البحر عن البزاز يقول الزوج فعلا اولي من فسخ اليمين في زماننا وينبغي ان يجرى الى عالم ويقول له ما حلف واحتياجه الى نكاح الفضولی فيزوجه العالم امرأة ويجيز بالفعل فلا يحتمل وكذا اذا قال لجماعة لي حاجة الى نكاح الفضولی فزوجه واحد منهم. (رد المختار هامش الدر المختار ۲: ۵۳۸، ۵۳۹ مطلب في فسخ اليمين المضافة الى الملك)

چرتہ مافلانی کس سرہ خبری او کړې نوزماپه بنځه باندې درې طلاقه دې او که چرتہ ددویمې اودریمې نکاح نه پس مې هم خبرې او کړې نو درې طلاقه، اوس که چرتہ ده ددې کس سره خبرې او کړې نو دطلاق نه پس به حلاله کوی اویا به نکاح کوی اوس که چرتہ ددویمې نکاح نه پس ئې خبرې او کړې نو ایا په دې اولنی حلالې سره دا اول تعلیق باطل شویدي او که نه؟ که چرتہ باطل نه وي نو بیا خبرې کول هم ضروری دی په کومه طریقه دوباره دطلاق نه بچ کیدی شي؟ بینوا توجروا

المستفتی: لطف الله حقانی شب قدر قلعه چارسده..... ۱۲ رمضان ۱۴۰۹ھ

الجواب: دا کس ددې دویمې نکاح نه پس ددې کس سره دې خبرې نه کوی او بنځې ته دې یو طلاق ورکړي او کله چه عدت تیر شي نو دریم حل نکاح دی او کړې اوددې نه پس یو طلاق دې بنځې ته دجماع او خلوت نه مخکې ورکړي نو ددې خلورمې نکاح نه پس دا کس ددې کس سره خبرې کولې شي لیکن ددې سړی په خپله بنځه باندې دیو طلاق حق پاتې دي. وهو الموفق

درې طلاق تعلیق نه د بچ کیدلو د پاره د فقهاء ذکر کړي شوي حیلہ

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې باره کښې چه درې روڼه دې یو په وجه دکورنې ناراضگي خپل اسباب بل کورته یوړل، سخر دته راغلو او تپوس ئې او کړو چه څه وجه ده چه دومره خفه شوې ئې واپس خپل روڼو ته کور راوړه، تابو مشترک خوشحالی سره زندگي تیروله، ده په غصه کښې دا الفاظ او وئیل که چرتہ زه ټوله زندگي ددې روڼو سره دخیروا شریعنی غم او خوشحالی کښې شرکت او کرم او تعلق اوساتم نوزمابنځه په ثلاثه طلاق طلاقه ده، یعنی زه تر مرگ پورې ټوله زندگي ددوې سره کوم قسم تعلق نه ساتم، اوس پیش نظر دصله رحمی کښې اودروړولی پیش نظر ددې نه علاوه دځانله ژوند تیرولو او دکور په یواځې والې په وخت دعدم وجود کښې د تعلق ساتلو نه چاره نشته، اوس ددې شرعی حل څه دي؟ آیا داسې درست

دې چه داسې خپل ځان حاث کړي، بیا حلاله او کړي، بعض علماء دا تدبیر خودلی چه ته رجعی طلاق ورکړه او عدت تیر کړه، اودهغې نه پس تعلقات اوساته یعنی واپس یوځای شي، اویا تجدید نکاح او کړه نو دطلاق مغلظه نه به هم بچ شي او دصله رحمې دگناه نه به هم بچ شي، ایا دا حیلہ صحیح ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا عماد الدین قریشی فورټ سنډیمن بلوچستان ۱۹۷۹ء ۸۱۷۸

الجواب: فقهاء کرامودا تدبیر په خپل عباراتو کښې لیکلی دی لهادا دعمل لاندي راوستلې شي (۱) - وهو الموفق

په مقررہ تاریخ باندې رقم داداء کولو دطلاق قسم او کړي

بیا دچیک په ذریعہ بیټک وروسته رقم او کړي...

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې باره کښې چه زید او وئیل چه فلانی تاریخ ته مې ستادومره رقم ادا نه کړلو نوزمابنځه درې طلاقه ده، په مقررہ تاریخ باندې زید عمرو ته چیک ورکړو چه دادبینک نه کیش کړه، عمرو په هم هغه ورځ چیک واخست او بینک ته لاړو، منیجر هغه ته او وئیل چه دزید رقم خو مونږ سره نشته دي، لیکن مونږ به ئې تاسوته درکړو، په دویمه ورځ باندې په بینک کښې چټی وه، ددې نه پس دبینک منیجر عمرو ته مطلوبه رقم ورکړو

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی: فحيلة من علق الثلاث بدخول الدار ان يطلقها واحدة ثم بعد

العدة تدخلها فتحل اليمين فينكحها. (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۵۲۵ قیل

مطلب اختلاف الزوجين في وجود الشرط)

وقال العلامة ابوبكر الحداد اليميني: (قوله ولم يقع شيء) لانعدام المحلية مثل ان يقول ان

دخلت الدار فانت طالق ثم طلقها قبل دخول الدار فدخلت بعد الطلاق وانقضاء العدة ثم يستأنف

العقد عليها وتدخل لا يقع شيء لانحلال اليمين. (الجوهرة النيرة ۲: ۱۱۲ كتاب الطلاق)

آیاد صورت مذکورہ مطابق دزید منکوحہ طلاقہ شوہ اوکھ نہ؟ دبیینک منیجر د ادا کولو درقم په صورت کنبی وکالت شویا کفالت یا حواله؟

بینوا توجروا

المستفتی: عبد المتین مفتی ضلع پونچھ آزاد کشمیر... ۱۹۷۳ء ۱۰۴۱

الجواب: چونکہ زید پہ مقررہ تاریخ باندی رقم ادا کرے نہ دی نہ اصالة او نہ وكالة، لهذا پہ دہ باندی نسخہ مطلقہ شوے دہ، لان المعلق بالشرط یجب ثبوته عند ثبوت الشرط کما فی شرح المجلة ۵۴ وغیرہ (۱) او منیجر وکیل وی یعنی دمالکانو دبیینک اودھغوی دطرفنہ بعض خلقوتہ دقرض ورکولو مجاز وی پس پہ ظاہرہ دامعاملہ حوالہ دہ- وهوالموفق

﴿۱﴾ (شرح المجلة ۱: ۲۳۲ القاعدة: ۸۲)

فصل فی عد الطلاق

والقاء الاحجار وغيرهما

صرف یودوہ دری وئیلو سرہ طلاق نہ واقع کیڑی

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلے بارہ چہ دیوسری کورڈن اوشوہ، نکاح ہم اوشوہ، درخصتی نہ مخکبسی دناراضگی دوجی نہ دی سری صرف یودہ دری وئیلو دی، دطلاق خہ حکم دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا مفتی سید قمر صاحب دارالعلوم سرحد پشاور ۱۵/۱۱/۱۴۰۱ھ
الجواب: داالفاظ دطلاق دیارہ موضوع دی نہ دانشاء دطلاق دیارہ (۱) ہمدغہ رنگی دیکنبی دکوم قسم اضافت او حکم ہم نشته دی (۲) پس ددی الفاظو وئیلو سرہ دطلاق واقع کیدو خہ وجہ نشته دی. وهوالموفق

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: (قوله وركنه لفظ مخصوص) هو ما جعل دلالة على معنى الطلاق من صريح او كناية..... وبه ظهران من تشاجر مع زوجته فاعطاها ثلاثة احجار ينوى الطلاق ولم يذكر لفظا لا صريحا ولا كناية لا يقع عليه..... وكذا ما يفعله بعض سكان البوادي من امرها بحلق شعرها لا يقع به طلاق وان نواه.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۵۳۳ بعيد مطلب طلاق الدور كتاب الطلاق)
(۲) کہ چری دا شمیر پہ عرف کنبی طلاق او گنرلی شی اوپہ دی کنبی دطلاق حکم فرض کرے شی نوییا ہم طلاق نہ واقع کیڑی. پہ ہندیہ کنبی دی
سئل الامام احمد القلاسی: عن وکز امراته وقال اینک یک طلاق ثم وکزها ثانيا وقال اینک دو طلاق وکذا الثالث (بقیہ حاشیہ پہ راروانہ صفحہ)

کانہی غورخول او دیو دوه درې ونیل وغیرہ په باره کښې تفصیلی فتویٰ
سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې باره کښې چه (۱) که چرته یو خاوند
خپلې ښځې ته دطلاق په نیت باندې درې کانہی وراو غورزوې (۲) یا کانہی
او غورزوې او یو دوه درې او وائی (۳) او یادا الفاظ او وائی یو دوه درې ته په
ماطلاقه یې او یادا الفاظ او وائی چه ته په ما طلاقه یې یو دوه درې، ددې
صورتونو حکم شرعی څه دي؟ بینوا توجروا

المستفتی: نامعلوم..... ۱۹۸۸ء ۷۱۱۰

الجواب: واضحه دي وی چه دطلاق دارومدار په لفظ باندې دي یا قائم مقام
دلفظ باندې، کما فی ردالمحتار ۱: ۳۰۶ لان الطلاق او العتق لا يتعلق بالنية بل
بالقول حتى لو نوى طلاقها او عتقه لا يصح بدون لفظ (۱) وفي ردالمحتار ۲:
۵۷۴ (قوله وركنه لفظ مخصوص) هو ما جعل دلالة على معنى الطلاق من صريح
او كناية فخرج الفسوخ على مامر. واراد اللفظ ولو حكما ليدخل الكناية المستبينة
واشارة الاخرس واشارة الى العدد في قوله انت طالق هكذا (۲)

(بقیه حاشیه) قال تطلق للثلاثين الاسلام يقول سمي الضرب طلاقا فيبطل والامام احمد
يقول سمي الطلاق فيقع.

(فتاویٰ عالمگیری ۱: ۳۸۲ الفصل السابع في الطلاق بالفارسية) فنقول: وفي الصورة
المذكورة لم يسم الطلاق فلا وجه للوقوع عند القلانسی ايضا، او په دې الفاظو کې
اضافت هم نشته، وقال ابن عابدين: ولكن لا بد في وقوعه قضاء وديانة من قصد اضافة لفظ
الطلاق اليها عالما بمعناه. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۴۶۷ مطلب ان الصريح لا
يحتاج في وقوعه الى النية). (از مرتب)

﴿۱﴾ (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۱: ۳۲۲ فرع في النية قبيل باب صفة الصلاة)

﴿۲﴾ (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۴۵۳ اول كتاب الطلاق)

پس ددې قاعدې په بناء باندې کانہی غورزول یو لغو کار دي په دې سره طلاق
نه واقع کیږي، کما فی ردالمحتار ۲: ۵۷۴ وبه ظهر ان من تشاجر مع زوجته
فاعطاها ثلاثة احجار ينوي الطلاق ولم يذكر لفظا لا صريحا ولا كناية لا يقع عليه كما
افتي به الخیر الرملی وغیرہ وكذا ما يفعله بعض سكان البوادي من امرها بحلق
شعرها (احلقی راسك) لا يقع به طلاق وان نواه (۱). وفي ۲: ۵۹۰ فلا يقع بالقاء
ثلاثة احجار اليها او بامرها بحلق شعرها وان اعتقد الالقاء والحلق طلاقا كما
قدمناه (۲) او ددې قاعدې په بناء باندې دیو دوه درې حکم هم همدغه دي ځکه
چه دا لفظ نه صريح دي اونه کنایه اونه په دي کښې اثبات اونه نفی موجود ده
اونه په دي کښې ښځې دطرف ته اضافت موجود دي.

او په صورت ثالثه کښې یو طلاق واقع کیږي ځکه که چرته د، یو دوه
درې،، لفظ سره کانہی شمارل مقصود وي نو معامله واضحه ده، او که چرته
دطلاق شمارل مقصود وي نو چونکه په دي کلام کښې ثلاثا ياد دي د مساوی
لفظ ذکر نشته دي نو بالضرورة دا خاوند نیت شماریه مقصود وي یعنی خاوند
ددې صريح لفظ نه ددرې طلاقه ورکولو قصد او اراده کړي وه نو ددې شمار
کوی او قاعده داده چه صريح کښې دانیت نه درست کیږي، کما فی شرح
التنوير وغيره (۳)، پس رکن د طلاق صرف باقی مانده لفظ کیږي.

واضح دي وي چه د یو دوه درې لفظ د مابعد سره نه دي تړلې شوي،
نه مفعول مطلق دي اونه مفعول به وغیرہ دي، کما لا يخفى على من راجع الى
المحاوره، پس که چرته ددې نه دطلاق شماره مراد واخلی نو بیا هم مؤثر نه دي،

﴿۱﴾ (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۴۵۳ بعيد مطلب طلاق الدور)

﴿۲﴾ (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۴۶۵ باب الصريح)

﴿۳﴾ قال العلامة الحصكفي: ويقع بها اي بهذه الالفاظ وما بمعناها من الصريح..... واحدة
رجعية وان نوى خلافها من البائن او اكثر..... اولم ينو شيئا.
(الدرالمختار على هامش ردالمحتار ۲: ۴۶۶ باب الصريح)

ونظيره مافی ردالمختار ۲: ۶۲۷ فلو قال انت طالق وسكت ثم قال ثلاثا فواحدة (۱) حكه چه په دي صورت كنبی ثلاثا نه دري مراد دي ليكن كله چه د محخكنبي جملی سره مربوط نه وو نولغوشو، نه صريح دي اونه كنايه، نو هندارنگي كله چه د كلام په اول كنبی وي ليكن مربوط نه وي نولغو كيږي. اود صورت رابعه حكم هم دثالثه پشان دي (۲) - وهوالموفق

.. يودوه دري په ماطلاقه ده. متعلق استفسار باندې تفصيلی جواب

سوال: ريكار د كنبی سوال موجود نه دي صرف دمستلى اهميت اود شيخ الحديث مولانا عبدالحق صاحب رحمته الله بنانی او مهتمم جامعه حقانيه اكوره خټك دمن جمله تصحيح اود تصويب د وجهي نه جواب پيش كولو باندې اكتفاء كولو سره په فتاویٰ كنبی شاملولي شى -

استفتاء نمبر ۵۹۵۷ ۱۹۷۲، ۱۱۳۸

الجواب: محترم المقام جناب قاضى صاحب دامت بركاتهم

السلام عليكم نه پس عرض دي چه مسمى فلان اودده درشته دارو بيان

﴿۱﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۴۹۵ مطلب الطلاق يقع بعدد قرن به لابه)

﴿۲﴾ وقد رايت ما افاده سيدى وشيخى ومولائى المحدث الكبير والفقير النبيل المفتى الاعظم العارف بالله مولانا مفتى محمد فريد دامت بركاتهم على هامش ردالمحتار بقلمه حيث قال: اعلم انه اذا قال الزوج "(به ماطلاقه ئي يودوه دري)" والقي لثلاثة احجار فقبل انها تصير مغلظة وقيل لا لانه يعد القاء الاحجار ظانا انه يقع به الطلاق وقيل اراد عد التطليقات، قلت: فلا يقع الطلاق بالشك مع ان العرف على الاول اى عد القاء الاحجار.

(هذا من الحادات حضرت مفتى اعظم على هامش ردالمحتار ۲: ۴۵۳ بحث وركنه لفظ

مختصر)

دادې چه ده دري كانبی وغيره او غورزول اود الفاظ ئي وئيلي دي،، يودوه دري په ماطلاقه ده،، نوددي متعلق باوجودد كافى تتبع صريح جزئية ملاؤ نه شوه ددي وجي نه ما عرف او قواعدوته او كتل ديوطلاق رجعى د وقوع فتوى مي وركړيده حكه چه "يودوه دري"، دعداوشمار كولو دپاره استعماليري نو كه چرته خاوند او وائي چه،، په ما په دري شرطه طلاقه ده يودوه دري،، نو دلته تعليل كنبی خه شك او شبه نشته برابره خبره ده كه د طلاق شمار مرادوي او كه دكانرو، ليكن كله چه دا او ائي،، چه په ماطلاقه ده يودوه دري "يا دا او وائي"،، يودوه دري په ماطلاقه ده،، نو د خاوند مراد كه چرته دكانرو شماروي نو په دي سره طلاق نه واقع كيږي، لعدم كونه من الفاظ التطلاق لا من الصريح ولا من الكناية، او كه چرته زړه كنبی نيت د دري طلاقو شمار مرادوي نو په صريح كنبی دانيت نامقبول دي، في الدر المختار: ويقع بما اى بهذه الالفاظ وما بمعناها من الصريح واحدة رجعية وان نوى خلافها من البائن او اكثر. (هامش الرد ۲: ۴۴۲) (۱) او كه چرته دي الفاظو،، يودوه دري،، سره طلاق وركول مرادوي نو دالفظ عدد (شماره) دپاره موضوع او مستعمل دي نه د انشاء طلاق دپاره، لهذا ددي سره طلاق واقع كيدل به خلاف قاعده امروى، ونظيره مافی ردالمختار: وكذا ما يفعله بعض سكان البوادي من امرها بحلق شعرها لا يقع به الطلاق وان نواه (اى لعدم ذكره لفظ الطلاق لا صريحاً ولا كناية) (ردالمختار ۲: ۴۲۸) (۲) پس باقى پاتي شودالفظ،، په ماطلاقه ده،، نو په دي سره يوطلاق رجعى واقع كيږي، ددي فتوي نه پس ماد حضرت شيخ الحديث صاحب مد ظله رحمته الله سره هم مشوره او كړله هغه او فرمائيل چه صرف تجديد دنكاح كافى دي، شايد هغوي په دي بنا باندې دا جواب وركړي دي چه دامجموعه دري كلمات بغيرد كمى اوزياتى نه طلاق دپاره استعماليري نو د مجموعي نه به يوطلاق بائن واقع شى، لعدم كونها صريحة، اود دپنه پس صريح هم بائن كيږي، لهذا تجديد دنكاح كافى كيږي، دا

﴿۱﴾ (الدر المختار على هامش ردالمحتار ۲: ۴۲۶ باب الصريح)

﴿۲﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۴۵۳ كتاب الطلاق بعد مطلب طلاق الدور)

فتاویٰ ما کافی سوچ نہ پس لیکنی دہ پہ دے باندی خما انشراح صدر دے
تاسو داپہ مکرر تنقیدی نظر سرہ مطالعہ کری کہ چرتہ ستاسو تسلی اونه
شود نومونر تہ یہ غلطی باندی اطلاع اوکری ددی دپارہ چہ مونر ئی مخ
نیوی زکرو۔ وهوالموفق

یودوہ دري ته په ما باندې مور خور او

دري کانري ئی هم او غور زول ددي حکم

سوال: خه فرمائی علماء دین ددی مسئلې باره کښې چه یو سړې خپلې ښځې
ته دجنگ او جدال په وجه غصه کښې راغلو وئی وئیل چه یودوہ دري ته په
ما باندې مور خور بلا حرف تشبیه او ددی الفاظوپه وئیلو سره دري کانري هم
او غور زوي ښځې طرفته، لیکن صراحة لفظ طلاق ئی اونه وئیلې، فتاوی
دیوبند ۵: ۸ مفتی عزیز الرحمن فرمائی چه لفظ دمور او خور که چرتہ دطلاق
په نیت هم او وائی نو طلاق نه واقع کیږي ځکه چه دا الفاظ نه خود کنایا تود
طلاق نه دي اونه دا الفاظ دظهار نه دي اونه ایلاء ده، او فرمائی چه شامي
کښې دي چه، ويدل عليه مانذکره عن الفتح من انه لا بد من التصريح بالارادة
الخ، وفيه ايضا والذي في الفتح وفي انت امي لا يكون مظاهرا وينبغي ان يكون
مكروها الخ، ومثله ان يقول لها يا بنتي اويا اختي ونحوه الخ لیکن مونر ته اشكال
په دي صورت کښې پیدا کیږي چه یو دوہ دري وئیلونه پس ئی کانري هم
غور زولي دی او پښتانه رونه اکثر دطلاق په وخت کښې کانري غور زوي
اود دینه علاوه دغصې چه کوم حالت دي داهم په طلاق باندې دلالت کوي
تاسو صاحبان دشرعی رائي نه خبرداري او فرمائی؟ بینوا توجروا

المستفتی: سید احمد سردهیری پایان

الجواب: لاشک فی ان المراد من هذا اللفظ عد الطلاق كانه قال: "يو طلاق دوہ
طلاقه دري طلاقه، لكن ليس في هذه الكلمات الحكم ولا الاضافة اليها
والطلاق لا يقع بدونها كما صرحوا به ويشير اليه كلامهم ايضا كما في رد المحتار

۶۲۷: ۲ فلو قال انت طالق وسكت ثم قال ثلثا فواحدة فافهم (۱) وفيه
۵۹۳: ۲ ولكن لا بد في وقوعه قضاء وديانة من قصد اضاقة لفظ الطلاق اليها
علما بمعناه (۲). وهوالموفق

یو دوہ دري خلور کانرو سره..... طلاقه ده ددي مسئله

سوال: خه فرمائی علماء دین ددی مسئلې باره کښې چه خاوند په کورنې
جهگړه کښې دغصې په حالت کښې خپلې ښځې ته او وئیل چه ته یودوہ دري
خلور کانرو سره کوم چه زمونږ په عام عرف دي طلاقه ئی اونه په ما باندې
زما مور او خور ئی، په دي سره کوم طلاق واقع کیږي؟ بینوا توجروا
المستفتی: مولانا عبدالقادر رزمک شمالی وزیرستان..... ۱۹۷۳ء ۴۸۸
الجواب: چونکه دعرف په بنا باندې کانري په طور د تعداد ذکر کیږي لهذا په
دي سړي باندې ښځه مطلقه مغلظه شویده. وهوالموفق

یو دوہ دري تا اوساتم نو مور اوساتم ددي حکم

سوال: خه فرمائی علماء دین ددی مسئلې باره کښې چه څوک سړې دڅه
ناخوځي وغيره په بناء باندې خپلې ښځې ته او وائی یودوہ دري تا اوساتم نو
مور اوساتم، ددی شرعی حکم څه دي؟ بینوا توجروا

المستفتی: بابور اجه خان راولپنډی..... ۱۹۷۳ء ۱۷۸۲

الجواب: واضحه دي وي چه صرف یودوہ دري نه صریح دي اونه کنایه بلکه عد
او شماره ده او کله چه الفاظ دطلاق موجود نه وی نو صرف نیت او اراده کافی
نه ده، قال العلامة الشامي في رد المحتار ۲: ۲۸ و كذا ما يفعله بعض سكان البوادي

﴿۱﴾ (رد المحتار هامش الدر المختار ۲: ۲۹۵ مطلب الطلاق يقع بعد قرن به لا به)

﴿۲﴾ (رد المحتار هامش الدر المختار ۲: ۲۶۷ مطلب الصريح نوعان رجعي وبائن)

من امرها بخلق شعرها لا يقع به طلاق وان نواه (۱) لیکن بعض علماء فرمائی
چہ ددی الفاظویہ وئیلوسرہ بنسخہ بائنہ کیڑی (۲) او صرف تجدیدد نکاح
کافی دی او واضحہ دی وې چہ دا الفاظ چہ. تا ساتم نومور به ساتم،
ظہارنہ دی، والذی فی الفتح وفی انت امی لایکون مظاهرا، ردالمحتار ۲:
۵۹۲ (۳) او کہ چرتہ دی اخی لفظ پہ تشبیہ باندی محمول کری شی نو د
نیت پہ موافقت باندی به دا لفظ ظہار یا طلاق جو پیری او د طلاق د نیت پہ
وخت کبھی تجدیدد نکاح کافی کیڑی (۴) - وهو الموفق

(۱) ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۴۵۳ کتاب الطلاق بعید مطلب طلاق الدور)

(۲) قال العلامة ابن البرزاز الكردي: تراسه ذكر الصدر انه لا يقع لانه لا اضمار في
الفارسية والمختار الوقوع اذا نوى وقد ذكرنا عن صاحب المنظومة جريان الاضمار في
الفارسية ولفظه يحتمل الطلاق وغيره فاذا نوى تعين وفي موضع آخر قال الصدر يقع وقال
ابو القاسم لا وقال غيره ان في المذاكرة او الغضب يقع والا لا.

(فتاویٰ بزازیة علی هامش الهندیة ۴: ۱۷۹ مسائل الايقاع بلا قصد و اضافة)

وقال العلامة طاهر الانصاري: رجل قال لامرأته ترايكي وتراسه او قال تويكي سه،
قال ابو القاسم الصفار لا يقع شيء وقال صدر الشهيد يقع اذا نوى وبه يفتي.

(خلاصة الفتاوى ۲: ۹۸ الفصل الثاني في الكنايات جنس: ۴)

(۳) ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۲۲۶ باب الظهار)

(۴) قال العلامة الحصكفي: وان نوى بانث على مثل امي او كامي وكذا لو حذف
على خانية برا او ظهرا او طلاقا صحت نيته ووقع ما نواه لانه كناية، قال ابن
عابدين: اي من كنايات الظهار والطلاق قال في البحر واذا نوى به الطلاق كان باثنا
كلفظ الحرام الخ.

(الدر المختار مع ردالمحتار ۲: ۲۲۶ باب الظهار)

زہ زما درتہ اجازت دی یودوہ دری پہ دی سرہ طلاق نہ واقع کیڑی
سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ بارہ کبھی چہ بنسخی او خاوند کبھی
جگہرہ راغلہ یودوہ لٹی وھلوسرہ خاوند او وئیل چہ زما د خوانہ پاسہ، بنسخی
پہ جواب کبھی او وئیل چہ ماتہ د تللو اجازت را کرہ، خاوند پہ جواب کبھی
او وئیل،، زہ زما درتہ اجازت دی یودوہ دری،، کانری ئی ہم اونہ غورزول
اولفظ د طلاق ئی نہ دی وئیلی اونہ ئی ارادہ د طلاق وہ، ددی خہ حکم دی؟
بینوا توجروا

المستفتی: مولانا سخی بادشاہ تعلیم القرآن کرک ۱۲۹ جمادی الاول ۱۴۰۳ھ
الجواب: پہ صورت مسئلہ کبھی دا بنسخہ مطلقہ شوی نہ دہ (۱) خکہ چہ دی
خاوند عد الطلاق (شمارہ) کریدہ او محض عدد او عد سبزہ طلاق نہ واقع کیڑی،
کما يفهم من ما في الشامية ۲: ۶۲۷ فلو قال انت طالق وسكت ثم قال ثلاثا
فواحدة انتهى (۲) والوجه المراد من الثلاث ههنا الطلقات الثلاث لكنه لما انقطع عن
الفعل بقي عددا محضا (۳). وهو الموفق

(۱) دلته چہ خاوند کومہ رومبی جملہ استعمال کری دہ چہ "لا پرہ شہ زما تاتہ
اجازت دی،، دا الفاظ کنائی دی او د اذہی برابر دی او چونکہ دلته د خاوند نیت د
طلاق نہ وو پہ دی وجہ طلاق نہ دی واقع شوی

قال في الشامية: في شرح الجامع الصغير لقاضي خان ولو قال اذهبي فتزوجي وقال لم انو الطلاق
لا يقع شيء لان معناه ان امكنك..... بحر على ان تزوجي كناية مثل اذهبي فيحتاج الى
النية..... ويؤيده ما في الذخيرة اذهبي وتزوجي لا يقع الا بالنية وان نوى فهي واحدة بآئنة.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۵۱۳ قبيل باب تفويض الطلاق)

(۲) ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۴۹۵ مطلب الطلاق يقع بعدد قرن به لا به)

(۳) قال العلامة الحصكفي: والطلاق يقع بعدد قرن به لا به نفسه عند ذكر العدد وعند
عدمه الوقوع بالصيغة.

(الدر المختار على هامش ردالمحتار ۲: ۴۹۴ مطلب الطلاق يقع بعدد قرن به)

یو دوه درې په ما باندې بنځه طلاقه ده. ددې حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې باره کښې چه یو صاحب گوتې اوشمارلې اووې وئیل یو دوه درې په ما باندې بنځه طلاقه ده که چرې ما آئنده خپل رورته څه نصیحت او کړو، آیا په دې صورت کښې یو طلاق رجعی واقع کیږي او که نه مغلظ؟ په ظاهره داد مغلظ صورت معلومیږي لیکن بعض مفتیان صاحبان ددې گنجائش په بناء باندې چه خپله یو دوه درې د طلاق الفاظ نه دی اولفظ طلاق یواځې یو دې ددې وجې نه ده طلاق رجعی فتوی ورکوي، مولانا عزیز الرحمن صاحب د عزیز الفتاوی ۲۰۵: ۲ باندې دا وائی که چرې طلاق ورکونکی او وئیل چه ماتاته طلاق درکړو او په ژبه ئې څه وئیلو بغیرده کانړونه په زمکه ویشته او اراده ئې ده درې طلاقووی نو طلاق مغلظ واقع کیږي په عزت ده لارې جواب راکړه ستاسو شکر گزار یو؟ بیتوا توجروا

المستفتی: مولانا عبد القدوس صدر شعبه اسلامیات

اسلامیه کالج پشاور ۱۹۷۲ء ۱۲۱۹۱

الجواب: د دیر تلاش سره هم صریح جزئییه ملاونه شوه لیکن د مثالونو او شواهدو په بناء باندې جواب لیکلی کیږي، هغه دا چه په صورت مسئلې کښې یو طلاق واقع کیږي ځکه چه یو دوه درې د حساب او د شمار دپاره موضوع دی نه ده انشاء د طلاق دپاره، لعدم الحكم فی الاسماء المعدودة فلا یكون صریحاً ولا کنایة ونظیره ما اذا قال لها احلقى شعرك لا یقع به طلاق وان نواه صرح به العلامة الشامي فی رد المحتار ۵۷۳: ۲ (۱) همدارنگه په عوامو کښې دامشهوره ده چه هغوی دکانړو وغیره د شمار لوته طلاق وائی نو که چرې په دې کښې حکم هم فرض کړې شی نو بیا هم طلاق نه واقع کیږي، ونظیره ما فی الهندیه: سئل الامام احمد القلانسی رحمته الله عن وکزامرأة وقال اینک یک طلاق ثم وکزها ثانيا

(۱) قال العلامة ابن عابدين: وكلما ما يفعله بعض سكان البوادی من امرها بحلق شعرها لا يقع به طلاق وان نواه.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۴۵۳ بعيد مطلب طلاق الدور)

وقال اینک دو طلاق وكذا الثالث قال تطلق ثلاثا شيخ الاسلام يقول سمي الضرب طلاقاً فيبطل والامام احمد يقول سمي الطلاق فيقع (۱: ۴۰۸) (۱) قلت وفي الصورة المستولة لم يسم الطلاق فلا وجه للوقوع عند القلانسی ايضاً، بس صرف په دې الفاظو سره چه، په ما باندې طلاقه ده، طلاق رجعی واقع کیږي، وقلست واما مانسب الى عزيز الفتاوى فلم اجده ومع ذالك فهو مخالف لما في الحانية قال انت طلاق واشار بثلاث اصابع ونوى الثالث ولم يذكر بلسانه فانها تطلق واحدة. (بحواله الشامي ۲: ۶۱۶) (۲) هذا ما عندي ولعل عند غيري احسن منه.

نوبت: تجديد دنكاح كول بهتر دي - وهو الموفق

صرف درې لکيري وهل، زه لارښه وئیلو وغیره مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې باره کښې چه زمونږ په کور کښې جهگړه اوشوه دې وخت کښې زما تره مونږ ته راغلوده ته کتلو سره می په غصه کښې په زمکه درې کرښې زر زر رابښکلي او په دې دوران کښې ماد خولې نه هیڅ لفظ اونه ویستلو ددې نه پس ښځې ته می او وئیل چه زه لاره شه، دې کتلو سره زما تره مطلب ووجه ښځه دکورنه او نه ځي او ماته غصه راغله، ما بیا او وئیل چه ته ځما کور کښې نه شی او سیدلې ما هغې ته طلاق ورکړې دې، زما تره ماته او وئیل چه داتا څه او کړل؟ داسې طلاق نه واقع کیږي، ما او وئیل چه اوس زه د ښځه اوساتم نو دخپل پلار ځوي به نه یم، دا ټول الفاظ اتفاقاً دخولې نه وتلی دی.....

(۱) (فتاویٰ عالمگیری ۱: ۳۸۲ الفصل السابع فی الطلاق بالالفاظ الفارسیه)

(۲) (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۸۶ مطلب فی قول الامام ایمانی کایمان جبریل)

وفي الهندية: ولو قالت لزوجها طلقني فاشار بثلاث اصابع واراد بذلك ثلاث تطليقات

لا يقع ما لم يقل بلسانه.

(فتاویٰ عالمگیری ۱: ۳۵۷ الفصل الاول فی الطلاق الصریح)

د طلاق ہیخ نیت نه وو. اوس ددې الفاظوڅه حکم دې؟ بینوا توجروا
المستفتی: خادم حسین..... ۱۹۷۴ء، ۲۱۱۱۸

الجواب: واضحه دې وی چه درې لیکرې وهل اودرې کانړې غورځول
یولغوه (بې مقصده) کار دې دې سره طلاق نه واقع کیږي، لعدم الرکن وهو
اللفظ او مایقوم من الخط (۱) اود اللفظ، زه، د کنایاتونه دې اویه دې سره طلاق
بائن واقع کیږي کله ئې چه اراده د طلاق کړی وی. وهو المصرح فی رد المحتار ۲:
۶۳۶ (قوله قضاء) قیده لانه لا یقع دیانة بدون النية ولو وجدت دلالة الحال (۲)
اود اللفظ چه اوس که چرې د اینه اوساتم نود پلارځوي به نه یم طلاق نه دې
قسم عرفی دې (۴) بس مختصر د اچه د طلاق د نیت په صورت کښې دنکاح

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: (وركنه لفظ مخصوص) هو ما جعل دلالة على معنى الطلاق
من صريح او كناية..... واراد اللفظ ولو حكما ليدخل الكتابة المستبينة..... وبه ظهر ان من
تشاجر مع زوجته فاعطاها ثلاثة احرار ينوي الطلاق ولم يذكر لفظا لا صريحا ولا كناية لا
يقع عليه كما ائتي به الخير الرملي وغيره.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۵۳ كتاب الطلاق مطلب طلاق الدور)

﴿۲﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۵۰۲ باب الكنايات)

﴿۳﴾ وفي الهندية: ولو قال لامرأته انت طالق فقال له رجل ما قلت فقال طلقتها او قال
قلت هي طالق فهي واحدة في القضاء كذا في البدائع.

(فتاویٰ عالمگیری ۱: ۳۵۵ مطلب اذا كرر الطلاق..... ونوى الاخبار)

وفي الشامية: لو اخبر بالطلاق كاذبا لا يقع ديانة.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۶۶ مطلب من الصريح الالفاظ المصحفة)

﴿۴﴾ دا الفاظ قسم شرعی اود حلف ځنې نه دی بلکه عام طور باندې خلق داسې
قسم الفاظ د توثیق او تاکید یا د کلام د بنائست په طور استعمالوی چه په دې
کښې حقیقت کښې قسم او حلف مراد نه وی،..... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

تجدید کافی دې (۱) په دې شرط چه سوال کښې کمی زیاتې نه وی- وهو الموفق

په عد او عدد د طلاق کښې فرق

سوال: محترم جناب مفتی صاحب زید مجدکم

السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته! مایوفتوه او کته په کوم کښې چه
تاسو لیکلی دی حاصل ئې دادې چه د قائل خپلې ښځې ته دا وینا یودوه درې
دا اسم عدد محض بلا اضافت دې پس د لغوه دې، بحواله رد المحتار ۲: ۶۲۷
لیکن ماهغه په کتاب مذکوره صفحه مذکوره کښې اونه موندلو کیدې شی
چه دا اختلاف د نسخې نه مې نه وی موندلې لیکن مایه ۲: ۴۹۴ کښې د
موندلې دې والطلاق یقع بعدد قرن به لابه، لکنه لایفی بالمقصود فان الجرور المتصل

(بقیه حاشیه) قال العلامة ابن عابدين: وما روى من النهی محمول على الحلف بغير الله
تعالى لا على وجه الوثيقة كقولهم وایک ولعمری، ونحوه فی الفتح وحاصله ان اليمين
بغيره تعالى تارة يحصل بها الوثيقة ای اتفاق الخصم بصدق الحالف كالتعليق بالطلاق
والعتاق مما ليس فيه حرف القسم وتارة لا يحصل مثل وایک ولعمری فانه لا يلزمه
بالحنث فيه شيء فلا تحصل به الوثيقة بخلاف التعليق المذكور.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۳: ۵۰ مطلب فی حکم الحلف بغيره تعالى)

او مفتی عزیز الرحمن صاحب رحمہ اللہ دیر سوال په جواب کښې لیکلی دی:

سوال: که دا او وائی چه که زه خپل کورته لا ښم نود خپل پلار نه به نه یم، بیا که لاړ
شی نو کفارہ لازمہ ده یا نه؟ الالجواب: په دې کښې هیڅ کفارہ نشته تلل صحیح
دی (عزیز الفتاویٰ ۱: ۵۷۲ کتاب الايمان..... از مرتب

﴿۱﴾ قال العلامة المودود الموصلي: وله ان يتزوج مطلقته المبانة بدون الثلاث في العدة

وبعد لها لان حل المحلية باق اذ زواله بالثالثة ولم توجد وانما لا يجوز لغيره في العدة تحرزا

عن اشتباه الانساب وهو معدوم في حق.

(الاختیار لعلم المختار ۲: ۱۹۳ باب الرجعة)

فی لابه عائد علی صفة الطلاق لا علی العدد كما اوضحه فی رد المختار وجمع
الاخر، فان كان عندكم غیر هذه یكفی فی الباب فعلى الراس والعین وایضا قول
القائل الموصوف، پاسه موركره زه، لیس بمنفصل بل هو متصل مثبت للاضافة
بانه نسب قوله یودوه درى اليها، وایضا ان لم يقع الطلاق باسم العدد فكيف يقع
بانت واحدة مع ان الواحد داخل فی العدد ههنا ویدخل فی العدد اصله وهو
الواحد، رد المختار ۲: ۴۹۴؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولوی عبدالستار نوشهره..... ۳۰۱۱۱۱۱۹۷۵

جواب: اعلم ان الكلام المعروف (یودوه درى ته په ما طلاقه ئی) لا یوجب
التغلیظ والتحلیل لان كلمة، یودوه درى، لا تعلق لها بما بعدها من كونها
مفعولا مطلقا او غیره كما لا یخفى علی من تأمل ادنی تأمل بل معناها عد الشيء
وتعداده من غیر اضافة لفظیه ولا معنویة وكذا لیست فیها معنى الانشاء والعدد المحض
لا يقع به الطلاق كما فی رد المختار ۲: ۶۲۷ فلو قال انت طالق وسكت ثم قال ثلثا
فواحدة (۱) ای لما فات الاتصال فبقى عددا محضا فكما لفظ الثلث لا یؤثر فكذا كلمته
یودوه درى فافهم وللتفصیل مقام آخر -

تنبيه: انت واحد من الفاظ الطلاق معناه انت طالق تطليقة واحدة فی شمل
على الاضافة والحكم. وهو الموفق

بی اراده خپلي بنخي ته یکدم

د. طلاق طلاق طلاق. وئیلو حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې باره کښې چه یو سړې بغیر دڅه ارادې

(۱) (رد المختار هامش الدر المختار ۲: ۳۹۵ قبیل مطلب فی قبل ما بعد قبله رمضان)

لر لونه خپلي بنخي ته یکدم طلاق طلاق او وائی بغیر دڅه واقعي نه،
آیا په دې سره طلاق واقع کیږي؟ او کوم؟ کله چه ددرې ځل وئیلو څه اراده نه
وی؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد ایوب لاهور کینت..... ۳۱۱۸۱۹۷۲

جواب: که چرې دې خاوند د تاسیس په اراده باندې دا الفاظ وئیلی وی و هدا
هو الظاهر اذا كان الزوج عالما بحکام الطلاق ونتیجته، نود تغلیظ په وجه باندې
بغیر د تحلیل نه چاره نشته او که چرې د تاکید او اصرار په اراده ئې وئیلی وی
یا څه نیت ئې مستحضر نه وی نو صرف یو طلاق رجعی واقع کیږي، كما فی
الدر المختار: کرر لفظ الطلاق وقع الكل وان نوى التاكيد دين، وفي رد المختار
۲: ۶۴۲ ای ووقع الكل قضاء وكذا اذا اطلق اشباه ای بان لم يتواسستينافا
ولا تأكيد لان الاصل عدم التاكيد انتهى (۱) قلت والفتوى على الديانة دون
القضاء فافهم (۲) وهو الموفق

بنخي ته صرف. یو طلاق دوه طلاقه درې طلاقه. د وئیلو مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې باره کښې چه یو کس خپلي بنخي ته
(۱) (رد المختار هامش الدر المختار ۲: ۳۹۹ فروع قبیل باب الکنايات)

وقال العلامة الاوزجندی: رجل قال لامرأته انت طالق انت طالق انت طالق وقال
عنيت بالاولى الطلاق وبالثانية والثالثة افهامها صدق ديانة وفي القضاء طلقت ثلاثا. (فتاویٰ
قاضی خان علی هامش الهندية ۱: ۲۶۱ کتاب الطلاق)

(۲) قال العلامة محمد امين ابن عابدين: المراد من قولهم يدين ديانة لا قضاء انه اذا
استفتى لقيها يجيبه على وفق مانوى ولكن القاضى يحكم عليه بوفق كلامه ولا يلتفت الى
نيتہ اذا كان فيما نوى تخفيف عليه.

(تنقيح الفتاوى الحاملية ۱: ۳ فوائد بأداب المفتى)

د غصی پہ حالت کنبی پہ یوساه کنبی دا الفاظ او وائی، یو طلاق دوه طلاقه درې طلاقه، اود دې نه منځکنبی ئې څه الفاظ په خوله نه وی وئیلې، ددې واقعې نه پس دوه میاشتنې اووه ورځو پورې ده طلاق مغلظه کنړلو او خپلې ښځې سره ئې قطع تعلق او کړو، بیایو مولوی صاحب راغلو وئې وئیل چه طلاق مغلظه دې سره نه واقع کیږی. بلکه طلاق بائن دې، او تجدید د نکاح ئې او کړو، ډیره مهربانی ددې مسئلې وضاحت او کړئ چه دا طلاق بائن دې او که مغلظه، همدارنگه ددې مولوی صاحب څه حکم دې چاچه بغیر د حلالي نه تجدید د نکاح او کړه؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولوی عبدالوحید مدرس مدرسه ریاله..... ۱۹۷۴ء ۱۲/۱۱/۱۲
الجواب: په ظاهره دې الفاظو باندې یو قسم طلاق نه واقع کیږی، لانه عد، وتعداد الطلاق ليس بالانشاء، ولعدم الاضافة الى المراجعة لالفاظ ولا معنى (۱) ومحض نية الاضافة لا يفيد (۲) كما في الهندية ۱: ۴۰۸ رجل قال لامرأته اكرتوزن مني سه طلاق مع حذف الياء لا يقع اذا قال لم ينو الطلاق لانه لما حذف لم يكن مضيفا اليها، وفيها ايضا ولو قالت: طلقني فضر بها وقال لها اينك طلاق لا يقع ولو قال اينك طلاق يقع (۳) هذا ما عندی ولعل عند غيري احسن منه. وهو الموفق

(۱) قال العلامة ابن عابدين: ان الصريح لا يحتاج الى النية ولكن لا بد في وقوعه قضاء وديانة من قصد اضافة لفظ الطلاق اليها عالما بمعناه ولم يصرفه الى ما يحتمله كما افاده في الفتح، وحققه في النهر.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۶۷ مطلب ان الصريح لا يحتاج في وقوعه ديانة الى النية)

(۲) يدل عليه ما في الشامية: فلو قال انت طالق وسكت ثم قال ثلاثا فواحدة.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۹۵ مطلب الطلاق يقع بعدد قرن به لابه)

(۳) (فتاویٰ عالمگیری ۱: ۳۸۲ الفصل السابع في الطلاق بالالفاظ الفارسية)

تاته یو طلاق دوه طلاقه درې طلاقه دی که چرې

ته می پریخودی نو مور می پریخوده. ددې حکم

سوال: څه فرمائي علماء دين ددې مسئلې باره کنبی چه یو کس مختار خپلې ښځې ته طلاق ورکړې دې واقع څه په دې ډول ده چه گواه مستری فلان کوم چه دده کور جوړولو بیان کوی چه مختار د ځنگل نه لرگی راوړل راغلو دده د ښځې او مور په مینځ کنبی سختې خبرې او تکرار کیدو، ښځې دنوی تعمیر مکان پلستر کولو چه مختار هغه وهله مادهغه مور او خور و نیوله بهر مې راوستل دې د غصې په وخت کنبی هغه خپلې ښځې ته وئیل چه زما د کور نه زه مگر هغې د تلونه انکار او کړو چه زه همداسې هېڅ کله نه ځم دې وخت کنبی مختار او وئیل چه تاته یو طلاق دوه طلاقه درې طلاقه دی که چرې ته مې کور کنبی پریخوې نو خپله دا مور به مې پریخیوی کومه چه مخامخ ولاړه وه، دویم گواه یوشپونکې دې وائی چه ما تقریباً ۲۲۰ گز په فاصله باندې چیلئ څړولې چه ددوئ په مینځ کنبی جهگړه شوه او مختار او وئیلې چه تاته یو طلاق دوه طلاقه درې طلاقه دی که چرته ته مې کور کنبی پریخوی نو د مور نوم ئې واخستو چه دابه مې پریښیوی، اوس د مختار بیان دادي چه مالرگی راوړل راغلم زما د مور او ښځې په مینځ کنبی جهگړه وه ما ښځه او وهله په کوم باندې چه مستری ځما مور او خور او نیول او بهر ئې راوستل اوس ماته علم نشته چه ما کوم الفاظ استعمال کړي دي وروسته ماته خلقو داسې خبرې شروع کړې چه تا درې طلاقه ورکړی دی لیکن زه خپله ښځه هېڅ کله نه پریرېدم داهم وائی چه دویم گواه هلته نه وو او دیو گواه گواهی قبوله نه ده، اوس د مختار د ښځې بیان دادي چه مادنوی کور پلستر کولو زما او زما د خوا ښې په مینځ کنبی په کورنی خبرو باندې دخولې جهگړه وه چه زما خاوند زه او هلم چه زما د کور نه او څه، ما صفا جواب ورکړو چه زه نه ځم، په دیکنبی فوراده دا الفاظ او وئیلې چه تاته یو طلاق دوه طلاقه درې طلاقه دی، او که چرته ته مې پریخودی نو مور به مې پریخیوی، بیازه خپلو والدینو کره لارم. اوس سوال دادي چه صورت مذکوره کنبی د طلاق څه حکم دې؟ دگواهانو څه حیثیت دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولوی عبدالشکور د اخلی گهمبیر لوری هزاره... ۱۹۲۹ء ۱۱/۸

الجواب: کہ چرتہ مسمیٰ مختار د اطلاق د غصی دوجی نہ شوی وی او طلاق بی ہوشہ ئی ورکری وی اود مختار د غصی پہ وجہ پہ مقامی خلقوباندی پتہ نہ وی پہ دی تقدیر باندی کوم طلاق واقع نہ دی، صرح بہ فی رد المحتار: ۲: ۱۵۰ (۱) و کہ چرتہ مختار د غصی پہ وخت دی حالت تہ رسیدل ثابت و معروف نہ وی نوہویم گواہ کہ چری سماع اولیدل نہ بغیر داشتباہ باندی گواہی د حکم یا د حاکم پہ مخکینی ادا کرہ (۲) نوہو دینسخی د مطلقہ مغلطہ کیدلو فیصلہ بہ خلاف شرع نہ وی، لتحقق شہادۃ الاثنین (۳)۔ و هو الموفق

دیو طلاق دودہ طلاقہ درې طلاقہ دونیلو حکم

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلې پہ بارہ کبھی چه کس د غصی پہ

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: فالذي ينبغي التعويل عليه في المدهوش ونحوه اناطة الحكم بغلبة الخلل في اقواله وافعاله الخارجة عن عادته وكذا يقال فيمن اختل عقله لكبر او لمرض او لمصيبة فاجأته فمادام في حال غلبة الخلل في الاقوال والافعال لا تعتبر اقواله وان كان يعلمها ويريدھا لان هذه المعرفة والارادة غير معتبرة لعدم حصولها عن ادراك صحيح كما لا تعتبر من الصبي العاقل الخ.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۴۶۳ مطلب في طلاق المدهوش)

﴿۲﴾ قال العلامة شمس الحق الافغانی: يلزم ان يكون الشهود قد عاينوا بالذات المشهود به وان يشهروا بذلك الوجه..... والامور التي يعتذر على كثير من الناس مشاهدتها يبقى احكامها ممر السهور يجوز الشهادة بها بالتسامع وهي النسب والنكاح والدخول بالزوجة وولاية القاضي والموت واصل الوقف (معين القضاة والمفتين ۲۸ الفصل الثاني في كيفية اداء الشهادة)

﴿۳﴾ قال العلامة الحصكفي: ونصابها لغيرها من الحقوق..... ما لا او غيره كنكاح وطلاق..... رجلا ن..... او رجل وامرأتان.

(الدر المختار على هامش ردالمحتار ۳: ۴۱۳ كتاب الشهادات)

حالت کبھی خپلې نسخې تہ وائی یو طلاق دودہ طلاقہ درې طلاقہ بلہ کومہ خبرہ دودہ دخولي نه نه ده وتلې ددی خہ حکم دی؟ بینوا توجروا
المستفتی عبدالرزاق راولپنډی ۱۱۲ ستمبر ۱۹۷۹ء

الجواب: بشرط صدق وثبوت پد دی کس باندی نسخہ نہ ده مطلقہ شوی دا الفاظ دعداوشمار دپارہ وضع شوی دی نہ د حکم او انشاء دپارہ (۱) و هو الموفق
یودودہ درې طلاقہ دی باندی **نظام الفتاویٰ اعراض اود مفتی صاحب جواب سوال:** بحضور سیدی وشيخی ومولائی حضرت مولانا مفتی محمد فرید صاحب دامت برکاتہم! دام المدارس جامعہ دارالعلوم دیوبند اندیا حضرت مولانا مفتی نظام الدین اعظمی صاحب مدظلہ العالی د جدید مسائل او معاملاتو پہ بارہ کبھی متحب دفتا وومجموعہ پہ نوم د،، منتخبات نظام الفتاوی،، پہ حال کبھی شائع شوی ده پہ هغې کبھی ستاسو صاحبانو یو فتویٰ ہم پہ اشاعت کبھی شاملہ ده دکوم پہ بارہ کبھی چه حضرت مولانا مفتی نظام الدین اعظمی صاحب مدظلہ خہ اعتراض کړي دي دخپله طرفه ئی تفصیلی جواب لیکلې دي،

﴿۱﴾ کہ څوک سړې صرف دا الفاظ ادا کړي "یو طلاق دودہ طلاق درې طلاق.. نو دا طلاق شمیرل دی په دی کبھی د هست یا نیست حکم نه دی لگولې شوي، فلیراجع الی محاورۃ السليمانيين.

وقال العلامة الشامي: ان الصريح لا يحتاج الى النية ولكن لا بد في وقوعه قضاء وديانة من قصد اضافة لفظ الطلاق اليها عالما بمعناه ولم يصرفه الى ما يحتمله كما افاده في الفتوح. (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۴۶۷ مطلب ان الصريح لا يحتاج في وقوعه ديانة الى النية)

وهكذا يشير اليه كلام الفقهاء ايضا كما في الشامية: فلو قال انت طالق وسكت ثم قال ثلاثا فواحدة.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۴۹۵ مطلب الطلاق يقع بعدد قرن به لا به)

لاندې من او عن ذکر کیرې، تاسو صاحبان خپله معائنې او کړئ خپله رایه بیان کړئ چه د بنده فقیر تسلی اوشی؟

نظام الفتاویٰ صفحه: ۲۱۹ جلد: ۲ کښې عبارت دادې:

سوال: څه فرمائی علماء دین دې مسئلې کښې چه زید د الفاظ او وئیل یو دوه درې طلاق ده په ماباندې دخپلې منکوحي زینب په باره کښې که چرې دا زما کورته واپس راغله لیکن نیمه گنټه پس زینب کورته راغله دا طلاق مغلظه شو؟

الجواب: وبالله التوفیق: په دې کښې د حرمت مغلظه کیدلو هیڅ وجه نشته، لانه عد الطلاق اولاً وعد الطلاق لیس بطلاق فبقی لفظ الصریح وهو یوجب الرجعة كما فی الشامی. وهو الموفق

والله اعلم بالصواب..... مفتی محمد فرید عفی عنه

په دې جواب باندې سوال:

په دې کښې مدخول بها او غیر مدخول بها آیا برابر دی؟ همدارنگه دا عبارت په شامی صفحه مذکوره کښې نشته دې، په شرط مقدم او مؤخر کیدلو کښې مسئله هم داسی ده؟

الجواب: جناب یو دوه درې نه صریح دې اونه کنایه دې صرف عدد طلاق دې، همدارنگه په دې کښې حکم هم نشته دې او دخبریه محوله په بناء باندې داسې عدد سره طلاق نه واقع کیرې، په دې کښې د عدد په ماباندې د طلاق کیدلو سره څه تعلق د ظرفیت یا مصدریت نشته دې، بس صرف یو طلاق په ما باندې طلاقیدو په بناء باندې واقع کیرې، په دې کښې د مدخول بها او غیر مدخول بها یوشان حکم دې.

جواب: دمفتی نظام الدین الاعظمی صاحب:

دا جمله (یو دوه درې) په مختلف علاقو کښې دمختلف محاورو مطابق وئیلې شی نو په دغه علاقه کښې ددغه علاقې دمحاورې مطابق حکم کیرې، په تقاضا دآیت کریمه وما ارسلنا من رسول الا بلسان قومه. (الایة) پس کومه علاقه

کښې چه عرف عام او مشهوروی چه مذکوره جمله یواځې دخپل قوه ظاهرولو دپاره او مخاطب دخپلې ارادې نه خبرولو دپاره وائی اوددې تعلق ددې نه وروسته لفظ سره نه وی نو په دغه علاقه کښې په دې سوال کښې دې ذکر شوې جملې باندې په صرف دیو طلاق واقع کیدو حکم کیرې- او کومه علاقه کښې چه دا عرف عام مشهوروی چه دامذکوره جمله (یو دوه درې) ددې نه د وروسته لفظ به د شمار دپاره وائی نوددې نه وروسته لفظ معدودوی او مفهوم چه داوی (یو طلاق دوه طلاقه درې طلاقه) پس دغه علاقه هغه کښې په دې سوال کښې دمذکوره جملې نه درې طلاقه واقع کیرې حرمت مغلظه وی او کوم علاقه کښې چه ددې دواړو عرفونو نه یو عرف نه وی هلته به د خاوند وینا ته اعتباروی کوم به چه هغه سره دقسم نه بیانوی، لهذا دده دا دواړه جوابونه نیمگړی دی. فقط والله تعالی اعلم

کتبه: الاحقر نظام الدین غفرله دارالعلوم دیوبند..... ۲۹\۵\۹۹هـ

المستفتی: محمد وهاب عفی عنه مرتب فتاویٰ فریدیہ... ۱\۲۰۰\۲۵\۷

جواب: (۱) (یو دوه درې ته په ماباندې طلاقه ئې) دتغلیظ په اراده باندې دا استعمال غلط دې، دې سره طلاق رجعی واقع کیرې ځکه چه (یو دوه درې) دڅه څیز شمار کیدلې شی نه انشاء، او که چرته دامراد وی چه (یو طلاق دوه طلاقه درې طلاقه) نو دا د طلاق شماره ده دیکښې حکم نشته دې نه هست نه نیست، او که چرې ائنده جمله (په ماباندې مطلقه ده) ددې خیال او کړې شی نوددې جملې سره هیڅ رابطه نشته دې نه دمفعول مطلق اونه د تمیز وغیره، دا دخپل فاسد گمان شماره ده، فلیراجع الی محاورۃ السلیمانین.

وهو الموفق محمد فرید عفی عنه

(۲) څه ورځې پس حضرت مفتی صاحب دامت برکاتهم په دې باره کښې دویم جواب هم اولیکو او ما ته ئې را کړو دا استفادې دپاره هغه هم دلته کښې ذکر کولې شی:

پہ پینتنو کنبی چہ کوم دادستوردی چہ کله خوک خیلې بنځې ته اووائی (ته طلاقه ئې یودوه درې) نودې سره طلاق مغلظه نه واقع کیږی، ځکه چې ۱۱ دې الفاظونه مراد عد او شماره وی نه انشاء (د طلاق) (۲) همدارنگه دا اسماء معدوده دې په دې کنبې حکم د... دې... یا... نه دې... نه وی (یعنی هست یا نیست) (۳) که چرې دې کنبې حکم او منلې شی چہ ددې معنی (یو طلاق دې دوه طلاقه دې درې طلاقه دې) نود محاورې په بناء باندې د... په... لفظ ضروری دې... ته په یو طلاق طلاقه ئې ته په دوه ته په درې... حالانکه د... په... لفظ نه وی (۴) او که چرې دا کس ددریو طلاقونیت او کړی او دا الفاظ یودوه درې ددې منوی تفصیل وی نو صراحتاً طلاقو کنبې ددریو طلاقونیت غیر صحیح دې- وهو الموفق

کتبه محمد فرید عفی عنه

(۳) ددې نه وروسته بنده فقیر حضرت مفتی صاحب دامت برکاتهم ذاتی نسخه شامې باندې د حضرت صاحب دلاس لیکلې یو حاشیه او کته، دمستلې په مناسبت باندې هغه دلتہ نقل کول مناسب دی:

اعلم انه اذا قال الزوج، (په ماطلاقه ئې یودوه درې)، والقی ثلاثاً احجاراً، فقیل انها تصیر مغلظه، وقیل لا، لانه یعد اللقاء الاحجار طائناً یقع به الطلاق، وقیل اراد عد التطليقات، قلت: فلا یقع الطلاق بالشک مع ان العرف علی الاول ای عد اللقاء الاحجار، (هذا حرره الشيخ علی هامش الشامیه بقلمه)..... (از مرتب)

صرف په کانبې ویشتلو سره طلاق نه واقع کیږی

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کنبې چہ ماجواری هم کوله او یوکس سره مې مزدورې هم کوله یو ورځ ما هغه نه پیسې او غوښتې هغه زما په لاس کنبې درې کانبې کینودل هیڅ ئې اونه وئیل او ما هم هیڅ اونه وئیل، بیا هغه ته او وئیل چہ دا او غورزوه او اوایه چہ زه جواری نه کوم، مالاس کنبې واغستل هغه کانبې مې او غورځول او په خوله مې څه اونه وئیل، ایا په دې سره طلاق واقع شوی دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد اسحاق عرب امارات..... ۱۲ ربيع الاول ۱۴۲۲ هـ

الجواب: صرف په کانبې ویشتلو سره طلاق نه واقع کیږی د طلاق دپاره الفاظو د طلاق باندې تلفظ یا لیکل ضروری دی، کما فی رد المختار ۲: ۵۹۰: فلیقع بالقاء ثلاثة احجار اليها وبامرها بحلق شعرها وان اعتقد الالقاء والحلق طلاقاً كما قدمناه لان ركن الطلاق اللفظ او ما يقوم مقامه مما ذكر كما مر (۱). وهو الموفق

د درې کانبې اغستلو او یو دوه درې

ونیلو اود لفظ طلاق نه ونیلو حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کنبې چہ یو بنځې خاوند ته او وئیل چہ ماته طلاق را کړه، دزیاتې وینانه پس خاوند درې کانبې واغسته بنځې ته ئې او وئیل، یودوه درې، اود طلاق لفظ ئې نه دې وئیلې، ددې څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: فضل مولی..... ۱۹۷۲، ۲۸

الجواب: په صورت مسئله کنبې طلاق نه دې واقع شوې، ځکه چہ دا الفاظ دعد یعنی د شمار دپاره استعمالیږی دون الانشاء، والعدد المحض من دون الحكم لا یقع به الطلاق ونظيره ما فی رد المختار ۲: ۶۲۷ فلو قال انت طالق وسکت ثم قال ثلثاً فواحدة انتهى (۲) فلفظ الثلث یريد به الطلاق جزماً ولكن لما انقطع عن قوله انت طالق فبقي عدد محض من غير حكم. وهو المصوب

د بنځې په لاس کنبې جدا کنبې ورکړی

او اووائی ته زمانه آزاده ئې ددې حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کنبې چہ یوکس خیلې بنځې

(۱) رد المختار هامش الدر المختار ۲: ۲۵۵ اول باب الصريح

(۲) رد المختار هامش الدر المختار ۲: ۳۹۵ مطلب الطلاق یقع بعدد قرن به لابه

تہ یو کانہی لاس کنبی ورکری او اوائی چہ یو کانہی اوبیادویم کانہی بیادریم
او یہ آخر کنبی او اوائی چہ تہ زمانہ ازادہ ئی، یعنی درہی طلاقہ ئی مراد وی،
وہ بنی ہی ہم خواہش داوی چہ زہ ددہ نہ آزادہ شہم نودا صورت دبائن دی کہ
دمغلظ؟ بینوا توجروا

المستفتی: حافظ رحمت اللہ کنڈیاں شریف

جواب: کانہی ورکول او کانہی شمارل لغوہ کارونہ دی دی سرہ طلاق نہ واقع
کیڑی، لعدم کوہما من الفاظ الصریح والکنایات، صرح العلامة الشامی بالاول
والثانی فی حکم الاول (۱) اودا الفاظ چہ تہ زمانہ آزادہ ئی صریح دی اودعرف
پہ اصطلاح باندی ہغہ صریح پہ کوم باندی چہ طلاق واقع کیڑی ہغہ بائن
وی، کماحقہ العلامة الشامی فی لفظ الحرام فلیراجع الی ردالمحتار ۲: ۳۰۰
(۲، ۳)، وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة محمد امين ابن عابدين: ان من تشاجر مع زوجته فاعطاها ثلاثة احجار ينوي
الطلاق ولم يذكر لفظا لا صريحا ولا كناية لا يقع عليه كما افتي به الخیر الرملى وغيره.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۵۳ كتاب الطلاق بحث وركنه لفظ مخصوص)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدين: والحاصل ان المتأخرين خالفوا المتقدمين في وقوع البائن بالحرام
بلانية حتى لا يصدق اذا قال لم اتو لاجل العرف الحادث في زمان المتأخرين فيتوقف الآن وقوع
البائن به على وجود العرف كما في زمانهم واما اذا تعرف استعماله في مجرد الطلاق لا بقيد
كونه بائنا يتعين وقوع الرجعى به كما في فارسية سرحتك ومثله ما قلناه في اول باب الصريح
الخ. (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۵۰۳ قبيل مطلب لا اعتبار بالاغراب هنا)

﴿۳﴾ وقد رأيت على هامش نسخة الشامية من قلم سيدى وشيخى ومولائى المحدث
الكبير والمفتى الاعظم مولانا مفتى محمد فرید دامت برکاتہم انه قد كتب وعلق على
الشامية في باب الصريح مطلب سن بوش يقع به الرجعى حيث قال: اعلم ان قول
السليمانين "برى من خودہ" "چھوڑ دیا" ای ترکتھا (بقیہ حاشیہ پہ راروانہ صفحہ)

.. تہ پہ ماباندی پہ درہی کانہی باندی طلاقہ ئی، کنبی د دوو معنوا احتمال دی
سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ پہ بارہ کنبی چہ یونہی خپلی
خوابنی سرہ جھگرہ کولہ دجھگری پہ وخت کنبی خاوند حاضر شو او خپلہ
بنیخہ وهل ئی شروع کرل او پہ دی الفاظوئی طلاق ورکرو، تہ پہ مایہ درہی
کانہی طلاقہ ئی، بنیخہ خپل کورتہ لارلہ تقریبامیاشت پس خاوند جرگہ
او کرلہ اووئی وئیلی چہ زہ پہ قسم سرہ وایم چہ ماطلاق نہ دی ورکری
اونہیخہ باقاعدہ وائی چہ ماتہ بنہ معلومہ دہ چہ دہ ماتہ طلاق راکری دی
لیکن دبنیخہ سرہ گواہ نشتہ، اوس پہ دی الفاظو سرہ کوم یو طلاق واقع
شوی دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: فضل سبحان چارسدہ ۱۹۸۴ء ۸۱۸۱

الجواب: واضحه دیوی چہ دا کلام، چہ پہ مایہ درہی کانہی طلاقہ ئی، دوه
معنی لری (۱) اول داچہ تہ پہ ماباندی داسی طلاقہ ئی خنگہ چہ خاوند درہی
کانہی او غورزوی او اووئی یودوه درہی تہ پہ ماطلاقہ ئی، اوددی معنی پہ
تقدیر باندی صرف یو طلاق واقع کیڑی، (۲) دویم داچہ تہ پہ ماباندی پہ
درہی طلاقو باندی مطلقہ ئی اود کانہی پہ طلاق تعبیر او کری نودادشیخ
الاسلام پہ نزد باطل کیڑی اود احمد قلانسی پہ نزد درہی طلاقہ واقع کیڑی،

(بقیہ حاشیہ) ومثله كناية في العربية كلها في السليمانية لانه يستعمل شائعا في غير الطلاق
ويراد به الطلاق عند القرائن الخارجية فالظاهر انه كناية في السليمانية ايضا فاذا كرره فيقع
به الواحدة لان البائن لا يلحق البائن ولو سلم انه صريح فالمعارف به وقوع البائن لانهم
يقصدون ذلك فافهم.

(هذا من افادات شيخى دامت برکاتہم) (از مرتب)

کما فی الہندیہ ۱: ۴۰۸ الفصل السابع فی الطلاق بالالفاظ الفارسیہ (۱) بس کہ چری پہ صورت مسئلہ کنبی خاوند منکروی اود بنیخی سرہ گواہ نشستہ دی نو خاوند بہ قسم او کری اوزبانی مراجعت بہ ہم او کری چہ پہ یقین باندی عمل متحقق شی۔ وهو الموفق

پہ دریو گوتو باندی اشارہ او یو خل د طلاق و نیلوحکم

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ پہ بارہ کنبی چہ تہانیداریو کس تہ او نیلی چہ او وایہ پہ ماباندی بنیخہ طلاقہ دہ کہ چری مادغہ کار کری وی، اودی سرہ ئی دلاس پہ دریو گوتو اشارہ او کرلہ اودی کس دہغہ دری گوتی پہ لاس کنبی او نیولی او صرف دومرہ ئی او نیلی چہ پہ ماباندی طلاقہ دہ کہ چری مادغہ کار کری وی لیکن پہ حقیقت کنبی دہ ہغہ کار کری دی، نودی سرہ کوم یو طلاق واقع کیڑی؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا محمد امیر بجلی گھر رامداس پشاور ۱۹۸۲ء ۱۵۱۲۸۲
الجواب: کہ چری پہ صورتہ مسئلہ کنبی د (ہکذا) لفظ نہ وی و نیلی نود حث پہ صورت کنبی صرف یو طلاق رجعی واقع کیڑی، کما فی رد المحتار ۲: ۶۱۶ باب الصریح، قوله ولولم یقل ہکذا ای بان قال انت طالق و اشار بثلاث اصابع ونوی الثلث ولم یدکر بلسانہ فانتطلق واحدة، خانیہ (۲)۔ وهو الموفق

﴿۱﴾ وفی الہندیہ: وفی مجموع النوازل سنل شیخ الاسلام عمن ضرب امرأته فقال دار طلاق (خذی الطلاق) قال لا تطلق و سنل الامام احمد القلاسی رحمہ اللہ تعالیٰ عمن و کز امرأته وقال اینک یک طلاق (ہاک طلقہ) ثم و کزها ثانیاً وقال اینک دو طلاق (ہاک طلقین) و کذا الثالث قال تطلق ثلاثاً فشیخ الاسلام یقول سمي الضرب طلاقاً فیبطل والامام احمد یقول سمي الطلاق فیقع۔

(فتاویٰ عالمگیریہ ۱: ۳۸۲ الفصل السابع فی الطلاق بالالفاظ الفارسیہ)

﴿۲﴾ (رد المحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۸۶ بعید مطلب فی قول الامام ایمانی کایمان جبریل)

پہ یو سوال باندی دوبارہ استفسار

او د دارالعلوم کراچی فتویٰ

سوال: محترم مفتی صاحب ددی استفتاء او جواب یو نقل دارالعلوم کراچی نمبر ۱۴ تہ ہم لیگلی وو، ددی جواب حرف بحرف لاندی نقل کیڑی۔

الجواب: فی الدار المختار فی ایمان الفتح مالفظہ وقد عرف فی الطلاق انه لو قال ان دخلت الدار فانت طالق ان دخلت الدار فانت طالق ان دخلت الدار فانت طالق ان دخلت الدار فانت طالق وقع الثلاث فتح اقرہ المصنف ثم ردہ۔ (بحوالہ امداد الفتاویٰ ۲: ۳۵۴) دی روایت نہ دامعلومہ شوہ چہ کہ چری زید دری خلہ داو نیلی وی چہ زمانہ بنیخہ ہندہ کہ خیل روربکر کرہ لارہ تو ہغہ زما د طرفنہ طلاقہ دہ، اوس کہ چری ہندہ خیلہ روربکر کرہ لارہ شی نو پہ ددی باندی دری طلاقہ واقع کیڑی پہ دی شرط چہ الفاظ ئی داسی و نیلی وی چہ کوم پہ سوال کنبی لیگلی شوی دی۔ واللہ اعلم رفیع اللہ خادم دارالافتاء دارالعلوم کراچی نمبر ۱۴..... ۵۲/۳۱۴

الجواب الصحيح

بندہ محمد شفیع عفا اللہ عنہ

المستفتی: محمد اختر داجل براستہ بہکرمیاں والی ۱۹۲۹ء ۱۶۱۴۱۶

الجواب: محترم المقام دالسلام علیکم نہ پس واضحہ دی وی چہ فتاویٰ ہندیہ

مصری ۱: ۴۲۱ (۱) کنبی پہ حوالہ دخلاصہ اور دالمختار ۲: ۷۰۹ داجزیہ

﴿۱﴾ وفی الہندیہ: ولو خلل الشرط فقال انت طالق ان دخلت الدار انت طالق ان دخلت الدار انت طالق ان دخلت الدار انت طالق ان دخلت الدار او قدم الشرط مالم تدخل لا يقع الطلاق فاذا دخلت وقعت

ثلاث تطليقات بالاتفاق كذا في الخلاصة۔

ثلاث تطليقات بالاتفاق كذا في الخلاصة۔

(فتاویٰ عالمگیریہ ۱: ۳۳۰ الفصل الثالث فی تعليق الطلاق بكلمة ان واذا)

مسطوره ده او علامه شامی دې نه پس ليکلی دی: والظاهر انه ان نوى التاكيد دين انتهى (۱) او حضرت تهانوی رحمہ اللہ ہم پہ امداد الفتاویٰ کنبی ددې عبارتہ نہ پس ليکلی دی: او کہ چرې دسائل خہ نورنیت وی نوپیا به ترینه تیوس او کړې شی (۲) دې عبارتونه معلومه شوه چه د تغلیظ او تحفیف دارو مدار په نیت باندې دې که چرې د تاکید او دخپل اول کلام پخولو او مضبوطولو په اراده باندې تکرار کړې نویو طلاق واقع کیږي اوزمونږ ټوله علاقہ کنبی دامشهوره ده چه کله طلاق وغیره دو قفې وقفې نه پس مکرر کړي نو تاکیدئې مرادوی لهذا مونږ د تخفیف فتویٰ ورکړې ده اود زیات احتیاط دپاره ددې کس (زید) نیت او اراده معلومه کړه چه ده تکرار د تاکید په اراده سره کړې دې او که نه د تکثیر په اراده سره، اود نیت دنه معلومیدو په وخت مونږ عرف نشو نظر انداز کولې اود تغلیظ فتویٰ نشو ورکولې (۳) - وهو الموفق

په دولسو ځلو طلاق ونيو باندې د تاسیس

او تاکید مسئله او د غیر مقلدینو د فتویٰ حکم

سوال: خه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کنبی چه زید خپلې بنسختې ته ډیر ځله تقریباً د ولس ځل طلاق ورکړې دې په دې صورت کنبی د طلاق خه

(۱) (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۵۵۹ فروع بعيد مطلب فيما لو تعدد الاستثناء)

(۲) (امداد الفتاویٰ ۲: ۳۱۱ رقم سوال: ۳۹۳ لا يلحق البائن البائن كتاب الطلاق)

(۳) قال العلامة الشامي: فللمفتي اتباع عرفه الحادث في الالفاظ العرفيه وكذا في الاحكام التي بناها المجتهد على ما كان في عرف زمانه وتغير عرفه الى عرف آخر..... وفي القنية ليس للمفتي ولا للقاضي ان يحكما على ظاهر المذهب ويتركا العرف..... فقد ظهر لك ان جمود المفتي او القاضي على ظاهر المنقول مع ترك العرف والقرائن الواضحة والجهل باحوال الناس يلزم منه تضییع حقوق كثيرة وظلم خلق كثيرين. (شرح عقود رسم المفتی ۳۸، ۳۹، ۴۰ والعرف فی الشرع له اعتبار)

حکم دې؟ او که چرې کوم غیر مقلد عالم خه فتویٰ ورکړې نو د هغې په باره کنبی موخه رائي ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: حاجی محمد دین حافظ آباد گجرانواله..... ۱۹۸۸ء ۲۸۲۸

الجواب: کوم خاوند چه متعدد ځله بنسختې ته طلاق ورکړي نو که چرته هغې خاوند د تاکید او اصرار په نیت باندې د اکرار کړي وی صرف یو طلاق رجعی واقع کیږي او که چرې د تاسیس او استیناف په نیت سره ئې تکرار کړیوی نو بنسخته مطلقه مغلظه کیږي (۱) د سلفیانو او اهل حدیثو په مذهب باندې عمل کولو سره کار نه جوړیږي (۲)

(۱) وفي الهندية: ولو قال لها انت طالق طالق او انت طالق انت طالق او قال قد طلقك قد طلقك او قال انت طالق وقد طلقك تقع ثتان اذا كانت المرأة مدخولا بها ولو قال عنيت بالثاني الاخبار عن الاول لم يصدق في القضاء ويصدق فيما بينه وبين الله تعالى.

(فتاویٰ عالمگیری ۱: ۳۵۵ الباب الثاني في ايقاع الطلاق الفصل الاول في الصريح)

(۲) قال شيخ الاسلام الحافظ ابن تيمية: فيمن نكح عند شهود فسقة ثم طلقها ثلاثا فاراد التخلص من الحرمة بان النكاح كان فاسدا في الاصل على مذهب الشافعي فلم يقع الطلاق مانصه وهذا القول يخالف اجماع المسلمين فانهم متفقون على ان من اعتقد حل الشيء كان عليه ان يعتقد ذلك سواء وافق غرضه او خالف ومن اعتقد تحريمه كان عليه ان يعتقد ذلك في الحالين وهؤلاء المطلقون لا يقولون بفساد النكاح بفسق الولي الا عند الطلاق الثلاث لا عند الاستمتاع والتوارث يكونون في وقت يقلدون من يفسده وفي وقت يقلدون من يصححه بحسب الغرض والهوى ومثل هذا لا يجوز باتفاق الامة..... وكذا من بنى على صحة ولاية الفاسق في حال نكاحه وبنى على فساد ولايته حال طلاقه لم يجز ذلك باجماع المسلمين ولو قال المستفتي المعين انا لم اكن اعرف ذلك وانا اليوم التزم ذلك لم يكن من ذلك له لان ذلك يفتح باب التلاعب بالدين ويفتح الذريعة الى ان يكون التحليل والتحریم بحسب الاهواء. (فتاویٰ ابن تيمية ۲: ۲۴۰)

وقال العلامة ابن عابدين: وان من يكتفى..... (بقية حاشية به راروانه صفحه)

او کہ چری داخاوند خالی الذهن وی نویو طلاق رجعی واقع کیزی (شامی ۶۳۲:۲ باب الطلاق غیر مدخول بها) (۱). وهو الموفق

(بقیه حاشیہ) بان یكون فتواه او عمله موافقا لقول او وجه فی المسئلة ويعمل بما شاء من الاقوال والوجوه من غير نظر فی الترجيح فقد جهل وخرق الاجماع..... وبعد الورقین..... واما اتباع الهوى فی الحكم والفتيا فحرام اجماعا واما الحكم والفتيا بما هو مرجوح فخلافا لاجماع. (شرح عقود رسم المفتی ۱۰۰، ۱۰۰۴ آخر النظم)

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی: کرر لفظ الطلاق وقع الكل وان نوى التاكيد دين، قال ابن عابدين: ای ووقع الكل قضاء وكذا اذا طلق اشباه ای بان لم ينو استينافا ولا تاكيدا لان الاصل عدم التاكيد.

(الدر المختار مع رد المختار ۳۹۹:۲ فروع باب طلاق غير المدخول بها)

فصل فی طلاق المکره والصبی

والمجنون والسكران وغيرهم

په زبردستی د طلاق لیکلو یا په بل چا

لیکلو کښې د زوراو زبردستی نوعیت

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه که چری په زبردستی داخاوندنه طلاق نامه لیکلې شوي وی یا دستخط یا گوته لگولې شوي وی اوخاوند د زړه نه طلاق نه وی ورکړې یعنی مجبورائي کړي وی نو دا صحیح ده چه طلاق نه واقع کیږي؟ اوس خبره داده چه طلاق څه لویه خونه ده چه په خوشحالي سره لویه کوی یائي لویه کړي وی داسی کارونه خو مجبورا کولې شی ددې مجبورئي، اوجبر او زبردستی په شریعت کښې څه تعریف دي؟ ډیره مهربانی د زبردستی د شرعی نوعیت نه مو خبردار کړئ؟ بینوا تو جوړوا

المستفتی: مستر محمد بشیر اختر نمک مندی راو لپنډی ۱۳ رمضان ۱۳۸۸ هـ
جواب: ددې جبر او زبردستی شرعی نوعیت دادې که چری داخاوندنه طلاق لیکي اونه ئې په بل چالیکي نو دا زبردستی کولو والا دقتلوی یائي یو اندام کت کوی یا دامحبوس او بند کوی یائي تړی قال فی الهندیه ۳۹:۵ فالاکراه الملجئ هو الاکراه بوعید تلف النفس او بوعید تلف عضو من الاعضاء والاکراه الذی هو غیر ملجئ هو الاکراه بالحبس والتقييد (۱) او همدارنگه کله چه د سختو وهلو قوی اندیښنه وی نو دا هم زبردستی ده،

﴿۱﴾ (فتاویٰ عالمگیری ۳۵:۵ کتاب الاکراه الفصل الاول)

صرح به العلامة الشامي ۵: ۸۳ (۵) وهو الموفق

د جبر اطلاق ليکلو يا په بل چا د ليکلو مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دين ددې مسئلې په باره کښې چه يو کس خپلې ښځې ته داسې طلاق ليکلي دي او ورکړي دي چه زه فلان ولد فلان په هوش او حواس خمسې کښې بلا کړه وجبر خپلې ښځې ته درې طلاقه ورکوم چرته چه هم غواړي واده کولې شي زما څه عذرا وحق نشته دي، څه ورځې پس دا خبره ظاهره شوه چه دې جينئ ته جبر اطلاق اچولې شوي دي بهر حال ددواړه طرفونو نه ليکل او کړئ ايا جبر ايا پرې د شراب څکولو طلاق واقع کيږي او که نه؟ بينوا توجروا

المستفتي: محمد طاهر مدرس پرائمری سکول بيروت مری ۱۹۷۲، ۱۲، ۱۷۱۱
جواب: که چرې دا ثابت شي چه خاوند جبر او کرها طلاق ليکلي دي او يا جبرا او کرها د شراب څکلونه پس ئې طلاق ليکلي دي نو په دې سري ښځه مطلقه نه ده، يدل عليه ما في رد المختار ۲: ۵۷۹ وفي البحران المراد الاكراه على التللف بالطلاق فلو اكره على ان يكتب طلاق امراته فكتب لا تطلق (۲) وفيه ايضا ۲: ۵۸۳ قوله (واختلف التصحيح الخ) فصيح في التحفة وغيرها عدم الوقوع وجزم في الخلاصة بالوقوع قال في الفتح والاول احسن لان موجب الوقوع عند زوال العقل ليس الا التسبب في زواله بسبب محذور وهو منتف وفي النهر عن تصحيح القدوري انه التحقيق (۳). وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: وعبر في الشرب لئلا يلهي عن البرهان بقوله او ضرب يخاف منه على نفسه او عضو من اعضائه. (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۸۹ كتاب الاكراه)
﴿۲﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۵۷۹ مطلب في الاكراه على التوكيل بالطلاق)
﴿۳﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۶۰ مطلب في الحشيشة والافيون والبنج)

د نکاح نه وړاندې او روسته په زبردستی طلاق اخستلو مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دين ددې مسئلې باره کښې چه (۱) ايا په زبردستی طلاق واقع کيږي؟ (۲) که چرې څوک په کوژدن کښې په زبردستی طلاق واخلي نو څه حکم دي؟ (۳) که چرې څوک سړې چاته په زبردستی دا او وائي چه په تا باندې طلاق دي که چرې تا فلاني کار او کړو نو ايا طلاق واقع کيږي کله چه هغه هم هغه کار کوي؟ بينوا توجروا
المستفتي: عبد الباري دمام سعودی عرب ۲۰ صفر ۱۴۰۳ هـ

جواب: (۱) زبردستی سره طلاق واقع کيږي البته زبردستی سره ليکل شوي طلاق بغير دنيت نه نه واقع کيږي (۱) - (۲) که چرې د کوژندې په صورت کښې نکاح نه وي شوی تو طلاق لغوه او باطل دي او که چرې نکاح شوي وي نو طلاق واقع کيږي (۲) - (۳) په دې صورت کښې طلاق واقع کيږي (۳)
(ماخوذ از شامي و بحر و مشکوة). وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: وفي البحران المراد الاكراه على التللف بالطلاق فلو اكره على ان يكتب طلاق امراته فكتب لا تطلق لان الكتابة اقيمت مقام العبارة باعتبار الحاجة ولا حاجة هنا كلها في الخانية. (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۵۷۹ مطلب في الاكراه على التوكيل بالطلاق)
﴿۲﴾ عن علي عن النبي ﷺ قال لا طلاق قبل نكاح ولا عتاق الا بعد ملك وعن عمرو بن شعيب عن ابيه عن جده قال: قال رسول الله ﷺ: لا يذر ابن آدم فيما لا يملك ولا عتق فيما لا يملك ولا طلاق فيما لا يملك رواه الترمذي وزاد ابو داود ولا بيع الا فيما يملك. (مشکوٰۃ المصابيح ۲: ۳۰۶ باب الخلع والطلاق الفصل الثاني)

وقال العلامة ابن نجيم: فلو قال لاجنية ان زرت زيدا فانت طالق فنكحها فزارت لم تطلق لانه حين صلر لا يصح جعله ايقاعا لعدم المحل.
(البحر الرائق ۳: ۸ باب التعليق تحت قوله فلو قال لاجنية)
﴿۳﴾ وفي الهندية: واذا اضاف (اي الطلاق) الى الشرط وقع عقبيه اتفاقا.
(فتاوى عالمگیری ۱: ۲۲۰ الفصل الثالث في تعليق الطلاق بكلمة ان واذا)

د مکره طلاق بالکتابت منظور نہ دی

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ پہ بارہ کنبی خہ چہ دلاندي بياناتو
 سان د قیوم خان: اشہد زہ بیان کوم چہ تقریباً دري میاشتی
 زہ ددی مائے بندگی و وکیل ایہہ مائے بندگی کوی یعنی طلاق را کوی؟ خبری
 مو کولی کولی آخر ماپہ قرآن کریم باندی لاس کیسود و اوامی ویل چہ زہ
 تاتہ طلاق نہ در کوم، اوہغی زماپہ ددی قسم باندی اعتبار او کرو، خہ مودہ
 پس مائہ زما سخر غلام خان بالجبر طلاق اغستل غوبستل، ددی وخت کنبی
 حیدر خان زما بنسخی تہ او وکیل اوہغی نہ ئی پونستہ او کرہ چہ طلاقیدل
 غواړي؟ ددی او وکیل چہ زہ طلاقیدل نہ غواړم، ددی نہ پس حیدر خان ماتہ
 او وکیل چہ تہ بہ طلاق اچوی ما او وکیل چہ زہ طلاق نہ اچوم، پہ ددی خبرہ ئی
 دیر تکرار او کرو، ددی نہ پس حیدر خان لاړو، ددی نہ پس امام خان او اجمل
 او وکیل چہ تہ بہ طلاق اچوی او دیر تکرار او شو چہ زہ طلاق نہ کوم، ددی نہ پس
 زہ دکور نہ او وتم بیازہ دوو کسانو واپس راوستلم او دہغی نہ پس ماتہ علم
 نشته، نہ ما طلاق نامہ لیدلې دہ او نہ ماتہ دستخط کول یاد دی، چہ چا او کرو
 خہ ئی وکرہ، خہ ماتہ معلوم نہ دی..... دستخط قیوم خان

(۲) بیان د گواہ عمر خان: اشہد زہ بیان کوم چہ قیوم خان تہ ما او وکیل چہ غلام
 خان دخیلی لور طلاق غواړي ستاخہ ارادہ دہ؟ نوہغہ او وکیل چہ ماکتل کرہ
 لیکن زہ طلاق نہ ورکوم، پہ ددی شپہ حیدر خان ہم موجود و نو قیوم خان
 زمونہ سرہ بہر او وتو، دہغہ پہ غیر موجود گئی کنبی طلاق نامہ اولیکلې شوہ
 او د گواہانو دستخط ئی ہم وړاندہ کړي وو، بینائی قیوم خان تلاش
 کړو دیروخت پس ئی ہغہ راوستلو اوہغہ دبې ہوشی پہ حالت کنبی ووددہ
 بنسخی دیرو سرو تہ منت اوزاری او کرل ہغی زماپہ خپو باندی ہم (++) ۴۶۶
 او وکیل وکیل چہ زہ طلاق نہ غواړم او فریاد ئی کوو مادہغی پلار غلام خان تہ

منت او کرو لیکن ہغہ پہ جواب کنبی او وکیل کہ چری دامرہشی نوددی لاش
 بہ زہ ضرور ددی خائی نہ ورم، دبسخی ددی فریاد پہ دوران کنبی قیوم خان
 یو وری کمری تہ راوستو، د شپہ وخت وو، دتہ او وکیل شو چہ کاغذ دی
 کتلې ددی دہ او وکیل او دہ تہ او وکیل شو چہ پہ ددی باندی دستخط او کرہ دہ
 پہ ددی باندی دستخط او کرو ددی نہ پس داتی دہغہ خائی نہ واپس راوستلو
 اوہغہ دبې ہوشی پہ حالت کنبی وو او بیا اتہ لس ورخی ہغہ دبې ہوشی پہ
 حالت کنبی وو..... دستخط عمر خان

(۳) بیان د گواہ حاجی اللہ خان: اشہد زہ بیان کوم چہ طلاق نامہ ئی وړاندلیکلې
 وہ، او قیوم خان وتلې وو اوہغہ ئی دبہر نہ راوستلو اوہغہ وکیل چہ زہ طلاق
 نہ ورکوم اگر چہ ماکتل کړي او او مرمی کړي، خوخل او وتلو لیکن کسان ئی
 ورپسې لیگل او واپس ئی راوستو آخر کنبی قیوم خان او وکیل چہ د طلاق
 اختیار زما دبسخی سرہ ددی ہغہ مختارہ دہ، ددی نہ پس قیوم خان تہ طلاق نامہ
 راوړلې شوہ او ورتہ ئی او وکیل چہ دا او گورہ نو قیوم خان او وکیل چہ بس
 کتلې مې دہ او دہغہ نہ ئی دستخط و اغستلو او پہ ژبہ ئی ہیخ او نہ وکیل،
 لیکن د قیوم خان بنسخی وکیل چہ زہ دخاوند سرہ او سپرم زہ طلاق نہ غواړم
 ہر یوتہ ئی منت زاری کولہ او فریاد ئی کولو او دخپل پلار پہ سر ئی دسر کپہ
 اچولہ چہ ما مہ حساب کرہ، او داللہ واسطہ ئی ورتہ اچولہ او پہ موجودہ
 کسانو کنبی ہر یوتہ ئی منت اوزاری کول، لیکن پہ ددی وخت کنبی د قیوم
 خان حالت بې ہوشی، سترگی سري او مخ بدل وو..... دستخط: حاجی اللہ خان
 پہ ددی حالا تو کنبی ددی طلاق نامی او د طلاق شرعی حیثیت خہ ددی؟

الجواب: پہ صورت مسئلہ کنبی مسمی قیوم خان نہ طلاق نامہ لیکلې دہ او
 نہ ئی پہ بل چا باندی لیکلې دہ او نہ دیدہ دانستہ د طلاق نیت او ارادہ کړي
 دہ لہذا پہ دہ باندی بنسخہ مطلقہ نہ دہ، لان الطلاق بالکتابۃ لایقع بالا کراہ

کما فی رد المحتار ۵۷۹:۲ لو اکره علی ان یکتب طلاق امراته فکتب لاتطلق لان الكتابة اقيمت مقام العبارة باعتبار الحاجة ولا حاجة هنا كما فی الخانیة، تنبی (۱) قلت: حکم الاکراه والھزل واحد کما صرح جوابہ (۲) وهو الموفق

صديق - مكره كنبي به مذهب غير فتوى جائز نه ده

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلے پہ بارہ کنبی چہ یوکس پہ زور آوری سرہ دویم کس تہ دقتل دهمکی ورکری طلاق پری او غورزوی نوایا طلاق د مکرہ واقع کیڑی؟ او د ضرورت پہ وجہ پہ دی کنبی بہ دمذهب غیر دفتوی ورکولو خہ حکم دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: نامعلوم

الجواب: طلاق بالاکراه کنبی عموم بلوی نشته دی لہذا پہ صورت مسئلہ کنبی پہ مذهب غیر باندی فتوی ورکول بی قاعدہ او غلط امر دی، فی رد المحتار: ویقع طلاق کل زوج بالغ عاقل ولو تقدیرا (بدائع) لیدخل السكران ولو عبدا او مکرہا فان طلاقہ صحیح،

﴿۱﴾ (رد المحتار هامش الدر المختار ۳۵۷:۲ مطلب فی الاکراه علی التوکیل بالطلاق)

﴿۲﴾ قال العلامة الشامي: واما ما فی اکراه الخانیة لو اکره علی ان یقر بالطلاق فاقر لا یقع کما لو اقر بالطلاق هازلا او کاذبا فقال فی البحر ان مراده لعدم الوقوع فی المشبه به عدمه دیانہ ثم نقل عن البزازیة والقنیة لو اراد به الخبر عن الماضي کذبا لا یقع دیانہ وان اشهد قبل ذلك لا یقع قضاء ایضا، ویمكن حمل ما فی الخانیة علی ما اذا اشهد علی انه یقر بالطلاق هازلا ثم لا ینحی ان ما مر عن الخلاصة انما هو فیما لو انشأ الطلاق هازلا وما فی الخانیة فیما لو اقر به هازلا فلا منافاة بینهما قال فی التلویح وکما انه یبطل الاقرار بالطلاق والعتق مکرها کذلک یبطل الاقرار بهما هازلا لان الهزل دلیل الکذب کلاکراه الخ.

(رد المحتار هامش الدر المختار ۳۵۹:۲ قبیل مطلب فی تعریف السكران وحکمہ)

در مختار ۵۷۹:۲ (۱) ومسئلة جواز الافتاء بمذهب الغير عند الضرورة وعدم الجواز عند عدمها فی رسالة رسم المفتی ۵۰ فلیراجع (۲) وهو الموفق

نابالغ نه خيله طلاق ورکولي شی او

نه خوک وکیل د طلاق جورولي شی

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلے پہ بارہ کنبی چہ دیونابالغ هلک نکاح دیوبالغی جینی سرہ او شوداجینی طلاق اخستل غواری ایاداهلک پہ خیلہ طلاق ورکری نوواقع کیڑی او کہ نہ؟ یا دیلار طلاق ورکول کافی کیڑی؟ بینوا توجروا

المستفتی: حافظ عبد الاکبر نریاب هنگو..... ۱۹۸۷ء ۲۴۱۱

الجواب: نابالغ نه په خيله طلاق ورکولي شی او نه خوک وکیل جورولي شی او نه پلار وغیرہ دده د طرفنه خلع کولي شی، کما فی الہندیہ ۳۷۶:۱ ولا یقع طلاق الصبی وان کان یعقل (۳) وفی رد المحتار ۵۷۹:۲ ثم کلامه شامل لما اذا وکل به او اجازہ من الفضولی فمر (۴) وفی الہندیہ ۵۲۹:۱ اذا خالع الاب علی ابنه الصغیر لا یصح ولا یتوقف علی اجازتہ (۵) وهو الموفق

﴿۱﴾ (الدر المختار علی هامش رد المحتار ۳۵۶:۲ کتاب الطلاق)

﴿۲﴾ قال العلامة الشامي: وقولي لكنما القاضي به لا يقضى الخ ای لا يقضى بالضعيف من ملهه وكذا بملهب الغير. (شرح عقود رسم المفتی ۴۳ ولا يجوز بالضعيف العمل)

﴿۳﴾ (فتاویٰ عالمگیریہ ۳۵۳:۱ فصل فیمن یقع طلاقه وفیمن لا یقع طلاقه)

﴿۴﴾ (رد المحتار هامش الدر المختار ۳۵۶:۲ قبیل مطلب الاکراه علی التوکیل بالطلاق الخ)

﴿۵﴾ (فتاویٰ عالمگیریہ ۵۰۳:۱ قبیل الباب التاسع فی الظهار)

نابالغ ہلک خیل بنی یا دہہ پلار دہہ بنی تہ طلاق نہ شی ورکولی

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ بارہ کنبی چہ زید او بکر دوارہ سکہ ورونہ دی زید دہہ لونہ دہہ دہہ نابالغ ہلکانوتہ ورکولی دگواہانو پہ مخامخ ایجاب او قبول او شو۔ دزید او بکر یوتنازعہ شروع شوبہ بکر زید تہ وائی چہ د شرعی پابندی لازمی دہ لیکن زید دہہ نار اکثر اعتبار یانوتہ پردہ نہ کولہ، چاتہ خیل ورور او چاتہ دہنہ ورور وئیل کور کنبی تگ راتگ کیدہ لیکن بکر شرعی پردی باندی قائم وو۔ دزید یوہ لور بالغہ شوبہ او وادہ او شولیکن دپردی خبرہ بیا مینخ تہ راغلہ او ناراضگی دطلاق صورت اختیار کرو۔ بیا زید مطالبہ او کرہ چہ بکر دی خماوپی لورتہ ہم طلاق ورکری لیکن بکر انکار او کر وچہ د الطلاق لمن اخذ بالساق،، مطابق خماخوی نابالغہ دی طلاق نہ شی ورکولی اونہ ماتہ شرعاً حاصل دی چہ زہ طلاق ورکرم، دجہگری د ختمولو پہ نیت سرہ بل فریق دزید پہ وینا باندی بکر داتحریر اولیکلو چہ خما وپہ لور سرہ ہیخ تعلق نشتہ زہ بیزاریم خماخوی چہ خوان شی خنگہ ئی چہ مرضی وی ہغہ بہ او کری زہ شریعت تہ زما سربسکتہ دی، زید دا تحریر دضد بازی پہ بنیاد باندی طلاق گنری اود جینی پہ دویم خائی کنبی نکاح کول غواری لیکن بکر وائی چہ کلہ پوری خماخوی بالغ نہ وی طلاق ورکولی نہ شی تہ پہ بل خائی کنبی دی جینی تہ مطابق دفعہ حنفی نہ شی ورکولی۔ د اصول فقہ او حدیث پہ اصطلاح کنبی دوی کنبی د کوم کس خبرہ صحیح دہ؟ بینوا توجروا

المستفتی: من محمد تاج الدین امام مسجد کنجور کیمیل پور۔ ۱۸۱۰ء ۱۹۲۹ء

الجواب: د بکر د خوی نہ بغیر ہیخ شوک دی جینی تہ طلاق نہ شی ورکولی اود بکر ہلک ہم ہغہ وخت کنبی دطلاق ورکولو مختار دی کلہ چہ ہغہ بالغ شی دی نہ ورا ندطلاق ورکول نامنظور دی، قال رسول الله ﷺ: الطلاق لمن اخذ بالساق، رواه ابن ماجه (۱) وفي الهندية ۳۷۶: ۱ يقع طلاق كل

(۱) الطلاق لمن اخذ بالساق رواه ابن ماجه: رواه عن ابن عباس من طريق فيها ابن لهيعة رواه الدارقطني ايضاً من غيرها كما في الفتح ومراد تقوية الحديث لان ابن لهيعة متكلم فيه فقد اختلف المحدثون في جرحه وتوثيقه. (رد المحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۶۲ قيل مطلب في طلاق الملهوش)

زوج اذا كان بالغاً عاقلاً وفيها ايضاً يقع طلاق الصبي وان كان يعقل انتهى (۱) قلت: والاب ليس بزواج. وهو الموفق

د طلاق د صحت د پارہ د خاوند بالغ کیدل شرط دی پہ خلاف د بنی

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ پہ بارہ کنبی چہ ہلک کوم عمر کنبی طلاق ورکولی شی؟ ہمدارنگہ دہنہ بلوغت طلاق دپارہ شرط دی او کہ نہ؟ بینوا توجروا

المستفتی: ضویدار عبد الکریم مینگورہ سوات

الجواب: د صحت دطلاق دپارہ د خاوند بالغ کیدل شرط دی، کما فی شرح التتویر: ويقع طلاق كل زوج بالغ عاقل (هامش رد المحتار ۲: ۵۷۹) (۲) وفي الهندية: ولا يقع طلاق الصبي (۱: ۳۷۶) (۳) او بلوغ داحتلام یا پنخل سو کالہ پورہ کیدونہ معلومولی شی (۴) واضحہ دی وی چہ د صحت دطلاق دپارہ دہنہ بلوغت شرط نہ دی۔ وهو الموفق

د بالغ خاوند نابالغی تہ قبل الدخول د یو طلاق ورکولو مسئلہ

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ پہ بارہ کنبی چہ یو ہلک بالغ دی او (۱) (فتاویٰ عالمگیری ۱: ۳۵۳ فصل فیمن يقع طلاقه وفیمن لا يقع طلاقه)

(۲) (الدر المختار علی هامش رد المحتار ۲: ۳۵۶ کتاب الطلاق)

(۳) (فتاویٰ عالمگیری ۱: ۳۵۳ فصل فیمن يقع طلاقه وفیمن لا يقع طلاقه)

(۴) قال العلامة الحصكفی: بلوغ الغلام بالاحتلام والاحبال والانزال والاصل هو الانزال والجارية بالاحتلام والحیض والحبل ولم يذكر الانزال صریحاً لانه قلما يعلم منها فان لم يوجد فيهما شیء فحتى يتم لكل منهما خمس عشرة سنة به یفتی لقصر اعمار اهل زماننا وادنی مدته له التنا عشرة سنة وهو المختار كما فی احكام الصغار.

(الدر المختار علی هامش رد المحتار ۵: ۱۰۷ فصل بلوغ الغلام بالاحتلام)

جینی کم عمره ماشومہ ده اوده داجینی پیه نکاح باندی اخستی ده هلیک د
غصی پیه حالت کنبی یود طلاق لفظ دخولی نه ویستی دی دخپلورشته دارو
مخکینی یاده عمره هلیکانو مخکینی ددی بالغ ددی لفظ نه پیه دی نابالغه
باندی کوم یو طلاق واقع کیږی؟ یتوا توجرو

المستفتی: خلیل الرحمن ۶۱۵۱، ۷۴

الجواب: که چری داجینی غیر شادی شده وی نو دینونت پیه وجه باندی تجدید
د نکاح ضروری ده (۱) او که چری شادی شده وی او ددی سره مجامعت یا
خلوت شوی وی نو مراجعت کافی دی. کله چه ایام عدت باقی وی (۲) گیني
تجدید د نکاح ضروری ده (۳) صرح به فی الهندیة ورد المختار. وهو الموفق

د مدهوش او مغلوب العقل د طلاق مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین ددی مسئلې پیه باره کنبی چه یو کس پیه مدهوشی
اود مغلوب العقل کیدو پیه حالت کنبی ښځې ته دوه ځله داوئیلې دی چه ته
طلاقه ئې، د طلاق دور کولو پیه وخت کنبی یو څو گواهان هم موجود و وڅوک چه
حلفا وائی چه ده د مدهوشی پیه کیفیت کنبی طلاق ورکړی دی اوس پیه صورت
مسئوله کنبی طلاق رجعی واقع کیږی او که بائن؟ همدارنگه ددی مدهوشی پیه
حالت کنبی د دریو طلاقو ورکولو څه حکم دی؟ د احنافو پیه کتابونو کنبی د

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی: وان فرق بوصف او خبر او جمل بعطف او غیره بابت
بالاولی لا الی عدة.

(الدر المختار علی هامش رد المختار ۲: ۴۹۴ باب طلاق غیر المدخول بها)

﴿۲﴾ وفي الهندیة: الرجعة ابقاء النکاح علی ما کان ما دامت فی العدة کذا فی التبيين.

(فتاویٰ عالمگیری ۱: ۲۶۸ الباب السادس فی الرجعة وفي ما تحل الخ)

﴿۳﴾ قال العلامة المرغینانی: واذا کان الطلاق بائنا دون الثلاث فله ان يتزوجها فی العدة
وبعد انقضائها لان حل المحلية باق.

(هدایة ۲: ۳۷۸ باب الرجعة کتاب الطلاق)

معتوه طلاق غیر موثر گرځولی شوی دی مذکوره صورت کنبی ددی کس
کیفیت دمعتوه پشان وو؟ یتوا بسند الکتاب توجرو امن الله يوم الحساب
المستفتی: قاضی محمد مشتاق مانسهره

الجواب: که چری دخاوند مدهوش کیدل معروف یا مبرهن وی نودده طلاق نه
واقع کیږی برابره خبره ده که دوه وی یادری، کما فی رد المختار ۲: ۵۸۷
فلیراجع (۱) اود غیر مدهوش دوه ځله طلاق وئیلو باندی دوه طلاقه رجعی
واقع کیږی (۲) قال الله تبارک وتعالی: الطلاق مرتان فامساک بمعروف او تسریح
باحسان (الایة) (۳) لیکن پیه دی شرط چه ددی نه مخکینی ئې څه طلاق ددی
ښځې ته، نه وی ورکړی- وهو الموفق

د مدهوش او د پاگل د طلاق مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین ددی مسئلې پیه باره کنبی چه دیو کس یو څو
ظاهری عاداتو او اطوارونه معلوم کیږی چه دامحیوط الحواس دی ځکه او هغه
باقاعده مزدوری کوی، څه ورځې مخکینی ده خپلې ښځې ته طلاق ثلاثه
ورکړل اود هغې باربار اعاده ئې او کړه، تردی پورې ئې او وئیل که چری زه
خپلې ښځې ته دوباره نزدی شومه نو دخپلې مور سره به مې رشته د زوجیت

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: وسئل نظماً فیمن طلق زوجته ثلاثاً فی مجلس القاضی وهو
مغتاظ مدهوش فاجاب نظماً ایضاً بان الدهش من اقسام الجنون فلا یقع واذا کان یعتاده بان
عرف منه الدهش مرة یصدق بلا برهان.

(رد المختار هامش الدر المختار ۲: ۴۶۳ مطلب فی طلاق المدهوش)

﴿۲﴾ قال العلامة الزیلعی: کقوله انت طالق انت طالق فیکع رجعتان اذا كانت مدخولاً بها.

(تبيين الحقائق شرح کنز ۲: ۱۹۹ کتاب الطلاق)

﴿۳﴾ (سورة البقرة آیت: ۲۲۹ پاره: ۲ رکوع: ۱۳)

مترادف وی. دطلاق باوجود دابدستور دبنسخی سره اوسپیږی، که چرې د
ډاکټري معائني نه پس دده ددماغی خرابی پته اولگی نوبیاددې څه حکم
دې او که چرې دماغی توازن ئې صحیح وی نوبیاڅه حکم دې؟ بینوا توجروا
المستفتی: شبیر حسین شاه هوتر تیرهی مری راولپنډی ۱۲۷ شوال ۱۳۹۹ هـ
الجواب: که چرې داسرې مدهوش یا پاگل نه وی (۱) نو دده بنسخه مطلقه
مغلظه شویده (۲) - وهوالموفق

د عقل د فاسدیدو په وخت کښې د طلاق لیکلو مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه یو کس او وئیلې چه
ماخپلې بنسخې ته طلاق ورکړې دې روسته دده نه تپوس او شو که چرې واقعی
تاخپلې بنسخې ته طلاق ورکړي وی نولیکل وکړه، ده او وئیل صحیح ده، یو
ویونکی ده ته مضمون او وئیلو اوده اولیکلو، یعنی لیکلو والاداپه خپله دې
اود وئیلو والابل کس دې چه مضمون وائی اودائی لیکي، مضمون دادې:

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: (قوله والمجنون) قال في التلويح الجنون اختلال القوة
المميزة بين الامور الحسنة والقيحة المدركة للعواقب بان لا تظهر آثارها وتعطل أفعالها
اما نقصان جبل عليه دماغه في اصل الخلقة واما لخروج مزاج الدماغ عن الاعتدال بسبب
خلط او آفة..... (قوله والمدهوش)..... في القاموس قال بعده او ذهب عقله من ذهل او وله
بل اقتصر على هذا في المصباح فقال دهش دهشا..... ذهب عقله حياء او خوفا وهذا هو
المراد هنا ولذا جعله في البحر داخلا في المجنون الخ.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۲۶۲، ۲۶۳ قبيل مطلب في طلاق المدهوش)

﴿۲﴾ قال العلامة المودود الموصلي: (ويقع طلاق كل زوج عاقل بالغ مستيقظ) لقوله عليه
السلام: كل طلاق واقع الا طلاق الصبي والمعتوه (اخرجه الترمذي) وفي رواية "الاطلاق
الصبي والمجنون" ولا يقع طلاق الصبي والمجنون لما روينا ولانهما عديما العقل والتمييز
الاهلية بهما. (الاختيار لتعليق المختار ۲: ۱۲۲ كتاب الطلاق)

ماخپلې بنسخې مسماة فلانې ته طلاق ثلاثه ورکړې دې دادې زمانه دمهر
مطالبه نه کوی اوبه زه دهغې دجهیز سامان سره چیرنه کوم، -

دا طلاق صرف په یو لیکلو کښې دې اوبه یو وخت کښې لیکلې شوي
دې، لیکن یوه خبره داده چه داسرې ددماغی خرابی په وجه شپاړس ورځې
یو غټ هسپتال کښې داخل وو اوبه علاج باندې تقریباً درې سوه روپي
لگیدلې دی، اودهسپتال سرتیفیکیت هم دده سره دې، ایاداطلاق واقع
کیرې؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا الطاف الرحمن ماری شرقی توتیال هزاره ۱۰ محرم ۱۳۹۲ هـ
جواب: که چرې دې سړی د عقل د فاسدیدو په وخت طلاق ورکړې وی یا لیکلې
وی نوبنسخه نه ده مطلقه شوي کښې مغلظه شویده، فی الدر المختار: والمجنون
والمعتوه والمغمی علیه والمدهوش مختصراً (هامش ردالمحتار ۱: ۵۸۶) (۱). وهوالموفق

د مدهوشی او غضب په حالت کښې د طلاق حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې باره کښې چه زید چرس څکل کوم
سره چه شرعاً نشه نه کیري، لیکن په طبیعت کښې بې اودسی اودعدم تحمل
کیفیت پیدا کیري په دې حالت کښې هغه کورته راغلو دبنسخې سره ئې د
روپو او پیسوپه معامله کښې جهگره او شوه دکوم نه چه هغه سخت درون
شو اوبه دماغو ئې چکر راغلو، ددې چکر په حالت کښې ده دکور سامان
اوسوزولو، په دې حالت کښې ده بنسخې ته درې طلاقه زبانی هم ورکړل او د
یو کس په وینا باندې ده په لیکلو هم درې طلاقه ورکړل، کله چه دهغه هوش
په ځانې راغلو نو ده ته او وئیلې شو چه تادکور سامان هم سوزولې دې او
بنسخې ته دې طلاق هم ورکړې دې، اوس زید ته دومره شعور دې چه ده بنسخې
ته هم څه وئیلې دی او نور حرکتونه ئې هم کړي دی، لیکن څه چه شوي دی په
بې هوشی کښې شوي دی نو آیادی سره طلاق ثلاثه واقع شوي دې؟

﴿۱﴾ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۲۶۲ مطلب في طلاق المدهوش)

نوبت:..... دچرس ٹکلو تذکرہ پہ سوال کنبی ددی دیارہ ہم ضروری دہ چہ دایو امر واقعہ دی کہ چری پہ سوال کنبی ددی تذکرہ نہ وی نوبعض هلک دینہ طلاق سکران جوړوی نو ددی وجی نہ سوال نامکمل کیږی، گینې مسئلہ د مدهوش او غضبان دہ؟ بینوا توجروا

المستفتی: سید فقیر ملک پشاور

الجواب: بشرط صدق دزید بنسخه نه ده مطلقه شوی ځکه چہ دا الفاظ د زید د عقل دخرابیدوپه وخت صادر شوی دې، فی ردالمختار ۲: ۵۸۷: فالذی ینبغی التعویل علیہ فی المدهوش ونحوه اناطه الحكم بغلبة الخلل فی اقواله وافعاله الخارجة عن عادته وكذا يقال فیمن اختل عقله لکبر او لمرض او لمصيبة فاجاته فسادام فی حال غلبة الخلل فی الاقوال والافعال لاتعتبر اقواله وان كان يعلمها ويريدھا لان هذه المعرفة والارادة غیر معتبرة لعدم حصولها عن ادراك صحيح (۱). وهو الموفق

د وهلو په وجه سره بي هوشه شی.. طلاق ورکړی.. د ونیلو حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین ددی مسئلې په باره کنبی چہ یوکس مورته بدې ردې او وئیلی او دمور دوجې نه ئې بنسخه هم دوه درې سپیږې او وهله او خپل پلار ته ئې هم یو څو کنزې او کړې پلار ئې غصه شو په لرگی باندې ئې دوه ځل او وهلو، اول گذار دده په شارک باندې اولگیده، هغه بي هوشه راپریوتله دریم کس راغلو داي اوچت کړو او وئې مگلو، دده دژبې نه درې څلور ځله دطلاق ورکولو الفاظ اووتل، کوم چہ والدينو واوریدل او نورو هم، وروسته خلقو هغه ته او وئېل چہ تاولې بي وجې بنسخې ته طلاق ورکړو، ده وئیل چہ ماته هیڅ هم معلوم نه دی چہ ماڅه وئیلی دی او هغه حلفیه په قرآن هم لاس ایگدی وائی چہ ماته علم نشته، دترغیب او تخويف ټولی طریقې استعمال کړې شوي لیکن هغه بیا هم وائی چہ ماته هیڅ هم معلوم نه دی چہ ماڅه وئیلی دی، والدين ئې

(۱) (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۲۶۳ مطلب فی طلاق المدهوش)

وائی چہ او ده دطلاق الفاظ وئیلی دی او خدائي پوهیږی چہ بي هوشه وو او که نه، لیکن خورنگ ئې زیرو و همدارنگه په مقامی طور باندې چہ کله چہ دده حالت معلوم کړې شول چہ داڅنگه سړې دې چہ خیانت کړ، دروغژن او په معاملاتو کنبی څنگه دې نو دمحلې چہ کوم عزت مند خلق دی هغوی دده صفائی پیش کوی چہ نیک سړې دې نو طلاق واقع دې او که نه؟ بینوا توجروا المستفتی: محمد اقبال کنز العلوم مظفر کړه..... ۳۱۹۱، ۱۹۷۵

الجواب: بشرط صدق وثبوت په دې کس باندې بنسخه نه ده مطلقه شوی (۱) لکونه مغمی علیه وعلى انه ترک الاضافة الى الزوجة (۲) فلیراجع الى ردالمختار ۲: ۵۸۶ (۳). والهندية ۱: ۴۰۱ (۴). وهو الموفق

(۱) وفي الهندية: ولو زال عقله بالضرب او ضرب هو على رأسه حتى زال عقله وطلق لا يقع طلاقه كذا في فتاوى قاضى خان.

(فتاوى عالمگیری ۱: ۲۵۳ فصل فیمن يقع طلاقه الخ)

(۲) قال العلامة محمد امين: ان الصريح لا يحتاج الى النية ولكن لا بد في وقوعه قضاء وديانة من قصد اضافة لفظ الطلاق اليها عالما بمعناه ولم يصرفه الى ما يحتمله.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۲۶۴ مطلب ان الصريح لا يحتاج في وقوعه الخ)

(۳) قال العلامة ابن عابدين: (قوله المغمی علیه ای المغشى) قال فی التحرير الاغماء آفة فی القلب او الدماغ تعطل القوى المدركة والمحركة عن افعالها مع بقاء العقل مغلوبا..... وهو فوق النوم فلزمه ما لزمه.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۲۶۳ قبيل مطلب فی طلاق المدهوش)

(۴) وفي الهندية: ولا يقع طلاق الصبي والمجنون والنائم والمبرسم والمغمى علیه والمدهوش هكذا في فتح القدير.

(فتاوى عالمگیری ۱: ۳۵۳ فصل فیمن يقع طلاقه وفيمن لا يقع طلاقه)

د مسحور (جادو و ہلی) کس د طلاق حکم

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ پہ بارہ کنبی چہ زید خیلہ بنسختی تہ طلاق ورکروخہ مودہ پس زید او وئیل چہ پہ ماباندی بعض انسی شیطانانو د طلاق ورکولوزور او کړو، او د خوف قتل دوجی نه ماطلاق ورکړو او ددی نه علاوه پہ ماباندی سحرهم شوي وود کوم پہ وجہ چہ زما عقل او هوش تلې وو هغه دارنگہ چہ زمونږ ددروازی نه لاندی نه خہ تعویذات او موندلې شوپہ کوم کنبی چہ ستن، انسانی ویختہ دچرگې نوکان، گومنز اوخہ خاورہ کاغذ کنبی وه ددی سحرپہ وجہ زہ بلکل معتوہ جوړ شوې وم او وھمونہ او غمونہ پہ ماباندی پراته ووپہ دې وخت کنبی زمانہ دغہ دطلاق الفاظ صادر شوي وو، نو آیا د مسحور او مجنون یو حکم دې؟ اوپہ دې صورت کنبی ددی

طلاق خہ حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی مولانا بہادر خان c|o| امام خواجہ اسرار الدین کریم پورہ

پشاور ۲۷ شوال ۱۳۸۹ھ

الجواب: زمونږ پہ نیز طلاق د مکړه واقع کیږی، فی الدر المختار: ویقع طلاق کل زوج ولو عبدا و مکرها فان طلاقه صحیح (۱) و اما المسحور فان کان هو مغلوب العقل بحیث اختل اکثر کلامه فلا یقع طلاقه، قال العلامة الشامی: فالذی ینبغی التعویل علیہ فی المدهوش ونحوہ اناطۃ الحکم بغلبۃ الخلل فی اقواله وافعاله الخارجة عن عادته و کذا ینقل فی من اختل عقله لکبر او لمرض او لمصیبة فاجاته فما دام فی حال غلبۃ الخلل فی الاقوال والافعال لا تعتبر اقواله وان کان یعلمها ویریدها الخ (۲). و هو الموفق

(۱) (الدر المختار علی هامش رد المحتار ۲: ۲۵۶ کتاب الطلاق)

(۲) (رد المحتار هامش الدر المختار ۲: ۲۶۳ مطلب فی طلاق المدهوش)

پہ وسوسہ او وھم کنبی د مبتلاء سری د طلاق حکم

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ پہ بارہ کنبی کہ چرې یو سودائی (وسواسی او وھمی) سرې تہ یو آسان کار پیدا شو او وئیل کہ چرې دا کار ما اونه کړو نوپہ ماباندی خپلہ بنسختہ طلاقہ ده، اوس ده تہ ددی دوئیلو اونه وئیلو شک دې، د طلاق خہ حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: ارشد علی خان مردان ۱۸ شعبان ۱۴۱۰ھ

الجواب: کوم کس چہ دوسوسې او وھم پہ بیماری کنبی مبتلاء وی (۱) اوپہ غیر ارادی طور باندی یا پہ مشکوک طور باندی دده دخولې نه د طلاق الفاظ اوخی نوپہ دې باندی طلاق نه واقع کیږی (۲) - و هو الموفق

دوسوسې پہ صورت کنبی وئیل چہ پہ بنسختہ باندی منحوس الفاظ ددی حکم

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ پہ بارہ کنبی چہ زما بنسختی او وئیلی چہ زہ دفلا نی کور تہ ځم، نو ما او وئیل کہ چرې تہ لاری نوپہ تاباندی منحوس الفاظ، بیا چہ کله دده مور وائی چہ هغه تلله نو ما وئیلی کہ چرې لارہ نوپہ دې

(۱) عن ابی ہریرۃ قال قال رسول اللہ ﷺ ان الله تجاوز عن امتی ما وسوست به صدورہا ما لم تعمل بہ او تتکلم متنع علیہ. قال الملا علی قاری: الخواطر ان کانت تدعو الی الرذائل فھي وسوسة..... ما وسوست صدورہا ای ما خطر فی قلوبہم من الخواطر الرديئة..... (ما لم تعمل بہ) ای ما دام لم یعلق بہ العمل ان کان فعلیا، (او تتکلم بہ) ای ما لم یتکلم بہ ان کان قولیا کذا فی الازھار الخ.

(مرقاۃ المفاتیح شرح مشکوٰۃ ۱: ۲۳۸ باب فی الوسوسة)

(۲) قال العلامة الحصکفی: علم انه حلف ولم یدر بطلاق او غیرہ لغا کما لو شک اطلق

ام لا ولو شک اطلق واحدة او اکثر بنی علی الاقل.

(الدر المختار علی هامش رد المحتار ۲: ۲۹۲ قبیل باب طلاق غیر المدخول بہا)

باندی منحوس الفاظ، اوس پہ دے الفاظو کسبے ماتہ د آواز پتہ نشته مگر خولہ او ژبه حوزیدله بیازما په دماغ کسبې خلل راغلواو آواز وتلې دې او که نه نو ما همدارنگه اړول راړول او خوخل مې دوئیلونیت نه دې کړې، وغیره، وغیره، کسبې زه چونکه دوهم دبیماری مریض یم په دې صورت کسبې دطلاق څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: ماستر محمد حسین چکوال جهلم

الجواب: په صورت مسئله کسبې طلاق نه دې واقع شوې، لعنه الرکن وهو اللفظ ولکون الزوج موسوساً (۱) فلیراجع الی ردالمحتار ۲: ۵۷۸ (۲) و ۲: ۵۸۷ (۳). وهو الموفق

﴿۱﴾ عن ابی هريرة قال قال رسول الله ﷺ ان الله تجاوز عني امتي ما وسوست به صدورها مالم تعمل به او تتكلم متفق عليه. قال الملا علی بن سلطان محمد القاری: (مالم تعمل به) ای مادام لم يتعلق به العمل ان كان فعليا (او تتكلم) به ای مالم يتكلم به ان كان قوليا کذا فی الازهار.

(مرقاۃ المفاتیح شرح المشکوٰۃ ۱: ۲۳۸ باب فی الوسوسة)

وقال العلامة ابن عابدين: وعن الليث لا يجوز طلاق الموسوس قال يعنى المغلوب فى عقله وعن الحاكم هو المصاب فى عقله اذا تكلم يتكلم بغير نظام کذا فى المغرب. (ردالمحتار هامش الدر المختار ۳: ۳۱۲ باب المرتد)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدين: (قوله وركنه لفظ مخصوص) هو ما جعل دلالة على معنى الطلاق من صريح او كناية فخرج الفسوخ على ما مر واراد اللفظ ولو حكما ليدخل الكتابة المستبينة. (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۴۵۳ كتاب الطلاق)

﴿۳﴾ قال العلامة محمد امين: وعرفه فى التحرير بما يثبت حكمه الشرعى بلاية واراد بها اللفظ او ما يقوم مقامه..... لان ركن الطلاق اللفظ او ما يقوم مقامه مما ذكر كما مر.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۴۶۵ باب الصريح)

په مرض سرسام کسبې د ورکړې طلاق مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کسبې چه یوکس باندي د سرسام بیماری ده په بعض وختونو کسبې په ده ددیوانو غوندي دحرکاتو کیفیت راځي، بې هوډه اوبې ربط خبرې کوی نوایا ددې کس طلاق واقع کیږي؟ بینوا توجروا

المستفتی: گل زمان بنو..... ۱۹۷۸ء ۱۳۱۴هـ

الجواب: که چرې دامرض د عقل ختمولو ترحد پورې رسیدلې وي (۱) او په دې صورت کسبې یعنی د عقل د ختمیدو په وخت کسبې دده نه طلاق صادرشوی وي نو طلاق نه واقع کیږي. فی شرح التئیر: والمرسم من البرسام بالكسر علة كالجنون (۲) لیکن متوازن خبرو کولو والا ته مجنون وئیل قابل تسلیم نه دی. وهو الموفق

په مالیخولیا کسبې د مبتلا کس د طلاق حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کسبې یوکس چه حافظ قرآن او حکیم حاذق دې دیونیم کال نه په ده باندي دویږي او غلبه ده او هریوکس ته مشکوک گوری چه کینی دایې مخالف دې ده نه زما ځان ته خطر ده حالانکه دچا سره ئې ذاتی مخالفت نشته دې لیکن دا احساسات ئې هروخت په دماغو مسلط وي، په یو رشته دارباندي اعتماد نه کوی. دده خوانبې بیمار ده وده کله

﴿۱﴾ قال الجغميني: السرسام..... دموى وصفراوى، اما الدموى فعلامته حمرة الوجه وعظم النبض وحمرة لون البول واختلاط العقل والسهر..... واما الصفراوى فعلامته صفرة الوجه وسواد اللسان وحدة النبض ونارية البول والحمى الحادة وشدة العطش واختلاط العقل والسهر والهذيان. (قانونچه (طب) ۱۲۰ الفصل الثانى فى السرسام)

﴿۲﴾ (الدر المختار على هامش ردالمحتار ۲: ۴۶۲ قبيل مطلب فى طلاق المدهوش)

چه ده او کتلو نوده او وئیل چه داییمارنه دې بلکه خپله لور زمانه د خلاصولو دپاره ئې منصوبه جوړه کړې ده حالانکه مرض ئې دومره سخت ووچه په هغه مرض کښې وفات شویائی دښځې په باره کښې وئیل شروع کړه چه زمانه طلاق اخستل غواړی حالانکه دشلو کالونه ددوئی نه چاته دطلاق تصوری قدری هم نه دې شوې بالاخره هغه کس خپلې ښځې ته یو طلاق رجعی ورکړو څه وخت پس ئې طلاق مغلظه ورکړو، دمذکوره کس ویناده چه زه ددې کلي نه کوم بل ځائی ته منتقل کیږم ځکه چه دکلي خلق دده مخالف دی حالانکه دا خاندان دپنځه څلویښت کالونه په دې کلي کښې اوسیدلې اودکلي ټول خلق دا په زړه سره خوښوی په دې وخت کښې دوی (امامت) هم پریښودو مگر خپل مونځ ځانته کوی بلکه دجمعی په ورځ باندي تقریرهم کوی اود خلقو سره خبرې هم صحیح کوی مگرددې باوجود دشمنانو نه ځان ته خطر محسوسوی او کله چه ددشمن تیوس ترینه اوشی نوداوائی چه ماته معلوم نه دی، اوس سوال دادې چه دمذکوره کیفیاتوپه روښنئ کښې طلاق نافذ کیږی او که نه او ډاکتر ده ته مجنون وئیلې دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولوی عبدالغفور قاضی محمد فضلی مانسهره هزاره

الجواب: بلا شک دمجنون طلاق نه واقع کیږی (۱) لیکن باوجود دمتوازن کلام کولو کس ته مجنون وئیل ناقابل تسلیم دی (۲) البته دا کس په مالیخولیا او سودا کښې گرفتار معلومیدلې لیکن مالیخولیا په جنون کښې داخلول مطلقا

﴿۱﴾ قال العلامة صدر الشریعة: لا طلاق صبی ومجنون ونائم.

(شرح الوقایة ۲: ۱ باب ایقاع الطلاق)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدين: الجنون اختلال القوة المميزة بين الامور الحسنة والقبیحة المدركة للعواقب بان لا تظهر آثارها وتتعطل افعالها اما لنقصان جبل علیه دماغه فی اصل الخلقة واما لخروج مزاج الدماغ عن الاعتدال بسبب خلط او آفة واما لاستيلاء الشيطان علیه والقاء الخیالات الفاسدة الیه بحيث یفرح ویفرع من غیر ما یصلح سببا.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۲۶۲ قیل مطلب فی طلاق المدهوش)

غیر صحیح دی (۱) لهادا طلاق نافذ دې-وهوالموفق

په حالت د خوب کښې طلاق معتبرنه دې

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې یوسړې په خوب کښې خبرې کوی یو ځل ده دخوب په دوران کښې (کله چه هغه سخت اوده وو) اچانک ئې خبرې شروع کړې او وئې وئیل چه فلانئې (ښځه) ته طلاق طلاق طلاق دې، ددې څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: سید کمال صنوبر کلي مردان..... ۱۹۷۷، ۲۲۱۳۱۰

الجواب: دخوب په حالت کښې دطلاق دالفاظوپه وئیلوباندي طلاق نه واقع کیږی ځنګه چه نورې خبرې لغوه دی داسې طلاق هم لغوه دې، فی الدرالمختار: والنائم لانتفاء الارادة (۲). وهوالموفق

د نشې غصې او د جبر په صورت کښې د طلاق حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه (۱) دنشې په حالت

(۱) ډاکتر کیپتن اخترازیلیکی: د مالی خولیا مریض بالکل د مې نیا د مرض ضد وی خاموش پروت وی ډیرې کمې خبرې کوی خوراک ځکاک هم کم کوی یا بعضې وخت بالکل نه کوی، ولږه ختمه شی، د ولږې تندې، اودس ماتې، لامبلو یا کپړې بدلولو ډیر ورځو پورې خیال نه راځی سست پروت وی د پریشانی خبرې کوی او په خبره خبره باندي ژاړی خپل ځان گناهگار گنړی او خودکشئ ته تیاریږی، مې نیا او ډی پریشن (مالی خولیا) په اصل کښې د یو مریض دوه حالتونه دی چه خپل مینځ کښې بدلیدلې رابدلیږی دا بیماری د یو سائی کوسز قسم دې چه دې ته مینک ډیسپریسو سائی کوسز وئیلې شی. (ایلوپیتھک پریکتس آف میډیسن ۳۱۳ مالی خولیا یعنی ډی پریشن)

﴿۲﴾ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۲۶۳ مطلب فی طلاق المدهوش)

کنبی د طلاق خہ حکم دی؟ (۲) د غصی پہ حالت کنبی د طلاق خہ حکم دی.

(۳) پہ جبری طور باندی د طلاق اخستلو خہ حکم دی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: مولانا شوکت علی اسماعلیہ مردان ۲۹ صفر ۱۴۰۲ ھ

الجواب: (۱) دنشی پہ حالت کنبی طلاق نافذا واقع دی تغلیظاً (شامیہ) (۱).

(۲) د غیر معمولی غصی پہ حالت کنبی (خک کہ چہ ددی کس نہ پہ دی حالت

کنبی اکثریاتولی خبری بی ہووہ اوخی او یا پہ غیر ارادی طور باندی ددہ

دژبی نہ خبری اوخی طلاق نہ واقع کیڑی (شامی) (۲) - (۳) پہ جبری طور باندی

طلاق نافذا واقع کیڑی (۳) - وهو الموفق

د نشی پہ حالت کنبی طلاق واقع کیڑی

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلے پہ بارہ کنبی یوکس د بازازنہ کلی تہ

راغلو اور چرس ئی اوسکل پہ دی حالت کنبی یوہ بنخہ دمردان دکوریوہ وینزہ

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی: او سکران ولو بنیذ او حشیش او افیون او بنج زجرأ به یفتی.

(الدر المختار علی هامش رد المحتار ۲: ۴۶۰ مطلب فی تعریف السکران وحکمہ)

﴿۲﴾ قال العلامة الشامی: فالذی ینبغی التعویل علیہ فی المدهوش ونحوہ اناطۃ الحکم

بغلبۃ الخلل فی اقوالہ وافعالہ الخارجۃ عن عادته وكذا یقال فیمن اختل عقله لکبر او لمرض

او لمصیبة فاجأته فما دام فی حال غلبۃ الخلل فی الاقوال والافعال لا تعتبر اقوالہ وان کان

یعلمها ویریدها لان هذه المعرفة والارادة غیر معتبرة لعدم حصولها عن ادراک صحیح کما

لا تعتبر من الصبی العاقل.

(رد المحتار هامش الدر المختار ۲: ۴۶۳ مطلب فی طلاق المدهوش)

﴿۳﴾ وفي الهندیة: یقع طلاق کل زوج اذا کان بالغاً عاقلاً سواء کان حراً او عبداً طائفاً او

مکرها کذا فی الجوهرۃ النيرة.

(فتاویٰ عالمگیریہ ۱: ۳۵۳ فصل فیمن یقع طلاقه وفیمن لا یقع طلاقه)

ئی غوبستلہ دکور بنخے وینزہ ورکڑہ پہ دی وخت کنبی دبهر نہ راتلونکی

کس پہ نشہ کنبی ووخپلہ بنخہ بنہ اووہلہ خک کہ چہ ددی بلی بنخے سرہ

دکور نہ بھرکس پہ لیدو باندی دتہ خیال راغلو چہ شائد هغه ددہ دنخے سرہ

خراب تعلقات ساتی، دنخے دووہلہ نہ پس ئی طلاق ورکڑی نہ پس دکور نہ

دهغه کس سرہ لاروکوم چہ ددی بلی بنخے سرہ دخادمی غوبستودپارہ ددہ

کور نہ بھرولاروو، هغه تہ ئی اووئیل چہ ستاز ماد بنخے سرہ خراب تعلقات

ووددی وجی نہ مابنخے تہ طلاق ورکڑو. لہذا هغه خیل کور تہ راولہ اوماتہ

دهغی پہ بدلہ کنبی خپلہ خوررا کرہ، وروستہ چہ کلہ دچرسونشہ لارہ نودہ

قران اوچت کرو خلقوتہ ئی اووئیل چہ مابنخے تہ طلاق نہ دی ورکڑی لیکن

پہ موقع باندی کلہ چہ هغه طلاق ورکڑو ددی کس دنخے مورهم موجودہ

وہ هغه پہ خپلہ هم گواہ دہ چہ زمالورتہ ئی طلاق ورکڑی دی، اوس عرض

دادی چہ دنشی پہ حالت کنبی طلاق واقع کیڑی او کہ تہ؟ دمستلی مذکور ی

خہ حکم دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد رفیق ۱۹۷۴ء ۲۰۱۲

الجواب: پہ ظاہرہ پہ دی سر ی باندی بنخہ طلاقہ شوی دی، لما فی الدر المختار:

اوسکران بنیذ او حشیش الخ (۱) و بمعناہ فی جمیع الفتاویٰ (۲). وهو الموفق

د نشی پہ حالت کنبی تہ می پریخی ئی. د در ی خلہ وئیلو حکم

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلے پہ بارہ کنبی چہ یوکس چرس پہ طور

﴿۱﴾ (الدر المختار علی هامش رد المحتار ۲: ۴۵۹ مطلب فی تعریف السکران وحکمہ)

﴿۲﴾ وفي الهندیة: وطلاق السکران واقع اذا سکر من الخمر او النبیذ وهو مذهب اصحابنا

کذا فی المحيط ومن سکر من البنج یقع طلاقه ویحد لفشو هذا الفعل بین الناس وعلیه

الفتویٰ فی زماننا کذا فی جواهر الاخلاقی.

(فتاویٰ عالمگیریہ ۱: ۳۵۳ فصل فیمن یقع طلاق وفیمن لا یقع طلاقه)

د نشی سکی، دعادت پہ شان ئی چرس اوسکل دکوم پہ وجہ چہ ددہ پہ دماغو باندی بد اثر اوشوراغلونو کر ئی ہم اووہلو، کلہ چہ کورتہ راغلونو دبنخی سرہ ئی جھگرہ شروع کرہ وئی ہم وہلہ، مورئی راغلہ دخلاصی کوشش ئی کولو ہغہ ئی ہم اووہلہ پہ دی وخت کبئی پہ کور کبئی صرف بنخی موجودی وی اوس بنخی وائی چہ دہ دری خلئی وئیلی دی چہ تہ می پریخی ئی پریخی ئی لیکن داسری قسمیہ وائی چہ ماتہ خہ علم نشہ، اوس دطلاق خہ حکم دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: الطاف حسن خان..... ۱۴۰۴ھ ۱۱۱۱ھ

الجواب: پہ صورت مسئلہ کبئی تجدید نکاح کافی دی، جکہ چہ، پریخی ئی دہ، محاورہ کبئی دطلاق اوغیر طلاق دوارو دپارہ استعمالیری، فیکون من الکنايات ويكون الواقع به بائنا والاصل ان البائن لا يلحق البائن (۱) وحکم البائن الواحد تجدید النکاح (۲) او کہ چرتہ دالفظ صریح واخستلی شی نو اہل عرف داپہ قطع نکاح اودینونت پہ ارادی سرہ وائی لہذا پہ دی صریح سرہ ہم بائن واقع کیری، کماحقہ العلامة الشامی فی ردالمحتار ۲: ۶۳۹ فی اوائل الکنايات (۳، ۴). وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة الحصكفي: وعلى المشهور لا يلحق البائن البائن. (الدرالمختار على هامش ردالمحتار ۲: ۵۱۰ باب الکنايات)

﴿۲﴾ قال في شرح التنوير: وينكح مائنه بما دون الثلاث في العدة وبعدها بالاجماع ومنع غيره فيها لاشتباه النسب. (شرح التنوير على هامش ردالمحتار ۲: ۵۸۲ مطلب في العقد على المبانة)

﴿۳﴾ قال العلامة محمد امين: او حلال الله عليه حرام لا حاجة الى النية وهو الصحيح المفتى به للعرف وانه يقع به البائن لانه المتعارف ثم لرق بينه وبين سرحتك فان سرحتك كناية لکنه فی عرف الفرس غلب استعماله فی الصریح فاذا قال رها کردم ای سرحتك يقع به الرجعی مع ان اصله كناية ايضا..... والحاصل ان المتأخرين خالفوا المتقدمين فی وقوع البائن بالحرام بلانية حتى لا يصدق اذا قال لم اتو لاجل العرف الحادث فی زمان المتأخرين فيتوقف الآن وقوع البائن به على وجود العرف كما فی زمانهم واما اذا تعورف استعماله فی مجرد الطلاق لا بقيد كونه بائنا يتعين وقوع الرجعی به كما فی فارسیة سرحتك..... وكونه التحقیق بالصریح للعرف لا ینا فی وقوع البائن به فان الصریح قد يقع به البائن كتطبيقه شديدة الخ. (فتاویٰ شامیة ۲: ۵۰۳ قبیل مطلب لا اعتبار بالاعراب هنا)

﴿۴﴾ وقد رأيت على هامش نسخة الشامية حيث كتب..... (بقية حاشیه په راروانه صفحه)

د نشی پہ حالت کبئی د طلاق او د بنخی د دری طلاقو دعوی

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ پہ بارہ کبئی چہ یوسری چرس اوسکل دنشی پہ حالت کبئی کورتہ راغلودمیرئی مورسرہ ئی جھگرہ اوکرہ، دی دوران کبئی ددہ بنخہ راغلہ دبنخی دیان مطابق دہ خیلے بنخی تہ اووئیل کہ چری تہ زما دیلا ر کورتہ راغلی نوتہ پہ ماباندی پہ دری شرطونو طلاقہ ئی، دسری بیان دادی چہ ماسرطونہ نہ دی یاد کری بلکه صرف دمرہ می وئیلی دی کہ چری تہ زما دیلا ر کورتہ لاری نوتہ پہ ماباندی طلاقہ ئی، اوس چونکہ بنخہ دیلا ر کورتہ لارلہ دمحلے خلقو جھگرہ واوریدہ راغلی وو هغوی وائی چہ دالفاظ ئی دلک لگ وققی نہ پس دری خلونہ ہم زیات وئیلی دی اوس دخواند او بنخی پہ بیان کبئی فرق دی ددی مسئلہ حل خہ دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالحی..... ۲۵۱۳۱۱۹۷۴

الجواب: کہ چری بنخی تہ پہ جزوی طور باندی یادوی چہ خاوند دری طلاقہ ور کری دی نو دیتہ دخواند سرہ اوسیدل جائز نہ دی، کمايدل عليه مافی الهندیه ۵: ۶۳۴ (۱) لان طلاق.....

(بقیه حاشیه) سیدی وشینخی ومولائی المحدث الکبیر والفقیه النبیل المفتی الاعظم العارف بالله مولانا مفتی محمد فرید دامت برکاتہم بقلمہ: فقال: اعلم ان قول السليمانين (بٹهان) "پرے سے خودہ" ای ترکھا ومثلہ کنایہ فی العربیہ کذا فی السليمانية لانه يستعمل شائعا فی غیر الطلاق ويراد به الطلاق عند القرائن الخارجية فالظاهر انه كناية في السليمانية ايضا فاذا كرره فيقع به الواحدة لان البائن لا يلحق البائن ولو سلم انه صريح فالمتعارف به وقوع البائن لانهم يقصدون ذلك فافهم. (من افادات حضرت مفتی اعظم دامت برکاتہم)

﴿۱﴾ وفي الهندية: وكذلك ان سمعت انه طلقها ثلاثا وجحد الزوج ذلك وحلف فردھا عليه القاضي لم يسعها المقام معه وينبغي لها ان تفتدى بما لها او تهرب منه وان لم تقلر على ذلك قتلته. (فتاویٰ عالمگیریة ۵: ۳۱۳ الفصل الثاني فی العمل بخبر الواحد فی المعاملات)

السكران واقع (۱). وهو الموفق

د نشي په حالت كښې د طلاق او عدد كښې د شك مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دين ددې مسئلې باره كښې چه يوسړى دنشې په حالت كښې بنځي ته طلاق وركړو. دوه كسان دده دمسلوب العقل گواهي وركوي بيا دده نشه كول پريخودل دوه كاله پس ده اووئيل چه ماطلاق نه دي وركړي په شرع كښې ددې څه حكم دي، بينوا توجروا

المستفتي: امير محمد هرنائي بلوچستان ۱۹۱۷۱۱۹۷۹

الجواب: دنشې په حالت كښې طلاق واقع كيږي. كمافي طلاق شرح التئوير (۲) وغيره (۳) ليكن عدد كښې د شك په وجه د تغليظ حكم نه نافذ كيږي، يو طلاق واقع كيږي. كمافي الهندية ۱: ۳۶۳ اذاشك في انه طلق واحدة او ثلثا فهي واحدة حتى يستيقن او يكون اكبر ظنه على خلافه (۴). وهو الموفق

بنځي ته درې طلاق تعلقي وركړي بيا د نشي**په حالت كښې د طلاق اقرار او كړو ددې حكم**

سوال: څه فرمائي علماء دين ددې مسئلې په باره كښې چه ما خپلې بنځې ته

﴿۱﴾ قال العلامة ابن الهمام: وطلاق السكران واقع.

(فتح القدير ۳: ۳۳۵ فصل ويقع طلاق كل زوج الخ)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصكفي: او سكران ولو بنبيذ او حشيش او افون او بنج زجرا به يفتي.

(الدر المختار على هامش رد المحتار ۲: ۲۶۰ مطلب في تعريف السكران)

﴿۳﴾ وفي الهندية: ومن سكر من البنج يقع طلاقه ويحد لفشو هذا الفعل بين الناس وعليه الفتوى في زماننا كذا في جواهر الاخلاط.

(فتاوى عالمگیری ۱: ۳۵۳ فصل فيمن يقع طلاقه وفيمن لا يقع)

﴿۴﴾ (فتاوى عالمگیری ۱: ۳۶۳ مطلب اذا شك انه مطلق واحدة او ثلاثا)

دوه ورځې وړاندوئيلې وو كه چرې ته خاموش نه شولې نوزه به تاپه درې طلاقو باندې پريږدم. دې نه پس زمانښځه په ژړا شوه په دې كښې زما مشره خور كور ته راغله. زه د كور نه اووتم كله چه دشپې كورته راغلم ښځه مې په كور كښې نه وه. په دې وخت كښې زه په نشه كښې اوم، ددې نه پس زه دمولوى صاحب خواته بوتللي شوم دنشې په حالت كښې. مامولوى صاحب ته بيان او كړوپه دې باندې مولوى صاحب د طلاق مغلظ حكم اولگواو اوس زه حلفيه بيان كوم چه ماصرف داپاسنى كلمات ذكر كړي دى ايا په دې سره واقعي طلاق مغلظه واقع كيږي؟ بينوا توجروا

المستفتي: ابو الخير عبد القدوس خطيب جامع مسجد دى آى خان ۱۹ رمضان ۱۴۰۵ هـ
الجواب: بشرط صدق وثبوت په دې خاوند باندې ښځه نه ده مطلقه شوې ځكه چه ده تعليق بالشرط كړي دي. والاصل ان المعلق بالشرط يجب ثبوته عند ثبوت شرطه لاقبله (۱) والاقرار بالطلاق وبالاطلاق، فان الاول راجع قضاء وديانة عند الشامي والثاني يعتبر قضاء لاديانة كما صرحوا به في الاقرار بالطلاق هاذلا او كاذبا (۲) فالظاهر ان السكر لا يفوق الهزل فافهم ولا تعجل في الرد والقبول فاني لم اجد التصريح به. وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة الآتاسي: المعلق بالشرط يجب ثبوته عند ثبوت الشرط.

(شرح المجلة للآتاسي ۱: ۲۳۲ ماده: ۸۲)

﴿۲﴾ قال العلامة محمد امين: (قوله او هازلا) اى فيقع قضاء وديانة كما يذكره الشارح وبه صرح في الخلاصة معللا بانه مكابر باللفظ فيستحق التغليظ وكذا في البزازية واما ما في اكراه الخانية لو اكره على ان يقر بالطلاق فاقر لا يقع كما لو اقر بالطلاق هازلا او كاذبا فقال في البحر ان مراده لعدم الوقوع في المشبه به عدمه ديانة ثم نقل عن البزازية والقنية لو اراد به الخبر عن الماضي كذبا لا يقع ديانة وان اشهد قبل ذلك لا يقع قضاء ايضا، ويمكن حمل ما في الخانية على ما اذا اشهد على انه يقر بالطلاق هازل..... (بقية حاشيه په راروانه صفحه)

(بقیہ حاشیہ) الم لا یخفی ان ما مر عن الخلاصۃ انما هو فیما لو انشاء الطلاق ہازلا وما فی الخانیۃ فیما لو اقر بہ ہازلا فلا منافاة بینہما قال فی التلویح وکما انہ یبطل الاقرار بالطلاق والعناق مکرہا کذلک یبطل الاقرار بہما ہازلا لان الہزل دلیل الکذب کالاکراہ حتی لو اجاز ذلک لم یجز لان الاجازۃ انما تلحق سببا منعقدا یحتمل الصحۃ والبطان وبالاجازۃ لا یصیر الکذب صدقا وهذا بخلاف انشاء الطلاق والعناق ونحوہما مما لا یحتمل الفسخ فانہ لا اثر فیہ للہزل.

(ردالمحتار ہامش الدر المختار ۲: ۳۵۹ قیل مطلب فی تعریف السكران وحکمہ)

باب ما لا یقع بہ الطلاق

پہ معصیت سرہ پہ نکاح بانڈی اثر نہ غور خیری

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ پہ بارہ کنبی چہ پہ مونہ کنبی دا مشہورہ دہ چہ کلہ کومہ بنخہ صرف نیمہ گانہ ہم او وائی ددی نکاح ماتیری ددی خہ حکم دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبد الحمید ہائی سکول لداہاوزیرستان ۱۲۴ شعبان ۱۳۹۵ھ

الجواب: پہ معصیت سرہ پہ نکاح بانڈی اثر نہ پریوخی، والمسئله من الواضحات (۱). وهو الموفق

خیلی بنخی تہ طلاق ورکول غوارم. دانشاء طلاق نہ دی

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ پہ بارہ کنبی چہ یوکس پہ مسافرئ کنبی دی دہ خیلی مورتہ اولیکل چہ زہ خیلی بنخی تہ طلاق ورکول غوارم لیکن مورثی دا خبرہ اینگورتہ او نہ کرلہ، پہ دی صورت کنبی طلاق واقع شو او کہ نہ؟ بینوا توجروا

المستفتی: حاجی فضل شاہ کرم ایجنسی ۱۹۷۲ء ۱۱۹۱

﴿۱﴾ قال العلامة محمد عبد العزيز القرهاری: ان الكبيرة التي هي غير الكفر لا تخرج العبد المؤمن من الايمان لبقاء التصديق الذي هو حقيقة الايمان..... ان حقيقة الايمان هو التصديق القلبي فلا يخرج العبد المؤمن عن الاتصاف به الا بما ينافي به وهو التكذيب.

(النبراس شرح شرح العقائد ۲۲۶ بحث الكبيرة لا تخرج عن الايمان)

جواب: دالفاظ دانشاء طلاق نه دی (۱) په دې سره طلاق نه واقع کیږي برابره خبره ده که ښځې ته ئې اورسوی او که نه - وهوالموفق

بنځه وهلو او غیر محرم سره یواځې پریځودلو باندې طلاق نه واقع کیږي
سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه دیوکس دواده تقریبا شپږ میاشتې شوي دی ددواړوپه مینځ کښې ناروغی اوفسادشروع شو، یو ورځ خاوند خپله ښځه ډیره زیاته او وهله بیاني په دې هم بس نه کړله بلکه هره ورځ به ئې وهله، یو ورځ ئې غیر محرم کس ته آواز او کړو یواځې ئې دخپلې ښځې سره دننه پریځودو، هغه هم دده ښځه او وهله او دهغې کپړې ئې اوشلولې دهغې بې حرمتی ئې وکړه. ایا په داسې قسم حالاتو کښې طلاق نه واقع کیږي چه غیر محرم سره ئې یواځې پریږدی؟ بینوا توجروا

المستفتی: صوفی قائم دین راوړلېدی ۱۴۱۲، ۱۹۷۳

الجواب: بشرط صدق مستفتی دا خاوند ظالم او بې غیرته دې (۲) ده ته پکار دی چه امساک بالمعروف یا تسریح بالاحسان او کړي (۳) - وهوالموفق

(۱) قال العلامة الحصکفی: ورکنه لفظ مخصوص، قال ابن عابدين: هو ما جعل دلالة على معنى الطلاق من صريح او كناية..... واراد اللفظ ولو حكما.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ۲: ۲۵۳ کتاب الطلاق)

(۲) قال العلامة ابن عابدين: (قوله يا قرطبان مرادف ديوث) قال الزيلعي هو الذي يرى مع امرأته او محرمه رجلا فيدعه خاليا بها وقيل هو المتسبب للجمع بين اثنين لمعنى غير ممدوح وقيل هو الذي يبعث امرأته مع غلام بالغ او مع مزارعه الى الضيعة او يأذن لهما بالدخول عليها في غيبته. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۳: ۲۰۲ قبيل فروع باب التعزير)

(۳) قال الله تبارك وتعالى: الطلاق مرتان فامساک بمعروف او تسریح باحسان.

(سورة البقرة پاره: ۲ رکوع: ۱۳ آیت: ۲۲۹)

طلاق رجعی کښې د عدت تیرولو نه پس طلاق نه واقع کیږي

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه زید دخپلې ښځې ته طلاق رجعی ورکړو دعدت د ختمیدو نه وروسته ددې سره ئې نکاح او کړه، څه زمانه پس دخبرو په دوران کښې دده دښځې دخولې نه اووتل چه فلان بزرگ زما خدائي دې، ددې ویناشپږ میاشتې پنځن زید په احتیاط باندې تجدید د نکاح او کړه. لیکن د حالاتو دنه ښه کیدو په وجه زید بیایو طلاق رجعی ورکړو جینی د مور کور ته لاړه او عدت ئې هم تیر شو. ددې نه پس د جینی دکوروالا چه کله د دوباره نکاح تقاضا او کړه نوزید ددوئ په دې مطالبه باندې دې ښځې ته درې طلاقه نور ورکړل. اوس د جینی دکوروالا وائی چه دادرې طلاقه دعدت نه پس واقع شوي دی دې وجې نه د الغوه شو. د زید ښځه نه ده مغلظه شوي. د جینی والا وائی چه دوه طلاق رجعی اول واقع شوي دی درې نور زیات واقع شول. ددې وجې نه نکاح بغیر د حلالې نه جائز نه دې، ددې مسئلې حل څه دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد عبد الله اداره تعلیم القرآن باغ محله، جهلم شهر ۱۹۷۰، ۱۴۱۴
الجواب: بشرط صدق دانښځه مطلقه مغلظه نه ده. ځکه چه دادرې طلاقه کوم چه یو ځل ورکړي دی دعدت تیریدلو په وجه نامنظور دي. لهذا په صورت مسئله کښې دښځې په رضامندی باندې تجدید دنکاح جائز او کافی دي. لانه یشرط لصحة النکاح او العدة فقط. قال في الدرالمختار مع ردالمحتار: ومجلسه المنکوحه ای ولومعتدة عن طلاق رجعی الخ (۱). وهوالموفق

د ښځې د ویروولو د پاره د طلاق د نويش د نیکولو مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه زید دکورنی ورائي په وجه باندې ښځه ویرولو دپاره کچه روت ته لاړو عرائض نویس ته ئې اووئیل چه

(۱) (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۲۵۲ مطلب طلاق الدور)

زما بنسختی ته دطلاق نوټس ولیکه، عرائض نویس نوټس د طلاق درې باره
شرع محمدی اولیکل، زیدهم بغیر دوئیلونه په نوټس باندې دستخط
اوکړو، زید په حالت حمل کښې نوټس ورکړو، ددې نه پس ئې دویم نوټس نه
دې ورکړې، آیا زید په میعاد دننه رجوع کولې شی؟ بښوا توجروا
المستفتی: غلام جان کیمل پور..... ۱۹۸۳، ۱۰، ۹۱۱

الجواب: که چرې خاوند الفاظ، طلاق درې باره شرع محمدی، نه لیکلې
وی اونه ئې په بل چالیکلې دې اونه ده دالیکل وئیلې وی او یا د خاوند گمان
او خیال ددې چه د بنسختی د وصولی نه پس به د اطلاق موثر کیږی، نو په دې
صورتونو کښې دا خاوند په عدت کښې دننه رجوع کولې شی، ونظیره مافی
الهندية: ۳: ۶۶۹ رجل قال لغيره طلق امرأتی فطلقها الوکیل ثلاثاً فان كان الزوج
نوی الثلاث يقع الثلاث والالم يقع شیء فی قول ابی حنیفة وفی قول صاحبيه تقع
واحدة (۱). وهو الموفق

د طلاق نامې د لیکلو په وخت اراده د طلاق بدلول

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه یو کس بنسختی ته د
طلاق ورکولو اراده اوکړه په دې عرض باندې کچهر و ته لاړ او ستامپ
نویس ته ئې د طلاق لیکلو او وئیل. هغه لیکل شروع کړه مگر په دغه وخت
دده اراده بدله شوه او د خط لیکلو نه ئې مخ واړولو، بهر حال هغه طلاق ثلاثه
اولیکل ده ستامپ نویس ته او وئیل چه زه داسې نه کوم، ستامپ نویس ده ته
او وئیل چه دستخط اوکړه او کله پورې چه د بنسخته وصول نه کړی طلاق نه
واقع کیږی ده دستخط اوکړو، ایا طلاق ثلاثه واقع شوي دي که نه ځکه چه
بنسختی ته ئې دانه دې ورکړې؟ بښوا توجروا

المستفتی: گل شمروز چترال..... ۱۹۷۲، ۱۰، ۱۱۸

الجواب: صورت مسئله کښې تجدید دنکاح کافی دي ځکه چه دې خاوند د

﴿۱﴾ (فتاویٰ عالمگیری ۳: ۲۱۱ الفصل الثاني فی الوكالة بالطلاق والخلع)

طلاق لیکلو په وخت کښې د طلاق ورکولو اراده منقطع کړي وه، همدارنگه ده
په خپل گمان کښې د طلاق موثر کیدو د بنسختی په وصول کولو موقوف کړی
وو. وهو الموفق

د بنسختی دا وینا چه ته زما خاوند نه ئې موجب د طلاق نه دي

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه خاوند بنسختی ته
او وئیل چه ماته دا خیزرا کړه بنسخته انکار اوکړی، خاوند د محبت په لهجه کښې
او وائی چه ایا ته زما محبوبه بنسخته نه ئې؟ بنسخته او وائی چه محبت والا بنسخته
پرېږده ستا بنسخته نه یمه، په دې باندې کوم یو طلاق واقع کیږی؟ بښوا توجروا
المستفتی: عزیز الرحمن رابع سعودی عرب..... ۱۳۸۵، ۱۰، ۱۴۰ هـ

الجواب: د بنسختی دا وینا (د خوش طبعی په طور باندې) چه زه ستا بنسخته نه یم
ضرر رسان نه دي اگر چه دا کلام دروغ دي یا هزل، که چرې په ارادې طلاق سره
او وائی بیا هم طلاق نه دي، لحديث الطلاق لمن اخذ بالساق (ابن ماجه) (۱).
وهو الموفق

د شک په صورت کښې د تعلیق طلاق مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه یو کس دیو کار
مکمل اراده کړي وی مگر نا کام شو. اوس په شک کښې دي چه هسې نه
مادي سره دا وئیل وی که چرې ما دا کار مکمل نه کړو نو په ما باندې بنسخته
طلاق ده ایا په شک سره طلاق واقع کیږی او که نه؟ بښوا توجروا
المستفتی: الف، س، ع، گوجر گرهی مردان..... ۱۲ رمضان ۱۴۰۹ هـ

الجواب: د شک په صورت کښې طلاق نه واقع کیږی (حموی) (۲). وهو الموفق

﴿۱﴾ (سنن ابن ماجه ۱۵۱ باب طلاق العبد)

﴿۲﴾ قال العلامة الحموی: فحلفه باطل ای فلا شیء علیه قبل اما الطلاق والعناق فانهما لا
يقعان بالشک. (غمر عیون البصائر علی الاشباه ۱: ۹۸ القاعدة الثالثة)

پہ تک سرہ طلاق نہ واقع کیجی

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ پہ بارہ کنبی چہ یوکس پہ دی کلام کنبی مشکوک دی چہ مانت طالق یا طلقتهاباندي تلفظ کری دی اوکہ نہ، لکہ خنگہ چہ سہی مونخ کوی اودھغہ پہ ذہن کنبی دکومی واقعی تصور راشی بیادہ تہ خطرہ راشی ہسی نہ چہ مایہ دی واقعہ باندي تلفظ کری دی اوہغہ تہ دمونخ خرابید و خطرہ راشی، اودی کس تہ داشک پہ مونخ کنبی عارض شوی وی اوکہ بغیر دمونخ نہ، اوس دطلاق خہ حکم دی؟ بینوا توجروا المستفتی: مولانا عبد الرشید حقانی دیرہ اسماعیل خان

الجواب: چونکہ چہ نکاح یقیناً موجودہ لیکن پہ طلاق کنبی شک واقع شوی دی لہذا دی امر مشکوک سرہ امر متیقن نہ زائلہ کیجی (۱) قال فی الاشباہ والنظائر القاعدة الثالثة: اليقين لا يزول بالشك (۲). وهو الموفق

پلار د نابالغہ خوی بنخی تہ طلاق نہ شی ورکولی

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ پہ بارہ کنبی کہ چری پلار دخیل نابالغ خوی دطرفہ نہ ددہ بنخی تہ طلاق ورکری نودا طلاق واقع کیجی اوکہ نہ؟ خنگہ چہ پہ نکاح کنبی نابالغ اولاد دپارہ دیلار ولایت صحیح کیجی؟ بینوا توجروا

المستفتی عبد الودود معلم دینیات پائمال شریف هزارہ ۲۰۱۸۱۹۷۲

(۱) قال العلامة ابن نجيم: ومنها شك هل طلق ام لا؟ لم يقع، شك انه طلق واحدة او اكثر؟ بنى على الاقل كما ذكره الاسي جابى.

(الاشباہ والنظائر ۶۳ قاعدة من شك هل فعل ام لا)

(۲) الاشباہ والنظائر فى الفقه الحنفى ۶۰ القاعدة الثالثة)

الجواب: پلار د خوی بنخی تہ نہ طلاق ورکولی شی اونہ د خوی د طرفہ خلع کولی شی، لحديث ابن ماجه: الطلاق لمن اخذ بالساق (۱) قال الشامي: كناية عن ملك المتعة (۲) فى الهندية ۱: ۵۲۹ باب الخلع: اذا خالع الاب على ابنه الصغير لا يصح ولا يتوقف على اجازته وفيها خلع الصبي باطل (۳). وهو الموفق

پہ ما باندي حلالہ دنیا حرامہ دہ، و نیلوسرہ دطلاق حکم

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ پہ بارہ کنبی چہ یوکس خیل افسر تہ اولیکل چہ زہ فلان تاریخ تہ کورتہ خم اوکہ لانرم نوپہ ماباندي حلالہ دنیا حرامہ دہ پہ دی لیکلویاندي دلیکونکی اودوہ گواہانودستخط دی لیکن تر مقررہ وخت پوری شخص مذکورہ کورتہ لانہ رو بلکہ دی وختہ پوری نہ دی تلی، ایاپہ مذکورہ کس باندي بنخہ مطلقہ دہ؟ حالانکہ ددی سہی دلیکلوپہ وخت داوہم اوگمان ہم نہ ووچہ، حلالہ دنیا حرامہ دہ، سرہ ہم طلاق واقع کیجی اوس ددی مسئلہ خہ حکم دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد فاروق خطیب ملکوت مری ۱۴۱۲۱۸۸

الجواب: چونکہ دایمان (قسم) دار و مدار پہ عرف باندي کیجی اوزمونر دکلوپہ عرف کنبی دالفظ دجماع متعلق معروف نہ دی اودا حالف ہم دجماع متعلق خالی الذہن وو، لہذا پہ دی حالف باندي بنخہ نہ دہ مطلقہ شوی نہ قضاء اونہ دیانہ، والتفصيل فى كتاب ايمان رد المختار ۳: ۸۹ (۴). وهو الموفق

(۱) (سنن ابن ماجه ۱۵۱ باب طلاق العبد)

(۲) (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۲۶۲ قبیل مطلب فى طلاق المدهوش)

(۳) (فتاویٰ عالمگیری ۱: ۵۰۳ قبیل الباب التاسع فى الظهار)

(۴) قال العلامة ابن عابدين: قال فى الهداية: ولو قال كل حل على حرام فهو على الطعام

والشراب الا ان ينوى غير ذلك والقياس ان يحث (بقية حاشيه به راروانه صفحه)

خیلی لورته کنزلی کولو باندی په نکاح باندی اثر نه پریوزی

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه خیلی لورته بې هوده کنزلی کول حتی چه دا او وائی چه زه تاسره زنا کوم دې سره طلاق خوښه واقع کیږی؟ بینوا توجروا

المستفتی: اسماعیل شاه مرزا کیمل پور

الجواب: دا کنزلی حرامې دی (۱) په نکاح باندې څه اثر نه پریوځی - وهو الموفق

د الیکشن په دوران کښې د خاوند نوم غلط خودل**په نکاح باندې اثر نه غورځیږی**

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه د الیکشن په دوران کښې د ووت اچولو په وخت کښې یو ښځه دخپل خاوند دویم نوم واخلی، یعنی دروغ او وائی لیکن ددې خاوند بل سړې دې نودې سره په نکاح کښې څه فرق غورځیږی او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: بادشاه نورناظم جمیعت علماء

(بقیه حاشیه) کما فرغ لانه باشر فعلا مباحا وهو التنفس ونحوه وهذا قول زفر وجه الاستحسان ان المقصود وهو البر لا يحصل مع اعتبار العموم فنصرف الى الطعام والشراب للعرف فانه يستعمل فيما يتناول عادة ولا يتناول المرأة الا بالنيه لاسقاط اعتبار العموم واذا نواها كان ابراء ولا يصرف اليمين عن المأكول والمشروب وهذا كله جواب ظاهر الرواية الخ. (ردالمحتار هامش الدر المختار ۳: ۱ مطلب کل حل علی حرام)

﴿۱﴾ عن عبد الله بن مسعود قال: قال رسول الله ﷺ سباب المسلم فسوق، قال النووي: السب في اللغة الشتم والتكلم في عرض الانسان بما يعبه والفسق في اللغة الخروج والمراد به في الشرع الخروج عن الطاعة، واما معنى الحديث فسب المسلم بغير حق حرام باجماع الامة وفاعله فاسق كما اخبر به النبي ﷺ.

مسلم شریف مع شرحه النواوی ۱: ۵۸ باب سباب المسلم فسوق

الجواب: په دروغ وئیلوسره (۱) نکاح باندې اثر نه غورځیږی - وهو الموفق

صرف په خیال او تصور کولوسره طلاق نه واقع کیږی

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې که چرې یوکس صرف په خیال او تصور کښې داتلفظ او کړې چه کله زه ددې جینې سره نکاح او کرم نو په ماباندې طلاق ده، یا زه به هغه طلاقوم، او س پلا رهغه ته هغه جینې په نکاح کښې راوسته، نو دهغه تصور او خیال والا خبرې څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: فریق الله عرف حبیب الله ۱۹۷۴-۱۵۱۴

الجواب: صرف په تصور او نیت سره نه یو قسم طلاق واقع کیږی او نه تعلیق درست دې (۲) ردالمحتار ۶: ۴۰۱ (۳). وهو الموفق

په طلاق کښې د دروغو د هوکې او د هزل فرق

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه دزید دوه ښځې دی

﴿۱﴾ عن ابي هريرة رضى الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ: آية المنافق ثلاث اذا حدث كذب واذا وعد اخلف واذا اؤتمن خان.

(مشکواة المصابيح ۱: ۱۸ کتاب الايمان في الكبائر)

﴿۲﴾ عن ابي هريرة رضى الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ: ان الله تجاوز عن امتي ما وسوست به صدورهم ما لم يعمل به او تتكلم بهاء متفق عليه.

(مشکواة المصابيح ۱: ۱۸ باب الوسوسة الفصل الاول)

﴿۳﴾ قال العلامة الحصكفي: بلفظ مخصوص هو ما اشتمل على الطلاق وركنه لفظ

مخصوص، قال ابن عابدين: هو ما جعل دلالة على معنى الطلاق من صريح او كناية واراد اللفظ ولو حكما ليدخل الكتابة.

(الدر المختار مع ردالمحتار ۲: ۲۵۳ کتاب الطلاق)

فتاویٰ قرینہ

دواہ اکثر یہ خپل مینخ کسبی جھگرہ کوی، یوخل زید دخیلې بنخې د
خاموش کولو دپاره د ارامه او کره چه د دویمې بنخې حقیقې نوم ئې
پریخودو فرضی نوم ئې اولیکلویولیک ئې په صورت د طلاق نامې کسبی
تیار کړو. اول الذکر بنخې ته ئې اووئیل چه او گوره مادویمه بنخه فارغه کړي
ده دویمه بنخه مطمئننه شوه، اوس زید په شک کسبی دې چه مانه خو خپلې
بنخې ته طلاق ورکړې اونه مې اراده وه، اونه مې اصلې نوم لیکلې دې، په
دې صورت کسبی دا بنخه طلاقه شوه او کنه؟ بینوا توجروا

المستفتي: محمود الحسن شنكياري مانسهره... ١٠ رمضان ١٤٠٩ هـ

الجواب: د زید دا کلام دروغ، د هوکۀ یاتدبیر دې هزل نه دې، حکایت دې انشاء نه ده، لہذا پۀ زید باندي بڼخۀ نه ده مطلقہ شوې نه اول نه دویمہ (۱)۔
وہو الموفق

..د خړ طلاق زویو، کنزې دی طلاق نه دې

سوال: ڇه فرمائي علماء دين ڊڊي مسئلي ٻه باره ڪسني ڇه زيد دغصي ٻه
حالت ڪسني خپل زوي ته او وائي، دخر طلاق زوييه، ڊي ڪلماتوسره
زيد باندي طلاق واقع ڪيري او ڪه نه؟ بينوا توجروا

المستفتي: فضل مولا بابوزئي مردان..... ۱۹۷۲ء، ۱۹۱۷ھ

(١) وفي الهندية ولو قال امرأته الحبشية طالق ولا يه له في طلاق امرأته وامرأته ليست بحبشية لا يقع عليها وعلى هذا اذا سمى بغير اسمها ولا يه له في طلاق امرأته فان نوى طلاق امرأته في هذه الوجوه طلقت امرأته كذا في الذخيرة.

(فتاوى عالمگیری ۱: ۳۵۸ الباب الثاني في ايقاع الطلاق الفصل الاول)

وقال العلامة ابن نجيم: لو قال امرأته الحبشية طالق وامرأته ليست بحبشية لا يقع..... وفي المحيط الاصل انه متى وجدت النسبة وغير اسمها بغيره لا يقع لان التعريف لا يحصل بالتسمية متى بدل اسمها لان بذلك الاسم تكون امرأة اجنبية.

٣ (البحر الرائق ٣: ٢٤٣ باب طلاق الصريح)

الجواب: چونکه دالفظ (سب) دکنزلودپیاره استعمالیږي نه د انشاء دطلاق دپاره، لعدم الاضافه الی المراقه، لهذاپه دې کس باندي ښځه نه ده مطلقه شوي (۱) والدلیل علی السب ان هذا اللفظ يستعمله الايم ايضا، فافهم. وهوالموفق

د مختلف احتمالاتو په وجه باندې د طلاق حکم لکول بې قاعدې امر دې

سوال: څه فرمائي علماء دين ددې مسئلې په باره کښې چه ديو کس دوه نسخې دې دخپل کور زيورات په ډير احتياط باندې په خپل تحويل کښې ساتي بيا هغه زيورات ورک شول دده د سخت اخلاقونه او دگنده کردار او سيرت په بناء باندې دکلې ټول خلق ددې ورک شوې واقعه ددې کس خپل فريب گنډې دا په ضد دې چه زيورات ورک شوې دي، ليکن خلق ئې منلو ته تيار نه دي نو هغه خپله صفائي په دې الفاظوسره کوي،، که چرې زما زيورات نه وي ورک شوي، نو په ماباندې خپله نسخه په هر درې طلا قوسره حرامه ده ياماته دهغي څه علم وي ياماپه خپله دبل چاپه حواله کړي وي، دقسم کولونه پس دا خپلې دواړه نسخې مجرمې گنډي، نسخې دقسم کولو دپاره تيارې دي ليکن دا دقسم اچولو په ځاني بدستور هغوي ملزمانې جوړوي، څه ورځې پس دده دويمه (نوي) نسخې سره په

﴿ ١ ﴾ قال العلامة الحصكفي: والكنایات ثلاث ما یحتمل الرد او ما یصلح للسب او لا ولا، قال ابن عابدين: (قوله خلیة) ای خالیة اما عن النکاح او عن الخیر ای فهو علی الاول جواب وعلی الثانی سب وشم ومثله ما یأتی.

(الدرا المختار مع رد المختار ٢: ٥٠٢، ٥٠٣ باب الكنايات)

پہ دی باندی ددی سری دگوتی نشان اود عرائض نویس دستخط اومهرهم لگیدلی دی. یہ نوٹس کنبی دزیوراتواندراج دی چہ دده نہ دده د وینامطابق وړاندی ورک شوی ووبل طرفته ئی هغه دوه ښځې طلاقې کړې دا اعلان کوی چہ زیورات ورک شوي دی او اوس وائی چہ دښځې سره دی یعنی دلیک په طور باندی دورک شوو زیوراتوپه موجودگي (خپل کور کنبی) تسلیم کړی دویم ځل دښځې په سر باندی اړوی. حالانکه ښځه ده یک یواځې خالی لاس دکورنه ویستلې ده نوددی تضادبیانی په وجه دده طلاق واقع دی او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: غلام رسول کاجودیره اسماعیل خان..... ۱۹۷۵ء ۲۵/۸

الجواب: چونکه دطلاق اچولونه پس دزیوراتوپیدا کیدو احتمال موجود دی همدارنگه دنوروزیوراتو جوړولو احتمال هم موجود دی اوددروع بیانی (څنگه چہ ئی عام طور باندی په نوټسونو کنبی کړي ده) هم احتمال موجود دی لهاددی احتمالاتوپه موجودگي کنبی دښځو مطلقه کیدل بی قاعدی امر دی (۱) - وهوالموفق

د فلانی تقریرکه می واوریدو نو ښځه می طلاقه..

بیانی دتیپ ریکارده نه واورى ددی حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین ددی مسئلې په باره کنبی چہ زید او وئیل که چرې دفلانی تقریرمی واوریدو نوزمانښځه طلاقه ده، بیا هغه اچانک تیپ ریکارده اولگولونوپه هغې کنبی دغه کس تقریروا وڅه الفاظ ئی واوریدل سمدستی ئی بند کړو. ایا طلاق واقع شو؟ بینوا توجروا

المستفتی: احمد علی حقانی جنوبی وزیرستان..... ۱۹۸۷ء ۱۴/۹

(۱) دصدق الزوج فی الشرط په صورت کنبی دا احتمالات مفید اود کذب په صورت کنبی بی فائدی دی..... (سیف الله حقانی)

جواب: دا کس نه حانت کیږی ځکه چہ ده تقریرنه دی اوزیدلی، بلکه دتقریر عکس ئی اوریدلی دی (۱) - وهوالموفق

که دا کار ما اوکړو نو زه به طلاق یم. ددی حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین ددی مسئلې په باره کنبی که چرې یوکس او وائی څنگه چہ عام رواج دی، که مادا کاراونه کړو نو زه به طلاق یم، یعنی که چرې زما دا کار اوکړو نو زه طلاق یم، نو ایا ددی کار کولونه پس طلاق واقع کیږی؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا سراج الدین حقانی خطیب سفید مسجد بدرشی نوشهره ۱۹۸۴ء ۲۱/۳

الجواب: په دی کس باندی ښځه نه ده مطلقه شوی عرف کنبی دا الفاظ سب د (کنزلو) په طور باندی استعمالیږی نه د انشاء طلاق په ارادې سره (۲) همدارنگه په دی کنبی اضافت هم موجود نه دی (۳) - وهوالموفق

(۱) قال العلامة ابن نجيم: ولو حلف لا يتكلم..... ولو كتب اليه كتابا او ارسل اليه رسولا لا يحث لانه لا يسمى كلاما عرفا..... واعلم ان الكلام لا يكون الا باللسان فلا يكون بالاشارة ولا بالكتابة والاخبار والاقرار والشارة تكون بالكتابة لا بالاشارة والايماء والظهار والافشاء والاعلام يكون بالاشارة ايضا الخ.

(البحر الرائق ۳: ۳۳۳ باب اليمين في الاكل والشرب واللبس والكلام)

(۲) قال العلامة ابن نجيم لو قال لها يا مطلقة ان لم يكن لها زوج طلقها قبله او كان لها زوج لكن مات وقع الطلاق عليها وان كان لها زوج طلقها قبله ان لم ينو الاخبار طلقت، وان نوى به الاخبار صدق ديانة وقضاء على الصحيح ولو نوى به الشتم دين.

(الاشباه والنظائر ۵۱ التاسع بيان محل النية)

(۳) قال العلامة ابن عابدين: ان الصريح لا يحتاج..... (بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

د خپلي ښځې په ځاني د بلي ښځې نوم واخلې طلاق نه واقع کيږي

سوال: څه فرمائي علماء دين ددې مسئلې په باره کښې چه ديوکس نکاح د صاحبزادگي سره اوشوه بياپه خپلو کښې دا اختلاف په وجه بعض خلقو دې مجبور کړو چه دې ښځې ته طلاق ورکړه، د سخت مجبوري په وجه ده دا حيله وکړله چه دده د ښځې د خور نوم نواب زادگي ده هغې ته او وئيل چه دده د ښځې نوم څه دې؟ دې وخت کښې د جيني رشته دار موجود نه وو، او نورو خلقو ته هم ددې نوم نه ورتلو، نواب زادگي قصد او وئيل، دوي ددې د طلاق ورکولو مطالبه او کړه نو دې کس او وئيل چه مانواب زادگي پريخي ده درې ځله ئې اوئيل، نو ايا دده په غلط نوم اخستلو باندې طلاق واقع کيږي کله چه ئې خپلې ښځې صاحبزادگي ته د طلاق ورکولو اراده نه وي؟ بينوا توجروا

المستفتي: مولوی محمد امين مهتمم مدرسه تعليم الاسلام قائد آباد سرگودها ۱۹۷۷ء
الجواب: په صورت مسئله کښې په دې خاوند باندې ښځه نه ده مطلقه شوې، کما في الهندية ۱: ۳۸۲ قال امراته عمرة بنت صبيح طالق وامراته عمرة بن حفص ولانية له لا تطلق امراته (الي ان قال) ولو قال امراته الحيشية طالق ولانية له

(بقية حاشيه) الى النية ولكن لا بد في وقوعه قضاء وديانة من قصد اضافة لفظ الطلاق اليها عالما بمعناه ولم يصرفه الى ما يحتمله كما افاده في الفتح وحققه في النهر.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۴۶۷ مطلب ان الصريح يحتاج في وقوعه ديانة الى النية)

وفي الهندية: وفي الفتاوى رجل قال لامراته اكر وزن مني سه طلاق (ان كنت امرأتى طالق ثلاثا) مع حذف الياء لا يقع اذا قال لم انو الطلاق لانه لما حذف لم يكن مضيفا اليها.

(فتاوى عالمگیری ۱: ۳۸۲ الفصل السابع في الطلاق بالفارسية)

في طلاق امراته وامراته ليست بحشية لا يقع عليها وعلى هذا اذا سمي بغير اسمها ولانية له في طلاق امراته (۱). وهو الموفق

د خپلي ښځې متعلق خوښي ته دا وئيل چه

دا ځما ښځه ده او که ستا ددې حکم

سوال: څه فرمائي علماء دين ددې مسئلې په باره کښې چه يوکس د خپلې ښځې ځوئ ته چه کوم ددې د دويم خاوند نه وو هغه ته او وائي چه، دا زما ښځه ده او که ستا، يعني دهغه حقيقي مور هغه ته د ښځې په نسبت منسوب کړي، ايا په دې خبرې سره حرمت واقع کيږي؟ بينوا توجروا

المستفتي: محمد فاضل هزاره ۱۹۷۷ء ۳۱۹

الجواب: دا جاهلان کلام دي گنهگار يږي ليکن طلاق يا حرمت نه واقع کيږي. وهو الموفق

بغير د اضافت او حکم نه اووه طلاقه وئيل لغوه دي

سوال: څه فرمائي علماء دين ددې مسئلې باره کښې چه يوکس او وئيل چه "اووه طلاقه"، يعني صرف دا او وائي نور څه ئې نه دي وئيلې وروسته ئې او وئيل چه قسم دي ددې څه حکم دي؟ بينوا توجروا

المستفتي: طالب جان حقاني يکم ذيقعد ۱۴۰۱هـ

الجواب: دې کښې نه اضافت الى الزوج موجود دي اونه حکم، پس د اللفظ لغوه دي (۲) - وهو الموفق

(۱) (فتاوى عالمگیری ۱: ۳۵۸ الباب الثاني في ايقاع الطلاق الفصل الاول)

(۲) قال العلامة الحصكفي: صريحه مال لم يستعمل الا فيه كطلقتك وانت طالق ومطلقة قيد بخطابها لانه لو قال ان خرجت يقع الطلاق او لا تخرجي الا باذني فاني حلفت بالطلاق فخرجت لم يقع لتركه الاضافة اليها، قال ابن عابدين: لتركه الاضافة اي المعنوية فانها الشرط والخطاب من الاضافة المعنوية وكذا الاشارة نحو هذه طالق.

(الدر المختار مع ردالمحتار ۲: ۴۶۶ باب الصريح)

ای طلاق دے وی کہ ئی اوخورو.

یعنی طلاق دے کہ چری اونے خورلو. ددی حکم

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلے پہ بارہ کنبی چہ دبغض خلقو میلمانہ راشی کورو الاور تہ دگد ذبح کولو ارادہ اوکرہ نوبو میلماہ اووئیل چہ مونہ داگہ نہ خورو او الفاظ دطلاق ئی دارنگہ پہ پستو کنبی استعمال کرل. ای طلاق دے وی کہ ئی اوخورو. پہ دے صورت کنبی ددی خہ حکم دے؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا محمد ہاشم حقانی..... ۲۷ دسمبر ۱۹۸۷ء

الجواب: پہ ظاہرہ دالفظ لغوہ دے دے سرہ طلاق نہ واقع کیڑی خکہ چہ پہ دے کنبی اضافت بنخے تہ نہ لفظ موجود دے اونہ معنی، اول خو ظاہر دے (۱) او دویم خکہ چہ دالفاظ غیر شادی شدہ ہم استعمالوی۔ وهوالموفق

بنخے تہ د مورسختی کنزلی کولو سرہ طلاق نہ واقع کیڑی

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلے پہ بارہ کنبی چہ یوکس دبنخے مور تہ سختی کنزلی کوی ایاپہ دے سرہ پہ نکاح باندي دطلاق وغیرہ اثر غورخیڑی؟ بینوا توجروا

المستفتی: فضل رازق امان کوٹ پشاور..... ۱۹۷۲ء ۲۱۱

الجواب: چونکہ دمورسختی کنزلی دالفاظو دطلاق نہ نہ دے نہ صریح دے اونہ

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی: لو قال ان خرجت يقع الطلاق او لا تخرجی الا باذنی فانی حلفت بالطلاق فخرجت لم يقع لتركه الاضافة اليها. قال ابن عابدين: ای المعنوية فانها الشرط.

(الدرالمختار مع ردالمختار ۲: ۳۶۶ قیل مطلب من الصریح الالفاظ المصحفة)

کنایہ دے. لہذا دے سرہ طلاق نہ واقع کیڑی (۱)۔ وهوالموفق

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: (قوله مالم يستعمل الا فيه) ای غالباً کما یفیدہ کلام البحر وعرفہ فی التحریر بما یثبت حکمہ الشرعی بلا نية واراد بما اللفظ او ما یقوم مقامہ من الكتابة المستبينة او الاشارة المفهومة..... لان رکن الطلاق اللفظ او ما یقوم مقامہ.

(ردالمختار هامش الدرالمختار ۲: ۳۶۵ باب الصریح)

ای طلاق دی وی کہ ئی اوخورو.

یعنی طلاق دی کہ چری اوئی خورلو ددی حکم

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلے پہ بارہ کنبی چہ دیغض خلقو میل نہ رانی کورو اور نہ دیگہ دبح کولو ارادہ اوکرہ نوبو میلہ اووئیل چہ مونہ داگہ نہ خورو او الفاظ طلاق ئی دارنگہ پہ پنبستو کنبی استعمال کرل، ای طلاق دی وی کہ ئی اوخورو، پہ دی صورت کنبی ددی خہ حکم دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا محمد ہاشم حقانی..... ۲۷ دسمبر ۱۹۸۷ء

الجواب: پہ ظاہرہ دالفظ لغوہ دی دی سرہ طلاق نہ واقع کیچی خکہ چہ پہ دی کنبی اضافت بنخی تہ نہ لفظ موجود دی اونه معنی، اول خو ظاہر دی (۱) او دویم خکہ چہ دالفاظ غیر شادی شدہ ہم استعمالوی۔ وهوالموفق

بنخی تہ د مورسختی کنزلی کولو سرہ طلاق نہ واقع کیچی

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلے پہ بارہ کنبی چہ یوکس دبنخی مور تہ سختی کنزلی کوی ایاپہ دی سرہ پہ نکاح باندي دطلاق وغیرہ اثر غورخیچی؟ بینوا توجروا

المستفتی: فضل رازق امان کوت پشاور..... ۱۹۷۲ء ۲۱۱۱

الجواب: چونکہ دمورسختی کنزلی دالفاظو دطلاق نہ نہ دی نہ صریح دی اونه

﴿۱﴾ قال العلامة الحصكفي: لو قال ان خرجت يقع الطلاق او لا تخرجي الا باذني فاني حلفت بالطلاق فخرجت لم يقع لتركه الاضافة اليها. قال ابن عابدين: اي المعنوية فانها الشرط.

(الدرا المختار مع رد المختار ۲: ۳۶۶ قيل مطلب من الصريح الالفاظ المصحفة)

کناية دي، لهذا دي سرہ طلاق نہ واقع کیچی (۱)۔ وهوالموفق

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: (قوله مالم يستعمل الا فيه) اي غالبا كما يفيدہ كلام البحر وعرفہ فی التحریر بما يثبت حكمه الشرعي بلا لية واراد بها اللفظ او ما يقوم مقامه من الكتابة المستبينة او الاشارة المفهومة..... لان ركن الطلاق اللفظ او ما يقوم مقامه.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۶۵ باب الصريح)

باب القضاء ودعوى الطلاق والنكاح

بخه د طلاق ثلاثه دعوى اوکړې او خاوند منکړوى ددې څه حکم دي؟
 سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه دیوېښځې بیان دي چه زما خاوند ماته درې طلاقه په یو وخت راکړل دواقعی گواهي ددې ښځې د پنځلسو کالو لور ورکوی چه زما پلار طلاق ورکړي دي او درې طلاق ئې په یو ځل ورکړي دي، لیکن خاوند منکړدي او وائی چه ما طلاق نه دي ورکړي بلکه ما وئیلی دی چه زه ستامورته آواز کوم اودهغې په مخ کښې تاته طلاق درکوم او فارغوم دي، ددې نه علاوه داخاوند کچه خبرووالادي اودروغ هم وائی په خپله خبره قائم نه پاتې کیږي لیکن ښځه نیک چلنه اود پخو خبرو والاده او ریښتونې ښځه ده، لهاددې طلاق حکم واضح کړئ؟ بینوا توجروا المستفتی: عبد الخالق جامع مسجد حاجیه ایبته آباد... ۱۲۱ شوال ۱۴۰۲ هـ

الجواب: بشرط صدق وثبوت دانبځه په دي خاوند باندې حرامه شوي ده په دي ښځه اوددې په اولیاء باندې ضروري ده چه دي خاوند ته په جماع وغیره باندې قدرت ورنه کړي، کما فی الهندية ۵: ۲۴۶ وکذلك ان سمعت انه طلقها ثلاثا ووجد الزوج ذلك وحلف فردها عليه القاضي لم يسعها المقام معه وينبغي لها ان تفتدى لها بما لها او تقرب منه وان لم تقدر على ذلك قتلته الخ (۱). وهو الموفق

بخه د درې طلاقو مدعيه ده او خاوند د طلاق رجعي مدعي دي؟

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه مسمی زید خپلې

(۱) (فتاویٰ عالمگیری ۵: ۳۱۳ الفصل الثاني فی العمل بخبر الواحد فی المعاملات)

ښځې ته طلاق ورکړې دي عمر حلفیه گواهي ورکوی چه زید درې طلاقه ورکړې دي او بکر داگواهي ورکوی چه زید طلاق رجعی ورکړې دي، زید په خپله هم وائی چه ما طلاق رجعی ورکړې دي او هنده وائی چه زه ئې په درې طلاقو باندې طلاقه کړې يم، اوس فیصله په څه قسم ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: فضل واحد..... ۱۹۷۷ء ۸۱۵

الجواب: په صورت مسئله کښې که چرې ښځې درې طلاقه په خپله اوریدلې وي نو دانبځه دي خاوند ته نه شی حلالیدي اگرچه خاوند مکمل نصاب د شهادت پیش کړي، وفي الهندية ۵: ۳۴۶ وکذلك ان سمعت انه طلقها ثلاثا ووجد الزوج ذلك وحلف فردها عليه القاضي لم يسعها المقام معه (۱) انتهى بقدر الضرورة واما شهادة بينة الزوج فهي على النفي فتكون ردا (۲). وهو الموفق

خاوند طلاق ورکولونه پس منکرشی او ښځه قسم خوري په طلاق باندې؟

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه یو کس خپلې ښځې ته درې طلاقه ورکړې او بیامنکرشی او ښځه قسم خوري چه ده ماته درې طلاق راکړې دي ددې څه حکم دي؟ بینوا توجروا

المستفتی: شوکت علی اسما عیله مردان..... ۱۹۷۴ء ۲۷۱

جواب: که چرې واقعی درې طلاقه ئې ورکړې وي نو بیادې کس باندې دانبځه

(۱) (فتاویٰ عالمگیری ۵: ۳۱۳ قیل الباب الثاني فی العمل بغالب الراي)

(۲) وفي الهندية: شاهدان شهدا على رجل بقول او بفعل يلزمه بذلك اجارة او كتابة او

بيع او قصاص او مال او طلاق او عتاق فی موضع وصفه او فی يوم سمياه فاقام المشهود

عليه بينة انه لم يكن في ذلك الموضوع اولا في ذلك اليوم في الموضوع الذي وصفه لم

تقبل منه البينة على ذلك. (فتاویٰ عالمگیری ۳: ۵۱۲ الباب التاسع فی الشهادة على النفي)

ساتل یا بنیٰ تہ ددی خاوند سرہ وخت تیرو ل ناجائز دی (۱) خو کہ چری
حلالہ او کری نو جائز دہ (۲)۔

نوٹ: دا بنیٰ ددی خاوند نہ تختید ی شی (۳)۔ و هو الموفق

د خاوند او بنیٰ د طلاق پہ تعداد کسب اختلاف پہ صورت کسب فیصلہ
سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ پہ بارہ کسب چہ یوجینی وائی چہ
ماتہ زما خاوند دوه خلہ طلاقہ بنو خہ زمانہ مخکسب راکری وو بیائی ددی نہ
پس یکدم درې طلاقہ راکرل، گویا چہ تول پنخہ طلاقہ ئی راکری دی؟ ددی پہ
جواب کسب ہلک داو لودوہ خلوا قرار کوی مگر دہ چہ پہ کوم کلمات باندی
د تلفظ اقرار کری ددی ہغہ الفاظ ہغہ کس د طلاق الفاظ نہ گنری، ددہ پہ خیال
کسب ہغہ صرف دہمکی وہ یاپہ مستقبل کسب د طلاق ور کولو ارادہ دہ او
روستہ دوه خلہ طلاق منی، ددرہم طلاق ہغہ اقرار نہ کوی، دجینی پلار تہ ددی

﴿۱﴾ وفي الهندية: واما حكم (الطلاق) فوقع الفرقة بانقضاء العدة في الرجعي وبدونه في
البائن وزوال حل المناكحة متى تم ثلاثا كذا في محيط السرخسي.

(فتاویٰ عالمگیری ۱: ۳۳۸ کتاب الطلاق الباب الاول)

﴿۲﴾ وفي الهندية: وان كان الطلاق ثلاثا في الحرة لم تحل له حتى تنكح زوجا غيره نكاحا
صحيحا ويدخل بها ثم يطلقها او يموت عنها كذا في الهداية.

(فتاویٰ عالمگیری ۱: ۳۷۳ فصل فيما تحل به المطلقة وما يتصل به)

﴿۳﴾ وفي الهندية: وكذلك ان سمعت انه طلقها ثلاثا وجحد الزوج ذاك وحلف فردها
عليه القاضي لم يسعها المقام معه وينبغي لها ان تفتدى بمالها او تهرب منه وان لم تقدر على
ذلك قتلته واذا هربت منه لم يسعها ان تعتد وتزوج بزواج آخر قال شمس الائمة
السرخسي رحمه الله تعالى ما ذكر انها اذا هربت ليس لها ان تعتد وتزوج بزواج آخر
جواب القضاء اما فيما بينها وبين الله تعالى فلها ان تتزوج بزواج آخر بعد ما اعتدت كذا في
المحيط. (فتاویٰ عالمگیری ۵: ۳۱۳ الفصل الثاني في العمل بخبر الواحد في المعاملات)

واقعی پتہ اولگیدہ ہغہ دمونخ روژوپا بند او دین دار سہی دہ ہغہ وائی چہ
طبعاً خوماتہ داخو خہ دہ چہ نکاح ماتہ نہ شی او دارشتہ قائمہ پاتی شی
لیکن دشریعت حکم اگر چہ بل خہ دہ نوزہ ہغہ تسلیموم، لہذا ہغہ د دوارو
بیانات پہ خپلہ دہغوی نہ اولیکل او یو عالم دہن تہ ئی حوالہ کرل چہ ددی
بیاناتو پہ روشنی کسب تاسو فیصلہ او کری او شرعی حکم واضح کری چہ
آیا حرمت مغلطہ ثابت کیری او کہ نہ طلاق رجعی دی؟

دجدایی نہ پس دیر مفاسد دی اونکاح پہ خپل حال پاتی کیدلو باندی
دجینی اصرار دی چہ ماتہ ہر کلہ بنہ یقین دی مایہ خپلہ پہ خپلو غور و نو
پنخہ خلہ د طلاق دا الفاظ اوریدل دی اوزہ قسم خورم او وائے چہ ماتہ د
تفسیر قرآن او بہشتی زیور نہ اوس مسئلہ ہم معلومہ شویدہ چہ زما دپارہ
ددہ سرہ اوسیدل حرام دی، نوزہ خنگہ دداسی کس بنیٰ جوہ شم، پہ ددی
صورت حال کسب ستاسو پہ خدمت کسب دا استفتاء در لیریم تاسود دوارو
لیکل شوی بیان غور سرہ او گوری ددی متعلق شرعی حکم اولیکل

(۱) دجینی ہغہ الفاظ کوم چہ دوه خلہ مخکسب وئیلی وو،، طلاق واخلہ،،
آیا موجب د طلاق دی؟ (۲) جینی وائی چہ کہ چری گواہ نشتہ نوایا پہ خپلہ
ددی لیکل ونہ نہ ثابتیری چہ دہ ماتہ دوه خلہ طلاق بنو مخکسب راکری دی
او ورستہ ددوه خلہ ہم ہغہ اقرار کوی نوزہ پنخہ خلہ وایم او ہغہ خلور خلہ
منی پہ ددی صورت کسب شرعی حکم خہ دی؟ (۳) کہ چری ہغہ پہ دوه خلہ
باندی قسم خوری نوزہ درې خلہ بلکہ پہ پنخہ خلو باندی قسم خوروتہ
تیارہ یم۔ (۴) ہغہ عالم دین ددی پہ بارہ کسب خہ فیصلہ صادر کری چہ
دجینی پلار تہ ہغہ خبرہ معلومہ شی او ہغہ جینی پہ ددی باندی آمادہ کری
او عمل پری او کری خواہ کہ ہغہ وصل وی او کہ فصل؟ بینوا توجروا

المستفتی: نامعلوم

الجواب: کہ چری د خلورو والا واقعہ د سابقہ واقعی نہ پہ مقدار عدت
تیریدل ونہ پس وی نو دا بنیٰ ددی خاوند تہ بغیر د تحلیل نہ واپس کیدی
شی، پہ شرط ددی چہ رجعت قولی یا عملی نہ وی شوی، لان کلمہ "جا"،

یتکلم بمعاذۃ لاعلیٰ نية الطلاق، وکلمة، طلاق لے لو،، يقع بها الطلاق کما فی
الهندية ۴۰۸:۱ ولوقال لها خذی طلاقک يقع من غیر نية (۱) او کہ چری د
خلورو واقعہ دعدت تیریدونہ مخکینی وی او یادر جعت نہ وروستہ وی نو
خاوند تہ بہ قسم ورکولی شی، لکونہ منکرا، او کہ چری د قسم کولو پہ
صورت کنبی بہ فیصلہ پہ ظاہرہ د خاوند پہ حق کنبی کیڑی، لیکن دفتوی
پہ روسرہ دانبخہ ازادہ دہ، کما فی الهندية ۳۴۶:۵ وکذلک ان سمعت انه طلقها
ثلاثا ووجد الزوج ذلک وحلف فردھا علیہ القاضی لم یسعھا المقام معہ وینبغی لھا ان
تفتدی بملھا او تمرب منہ وان لم تقدر علی ذالک قتلته واذھربت منہ لم یسعھا ان
تعتد وتزوج بزواج آخر قال شمس الائمة السرخسی ما ذکرھا اذاھربت لیس لھا ان
تعتد وتزوج بزواج آخر جواب القضاء اما فیما بینھما و بین اللہ تعالیٰ فلھا ان
تزوج بزواج آخر بعد ما اعتدت کذا فی المحيط (۲)۔ وھو الموفق

خاوند د طلاق ورکولو باوجود انکار کوی اوبخہ اقرار کوی نو....؟

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ پہ بارہ کنبی چہ یوی بخہ دعوی
او کرہ چہ زما خاوند ماتہ پہ حالت دجھگری کنبی پرلہ پسہ دوه خلہ وئیلی
دی چہ تہ مہ پہ درہ طلاقوسرہ طلاقہ کرہ ئی، خاوند پہ جواب کنبی
او وئیلو چہ زما دبخہ دمور دعوی غلطہ اودروغ دہ پہ مینخ کنبی خہ
شہادت نشتہ دہ، پہ دہ بناء باندہ خاوند تہ قسم و اچولی شو، خاوند
حلفیہ او وئیل چہ ما د مدعیہ ذکر کرہ شوی الفاظو باندہ طلاق وغیرہ خہ
نہ دہ ورکری، پہ دہ حالت کنبی مدعیہ پہ خپل بیان باندہ کلکہ دہ نو پہ
دہ صورت کنبی ہغہ د خاوند سرہ اوسیدلہ شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد عبدالحی ماہرہ دی آئی خان..... ۳۰۱۳۱، ۱۹۷۵

(۱) (فتاویٰ عالمگیریہ ۳۸۳:۱ الفصل السابع فی الطلاق بالالفاظ الفارسیة)

(۲) (فتاویٰ عالمگیریہ ۳۱۳:۵ قبیل الباب الثانی فی العمل بغالب الرأی کتاب الکراہیة)

الجواب: کہ چری بخہ تہ ددی تغلیظ جزم اویقین وی او خاوند منکروی نو کہ
چری دا بخہ پہ خلع یا فرار باندہ قدرت نہ لری نو دحاکم یا محکم تہ دہ
مرافعہ او کری پس کہ چری خاوند حلف واخستونو پہ دہ تقدیر باندہ دہ
بخہ تہ ددی سری سرہ اوسیدلو کنبی بہ گناہ نہ وی، کما فی ردالمحتار: ترفع
الامر للقاضی فان حلف ولائینہ فالاثم علیہ وان قتلته فلا شی علیہا، وفی ردالمحتار
۷۴۸:۲ وینبغی تقييده بما اذا لم تقدر علی الافتداء او الهرب (۱)۔ وھو الموفق

کہ چری گواہ عادل وی نو د طلاق نہ انکار غیر معتبر دہ

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ پہ بارہ کنبی چہ دوه کسانو گواہی
ورکرہ چہ زید زمونہ پہ مخامخ خپلہ بخہ تہ طلاق ورکری دہ لیکن خاوند
منکر دہ پہ دہ صورت کنبی د طلاق خہ حکم دہ؟ بینوا توجروا
المستفتی: پرویز احمد گوجرخان پندی..... ۲۶۱۲۱، ۱۹۸۵

الجواب: کہ چری دواہرہ گواہان عادلان وی نو د خاوند انکار غیر معتبر دہ
او طلاق واقع دہ، کما فی الدر المختار ۵۱۵:۴ ونصابا لغيرهما من الحقوق سواء
كان الحق مالا او غيره كنكاح وطلاق ووکالة الخ رجلا ن الخ اورجل
وامرتان (۲)۔ وھو الموفق

پہ طلاق کنبی مختلف او مضرب شہادت

او پہ الفاظو د طلاق کنبی د اختلاف حکم

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ پہ بارہ کنبی چہ ماخپلہ بخہ پہ
اجازت پہ خپلہ دوالدینو کورتہ اولیرلہ، اتہ میاشتی پس دھغی راوستلو
دیپارہ لارم، خواخہ تہ مہ او وئیل چہ جینی ماسرہ روانہ کرہ، پہ دہ کنبی
زمونہ پہ مینخ کنبی سخت کلامی راغلہ، پہ دہ وخت کنبی د شدت او غضب پہ

(۱) (الدر المختار مع ردالمحتار ۵۹۰:۲، ۵۹۱ قبیل باب الایلاء)

(۲) (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۲۱۳:۴ کتاب الشہادات)

حالت کنبی زما دخولې نه درې ځله دا الفاظ او وتل، که چرې ته دازماسره نه پرېږدې نوزه طلاق ورکوم. الفاظ خومي ياددي ليکن قصد او اراده مې نه وه، ماڅه نورڅه وئيل ليکن زما دخولې نه دا الفاظ او وتل، يوه نيمه مياشت پس سرگني مې د طلاقه کيدلو دعوه او کړه، ما ورته او وئيل چه ماد مستقبل انفاذ وئيلي دي بيا زما سخرمانه تپوس او کړو ليکن هغه په دې مجلس کنبې نه وو چه زوم مې څه وئيلي دي، بنځودالاندي شهادتونه ورکړي دي، يوې بنځې او وئيل چه الله حاضر او ناظر گنړلو حلفيه بيان ورکوم چه ده دکورنه د وتلو په وخت درې ځله د طلاق لفظ صرف وئيلې دې ددې نه وروسته او وړاندي ئې څه نه دي وئيلي. دويم دا گواهي ورکړه چه ده درې ځله دا الفاظ وئيلي دي زه طلاق ورکوم، دوه ځله په ناسته وواو يو ځل او دريدو، يوې جينئ دا گواهي ورکړه چه يو ځل په کت باندې ناست وواو دوه ځله او دريدو او دا الفاظ ئې وئيلي دي چه ما طلاق ورکړو، منور او وئيل چه تقريبادشپې يو ولس بجې د وقفې وقفې نه پس درې ځله دا الفاظ ئې استعمال کړل چه ما طلاق درکړې، اوس هر کله چه د گواهانو بيانات هم مختلف دي همدارنگه داهم يقين دي چه دا پنځه سړي او بنځه کوم چه گواهان دي زمونږ او ددوی په مينز کنبې دنيوی عداوت هم دي، دې پورې چه زمونږ او ددوئې په مينځ کنبې زباني جهنگړې هم شوي دي په دې صورت کنبې د طلاق د وقوع څه حکم دي؟ بينوا توجروا

المستفتی: عبدالرشید حیدر آباد سندھ..... ۱۹۷۲ء ۲۴/۸

الجواب: په صورت مسئلې کنبې دا بنځه مطلقه مغلظه نه ده ځکه چه د اختلاف او اضطراب په وجه دا گواهي کالعدم او ناقابل کيږي (۱) البته که چرې

(۱) قال العلامة ابن الشحنة: وفي المنع الموافقة كما تشترط بين الشهادة والدعوى فكل ذلك تشترط بين شهادة الشاهدين فيما يشترط فيه العدد حتى لو وقع الاختلاف بين شهادتهما لم تقبل شهادتهما وهذا لان اختلافهما اختلاف بين الدعوى والشهادة.

(لسان الحکام الملحقه بمعین الحکام ۲۴۷ نوع فی الاختلاف فی الشهادة)

بنځې په خپله د طلاق الفاظ يعنی طلاقه ده او طلاقه کيږي وغيره) اوريدلې وي نو ددې دپاره ددې خاوند سره اوسيدل حرام دي، کما فی الهندية ۳۴۶:۵ وکذلك ان سمعت انه طلقها ثلاثا وجحد الزوج ذلك وحلف فردها عليه القاضي لم يسعها المقام معه ويتبعي لها ان تفتدى بما لها واقرب منه وان لم تقدر على ذلك قتلته (۱). وهو الموفق

په طلاق کنبې د مدعي مطلقې گواهان منظور اود ناکح منکرنا منظور دي سوال: څه فرمائي علماء دين ددې مسئلې په باره کنبې چه ديوکس سره روپئ نه وي دا اعتبار دپاره ئې دا الفاظ او وائيلي که چرې زه صبادي وخته پورې روپئ درنه کړم نو په ماباندې بنځه طلاقه ده درې ځله ئې دا الفاظ او وئيل او ددې واقعي گواهان موجود دي اوس هغه کس انکار کوي اوس ددې فيصله په څه ډول کيدې شي دچا گواهي معتبر ده؟ بينوا توجروا

المستفتی: عتيق الله..... ۱۳۹۱/۲/۳هـ

الجواب: په صورت مسئلې کنبې منکوحه مدعيه طلاق ثلاثه ده او ناکح منکر دي پس دمدعيه گواهان منظور دي، لان البينة للمدعي واليمين على من انكر (۲) اود ناکح گواهي نامنظور دي. لانها شهادة على النفي،

(۱) (فتاوى عالمگیری ۵: ۳۱۳ الفصل الثاني في العمل بخبر الواحد في المعاملات)

(۲) قال الشيخ محمد خالد الآتاسي: البينة على المدعي واليمين على من انكر..... وهذه القاعدة بعينها لفظ حديث مشهور تلقتة الائمة بالقبول، منقول في شرح العناية بهذا اللفظ، وفي رواية: البينة على المدعي واليمين على المدعي عليه وفي رواية مسلم واحمد: لو اعطى الناس بدعواهم لا دعى ناس دماء رجال واموالهم لكن البينة على المدعي الخ.

(شرح المجلة ۱: ۲۱۳ مادة: ۷۶)

کما فی ردالمحتار ۳: ۳۸۸ (۱) وغیره فلیراجع - هوالموفق

په طلاق کښې د پنځو گواهانو په بیان کښې دا اختلاف په صورت کښې حکم
سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه یو کس خپلې ښځې ته خور او وئیل او طلاق ئې ورکړو په دې باندې گواهان موجود دي، یوگواه نه عدد هیر شوې دي او دوه وائی چه درې ځله ئې خور او دوه ځله ئې طلاق وئیلې دي او باقی دوه گواهان وائی چه صرف دوه ځله ئې وئیلی دی، اوس په دې صورت کښې د طلاق څه حکم دي؟ بینوا توجروا

المستفتی: غلام جیلانی ناظم مدرسه تدریس القرآن فتح جنگ ۱۹۷۳ء ۱۸۱۷۱
الجواب: واضحه دي وی چه په صورت مسئوله کښې په دې کس باندې ښځه مطلقه مغلظه نه ده شوې، دده دپاره زبانی مراجعت کافی دي، لیکن په یو خاص وجه باندې تجدیدنکاح کول بهتر دي، والدلیل علی المرام ان اطلاق الاخت علی الزوجة وان کان یکره لکن لا یقع به الطلاق لما فی الدرالمختار ۳: ۳۹ والاینوشینا اوحذف الکاف لغاوتین الادنی ای البرویکره قوله انت امی ویابنتی ویاختی ونحوه انتهى (۲) وراجع الی ردالمحتار، وكذا الشاهد الواحد لا یخبر عن العدد والاثنان یخبران عن التغلیظ وآخران عن غیر التغلیظ ای عن طلقستین فتهاوتت البینتان لما فی الدرالمختار ۳: ۶۲ ولوشهدا حدهما بالف والآخر بالفین اومأة ﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدین: (قوله لم تقبل) ای عندهما لانها قامت علی النفی وحاصله

انه لا یفصل فی النفی بین ان یحیط به علم الشاهد فتقبل الشهادة به اولا فلا بل لا تقبل علی النفی مطلقا نعم تقبل علی النفی فی الشروط حتی لو قال لعبدہ ان لم تدخل الدار الیوم فانت حرفشہدا انه لم یدخلها قبلت ویقضی بعقده کما فی المبسوط. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۳: ۱۳۷ باب الیمین فی البیع مطلب شهادة النفی لا تقبل فی الشروط)

﴿۲﴾ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۲۲۶ باب الظهار)

ومأتین او طلقه وطلقتین او ثلاث ردت لاختلاف المعینین، انتهى (۱)
پس چونکه دا څلور گواهان په دوه طلاقومتفق دي او دریم کښې مختلف دي لهذا د دوه واقع کیرې او چونکه دا دواړه صریح دي لهذا په عدت کښې دتنه رجوع درست ده. وهوالموفق

محکم ته باقاعده د ثبوت راوړلو

نه بغير ښځه مطلقه نه ده

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه ما خپله ښځه د گاونډیانو د کورونو ته تللونه منع کړه، د ښځې په دې حرکت نه سمیدو باندې زموږ په مینځ کښې تنازعه پیدا شوه، زما د ښځو خوا هڅه دي چه ځمانيځه زما نه جدا کړی او بله قبيله کښې نکاح کړی، د شپې وخت کښې زموږ بحث او مباحثه او تکرار جاري وو حتی چه په ما باندې ئې دباؤ واچولو بلکه دقتل دهمکي ئې را کړه چه خپله ښځه د گاونډیانو کره دتللونه مه منع کوه، چنانچه ما صرف داسې او وئیل چه دا زما څه موريا خورنه ده زه ئې هيڅ کله هم دا گاونډیانو کره نه پریرېدم دجینی د والدينو او دطرفداري کولو والا څوکسان ځما خلاف بیان کوی چه ما په یو ځل طلاقه ثلاثه وئیلی دی او ښځه په خپله زمانه جدا کوی، اوس وضاحت او کړئ؟ بینوا توجروا

المستفتی: بشیر روشن کوهاله هری پور هزاره ۱۹۷۵ء ۸۱۴

الجواب: حسب بیان مستفتی په دې خاوند باندې نه څه کفاره واجب ده

﴿۱﴾ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۳: ۳۳۳ باب الاختلاف فی الشهادة)

اونه بنسخه طلاقه شویده لیکن محکم ته د باقاعدہ ثبوت راوړلونه پس به بنسخه مطلقه وی. (۱) - وهو الموفق

طلاق مغلظه او په دې باندې د شهادت

موجودگي کښې د زوجیت دعوی مردود ده

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه یو کس خپلې منکوحې بنسخې ته طلاق ثلاثه ورکړل جدائی کړه او دده گواهان هم موجود دې بنسخې دعوت تیرولونه پس دویم ځانې کښې نکاح او کړه چه دهغې اووه بجې پیدا شول، اوس شل کاله پس هغه کس وائی چه ما طلاق نه دې ورکړې اود منکوحې کیدو دعوی کوی لیکن شل کاله هغه خاموش و. ایاد دوو گواهانو په مخکښې زبانی طلاق کیږي؟ آیا شل کاله تیریدونه پس دده دا حق شته چه محض د عناد د وجې نه هغه خپله سابقه بنسخه بدناموی؟ بینوا توجروا

المسفتی: نامعلوم..... ۱۴۲۱، ۱۹۷۳

الجواب: په شرط د صدق دمستفتی په دې کس باندې بنسخه مطلقه مغلظه شوې ده او د شهادت طلاق په موجودگي کښې به دده دعوی مردود ولې شی (۲) فی الدر المختار: ورکنه لفظ مخصوص خال عن الاستثناء (هامش رد المختار ۵۷۴: ۲) (۳) - وهو الموفق

د وفات نه پس د طلاق د خبر حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه زما پلاریو واده (۱) وفی الهندیة: وشرط فیها شهادة رجلین او رجل وامرأتین سواء کان الحق مالا او غیر مال کالنکاح والطلاق. (فتاوی عالمگیری ۳: ۴۵۱ کتاب الشهادات الباب الاول) (۲) قال العلامة الحسکفی: ونصابها لغيرها من الحقوق سواء کان الحق مالا او غیره کنکاح وطلاق ووکالة..... رجلا..... او رجل وامرأتان. (الدر المختار علی هامش رد المختار ۳: ۴۱۳ کتاب الشهادات)

(۳) (الدر المختار علی هامش رد المختار ۲: ۴۵۳ کتاب الطلاق)

او کړو بیاني دویم واده او کړو، د دویم واده نه ئې څه اولاد دې چه په هغې کښې زمونږ مشر ورور هم وو، مشر ورور پلار د دریم واده نه منع کول غوښتل چه دریم واده مه کوه لیکن پلار مو دریم واده او کړو، چه دهغې ته څه اولاد پیدا شول، اوس مو پلار وفات شوي دې د مال موروثه د تقسیم مسئله ده، اوس مشر ورور مو وائی چه په مال متروکه کښې د دریم واده والاد اولاد څه حصه نشته دې ځکه چه کله مو پلار دریم واده کولونوزما د منع کولو په وجه هغه او وئیل که چرې زه دریم واده او کړم نو په ما باندې هغه طلاقه ده، لیکن دهغې باوجود د فعل حرام مرتکب شولهدا هغه اولاد کوم چه د دریمې بنسخې نه دې دهغوی په دې کښې څه حق نشته دې، او مشر ورور د اهرم زیاتوی چه ماته دا حق دې چه زه ددې اظهار او کړم ورنه عند الله زه مجرم یم، ایاد دا دعوی (دمشر ورور) صحیح ده، بینوا توجروا

المستفتی: عبدالستار بلوچستان..... ۱۹۷۷، ۱۰، ۲۲۱۱

الجواب: کله چه مدعی او گواهان تاحین وفات ساکت وی (۱) نو د فسق اود تهمت په وجه نه ددوی خبر واجب القبول نه کیږي (۲) خصوصاً چه درې الفاظو باندې (۱) قال الشيخ الافغانی: والدعوی تندفع بمرور الزمان ایضا اذا کان ترک بلا عذر من کون المدعی غائباً او صبیاً او مجنوناً وليس لهما ولی او کون المدعی علیه امیراً جائراً يخاف منه الخ.

(معین القضاة والمفتیین ۲۳ الفصل الخامس فی دفع الدعاوی)

(۲) قال العلامة الطرابلسی: ومنه ما حکاه عن شرح الزیادات: مات عن امرأة وورثة فشهد الشهود انه کان اقر بحرمتها حال صحته ولم يشهدوا بذلك حال حیاته لا تقبل اذا كانت هذه المرأة مع هذا الرجل وسکوته لانهم فسقوا وشهادة الفاسق لا تقبل.

(معین الحکام ۷۲ فصل حد العدالة الخ)

دری طلاق و رکول او د حسب العرف د تجدید نکاح احتمال (۱) او تحلیل (۲) یا قبول بالفعل (۳) یا دامام محمدیہ قول باندی د عمل کولو احتمال موجود دی (۴)۔ وهو الموفق

د نکاح د ثبوت د پارہ د نکاح خوان په ځانې د دویم امام د گواهي حکم
سوال: څه فرمائی علماء دین ددی مسئلې په باره کښې چه دیو بنځې د نکاح تقریباً لس کاله شوي دی دیو کس سره شوي وه حقوق زوجیت ئې ادا کول، اوس دا بنځه یو بل کس سره او تختیده او په حکومت کښې ئې دعوی او کره چه زما نکاح ددی مخکینی کس سره نه ده شوي. اوس هغه امام کوم چه نکاح ترلې

﴿۱﴾ قال العلامة ابن نجيم: ولو كرر لفظ الطلاق فان قصد الاستئناف وقع الكل او التاكيد فواحدة ديانة والكل قضاء وكذا اذا اطلق. (الاشباه والنظائر ۵۷ قيل القاعدة الثالثة) چونکه زموږ په عرف کښې د طلاق تکرار د تاکید د پارہ وی او بغير د نیت نه په عرف کښې هم تاکید مراد اخستلې شی په دې وجه دې صورت کښې زموږ شیخ دامت برکاتهم د طلاق رجعی حکم ورکوی ځلانکه بعضې علماء دا تکرار په بائن باندې محمول کوی په دې وجه د نکاح تجدید حکم هم کوی.

(فليراجع الى فصل عد الطلاق والقاء الاحجار من هذه الفتاوى)
(۲) مثلاً طلاق مغلظه ئې ورکړی وی اوبیا د حلاله نه پس دوباره دده په نکاح کښې راغلې وی.

كما في الهداية: وان كان الطلاق ثلاثاً في الحرة او ثنتين في الامه لم تحل له حتى تنكح زوجاً غيره نكاحاً صحيحاً ويدخل بها ثم يطلقها او يموت عنها. (الهداية ۲: ۳۹۹ باب الرجعة كتاب الطلاق)

﴿۳﴾ قال العلامة الشامي: اذا قال كل امرأة اتزوجها طالق والحيلة فيه ما في البحر من انه يزوجه فضولي ويجيز بالفعل كسوق الواجب اليها.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۵۳۷ مطلب فسخ اليمين المضافة الى الملك)

﴿۴﴾ قال العلامة الحصكفي: وفي المجتبى عن محمد في المضافة لا يقع وبه ائمة خوارج انتهى وهو قول الشافعي وللحنفي تقليده بفسخ قاض بل محكم بل القضاء عدل وبفتوتين في حادثين وهذا يعلم ولا يفتى به بزاوية. (الدر المختار على هامش ردالمحتار ۲: ۵۳۸، ۵۳۹ مطلب في فسخ اليمين المضافة الى الملك)

ده حکومت کښې دعوی نه کوی ځکه چه مد علیه او امام دیو قوم دی، اوس که چرې ددی امام په ځانې دویم امام د نکاح کولو گواهی ورکړی نو دا حیلہ څنگه ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: نظام الدین احاطه مدنیہ دارالعلوم حقانیہ

الجواب: که چرې د عرف نه معلومه وی چه دا خاوند وغیره به دمقدمې گټلونه پس دا بنځه قتل کړی نو ددی امام دوم د پارہ د قتل کید و سبب جوړیدل سخت دې په نسبت د زنا کاری باندې اطلاع کیدلونه، ځکه دا امام دوم ددوي د زنا سبب نه دې جوړ شوي. وهو الموفق

د خاوند په طلاق باندې مجبوره کولو وجوهات او د خنثی مشکل حکم
سوال: څه فرمائی علماء دین ددی مسئلې په باره کښې چه بنځه خاوند په کوم وخت کښې په طلاق باندې مجبوره کولې شی؟ همدارنگه خنثی مشکل فاعل یا مفعول جوړیدې شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: تخته خان سعودی عرب..... ذی القعدة ۱۴۰۳ هـ

الجواب: خاوند په ماسیو اذ ظهار (۱) لعان (۲) اورعنیت نه (۳) په نورو صورتونو کښې په طلاق نه شی مجبوره کولې، او خنثی مشکل نه فاعل جوړیدې شی

﴿۱﴾ وفي الهندية: المظاهر اذا لم يكفر ورفع امره الى القاضي يحبس القاضى حتى يكفر او يطلق كذا في الظهيرية. (فتاوى عالمگیری ۱: ۵۰۷ الباب التاسع في الظهار)

﴿۲﴾ وفي الهندية: اذا التعنا فرق الحاكم بينهما ولا تقع الفرقة حتى يقضى بالفرقة على الزوج فيفارقها بالطلاق فان امتنع فرق القاضي بينهما.

(فتاوى عالمگیری ۱: ۵۱۶ الباب الحادى عشر فى اللعان)

﴿۳﴾ وفي الهندية: ان اختارت الفرقة امر القاضى ان يطلقها طليقة بائنة فان ابى فرق بينهما هكذا ذكر محمد رحمه الله فى الاصل كذا فى التبيين والفرقة تطليقة بائنة كذا فى الكافى.

(فتاوى عالمگیری ۱: ۵۲۳ الباب الثانى عشر فى العنين)

اونہ مفعول یعنی نہ خاوند جو پریدی شی اونه نسخہ (ردالمحتار) (۱)۔ وهو الموفق

خاوند طلاق معلق ورکری وواووه کاله پس

بنخی انکار اوکرو اوس شه حکم دی؟

سوال: شه فرمائی علماء دین ددی مسئلہ پہ بارہ کنبی چہ یو خاوند خپلی بنخی ته او وائی کہ چری ته زما داجازت نه بغیر خپل مورپلار کورته لاری نوتاته درې طلاقه دی هغه نسخہ لارلہ، اوس اووه کاله پس نسخہ وائی چہ ماته خاوند اجازت را کړې نوهله زه لارم، او خاوند وائی چہ ماته صحیح طور باندې یادنه دی چہ ما اجازت ورکړې او که نه؟ اوس شرعی حکم شه دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: دستی خان..... ۱۷ ربیع الاول ۱۴۰۳ھ

الجواب: په صورت مسئلہ کنبی که چری دی بنخی په شهادت عادلہ سره اجازت ثابت کړو نو مطلقه مغلظه نه ده، که چری د بنخی سره شهادت عادلہ د خاوند اجازت نه وی (۲) او خاوند ته د اجازت ورکولو اونه ورکولو متعلق معلومات نه وی نو صرف د شک په وجه باندې طلاق نه واقع کیږی لیکن که چری خاوند د اجازت ورکولو نه انکار علی وجه الجزم کړې وی نو دې خاوند ته به قسم ورکړې شی او که چری د قسم نه انکار او کړی نو بنسخه مطلقه مغلظه نه

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: (قوله فخرج الذكر والخنى المشكل) ای ان يراد العقد عليهما لا يفيد ملك استمتاع الرجل بهما لعدم محليتهما له وكذا على الخنى لامرأة او لمثله ففي البحر عن الزيلعي في كتاب الخنى لو زوجه ابوه او مولاه امرأة او رجلا لا يحكم بصحته حتى يتبين حاله انه رجل او امرأة فاذا ظهر انه خلاف ما زوج به تبين ان العقد كان صحيحا والافاطل لعدم مصادفة المحل وكذا اذا زوج خنشى من خنشى آخر لا يحكم بصحة النكاح حتى يظهر ان احدهما ذكر والآخر انثى.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۲۸۱ كتاب النكاح)

﴿۲﴾ وفي الهندية: وشرط فيها شهادة رجلين او رجل وامرأتين سواء كان الحق مالا او غير مال كالنكاح والطلاق. (فتاوى عالمگیری ۳: ۲۵۱ كتاب الشهادات الباب الاول)

کیږی او که چری قسم او کړی نو بنسخه مطلقه مغلظه ده (۱)۔ وهو الموفق

د خیار بلوغ په وجه باندې د تنیخ نکاح په صورت کنبی د صحیح فیصلې صورت

سوال: شه فرمائی علماء دین ددی مسئلہ پہ باره کنبی چہ دیو کس نکاح په شرعی طور باندې یو جینی سره او شوه، بلکه جینی نابالغه وه او داکار دهغې د مور په سرپرستی کنبی او شو، بیاد دهغې مور وفات شوه او ورور ئې دهغې سرپرست جوړ شو، د جینی د بلوغ نه پنخه کاله پس د چاپه شرارت باندې دې جینی دعوی کړیده چہ ماد بلوغ په کال باندې دناراضگی اظهار کړې دې او نکاح مې فسخه کړې ده، قاضی ته فیصله پیش شوه، قاضی صاحب ددی جینی نه په دعوه باندې گواهان طلب کړل او دهغې گواهان پیش نه کړل، قاضی صاحب ددی نه د پردې نه اخواء قسم واخستو، داهم معلومه نه ده چہ داهغه جینی وه او که بله، بیاقاضی صاحب د خاوند نه دخه مطالبه اونه کړه ځکه چہ هغه دعوی کوی چہ د بلوغ په وخت دې جینی سکوت اختیار کړې وو او په دې خبرې باندې گواه هم موجود دې، اوس سوال دادې چہ ددی قاضی فیصله درستبه ده او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد اسحاق میان مایار تیمر گره دیر ۱۹ جمادی الثاني ۱۳۸۹ھ

الجواب: ددی قاضی دافصله غلطه ده ځکه چہ بنخی ته هغه وخت قسم ورکولې شی کله چہ د اصل نکاح په رد او سکوت کنبی اختلاف وی، زوج وائی چہ تاد نکاح د رده سکوت کړیدی او بنسخه بالغه وائی چہ مارد کړیده او

دامسئله بحر الرائق ۳: ۱۱۷ باندې لیکلې شوې ده (۲)

﴿۱﴾ قال العلامة الحصكفي: فان اختلفا في وجود الشرط ای ثبوته ليعم العدمي فالقول له مع اليمين..... الا اذا برهنت فان البينة تقبل على الشرط وان كان نفيا كان لم تجب صهرتي الليلة فامرأتی کذا فشهد انها لم تجنه قبلت وصلقت. (الدرالمختار على هامش ردالمحتار ۲: ۵۳۵، ۵۳۶ مطلب اختلاف الزوجين في وجود الشرط)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن نجيم: ای لو قال الزوج بلغك النكاح فسكت وقال رددت ولا بينة لهما ولم يكن دخل بها فالقول قولها الخ. (البحر الرائق ۳: ۱۱۷ باب الاولياء والاكفاء)

لیکن داخيار دبلوغ په وجه سره درد او سکوت مسئله ده کوم کسبې چه بنسخته
دفسخ مدعيه ده او خاوند منکردي لهذا گواهان به دبنسختي منظوروی او قسم
به خاوندته ورکولې شي (في الهندية ۱: ۳۰۴) ولووقع الاختلاف في خيار البلوغ
فقالت المرأة احترت نفسي ورددت النكاح كما بلغت، وقال الزوج بل سكت
وسقط خيارك فالقول قول الزوج كذا في الغيط انتهى (۱)، لهذا قاضي
مذکور دوه واضح غلطیانی کړيدي-وهوالموفق

شرعی نکاح شوي ده خاوند منکردي په دي صورت کسبې عدالتی ډگری حکم
سوال: څه فرمائی علماء دین ددي مسئلې په باره کسبې چه دیوي بنسختي شرعی
نکاح دگواهانو مخکسبې شوي دي لیکن زید دچا نکاح چه ددي بنسختي سره
شوي دي هغې په عدالت کسبې خلفا بیان کړي دي چه زمانکاح دده سره نه ده
شوي، عدالت هم حکم جاری کړيدي چه دابنسخه دزید بنسخته نه ده آیا شرعاً دا
نکاح قائمه ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالعزیز کالاباغ هزاره..... ۱۷ ذی قعدة ۱۳۹۲ هـ

الجواب: که چري دنکاح په وخت کسبې دابنسخه نابالغه وه یا بالغه کیدلوپه
صورت کسبې والد ددي بنسختي په رضانکاح کړي وی نو ددي عدالتی
کاروایی نه پس هم دانکاح په قانونی طور سره خو کالعدم لیکن شرعی طور
باندې به لازم او نافذدي، لعدم وجود رافع النکاح. وهوالموفق

بلا قاعده عدالتی طلاق قانونی کيدي شي شرعی نه

سوال: څه فرمائی علماء دین ددي مسئلې په باره کسبې چه ماخپله لور کومه چه
کم عمره او نابالغه وه، امیرگل ته په نکاح باندې ورکړه لیکن نه زمالورپه دي

(۱) (فتاویٰ عالمگیری ۱: ۲۸۶ الباب الرابع فی الاولیاء)،

نکاح باندې راضی وه او نه هلک په دي وخت کسبې بالغ وو، مجبوراً دغه
وخت نکاح اوشوه، بیا هلک دویم واده اوکړو، وروسته مادهلک والدينوته
او وئیل چه زما د لور واده اوکړه، لیکن هغه نه واده ته تیار وو او نه په طلاق
ورکولو باندې، بیا ما فیملی کورته رجوع اوکړه، عدالت کسبې هلک
حاضر شو زما د لور سره واده ته تیار وو اوراضی وولیکن جینی راضی نه وه
بیا عدالت فیصله واوروله چه جینی راضی نه ده دي وجې نه عدالت طلاق
ورکړي دي، دشرع په رو باندې ددي طلاق څه حکم دي؟ بینوا توجروا
المستفتی: پیر غلام دره پیزو بنون..... ۸۱۸۱۹۹۰

جواب: که چري داهلک واده کول غواړي او په حقوق زوجیت ادا کولو باندې
قادر وی یعنی مستقل کمره اونفقه ورکولې شي نو دا عدالتی طلاق صرف
عدالتی اوقانونی طلاق دي نه اسلامی اوشرعی طلاق (۱)-وهوالموفق

د ارتداد اود الفاظ کفریه نه پس بلا طلاق دویم خاوند سره دنکاح مسئله
سوال: څه فرمائی علماء دین ددي مسئلې په باره کسبې چه یومسلماني واده
شوي بنسختي لفظاً ادا اقرار اوکړو چه حضرت عیسی علیہ السلام (نعوذ بالله) د خدائي

(۱) قال الشيخ شمس الحق الافغانی: حکم القاضي على خلاف النص كالحكم بحل
متروك التسمية عمداً او على خلاف السنة المشهورة كالحكم بتحليل المطلقة ثلاثاً
بمجرد عقد المحلل بلا دخول او على خلاف الاجماع كالحكم بصحة نكاح المتعة باطل
ولكل قاض نقضه اذا رفع اليه..... الخطاء الذي قضى به القاضي اما ان يختلف الفقهاء في
كونه خطأ او لا يختلفوا الثاني يرجع عنه ويرده لا محالة..... الثانية اذا قضى ثم ظهر له خطاه
في القضاء بان ظهر ان الشهود كانوا عبيدا او محدولين في قذف ينقض قضائه الثالثة اذا
قضى بخلاف مذهبه على طبق ما مر سابقاً.

(معين القضاء والمفتين ۲۸، ۷۰ اقسام القضاء وما يرد منها وما لا يرد)

خوئی دے اود زہ نہ ئی ددی تصدیق او کرواوپہ دے باندی عقیدہ جوہرہ کرہ
دے عقیدہ ساتلو باندی ہغہ مرتدہ شوہ اوہغی خپل بنار پریخودو بل بنار
تہ لاریلہ، اوہلتہ ددوبارہ مسلمانیدونہ پس ددویم کس سرہ ئی نکاح اوکرہ،

نو آیا ددی دوارو بنیخی خاوند جماع وغیرہ جائزہ؟ بینوا توجروا
المستفتی: عبد الرب حیدر آبارسندھ..... ۲۹۱۹۱۰۱۹۷۹

الجواب: بنایہ قول مفتی بہ (وہو قول مشائخ بلخ) دانہخہ داوول خاوندیہ نکاح
کنبی دہ (۱) دے دویم خاوند تہ ددی بنیخی سرہ جماع وغیرہ حرام دی، خنگہ
چہ اول خاوند تہ د تجدید نکاح نہ وړاندی استمتاع حرام دہ، والتفصیل فی
الحیلة الناجزة ۱۵۸ (۲).....

(۱) قال العلامة الحصکفی: لو ارتدت لمجى الفرقه منها..... وتجبر على الاسلام وعلى
تجدید النکاح زجراً لها بمهر يسير..... وافتی مشایخ بلخ بعدم الفرقه بردتها زجراً وتيسيرا
لا سيما التي تقع فى المكفر ثم تنكر قال فى النهر والافتاء بهذا اولى من الافتاء بما فى
النوادر. (الدر المختار على هامش رد المحتار ۲: ۳۲۶ باب نکاح الکافر)
(۲) قال الشاه اشرف على التهانوى: حاصل دادی چہ کہ بنیخہ مرتدہ شی نو دہغی
دنکاح پہ بارہ کنبی د احنافو دري قوله دی، یودا چہ نکاح فسخ کیڑی لیکن د
اسلام د تجدید نہ پس بہ ہغہ لہ دنکاح پہ تجدید باندی مجبورہ کولی شی اوبل
خائی کنبی دنکاح کولو اختیار بہ نہ شی ورکولی، وهو ظاهر الروایة، دویم داچہ
نکاح بہ نہ فسخ کیڑی بلکہ دوی دوارہ دغہ شان بنیخہ او خاوند اوسپیڑی، دریم
داچہ بنیخہ بہ د وینخی پہ طور ساتلی شی

پہ دے دریو وارو اقوالو کنبی اگرچہ لہ اختلاف شتہ لیکن پہ دومرہ خبرہ
دری وارہ متفق دی چہ بنیخی تہ بہ پہ ہیخ شان دا حق نہ ورکولی کیڑی چہ ہغہ
دخپل رومی خاوند دنکاح نہ جد اشی اوبل خائی کنبی نکاح اوکری، پہ دے کنبی
دا خبرہ متفق علیہ شوہ چہ بنیخی تہ بہ بل خائی کنبی دنکاح بالکل اختیار نہ وی،
اوس پہ هندوستان کنبی پہ موجودہ حالت کنبی پہ دے متفق علیہ صورت باندی
عمل کول ناممکن دی..... اود نوادر پہ روایت باندی عمل کول خود ظاهر الروایت
نہ ہم زیات مشکل بلکہ پہ موجودہ حالت کنبی غیر ممکن دی. پہ دے وجہ اوس
بغیر ددی نہ بل ہیخ صورت باندی عمل نہ شی کیدی چہ د بلخ او سمرقند
دمشائخو قول اختیار کرے شی اوپہ دے باندی فتویٰ ورکری شی.
دبلخ د مشائخو قول موافق چہ دنکاح د بقاء..... (بقیہ حاشیہ پہ راروانہ صفحہ)

کفایت ۱۶۷ (۱). وهو الموفق

د مرتد او کافر کیدو والا نکاح پہ خپلہ ختمیڑی

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلې پہ بارہ کنبی چہ نولس کالہ شوی دے
چہ زما واده دیو کس سرہ شوی دے پہ دے وخت کنبی زما دوه بچی دی زما
خاوند د اتوکالونہ مادا سلامی رکنیت نہ منع کوی حتی چہ مونخ، روزہ،
تلاوت کلام پاک او کلمہ شریفہ تہ مې نہ پریږدی، کہ چری خما دخولې نہ کلمہ
اوخی نومواوہی ټکوی، مایوخل کلام پاک شروع کرلو نو قرآن پاک ئی او
غورزولو، مایټ پہ غلاباندی مونخ کوو نو اوئی لیدم زہ ئی داسې اووہلم چہ
بی ہوشہ شوم، پہ رمضان شریف کنبی مامونخ شروع کرو نو ہغہ دورخی زما د

(بقیہ حاشیہ)..... فتویٰ ورکری شی نو دے سرہ ددی خبری لحاظ ساتل ضروری دی چہ
د اسلام د تجدید نہ مخکنبی خاوند دپارہ دغی مرتدی سرہ استمتاع یعنی جماع
او ددی دواعی مثلاً تقبیل، لمس بالشهوة وغیرہ تہ بہ جائز نہ شی وئیلی، حکم چہ
آیت کریمہ لا تنکحوا المشركات حتی یؤمنن پہ وجہ کافرو بنیخو سرہ نکاح او استمتاع
حرام کیدل بنکارہ دی اوپہ دے اجماع ہم دہ،..... ددی مجموعہ خلاصی نہ ددی فتویٰ
حاصل دا شو چہ بنیخہ بہ دمخکنبی پہ شان ددی خاوند پہ قبضہ او نکاح کنبی
اوسپیڑی بل سری سرہ نکاح کول بالکل نہ دی جائز. لیکن چہ ترخو پوری تجدید
د اسلام کولو سرہ تجدید دنکاح اونه کری ترہغہ وختہ پوری بہ ددی سرہ جماع او
دواعی دجماع تہ جائز نہ وئیلی کیڑی. (حیلة ناجزة ۱۸۲ تا ۱۸۵ حکم ارتداد زوجہ)

(۲) قال المفتی الاعظم مولانا کفایت اللہ السدھلوی: مرتد کیدو سرہ رومی نکاح ختمہ
شوہ لیکن مسلمانیدو سرہ بل سری سرہ نکاح نہ شی کولی، بلکہ مجاز قاضی بہ
جبراً رومی خاوند سرہ ددی نکاح کوی،

وارتداد احدهما فسخ عاجل فللموطوءة کل مهرها ولغيرها نصفه لو ارتد، ولاشی لو
ارتدت وتجب على الاسلام وعلى تجدید النکاح زجراً لها بمهر يسير کدینار وعلیہ الفتویٰ
والوالجیة (در مختار مختصراً).

(کفایت المفتی ۶: ۱۳۹ چوتھا باب مرتدہ اور مرتد)

روزی ماتولو کوشش او کرو بلکه زما دلاس روتی هم نه خوری، زما خاوند نه غسل جنابت کوی اونه ماورته پرییدی نه هغه داسلام قائل دی ماتول روداد چیترمین پیپلزپارٹی حلہ کران ته بیان او کرو، هغه او وئیل چه په دی باره کنبی د علماء سره مشوره کول لازم دی. هغه زما دایبان قلمبند کرو اوئی وئیل چه مولانا عبدالحق صاحب اکوړه خټک والاچه کومه فیصله او کړی هغه مونږ ته منظوره، هغه زمونږ دټولو غټ مذهبی پیشوادی نوپه دی باره کنبی دشریعت څه حکم دی ایازمانکاح ددی کس سره باقی پاتې کیدلې شی؟ بینوا توجروا
المستفتی: شاه زیرکرا..... ۱۹۷۳ء ۲۵/۲/۱۰

الجواب: بشرط صدق وثبوت ددی کس نکاح باطل او کالعدم ده دده بنخه د عدت تیرو لونه پس بل خائي کنبی نکاح کولې شی (۱) ځکه چه دا کس د اهانت قرآن او د انکار شریعت وغیره په وجه کافر او مرتد دی (۲) - وهو الموفق محمد فرید عفی عنه دارالعلوم حقانیة اکوړه خټک

﴿۱﴾ قال العلامة الحصكفي: وارتداد احدهما ای الزوجین فسخ..... عاجل بلا قضاء، قال ابن عابدين: ای بلا توقف علی قضاء القاضي وكذا بلا توقف علی مضی عدة فی المدخول بها..... وافاد وجوب العدة سواء ارتد او ارتدت بالحیض او بالاشهر لو صغيرة او آيسة او بوضع الحمل كما فی البحر. (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۲۲۵ باب نکاح الکافر)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدين: ان الشارع جعل بعض المعاصی اماره علی عدم وجود التصديق كالهزل المذكور وكما لو سجد لصنم او وضع مصحفا فی قاذورة فانه يكفر وان كان مصلقا لان ذلك فی حکم التكذيب..... فان فعل ذلك استخفاف واستهان بقالدين فهو اماره عدم التصديق ولذا قال فی المسایرة وبالجملة فقد ضم الى التصديق بالقلب او بالقلب واللسان فی تحقیق الايمان امور الاخلال بها الايمان اتفاقا كترك السجود لصنم وقتل نبی والاستخفاف به وبالمصحف والكعبة وكذا مخالفة او انكار ما اجمع علیه بعد العلم به لان ذلك دليل علی ان التصديق مفقود. (ردالمحتار هامش الدر المختار ۳: ۳۱۰ باب المرتد)

فصل فی تنسیخ النکاح

د موجوده عدالتونو د تنسیخ نکاح فیصلې که چرې

باقاعده وی نو تسلیمولی به شی کینی نه

سوال: محترمی و مکرمی جناب مولانا مفتی محمد فرید صاحب زید مجدکم السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته! ستاسو صاحبانو خیریت نیک مطلوب دی اود دعاگانو خصوصی اپیل دی، دایوم مسئله مونږ ته راپیښه شویده چه موجوده گورنمنت دشریعت دیمین اویسارنه دلا علمی باوجود دتنسیخ طلاق فیصلې کوی، دگوجرانواله مفتی اوزمونږ دمدرسي مهتمم صاحب تنسیخ نکاح نافذگنږی، مونږ اوریدلې چه مولانا خیر محمد صاحب مرحوم و مغفور هم ددی په حق کیدی، لیکن ماته په دی باندي صبر اونه شو، جج اگرچه مسلمان هم دی لیکن نه دمتعنت مفهوم پیژنی اونه تحقیق کوی- بلکه په اکثر اوقاتو کنبی د خاوند په نه حاضرې کنبی یو طرفه فیصله کوی کومه چه قضاء علی الغائب ده، حضرت مولانا تها نوى رحمته الله علیه په الحيلة الناجزة کنبی چه کوم شرائط ذکر کړیدی زما په نظر کنبی په مسئله مسئوله کنبی مفقود دی امید دی تاسو د جواب نه خبر کړئ؟ بینوا توجروا

المرسل: امان الله گوجرانواله..... ۱۹۷۳ء ۱۰/۱۴/۱۰

الجواب: محترمی المقام مولانا امان الله صاحب وفقه الله تعالی لما یحب ویرضی وعلیکم السلام ورحمة الله وبرکاته! نه پس واضحه دی وی چه زه په بفضلہ تعالی خیریت سره یم الله کریم دی تاسوپه خیریت سره ساتی، اود علم دین په خدمت کنبی دی مشغول اوساتی، آمین

محترم! تاسوته به شاید معلومه وی چه د علماء په کوششونو سره دابعض مسائل په قانون کنبی داخل کړی شوی وو، لیکن دی اهل هوی په

هغه مسائلو کښې ترميمات کړې دي بس مونږ ددوی فيصلې ته چه کله باقاعده وی نافذه وو کښې مسترد کوو ئې (۱) د احکام په خپل خیال کښې دا مسائل محکمین لا تریعت گنړې فقط محمد فرید عفی عنه... دارالعلوم حقانیه اکوړه حنک

په ابتدائی عدالت او وړاندنۍ عدالت کښې د متضادو

فیصلو په صورت کښې د تنسیخ نکاح حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه یو ښځې په ابتدائی عدالت کښې د خاوند په نوم تنسیخ نکاح دائر کړلو، ابتدائی عدالت خاوند طلب کړو، خاوند بیان ورکړو چه ښځې ته زه نان نفقه ورکوم او آبادول ئې غواړم ښځې د تنسیخ نکاح په دعوی کښې اظهار او کړو چه څلورو کالونه نه ماته خاوند څه نان نفقه نه دي را کړې اونه ئې حقوق زوجیت ادا کړې دي ابتدائی عدالت د ښځې دعوی تنسیخ نکاح خارج کړله او د خاوند په حق کښې فیصله صادر کړه، په پاس عدالت کښې د ښځې په اپیل باندې بغیر د خاوند نه بیانونه واخستل، عدالت پاسنی د تنسیخ نکاح حکم صادر کړو او عدالت ابتدائی یعنی د ماتحت فیصله مسترد کړه. ایا شرعاً د تنسیخ نکاح درست دي؟ بیا توجروا

المستفتی: خواجه عبد المجید مانسهره هزاره

الجواب: که چرې د مقدمې لیکلونه وړاندې دا خاوند نه ښځه ازادوی اونه باقاعده ابادوی او د حاکم وړاندې اوس آبادولو ته تیار دي نو ددې خاوند نه څه بعیده ده چه دا خبره صرف دفع الوقتی وغیره دپاره کوی، له هژاددي تنسیخ عدم نفاذ متعلق مونږ فیصله نه شو کولی. وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة بدر الدين الشهير بابن قاضي سمانه: قضايا القضاة ثلاثة اقسام الاول: حكمه بخلاف نص واجماع وهذا باطل فلكل من القضاة نقضه اذا رفع اليه وليس لاحد ان يجيزه، الثاني: حكمه فيما اختلف فيه فهو ينفذ وليس لاحد نقضه، الثالث: حكمه بشئ يتعين فيه الخلاف بعد الحكم ان يكون الخلاف في نفس الحكم فليل نفذ وقيل يوقف على امضاء آخر فلو امضاه يصير كان القاضي الثاني حكم في مختلف فيه فليس للتالث نقضه فلو ابطله الثاني بطل وليس لاحد ان يجيزه الخ. (جامع الفصولين ۱: ۲۴ قبيل توكيل ابن القاضي وما يتصل به)

د دروغو گواهیانو سره د تنسیخ نکاح مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه زمونږ یو پیش امام (ناخوانده) خپله لور دیوکس سره عقد نکاح او کړله ور ئې کړه، دا خاوند باشعور او صحت مند کس دي قومی لحاظ سره هم کفو او ښځه هم درې څلور کاله دده سره اباده وی، د ناچاقۍ په بناء باندې دي پیش امام خپله لور پټه کورته راوسته او څه وخت پس ئې د خاوند خلاف باندې دعوی د تنسیخ نکاح دائر کړله، د دروغو گواهۍ ئې قائمې کړې فیصله ئې د خاوند خلاف او کړه. آیا د جج په طلاق باندې طلاق واقع کیږي؟ دویم ځایي کښې نکاح کولی شی؟ بیا توجروا

المستفتی: احمد عبد الرحمن صدیقی ناظم انجمن خدام القرآن نوشهره ۱۹۲۹، ۱۹۵۱
الجواب: د کومو وجو هاتو په بنا باندې چه مسلمان حاکم د فسخ نکاح (طلاق) مجاز دي که چرې یا الفرض هغه وجو هات د دروغ گواهۍ نه ثابت کړې شوي وی بیا هم د افسخ او طلاق صحیح دي او دویم ځایي کښې نکاح مشروع دي، ځکه حاکم عالم الغیب نه دي، مدعی علیه دپاره ضروری دی چه هغه جرح او کړی، فی الدر المختار: ولو قضی بطلاقها بشهادة الزور مع علمها بذلك نفذ وحل لها التزوج بآخر بعد العدة (وفي رد المحتار ۲: ۴۰۴) قوله وبقولهما يفتي قال الكمال وقول الامام اوجه واستدل له بدلالة الاجماع الخ (۱). وهو الموفق

بي قاعده تنسیخ نکاح شرعاً مسترد او په دي کښې معاونت وغیره حرام دي
سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه دهندي اوزید نکاح په حالت د بلوغ کښې شوي ده ددوی مور پلار هم مجلس نکاح کښې موجود وو شاهدين او د نکاح تر لړ والا د مسجد امام هم موجود دي

﴿۱﴾ (الدر المختار مع رد المحتار ۲: ۳۱۹ قبيل باب الولی)

اوپه رجسټر کښې هم په فارمونو باندې د دستخطونو سره هرڅه موجود دي او په رجسټر کښې هم په فارمونو باندې د دستخطونو سره هرڅه موجود دي پس څه زمانه پس د دواړو پلارانو په مینځ کښې نالری پیدا شوه، نو د هندی پلار د بل کس سره ملا وشو د جیني د طرفنه ئې په عدالت کښې د فسخ نکاح دعوی او لیکله، ددې نه وړاندې د زید پلار څو جرگې د هندی په پلار باندې کړې وې. رسته واپس کړې او ورټې کړې. لیکن د هندی پلار اول خوا د یخوا کول وروسته د دېنه صفامنکر شو او بیاني د فسخ نکاح دعوی او لیکله، په عدالت کښې نکاح هو ان او گواهانو د جیني د بلوغ کیدلو او ټولو تقاضو پوره کولو او د نکاح پوره کیدلو گواهی ورکړه او زید په عدالت کښې بار بار او وئیل چه هغه جیني ابادول غواړي لیکن ددې هرڅه باوجود عدالت د فسخ نکاح فیصله د جیني یعنی د هندی په حق کښې او کړه او د نکاح ثانی اجازت ئې ورکړو آیا په شرع کښې د نکاح فسخه کیدلې شی؟ او نکاح ثانی کولې شی؟ او د دویمي نکاح تر لولو او د گواهانو جوړیدلو والو شرعا څه حکم دي؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبد الرؤف قریشی گړهی حبیب الله خان..... ۱۹۷۲ء ۱۲۱۷۸

الجواب: کله چه خاوند د بنځي باقاعده آبادولو ته تیار و نو د افسخ شرعا مسترد ده. لانه فسخ من غیر ضرورة (۱) او نکاح ثانی اوپه دې کښې شهادت او معاونت وغیره حرام دی (۲) - وهو الموفق

بلا وجه شرعی د تنسیخ نکاح ډگری وغیره شرعا قبول نه ده

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې باره کښې چه یوې بنځي د خاوند د ﴿۱﴾ قال العلامة شمس الحق الافغانی: الخطاء الذی قضی به القاضی اما ان یختلف الفقهاء فی کونه خطأ ولا یختلفوا، الثانی یرجع عنه ویرده لا محالة والاول یمضیه اذا کان بعد دعوی صحیحة وشهادة مستقیمة.

(معین القضاة والمفتیین ۷۰ الفصل الثامن فی رجوع القاضی عن حکمه)

﴿۲﴾ قال الله تبارک وتعالی: ولا تعاونوا علی الاثم والعدوان (الآیة).

(سورة المائدة آیت: ۲ رکوع: ۱ باره: ۶)

وفات نه دوه کاله پس د لیور سره په خپله نکاح د شرع په طریقه او کړه درې ورځې خاوند سره د تیرو لونه پس دمذ کوره بنځي پلار د لالچ په وجه خپله لور جدا کړه او د نکاح بیا لږ د عوی ئې او کړه، د سیشن جج په عدالت کښې مقدمه دروغ ثابته شوه د فیصلې او رولونه پس د تحقیق نه وروسته ثابته شوه چه دمذ کوره بنځي پلار کمینه اخلاقو والادي او د هرڅه ئې دڅه لالچ په خاطر کړي دی او د انکاح درضا اورغبت په وجه درست ده او د مدعی دروغ دعوی ئې ختم کړه، ددې نه پس دمذ کوره بنځي پلار جوئیر رسول عدالت کښې د تنسیخ دعوی او کړه او دې عدالت د سیشن جج د فیصلې خلاف دخلع ډگری و زکړه مقدمه ئې خارج کړه، ددې تنسیخ څه حکم دي؟ بینوا توجروا

المستفتی: فرمان الدین او نور مشران جلی صوابی ۱۲۰ جمادی الاول ۱۴۰۳ هـ

الجواب: که چرې دا امر تسلیم شده یا د شهادت شرعیه نه ثابت شده وی چه دې بنځي ددې لیور سره په رضا اورغبت نکاح کړي وی نو د انکاح لازم او ناقابل فسخ ده، لوجود رکن النکاح و شرائطه (۱) وهو الموفق

د نابالغه د خیابلوغ اود هی سی د طرف نه د طلاق نامي د ورکولو مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې باره کښې چه یوه نابالغه جیني پلار په نکاح شرعی باندې ورکړه، دې جیني په دې وخت د نکاح نه انکار او کړو، بیادامقدمه هی سی صاحب د کوهات سره پیش شوه او هلک او جیني هم موجود شو، جناب هی سی صاحب دې کس په مخ کښې طلاق نامه ورکړه او خاوند هم موجود وو، اوس د انکاح فسخ کیدې شی او که نه؟ او د نابالغه جیني انکار قوی دي او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا محبت خان مندوری ضلع کوهات..... ۱۹۶۹ء ۱۱۱۸۲

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی: نقد نکاح حرة مکلفة بلا رضا ولی..... وله ای للولی اذا کان عصبه..... الاعتراض فی غیر الکف، قال ابن عابدين: (فیفسخه القاضی) فلا تثبت هذه الفرقة الا بالقضاء لانه مجتهد فيه وكل من الخصمین يتشبث بدلیل فلا ینقطع النکاح الا بفعل القاضی. (الدرا المختار مع رد المختار ۳۲۲: ۲ باب الولی)

الجواب: چونکہ نکاح ئی پلار ترلې ده لہذا داجینی داعدادونکاح نہ شی فسخ کولې. نہ دقبول پہ وخت نہ دقبول نہ وړاندې (۱) او چونکہ حاکم صرف دناکح پہ مخکښې طلاق نامہ ورکړې ده ناکح خو طلاق نہ دې ورکړې لہذا دافسخ دنکاح دپارہ ناکافی ده (۲) - وهوالموفق

سره د آبادولو نه خاوند ته د تنسیخ نکاح وګری ورکول شرعاً کالعدم ده
سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه دکوثری بی واده د رشید خان سره شوي دی. درواج مطابق یو ورځ خاوند کره او وسیده د پلار کورته لاړه. شپږ میاشتې پس دې دتنسیخ نکاح دعوی او کره لیکن رشید خان بهرملک ته لاړ وواو دې ښځې وئیلی ووچه زه دخاوند په عدم موجودګی کښې دپلار کور کښې اوسېږم اونان نفقه نه راوړی لیکن ددې باوجود ئې خپل ورور دتنسیخ نکاح پیروي ته مقرر کړو، کیس شروع شو دمقدمې په وخت کښې رشید خان په خپله په عدالت کښې حاضر شو اودابیان ئې ورکړو چه دادمال په واپسې یعنی دمهریادڅه په صورت کښې ښځه طلاقول نه غواړی بلکه هغه داپه هر صورت کښې آبادوی، لیکن عدالت دطلاق خلع وګری ورکړه، آیا دا طلاق واقع کیدې شی اونکاح فسخ شوي ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالرشید گوجر خان راولپنډی..... ۱۵ ذی قعدہ ۱۴۰۱ هـ

﴿۱﴾ وفي الهندية: فان زوجهما الاب والجد فلا خيار لهما بعد بلوغهما وان زوجهما غير الاب والجد فلكل واحد منهما الخيار اذا بلغ ان شاء اقام على النكاح وان شاء فسخ.

(فتاویٰ عالمگیری ۱: ۲۸۵ الباب الرابع فی الاولیاء)

﴿۲﴾ وفي الهندية: وكذلك كل كتاب لم يكتب بخطه ولم يمله بنفسه لا يقع به الطلاق اذا لم يقر انه كتابه كذا في المحيط.

(فتاویٰ عالمگیری ۱: ۳۷۹ قبیل الفصل السابع فی الطلاق بالفارسية)

الجواب: کومه ښځه چه خاوند باقاعده آبادوی او ابادولې شی نو هغه دتنسیخ نکاح حقداره نه ده اوده ته دتنسیخ نکاح وګری ورکول شرعاً کالعدم دې (۱) - وهوالموفق

مجبوراً ښځه تنسیخ نکاح په مسلمان جج باندې کولې شی

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه دهندې نکاح دصابر خان سره په پاکستان کښې اوشوه ددې نه یوه جینې پیدا شوه دغې نوم ئې په پاسپورټ کښې اولیکلو، صابر دانګلینډ ته دخپلې ښځې هندې په نوم طلاق اولیکلو اورا وئ لیګو. هندې دعدت نه پس دحسین خان سره واده اوکړو اودا ماشومه ددې سره په پرورش کښې وه، کله چه پیغله شوه نودغې واده انگلینډ کښې دنثارعلی سره باقاعده شرعی اوشوه، ایجاب اوقبول دعالم دین په مخ کښې اوشو، مګر دغې ځانې دقانونی اعتبار سره نکاح رجسټرونه شوه دخاوند خیال ووچه دادپلاریوه لورده لہذا ددیر دولت سره به راځی، په دې کښې صابر خان او وئیل چه دازمالورنه ده اودناکح په خیالاتو کښې تبدیلی شروع شوه چه دولت خوا وئس نه راځی لہذا خاوند اوس ددې دښځې جوړولونه انکار اوکړو، چه دازما ښځه نه ده اونه مې ورسره نکاح شویده، په دې کښې د نثارعلی نه یو هلک هم پیدا شوي وواو درې میاشتې پس هغه مړ شو، اوس دا هلک دازدواجی تعلقاتونه منکړدې، او طلاق هم نه ورکوی چه فارغه ئې کړی او وائی چه اول پنځه زره پونډه را کړئ نوموثر به ئې فارغه کړو، لیکن دجینې والا ددې رقم نه معذوره دی اوس جینې په دې چکر کښې ده لہذا که چرې د خلاصی څه صورت وی نو وئ لیکی اوپیش ئې کړئ؟ بینوا توجروا

المستفتی: یو بنده مسلم برمنګهم انگلینډ..... ۲۷ محرم ۱۴۰۳

﴿۱﴾ قال العلامة الحصكفي: ولا يفرق بينهما بعجزه عنها بانواعها الثلاثة ولا بعدم ايفائه لو غائبا حقها ولو موسرا وجوزه الشافعي باعسار الزوج ويتضررها بغيبته ولو قضى به حنفى لم ينفذ. (الدرالمختار على هامش ردالمحتار ۲: ۷۱ مطلب فى فسخ النكاح بالعجز عن النفقة)

الجواب: پہ صورت مسئلہ کنبی دامجبورہ بنسخہ دمسلمان حج پہ ذریعہ سرہ طلاق (تنسیخ نکاح) حاصلولی شی، اودعدت تیرو لونه پس بل خائی کنبی نکاح کولی شی (حیلہ ناجزہ) (۱) - وهوالموفق

تنسیخ نکاح پہ ظاہرہ خلع بالاکراہ او حقیقت کنبی طلاق بائن دی

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ پہ بارہ کنبی چہ عدالت دتنسیخ نکاح فیصلہ صادرہ کری ده ایاپہ دی سرہ بنسخہ طلاقیری، اودویم خائی کنبی نکاح کولی شی؟ کہ چری طلاق واقع کیبری نوددی خہ صورت دی؟ خلع او کہ بل صورت؟ ددی پہ بارہ کنبی فیصلہ صادرہ کری؟ بینوا توجروا المستفتی: قاری محمد انور گلو الہ سرگودھا..... ۱۵۱۹۱۰۱۹۷۹

الجواب: کوم خاوند چہ بنسخہ نہ باقاعدہ آبادہ وی اونہ ئی آزادوی، نودامظلومہ بنسخہ دتنسیخ نکاح مستحقہ ده اودا تنسیخ نکاح جائز اونا فزده دی (۲) اودا تنسیخ پہ

(۱) قال الشاہ اشرف علی التہانوی: اوصورت دتفریق (زوجہ متعنت) دادی چہ بنسخہ خیلہ مقدمہ داسلام قاضی یا مسلمان حاکم اوددوی دنہ موجود کیدوپہ صورت کنبی دمسلمانانو جماعت تہ پیش کری اوچاتہ چہ پیش کری شی ہغہ دشرعی شہادت وغیرہ ذریعہ سرہ دمعاملہ پورہ تحقیق اوکری او کہ دبنسخی دعوی صحیح ثابتہ شی چہ دوسعت (طاقت) باوجود خرچ نہ ورکوی نودہغی خاوند تہ دی اووئیلی شی چہ دخیلی بنسخی حقوق اداکری یا طلاق ورکری گنی مونزبہ ئی درنہ جدا کرو، کہ ددی نہ پس ہم دغہ ظالم پہ دی صورت باندی عمل اونہ کری نو قاضی یا شرعاً چہ خوک دہغہ قائم مقام وی طلاق دی واقع کری (حیلہ ناجزہ ۴۷ حکم زوجہ متعنت)

(۲) قال الشاہ اشرف علی التہانوی: زوجہ متعنت لہ اول لازم دی چہ پہ خہ طریقہ خاوند سرہ خلع وغیرہ اوکری لیکن کہ دیرکوشش باوجود ہم خہ صورت نہ جوړ نہ شی نود سختی مجبوری پہ حالت کنبی پہ مالکی مذهب باندی دعمل کولو گنجائش شتہ... صورت دتفریق دادی چہ بنسخہ خیلہ مقدمہ داسلام قاضی یا مسلمان حاکم تہ اوددوی دنہ موجود کیدوپہ صورت کنبی دمسلمانانو جماعت تہ پیش کری اوچاتہ چہ پیش کری شی ہغہ دشرعی شہادت وغیرہ ذریعہ سرہ دمعاملہ پورہ تحقیق اوکری او کہ دبنسخی دعوی صحیح ثابتہ شی چہ دوسعت (طاقت) باوجود خرچ نہ ورکوی نودہغی خاوند تہ دی اووئیلی شی چہ دخیلی بنسخی حقوق اداکری یا طلاق ورکری گنی مونزبہ... (بقیہ حاشیہ پہ راروانہ صفحہ)

ظاہرہ خلع بالاکراہ اوپہ حقیقت کنبی طلاق بائن دی (۱) - وهوالموفق

چرتہ چہ قاضی نہ وی ہلتہ دعلماء جمعیت د

ضرورت پہ وجہ سرہ تنسیخ نکاح کولی شی

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ پہ بارہ کنبی چہ دیوکس دودہ بنسخی دی دیوی بنسخی خہ نہ خہ حقوق اداکوی لیکن دویمہ پہ خیل خائی باندی ہمداسی پریخی دہ حقوق شرعی ئی نہ اداکوی اونہ ئی دنان نفقی خہ بندوبست کوی اوداخائی داسی آزادہ علاقہ دہ ہلتہ خہ قاضی وغیرہ نشتہ دی چہ ہغہ دابنسخہ آزادہ کری او حال دادی چہ خاوند ئی ہم طلاق نہ ورکوی، پس کہ چری دابنسخہ پہ دی حالت کنبی دطلاق نہ بغیرد خاوند نہ مجداشتی او دویم وادہ اوکری چہ خاوند دچا خبرہ نہ اوری نو بنسخی تہ ایاداکار کول جائز دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: حافظ شیر عالم دوآبہ ہنگو کوہاٹ..... ۱۷۱۲۰۱۴۰ھ

الجواب: کہ چری دتفحص اوتحقیق نہ پس دامعلومہ شی چہ داخاوند ظالم دی نہ دابنسخہ آبادوی اونہ ئی آزادوی نودخو باثرہ علماء پہ جمعیت کنبی ددی تحقیق نہ پس دابنسخہ طلاقولی شی اودا امام مالک رحمہ اللہ مذهب دی اود

(بقیہ حاشیہ) بہ ئی درنہ جدا کرو، کہ ددی نہ پس ہم دغہ ظالم پہ دی صورت باندی عمل اونہ کری نو قاضی یا شرعاً چہ خوک دہغہ قائم مقام وی طلاق دی واقع کری پہ دی کنبی دغہ مودی انتظار اومہلت تہ پہ اتفاق دمالکیہ ضرورت نشتہ (الحیلہ ناجزہ ۷۳ حکم زوجہ متعنت)

﴿۱﴾ وفي الهندية: ان اختارت الفرقة امر القاضی ان يطلقها طلاقاً بائناً فان ابی فرق بينهما هكذا ذكر محمد رحمه الله تعالى في الاصل كذا في التبيين والفرقة تطليقة بائنة كذا في الكافي.

(فتاویٰ عالمگیری ۱: ۵۲۳ الباب الثانی عشر فی العین)

ضرورت پہ وخت د احنافو پہ نزدیہ دی باندی عمل کول جائز دی (۱) وهو الموفق
د باقاعدہ تحقیق نہ پس د قاضی یکطرفہ د تنسیخ نکاح فیصلہ

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ پہ بارہ کنبی چہ مونہ دخیلی خور
نکاح در فقیق خان سرہ کړي وه کله چہ دوا د وخت راخی نو هغه یو دوه ورځې
وړاندې او حتی ډیره پریشانی ده د خور عمر موهم پنځه ویش کاله دې د مور
پلار په کور کنبی ده پنځه نیم کاله وړاندې ئې نکاح شوي ده اور فقیق خان
همدغه روپوشی اختیاروی لهذا زموږ خور په عدالت کنبی در خواست
ورکړو او تنسیخ نکاح ئې او کړو نو آیا د خاوند د روپوشی باوجود دا

سرتیفیکیټ حاصلول د عدالت نه درست دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: حامد شیر شیلو بلاک اټک ۱۱۶۱۲ ۱۴۰۱ هـ

الجواب: کله چہ خاوند جو ندي غائب شی نو باقاعدہ د تحقیق نه پس جج غائبانه

(۱) قال الشاه اشرف على التهانوی: او چرته چہ مسلمان حاکم موجود نه وی یا مسلمان
حاکم ته په عدالت کنبی د مقدمې اور لو قانوناً اختیار نه وی یا مسلمان حاکم د
شرعی قواعدو مطابق فیصله نه کوی نو په دې صورت کنبی د فقه حنفی مطابق خو
دنبځې جدا کولو دپاره د خاوند د طلاق وغیره نه بغیر هیڅ صورت نشته، او ممکن
حده پورې لازم ده چہ دخلع وغیره کوشش او کړی لیکن که خاوند په هیڅ شان نه منی
یا د مجنون کیدو په وجه یا د لایته کیدو په وجه هغه سره خلع وغیره ممکن نه وی او
نبځه صبر نه شی کولی نو مجبوراً د مالکی مذهب مطابق د دینداره مسلمانانو جماعت
کنبی معاملې پیش کولو گنجائش شته، لیکن په مالکی مذهب کنبی د قاضی وغیره
نه کیدو حالت کنبی د صورت هم جائز دی چہ دمحلې د دینداره مسلمانانو یو جماعت
چہ ددوی شمیر کم از کم درې وی مشری او کړی او د واقعی تحقیق او کړی اود شریعت
موافق حکم او کړی نو د اہم د قاضی د قضاء قائم مقام کیدی شی.

صرح بذلك العلامة الصالح التونسي مفتی المالکیة فی المسجد النبوی بالمدينة المنورة
فی فتاواه الملحقه بهذه الرسالة فی الروایة السابعة عشر،

اود سخت ضرورت اود عام ابتلاء په وخت د احنافو په نزد د نورو امامانو مذهب
اختیارولو سره په هغې باندې فتوی ورکول هم جائز دی. الخ (الحيلة الناجزة ۳۴
تفریق زوجین بحکم حاکم)

فیصله (یکطرفه فیصله) کولو مجازوی، کذا فی قضاء رد المختار عن جامع
الفصولین (۱). وهو الموفق

بلا وجه تنسیخ نکاح کول غیر معتبر اود دینی امور و ختمول دی

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ پہ بارہ کنبی که چرې نبځه د خاوند
نه په خه خبره خفه شی او کور ته لاړله شی او بیا تنسیخ نکاح او کړی، نو آیا
ددې تنسیخ خه اعتبار شته؟ بینوا توجروا

المستفتی: چوهدری صفدر راولپنډی ۱۲ ربیع الثانی ۱۴۰۲ هـ

الجواب: که چرې خاوند د نبځه نه آبادوی اونه ئې په ښه طریقه آزادوی نود
تحقیق نه پس د مسلمان جج د تنسیخ نکاح ډگری جاری کول قابل قبول ده، اود
عدت نه پس دې نبځې ته دویم ځای کنبی نکاح جائز کیږی (حيلة ناجزة) (۲)
او که چرې نبځه آبادوی یایې په ښه طریقه آزادوی نو بیا ددی تنسیخ شرعاً
اعتبار نشته، اود دویم ځای کنبی نکاح درست نه ده اود دینی امور و دپامالئ

(۱) قال العلامة الشامي: لكن في الخامس من جامع الفصولين عن الخانية: غاب المدعي
عليه بعد ما برهن عليه او غاب الوكيل بعد قبول البينة قبل التعديل او مات الوكيل ثم عدلت
تلك البينة لا يحكم بها وقال ابو يوسف يحكم وهذا ارفق بالناس. (رد المحتار هامش
الدر المختار ۴: ۳۷۳ مطلب في القضاء على الغائب)

(۲) قال الشاه اشرف على التهانوی: نبځه دې خپله مقدمه د اسلام قاضی یا مسلمان حاکم
ته اود دوی دنه موجود کیدو په صورت کنبی د مسلمانانو جماعت ته پیش کړی
او چاته چہ پیش کړی شی هغه د شرعی شهادت وغیره ذریعې سره د معاملې پوره
تحقیق او کړی او که دنبځې دعوی صحیح ثابتہ شی چہ د وسعت (طاقت) باوجود خرچ
نه ورکوی نو دهغې خاوند ته دې او وئیلې شی چہ دخیلې نبځې حقوق ادا کړه یا طلاق
ورکړه گنی مونږ به ئې درنه جدا کړو، که ددې نه پس هم دغه ظالم په دې صورت
باندې عمل اونه کړی نو قاضی یا شرعاً چہ څوک دهغه قائم مقام وی طلاق دې واقع
کړی په دې کنبی دڅه مودې انتظار او مهلت ته په اتفاق د مالکیه ضرورت نشته.

(الحيلة الناجزة ۱۶۳ المرقومات للمظلومات حکم متعنت فی النفقة)

مترادف دی (۱) - وهو الموفق

د تعنت فی النفقة په وجه په مذهب غیر باندې فتویٰ

او قضاء علی الغائب حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې څه هنده ددې خاوند تر څلورو کالو پورې غیر آباده اوساتله اود خوړلو د پاره ته نان نفقه ورکوی نه ئې معاف کړه اونه ئې دې عرصه کښې دننه خبر واخستلو دهندي اقرباء اورشته دارو خاوند کافی پوهه کړو او دیر خطوط ئې ورله اولیرل څه هنده آباده کړه کښې د خرچې دعوی به در باندې اولیکو، لیکن خاوند هیڅ پروا اونه کړه، آخر دهندي پلار د خاوند پلار بکر طرفته څو خطوط اولیکل او یورجستری ئې وراولیکل څه زما دلور څه انتظام او کړه کښې زه د تنسیخ نکاح دعوی کوم، چنانچه مجبورا عدالت سول جج د مسلمان په عدالت کښې هندي د تنسیخ نکاح دعوه اولیکله عدالت څو ځله سمن رجستری نوم د خاوند کوم څه د پلار سره اوسیرې وراو لیکله باوجود د علم نه درجستریانونه پتیرې اودده پلار لیکي څه فلان چک کښې اوسیرې لهذا واپس لار شئ، په اخبار کښې نوټس جاری کړې شو لیکن عدالت ته حاضر نه شو، بالآخره د خاوند پلار ته ئې رجستری اولیرله څه ته هلک عدالت ته حاضر کړه او یا په خپله حاضر شه د مقدمې پیرداری او کړه مگر په دواړو کښې یوهم حاضر عدالت نه شو، آخر عدالت د خاوند په عدم موجودگي کښې د طلاق حکم ورکړو، ایا شرعاً هم د اطلاق واقع کیږي؟ آیا شرعی تقاضی

په تقاضاي فقہ حنفی په دې کښې پوره دي؟ بڼوا توجروا

المستفتی: محبوب الہی ساهیوال ۱۹۷۰ء ۵۱۵۱۳۱

الجواب: په صورت مسئلہ کښې د اېنځه مطلقه شویده د عدت د تیرولو نه پس

﴿۱﴾ قال العلامة ابن قاضي سماونه: حكم القاضي بخلاف نص واجماع وهذا باطل فلكل من القضاة نقضه اذا ارفع اليه وليس لاحد ان يجيزه.

(جامع الفصولين ۲۲ الفصل الثاني في القضاء في المجتهد فيه)

بل ځائي کښې نکاح کولې شی په دې شرط څه ددې ښځې دنفقي څه انتظام نه وی یعنی نه ئې په خپله کولی شی اونه ئې بل څوک ذمه اخلي او یا دنفقي انتظام ممکن وی لیکن بغیر د خاوند نه د عصمت د (وقوع زنا) ویره موجود وی، دلیل ددې دادې څه د تعنت فی النفقه په وجه دامام مالک په نزد فسخ نکاح جائز دي (۱) اود احنافو په نزد په مذهب غیر باندې قضاء او فتویٰ د ضرورت په وخت جائز ده، صرح به فی رد المحتار فی مواضع منها (۳: ۵۶۰) (۲) او قضاء علی الغائب هم عند الضرورت جائز دي، قال العلامة الشامي فی رد المحتار ۴: ۲۳۹

﴿۲﴾ قال الشاه اشرف علی التهانوی: زوجه متعنت له اول لازم دی څه په څه طریقه خاوند سره خلع وغیره او کړی لیکن که د ډیر کوشش باوجود هم څه صورت نه جوړ نه شی نود سختې مجبورې په حالت کښې په مالکي مذهب باندې د عمل کولو گنجائش شته ځکه څه ددوی په نزد زوجه متعنت ته د تفريق حق ملاویري، اود سختې مجبورې دوه صورته دي یو دا څه د ښځې د خرچ څه انتظام نه کیږي، او دویم دا څه د خاوند نه جدا اوسیدو کښې په معصیت کښې د مبتلا کیدو قوی خطر وه وی او صورت د تفريق دادې څه ښځه خپله مقدمه د اسلام قاضی یا مسلمان حاکم ته اود ددوی دنه موجود کیدو په صورت کښې د مسلمانانو جماعت ته پیش کړي او چاته څه پیش کړې شی هغه د شرعی شهادت وغیره ذریعې سره د معاملې پوره تحقیق او کړي او که د ښځې دعوی صحیح ثابت نه شي څه د وسعت (طاقت) باوجود خرچ نه ورکوي نود هغې خاوند ته دي او وئیلې شي څه دخپلې ښځې حقوق ادا کړه یا طلاق ورکړه گني مونږ به ئې درنه جدا کړو، که ددې نه پس هم دغه ظالم په دې صورت باندې عمل اونه کړي نو قاضی یا شرعاً څه څوک دهغه قائم مقام وی طلاق دي واقع کړي په دې کښې د څه مودې انتظار او مهلت ته په اتفاق د مالکيه ضرورت نشته.

(الحيلة الناجزة ۱۶۳ حکم زوجه متعنت فی النفقة المرقومات للمظلومات)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدين: (قوله خلافا لمالك) لقول القهستاني لو ائتي به في موضع الضرورة لا بأس به على ما اظن قلت ونظير هذه المسئلة عدة ممتدة الطهر التي بلغت برؤية الدم ثلاثة ايام وعند مالك تنقضي عدتها بتسعة اشهر وقد قال في البرازية الفتوى في زماننا على قول مالك وقال الزاهدي كان بعض اصحابنا يفتون به للضرورة واعترضه في النهر وغيره بانه لا داعي الى الافتاء بمذهب الغير لا مكان الترافع الى مالكي يحكم بمذهبه وعلى ذلك مشي ابن وهبان في منظومته هناك لكن قدمنا ان الكلام عند تحقيق الضرورة حيث لم يوجد مالكي يحكم به. (رد المحتار هامش الدر المختار ۳: ۲۲۳ منسب في الافتاء بمذهب مالك في زوجة المفقود)

فالظاهر عندی ان یتامل فی الوقائع و یختلط ویلاحظ الحرج والضرورات فسیفتی بحسبها جوازا و فسادا (۱). و هو الموفق

د باقاعده آبادی په صورت کښې د طلاق ورکولو

نه بغير په تنسیخ نکاح باندې ډگری د کارنه ده

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه زمونږ یو دوست د لور واده پنځه کاله مخکښې په پاکستان کښې شوي دي د واده نه پس دښځې او خاوند جهگړه او شوه جینئ هالینډ ته دوالدینو خواته راغله، ددې ځانې نه په لاهور کورټ کښې په ذریعه دوکیل د طلاق مطالبه او شوه کیس اوس هم چلیږی. جینئ د څلورو کالونه په هالینډ کښې ده دلته ددې بچی هم پیدا شو اوس دا جینئ دویم ځانې کښې واده کول غواړی لیکن هغې ته طلاق نه دي ملاؤ شوي. ایا شرعاً دیته د جواز گنجائش دي؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد طارق خان هالینډ..... ۱۹۷۴، ۱۱، ۱۲

الجواب: که چرې ددې ښځې خاوند د اښځه باقاعده آباده پاتله په حقوق کښې د څه شی مرتکب نه وو نو بیاد دې باوجود د ښځې او خاوند په مینځ کښې د نالگۍ په صورت کښې د خاوند د طرف نه باقاعده د طلاق نه بغير ښځه نه شی آزادیدلې، او په داسې صورت کښې د عدالت نه تنسیخ نکاح ډگری حاصلولو سره هم ښځه نه آزادیدلې (۲) پس په صورت منسئوله کښې د حالات مسطورو

(۱) (رد المحتار هامش الدر المختار ۳: ۳۷۷ قبل مطلب فی القضاء علی المسخر)

(۲) قال الشيخ شمس الحق الافغانی: حکم القاضي علی خلاف النص کالحکم بحل متروک التسمیة عمدا او علی خلاف السنة المشهورة کالحکم بتحلیل المطلقه ثلاثا بمجرد عقد المحلل بلا دخول او علی خلاف الاجماع کالحکم بصحة نکاح المتعة باطل ولکل قاض نقضه اذ ارفع الیه.

(معین القضاء والمفتیین ۲۸ الفصل السادس فی اقسام القضاء)

مطابق د اښځه تراوسه پورې آزاده نه ده ددې د خاوند سره چه رابطه قائمه شی د طلاق اچولونه پس به د اښځه آزاده شی (۱). و هو الموفق

مجبوره ښځه اولاً مصالحت ثانياً خلع او په

آخر کښې د تنسیخ نکاح مطالبه کولې شی

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه یوه ښځه چه د څو بچو مورده خاوند هغه اوس په کور کښې نه اوسوی او د کور نه ئې ویستې ده ددې تقریباً دوو کالونه زیات موده شوي ده چه دوالدینو په کور کښې کښې ده او خاوند نان نفقه هم نه ورکوی ددې څه حل دي؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد فرید عباسی مری..... ۱۹۷۸، ۱۰، ۱۲

الجواب: اول ددې زوجینو په درمیان کښې د مصالحت کوشش دي او کړې شی، ثانياً په خلع باندې راضی کړئ او که چرې دادواړه کارونه ناممکن وی نو بیا کوم مسلمان حاکم یا د مسلمان نیک او د صلحاء د جماعت په واسطه دي تنسیخ نکاح او کړې شی (از حیلہ ناجزده) (۲). و هو الموفق

(۱) قال الشاه اشرف علی التهانوی: او چرته چه مسلمان حاکم موجود نه وی یا مسلمان حاکم ته په عدالت کښې د مقدمې اورلو قانوناً اختیار نه وی یا مسلمان حاکم د شرعی قواعدو مطابق فیصله نه کوی نو په دې صورت کښې د فقه حنفی مطابق خود ښځې جدا کولو دپاره د خاوند د طلاق وغیره نه بغير هیڅ صورت نشته، او ممکن حده پورې لازم ده چه د خلع وغیره کوشش او کړی. (الحیلة الناجزه ۳۴ جماعت مسلمین کاحکم)

(۲) قال الشاه اشرف علی التهانوی: زوجه متعنت له اول لازم دی چه په څه طریقه خاوند سره خلع وغیره او کړی لیکن که د ډیر کوشش باوجود هم څه صورت نه جوړ نه شی نود سختې مجبورئ په حالت کښې په مالکی مذهب باتدي د عمل کولو گنجائش شته ځکه چه ددوی په نزد زوجه متعنت ته د تفريق حق ملاویرې. اود سختې مجبورئ دوه صورت ته دی..... صورت د تفريق دادې چه ښځه خپله مقدمه د اسلام قاضی یا مسلمان حاکم ته او ددوی دنه موجود کیدو په صورت کښې د مسلمانانو جماعت ته پیش کړی او چاته چه پیش کړې شی هغه د شرعی شهادت وغیره ذریعې سره د معاملې پوره تحقیق او کړی او که د ښځې دعوی صحیح ثابت شي چه د وسعت (طاقت) باوجود خرچ نه ورکوی..... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

صرف د مهر نه ورکولو په وجه باندې تنسیخ نکاح نه کیږي

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه یوې ښځې په عدالت حاضره کښې دمهر دعوی او کره چه ماته دې خاوند مهر را کړی، خاوند په عدالت کښې حاضر نه شو عدالت تنسیخ نکاح او کره، ایادابښځه

اوس بل ځایې کښې نکاح کولې شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولوی دواخانه اندرون مهربان گیت بنون..... ۱۹۸۵ء ۱۸۱۸ء

الجواب: په ظاهره دا تنسیخ نکاح قانونی تنسیخ دې نه اسلامی، نکاح دڅه د

ماشومانو لوبې نه دی چه په هر علت سره ختمیږي (۱) - وهوالموفق

د خاوند اراده د قتل او نفقه نه ورکولو په صورت کښې د تنسیخ یا د خلع حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه زید هندي سره نکاح او کره، دزید سره ئې وخت تیر کړولیکن دبلوغه پورې نه وه رسیدلې، یوه ورځ زید دمورد کورنه دبو تلوپه بهانه په لاره کښې ددې دقتل په اراده باندې په ټوپک دزې او کړې او او تختیدو، ښځه زخمی شوه او دپلار کور کښې اوسیدې علاج ئې کولو پخلس کالد تیر شول او خاوند په دې موده کښې تپوس اونه کړو. نوپه دې عمل طلاق واقع کیږي او که نه؟ اودویم ځایې کښې واده کولې

(بقیه حاشیه) ...نودهغې خاوند ته دې اووئیلې شی چه دخپلې ښځې حقوق ادا کړه یا طلاق ورکړه گنی مونږ به ئې درنه جدا کړو، که ددې نه پس هم دغه ظالم په دې صورت باندې عمل اونه کړی نو قاضی یا شرعاً چه څوک دهغه قائم مقام وی طلاق دې واقع کړی. په دې کښې دڅه مودې انتظار اومهلت ته په اتفاق د مالکیه ضرورت نشته.

(الحیلة الناجزه ۷۲ حکم زوجه متعت)

﴿۱﴾ قال العلامة شمس الحق الافغانی: الاعسار بالصدّاق یوجب التخیّر اذا لم یدخل بها وبه قال الشافعی ومالک، وقال ابن حنیفة هو غریم من الغرما لا یفرق بینهما، واما الاعسار بالنفقة فقال مالک والشافعی واحمد یفرق بینهما وقال ابو حنیفة لا، كما فی بدایة المجتهد.

(معین القضاة والمفتیین ۸۹ الفصل الرابع عشر فی زوجة المفقود والمجنون وغیره)

شی او که نه؟ که چرې نه ئې شی کولې نو دخلاصی څه صورت دې؟

بینوا توجروا

المستفتی: خائسته رحمٰن..... ۱۹۷۴ء ۱۴۱۶ء

الجواب: قتل اودقتل اراده اونفقه نه ورکول ټول په ټول حرام اونا جائز دی لیکن

دې سره ښځه نه طلاقیږي (۱) لهذا طلاق یا خلع یاد مسلمان حاکم تنسیخ نکاح

نه وړاندې دابښځه بل ځایې کښې نکاح نه شی کولې (۲) - وهوالموفق

د عجز عن النفقه وغیره په وجه باندې د جرگې فیصله دتنسیخ نکاح حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه تنسیخ نکاح د لاندینو بیاناتوپه روشنی کښې شوي ده ایا شرعاً داتسلیم دې؟ بیانات دادی:

بیان معینه: زه فلانه ولد فلان قوم فلان تحصیل بهکرمیاں والی دعوی کوم چه

دزې څلور کالونه پیغله شوې یم مسمی فلان ولد فلان سره ځما پلار ځما نکاح

کړي وه، هغه په وخت دنکاح او اوس هم نابالغ دې د حقوق زوجیت اود واده

کولوپه مذکور کښې صلاحیت نشته دې هغه په خپله اونه ئې پلار آئنده دواده

کولو اراده ساتی، ځمادنان نفقې اودزندگۍ د ضروریاتو خرچه ورکولو نه هم

دهلک والدا وهلک انکاری دې زه په خپله هم دزندگۍ د ضروریاتو متکفل نه

یم ځکه چه ځما پلار وفات شوي دې لهذا جرگه کوم چه په یولسو کالو باندې

مشمتمل ده استدعا کوی چه ناکح اودده پلار ځمادنان او نفقه قطعاً انتظام نه

شی کولې مجبوراً جرگه مذکور حکم تسلیم کوم چه زما نکاح فسخ کړی.

دستخط اودگوتې نشان

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی: ورکنه لفظ مخصوص خال عن الاستثناء طلبة الخ.

(الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۲۵۳ کتاب الطلاق)

﴿۲﴾ وفي الهندية: لا يجوز للرجل ان يتزوج زوجة غيره وكذلك المعتدة كذا في السراج

الوهاج. (فتاویٰ عالمگیری ۱: ۲۸۰ القسم السادس المحرمات التي یعلق بها حق الغير)

بیان والد مدعایه... مسماه فلانہ پہ ماباندی اوزمانا بالغ خوی مسمی فلان باندی چه دعوه کیریدہ جرگی والالفظ پہ لفظ ما اورولی ده دمسماه فلانی دعویٰ بلکل صحیح ده زہ خیل خوی ته نه واده کوم اونه دنان نفقی (تربلوغ) هلک پہ وجه او جتوم نه هلک پہ خپله دنان نفقی کفیل کیدی شی لهذا دفسخ نکاح کومه فیصله چه جرگه او کړی نو هغه ماته په حیثیت دمتولی منظوره

المستفتی شیر عباس اعوان کلور کوت میان والی ۱۹۷۰ء ۱۳۱۰ ۳۰

الجواب: چونکه د شوافع او حنابلہ وغیره په نزد عجز عن النفقة په وجه فسخ نکاح صحیح ده او فقهاء احناف د ضرورت په وخت کښې په مذهب غیر فتویٰ ورکول جائز کړولی دی (۱) لهذا که چرې ددې ښځې د نفقی څه انتظام نه وی اونه ئې څوک ذمه اخلی نو په دې صورت کښې د مسلمان جج په ذریعې سره فسخ نکاح فیصله حاصلول جائز دي. یعنی حاکم د تحقیق نه پس د افیصله او کړې چه ماستانکاح فسخه کړه صرف اختیار او مرضی باندې به ئې نه پریرېدی او د اهام جائز ده چه مقامی با اثر علماء او غیر علماء (چیرمین ممبران) د تحقیق نه پس که چرې د افیصله او کړې چه مونږ د انکاح فسخه کړه نو د اهام کافی ده (۲) وهو المرفق

(۱) قال الشيخ شمس الحق الافغانى: طريق تطليق زوجة المفقود او الغائب الذى تعذر الارسال اليه او ارسل اليه فتعاند لعدم النفقة فان الزوجة تثبت بشاهدين ان فلانا زوجها وغاب عنها ولم يترك لها نفقة ولا وكيلا بها ولا اسقطتها عنه وتحلف على ذلك فيقول الحاكم فسخت النكاح او طلقتك منه او يامرها بذلك ثم يحكم به وهذا بعد التلوم بنحو شهر او باجتهاده عند المالكية او فوراً او متراخيا عند الحنابلة.

(معين القضاة والمفتين ۸۹ الفصل الرابع عشر فى زوجة المفقود وغيره)

(۲) قال الشاه اشرف على التيانوى: زوجة متعنت له اول لازم دى چه په څه طريقه خاوند سره خلع وغیره او کړې ليکن که د ډير کوشش باوجود هم څه صورت نه جوړ نه شی نو د سختې مجبورې په حالت کښې په (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

ښځه د مجبورې په وجه باندې تنسیخ نکاح کولې شی

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه یو د جینې کومه چه عیسائی مذهب کښې وده د کومې نوم چه مارگریټ ووهغه جینې ځوانه شوه مسلماننه شوه او دیو مسلمان کس سره ئې نکاح او کړه ددې نوم بشیره بی بی کیخودلې شو. د خاوند سره څلور کاله وده. څلور کاله پس خاوند هغه دکورنه ویسته نه نان نفقه ورکوی اونه ور سره څه تعلقات ساتی تقریباً دوه څلور ځله په جرگه امام صاحب او دوه څلور کسان دده خواته لاړل چه خپله ښځه بشیره بی بی ځان سره اوساته او یا خرچه ورکوه. لیکن خاوند وائی چه نه دا کور کښې پریرېدم اونه خرچه ورکوم اونه دیته طلاق ورکوم اوس ددې مسئلې شرعی حل څه دي؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمداکبر اسلام آباد

الجواب: دا جینې مسلمان حاکم یا با اثر جمعیت د مسلمانان په کوم چه اکثریت علماء وی، په ذریعہ فسخ نکاح حاصلولې شی او د ډگرې نه پس کله چه عدت تیرشی نوبل ځائی کښې نکاح کولې شی (هكذا في الحيلة الناجزة) (۱) وهو الموفق (بقیه حاشیه)... مالکی مذهب باندې د عمل کولو گنجائش شته ځکه چه ددوی په نزد زوجة متعنت ته د تفريق حق ملاویرې... او صورت د تفريق دادې چه ښځه خپله مقدمه د اسلام قاضی یا مسلمان حاکم ته او ددوی د نه موجود کیدو په صورت کښې د مسلمانانو جماعت ته پیش کړې او چاته چه پیش کړې شی هغه د شرعی شهادت وغیره ذریعې سره د معاملي پوره تحقیق او کړې او که د ښځې دعویٰ صحیح ثابتہ شی چه د وسعت (طاقت) باوجود خرچ نه ورکوی نو د هغې خاوند ته دې او وئیلې شی چه دخپلې ښځې حقوق ادا کړه یا طلاق ورکړه گنی مونږ به ئې درنه جدا کړو. که ددې نه پس هم دغه ظالم په دې صورت باندې عمل اونه کړې نو قاضی یا شرعاً چه څوک دهغه قائم مقام دی طلاق دې واقع کړې په دې کښې د څه مودې انتظار او مهلت ته په اتفاق د مالکیه ضرورت نشته (الحيلة الناجزة ۱۶۴ حکم زوجة متعنت في النفقة)

(۱) قال الشاه اشرف على التيانوى او ضرورت د تفريق دادې چه ښځه خپله مقدمه د اسلام قاضی یا مسلمان حاکم ته او ددوی (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

مجبورہ بنخہ باقاعدہ د مسلمان جج پہ ذریعہ تنسیخ نکاح کولی شی

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ پہ بارہ کنبی چہ یونہی د کومہ نکاح چہ دیو کس سرہ شوی وولیکن یولس کالوپوری خاوند تعلقات منقطع کری اوبیادویمہ نکاح اوکری اوس دقرآن اوحدیث پہ روشنی کنبی ددی

مجبورہ بنخہ خہ حکم دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: حاجی محمد اسلم پنہ گھیب اٹک..... ۱۹۹۱ء ۹۱۱۱

الجواب: کومہ بنخہ چہ خاوند نہ ابادوی اونہ ئی ازادوی نوداسی مجبورہ بنخہ پہ ذریعہ دمسلمان جج تنسیخ نکاح کولی شی اودعدت تیریدلونه پس بل خانی کنبی نکاح کولی شی (والتفصیل فی الحیلة الناجزہ) (۱). وھوالموفق

(بقیہ حاشیہ)..... دنہ موجود کیدوپہ صورت کنبی دمسلمانانو جماعت تہ پیش کری اوچاتہ چہ پیش کری شی ہغہ دشرعی شہادت وغیرہ ذریعہ سرہ د معاملہ پورہ تحقیق اوکری اوکہ دبنخہ دعویٰ صحیح ثابتہ شی چہ د وسعت (طاقت) باوجود خرچ نہ ورکوی نودہغی خاوند تہ دی اووٹیلی شی چہ دخیلی بنخہ حقوق اداکریہ یا طلاق ورکری مونیہ ئی درنہ جدا کری، کہ ددی نہ پس ہم دغہ ظالم پہ دی صورت باندی عمل اونہ کری نوقاضی یا شرعاً چہ خوک دہغہ قائم مقام وی طلاق دی واقع کری پہ دی کنبی دخہ مودی انتظار او مہلت تہ پہ اتفاق د مالکیہ ضرورت نشتہ (الحیلة الناجزہ ۱۶۴ حکم زوجہ متعنت فی النفقة)

(۲) قال الشاہ اشرف علی التھانوی: زوجہ متعنت لہ اول لازم دی چہ پہ خہ طریقہ خاوند سرہ خلع وغیرہ اوکری لیکن کہ د یرکوشش باوجود ہم خہ صورت نہ جوہ نہ شی نود سختی مجبوری پہ حالت کنبی پہ مالکی مذهب باندی دعمل کولو گنجائش شتہ خکہ چہ ددوی پہ نزد زوجہ متعنت تہ دتفریق حق ملاویری، اود سختی مجبوری دودہ صورتہ دی یودا چہ دبنخہ دخرچ خہ انتظام نہ کییری،..... او دویم داچہ دخاوند نہ جدا اوسیدو کنبی پہ معصیت کنبی د مبتلا کیدو قوی خطرہ وی او صورت دتفریق دادی چہ بنخہ خیلہ مقدمہ داسلام قاضی یا مسلمان حاکم تہ اوددوی دنہ موجود کیدوپہ صورت کنبی دمسلمانانو جماعت تہ پیش کری اوچاتہ چہ پیش کری شی ہغہ دشرعی شہادت وغیرہ ذریعہ سرہ د معاملہ پورہ تحقیق اوکری اوکہ دبنخہ دعویٰ صحیح ثابتہ شی چہ د وسعت (طاقت) باوجود خرچ نہ ورکوی نودہغی خاوند تہ دی اووٹیلی شی چہ دخیلی بنخہ حقوق اداکریہ یا طلاق ورکری مونیہ ئی درنہ جدا کری..... (بقیہ حاشیہ پہ راروانہ صفحہ)

دغلط تنسیخ نکاح نہ پس ددویم وادہ دوجی نہ دطعن اوبائیکات مسئلہ

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ پہ بارہ کنبی چہ تقریباً ۱۹۳۹ء کنبی د زینب خاوند قتل عمد پہ جرم کنبی د عمر قید سزاتوری اوبہ شو، زینب مذکورہ دسول جج پہ پہ عدالت کنبی دتنسیخ نکاح دعویٰ اوکری، جج دیو طرفہ کاروائی لاندی نکاح فسخہ کری اوبنخہ دویمہ نکاح اوکری، علماء کرامو داتنسیخ ناجائز اوگرزؤلو اودنوی خاوند مثلاً زید نہ ئی دبائیکات حکم اوکری بلکہ بعض علماء پہ خیلہ فتویٰ کنبی کافرہم کری (چہ حرام تہ حلال وائی) خو میاشتی اوشوی چہ زید مر شو، او عام خلق د علماء دبائیکات دوجی نہ یرکم تعداد باندی پہ جنازہ کنبی شریک شو او حال دا دی چہ زید پہ ژوند کنبی داول خاوند درہائی نہ پس پہ دی کنبی ہرقسمہ کوششونہ اوکری چہ ہغہ خلع اوکری یا طلاق علی المال ورکری لیکن ہغہ او نہ منلہ، ددہ دوفات نہ پس ددی بنخہ بچوہم کوشش اوکری مگر ہغہ پہ ضد دی اوس دتپوس دا دی چہ پہ زینب باندی طعن کول، ددی نہ دبائیکات کول، ددی دمرگ پہ صورت کنبی عواموتہ ددی پہ جنازہ شرکت نہ کول وغیرہ خہ حکم دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا عبد السلام مدرسہ اشاعت القرآن حضرو ۱۳ شعبان ۱۴۰۲ھ

الجواب: واضحہ دی وی دعصمت دخوف پہ صورت کنبی دمسلمان حاکم

تنسیخ نکاح نافذ او منظوریری (۱) ہمدارنگہ واضحہ دی وی چہ بغیر د

(بقیہ حاشیہ)..... کہ ددی نہ پس ہم دغہ ظالم پہ دی صورت باندی عمل اونہ کری نو قاضی یا شرعاً چہ خوک دہغہ قائم مقام وی طلاق دی واقع کری پہ دی کنبی دخہ مودی انتظار او مہلت تہ پہ اتفاق د مالکیہ ضرورت نشتہ. للروایۃ الثالثہ والعشرین من الفتاویٰ للعلامة سعید بن صدیق. (الحیلة الناجزہ ۷۴ حکم زوجہ متعنت)

(۲) قال الشاہ اشرف علی التھانوی: زوجہ متعنت لہ اول لازم دی چہ پہ خہ طریقہ خاوند سرہ خلع وغیرہ اوکری لیکن کہ د یرکوشش باوجود ہم خہ صورت نہ جوہ نہ شی نود سختی مجبوری پہ حالت کنبی پہ مالکی مذهب باندی دعمل کولو گنجائش شتہ خکہ چہ ددوی پہ نزد زوجہ متعنت تہ دتفریق حق ملاویری، اود سختی مجبوری دودہ صورتہ دی یودا چہ دبنخہ دخرچ خہ..... (بقیہ حاشیہ پہ راروانہ صفحہ)

ضرورت نہ تنسیخ نکاح نامنظورہ وی۔ خویہام ددویم خاوند و وفات دوجہ
نہ اصرار گناہ ختم شو اودھری گناہ نہ پس توبہ منظور دہ۔ لمافی الحدیث: التائب
من الذنب کمن لا ذنب له (الحديث) (۱) پس بہر حال یہ صورت مسئلہ کنبی
بائیکات ختمول پکار دی۔ وهو الموفق

یہ رسم سورہ کنبی د نابالغو جینکو د ورکولو

صورت کنبی د حق تنسیخ نکاح او د خیار مسئلہ

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ پہ بارہ کنبی چہ پہ دووقیلو کنبی
جہگروہ پہ مینخ کنبی جنگونہ او شول او پہ دی جنگ کنبی... دخیل خہ کسان
زخمی شول خہ ورخی پس صلح او شوه او پہ صلح کنبی دافصلہ او شوه چہ...
چہ خیل دی لس زرد روپی او دود جینکئی ورکری دوی داسی او کرل لیکن
دجینکو خاوند نامعلوم وودمہر ذکر ہم نہ ووشوی والدین پہ دی باندی ہرگز
راضی نہ وو۔ خہ زمانہ پس پہ فیصلہ کنبی خلل پیدا شولو... خیل دري جینکئی
نوری ورکری۔ دلته ہم دجینکو پلاران موجود نہ وو۔ داهم یادساتہ چہ دا تولی
جینکئی نابالغی وی او س سوال دادی چہ ایا داجینکئی تنسیخ نکاح کولی شی
او کہ نہ؟ لیکن داهم اندیشہ نہ چہ کلہ داجینکئی بالغی شی نو د نورو سرہ بہ
اوتختی؟ براہ کرم زرنہ زرددی مسئلہ وضاحت او فرمائی؟ بینوا توجروا

المستفتی: پیر عبد الرزاق مالی باغ کوئٹہ بلوچستان..... ۱۹۸۴ء ۱۹۱۵ء

الجواب: یہ صورت مسئلہ کنبی داجینکئی دخیار بلوغ پہ وجہ باندی باقاعدہ
تنسیخ نکاح کولی شی۔ لان العاقدہما غیر الاب والجد (۲) وعلی تقدیر کون غیر

(بقیہ حاشیہ)۔ انتظام نہ کیری۔ اونہ پخیلہ د کار کسب طاقت لرلی شی۔ او دویم
صورت د مجبوری داچہ اگرچہ پہ سہولت یا پہ مشککہ د خرچ انتظام کیدی شی
لیکن د خاوند نہ جدا اوسیدو کنبی پہ معصیت کنبی د مبتلا کیدو قوی خطرہ وی۔

(الحیلة الناجزة ۷۳ حکم زوجہ متعنت)

(۱) (رواہ ابن ماجہ والبیہقی فی شعب الایمان مشکوٰۃ المصابیح ۲۰۶: ۱ باب الاستغفار والتوبہ)

(۲) وفی الہندیہ: وان زوجها غیر الاب والجد فکل واحد منهما الخيار اذا بلغ ان شاء
اقام علی النکاح وان شاء فسخ وهذا عند ابی حنیفہ ومحمد رحمہما اللہ تعالیٰ ویشرط فیہ
القضاء. (فتاویٰ عالمگیریہ ۲۸۵: ۱ الباب الرابع فی الاولیاء)

الاب عاقدا کونہ معروف بسوء الاختیار مانع من لزوم النکاح (۱) واعلم ان
انکار الآباء علی نکاح بناتہم الغیر البالغات یفسخ بہ النکاح الموقوف (۲)۔
وهو الموفق

د بلوغ نہ پس د جج د تنسیخ نکاح مسئلہ

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ پہ بارہ کنبی چہ زید دخیلی نابالغی
خور وادہ دبکر سرد او کرو۔ دبکر پلار عمر دخیلی لور زینب نکاح د خالد سرد
او کرو دزید چہ کشر ووردی ہغہ سردی پہ نکاح کرد۔ یعنی دتبادلہ او شغار
نکاح شوه۔ ہندہ نابالغہ او زید دد کوم چہ رخصتی نہ دہ شوی او دویم خانی
کنبی زینب یعنی د عمر لور کومہ چہ بالغہ وہ ددی رخصتی شوی وہ۔ بیا خو
کالونہ پس عمر خیلہ لور زینب دہو کہ کرد او د خاوند د کورد او سیدو نہ انکاری
کرد زینب د خاوند کور پری خود او دوالد سرد او سیدہ۔ دیرہ مودہ پس ئی دتنسیخ
نکاح او کرد او د خالد د طرفنہ جج زینب تہ طلاق ورکرو او دبکر بنسختی ہندی تہ
جج طلاق ورکرو۔ ددی تنسیخ نکاح شرعی حیثیت خہ دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: گل منان کرک..... ۱۹۹۰ء ۲۴۱۷

الجواب: کہ چری دا خاوند دانبخہ آبادولہ او کولی ہم شوه نو دمسلمان جج دا

﴿۱﴾ قال العلامة الشامي: والحاصل ان المانع هو كون الاب مشهورا بسوء الاختيار قبل
العقد فاذا لم يكن مشهورا بذلك ثم تزوج بنته من فاسق صح وان تحقق بذلك انه سي
الاختيار واشتهر به عند الناس فلو زوج بنتا اخرى من فاسق لم يصح الثاني لانه كان مشهورا
بسوء الاختيار قبله بخلاف العقد الاول لعدم وجود المانع قبله.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۳۰ باب الولی)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدين: (والا الخ) ای وان لم يستورا فی الدرجة وقد رضی الابعد

فللاقرب الاعتراض بحر عن الفتح وغيره.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۲۳ باب الولی)

تنسیخ نکاح صرف قانونی تنسیخ دے شرعی نہ دے (۱) او کہ چری دے منکوحی د علم بلوغ نہ پس متصل پہ دے نکاح باندے دناراضگی اظہار کرے وی نو حاکم دے تنسیخ نکاح کولے شی گینے نشی کولے (۲) وهو الموفق

دین الاختیار نیکہ او د عدالت دیو طرفہ تنسیخ نکاح مسئلہ

سوال: خہ فرمائی علماء دین دے مسئلے پہ بارہ کنبے چہ تیکہ دخیلی نمسی رشتہ پہ وخت دپیدائش کنبے و کرلہ لیکن دجینی پلازراضی نہ وو، درے کالو پورے رشتہ پہ خیل خانی وہ اویادجینی والدوفات شو، دو الدوفات نہ پس پہ فریقینو کنبے جھگری شروع شوی. نیکہ چہ ئے کوم خانی کنبے رشتہ ورکری وہ هغه انکار او کرو او فوراً ئے دنمسی نکاح دخیل نمسی سرہ او کرہ دے دیارہ چہ هر خاص او عام تہ پتہ اولگی چہ رشتہ ختمہ شوہ نوی ئے پہ وخت دنکاح کنبے نابالغہ وو. دجینی د طرفہ نیکہ ایجاب او قبول او کرو کومہ چہ دے نمسی پہ نامہ (کویردن) وه. اوس مسئلہ داده چہ د نابالغہ جینی نکاح دے دیار یا نیکہ او کری نو دیتہ خیاری بلوغ نہ وی، مگر چہ نیکہ یا پلار پہ سیئ الاختیار کیدل ثابت شی. نوایا پہ دے صورت کنبے چہ د نابالغہ نمسی نکاح د نوی سرہ ئے او کرہ، بیاخہ وخت پس دنمسی دترہ لور، سرہ ئے نکاح او کرہ آیا د نمسی سرہ زیاتی نہ دے کہ چری داسیئ الاختیار نہ وی نو دانی ولے کول چہ هغه رشتہ دنمسی دیارہ بهترہ نہ وه مزید تحقیق دادے چہ جینی مجبورہ شوہ عدالت تہ لارہ، هغه پہ عدالت کنبے حاضر نہ شو عدالت یونیم کال پس یو طرفہ فیصلہ دجینی پہ حق کنبے او کرہ. اوس دے حالاتو پیش نظر جینی خیاری بلوغ

﴿۱﴾ قال العلامة شمس الحق الافغانی: حکم القاضي على خلاف النص او على خلاف السنة المشهورة او على خلاف الاجماع باطل ولكل قاض نقضه اذ ارفع اليه.

(معين القضاة والمفتيين ۲۸ الفصل السادس في اقسام القضاء وما يرد منها)

﴿۲﴾ قال الحصكفي: ولكن لهما اي لصغير وصغيرة خيار الفسخ ولو بعد الدخول بالبلوغ او العلم بالنكاح بعد بشرط القضاء للفسخ.

(الدر المختار على هامش ردالمحتار ۲: ۳۳۲ باب الولي)

حاصلوے شی او عدالتی فیصلہ شرعاً جائز دے؟ بینوا توجروا

المستفتی: مشتاق احمد سنگھوئی جہلم ۱۹۷۲ء ۱۰/۱۳

الجواب: کہ چری داکس (زوج) داجینی باقاعدہ نہ آبادوی اونہ ئے ازادوی اوپہ دے بناء باندے حاکم مسلمان فسخ نکاح د (طلاق) فیصلہ کرے وی نو شرعاً دا جینی آزادہ شوی دہ، بل خانی کنبے نکاح کولے شی (۱) او کہ چری داتنسیخ دخیار بلوغ پہ بناء باندے شوی وی نو دنیکہ سیئ الاختیار د غیر معروف کیدلو پہ وجہ نامنظورہ دہ حکم چہ نہ دنوسی سرہ نکاح عقد کولو کنبے خہ سوء الاختیار موجود دے اونہ ئے سابق نکاح کنبے سوء الاختیار معلوم دے، فی ردالمختار ۲: ۴۱۸. والحاصل ان المانع هو كون الاب مشهورا بسوء الاختيار قبل العقد فاذا لم يكن مشهورا بذلك ثم زوج بنته من فاسق صح الخ (۲). وهو الموفق

﴿۱﴾ وفي الحيلة الناجزة: زوجة متعنت له اول لازم دی چہ پہ خہ طریقہ خاوند سرہ خلع وغیرہ او کری لیکن کہ د یرکوشش باوجود ہم خہ صورت نہ جوہ نہ شی نو د سختی مجبورے پہ حالت کنبے پہ مالکی مذهب باندے د عمل کولو گنجائش شتہ حکم چہ ددوی پہ نزد زوجہ متعنت تہ د تفریق حق ملاویزی، او صورت د تفریق دادے چہ بنخہ خیلہ مقدمہ د اسلام قاضی یا مسلمان حاکم تہ او ددوی دنہ موجود کیدوپہ صورت کنبے د مسلمانانو جماعت تہ پیش کری او چاتہ چہ پیش کرے شی هغه د شرعی شہادت وغیرہ ذریعے سرہ د معاملے پورہ تحقیق او کری او کہ د بنخہ دعوی صحیح ثابتہ شی چہ د وسعت (طاقت) باوجود خرچ نہ ورکوی نو د هغه خاوند تہ دے او وئیلے شی چہ دخیلی بنخہ حقوق ادا کرہ یا طلاق ورکرہ گنی مونر بہ ئے در نہ جدا کرو، کہ دے نہ پس ہم دغہ ظالم پہ خہ صورت باندے عمل اونہ کری نو قاضی یا شرعاً چہ خوک د هغه قائم مقام وی طلاق دے واقع کرے پہ دے کنبے دخہ مودے انتظار او مہلت تہ پہ اتفاق د مالکیہ ضرورت نشتہ.

(الحيلة الناجزة ۱۶۳ المرقومات للمظلومات حکم زوجہ متعنت فی النفقة)

﴿۲﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۳۰ قبیل مطلب مهم هل للعصبة تزويج باب

الولي)

د پلار دوکیل کړې د نکاح په وجې سره جینئ

ته د خیار بلوغ او د تنسیخ حق حاصل دي

سوال: څه فرمائي علماء دين ددې مسئلې په باره کښې چه زید په یو ناحقه قتل کيس کښې گرفتار شوی په کوم کښې چه څلور واقعي قاتلان اوزید هسې هم بدنام وو. بالاخر د ملزمانو ورثاء د مقتول د وارثانو سره صلح او کره. په صلح کښې د قاتلینو ورثه د درې جینکو ورشته او څلور زړه روپي باندې رضامند شول، درې دتی ماشومانو جینکو عقد نکاح ئې او کره او ورثې کرلې د زید د لور نکاح دهغه پنځه دیرش کالو عمر کس سره او کړې شوه کوم چه د مقتول رور او لوفر کس وو د زید په اجازت باندې عقد نکاح او کړې شوو وروسته پنځو ملزمانو ته د سزاي موت حکم واورولې شو. څلور زړه روپي خوشال د دور کولونه انکار او کړو چه تادهو که کړیده لهذا د مقتول وارثان حقدار نه دی لیکن عقد خو وړاندې شوي وو. اوس لس پنځلس کاله پس د زید لور ځوانه شوله نو هغې دخپل عقد د تنسیخ اعلان او کړو. اوس شرعی طور باندې مسئله پکار ده چه پلار ئې کله د مرگ او ژوند کشمکش کښې مبتلاء وو او د دښمن په کور کښې د تی د ماشومې جینتې عقد او کړوبله دا چه یو لوفر او په عمر کښې د دمرده غټ تضاد باوجود صرف دخپل ځان دخلاص لود پاره او ددې مظلومې جینتې به هلته ذلت او خواری نصیب شی ایا شرعاً دا عقد درست دي؟ ایا دا جینتې بل ځانې کښې د عقد کولو اوزندگي تیرولو مجاز ده؟ ایا په پلار باندې په دې صورت کښې د سوء الاختیار مسئله نه جاری کیږي؟ بینوا توجروا

المستفتی: خدا بخش سرگودها..... ۱۹۲۹ء ۲۷۱۹۱

الجواب: چونکه دا عقد د پلار وکیل کړې دي او پلار په خپله نه دي کړې لهذا د خیار بلوغ په وجه سره حاکم (مسلمان) ددې نکاح تنسیخ کولې شی او ددې نه پس بل ځانې کښې نکاح کولې شی. فی الدر المختار: وان کان المزوج غیرهما ای غیر الاب وجده ولوالام او القاضی او وکیل الاب..... لا یصح النکاح من غیر

کفو..... وبمهر المثل صح. ولکن لښای لصغیر وصغیره خیار الفسخ ولوبعد الدخول بشرط القضاء للفسخ انتهى مختصراً (۱) وهکذا فی کتب الفروع. نوبت:..... چونکه د انکاح د دفع دفتني دپاره دي لهذا ددې وجې نه پلار سیي الاختیار نه جوړیږي (۲) - وهو الموفق

د عاقلې بالخي نکاح کښې د والدينو د عدم موجودگي

په بناء باندې د عدالت د تنسیخ نکاح مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دين ددې مسئلې په باره کښې که د جینتې او ددې د والدينو او قریبې رشته دارانو په رضامندئې او دگواهانو په موجودگي کښې په حکم دوالد جرگې ته د نکاح کولو د اجازت باوجود که چرې اوس والدين دا اعتراض او کړې چه د انکاح زموږ په عدم موجودگي کښې شوي ده نو ایا ددې وجې نه په عدالت عالیه کښې د تنسیخ نکاح شرعی لحاظ سره حق رسیږي؟

﴿۱﴾ (الدر المختار علی هامش رد المحتار ۲: ۳۳۱، ۳۳۲ مطلب مهم هل للعصبه تزويج

الصغير امرأة غير كف له)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدين: ان المانع هو كون الاب مشهورا بسوء الاختيار قبل العقد فاذا لم يكن مشهورا بذلك ثم زوج بنته من فاسق صح وان تحقق بذلك انه سيئ الاختيار واشتهر به عند الناس فلو زوج بنتا اخرى من فاسق لم يصح الثاني لانه كان مشهورا بسوء الاختيار قبله بخلاف العقد الاول لعدم وجود المانع قبله..... قلت ومقتضى التعليل ان السكران او المعروف بسوء الاختيار لو زوجها من كف بمهر المثل صح لعدم الضرر المحض ومعنى قوله والظاهر من حال الصاحي انه يتأمل اي انه لو فور شفقتة بالابوة لا يزوج بنته من غير كف او بغبن فاحش الا لمصلحة تزيد على هذا الضرر كعلمه بحسن العشرة معها وقلة الاذى ونحو ذلك الخ. (رد المحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۳۰، ۳۳۱ قیل مطلب مهم هل للعصبه تزويج الصغير)

چه هر کله بی دگواها نوپه مخامخ ئی ددوو کنالوزمکی مهرهم مقرر کری وو، همدارنگه دجینی عمر کاغذی او داکتری دواړو لحاظ سره تقریباً اتلس کاله وو؟ بینوا توجروا

المستفتی مولوی محمد روشن کوکاروی ۱۹۷۳ء

الجواب: دعاقلی بالغی په خپله مرضی نکاح کول نافذ اولازم ناقابل تنسیخ دی. اگرچه والدین راضی نه وی. فی الهندیة ۱: ۳۰۵ نفذ نکاح حرة مکلفة بلاولی عندای حنیفة وای یوسف رحمهما الله تعالی کذا فی التبین (۱) و فی الهندیة ۲: ۲۹۳ وینعقد نکاح الحرة العاقلة البالغة برضاها وان لم یعقد علیها ولی الخ (۲) والمسئلة واضحة. وهو الموفق

د صغیري د پلار د فسخ نکاح د اختیار په باره

کښي د حيله ناجزه د عبارة وضاحت

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښي چه حيلة الناجزه ۱۴۸ باندي خزانه المفتیین په حواله لیکلي دي چه: د صغیري پلارته دنکاح فسخ کولو اختیار شته دي کله چه دته معلومه شی چه هغه نان نفقه اود مهر معجل ورکولونه قاصر دي یا دته یعني پلارته ددې گمان اوشی چه هغه به قاصروى دنان نفقي او معجل نه، اوس ددې فسخ کولو دپاره به پلار ازروى شرع کوم طریقه اختیاروی د جواب نه مو خبر کړي؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا حافظ گل رحیم جامع مسجد اده ضلع صوابی ۱۹۷۴ء ۱۵۱۵
الجواب: ددې مقصد دادي چه والد دحاکم یا دجماعت علماء په وساطت سره نکاح باقاعده فسخ کولې شی په خپله ئی نه شی کولې (۳) - وهو الموفق

﴿۱﴾ (فتاویٰ عالمگیری ۱: ۲۸۷ الباب الرابع فی الاولیاء)

﴿۲﴾ (هدایه ۲: ۲۹۳ باب فی الاولیاء والا کفاء)

﴿۳﴾ ☆ و فی الهندیة: ولا یكون التفريق بذلك الا عند القاضي اما بدون فسخ القاضي فلا یفسخ النکاح بينهما وتكون هذه فرقة بغير طلاق حتى (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

د والدینو د نابالغو کړي شوي نکاح ناقابل فسخ دي

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښي چه دیونا بالغی جینی نکاح ددې پلار دیونا بالغه هلک سره او کړي، دهلک او جینی د طرفنه ایجاب او قبول ددواړو والدین او کړي، اوس ددواړو والدین غواړي چه دانکاح باقی پاتې نه شی، هلک او جینی اوسه پوري نابالغ دي ایپه دي صورت کښي د هلک پلارته دا حق حاصل دي چه دخپل نابالغ ځوی د طرفنه نابالغه جینی ته طلاق ورکړي یا ئي فسخ کړي؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالرحیم پیش امام مسجد میان خانی مایار مردان ۱۹۷۳ء ۲۲۸۳۸

الجواب: دانکاح دفسخ قابله نه ده. فی الهندیة (۱: ۳۷۶) لا یقع طلاق الصبی وان کان یعقل (۱) و فیها ایضا (۱: ۵۲۹) اذا خالع الاب علی ابنه الصغیر لا یصح ولا یتوقف علی اجازته کذا فی فتاویٰ قاضی خان (۲) و فی ردالمحتار (۲: ۵۸۵) قوله الطلاق لمن اخذ بالساق کناية عن ملک المتعة انتهى (۳) ولا ملک للاب، فافهم. وهو الموفق

(بقیه حاشیه) لو لم یکن الزوج دخل بها فلا شیء لها من المهر. (فتاویٰ عالمگیری ۱: ۲۹۲)

الباب الخامس فی الا کفاء

:: و فی الحيلة الناجزة: په دي ټولو صورتونو کښي د بنسټي خلاصولو دپاره شرعی صورتونه جدا جدا دي چه دا به تفصیل سره لیکلي شی لیکن په دغه ټولو کښي دا خبره مشترک ده چه په دي آزادولو کښي بنسټه یا دهغي اولیاء خود مختاره نه دي بلکه قضاء د قاضی شرط ده یعني ضروری ده چه بنسټه خپله مقدمه د قاضی په عدالت کښي پیش کړي او قاضی د باقاعده شرعی تحقیق نه پس د تفريق وغیره حکم او کړي. (حيلة ناجزه ۱۴۸ مقدمه فسخ نکاح)

﴿۱﴾ (فتاویٰ عالمگیری ۱: ۳۵۳ فصل فیمن یقع طلاقه و فیمن لا یقع طلاقه)

﴿۲﴾ (فتاویٰ عالمگیری ۱: ۵۰۳ قبیل الباب التاسع فی الظهار)

﴿۳﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۲۶۲ قبیل مطلب فی طلاق المدهوش)

د مهر نه ادا کولو په وجه باندې ښځې ته د تنسیخ نکاح حق حاصل نه دي
 سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه یو ښځه د خاوند سره
 آباډه وی او مبلغ پنځه زره روپۍ مهر مقرر شو. او ددې ادا کول هم اونه شول.
 ښځې دعوی او کړه چه ماته دې مهر را کړې شی او پادې په بل ځای کښې
 د نکاح کولو حکم را کړې شی. دا د شپږ کالونه دخپل مور پلار په کور کښې غیر
 آباډه ده داسې ښځې ته د دویمې نکاح کولو څه حکم دي؟ بڼوا توجروا
 المستفتی: محمد احمد ۱۹۷۴ء ۲۱۴۱

الجواب: چونکه دامهر معجل نه دي. لهذا د طلاق یا مرګ نه وړاندې په خاوند
 باندې ادا کول ضروری نه دي. لما فی الهندية ۱: ۳۳۹ وان كان لای غایة معلومة
 فقد اختلف المشايخ فيه قال بعضهم يصح وهو الصحيح وهذا لان الغاية معلومة في
 نفسها وهو الطلاق او الموت (۱) پس ددې ښځې د پاره دمهر د وجې نه د تنسیخ
 نکاح حق حاصل نه دي. وهو الموفق

د نکاح په وخت په عدالت کښې بلا خلع د فسخ نکاح شرط لکولو حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه زید د زینب سره
 نکاح او کړه او په ستمپ کښې ئې اولیکل که چرې زموږ په مینځ کښې
 نالګی راغله نور جوع عدالت ته کولو سره زینب بلا خلع د فسخ نکاح حق
 لری. اوس بغیر د نالګی نه زینب رجوع عدالت ته کړې د فسخ نکاح حکم ئې
 آخستې دي ددې څه حکم دي؟ بڼوا توجروا

المستفتی: مقبول الرحمن هزاره ۱۹۷۵ء ۲۹۱۱۲

(۱) فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۳۱۸ الفصل الحادی عشر فی منع المرأة نفسها بمهرها الخ

الجواب: بشرط صدق مستفتی دا تنسیخ دیلا وجې نه شرعاً درست نه دي (۱).
 وهو الموفق

د جنازې د موندنه د منکر او د لوضر خاوند نه نکاح فسخ کول

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه زما واده فلان بن
 فلان سره او شوه. ده او دده کور و الاؤ زما سره ناروا سلوک شروع کړل. کله چه
 زه موندځ کوم نو هغه ماته وائی چه زه کمیونسټ یم زما په مخ کښې موندځ مه
 کوه. زما دخیتې نه مریچې هسپتال کښې پیدا شو ما او ئیلې چه د مریچې
 جنازه نشته دي بیاده او ئیلې چه کمیونسټ یم زما په مخ کښې د جنازې
 د موندځ ذکر مه کوه. ددې نه علاوه زما خاوند د شپې ځانته کمره کښې غلطو
 خلقو سره د قوم لوط په فعل کښې معصوفه وی. په دې حالاتو کښې ځما نکاح
 دده سره برقراره ده یا خود بخود ختمه شوي ده؟ بڼوا توجروا

المستفتی: مسماة ستيلايت تاؤن راولپنډی ۱۱۷ شعبان ۱۴۱۰ هـ

الجواب: که چرې دا خاوند انکاری نه وی نو ستا دده سره نکاح ختمه شوي ده (۲)
 البته د قانونی خطراتونه د بېچ کیدلو د پاره حاکم ته مراقبه ضروری ده.
 وهو الموفق

د بې غیرته خاوند سره اوسیدل حرام او تخفیل ضروری دي

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه یو بد کردار کس دي
 (۱) قال الشيخ سليم رستم باز: المعلق بالشرط يجب ثبوته عند تبوت الشرط ای اذا علق
 بالشرط يلزم ثبوت المعلق به مثلاً اذا قال لاخر انا ضامن مالك اذا سرقه فلان فمتى ثبت
 الشرط ای السرقة يثبت المعلق به ای الضمان.

(شرح المجلة لرستم باز ۱: ۵۴ المادة: ۸۲).

(۲) وفي الهندية: ارتد احد الزوجين عن الاسلام وقعت الفرقة بغير طلاق في الحال قبل
 الدخول وبعده. (فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۳۳۹ الباب العاشر فی نکاح الکفار)

او خپلې ښځې باندې جبرازناکوی ښځې کافی منت اوزاری او کړل چه د خدائي نه او ویریرې زه دذلت رزق نه غواړم مادعذاب الهی نه بیج کړه، مگر هغه خاوند یو خبره هم نه منی. د خاوند څه حلال کار وبارنشته دې اونه څه مزدوری کوی ښځه ددې بې غیرته او ذلیل نه او تختیده دیورشته دارپه کور کښې ناسته ده اوس د ښځه دیو شریف انسان سره واده کول غواړی لیکن بې غیرته خاوند طلاق نه ورکوی نو ایاددې خاوند (کوم چه ښځه چلوی په بد چلنی باندې ئې مجبوره وی) سره ددې ښځې نکاح باقی ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: عزیز خان خیبر بازار پشاور..... ۱۹۷۷ء ۸۱۰۳۰

الجواب: دې ښځې ته ددې خاوند سره اوسیدل حرام دی او ددې خاوند نه تختیدل ضروری دي او د ښځه بغیر د طلاق نه یا بغیر د تنسیخ نکاح نه بل ځانې کښې نکاح نشی کولې په گناه اوزناسره نکاح نه ماتیږی (۱).
وهوالموفق

(۱) قال الشيخ عزيز الرحمن الديوبندي: هرکله چه داسې دومره شریر النفس او ظالم او بد کار دي (یعنی په بد فعلی او کسب کولو باندې مجبوره کوی) کوم چه په سوال کښې ذکر دی او سائله په معصیت باندې مجبوره کوی نو په مذکوره حالت کښې دهغه سره اوسیدل پکار نه دی، او داسې ظالم او فاسق سره اوسیدلو باندې شریعت نه مجبوره کوی البته دهغه (خاوند) د طلاق ورکولو نه بغیر د نکاح ماتیدلو او د بلې نکاح کولو د جواز هیڅ صورت نشته. پس چه هر څنگه وی د حکام وغیره په ذریعه په هغه باندې زور راوستلې شی او په زبردستی سره په هغه طلاق ورکړې شی د طلاق او عدت تیروولو نه روسته دویمه نکاح صحیح ده.

فتاویٰ دارالعلوم دیوبند ۲۴۹: ۱۰ باب سیزدهم، د نامرد مجنون وغیره احکام

فصل فی تفریق زوجة

مفقود الخبر والمجنون وغيره

د مفقود الخبر د ښځې د پاره د تنسیخ نکاح مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه یو کس د څلور کاله اووه میاشتو نه مفقود دي د ویرتلاش نه پس اوسه پورې دهغه څه پته اونه لگیده، او ټول رشته داربې ناامیده شوي دي، د مفقود یو ځوی او ځوانه ښځه هم شته، او ښځې مطالبه کړي ده چه یازما خاوند پیدا کړی، یازه په خپل اختیار دویم واده کول غواړم د مفقود رشته دارهم تنگ راغلی دی او ښځه هم هغوی تنگوی لهدا ددې باره کښې شرعی حکم څه دي؟ بینوا توجروا

المستفتی: عصمت الله ناوگي ۱۹۷۵ء ۸۱۱۰۲۸

الجواب: که چرې د ښځه د نفقې انتظام نه شی کولې، یا په عصمت باندې ویریرې شود مسلمان حاکم (جج) په ذریعه د تنسیخ نکاح کولې شی، په داسې طریقچه چه مسلمان حاکم باقاعده د تفتیش نه پس د پته د کم از کم د یو کال زیات انتظار حکم ورکړی او دا هم ظاهره کړی چه په دې زیات وخت کښې د مایوسۍ په صورت کښې (د یو کال تیریدو نه پس) د عدت نه پس نکاح کولې شی او دا ظاهره کړی چه نکاح ماتنسیخ کړیدی، والتفصیل فی الحيلة الناجزة (۱). وهوالموفق

(۱) قال العلامة اشرف علی التهانوی: د مفقود د ښځې د پاره د نورو څلورو کالو د انتظار حکم په دې صورت کښې خو بالاتفاق ضروری دي کله چه ښځه دومره مودې پورې صبر او برداشت او پاکدامنی سره تیرولې شی لیکن که دا صورت ممکن نه وی یعنی ښځه د ابتلاء خطر ښکاره کړی او هغې یوې اوږدې مودې پورې د مفقود د انتظار کولو نه پس مجبوره کیدو. (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

د مفقود الخبر د بنخي په فسخ نکاح کښې د شرائطو رعایت ضروری دي

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه دیو جینئ نکاح د ماما د ځوئ سره شویو واده ئې په کم عمر کښې شوي ووهغه هلک بیاد سخرگنئ سره او سیدلو څه وخت پس دغه هلک دخپلې منکوحي بنخي خور او تختوله لیکن هغه جینئ په لاره کښې اونیولې شوه او واپس راغله څه وخت پس هغه هلک واپس راغلو چه زمانه څه ماسره اولیگئ گینې ماسره دخپلې جینئ فیصله او کړې. نو د جینئ پلار او وئیل چه زمونږه تاسره د فیصلې ضرورت نشته دې مونږ په عدالت فیصله کړي ده. فیصله داسې شوي وه چه د جینئ والو چیترمین یونین کونسل ته درخواست ورکړو چه زمونږ لور دیرې زمانې نه غیر آباده ده او ددې خاوند کله نه ورک شوي دي، چیترمین قاضی صاحب ته د فیصلې لیکلو او وئیل قاضی صاحب دهلک دتلاش کولو او وئیل او که چرې دتلاش نه پس هلک ملاونه شونو په عدالت کښې به نکاح فسخ کړې شی، څه زمانه پس د جینئ والا د قاضی خواته لاړل چه هلک مونږه تلاش کړو لیکن مونږ ته ملاونه شو. قاضی صاحب عدالت ته ولیکل چه هلک د دمره وخت نه ورک دي نو ددې وجې نه دي نکاح فسخه کړې شی، عدالت نکاح فسخه کړه اوس چونکه زه د نکاح رجسټراریم دازما خواته راغلو چه نکاح رجسټر کړه. ما او وئیل چه زه دامستله نه منم دي وجې نه زه د نکاح مجلس ته نه راځم اونه نکاح رجسټر کوم او نکاح دمحلې امام او ترله. اوس دمحلې خلق

ابقیه حاشیه) سره په دې حالت کښې درخواست ورکړې وی چه د صبر نه عاجزه شوه نو په دې صورت کښې ددې گنجائش هم شته چه د مالکیه مذهب موافق د څلورو کالو په موده کښې کموالې او کړې شی ځکه چه کله د بنخي د ابتلاء سخته خطر وه وی نو ددوی په نزد کم از کم د یو کال صبر نه پس تفریق جائز دي. لیکن چرته چه د قوی قرائنو نه په زنا کښې د مبتلا کیدو قوی خطر وه وی نو د یو کال په قول باندي هم حاکم له د حکم ورکولو گنجائش شته خو معامله د الله تعالی سره ده بهانه دي تلاش نه کړې شی.

(الحيلة الناجزة ٧١ اندیشه ابتلاء کی وقت ایک مزید وسعت)

وائی چه دي امام پسي مونځ نه کيږي، ځکه چه نکاح نه ده فسخه شوي ترڅو پوري چه خاوند طلاق ورنه کړي، بیاد یونین کونسل د طرفنه ماته حکم ملاؤ شو چه نکاح رجسټر کړه، مانکاح رجسټر کړه، ایاه ماباندي څه شرعی حکم عائد کيږي؟ بینوا توجروا

المستفتی: حافظ محمد امین کیملیپور..... ۱۹۷۴ء، ۲۰۱۷

الجواب: واضحه دي وی چه اولاد اهلک مفقود نه دي ثانیاً په دې فسخ کښې د شرائطو رعایت هم نه کړې شوي، مثلاً کم از کم یو کال نه زیات انتظار کول (۱) لهذا په جینئ والو ضروري ده چه دغه هلک په خلع باندي راضی کړي ددې نه مخکښې په نکاح کښې کوم قسم اعانت کول اگرچه قانونی طور باندي جائز دي لیکن د اسلامی اصولو په بناء باندي ناجائز دي، او ضروري ده چه د الله تعالی نه معافی طلب کړي. وهو الموفق

زوجه مفقود الخبر کښې قضاء د قاضی یا د علماء جماعت

ضروری دي په فتوی باندي اکتفاء کافی نه ده

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه یو کس د لسو کالونه د محنت او مزدورئ دپاره دکورنه وتلې دي او اوسه پوري واپس راغلو، د

﴿١﴾ قال العلامة شمس الحق الافغانی: المفقود غائب لم تدر حياته ولا موته كما في البحر وهو حي في حق نفسه لا تتزوج امراته..... عن أبي حنيفة ان مدة الفقد مفوض الى رأي القاضي فيحكم بما ادى اليه اجتهاده فيقسم ماله حينئذ بين الاحياء من ورثته فتاوى انقروى واختار الزيلعي تفويضه للامام قال في الفتح فاي وقت رأى المصلحة حكم بموته قال في النهر وفي السنا بيع قيل يفوض الى رأي القاضي ولا تقلير فيه في ظاهر الرواية كذا في رد المحتار..... وتعد زوجة المفقود بعد مضي اربع سنين عند مالك وهو مذهب الشافعي القديم..... قال القهستاني لو افتى بقول مالك في موضع الضرورة لا بأس به على ما اظن (من المحل المذبور).

(معين القضاة والمفتين ٨٨ الفصل الرابع عشر في زوجة مفقود)

پاکستان پہ گوت گوت کنبی دده کلک تلاش اوکری شو مگر پتہ نی اونه لگیدہ، دده پہ جائیداد باندی ہم بل وارث قابض دی بنخہ دخوان عمروالادہ د خواہشاتونفسیانی اونان نفقی نہ مجبورہ دہ د حرامود ارتکاب احتمال غالب دی آیا شرعاً ددی خہ لارہ کیدلی شی؟ بینوا توجروا
المستفتی: نامعلوم..... ۲۲۱۱۱۱۱۹۲۸

الجواب: بتوفیق الملک الوهاب هو اعلم بالصواب: شرعاً داول نہ اختلاف بین الائمة المجتہدین واقع دی، پہ مذهب حنفیہ کنبی خہ لارہ نشته خنگہ چہ د حضرت علی رضی اللہ عنہ قول دی چہ دہغی مؤید حدیث شریف دی مگر د محدثینو پہ نزد دی سند ضعیف دی کوم چہ دہدایہ پہ حاشیہ باندی مفصل تشریح شوی دی اومودہ او یا اونوی کالہ دی، پہ مسلک د امام مالک باندی فتویٰ حاصلولی شی چہ د قاضی د حکم نہ پس عدت تیر کری اوبل خانی کنبی نکاح اوکری نجات حاصلولی شی، ہدایہ ۲: ۶۰۲ وقال مالک اذا مضی اربع سنین یفرق القاضی بینہ و بین امراتہ تعدد عدۃ الوفات ثم تزوج من شاء ت لان عمر ہکذا قضی فی الذی استہواه الجن بالمدينة وکفی بہ امام الخ، اود امام مالک رحمہ اللہ نہ طاؤس روایت کوی، ان عمر بن الخطاب قال ایما امرأة فقدت زوجها فلم تدر این ہوفاتها تنظر اربع سنین ثم تعتد اربعة اشهر وعشرا ثم تحل للزوج، اومحمد بن عبد الباقي ددی پہ شرح کنبی لیکي: وروی نحوه عن عثمان وعلى قیل واجمع الصحابة علیه ولم یعلم لهم مخالف فی عصرهم وعلیه جماعة من التابعین، دامام مالک رحمہ اللہ پہ مذهب باندی دافتویٰ ضرورہ جائزہ، پہ جامع الرموز ۴۶۸ کنبی دی: وقال مالک والاوزاعی الی اربع سنین فینکح عرسہ بعدها کما فی النظم فلوافقی بہ فی موضع الضرورة، یعنی ان لا یاس بہ علی ما ظن، اورد المختار حاشیہ در مختار کنبی دی: ذکر ابن وہبان فی منظومہ انه لوافقی بقول مالک فی موضع الضرورة یجوز، او پہ فتاویٰ عبدالحی ۱۳۹: ۱ کنبی فتویٰ ورکری دہ دمفقود الخبر پہ موت باندی پہ موجب د مسلک دامام مالک پہ دی کنبی اختلاف بین الصحابة والتابعین و بین الائمة المجتہدین شوی دی نو پہ صورت

مجبوری کنبی پہ قول د حضرت عمر رضی اللہ عنہ پہ مذکورہ صورت کنبی خہ وختہ پوری تفتیشات اوبیادور کیدو پہ شہادت باندی جائزہ چہ دویم خاوند نکاح حاصل کری، د فیصلہ شرعی نہ بغیر نکاح ہرگز جائز نہ دہ، پہ دی باندی زیات حکومت اسلامی فقط

کتبہ..... محمد مرتضیٰ مولیا..... ۲۲۱۱۱۱۲۸

الجواب صحیح: لانه جاز الافشاء عند الضرورة بمذهب مالک وغيره صرح به العلامة الشامي وغيره (۱) لكن لا بد من قضاء القاضي المسلم او حکم جماعة العلماء وعامة المسلمين، ولا یصح الاكتفاء بالافتاء وتفصيل المسئلة مسطور فی الحيلة الناجزة فلیراجع الیها (۲). وهو الموفق..... محمد فرید عفی عنہ

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: لقول القهستاني لو افتى به فی موضع الضرورة لا یأس به علی ما اظن..... وقد قال فی البزازیة الفتویٰ فی زماننا علی قول مالک وقال الزاهدی کان بعض اصحابنا یفتون به للضرورة..... لكن قدما ان الکلام عند تحقق الضرورة حیث لم یوجد مالکی یحکم به.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۳: ۳۶۲ کتاب المفقود)

﴿۲﴾ وفی الحيلة الناجزة: مالکیہ پہ نزد د مفقود د بنخہ دیارہ د مفقود د زوجیت نہ آزادولو دیارہ پہ دارالاسلام کنبی خودا صورت دی چہ بنخہ د قاضی پہ عدالت کنبی مرافعہ پیش کری اود شرعی شہادت پہ ذریعہ دا ثابتہ کری چہ زما نکاح فلانی سہری سرہ شو ی وہ..... کما فی المتقی للباچی المالکی..... ددی نہ پس گواہانو سرہ دہغہ (خاوند) لاپتہ کیدل ثابتہ کری ددی نہ پس دی قاضی پخپلہ ہم د مفقود تفتیش او تلاش اوکری..... د مفقود بنخہ پہ ہیخ صورت کنبی دنکاح نہ خارجیدو کنبی خود مختارہ نہ دہ، بلکه پہ ہر حال کنبی قضاء د قاضی شرط دہ..... او کہ مسلمان حاکم موجود نہ وی..... نو بیا د مالکی مذهب موافق د دیندارہ مسلمانانو یو جماعت مشری اوکری اود مذکورہ بیان مطابق دی تحقیق اوکری اود کامل تحقیق نہ پس دی فیصلہ اوکری نو دا فیصلہ بہ ہم د قاضی د قضاء پہ حکم کنبی وی، الخ. (الحيلة الناجزة ۶۲، ۶۴ حکم زوجہ مفقود)

په افغان جنگ کښې د مفقود مجاهدينو د ښځو د نکاح مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه څه مجاهدين په محاذجنگ افغانستان کښې په محاصره کښې راغلل یا شهیدان شول دشیپړ اووه کالونه مفقود دی ددوی ښځې په کورونو کښې موجودې دی ایادانښځې بل ځای کښې نکاح کولې شی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: محمود حقانی افغانستان..... ۱۹۸۷ء ۱۴۱۲

الجواب: ددې خاوندانو ښځې د ضرورت په وخت کښې یعنی د خوف زنا یا د خوف د نفقې، مسلمان حاکم یا د با اثر علماء په وساطت سره تنسیخ نکاح کولې شی (۱) وهو مذهب مالک و جاز علیه الفتوی کما فی ردالمحتار باب المفقود (۲). وهو الموفق

په جهاد افغانستان کښې د مفقود الخبر مجاهدينو د ښځو مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین په حق د مجاهدينو د افغانستان کښې چه په

(۱) قال الشاه اشرف على التهانوی: که چرې ښځه د ابتلاء خطره ښکاره کړې او هغې یوې اوږدې مودې پورې د مفقود د انتظار کولو نه پس مجبوره کیدو سره په دې حالت کښې درخواست ورکړې وی چه د صبر نه عاجزه شوه نو په دې صورت کښې ددې گنجائش هم شته چه د مالکیه مذهب موافق د څلورو کالو په موده کښې کموالی او کړې شی ځکه چه کله د ښځې د ابتلاء سخته خطره وی نو ددوی په نزد کم از کم د یو کال صبر نه پس تفريق جائز دي، کما فی الروایة الثانية من فتوى العلامة الفهاشم..... لیکن چرته چه د قوی قرائنونه په زنا کښې د مبتلا کیدو قوی خطره وی نو د

یو کال په قول باندې هم حاکم له د حکم ورکولو گنجائش شته. (الحيلة الناجزة ۷۱ فائده)

(۲) قال العلامة الشامي: وقال فی الدر المنقی لیس باولی لقول القهستانی لو ایتی به فی

موضع الضرورة لا بأس به علی ما اظن..... وقد قال فی البزازیة الفتوی فی زماننا علی قول

مالک وقال الزاهدی کان بعض اصحابنا یفتون به للضرورة الخ.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۳: ۳۶۲ مطلب فی الافتاء بمذهب مالک فی المفقود)

صفوف د جنگ کښې د کفارو سره په معرکه کښې مفقود شوي دی او اوسه پورې ئې د مرګ او ژوند حالت معلوم نه دي او غالبه داده چه د دهریانو د ظلم په وجه سره مړه شوي دی اوس ددوی د ښځو د نکاح څه مسئله ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: سید رسول مجاهد اکوړه مهاجر کیمپ..... ۱۹۸۵ء ۱۲۱۱

الجواب: په دې صورت کښې پس د حکم د حاکم نه په مرګ ددې مفقود، په دې

مفقود باندې احکام دمړي جاری کیږي، کما فی ردالمختار ۳: ۵۷ ومقتضاه انه

يجتهد ويحكم القرائن الظاهرة الدالة على موته الخ (۱). وهو الموفق

د سقوط مشرقی پاکستان په وخت د مفقود ازواج د ښځو مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه د سقوط مشرقی پاکستان په وخت کوم فوجیان چه هلته ورک شوي دی اوس خوتول قیدیان واپس شوي دی او ددې ورک شويو فوجیانو نومونه حکومت د شهداء په فهرست کښې درج کړي دی او دته ئې پېشن جاری کړي دي ددې مفقود الخبر فوجیانو ښځې دویمه نکاح کولې شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد سعید شاه شکری علی خیل کرک..... ۱۹۷۵ء ۱۲۱۱

الجواب: د ښځې د مسلمان حاکم یا د څو با اثره علماؤ په ذریعه باندې فسخ

نکاح (حکم بالموت) حاصلولې شی کله چه حکم ورکونکی د باقاعده تلاش

کولو نه پس فیصله او کړي، يدل علیه مافی ردالمختار ۳: ۳۳۱ ومقتضاه انه يجتهد

ويحكم بالقرائن الظاهرة الدالة على موته وعلى هذا يفتي مافی جامع الفتاوى حيث

قال واذا فقد في المهلكة فموته غالب فيحكم به كما اذا فقد وقت الملاقاة مع

العدو، قال العلامة الشامي لكن لا يخفى انه لا بد من مضي مدة طويلة حتى يغلب

(۱) (ردالمحتار هامش الدر المختار ۳: ۳۶۳ مطلب الافتاء بمذهب مالک فی زوجة

المفقود)

على الظن موته لا بمجرد فقدده عند ملاقة العدواخ (۱) اوددي حكم نه پس دي
عدت وفات تير كزي دويمه نكاح كولې شي (۲) - وهو الموفق
بمشورة الضرر بنى ته د مسلمان حاكم په

دریسه : حکم بالموت حاصل اولو فیصله

سوال: څه فرمائی علماء دین ددی مسئلې په باره کښې چه یو کس په مشرقی
پاکستان بنگله دیش په مخکښې جنگ کښې ورک شوي دي ددی نه
مخکښې هغه په باق عدگي سره کله کله کورته تلو راتلو او او خطونه ئې هم
لیکل دي ځانې نه دده په تلاش کښې خلق هم لارل مگر هلته ئې دنشت والې
نه علاوه هیڅ اونه لیدل اوس په داسې جنگ کښې په کوم کښې چه دعام
مغربی پاکستان خلقو قتل مقاتله وې، په دي صورت کښې بنځه بل ځانې
کښې نكاح كولې شي؟ بینوا توجروا

المستفتی: گل عظیم جهلم..... ۱۹۷۵ء ۲۱/۱۱

(۱) ردالمحتار هامش الدر المختار ۳: ۳۶۲ کتاب المفقود

(۲) قال العلامة شمس الحق الافغانی: عن ابی حنیفة ان ملة الفقد مفوض الى رأى
القاضی فی حکم بما ادى اليه اجتهاده فيقسم ماله حينئذ بين الاحياء من ورثته فتاوى
انقروية، واختار الزيلعي تفويضه للامام قال في الفتح فاي وقت رأى المصلحة حكم بموته
قال في النهر وفي النبايع قيل يفوض الى رأى القاضی ولا تقدير فيه في ظاهر الرواية كذا
في ردالمحتار..... وتعدت زوجة المفقود بعد مضي اربع سنين عند مالک وهو مذهب
الشافعي القديم..... وعند احمد ان كان يغلب على حاله الهلاك كمن فقد في الصفين او
في مركب قد انكسر او خرج لحاجة قريبة فلم يرجع فهذا بعد اربع سنين يقسم ماله
وتعدت زوجته بخلاف ما اذا لم يغلب كالمسافر لتجارة او سياحة فانه يفوض الى رأى
الحاكم في رواية..... قال القهستاني لو اُفتي بقول مالک في موضع الضرورة لا بأس به
على ما اظن (من المحل المزبور).

(معين القضاة والمفتيين ۸۸ الفصل الرابع عشر في زوجة المفقود)

الجواب: په صورت مسئوله کښې دمسلمان حاکم د حکم بالموت یا د حکم
طلاق نه وړاندې دامنکوچه دا بل ځانې کښې نکاح نه شی کولې، لان هذا
المفقود لم يبلغ سبعين سنة وما فقد في المهلكة كما اذا فقد في وقت الملاقات مع
العدو وقال العلامة الشافعي في حقه لا يخفى انه لا بد من مضي مدة طويلة حتى يغلب
عن الظن موته لا بمجرد فقدده عند ملاقات العدو واستغر البحر ونحوه
(ردالمحتار ۳: ۴۵۸) (۱) واما تطبيق الحاكم فبناء على الافتاء بمذهب الامام مالک
عند الضرورة (۲). وهو الموفق

(۱) ردالمحتار هامش الدر المختار ۳: ۳۶۲ کتاب المفقود

(۲) قال العلامة محمد امين: لقول القهستاني لو اُفتي به في موضع الضرورة لا بأس به على ما
اظن..... وقد قال في البازية الفتوى في زماننا على قول مالک وقال الزاهدی كان بعض اصحابنا
يفتون به للضرورة..... لكن قد منا ان الكلام عند تحقق الضرورة حيث لم يوجد مالکی يحكم به.
(ردالمحتار هامش الدر المختار ۳: ۳۶۲ کتاب المفقود مطلب الافتاء بمذهب مالک)

☆ وقال العلامة عبد الحی الکنوی: عمل کرده شود (بر مذهب امام مالک) في جامع الرموز:
وقال مالک والاوزاعي الى اربع سنين فينكح عرسه بعده كما في النظم فلو اُفتي به في موضع
الضرورة ينبغي ان لا بأس به كما اظن انتهى، وفي تعاليق الانوار على الدر المختار: نعم مذهب
مالک والقلبي من مذهب الشافعي تقليره بربع سنين لكن في حق عرسه لا غير فينكح بعدها
كما في النظم فلو اُفتي به في موضع الضرورة ينبغي ان لا بأس به على ما اظن كما في
القهستاني، انتهى، وفي حسب المفتين: قول مالک معمول به في هذه المسئلة وهو احد
قولي الشافعي ولو اُفتي الحنفی فذلك يجوز فتواه لان عمر رضى الله عنه قضى هكذا في
الذى استهوته الجن بالمدينة وكفى به اماما ولانه منع حقها بالغية فيفرق القاضی بينهما بمضى
هذه المدة اعتبارا بالايلاء في العدد وبالعنة في السنة عملا بالشبهين انتهى.

(مجموعة الفتاوى على هامش خلاصة الفتاوى ۳: ۳۳۷ کتاب المفقود)

د مفقود الخبر خاوند په باره کښې د مسلمان حاکم د فیصلې حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه یو کس د څلورو کالو نه ورک دې ددې کس ښځه اوبچې هم دې ددیر کوشش باوجود هم ورک دې اوس ښځه وائی چه زه ددویم خاوند سیره واده کووم مقامی علماء دیونیم کال نور انتظار کولو وویل مگر ښځه وائی چه زه نکاح کول غواړم، ایاپه دې صورت کښې څه شرعی جواز شته؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولوی نورالحق باره پشاور..... ۱۸ شعبان ۱۴۰۳ هـ

الجواب: د ښځه دې حکومت ته مرافعه او کړې او حکومت دې باقاعده د تفتیش نه پس کله چه مایوسه شی نو دې ښځې ته دې کم از کم دیو کال انتظار حکم او کړې اویا دې حالاتنسیخ نکاح او کړې په حالت اولی کښې دې دیو کال ختمیدو نه پس عدت د وفات تیر کړې او په دویم صورت کښې دې عدت د طلاق تیر کړې اوبل ځانې کښې دې عقد نکاح او کړې (۱) - وهو الموافق

(۱) قال الشاه اشرف علی التهانوی: د مالکیه په نزد د مفقود د ښځې د پاره د مفقود د زوجیت نه آزادولو د پاره په دارالاسلام کښې خودا صورت دې چه ښځه د قاضی په عدالت کښې مرافعه پیش کړې او د شرعی شهادت په ذریعه دا ثابته کړې چه زما نکاح فلانی سړی سره شوې وه..... ددې نه پس گواهانو سره دهغه (خاوند) لایته کیدل ثابته کړې. ددې نه پس دې قاضی پخپله هم د مفقود تفتیش او تلاش او کړې او کله چه د پتې ملاویدو نه مایوسه شی نو ښځې ته د نورو څلورو کالو د انتظار حکم ورکړې بیا که په دې څلورو کالو کښې دننه هم د مفقود پته اونه لگی نو مفقود به ددې څلورو کالو مودې ختمیدو باندې مقرر کولې شی، او ددې څلورو کالو تیریدو نه پس به څلور میاشتې او لس ورځې د وفات عدت تیرولو سره به ښځې ته بل ځانې کښې د نکاح کولو اختیار وری..... فائده: که چرې دا صورت ممکن نه وی یعنی ښځه د ابتلاء خطر ښکاره کړې او هغې یوې اوږدې مودې پورې د مفقود د انتظار کولو نه پس مجبوره کیدو سره په دې حالت کښې درخواست ورکړې وی چه د صبر نه عاجزه شوه نو په دې صورت کښې ددې گنجائش هم شته چه د مالکیه مذهب موافق د څلورو کالو په موده کښې کموالی او کړې شی ځکه چه کله د ښځې د ابتلاء سخته خطر وی نو ددوی په نزد..... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

د مفقود الخبر په باره کښې ظاهر الروایت او

په مذهب د امام مالک باندې د فتویٰ حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه دیو ښځې خاوند چرته ورک شوي دې ددې ښځې د نکاح په باره کښې زمونږ په مذهب کښې مفتی به قول کوم دې؟ او په دې مسئله کښې دامام مالک مذهب اختیارول څنگه دی یعنی دهغه په مذهب باندې فتویٰ ورکول ضروری دی او که نه د ضرورت په وخت کښې پرې فتویٰ ورکړې شی؟ دام مسئله په دلیل سره اولیکئ مهربانی به مووی؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا عبد القاهر بن درود پشین بازار کوټه..... ۱۹۷۷ء ۱۸۸۱

الجواب: محترم المقام دامت برکاتکم! د السلام علیکم نه پس واضحه دې وی چه تاسو ددې سوالو تفصیلی جوابات په حیلنه ناجزه کښې او گورئ (۱) مختصر طور باندې زه هم څه لیکمه، هغه دادي چه د مفقود متعلق ظاهر الروایت موت الاقران دې، کما فی شرح التنویری باب المفقود بل یوقت قسطه الی موت اقرانه فی بلده علی المذهب (۲) الی آخر کلامه، که چرې تعین د مودې وی نو اویا کاله (د پیدائش دورځي نه) ارجح دې په نسبت د نورو اقوالو، کما فی رد المحتار: وقدره ابن الهمام بسبعین للحديث لانها نهاية هذا الغالب (۳) او د ضرورت

(بقیه حاشیه).... کم از کم د یو کال صبر نه پس تفریق جائز دې، که چرې تفریق ددې قاعدې موافق او کړې شی نو ددې خبرې خیال ساتل ضروری دی چه دا تفریق به طلاق رجعی وی او په دې صورت کښې به د مفقود ښځه د وفات د عدت په ځانې د طلاق عدت درې حیضه تیروی. (الحیلة الناجزة ۶۲، ۷۱ حکم زوجه مفقود)

(۱) (الحیلة الناجزة ۱۵۶ زوجه مفقود کا حکم)

(۲) (الدر المختار علی هامش رد المحتار ۳: ۳۶۲ مطلب الافتاء بمذهب مالک فی زوجه المفقود)

(۳) (رد المحتار هامش الدر المختار ۳: ۳۶۳ مطلب الافتاء بمذهب مالک باب المفقود)

بہ وخت یعنی کلمہ چہ دہنہی دنفقی خہ انتظام نہ وی یا بغیر د خاوند نہ پہ
گناہ کنبی دابتلاء ظن غالب وی نوپہ مذهب غیر باندي فتویٰ جائزده، وفی
ردالمحتار: وقال الزاهدی كان بعض اصحابنا یفتون به للضرورة الخ (۱)
(۳: ۳۳۰) اودفتویٰ ورکولونه پس به دی دیتہ مذهب حنفی وئیلی شی
فافهم (۲). وهو الموفق

د مفقود الخبر د بنہی د پاره د انتظار مسئلہ

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ پہ بارہ کنبی چہ د مفقود الخبر بنہ
خومرہ وخته پوری بل خاوند نہ شی کولی؟ بینوا توجروا

المستفتی: گل محمد خان سرائی نورنگ ۱۹۷۴ء ۱۵۱۴

الجواب: کم از کم اویا کالو رسیدلو پوری انتظار ضروری دی (۳) یا پہ موافق د

﴿۱﴾ (فتاویٰ شامیہ ۳: ۳۶۳ مطلب فی الافتاء بمذهب مالک باب المفقود)

﴿۲﴾ وفی البشری لارباب الفتوی: لما كان الافتاء علیه عند الضرورة من اصول الحنفية
كان الحكم المبنى علیه مذهب الحنفية ايضا لابتناءه علی قواعدهم كما صرح به العلامة
الشامی فی عقود رسم المفتی فیما اذا خالف فیہ الاصحاب امامهم الاعظم.

(البشری لارباب الفتوی ۳۷ الفصل السادس الافتاء بالقول المرجوح وبمذهب غیره)

﴿۳﴾ قال العلامة الشامی: (قوله علی المذهب) وقيل يقدر بتسعين سنة بتقديم التاء من حين
ولادته واختاره فی الكنز وهو الارفق هداية وعلیه الفتوی ذخیره وقيل بمائة وقيل بمائة
وعشرين واختار المتأخرون ستين سنة واختار ابن الهمام سبعين لقوله علیه الصلاة والسلام
اعمار امتی ما بین الستین الی السبعین فكانت المنتهی غالبا وذكر فی شرح الرهبانية انه
حكاه فی الیابیغ عن بعضهم قال فی البحر والعجب کیف یختارون خلاف ظاهر المذهب
مع انه واجب الاتباع علی مقلد ابی حنیفة واجاب فی النهر بان التفحص عن موت الاقران
غیر ممکن او فیہ حرج فعن هذا اختاروا تقدیره بالسن الخ.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۳: ۳۶۲ کتاب المفقود)

مذهب دامام مالک رحمہ اللہ حکم بالموت دی حاصل کری، والتفصیل فی الحلیة
الناجزة (۱). وهو الموفق

پہ بل خانی کنبی د نکاح نہ پس د مفقود الخبر د واپس د صورت مسئلہ
سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ پہ بارہ کنبی چہ یوکس تقریباتہ
کالہ مفقود الخبر وی، پہ دی وخت کنبی ددہ بنہی دویم خاوند اختیار کرو،
حالانکہ دی خاوند بنہی تہ دیراخراجات پریخی وو، اوس ہغہ کس اچانک
کورته راغلو او بنہی ددی دویم خاوند سرہ وادہ کنبی او موندہ، دابال بچہ دارہ
ہم دی ددی کس پہ حق کنبی شرعی فیصلہ بہ خنگہ وی؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا عزیز الرحمن خطیب کوالہ ۱۹۷۵ء ۱۱۱۲

الجواب: پہ صورت مسئلہ کنبی دابنہی بہ اول خاوند تہ حوالہ کیولی
شی، او کہ چری ددویم خاوند نہ ئی اولاد پیدا شو وی نو د اولاد ددویم
خاوند نہ ثابت النسب دی اول خاوند تہ دتجدید نکاح ضرورت نشته دی
لیکن ددویم خاوند د جماع وغیرہ پہ وجہ سرہ عدت تیروول واجب دی
(والتفصیل فی الحلیة الناجزة ۱۰۴ تا ۱۰۷) (۲). وهو الموفق

﴿۱﴾ قال الشاہ اشرف علی التھانوی: دمالکیہ پہ نزد مفقود دبنہی دیارہ د مفقود د
زوجیت نہ آزادولو دیارہ پہ دارالاسلام کنبی خودا صورت دی چہ بنہی د قاضی پہ
عدالت کنبی مرافعہ پیش کری اود شرعی شہادت پہ ذریعہ داثابتہ کری چہ زما
نکاح فلانی سری سرہ شو و ددی نہ پس گواہانو سرہ دہغہ (خاوند) لاپتہ
کیدل ثابتہ کری. ددی نہ پس دی قاضی پخپلہ ہم د مفقود تفتیش اوتلاش او کری
او کلمہ چہ د پتی ملاویدو نہ مایوسہ شی نو بنہی تہ د نور و خلورو کالو دانتظار
حکم ورکری بیاکہ پہ دی خلورو کالو کنبی دنہ ہم د مفقود پتہ اونہ لگی نو مفقود
بہ ددی خلورو کالو مودی ختمیدو باندي مہ تصور کولی شی، او ددی خلورو کالو
تیریدو نہ پس بہ خلور میاشتی او لس ورخی د وفات عدت تیروولو سرہ بہ بنہی تہ
بل خانی کنبی د نکاح کولو اختیار وی. (الحلیة الناجزة ۶۲ حکم زوجہ مفقود)

﴿۲﴾ قال الشاہ اشرف علی التھانوی: دامام ابوحنیفہ رحمہ اللہ مذهب پہ دی بارہ کنبی
دادی چہ کہ چری مفقود د حکم بالموت نہ پس ہم واپس راشی نو دہغہ بنہی بہ پہ
ہر حال کنبی ہغہ تہ ملاویزی (بقیہ حاشیہ پہ راروانہ صفحہ)

د غائب خاوند واپس راتل اود بنی

دویم واده اود طلاق اونکاح مسئلہ

سوال: څه فرمائی علماء دین ددی مسئلې په باره کښې چه یو کس واده کړې دولس کالونه ورک وو دده بنی د دویم خاوند سره نکاح کړي ده دولس کاله پس هغه واپس راغلو اوس دده بنی د طلاق یا نکاح متعلق د شریعت څه حکم دي؟ بیا تو جوړوا

المستفتی بشیر خټک کوهات شهر ۱۴۱۰ رمضان ۱۴۱۰ هـ

(بقیه حاشیه) ... که د وفات په عدت کښې دننه راشی او که د عدت تیریدو نه پس، یا اگر چه دنکاح ثانی اود خلوت اوصحبت نه پس راشی او که مخکښې. کما صرح به شمس الائمة فی المبسوط حیث قال وقد صح رجوعه (یعنی عمر رضی الله عنه) عنه الی قول علی رضی الله عنه فانه (ای علیا رضی الله عنه) کان یقول ترد الی زوجها الاول ویفرق بینهما و بین الآخر ولها المهر بما استحل من فرجها ولا یقر بها الاول حتی تنقضی عدتها من الآخر وبهذا کان یاخذ ابراهیم فیقول قول علی رضی الله عنه احب الی من قول عمر رضی الله عنه وبه ناخذ ایضا (۱: ۳۷) وفی میزان الشعرانی ۲: ۱۲۴ ومن ذلك قول ابی حنیفة ان المفقود اذا قدم بعد ان تزوجت زوجته بعد التبرص یطل العقد وهی للاول وان کان الثانی وطئها فعليه مهر المثل وتعتد من الثانی ثم ترد الی الاول،

او احنافو دپاره د غیر احنافو په مذهب باندې فتوی ورکول د سخت ضرورت په وخت جائز دی لکه د مفقود د بنی تاجیل وغیره صورتونو کښې، لیکن د مفقود د واپس په صورت کښې په بل مذهب باندې د عمل کولو ضرورت داعی نشته. (وقال فی ذیلہ: وما فی العالمگیریة ۳: ۱۷۶ عن التاتاریخانیة فان عاد زوجها بعد مضي المدة فهو احق بها وان تزوجت فلا سبیل له علیها الخ فلا یعول علیه فی مقابلة تصریح المبسوط والله اعلم) ... ددی اولاد نسب به دویم خاوند نه ثابت وی، کما صرح به العلامة الشامی فی رد المحتار (باب المفقود ۳: ۳۶۱) والیه ذهب المالکیة ایضا کما صرح به فی الروایة الثالثة والثلاثین من فتوی العلامة الصالح المالکی الملحقه بآخر الكتاب.

(الحیلة الناجزة ۶۸، ۷۱ واپس مفقود کے احکام)

الجواب: که چرې دې بنی د تنسیخ نکاح نه پس بل واده کړې وی نو دابنځه ددې دویم خاوند سره به اوسیدگی، او که چرې د تنسیخ نکاح نه بغیر ئې دویم واده کړې وی نو د اول خاوند مرضی ده چه طلاق ورکوی او که واپس ئې اخلی نو ب: د عدت خیال ساتل ضروری دی (۱) - وهو الموفق

د مفقود او متعت فی النقه په وجه باندې د

تنسیخ نکاح په صورت کښې د خاوند د واپس مسئلہ

سوال: څه فرمائی علماء دین ددی مسئلې په باره کښې چه یو بنځه کومه چه د خاوند نه پنځلس کاله جدا اوسیدلې، اودې خاوند په دې موده کښې دیته څه خرچه وغیره نه وی ورکړی، پنځلس کاله پس دې بنی د کوم بل کس سره دویم (۱) قال الشاه اشرف علی التهانوی: که غائب د حکم بالطلاق نه پس راشی نو ددې دوه صورتونه دی یو دا چه په عدت کښې دننه دتنه واپس راشی او باقاعدہ په خرچ ورکولو باندې راضی وی نو په دې صورت کښې خوده ته د رجعت حق شته که رجعت او کړې نو صحیح به وی او که رجعت اونه کړی نو د عدت نه پس به دده د نکاح نه بالکل آزاده شی.

دویم صورت دا چه د عدت ختمیدو نه پس واپس راغلي وی نو په دې کښې تفصیل دې چه که هغه د بنی د دعوی خلاف څه خبره ثابته کړه مثلاً دا چه ما دې ته دمخکښې نه خرچ ورکړې وو یا دا چه دهغه ځای نه به مې رالیرلو یا دا چه بنی نفقه معاف کړې وه بیا خوبه هغه ته په هر حال کښې بنځه ملاویرې یعنی اگر چه دغه بنی د عدت نه پس دویمه نکاح هم کړې وی تردې که چرې د دویم خاوند نه ئې اولاد هم وی بیا به هم د رومبې خاوند نکاح باقی گنرلې کیږی، اود دویم خاوند نکاح به اوس باطل گرځولې شی او که خاوند د بنی د دعوی خلاف څه خبره ثابته نه کړه نو بنځه به هغه ته نه ملاویرې ځکه چه د عدت ختمیدو نه پس د رجعت حق نه پاتې کیږی. وهذا كله مصرح فی الروایة الرابعة عشر والسادسة عشر. اود دویم صورت په رومبې جزء کښې کوم کښې چه رومبې خاوند ته بنځه ملاویرې هغې کښې نه تجدید دنکاح ته ضرورت شته نه تجدید د مهر ته، البته چه دویم خاوند سر دې خلوت صحیح شوی وی نو عدت واجب دې یعنی د عدت تیریدو نه مخکښې رومبې خاوند ته د جماع او ددې د دواعی ارتکاب جائز نه دي.

(الحیلة الناجزة ۷۸، ۷۹ حکم زوجه غائب غیر مفقود)

واده وکړو، اوس پنځلس کاله پس هغه سابقه خاوند ددې ښځې د اخستو دپاره راشی نو آیا سابقه خاوند ددې ښځې حقداردی؟ بینوا توجروا

المستفتی: نثار الله بقلم خود

الجواب: که چرې مسلمان حاکم ددې غائب نکاح د تعنت فی النفقه (ښځې ته نان نفقه نه ورکول، په وجه باندې فسخ کړی وی نو دا ښځه به د دویم خاوند سره اوسېږي (۱) او که چرې حاکم د افسخ دمفقود او دور کیدو په وجه کړې وی نو دا ښځه به اول خاوند ته واپس کولې شی، دویم خاوند ته د طلاق ورکولو او د اول خاوند سره د تجدید نکاح څه ضرورت نشته، لیکن اول خاوند به د عدت تیریدو نه پس جماع کوی. ددې نه وړاندې جماع کول جائز نه ده (۲) والتفصیل فی الحیلة الناجزة ۱۰۴. وهو الموفق

د مفقود الخبر دهرگ په باره کښې د یوکس په خبر باندې د اعتقاد مسئله سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه جان احمد غالباً د دوو کالونه مفقود ددې دده سره ماما گل احمد هم وو، یو څو ورځې هغه دده نه غائب شوي و وروسته چا او وئیل چه فلانی کس مړ شوي دې کله چه هغه هلته

(۱) قال العلامة اشرف علی التهانوی: متعنت که دخیل حرکت نه هغه وخت منع شی کله چه حاکم دهغه په ښځه باندې طلاق واقع کړی او عدت هم تیرشی نو اوس دهغه هیڅ اختیار په ښځه باندې نه پاتې کیږي... الخ.

(الحیلة الناجزة ۷۴ حکم زوجة متعنت)

(۲) قال العلامة التهانوی: لیکن دامام اعظم ابو حنیفه رحمه الله مذهب په دې باره کښې دادي چه که مفقود د حکم بالموت نه پس هم واپس راشی نو دهغه ښځه به هر حال کښې هغه ته ملا وېږي که د وفات په عدت کښې دننه راشی یا د عدت تیریدو نه پس، او که د دویمې نکاح او خلوت او صحبت نه پس راشی یا مخکښې، كما صرح به شمس الانمة فی المبسوط... الخ، (الحیلة الناجزة ۶۸ واپسې مفقود کی احکام)

حاضر شونو پولیس و الا هلته جمع و و او هغه ئې په خپل تحویل کښې واخسته او هغه مړ وو بیا هغه وائی چه زه چونکه هلته بیمار اوم دې وجې نه درې میاشتي پس مې دهغه خور ته اطلاع ورکړه چه جان احمد مړ شوي دې اوس سوال دادي چه دده په ښځه باندې د وقوع زنا سخته خطر ده او دنان نفقې والا ئې هم څوک نشته نو دې ښځې ته د نکاح ثانی څه حکم دي؟

بینوا توجروا

المستفتی: عبد الرحمن حقانی لنډیوه بنون..... ۱۱۵ محرم ۱۳۹۲ هـ

الجواب: دې ښځې ته ددې کس په خبر باندې اعتماد کول جائز دي، فی الهندیة ۳۴۶: ۵ اذا غاب الرجل عن امراته فاتاها مسلم عدل فاخبرها ان زوجها طلقها ثلاثا ومات عنها فلها ان تعتد وتزوج بزوج آخر وان كان المخبر فانساقا تحری ثم اذا اخبرها عدل مسلم انه مات زوجها انما تعتمد علی خبره اذا قال عایتته میتا و قال شهدت جنازته اما اذا قال اخبرنی مخبر لا تعتمد علی خبره (۱). د اجواب په دې تقدیر باندې دې چه دې کس گل احمد د مرگ مشاهده کړې وی یا په جنازه کښې شریک وی او که چرې نه ئې مشاهده کړې وی اونه ئې په جنازه کښې شریک شوي وی او یانې د پولیس وغیره معین کسانونه اوریدلی وی چه فلانی مړ شوي دې نو په دې باندې هم اعتماد درست دي، لما فی رد المختار عن جامع الفصولین: ولو سمع من هذا الرجل آخر له ان يشهد لانه من باب الدين فيثبت بخبر الواحد (رد المختار ۲: ۸۴۷). وهو الموفق

د پخلس کالو نه د ورک شوي خاوند ښځې ته د تنسیخ نکاح حکم

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه یو ښځه دخپل

(۱) (فتاویٰ عالمگیری ۵: ۳۱۲ الفصل الثانی فی العمل بخبر الواحد فی المعاملات)

خاوند په نکاح کښې ده او دمهر څه رقم ئې هم ادا کړې دی، دواده نه پس ئې خو میاشتي تیرې کړې وړک شو وروسته پته اولگیده چه هغه په کراچي کښې دې او دویم واده ئې کړې دې. په کراچي کښې په اوسیدو پخپل کاله تیر شو، اوس اوله ښځه مطالبه کوی چه یادي زما خاوند ماته طلاق را کړي یادي زما سره زندگی تیره وی. دې ښځې په عدالت کښې مقدمه درج کړي ده. د حکومت د بار بار اطلاع او د اخباری اشتهازاتو باوجود خاوند نه حاضرېږي. اوس ښځې ته د شرعی فتویٰ مطابق څه کار پکار دي ددې دپاره چه دامعامله حل شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا محمد یوسف قریشی جامعہ اشرفیہ پشاور ۱۹۸۵ء ۲۲۱۷۱۰
الجواب: کومه ښځه چه خاوند نه باقاعده آبادوی اونه ازادوی، نو دامجبوره ښځه دمسلمان حاکم په ذریعه تنسیخ نکاح کولې شی، یعنی کله چه ددې د نفقي څه انتظام نه وی او یا بغیر د خاوند نه په عصمت باندي ویرېږي (ماخوذ از حیلہ ناجزہ) (۱) - وهو الموفق

(۱) قال الشاه اشرف على التهانوى: زوجه متعنت له اول لازم دى چه په څه طريقه خاوند سره خلع وغيره او کړي ليکن که د ډير کوشش باوجود هم څه صورت نه جوړ نه شی نو د سختې مجبورې په حالت کښې په مالکي مذهب باتدي د عمل کولو گنجائش شته او د سختې مجبورې دوه صورته دي يودا چه د ښځې د خرچ څه انتظام نه کيږي..... او دويم داچه اگر چه په آسانۍ يا په مشکله سره د خرچ انتظام کيدې شی ليکن د خاوند نه جدا اوسيدو کښې په معصيت کښې د مبتلا کيدو قوی خطر ه وی. او صورت د تفريق دا دي چه ښځه خپله مقدمه د اسلام قاضی يا مسلمان حاکم ته او ددوی دنه موجود کيدو په صورت کښې د مسلمانانو جماعت ته پيش کړي او چاته چه پيش کړې شی هغه د شرعی شهادت وغيره ذریعې سره د معاملي پوره تحقيق او کړي او که د ښځې دعویٰ صحيح ثابته شی چه د وسعت (طاقت) باوجود خرچ نه ورکوي نو دهغې خاوند ته دي او وئيلي شی چه دخپلې ښځې حقوق ادا کړه يا طلاق ورکړه گڼي مونږ به ئې درنه جدا کړو. که ددې نه پس هم دغه ظالم په هيڅ صورت باندي عمل اونه کړي نو قاضی يا شرعاً چه څوک دهغه قائم مقام وی طلاق دي واقع کړي..... وبعد صفحاتين..... ازوجه غائب غير مفقود، اول دي قاضی ته مقدمه پيش کړي د گواهانو په ذریعه دي دي غائب سره..... (بقية حاشيه په راروانه صفحه)

د مفقود الخبر لور سړی د ښځې د پاره بل ځاني کښې د نکاح مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دين ددې مسئلې په باره کښې چه زید یو آواره او دېد کردار والا انسان دي، یوه جینئ ئې او تختوله او پټ شو، دا توکالونه دده څه پته نشته چه ژوندې یا مړ یا چرته دي، وارثانو ئې ډیر کوشش او کړو لیکن څه پته ئې اونه لگیده، اوس ددې زید منکوحه دا توکالونه بې یاره او مددگاره ده او ځوانه ده، ایا ددې دپاره بل ځاني کښې واده کول جائز دي؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالرحمن..... ۱۹۷۴ء ۱۴۱۷۱۰

الجواب: دمسلمان حاکم د حکم بالموت یا د تنسیخ نکاح نه وړاندي ددې ښځې سره د چا نکاح کول مشروع نه دي (۱) قال الله تبارک وتعالی: والمحصنت من النساء (الایة) (۲). وهو الموفق

د خاوند په لرې وطن کښې د ښځې اوسولو

او بیا هلته د تلو نه د انکار وغيره مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دين ددې مسئلې په باره کښې چه زید عمر ته خپله لور په دې شرط سره په نکاح ورکړه چه عمر به جيتی خپل وطن ته نه بوځي بلکه دزید په وطن کښې به اوسېږي. عمر شرط منظور کړو نکاح ئې او کړه، څه موده (بقیه حاشیه)..... دخپلې نکاح کول ثابت کړي بیا دي دا ثابت کړي چه ده ماته نفقه نه وه را کړې او تلې وو اونه ئې دهغه ځاني نه ماته نفقه رالېږله. نه ئې دلته څه انتظام او کړو اونه ورته ما نفقه معاف کړې ده..... قاضی دي دغه سړی ته حکم اولیږي چه یا خوته پخپله حاضر شه دخپلې ښځې حقوق ادا کړه یا دا ځانته او غواړه یا ددغه ځاني نه څه انتظام او کړه گڼي دي ته طلاق ورکړه او که تا په دې خبرو کښې یوه خبره هم اونه منله نو بیا به مونږ په خپله دواړو کښې جدائی راوولو... الخ

(الحیلة الناجزة ۷۳، ۷۷ حکم زوجه متعنت و حکم زوجه غائب غیر مفقود)

﴿۱﴾ (الحیلة الناجزة ۵۹ حکم زوجه مفقود)

﴿۲﴾ (سورة النساء آیت: ۲۳ پاره: ۵ رکوع: ۱)

پس ئی یوچی ہم پیدا شو، ددی نہ پس عمر خپل وطن بدخشان ته لارو او
غائب شو، بیا یوه ورځ دیو خط په ذریعہ ئی خپلې ښځې ته دبده خشان تللو
او وئیل، لیکن والدی نو بدخشان ته دتگ نه منع کړه اگرچه هغه غواړی چه
بدخشان ته لاره شی، په دې وخت کښې اوه کاله تیر شو، بنده عارض وطن
بدخشان ته لارو نو هلته معلومه شوه چه دزید وطن ته لار شه مگر عمر اوئیل
بدخشان ته لارو نه ځم او نه طلاق ورکوی دازمانه څه ده او دلته به وی چه زه
چه زه هیڅ کاله نه ځم او نه طلاق ورکوی دازمانه څه ده او دلته به وی چه زه
ددې دتولو اخراجاتو ذمه واریم که چرې دیلا رکوړ کښې اوسیدو نو صحیح
ده خرچه به ورکوم لیکن طلاق به هیڅ صورت کښې نه ورکوم اوس دزید د
وطن نه بعض مولیانو په بل مذهب باندي فتوی ورکړې ده چه دانکاح ددویم
خاوند سره نکاح کولی شی اگرچه عمر طلاق ور نه کړی صحیح مسئله څه ده؟

بینوا توجروا

المستفتی: لعل بادشاه مهمند ۱۹۷۲ء ۱۵۱۰ ۳۰

الجواب: دزید دا شرط لگول بې سوده دې ځکه چه ددې شرط په عدم ایفاء
باندي نکاح ته نقصان نه رسی، فی الدر المختار: وما یصح ولا یبطل بالشرط
الفاسد القرض والهبة والصدقة والنکاح، (هامش رد المحتار ۴: ۲۲۸) (۱)
قلت: هذا الشرط فاسد عندنا یخالف قوله تعالى: اسکنوهن من حیث سکنتم (۲)
خلافا للامام احمد والامام البخاری (۳)

(۱) الدر المختار علی هامش رد المحتار ۴: ۲۵۳ کتاب البیوع، ما یبطل بالشرط الفاسد
ولا یصح تعلیقه به)

(۲) (سورة الطلاق پاره: ۲۸ آیت: ۶)

(۳) وفي المنهاج: اعلم! ان الشرائط ثلاثة اقسام، الاول ما یكون مقتضى النکاح كالنفقة
وهو مقبول، والثاني ما یكون معارضا للوحي وهو (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

وافقی فقهاء نایمذهب الغیر عند الضرورة والظاهر انه لا ضرورة ههنا لرضاء الزوجة
بالذهاب الى بدخشان (۱). وهو الموفق

(بقیه حاشیه) مردود لحديث البخاری كل شرط ليس في كتاب الله فهو باطل، والثالث ما لا
يكون كذلك فيلزم عند الاشتراط، قوله وشرط لها ان لا يخرجها من مصرها: فيلزم الايفاء
به لحديث الباب ولما ذكره البخاری عن عمر رضي الله عنه ووصله سعيد بن منصور وابن
ابن شبة، مقاطع الحقوق عند الشروط، اي ايها الزوج كان لك حق الاخراج شرعا ولكن
لما قبلت عند العقد شرطها بعدم الاخراج فقطعت حقك، وقال فقهاء نا لا يلزم الايفاء بهذا
الشرط لانه معارض بقوله تعالى: اسكنوهن من حيث سکنتم، وهو عبارة في المطلقات
ودلالة في المنكوحات، ولما ذكره الترمذی وغيره عن علي رضي الله عنه، والجواب عن
حديث الباب واضح لانه شرط معارض بالقرآن، والجواب عن اثر عمر ان ابن وهب روى
عن عمر انه وضع الشرط وقال: المرأة مع زوجها، قال ابو عبيد تضادت الروايات عن عمر
في هذا، فبقى اثر على بلا معارض فيكون اولی بالعمل وهي رواية عن مالك والشافعي ايضا
(فائدة) قال الله تعالى: ﴿ولا تضاروهن لتضيقوا عليهن﴾ فلا بد للقاضي والمفتي من ان
يجتهد حتى يعلم المفسد من المصلح.

(منهاج السنن شرح سنن الترمذی ۴: ۲۷۶ باب في الشرط عند عقدة النکاح)

﴿۱﴾ قال العلامة الشامي: واختار في الفصول قول القاضي فيفتي بما يقع عنده من المضارة
وعدمها لان المفتي انما يفتي بحسب ما يقع عنده من المصلحة، فقوله فيفتي الخ صريح في
انه لم يجزم بقول الفقيه ولا بقول القاضي وانما جزم بتضيض ذلك الى المفتي المسئول
عن الحادثة وانه لا ينبغي طرد الافتاء بواحد من القولين على الاطلاق فقد يكون الزوج
غير مأمون عليها يريد نقلها من بين اهلها ليؤذيها او يأخذ مالها بل نقل بعضهم ان رجلا سافر
بزوجه وادعى انها امته وباعها فمن علم منه المفتي شيئا من ذلك لا يحل له ان يفتي بظاهر
الرواية لانا نعلم يقينا ان الامام لم يقل بالجواز في (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

د دیوانہ او عمر قید کس د بنی د نکاح د تنسیخ مسئلہ

سوال: څه فرمائی علماء دین ددی مسئلې په باره کښې چه دیو بنسختي خاوند دیوانه او پاگل وی نو هغه به خپلې بنسختي ته څنگه طلاق ورکوی چه په شریعت کښې هغه درست وی، همدارنگه چه دیو بنسختي خاوند تقریباً شل کاله قید شوی نو دده بنسخت طلاق حاصلولې شی او که نه؟ بینوا توجروا

قید شوی نو دده بنسخت طلاق حاصلولې شی او که نه؟ بینوا توجروا
المستفتی: ملک ممتاز پشاور ۱۱۷ رمضان ۱۳۹۹ هـ

الجواب: دیوانه د طلاق ورکولو اهل نه دي (۱) البته په بعض سورتونو کښې د دیوانه بنسخت د مسلمان حاکم په ذریعه تنسیخ نکاح کولې شی (۲).....

(بقیه حاشیه) مثل هذه الصورة والحاصل انه لم يوجد الضرر الذي علل به القائل بخلافه بل وجد الضرر للزوج دونها فتعلم يقينا ايضا ان من افتى بخلاف ظاهر الرواية لا يقول بالجواز في مثل هذه الصورة الا ترى ان من ذهب بزوجه للحج فقام بها في مكة مدة ثم حج وامتنعت من السفر معه الى بلده هل يقول احد بمنعه عن السفر بها وبتركها وحدها تفعل ما ارادت فتعين تفويض الامر الى المفتي وليس هذا خاصا بهذه المسئلة الخ.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۹۱ مطلب في السفر بالزوجة)

(۱) قال العلامة الحصكفي: لا يقع طلاق..... والمجنون والصبي الخ. (الدر المختار على

هامش ردالمحتار ۲: ۲۶۲ قبيل مطلب في طلاق المدهوش)

(۲) قال الشاه اشرف على التهانوي: اصل په دي باره کښې دادي چه هغه جنون چه دهغي په وجه بنسختي ته دامام محمد رحمه الله په نزد خيار فسخ حاصليدي شي ددي په حد بيانولو کښې مختلف الفاظ مذکور دي د مبسوط الفاظ دادي لا تطبيق المقام معه، او په کتاب الآثار کښې يخاف عليها قتله مذکور دی په دي دواړو کښې د تطبيق صورت دا کيدي شي چه کوم مجنون نقصان رسولې شي دهغه متعلق د غالب عادت نه اکثر دا خطر ههم وی چه کيدي شي قتل ئي کړي خلاصه داشوه چه د کوم مجنون نه چه ناقابل برداشت ايداء رسيږي دهغه دا حکم دي... الخ

(الحيلة الناجزة ۵۲ حکم زوجه مجنون)..... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

..... همدارنگه د عمر قید کس بنسخت هم (۱) حيلة ناجزه). وهو الموفق

(بقیه حاشیه)..... قال الشيخ شمس الحق الافغاني: زوجة المجنون اذا كانت لا تطيق المقام معه فلها خيار الفسخ كالعنة عند محمد كما في كتاب الآثار لمحمد في باب الرجل يتزوج وبه العيب، ان كان الجنون حادثا وان كان قديما او به مرض لا يرجي برئه كالجب فلها الخيار ان شاءت رضيت وان شاءت رفعت الامر الى الحاكم حتى يفرق بينهما كذا في المضممرات وفي الهندية عن الحاروي القدسي وبه ناخذ.

(معين القضاة والمفتين ۸۹ الفصل الرابع عشر في زوجة المفقود)

(۱) حيلة ناجزه کښې دي: وجه متعنت له اول لازم دی چه په څه طريقه خاوند سره خلع وغيره او کړي ليکن که د ډير کوشش باوجود هم څه صورت نه جوړ نه شي نو د سختې مجبورې په حالت کښې په مالکي مذهب باندې د عمل کولو گنجائش شته. او د سختې مجبورې دوه صورته دي..... دويم صورت د سختې مجبورې داچه اگر چه په آسانئ يا په مشکله سره د خرج انتظام کيدي شي ليکن د خاوند نه جدا او سيدو کښې په معصيت کښې د مبتلا کيدو قوی خطر ه وی. او صورت د تفريق دادي چه بنسخت خپله مقدمه د اسلام قاضي يا مسلمان حاکم ته او د دوی دنه موجود کيدو په صورت کښې د مسلمانانو جماعت ته پيش کړي او چاته چه پيش کړي شي هغه د شرعي شهادت وغيره ذريعي سره د معاملي پوره تحقيق او کړي..... په دي کښې د څه مودي انتظار او مهلت ته په د اتفاق د مالکيه ضرورت نشته انتهى، هم دي زوجه متعنت سره د جديد اضافي په طور باندې د حضرت مولانا مفتي محمد شفيع رحمه الله فتوي ملحق کړي شوې ده، دوی فرمائي: اصل خبره داده چه د غائب غير مفقود د نکاح د فسخ مسئله د مالکي مذهب نه اخستي شوي ده خو بعضي قيود او شرائط احتياطاً زيات کړي شوي دي او په آخر کښې ليکي بناء عليه خيال هم دادي چه په مذکوره صورت کښې فسخ د نکاح شرعاً صحيح او درست او نافذ شوي ده. (حيلة ناجزه ۳۷ حکم زوجه متعنت، وفتوي دربارہ بیس ساله قیدی)

په فتاویٰ دارالعلوم دیوبند کښې د ډیر شو کالو د قیدی باره کښې مولانا مفتي عزيز الرحمن صاحب ليکي: اصل مذهب د احنافو په دي صورت کښې دادي چه نکاح نه فسخ کيږي او د خاوند د طلاق ورکولو نه بغير دويمه نکاح بنسختي له کول صحيح نه دی، كما في الدر المختار: ولا يفرق بينهما بعجزه عنها ولا بعدم ايفائه لوغائبا حقها الخ در مختار، ليکن بعضي نور آئمه په داسې صورت کښې (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

د مجنون منکوحه د خوف زنا او عدم نفقي وغيره

په وجه تنسيخ نکاح کولې شی

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه یو ښځه دیو کس په نکاح کښي ده اودلس کالونه زیاتې شوې دی چه هغه پاگل دې ددې پاگل والدین دې ښځې ته نان نفقه نه شی ورکولې، جینئ دلسو کالونه دوالدینوپه کور کښي ده، ددې والدین هم غریبانان دې ښځه هم ځوانه ده اوس دې ښځې ته ددویم کس سره دنکاح شرعی اجازت به څنگه وی؟ بینوا توجروا

المستفتی: ماستر عنایت علی نوشهره..... ۱۹۷۲ء ۲۸/۲

(بقیه حاشیه).... فسخ د نکاح ته جائز وائی او احنافو له په وخت د ضرورت کښې دې باندې عمل کول صحیح دی، او احوط دادی چه دچا مذهب د تفریق او دنکاح د فسخ کولو دې په هغې باندې فسخ اوکړی.

قال فی الدر المختار: وجوز الشافعی باعسار الزوج وبتضررها بغيبته ولو قضی به حنفی لم ینفذ حکمه نعم لو امر شافعیاً فقضی به نفذ اذا لم یرتش الأمر والمأمور، بحر درمختار، او په شامی کی دی: والحاصل ان عند الشافعی اذا اعسر الزوج بالنفقة فلها الفسخ وكذا اذا غاب وتعلل بتحصيلها منه على ما اختاره كثيرون منهم لكن الاصح المعتمد عندهم ان لا یفسخ ما دام موسراً، (شامی) وفيه بعد اسطر قال فی غرر الافکار ثم اعلم ان مشائخنا استحسنوا ان ینصب القاضی الحنفی نائباً لمن مذهبه التفریق بینهما اذا کان الزوج حاضراً وابی عن الطلاق لان رفع الحاجة الدائمة لا یتیسر بالاستدانة اذا لظاهر انها لا تجد من یقرضها وغنی الزوج ما لا امر متوهم بالتفریق ضروری اذا طلبته وان کان غائباً.....

پس ښکاره ده چه روایات په دې باره کښې ډیر مختلف او مضطرب دی لیکن په وخت د ضرورت کښې حنفی له گنجائش شته چه تفریق اوکړی اود عدت نه پس د دویمې نکاح دجواز فتویٰ ورکړی.

(فتاویٰ دارالعلوم دیوبند ۲۳۰: ۱۰ کتاب الطلاق سوال: ۹۴۹)

الجواب: د ښځه ددې وجوهاتوپه بناء باندې یعنی دزنادویرې اودعدم انتظام نفقه (۱) په ذریعه دمسلمان حاکم فسخ نکاح حاصلولې شی، اودفسخې نه پس باقاعده بل ځائې کښې نکاح کولې شی. کذا فی الحیلة الناجزة (۲) وهوالموفق

په خاوند باندې د جنون راتلو په وجه باندې تنسيخ نکاح کولوسلنه

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه یو کس دواده نه پس پاگل شو اودپنځو کالونه ئې دماغی توازن خراب دې، اوپه ظاهره دده دصحیح کیدلو توقع نشته دې، نوایا دده ښځه په ذریعه دعدالت تنسيخ نکاح کولې شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: فضل الرحمن..... ۱۹۷۴ء ۱۹/۵

(۱) قال العلامة اشرف علی التهانوی: د سختې مجبورې په حالت کښې په مالکی مذهب باندې دعمل کولو گنجائش شته ځکه چه ددوی په نزد زوجه متعنت ته د تفریق حق ملاویزی. اود سختې مجبورې دوه صورته دی یوداچه دښځې د خرج څه انتظام نه کیږی یعنی نه خوځوک سړې دخرج بندوبست کوی اونه پخپله ښځه دعزت حفاظت سره په کسب دمعاش باندې قدرت ساتلې شی. اودویم صورت دمجبورې دادی.... دخاوند نه جدا اوسیدو کښې په معصیت کښې د مبتلا کیدو قوی خطره وی. (حیلة ناجزة ۳۷ حکم زوجه متعنت)

(۲) قال الشاه اشرف علی التهانوی: صورت د تفریق دادې چه د مجنون ښځه د قاضی په عدالت کښې درخواست ورکړی اود خاوند خطرناک مجنون کیدل ثابت کړی قاضی د واقعي تحقیق کولو سره که صحیح ثابته شی نومجنون ته دې علاج دپاره د یو کال مهلت ورکړی اود کال ختمیدونه پس که ښځه بیا درخواست ورکړی اود خاوند دجنون مرض اوس موجود وی نوښځې ته دې اختیار ورکړی شی په دې باندې که ښځه هم په دغه مجلس دتخییر کښې جدائی طلب کړی نو قاضی دې تفریق اوکړی. کما مر فی الجواب الاول من العالمگیرية.

(الحیلة الناجزة ۵۴ حکم زوجه مجنون)

الجواب: کہ چری دجنون د حادث کیدلونه پس، بنسختی نه په رضامندئی باندې تصریح کړې وی او نه ئې په جماع وغیره باندې قدرت ورکړې وی نوپه دې صورت کښې د بنسخته د مسلمان حاکم په ذریعه طلاق حاصلولې شی په دې شرط چه د اجنون خطرناک وی. د ناقابل برداشت تکلیف سخته خطر ه وی، نو دا بنسخته به حاکم ته مرافعه او کړی حاکم به د علاج دپاره نور یو کال موقع ورکړی پس که چری صحیح نه شو نو بنسختی ته به اختیار ورکولې شی او بنسخته به په هغه مجلس کښې نکاح ختمه کړی او واضحه دې وی که چری دنان نفقی خه انتظام نه وی نوپه دې صورت کښې هم مسلمان حاکم طلاق ورکولې شی او تنسیخ نکاح کولې شی، په دې شرط چه د لیونتوب د حادث کیدونه وړاندې یعنی د نکاح په وخت دا کس غریب نه وو. (والتفصیل فی الحیلة الناجزة) (۱). وهو الموفق

(۱) قال الشاه اشرف علی التهانوی: د مذکورہ عبارتونه معلومہ شوه چه د شیخینو په نزد خو د خاوند د جنون په وجه بنسختی ته د نکاح فسخ کولو اختیار نشته لیکن دامام محمد رحمہ اللہ په نزد دې ته دا اختیار حاصل دې چه قاضی ته درخواست ورکړی اود تفریق مطالبه او کړی او بیا خپل خان د مجنون د زوجیت نه جدا کړی په دې شرط چه جنون دومره وی چه دهغه سره اوسیدل د قدرت نه بهر وی مثلاً دهغه نه د قتل خطر ه وی. خلاصه داشوه چه د کوم مجنون نه ناقابل برداشت تکلیف رسیږی دهغې حکم دادې. صورت د تفریق دادې چه د مجنون بنسخته د قاضی په عدالت کښې درخواست ورکړی اود خاوند خطرناک مجنون کیدل ثابت کړی، قاضی د واقعی تحقیق کولو سره که صحیح ثابتہ شی نو مجنون ته دې علاج دپاره د یو کال مهلت ورکړی. په دې کښې اکثر شرائط د مجنون بنسختی دپاره هم دی چه دهغې اجمال دادې (۱) د نکاح نه مخکښې بنسختی ته د خاوند د مجنون کیدو علم نه وی. (۲) د نکاح نه پس علم کیدو باندې د رضا صراحت نه وی (۳) کله چه د مهلت کال تیریدو نه پس په دوباره درخواستماندې قاضی بنسختی ته اختیار ورکړی نو بنسخته هم په دغه مجلس کښې جدائی اختیار کړی. فائده د مجنون د زوجي د نکاح فسخ کولو دپاره چه کوم شرائط پورته مذکور دی که دا شرائط چرته موجود نه وی نو د جنون په بنا باندې تفریق نه شی کیدې لیکن که دا مجنون د آمدنی خه ذریعه نه لری او بنسختی دپاره دخپلې نفقی خه بله لاره هم نه وی نوپه داسې صورت کښې مفتی دپاره د بنسختی د اضطرار (مجبوری) پوره تحقیق کیدلو او د یوڅو عالمانو سره د مشورې نه پس ددې فتوی گنجائش دې چه د مالکی مذهب په بنیاد باندې د عدم نفقی په وجه قاضی یا دهغه قائم مقام په دوی واورو کښې جدائی او کړی. چه دهغې نه یو شرط د اہم دې چه (بقیہ په راروانہ صفحہ)

د لیونتوب په وجه باندې د تنسیخ نکاح حکم

سوال: خه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه یو دماغی مریض د اکثر په مشورې سره واده او کړولیکن دې بیمار ئې زیات شدت اختیار کړو اوس دده بنسخته ددې کس په نکاح کښې اوسیدل نه غواړی ځکه چه د بنسخته خاونه ده بغیر د خاوند نه اوسیدلو کښې په عصمت باندې ویریزې دنان نفقی هم خه انتظام نشته ددې دماغی مریض کس دوه بچی دی یو دیولسو کالو دې دویمه جینی د اتو کالو دده. دا تو کالونه ددې بنسختی سره خه همبستری نه ده شوې بلکه د خاوند نه ئې د مرگ خطر ه ده تردې پورې چه د مرگ په ویره باندې مونږ هغه په یو خانله کوا تر کښې بند کړی شرعی حل خه دې؟ بینوا توجروا المستفتی: سیدرحمن تھانہ متنی پشاور..... ۱۹۸۵ء ۱۴۱۷

الجواب: که چری دې لیونتوب شدت اختیار کړې وی بنسخته دده نه د هلاکت خطر ه لری او په دې بنسخته باندې بغیر د خاوند نه د عصمت ویره وی او یا دا بنسخته دا خراجاتونه په خپله طاقت لری او نه ئې بل څوک د کفالت بوج او چتوی نو ددې وجوهاتوپه وجه باندې دامجبوره بنسخته تنسیخ نکاح کولې شی (۱). **نوبت:** که چری دا دیوانه صاحب جائیداد وی نو صرف په اوله وجه هم تنسیخ نکاح کولې شی - وهو الموفق

(بقیہ حاشیہ) ... عدم نفقی په وجه د نکاح د فسخ حکم هغه وخت ورکولې شی کله چه د عقد نکاح نه مخکښې هغې ته د خاوند د فقیر او غریب کیدو علم نه وی گنی که د فقیری علم کیدو سره عقد د نکاح شوې دې نو د عدم نفقی په وجه به هغې ته د تفریق د مطالبې حق نه وی. الخ (الحیلة الناجزة ۵۲ تا ۵۸ حکم زوجہ مجنون)

(۱) قال الشاه اشرف علی التهانوی: دامام محمد رحمہ اللہ په نزد هغې ته دا حق حاصل دې چه قاضی ته درخواست ورکړی اود تفریق مطالبه او کړی او خپل خان د مجنون د زوجیت نه جدا کړی په دې شرط چه جنون دومره زیات وی چه هغه سره اوسیدل د قدرت نه بهر وی مثلاً دهغه نه د قتل خطر ه وی، اصل په دې باره کښې دادې چه هغه جنون چه دهغې په وجه بنسختی ته دامام محمد رحمہ اللہ په نزد خیار د فسخ حاصل دې کیدې شی چه (بقیہ حاشیہ په راروانہ صفحہ)

د لیونتوب پہ وجہ باندی د امام محمد او

امام مالک رحمہما اللہ پہ نزد فسخ نکاح مسئلہ

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ پہ بارہ کنبی کہ چری خاوند پاگل شی نود بنخی پہ درخواست باندی ددوی پہ مینخ کنبی جدائی کیدلې شی؟ داجواب لیکلې شوې دې کہ چری جنون حادث شی نود عنین پہ شان به یو کال مهلت ورکولې شی ددی نه پس کہ چری صحیح نه شونو بنخی ته اختیار دې او کہ چری لیونتوب مطبق وی نو نکاح فی الفور فسخ کولې شی. دمہلت ورکولو حاجت نشته دې، فی الجمع البرکات ان کان بالزوج جنون او جذام او برص فلا خيارها وقال محمد لها الخيار دفعا للضرر عنها كما في الجب والعنة كذا في الكافي، قال محمد ان كان الجنون حادثا يوما يؤجله سنة كالعنة ثم يخير المرأة بعد الحول اذالم ييراوان كان مطبقا فهو كالجب وبه نأخذ كذا في فتاوى العالمگیریة ناقلا من الحاوی (از مجموعه الفتاوى ۲: ۸۶) لو كان احدهما مجنونا فانه لا يؤخر الى عقله في الجب والعنة لعدم الفائدة، ويفرق بينهما للحال، باب العنين بحر الرائق جلد چهارم صفحه ۱۲۳، وقد كتبنا في القواعد الفقهية من مذهب الحنفية ان القاضي لو قضى برد احد الزوجين بعيب نفذ قضاءه، از بحر الرائق ۴: ۱۲۷، که چری داجواب صحیح نه وی نود مفصل جواب نه موخبر کړی؟ بینوا توجروا المستفتی: عبدالمالک مہمند ایجنسی

(بقیه حاشیہ) ... چه ددی په حد بیانولو کنبی مختلف الفاظ مذکور دی د مبسوط الفاظ دادی لا تطبق المقام معه، او په کتاب الاثار کنبی يخاف عليها قتله مذکور دی په دې دواړو کنبی د تطبیق صورت دا کیدی شی چه کوم مجنون نقصان رسولې شی دهغه متعلق د غالب عادت نه اکثر دا خطر ههم وی چه کیدی شی قتل ئې کړی خلاصه داشوه چه دکوم مجنون ناقابل برداشت ایداء رسیږی دهغه دا حکم دې.

الحيلة الناجزة ۵۲ حکم زوجه مجنون

الجواب: کوم لیونتوب چه دنکاح نه مخکښې موجود وی ددی وجې نه فسخ د نکاح دامام محمد رحمہما اللہ په نزد جائز ده. او کوم لیونتوب چه دنکاح نه پس حادث وی نود ددی په وجه باندی دمالکیانو په نزد فسخ نکاح جائز ده. په دې شرط چه بنسخه ددی لیونتوب په موجب دفسخ کیدل دود علم نه پس دې خاوند ته په خپل اختیار او اراده باندی قدرت علی الجماع والدواعی نه وی ورکړې، گینې دې بنخی ته حق دفسخ نکاح نه حاصلیږی، څنگه چه دزبانی رضایه وخت دا اختیار نه دې حاصل، واجازه الفقهاء عند الضرورة والتفصيل في الحيلة الناجزة ۹۵ (۱). وهو الموفق

﴿۱﴾ (الحيلة الناجزة ۵۱ حکم زوجه مجنون) (قد مر مراراً)

محکمہ عالیہ قضاء د سوات ریاست متفقہ فیصلہ

الحکم المحمود فی مسئلہ المفقود

سوال: پہ حضور د عالی مفتی اعظم شیخ الحدیث مولانا مفتی محمد فرید صاحب دارالعلوم حقانیہ اکوڑہ خٹک زمونہ دنیکہ مولانا فضل سبحان صاحب (کا کاجی) رحمۃ اللہ علیہ او مولانا فضل الرحمن صاحب (لا جی) رحمۃ اللہ علیہ پہ ذاتی کتب خانہ کنبی د مسئلہ مفقود پہ بارہ کنبی د علماء او قضاة سوات متفقہ فیصلہ او فتویٰ پہ نوم د (الحکم المحمود فی مسئلہ المفقود) د اقلمی نسخہ موجودہ ده ایادامسئلہ او فیصلہ صحیح او قابل عمل ده، دمستلٰی فوتو کافی هم ورسره ده

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله وكفى وسلام على عباده الذين اصطفى، اما بعد فاقول: داعلى حضرت میان گل عبد الودود صاحب بادشاه صاحب ریاست سوات خلد الله ملكه دخپل ریاست علماء دمفقود خاوند د بنځي په باره کنبی په مذهب مالکی باندې د فتویٰ طلب کولو وجه داوه چه څه ضروریات او اسباب کوم چه علماء مالکیه په دې مسئلہ کنبی د فتویٰ او عمل سبب جوړ کړي دي یعنی دمفقود بنځي ته دمفقود نه جدا کولو نه پس د میعاد څلور کاله هغه اسباب دادی:

(۱) د خاوند نه واجب نفقه نه ملاویدل (۲) د خاوند حق واجبه نه ادا کول (۳) اود خاوند دخپلې بنځي سره نه اوسیدل چه په دې کنبی ډیر مفاسد دی (۴) ضروری مسکن نه مهیا کول (۵) اود دې حقوق دفوت کیدلو په وجه باندې بنځه په زنا کنبی مبتلا کیدل وغیره.

دا هغه اسباب دي کومو که چه مختلف وطنونو او ممالکو کنبی علمائي حناف په مذهب غیر باندې په فتویٰ ورکولو باندې مجبور کړي. مثلاً ددې

علماء احنافونه یو صاحب جامع الرموز دي. دویم ابن عابدین صاحب فتاویٰ شامیه دي دریم صاحب بزازیسه دي. څلورم مولانا عبدالحی صاحب دي. صاحب مجموعه الفتاویٰ، او همداسې ډیر علماء دی لکه علماء دیوبند، علماء مظاہر العلوم سهارنپور وغیره وغیره.

اودا واقعات د داسې قسم بنځودی چه دهغوئي خاوندانودوی پریځي وی اودا بلانفقه، بلا مسکن، بلا شوهر. په زنا کنبی مبتلاء، د حقوق شرعیه نه محروم، د بې اسرې او خاوندانودراتلو په ناامیدی سره خپل وطنونو کنبی زندگی تیروی حکومت سوات ته پیش وو، نو حکومت ددې فساد عظیم په ازاله او رفع باندې مجبور شو، اود دې فساد دفع په مذهب مالکی باندې د فتویٰ نه بغیر نه شوه کیدی ددې وجې نه علماء ریاست سوات صافاً الله عن الافات خاص په مسئلہ مفقود کنبی دوخت دمجبوری په وجه باندې په مذهب مالکیه باندې عمل او فتویٰ ورکړه، چه په لاندینو شروطو باندې مشروط ده کوم چه علماء مالکیه معتبر منلی دی.

(۱) بنځي دپاره مرافعه الی القاضی یا قائم مقام د قاضی ته (۲) ددې بنځي ددې مفقود سره دنکاح شرعی اثبات (۳) ددې مفقود په شهادت شرعی سره دمفقودیت اثبات (۴) د قاضی په خپله ددې مفقود په حال او تحقیق دمیلاویدو پته (۵) د قاضی دپاره د ناامیدی او مایوسۍ نه پس د بنځي دپاره څلور کاله نور انتظار (۶) څلور کاله تیریدونه پس که چرې دمفقود معلومات اونه شو نودا مفقود به مرمیتصور کیږي او قاضی به دې بنځي ته دعدت وفات تیرولو حکم کوی، دعدت دمودی تیریدونه پس به دې بنځي ته اختیاروی چه نکاح ثانی کوی او که صبر اختیار کوی او که چرې نکاح ثانی کوی نوددې دپاره حکم د قاضی شرط دي (۷) د څلورو کالو دمودی ابتداء به قاضی ته د مرافعه کولو اود قاضی ددې مفقود حالت او پته لگولونه پس کیږي.

نور تاکید دادې چه قاضی به صرف په بنځه اوددې داو لیا په بیان باندې اکتفاء نه کوی، بلکه په خپله به دمفقود تحقیق او طلب کوی.

په وجه مذکوره لیکل شوی وجوهات مع دلائل، او په وجه دلحاظ دوخت

اوپہ ضرورت شدیده کنبی یعنی خادم الاسلام قاضی محکمہ عالیہ حضور شاہی برنگل پہ وجہ عدم وجود فتویٰ اتفاقیہ پہ مذهب حنفی کنبی ما پہ دی مخصوص مسئلہ کنبی د ضرورت پہ بناء باندی پہ مذهب دامام مالک باندی فتویٰ ورکرہ، باسناد قوله تعالیٰ: وما جعل علیکم فی الدین من حرج، وبندلیل قوله عز وجل: الدین یسر.

اوددی وجوہاتوپہ وجہ باندی جمع عظیم علماء عظام ریاست سوات د ضرورت احساس او کرواود دفع فساد او د جرم زنا لحاظ ئی او کرواود اهل اسلام حتی الوسع اصلاح ئی خیل فرض منصبی و گنرلہ نودا فتویٰ ئی لازمی او واجبی جوړہ کرہ اووئی وئیلی چہ مونږ خادمین اسلام (کوم چہ لاندینی علماء دی) تہ پہ دی مسئلہ باندی عمل دی.

دستخط د علماء د سوات ریاست

(۱) العامل قاضی عبد الجلیل خادم باباجی سید و شریف (۲) مولوی عبد المتین الپوری (۳) قاضی محمود برکانجو (۴) قاضی عبد الکریم شیرپلم (۵) مولوی عبد الحکیم صاحب چارباغ (۶) مولوی خونه گل کیملپور چارباغ (۷) قاضی امیر حاجیان علی گرامہ (۸) مولوی شیرزادہ مینگورہ (۹) مولوی محمد علم گل سید و شریف (۱۰) مولوی عبد الرحیم منگورہ (۱۱) مولوی فضل الرحمن (للاجی) منگلور (۱۲) مولوی رحیم اللہ دردیال (۱۳) شفیع الرحمن قاسم خیل (۱۴) مولوی عبد العنی تندوہاگ (۱۵) مولوی امیرزادہ مینگورہ (۱۶) احقر العباد محمد مفتاح الدین جوړہ (۱۷) مولوی گل نبی تندوہاگ (۱۸) مولوی حبیب اللہ چارباغ (۱۹) قاضی سید باچا کوزہ باندی (۲۰) مولوی عبد المستعان کاتیلی (۲۱) کاکا میان صاحب نلکوٹ (۲۲) قاضی محمد حق صاحب الحق دوپیر (۲۳) مولوی محمد یعقوب دوپیر (۲۴) قاضی پائندہ خان دوپیر (۲۵) قاضی خلیل الرحمن قاسم خیل (۲۶) مولوی فضل سبحان منگلور (۲۷) قاضی تیغک بقلم خود.

استفتاء

خہ فرمائی علماء دین متین د مفقود پہ مسئلہ کنبی د ضرورت شدیده پہ وخت چہ حنفی علماء فتویٰ او عمل دامام مالک پہ مذهب باندی د شرائطو سرہ کولی شی او کہ نہ؟ او کومہ فتویٰ چہ حنفی علماء پہ دی خاص مسئلہ مثلاً د مفقود د نسخی د تفریق اود نکاح ثانی اجازت د خلورو کالو میعاد تیریدو نہ پس جاری کری ده او دامام مالک د مذهب تقلید ئی کریدی څنگہ چہ پہ لاندینی کتب حنفیہ کنبی لیکلی شوی دی صحیح دی او کہ نہ؟

(۱) جامع الرموز (۲) فتاویٰ جوهری (۳) فتاویٰ بزازیة (۴) شامیة (۵) مجموعة الفتاویٰ مولانا عبدالحی صاحب (۶) مولانا اشرف علی صاحب (۷) علماء دارالعلوم دیوبند (۸) علماء مظاہر العلوم سہارنپور۔ بینوا توجروا اوفکم اللہ تعالیٰ للبیان وایانالعمل بالبیان فقط

الجواب الاول من دارالافتاء مدرسه امینیہ دہلی

علماء حنفیہ د حضرت امام مالک رحمہ اللہ د مذهب موافق د مفقود د نسخی پہ بارہ کنبی د مالکیہ مذهب د شرائطو پہ رعایت سرہ د خلورو کالو انتظار نہ پس د تفریق د جواز فتویٰ او حنفی قاضی حکم تفریق ورکولی شی، بلاشبہ د ضرورت شدیده پہ وخت کنبی داسی فتویٰ او حکم جائز دی، واللہ اعلم

محمد کفایت اللہ کان اللہ له دہلی

الجواب الثاني من دارالافتاء دارالعلوم دیوبند

د مفقود د نسخی پہ بارہ کنبی علماء احنافو د ضرورت شدیده پہ وخت پہ لیکلو مطابق فقہاؤ احنافو دامام مالک پہ مسلک باندی فتویٰ ورکری ده اود حاکم او مفتی د پارہ اجازت شتہ چہ د ضرورت شدیده پہ وخت ددوی پہ مسلک باندی عمل او کری، لیکن د عمل پہ وخت د مالکیانو د ټولو شرائطو لحاظ ساتل ہم ضروری دی او کہ چری پہ خہ وخت کنبی د شرائطو د مذهب خلاف فیصلہ او کری شوه نو دافیصلہ بہ شرعا غیر صحیح او ناقابل اعتبار وی.

علماء دیوبند بعض نسخود تکلیف او مظلومیت په خیال سره په مسئله مذکوره او همدارنگه په بعض مسائلو کښې د یرزیات فکر او سوچ او دمحنث شاقه نه پس دامام مالک په مسلک باندې فتوی ورکړې ده او احتیاط ئې دومره کړې دې چې مالکی علماؤ سره هم په دې مسائلو کښې خط او کتابت کړې اطمینان قلب ئې حاصل کړې ددې نه پس ئې دیورسالي په شکل کښې دا ټول مسائل شائع کړي دی ددې رسالي نوم "الحيلة الناجزة"، دې چې په اردو کښې ده په هغې کښې د لیونی نسخہ، مفقود، عنین، دمتعننت وغیره مسائل بالتفصیل سره د شرائطو لیکلې شوی دی، فی زمانه هر حاکم ته ضروری ده چې دا کتاب په مطالعه کښې اوساتی او واضحه دې وی چې دامام مالک د مسلک په اعتبار سره صرف څلور کالو تیریدو باندې دنکاح ثانی اجازت نه شی ورکولې بلکه د بنځې دعوی او دهغې د تحقیق نه پس کله چې حاکم د تلاش نه عاجز شی نو د څلور کالو میعاد دې مقرر کړي پس که چرې په څلور کاله تیریدو هم هغه رانغلو نو دا به مرمّتصور کیږي، او ددې نه پس به څلور میاشتې لس ورځې د عدت موده تیروی، بیادې بنځې ته دنکاح ثانی کولو اجازه شته دې بلکه د ضرورت او وخت په لحاظ باندې مالکیانو دلته په دې څلور کالو کښې هم تخفیف کړې دې او صرف دیو کال د انتظار اجازت ئې ورکړې دې لیکن هغه دا وخت دې چې کله نسخہ څلور کاله صبر او تحمل او عفت سره نه شی تیروولې، او د ابتلاء قوی اندېښنه د حاکم په مخکښې بیان کړې، لیکن په دې صورت او په صورت اول کښې فرق دادې چې دیو کال د انتظار د حکم په صورت کښې د کال تمامیدونه پس حاکم ته د اطلاع ورکول پکار دی چې مفقود نه دې راغلې، او دهغه څه پته اونه لگیده، په دې درخواست باندې به حاکم تحقیق د واقعی او کړې او په دې دواړو کښې به د جدایی حکم او کړي، او هغه تفريق طلاق رجعی دې او عدت ئې درې حیض دی او په صورت اول کښې د څلور کالو د تمامیدونه پس د حاکم نه د حکم

پنجم جلد
38

بالموت حاصلولو عند المالکيه هيخ ضروری نه دې لیکن احتیاط په دې کښې دې چې د حاکم نه دې حکم بالموت حاصل کړې شی.

اودادې هم واضحه وی چې په مذکوره کرځو کښې چې کله هم د حاکم لفظ راغلې دې ددې نه حاکم مسلمان مراد دې ځکه چې د حاکم غیر مسلم فیصله شرعا غیر معتبره ده او دهغه په حکم سره فسخ وغیره هيخ کله نشي کیدلې، لان الکافر ليس باهل للقضاء على المسلم كما هو مصرح في جميع الكتب الفقه والله اعلم

لیکونکي... سید احمد علی سعید نګینوی المفتی دارالعلوم دیوبند

الجواب الثالث من دارالافتاء دارالعلوم دیوبند

دا جواب صحیح دې په مسئله مفقود کښې ددې لیکلو په بناء فقهاء حنفیه د مالکیه مذهب په لحاظ د شرائطو د شدید ضرورت په وخت اختیار کړې دې لیکن په هر ضرورت کښې هر کس په داسی کولو مختار نه دې چې کومه مسئله غواړي په خپل نژدهغه ضرورت او گنډې دبل امام مذهب اختیار کړي بلکه ضرورت هغه معتبر دې کوم چې فقهاؤ تسلیم کړي. والله اعلم

بنده محمد شفیع عفا الله عنه المفتی دارالعلوم دیوبند

الجواب الرابع

در مقام ضرورت چنانچه خوف زنا باشد فتوی بمذهب امام مالک جائز است، كما قال في الدر المختار قيل باب الاذان لا باس بالتقليد عند الضرورة انتهى ملخصا، در شرح صراط المستقيم: ۲۱ گفته علماء بر آنند که انتقال از مذهب بشهوت نفس و اتباع هوا و تتبع رخص درست نبود، مگر در واقع صعب و حرج عظیم مبتلاء گردد و بجز رجوع بمذهب دیگر مخلصي نیابد، بحکم ضرورت در این صورت جائز بود انتهى ملخصا، قال في حنب المقتين: وقول مالک في هذه

المسئلة معمول به وهو احد قولى الشافعى رحمته الله، ولوافى الحنفى بذلك يجوز فتواه لان عمر رضى الله عنه حكم هكذا من استهواه الجن بالمدينة وكفى به امام انتهى.

وفى جامع الرموز: وقال مالك والاوزاعى الى اربعين سنين فليتكح عرسه بعدكما فى النظم فلو افى به فى موضع الضرورة ينبغى ان لا باس به كما ظن انتهى وايضا فى الدر المنلقى وكذا فى تعاليق الانوار على الدر المختار. انتهى

وقال صاحب رد المحتار فى باب المفقود نقلا عن جامع الرموز: لو افى به فى موضع الضرورة لا باس به على ما ظن انتهى، ونظير هذه المسئلة عدة ممتدة الطهر التى بلغت برؤية الدم ثلاثة ايام ثم امتد طهرها فانها تبقى فى العدة الى ان تحيض ثلاثا حيض وعند مالك تنقضى عدتها بتسعة اشهر وقد قال فى البرازية الفتوى فى زماننا على قول مالك، وقال الزهرى كان بعض اصحابنا يفتون به للضرورة واعترضه فى النهر وغيره بانه لا داعى الى الافتاء بمذهب الغير لا مكان الرفع الى مالكى يحكم بمذهبه وعلى ذلك مشى ابن وهبان فى منظومته هناك لكن قدمنا ان الكلام عند تحقق الضرورة حيث لم يوجد مالكى يحكم به انتهى وما ذكر فى شرح الهداية انه خبر اخرجه الدارقطنى فى سننه عن سوار بن مصعب حدثنا محمد بن شرحبيل عن المغيرة بن شعبة قال ابن ابى حاتم فى العلل سئلت ابى عن حديث رواه سوار عن محمد بن المغيرة فقال ابى هذا حديث منكرو محمد متروك الحديث يروى عن المغيرة مناكير وابطال.

وذكر عبد الحق فى احكامه من طريق الدار وعلة بمحمد بن شرحبيل وقال انه متروك وقال ابن القطان فى كتابه سوار اشهر فى المتروكين انتهى ملخصا. وهكذا فى عمدة الرعاية حاشية شرح الوقاية، وقال فى شرح الموطا للزرقانى مالك عن يحيى بن سعيد عن سعيد بن المسيب ان عمر بن الخطاب رضى الله عنه

قال ايمام امة فقدت زوجها فلم تدر اين هوفاتها تنتظر اربع سنين ثم تعتد اربعة اشهر وعشر ثم تحل للازواج وروى نحوه عن عثمان وعلى، وقيل اجمع الصحابة ولو يعلم لهم مخالف فى عصرهم وعليه جماعة من التابعين انتهى ملخصا. وفى العيني شرح البخارى وقال ابن بطال اختلف العلماء فى حكم المفقود اذ لم يعلم مكانه وعمى خبره فان امراته لا تنكح ابداء ولا يفرق بينه وبينها حتى يوقن بوفاة او ينقضى تعميره وسبيل زوجته..... وروى هذا القول عن على وهو قول الثورى وابى حنيفة ومحمد والشافعى واليه ذهب البخارى، وقالت طائفة تتربص امراته اربع سنين ثم تعتد عدة الوفاة وروى ايضا عن على بن ابى طالب وابن عباس وابن عمرو وعطاء بن ابى رباح واليه ذهب مالك واهل المدينة واحمد واسحاق انتهى ملخصا (٥٨٨:٩).

وتأيد ميدهد قول شامى ودر مختار بقول المذكور راكمه در موضع ضرورت فتوى بر مذهب غير جائز است چنانچه در باب سرقة بدى تصريح نموده است (٢٠٧:٢) ولا يقطع بسرقة مثل دينه اذا كان من جنسه واطلق الشافعى اخذ خلاف الجنس للمجانسة فى المالية قال فى المجتبى وهو اوسع فى عمل به عند الضرورة انتهى ملخصا.

در مختار وفى رد المحتار قوله اطلق الشافعى رحمته الله الخ وهذا اوسع فيجوز الاخذ به وان لم يكن مذهبنا فان الانسان يعذر فى العمل به عند الضرورة به وايضا صرح الشافعى فى باب الرجعة ٥٥٢:٢ ان امام مالك كالتلميذ لابى حنيفة ولذا مال اصحابنا الى بعض اقواله ضرورة كما فى ديباجة المصطفى القهستاني، انتهى ملخصا وقال الطحطاوى: وجاز للحنفى ان يفتى بمذهب مالك انتهى وايضا، وقال الشامى فى كتاب القضاء ذيل قول المصنف لا يقضى على الغائب عن الفتح

القدیر من باب المفقود ولا يجوز القضاء على الغائب الا اذ ارى القاضى مصلحته فى الحكم له وعليه فحكم بانه مجتهد فيه الخ قلت وظاهره ولو كان القاضى حنفية ولو فى زماننا ولا منافى مامر لان تجويز هذا للمصلحة والضرورة وايضا قال الشامى فى جلد الخامس ١١٠ وموضع الضرورة مستثناة من قواعد الشرع انتهى، ايضا قال الشامى فى الجلد الخامس ٣٦ فى عدم جواز الاستيجار على الطاعة بعد نقل اقوال العلماء فهذا المجموع ما افق به المتأخرون من مشائخنا وهم البلخيون على خلاف فى بعضه المخالفين ما ذهب اليه الامام وصاحبا وقد اتفقت كلمتهم جميعا فى الشروح والفتاوى على التعليل بالضرورة انتهى.

وشاه عبد العزيز دهلوى در فتاوى عزيزى گفته: اگر حنفى المذهب در ضيقى مبتلاء شود كه گزاره بدون مذهب شافعى نماند عمل بر مذهب شافعى نمايد مثل احكام مياہ در اين ديار يا احكام مفقود انتهى (١٨٤: ١).

از مولوى نياز الدين صاحب اتيكى دو آبه هشنگر

ليكونكى: مرزا عبد الغفار كو كاروى سوات سوات ستيت ١٩٤١ء ١٢١٨١ء
المستفتى: مولانا اقبال على حقانى منگلور سوات..... ٢٠٠٢ء ٢١١٣١ء

الجواب: وبالله التوفيق: نحمده ونصلى على رسوله الكريم اما بعد! فقد رايت رسالة "الحكم المحمود فى مسألة المفقود"، تفصيلا فوجدتها موافقة لما فى الحيلة الناجزة لشاه اشرف على التهانوى، حيث افق علماء الاعلام فى هذه المسئلة بمذهب مالك، وقال شيخنا الزروبوى فى البشرى لارباب الفتوى: لما كان الافتاء عليه عند الضرورة من اصول الحنفية كان الحكم المبنى عليه ايضا مذهب الحنفية لابتناءه على قواعدهم كما صرح به العلامة الشامى فى شرح غرر درسم المفتى فيما اذا خالف فيه الاصحاب امامهم الاعظم (انظر البشرى لارباب الفتوى ٣٧) وقال شيخنا زروبوى دامت بر كاتكم بعدمطالعة هذه الرسالة: انه لا بد فى هذه المسئلة من

قضاء القاضى المسلم او حكم جماعة العلماء وعامة المسلمين ولا يصح الاكتفاء بالافتاء فقط فنقول هذه الرسالة صحيحة وموافقة لمذهب الحنفية واصول الفقه وهو الموفق

الجواب الصحيح

محمد فريد عفى عنه

ليكونكى محمد وهاب منگلورى عفى عنه

دارالافتاء دارالعلوم ضديقيه زروبوى (صوابى) ٢٠٠٢ء ٢١٥١ء

فصل فی العنین

د هیجرا د پاره واده جائز او بنځي ته د تنسیخ نکاح حق حاصل دي

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه دیو جینئ رسته دیو شریف ځوان او کړې شوه، وروسته داراز افشاء شو چه دا ځوان د اول نه ډاکټر د واده ناقابل گنرلې وو چه دا unfit دي او که چرې واده او کړی نو اولاد به ئې هرگز نه کیږي، لیکن د جینئ والا ئې په د هو که کښې واچول او خبره ئې پته کړه رسته ئې او کړه ددې واده څه حکم دي؟ بینوا تو جروا

المستفتی: محمد زکریا آصف مسلم بازار دی آئی خان..... ۱۹۸۲ء ۱۷۱۸۳۰

الجواب: هیجراته واده کول ناجائز نه دي لیکن هغه بنځي ته د تنسیخ نکاح حق حاصل دي (۱) ډیر ځله د ډاکټرانو تشخیص غلط ثابت کیدي شی بس دي معاملې ته د هو که او فریب نه شی وئیلې (۲) - وهو الموفق

(۱) قال العلامة الحداد اليمنى: قوله: فان كان عينا اجله الحاكم حولا كاملا فان وصل اليها والا فرق الحاكم بينهما ان طلبت المرأة ذلك هذا اذا لم تكن رتقا اما اذا كانت رتقا فلا خيار لها الخ.

(الجوهرة النيرة ۲: ۹۰ قيل كتاب الرضاع)

(۲) يدل عليه ما قال العلامة ابن نجيم: لكن قالوا في العنين لو ادعى الوطاء وانكرت وقلن بكر خيرت وان قلن: ثيب فالقول له لكونه منكرا استحقاق الفرقة عليه والاصل السلامة من العنة.

(الاشباه والنظائر ۲۵ قاعدة الاصل العدم)

د نامرد یعنی د عنین د تنسیخ نکاح مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه کس خپله لور د یو کس سره واده او کړو. یو کال پس پته اولگیده چه هلک نامرد دي، هلک ته د جینئ والدینو او وئیل چه جینئ رها کړی. او د اهلک جینئ ته د نان نفقې انتظام هم نه شی کولې او طلاق هم نه ورکوي، اوس دي جینئ ته به خاوند طلاق ورکوي یا خاکم؟ بینوا تو جروا

المستفتی: حفيظ الله تجوري لکی مروت..... ۱۹۲۹ء ۱۷۱۲۱۸

الجواب: که چرې دا کس واقعی نامرد وي او بنځي ته د نکاح نه مخکښې دهغه د نامردئ علم نه وي او بنځي د نامردئ معلوم کیدلونه پس درضا تصریح نه وي کړی مثلاً دائي نه وي وئیلی چه هر څنگه وي اوس خوبه زه دهغه سره زندگی تیروم، او د نکاح نه پس یو ځل ئې هم جماع نه وي کړی نو خاکم به ور ته دیو کال علاج د پاره مهلت ورکوي که چرې د مهلت باوجود جماع او نه کړی شی او بنځه دده سره په اوسیدونه وي راضی نو که چرې دا خاوند طلاق نه ورکوي نو مسلمان حاکم د نکاح فسخ (طلاق) کولې شی او په شریعت کښې د اطلاق او فسخ منظور ده (۱) فلیراجع الی الهندية ۲: ۱۵۶ (۲).....

(۱) قال الشاه اشرف على التهانوی: دعنین بنځي ته د خپل خاوند نه د جدا کیدو اختیار څه شرائطو سره حاصلیدي شی، (۱) د نکاح نه مخکښې بنځي ته د خاوند د عنین کیدو علم نه وي. (۲) د نکاح نه پس ئې یو ځل هم دي بنځي سره جماع نه وي کړې. (۳) کله نه چه دي بنځي ته د خاوند د عنین کیدو خبر شوي دي دهغه وخت نه بنځي دده سره په اوسیدو باندي رضا نه وي ښکاره کړې. (۴) کله چه د پوره کال موده تیریدو نه پس قاضی بنځي ته اختیار ورکړی نو بنځه هم په دغه مجلس کښې جدائی اختیار کړی (۵) دا ټول امور د قاضی د قضاء محتاج دي د قاضی د حکم نه بغیر بنځي ته پخپله د جدا کیدو اختیار نشته الخ..... (الحيلة الناجزة ۷۴ حکم زوجه عنین)

(۲) وفي الهندية: اذا رفعت المرأة زوجها الى القاضي..... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

..... ورد المختار ۲: ۹۷۷ (۱) والدر المختار ۲: ۹۸۱ (۲) والهدایة باب

العین (۳). وهو الموفق

(بقیه حاشیہ) وادعت انه عین وطلبت الفرقة فان القاضی یسأله هل وصل الیها اولم یصل فان اقر انه لم یصل اجله سنة سواء كانت المرأة بکرام ثبیا وان انکر وادعی الوصول الیها فان كانت المرأة ثبیا فالقول قوله مع یمینه انه وصل الیها..... وبعد صفحة..... ان اختارت الفرقة امر القاضی ان یطلقها بآئنة فان ابی فرق بینهما هكذا ذکر محمد رحمه الله فی الاصل والفرقة تطليقة بآئنة کذا فی الکافی.

(فتاویٰ عالمگیری ۱: ۵۲۳ الباب الثانی عشر فی العین)

(۱) قال العلامة الشامی: (قوله علی جماع فرج زوجته) ای مع وجود الآلة سواء كانت تقوم اولا اخرج الدبر فلا ینخرج عن العنة بالادخال فيه خلافا لابن عقيل من الحنابلة معراج لان الادخال فيه وان کان اشد لكنه قد یكون ممنوعا عن الادخال فی الفرج لسحر..... لكن قولهم لو رضیت به فلا خيار لها ینافیہ وله نظیر ان احدهما لو خرب المستأجر الدار الثانی لو اتلف البائع المبیع قبل القبض ای فانه لیس له فسخ الاجارة ولا الرجوع بالثمن.

(ردالمحتار ۲: ۲۳۳ باب العین وغیره)

(۲) قال العلامة الحصکفی: ولو وجدته عینا هو من لا یصل الی النساء لمرض او کبرا او سحر..... او خصیا..... اجل سنة لا شتما لها علی الفصول الاربعة ولا عبرة بتأجيل غیر قاضی البلدة الخ.

(الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۲۳۵ مطلب لفک المسحور والمربوط)

(۳) قال العلامة المرغینانی: واذا کان الزوج عینا اجله الحاکم سنة فان وصل الیها فبها والا فرق بینهما اذا طلبت المرأة ذلك هكذا روى عن عمر وعلى وابن مسعود ولان الحق ثابت لها فی الرطی ویحتمل ان یكون الامتناع لعلة معترضة ویحتمل لآفة اصلية فلا بد من مدة معرفة لذلك وقدرناها بالسنة لاشتمالها..... (بقیه حاشیہ په راروانه صفحه)

عنه (د نامردی) په صورت کښې د يو کال

مهلت نه بغير تنسيخ نکاح منظورنه ده

سوال: څه فرمائی علماء دين ددې مسئلې په باره کښې چه يو ښځې دخپل خاوند خلاف دتنسيخ نکاح دعوی داسې اولیکله چه زما خاوند نامرد دې اود حق زوجيت ادا کولو قابل نه دې. عدالت مدعی عليه طلب کړو مگر هغه قصداً حاضر نه شو، عدالت يو طرفه کار وائی او کړه دتنسيخ نکاح فيصله ئې او کړه، آیا موجوده عدالتونو ته دتفريق بين الزوجين حق حاصل دې څنگه چه شرعی عدالت کښې قاضی ته حاصل دی؟ بښوا توجروا

المستفتی حافظ غلام رسول ناظم جمعيت علماء السلام

تهنډه کوئی صوابی ۱۹۷۳، ۲۲، ۲۱

الجواب: مسلمان جج وغیره باقاعدہ تنسيخ نکاح کولې شی اود ضرورت په وخت يو طرفه کار وائی هم کولې شی (والتفصيل فی الحيلة الناجزة) (۱) لیکن

(بقیه حاشیہ) علی الفصول الاربعة فاذا مضت المدة ولم یصل الیها تبين ان العجز بآفة اصلية ففات الامساك بالمعروف ووجب عليه التسريح بالا حسان فاذا امتنع ناب القاضی منابه ففرق بینهما ولا بد من طلبها لان التفريق حقها وتلك الفرقة تطليقة بآئنة الخ. (هدایة ۲: ۳۹۹ باب العین وغیره)

(۱) وفي الحيلة الناجزة: د ارسال الی الغائب دپاره شهادت شرط کیدل په کتاب القاضی الی القاضی باندي قیاس کولو سره لیکلی شوی دی حالانکه دلته هیڅ یوه فیصله د قضاء دیو طرف نه بل طرف ته نه منتقل کیږي بلکه صرف د دومره خبرې تحقیق او ثبوت مطلوب دې چه دقاضی په عدالت کښې د مقدمې پیش کولو اطلاع هغه ته داسې صورت سره اوشی چه په هغې باندي یقین یا ظن غالب اوشی په دې وجه کوم صورت کښې چه ارسال الی الغائب متعذر او ناممکن وی هلته د ارسال د خبر نه هم فیصله د تفريق صادر کول په مالکی مذهب کښې مصرح دی..... که چرې ارسال الی الغائب اویا د غائب دطرفه د تعاذر ثبوت په شرعی شهادت باندي موقوف وی اود دې نه بغير قضاء دقاضی نه نافذ کیده نود تعذر په دې صورت کښې هم د قضاء د نفاذ هیڅ معقوله وجه نه شوه کیدي، ددې نه معلومیږي چه د قضاء د نفاذ په دې باندي مدار نشته..... الخ (الحيلة الناجزة ۷۵ تحت مبحث حکم زوجه متعنت)

چونکہ یہ صورت مسئلہ کنبی داتنسیخ دیو کال مہلت ور کولونہ ورا ندی دی لہذا داتنسیخ شرعاً منظور نہ دی (۱) وهو الموافق

نامرد کہ چری پہ طلاق یا خلع باندی راضی

نہ وی نوبخہ باقاعدہ تنسیخ نکاح کولی شی

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ پہ بارہ کنبی چہ یوکس درې کالہ ورا ندی دیو جینی سرہ نکاح کرې وہ، دې نہ پس دې کس یر علاج او کرو لیکن معلومہ شوہ چہ دانامرد دې اوپہ مذکورہ درې کالو کنبی داپہ حقوق زوجیت ادا کولونہ دې قادر شوی ایاد دې کس نبخہ ددی کس نہ جدا کیدي شی؟ دسی ایم ایچ مری داکٹر صاحب سندد نامردی ورسره لگیدي دې بینوا توجروا

المستفتی: نور افضل خان مری..... ۱۹۸۵ء ۱۰/۴

الجواب: یہ صورت مسئلہ کنبی کہ چری داخاوند طلاق ور کولویا خلع کولوتہ تیار نہ دی نودا جینی دمسلمان جج پہ ذریعہ باقاعدہ تنسیخ نکاح کولی شی (۲) وهو الموافق

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی: ولو وجدته عینا هو من لا یصل الی النساء لمرض او کبر او سحر..... اجل سنة لاشتمالها علی الفصول الاربعة..... فان وطئ مرة فیها والا بانت بالتفریق من القاضی ان ابی طلاقها بطلبها الخ.

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۶۳۵، ۶۳۷ باب العنین وغیرہ)

﴿۲﴾ قال الشیخ العینی المیدانی: وان کان الزوج عینا وهو من لا یصل الی النساء یصل الی الثیب دون الابکار..... فهو عنین فی حق من لا یصل الیها فاذا رفعته الی الحاکم اجله الحاکم المولی حولاً تاماً لاشتماله علی الفصول الاربعة فان وصل الیها مرة فی ذلک الحول فیها والا فرق القاضی بینهما ان طلبت المرأة ذلک وابی الزوج الطلاق.

(الباب فی شرح الکتاب ۳: ۱۵۸ کتاب النکاح)

د مقطوع الذکر (محبوب) خاوند حکم

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ پہ بارہ کنبی چہ دیوکس الہ تناسل کت شوی دې بالکل تراخری حصی پوری نشته دې ایاد دې کس نبخہ دده نہ جدائی اختیار وې شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: سید نواب نریاب هنگو..... ۱۹۷۲ء ۱۳/۲

الجواب: مقطوع الذکر چہ پہ جماع باندی قادر نہ وی بغیر دخہ مہلت ور کولونہ قاضی ددوی پہ مینخ کنبی تفریق کولی شی. یہ دې شرط چہ نبخہ مطالبہ کوی، وفی الدرالمختار اذا وجدت المرأة زوجها محبوباً ومقطوع الذکر الخ فرق الحاکم بطلبها بینهما فی الحال (۱) وهو الموافق

پہ رسم سورہ کنبی معمر کس تہ د ورکری

شوی جینی پہ صورت کنبی د عنین مسئلہ

سوال: خہ فرمائی علماء دین ددی مسئلہ پہ بارہ کنبی چہ قاتل پلار د مصالحت پہ وجہ خپلہ نابالغہ لور پنخہ پنخوس کالہ بوداتہ ورکړه، نکاح هم اوتړلی شوہ اوس دا کس دیو داوالی پہ وجہ باندی مجامعت باندی هم قادر نہ دې، نو ایادی جینی تہ بہ بعد البلوغ خیاردفسخ حاصل وی؟ اودا پلار بہ معروف پہ سوء الاختیار وی؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالغفور نوشهره..... ۱۹۸۲ء ۱۷/۳

الجواب: دا اقدام سوء الاختیار نہ دې حکم چہ ددی منشامصلحت دې لالچ نہ دې (۲) البتہ کہ چری دامعمر ددی دنهو کالو جینی پہ صحبت باندی قدرت نہ

﴿۱﴾ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۶۳۳ باب العنین وغیرہ)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدين: والحاصل ان المانع هو كون الاب مشهوراً بسوء الاختيار قبل العقد فاذا لم يكن مشهوراً بذلك ثم زوج بنته من فاسق صح وان تحقق بذلك انه سئ الاختيار واشتهر به عند الناس فلو زوج بنتاً أخرى من فاسق لم يصح الثاني لانه كان مشهوراً بسوء الاختيار قبله بخلاف العقد الاول لعدم وجود المانع... (بقية حاشية به راروانه صفحہ)

لری نوپه دې بوډا باندې د عنین احکام جاری کیږي (۱) - وهو الموفق

د هیجرا سره د نکاح په صورت کښې د تنسیخ نکاح مسئله

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه ددوؤ یادري کالونه د یو جینئ واده دهیجرا (خنثی) سره شوی، دې کس خپلورشته دارانوته د واده نه وړاندې وئیلی وو چه زه د واده لائق نه یم بلکه پیدائشی (خنثی)، هیجرا یم لیکن ددې باوجود ده ته واده او کړې شو اوس د شریعت مطابق ده ته څه حکم دي او جینئ هم دده دهیجرا کیدو ثبوت ورکوی یعنی دواړه

ثبوت ورکوی اوس ددوې د جدایی دپاره شرعا څه طریقه ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا عبدالحلیم صاحب خطیب دروازه هزاره ۱۹۶۹ء ۲۲/۴

الجواب: دې نامرد ته ضروری ده چه په طلاق یا خلع باندې راضی شی کښې

په ذریعه د مسلمان حاکم باقاعده طلاق حاصل کړې شی (۲) - وهو الموفق

(بقیه حاشیه) قبله ولو کان المانع مجرد تحقق سوء الاختیار بدون الاشتهار لزم احالة المسئلة اعنی قولهم ولزم النکاح ولو بغبن فاحش او بغير کفء ان کان الولی ابا او جداً.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۳۰ باب الولی)

﴿۱﴾ قال العلامة الحصفی: العنین هو..... من لا یقدر علی جماع فرج زوجته یعنی لمانع منه ککبر سن او سحر اذ الرتقاء لاخيار لها للمانع منها الخ.

(الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۶۲۳ باب العنین وغيره)

﴿۲﴾ قال العلامة الموصلي الحنفی: والعنین الذی لا یصل الی النساء او یصل الی الثیب دون الابکار او یصل الی غیر زوجته ولا یصل الیها وتكون العنة لمرض او ضعف او کبر سن او من اخذ بسحر فاذا کان الزوج عیناً وخاصته المرأة فی ذلک اجله القاضی سنة فان وصل الیها والا فرق بينهما ان طلبت المرأة ذلک..... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

د عقیم کس نه د تنسیخ نکاح مطالبه صحیح نه ده

سوال: څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه یو کس په جماع باندې قادر دي لیکن دواکثری رپورټ مطابق دده ماده منویه د اولاد پیدا کولو صلاحیت نه لری، او بنسټه د بچی پیدا کولو صلاحیت لری ایادابنځه د فسخ نکاح مطالبه کولې شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: گل نواز دی آئی خان..... ۱۹۷۵ء ۲۵/۳

الجواب: اولاد ورکول اونه ورکول د الله تعالی په قدرت کښې دی (۱) او خاوند چه کله په جماع باندې قادر وي نو عدم صلاحیت د اولاد څه داسی عیب نه دي چه دهغې په وجه بنسټه تنسیخ نکاح او کړی اونه د حاکم داتنسیخ کول منظور دي - وهو الموفق

(بقیه حاشیه) لان لها حقاً فی الوطء فلها المطالبة به ویجوز ان یکون ذلک لمرض ویحتمل ان یکون لآفة اصلية فجعلت السنة معرفة لذلك لاشتمالها علی الفصول الاربعة..... فاذا مضت السنة ولم یصل الیها علم انه لآفة فتخیر فان اختارت نفسها قال ابویوسف ومحمد بآلت وهو ظاهر الرواية وروی الحسن عن ابی حنیفة لا تبین الا بتفريق القاضی وهو المشهور من ملهبه..... وله ان النکاح عقد لازم وملك الزوج فيه معصوم فلا یزول الا بازالته دفعا للضرر عنه لکن لما وجب علیه الامساک بالمعروف او التسریح بالاحسان وقد عجز عن الاول بالعنة ولا یمکن القاضی النيابة فيه فوجب علیه التسریح بالاحسان فاذا امتنع عنه ناب القاضی منابه لانه نصب لدفع الظلم فلا تبین بدون تفريق القاضی فاذا فرق یصیر کانه طلقها بنفسه فتكون تطليقة بآئنة لیحصل مقصودها وهو دفع الظلم عنها بملکها نفسها ویشرط طلبها لان الفرقه حقها. (الاختیار لتعلیل المختار ۲: ۱۵۰ فصل فی العیوب التي یثبت بها الخیار)

﴿۱﴾ قال الله تعالى: یهب لمن یشاء اثناً ویهب لمن یشاء الذکور، او یزوجهم ذکراً واثناً

ویجعل من یشاء عقیماً، انه علیم قلیب. (سورة الشوری آیت: ۲۹، ۵۰، پار: ۱۵)

مجموع الفتاوی

مشہورہ پہ

مسائل رفعت قاسمی
مکملہ او مدللہ

د قرآن او سنت پہ رہنرا کنبی

د دارالعلوم دیوبند د لویو مفتیانو
او علماء کرامو تصدیق سرہ

تالیف

حضرت مولانا محمد رفعت قاسمی صاحب
مفتی و مدرس دارالعلوم دیوبند

ناشر

مکتبہ رشیدیہ

سردار پلازہ اکوڑہ خٹک